ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

CV 29

NICOLAI PISONIS

MEDICI LOTHARINGI

DE

COGNOSCENDIS

ET

CVRANDIS MORBIS

SINGVLARVM PARTIVM

HVMANI CORPORIS.

LIBER TERTIVS.

Ex monumentis claſſicorum medicorum, tum veterum, tum vel maxime recentiorum.

DE

COGNOSCENDIS ET CVRANDIS MORBIS.

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

De Cardialgia, Cardiogmo, et Cardiaca.

Poſt thoracis affectus expoſitos, deinceps ad ventris inferioris vitia tranſibimus. Inter quae primum ſeſe offerunt, quae ventriculo contingunt. De quibus ante quam agamus, duas ventriculi partes eſſe praefabimur: os nimirum, et cavitatem.

Os (inquam) quod veteres graeci Καρδίαν, id eſt cor, nominarunt, ob ſymptomatum, quae infert vehementiam. *Os ventriculi καρδία graecis.*

Solent enim ei accidere ſymptomata his, quae cordi, quod in thorace reſidet, eveniunt, ſimi- *Syncope ſtomachica.*

ſimilia: qualis eſt animi defectio, quae ſtomachica ſyncope dicitur, ad differentiam cardiacae proprie dictae: ut in confeſſo habent medici omnes.

Stomachus. Eadem vero pars antiquis ſtomachus vocata eſt. Quamvis etiam ſtomachus pro oeſophago ſeu gula uſurpetur, ut omnibus quoque notum eſt. Cavitas autem ipſa ſatis perſpecta eſt. Quare de ea in praeſens aliud nihil proferemus: ſed priore loco de affectibus ad ipſum os ventris ſpectantibus agemus, poſtea ad reliquos cavitati proprios deſcendemus. Cumque idem os ventris modo per ſe, modo per conſenſum cum corde vel cerebro afficiatur, prius ad eos affectus, qui eius proprii ſunt, veniemus.

Καρδιαλγία. De eoque iam loquemur, qui eſt moleſtiſſimus, et qui *καρδιαλγία*, id eſt cordis ſeu oris ventriculi dolor appellatur.

Καρδιωγμὸς. Idem quoque interdum Καρδιωγμὸς dicitur. Quanquam id nomen ad motum quendam cordis viſceris, qui palpitationi ſimilis eſt, a quibuſdam transfertur, et his auctoribus *καρδιωγμὸς* ad cor viſcus pertinet. Sed hic nos cardiogmum pro cardialgia uſurpabimus.

Καρδιακὴ. Imo et cardiacam cum illis duobus idem eſſe ſtatuemus: aut ſaltem ab illis differre tantum intenſione ac remiſſione. Nam in cardialgia ſeu cardiogmo angor quidam ac dolor cum quodam morſu ac roſione ſentitur in inferioribus thoracis partibus, proprie ſub pectoris cartilagine. Et circa eundem

dem locum dolor quoque cum quodam morſu ac roſione ſentitur in cardiaco morbo: ſed vehementius ventriculi oſtium afficitur, adeo, ut accedat deſperatio quaedam, angor animi, et corporis iactatio.

Vnde et *καρδιακοὶ* dicti ſunt, qui propter oris ventriculi languorem animo deficiunt, et ſudoribus reſolvuntur. Et cardiacus affectus non eſt aliud, quam imbecillitas corporis, quod ſtomacho languente immodico ſudore digeritur. Quapropter et quidam cardiacam definiunt innati caloris labefactationem et languorem, conflictante ore ventriculi et ſtomacho, cum ſudorum immodica vi. *Καρδιακοί.*

Pars igitur affecta eſt os ventriculi, quod tametſi per conſenſum vehementer oblaedat cor, non tamen adeo, ut ſyncope oriatur, ex *Aëtio*. Quamvis ſcribunt quidam ex recentioribus hoc vitium propter intolerabilem mordacitatem a pravis, venenatis, et morſu vellicantibus humoribus ſyncopen inferre, quam ſtomachicam appellant. *Pars affecta.*

Vnde et ſtomachici vocantur, qui fortiter exſolvuntur, dum in ore ventris morſus percipiunt. *Stomachici.*

Affectus autem in genere eſt noxae functionum animalium ſenſitivarum, ac proprie ſenſus tactus. Nam in doloris genere continetur. *Affectus.*

Sequitur autem id ſymptoma ſaepius calidam oris ventriculi intemperiem et eroſionem eiuſdem, quae ſolutio eſt continui. Eaque *Cauſa.*

que intemperies fere coniuncta eſt, cum materiae bilioſae morſu et acrimonia, quomodocunque in ore ventriculi contineatur, ſeu ad ipſum confluat, quamvis praeter acrimoniam et morſum virulentus ſeu venenoſus humor ac malae qualitatis particeps ſit, qualis in cardiaco morbo, aut qualis ex lumbricis ad os ventriculi aſcendentibus ſurſum, ac eidem roſionem et morſum inferentibus excitatur. Non enim omnis ventriculi dolor, cardialgia appellatur: ſed is quem humorum acrimonia excitat: quod fit in angoribus et vehementibus exercitationibus, in quibus bilis confluit in ventriculum, a quo poſtea irritati et morſi homines cordis dolore prehenduntur. Vnde moerore confecti bilem evomere conſueverunt, et dolore vexati, et qui diutius paulo ieiunium tolerarunt, morſus hos ventriculi ſentiunt, praeſertim cum vehementi aliqua exercitatione fatigati cibum nullum aſſumpſerunt. Sunt etiam, qui cauſam afferunt huius affectionis materiam, quae refrigerat, vel in flatus vertitur: ut etiam ciborum in ventre contentorum frigiditas in cauſa eſſe poteſt. Praeter has cauſas tradunt, et quidam iuniores cardialgiam fieri propter medicamenta nimis conturbantia humores circa ſuperiorem partem ventriculi ob earum levitatem, vel malitiam, vel quod ſuapte natura vomitum facere nata ſint. Accidit et cum redditur clyſter ſeu medicamentum cum difficultate, vel quia materia attracta ab aliis partibus, per

coli

coli revolutionem deturbatur, et ſupra ventriculum aliquamdiu remanet, et laedit. Colon enim ventriculo ſubiectum eſt. Oritur et cardialgia ob praecedentem inflammationem: quemadmodum denique ob partis mollitiem et imbecillitatem.

Quod ad notas ſpectat, cum eſt ab humoribus bilioſis, adeſt angor, eroſio, ac morſus, et in quibuſdam bilis exactae vomitus evenit: interdum vero ſumme bilioſa egeruntur. Et magna ex parte nauſea praecedere ſolet vel ſubſequi: oris etiam praeceſſit amaritudo, corporis et animi motio, ira, aut febris acceſſio incipit, in qua humores ſolent agitari, et hoc ſymptoma facere. Temperamentum, aetas, anni tempus, victus ratio, dicti humoris redundantiam teſtabuntur. Neque tamen febris neceſſario adeſt in cardialgia, ut in iis, qui paulo diutius ieiunium tolerarunt, ut morſus hos ventriculi ſentiant. At cardiacus eſt cum acuta et aeſtuoſa febre, pulſus denſus, obſcurus, extremarum partium frigiditas, ſudores circa faciem ad pectus uſque glutinoſi. Odor corporis terreſtris eorum nares percellit, pulſus circa ipſum cor vehementiores, et magni. Accedunt deſperatio, angor animi, corporis iactatio, et venarum pulſus exigui. Si frigida cauſa eſt, ructus, diſtentio, ſingultus, nauſea, pituitoſa vomitio aderit. Quemadmodum, ſi inflammatio eſt, ſigna inflammationis apparebunt. Similiter, ſi ex praecedenti ieiunio cum vehementi aliqua *Signa.*

 exer-

exercitatione, aut ex moerore orta ſit cardialgia, ex aegro aut aſſidentibus cognoſces.

Prognoſtica. Caeterum in febribus cardialgia ſemper mala eſt. Et cardiacus morbus in acuta febri et maxime aeſtuoſa, perpetuo periculum minatur. Confirmat id eius cauſa, cum a rodentibus et bilioſis ſuccis fiat, ſeu ab inflammatione: adeo, ut quidam os ventriculi valde ſenſibile habentes ſtatim intereant, cum immodicam humorum eroſionem ſuſtinere nequeant. Nec minus periculoſus eſt cardiacus a lumbricis, qui adeo repentinam mortem et ſyncopen, non minus, quam pernicioſi humores inferunt, ut nonnulli cum a lumbricis roduntur, ſtatim intereant. Haec paſſio frequentius iuvenibus accidit, et in augmento aegritudinis, id eſt circa ſeptimum diem, et quo tempore aeſtas calidior eſt. Promptiſſime in hanc affectionem incidunt, qui tenues habent humores, et partem oris ventriculi multum ſenſilem. Supradicti affectus duo ſola intenſione ac remiſſione differentes tantum, communem tum victus, tum medicamentorum rationem poſtulant.

Victus ratio. Quapropter aëris frigidi admiſſione ac ventilatione auxiliari oportet: et domus in qua decumbit aeger, ſoli non exponatur, ſitque depreſſior, nec valde lucida, feneſtris tamen patentibus, ut flatus aliquis accedat: levique veſte ac molli, et uſu priore detrita contegantur aegri, potiſſimum in cardiaco morbo,

morbo, pavimentumque irroretur: ac foliis myrti conſternatur, quercus, vitis, atque ipſis etiam roſis. Vigiliae immodicae vitandae ſunt. Somnus ſit moderatus. Omnis motus interdicatur. Alvus ſemper lenis ſit, ſive natura, ſive arte. Inter animi affectus praecipue nocet moeror, qui ex ſeipſo cardialgiam excitat. Cibus vero ſit ex infirmiſſima materia: et ſtomacho aptus, qui praeterquam quod refrigeret, particulam etiam conſervet. Sed ſaepe die ac nocte dandus eſt cibus, ut nutriat, neque oneret. Quare panis ex vino albo tenui et diluto tribuendus eſt. Interim paulatim offerri debent, quae aegre coquuntur, et noxiorum humorum roſioni et acrimoniae reſiſtunt: veluti ſunt ventriculus anſerum, pedes ſuilli, et ex volucribus macrae, non foetidae, in ptiſanae decocto eliquatae, et etiam per ſe: quae vel frigida exhibeantur, ſi caloris circa ſtomachum ſenſus ſit, et aeger inflammatione non vexetur: aliis calida exhibenda ſunt. Atqui probe refrigerant, corroborantque mali punici grana, tum etiam ſuccus eorum. Mala etiam non admodum dulcia, ſed adſtringentia, perſica, et uvae, quae auſterum et frigidum ſuccum obtinent. Conveniunt et lactucae cum aceto, et particulatim galli gallinacei, perdices, phaſiani, merulae, et reliquae aves montanae cum omphacio, vel mali medici ſeu limoncii acido conditae. Potus ſit aqua hordei, vel ſeminum coriandrorum, vel cinnamomi exigui decoctum. Et

ſi metus eſt ne aeger deficiat, vinum tenue, dilutum, album tribuendum eſt frigidum, ubi aeger inflammatione non vexetur, et immodici caloris circa ſtomachum non ſit ſenſus: ſiquidem aliis calidus potus tribuendus eſt. Si ſtomachus reſolutus parum continet, ante cibum et poſt vomere oportet: rurſumque poſt vomitum cibum ſumat. Si nulla ſtercora inteſtino recto ſubſideant, neque multitudo excrementorum inſit inteſtinis, aegri autem cibum non ſentiant et tabeſcant, ptiſanae ſuccum aut alicae per clyſterem infundere oportet, conquaſſato cum eo ovo crudo: ſiquidem id quoque vires tuetur. Hoc potu utantur, qui reliquos cibos continere non valent. Micae panis torrefactae macerentur in vino tenui et albo: demum fortiter exprimantur, et ex eo vino ſingulis tribus vel quatuor horis exhibeantur unciae tres vel quatuor, donec pulſus robuſtior fiat, ſitque vinum frigidum, ſi inflammatio vel calor aderit, ut dictum eſt: idque potiſſimum cardiacis.

Medicamentorum ratio. Confeſtim igitur circa initia vomitus provocandus, praeſertim ſi nauſea praeceſſerit, ut e gelida aqua oblata cum ſyrupo acetoſo, vel oxyſacchara. Huic enim ſymptomati occurrendum prompte vires reficiendo, et impetum naturae iuvando. Quod ſi ſucci mordaces in ore ventriculi contenti vacuari nequeunt vomitu, deturbentur medicamento non modo ſolvente, ſed et roborante: quale eſt rhabarbarum, ſyrupus ex infuſione

ne roſarum, et ſimilia. Et ſi natura per inferna difficulter expurget, et ob coli obſtructionem materia remoretur ſupra ventriculum, poſt acceſſionem iniiciatur clyſter ex vino, oleo, et melle. Intus vero ventriculus roboretur oxyſacchara, ſyrupo ex infuſionibus roſarum, ex malis punicis, ſeu de pomis. Extra auxiliantur folia myrti vel rubi, pampini vitis, plantago, mala cydonia, palmae, ſtomacho et ſiniſtrae mammae impoſitae. Item ex palmis, oenanthe, acacia, roſis, alumine, hypociſtide, rhoë, cataplaſma conficitur, et imponitur. Exſudantibus partibus ſudor prohibeatur oleo omphacino, myrtino, melino, roſaceo, quorum aliquo corpus ungendum eſt. Extremae corporis partes concalefaciendae ſunt, cum multa frictione ipſarum partium: linteis calidis adhibitis, aut aliis calefacientibus. In cauſa frigida habetur ratio humoris peccantis, et in ipſa acceſſione datur aqua vitae cum pari melle roſato. Si ex viſceribus quoddam inflammatum fuerit, ex quo morbus cardiacus eſt, inflammatio ipſa curetur. Si a lumbricis aſcendentibus pendet, interficiantur amaris medicamentis, et interfecti e corpore expellantur. Si a ieiunio eſt, citius cibus capiatur, viteturque ieiunium. Si ex moerore bilis in ventriculum confluat, aut ex vehementiori exercitatione, vitanda haec erunt diligenter. Cunctis vero offerantur odoramenta, praeſertim roſae, et vinum: quale eſt hoc: recipe *aquae roſarum uncias tres,*

tres, vini odoriferi unciam unam, ſantalorum drachmam unam. Si in principio acceſſionis fiat, provocetur itidem vomitus, et odoratis reficiatur aeger naribus appoſitis. Imo ſi adſit virium imbecillitas, etiam paulo ante acceſſionem cibo et potu aegrum reficere oportet, vel dare cremorem ptiſanae cum pauco vino, aut ius pulli cum pauco vino ſimiliter. Si eſt a cibi corruptione, eodem modo curabitur. Si eſt a crudis humoribus, procuretur concoctio linimentis convenientibus, et quibuſdam leviter detergentibus et incidentibus aſſumptis. Si propter medicamenti levitatem aut malitiam cardialgia fiat, optimum erit vomitu reddere medicamentum totum, vel aliquam eius partem, vel aliquo clyſtere deorſum trahere. Haec poſteriora etiam poſt acceſſionem facienda ſunt.

Curatio in acceſſione.

Nam in acceſſione frictionibus clamoribusque tentamus aegrum revocare, et odoratis, et potione vini, vel data portione medicamenti cordialis. Aſperſio aquae frigidae, evulſio pilorum, aliaque dolorifica facienda ſunt. Indumenta conſtrictiora dilatentur, ut liberior ſit reſpiratio, et minus pars affecta comprimatur. In defectionibus animi commune eſt corpus extendere, et ita collocare, ut caput ſit depreſſius reliquo corpore. Sic calor movens ſanguinem ad partes ſuperiores cum paucus ſit, venae et arteriae concidunt: et ſanguis venarum et arteriarum retractus ad cor, non poteſt ad caput recurrere. Cum enim caput depreſſius eſt,

eſt, ſanguis defluit ad eam partem declivem. Proſternantur itaque aegri eo in loco, in quo corripiuntur animi defectione, neque longius portentur. Haec poſteriora ex officina iuniorum petita libuit ante dictis veterum ſcriptis annectere.

CAPVT II.

De Canina Appetentia.

Κυνώδης ὄρεξις graece, idem quod canina appetentia ſonat latine: quoniam in hac affectione canum more vehementi appetitu in cibos feruntur aegri, eoſque ad ingluviem devorant, ac ſubinde revomunt, rurſumque ad cibos redeunt. In hoc enim affectu aegri vomunt pituitam, et cum aſſumunt cibum, retinere nequeunt, ſed poſt vomitum alium cibum ſtatim appetunt. *Nominis ratio.*

Igitur de canina appetentia, ut accuratius pertractemus, de naturali appetentia aliquid in medium adferemus. Nam ut rectum index eſt ſui et obliqui: ſic appetentiae naturalis cognitio praeponenda eſt vitioſae. Proinde operae pretium eſt ſcire ventrem a natura ſic fabricatum hominibus et animantibus caeteris pro penu nutrimenti, ut ſtirpibus terrae affixis eadem terram dedit. Tribuit et animalibus penuriae ſenſum, quo ad cibum potionemque proritata tempore expleantur. Appetentia itaque ſeu fames erit *Naturalis appetentia.*

eius-

eiusmodi implendi deſiderium ex penuriae ſenſu, cum ſecundum naturam exiſtit. Eaque ventriculi animalis fames ſeu appetentia dicitur: quae ſenſus eſt ſuctionis. Eam enim immediate praecedit ventriculi per venas exſuctio. Exſuctionem praecedit partium inanitarum appetentia, ſeu fames naturalis. Appetentiam omnium partium inanitio, et triplicis ſubſtantiae conſumptio a calore humidum depaſcente, haecque totius corporis inanitio naturale quidem opus eſt pariter, non animale: atque ita haec ſymptomata ſeſe deinceps conſequuntur. Senſus autem ſuctionis in animali bene habente, inanitionis magnitudini perpetuo reſpondet: in male affecto non ſemper, nam alias omnino abolitus eſt, ut in βȣλίμῳ: alias imminutus et imbecillus, alias depravatus, ut in fame canina.

Canina fames quid.

Ergo fames canina definitur vehemens edendi cupiditas a cibis ad vomitum, et a vomitu ad cibos rediens ſubinde: et quia non potens eſt ventriculus devoratorum pondus ſuſtinere, multa copioſe ingerere, et celeriter excernere cogitur, neque neceſſe eſt ſemper quatuor ſupra dicta ſymptomata caninam hanc appetentiam praecedere. Differt autem a βȣλίμῳ nominibus permultis. Communior enim et generalior eſt eo: et quod cauſam habet non modo frigus internum, ſed et humorem acidum (ut dicemus) in ipſo ventriculi ore impactum. Bulimus autem ab externo tantum frigore fit. Praeterea

ea ſine animi defectione canina eſt fames, niſi nimis diu vitium traxerit, et robur diſſolverit. Bulimus autem nihil aliud eſt, quam animi defectus, ut ſequenti capite oſtendetur.

Pars autem affecta in hac fame canina eſt os ipſum ventriculi: ſiquidem eiuſdem propria eſt animalis appetentia, cuius ſcilicet gratia inſigne par nervorum e ſexta cerebri coniugatione ad ipſum defertur, unde et ea pars exquiſito ſenſu praedita eſt. Et quanquam in reliquas partes ad fundum uſque diſſeminatur, (ex quo fit ut ſimilia ſymptomata plerumque toti ipſi ventriculo communia ſint:) quia tamen maiorem violentiam inferunt, quae in ipſius ore contingunt, ori ipſi tribuuntur: caeteraque, quae in parte ventriculi inferiori adveniunt, a medicis contemnuntur. *Pars affecta.*

Affectio vero ipſa in genere noxae functionum animalium eſt, atque adeo ſenſus ipſius tactus. Offenſus enim eſt ventriculus, et veluti divulſus a cauſa praeter naturam, et quia non fert talem divulſionem, quae fit per immodicam ſuctionem, ad hanc vitioſam appetentiam excitatur. Ipſaque functio eſt depravata, non diminuta. *Affectus quis.*

Cauſa eius continens ac perpetua eſt morſus oris ventriculi ſuctui conſimilis. Morſus autem ab aliis pluribus cauſis irritatur. Fit enim ob intemperiem oris ventriculi frigidiorem: interdum propter humores frigidos ac vitiatos, quos ventriculi os exſorbuit: quique *Cauſae.*

que eroſionem inducunt, quae ſuctioni proportione reſpondet, ciborumque appetentiam non aliter quam naturale pathema excitant. Hi ſucci (ut alii exponunt) ſunt pituitoſi, vel melancholici, qui ventriculi tunicis coactis adſtrictiſque inanitionem perinde ac naturalis fames invehunt. Atque ſucci non aliter, quam frigus caninam appetentiam generant. Fit et ea nonnunquam a lumbricis cibum aſſumptum devorantibus. A nimio item alvi, aut menſium fluore. Quandoque a potu aquae frigidiſſimae, refrigerato ore ventriculi, et cum aeger nutritur alimentis exigui nutrimenti, ut oleribus, vel ob longum uſum alimentorum detergentium, ut ficuum, gari, pituita ſcilicet ventriculi deterſa. Accidit, et alias propter totius corporis immodicam diſſipationem, aut retentricis imbecillitatem. Nimia autem corporis diſſolutio fit, vel a nimio calore, vel ſudore ſuperfluo. His conſentiunt, quae ab aliis tradita ſunt: Multoties excitari caninum appetitum poſt vacuationes, et febres diuturnas reſolventes, et aliquando ex debilitate retentricis facultatis in corpore, quandoque propter caliditatem immoderatam in ore ſtomachi reſolventem, et a catarrho in ventriculum defluente.

Signa. In hoc affectu plurium epularum deſiderium eſt, multumque voratur, quodque onere ventriculum gravat, iterum vomitu extruditur. Atque ſic levatus homo vorare denuo nova cupiditate incipit, rurſuſque, ut canis

canis, quod aſſumptum eſt, vomit: ut initio capitis iam diximus. Si ex frigida intemperie haec affectio orta eſt, egeſtiones multae ex ventribus procedent: crudis exiſtentibus nimirum cibis, et ſemicoctis. Frigida etiam intemperies cognoſcitur ex gravitate, quam ex ciborum aſſumptione ſentiunt, et quod calidis iuvantur, ac ſiti vacant. Si acidi fuerint ſucci, pituitoſus quippe, vel melancholicus, aderunt ſimul cum his acidi ructus. (Acida pituita ventriculi os deterſione et morſu ad appetendum vehementer commovet.) Aderunt et deiectiones copioſiores, quam pro ratione alimentorum, ac liquidae, quoniam venter ab acida pituita irritatur. Quandoque etiam acidum vomunt aegri. Si cauſa eſt immodica corporis digeſtio, quae a calore provenit, neque ſiti carent, neque acidum humorem vomunt, et his magis adſtricta eſt alvus quam citata, et ventris egeſtiones longe pauciores et ſicciores, cum ex totius vacuatione alimentum in corpus deducatur. Corporis vero digeſtio ſi eſt ob retentricis in univerſo corpore facultatis infirmitatem, cibi minime cocti excernuntur. Quare tales corruptionibus laborant.

Prognoſtica. Ex hoc affectu quidam perpetua vomitione, et velut conſueta laborant. In aliis ſuccedit coeliaca, vel dyſenteria, vel aqua inter cutem: propterea, quod ante prioris cibi coctionem ingeſto, alio, cruditas vitari non poteſt. Saepe etiam hoc vitium bulimon, et altum ſoporem, et laevitatem in-

teſtinorum, et atrophiam, ipſamque necem intulit. Ea vero appetentia, quae ex immodica diſſipatione ortum ducit, ſi priuſquam ad ſummum pervenerit, eam cognoveris, non difficulter curabitur. Nam ubi quis duplum conſuetorum alimentorum aſſumpſerit, neque corpus ali videatur, idque citra alvi fluorem; non ſolum privati, ſed et medici parvi pendunt hunc affectum. Cum vero triplum ingerit, idoneis auxiliis liberari poteſt, priuſquam ad quadruplum vel quintuplum perveniat. Quare non prorſus parvi facienda eſt haec affectio.

Victus ratio. Porro in curatione haec ſpectanda ſunt. Aegri, qui hoc malo ab intemperie frigida, aut frigidis ſuccis infeſtantur, aërem deligant ad calidum ſiccum declinantem. Vitent immodicas vigilias. Imo ſomnus omni conatu alliciendus eſt. Corpus moderate exerceant, redditis prius natura vel arte excrementis. Inter affectus animi, timor ac moeſtitia nocent maxime. Quod ad cibum ac potum, in appetentia canina ſummum remedium eſt vinum, non autem cibi multitudo. Vinum (inquam) flavum, vel fulvum abſque adſtrictione. Calefacit enim potenter, et cito nutrit, ideoque famem auferre dicitur. Vnde, qui prandium aut coenam a potu inchoant, parum aut nihil comedunt. Quare potum praebebimus ante cibum multum ac acervatim bibendum, calidum ſane aut certe tepidiorem, quanquam videtur ſumi debere potus potius mediis epulis

lis et poſtremis quam primis, ut ventriculi orificium in quo malum haeret, ſuo calore afficiat, atque roboret. Acidi omnes et adſtringentes cibi ac potus nocent. Sed cum ad prandium acceditur, adferantur edulia pinguia et craſſa, ut oleagina, et quaecunque ex multo oleo parantur. Iura ſorbeant valde pinguia carnis vervecinae aut bubulae: aut panem in eiſdem madefactum edant. Vtantur et carnibus ſuillis. Haec enim primum exſaturant ipſos, et immodicam eorum appetentiam obtundunt: ut in poſterum copioſiorem cibum nolint aſſumere. Inter ſorbitiones quoque conveniunt pultes cum melle multo, aut oleo, aut butyro, aut adipe anſerino, gallinaceo, ſuillo. Huiuſmodi enim os ventriculi complanant. (Quanquam ex quorundam ſententia his interdum utimur initio magis, cum augere vomitum volumus: alias vero non. Dicta enim vomitum proritant.) Cerebella conveniunt, et pinguiores volucrum partes ac piſcium, ut magnarum anguillarum, earumque pinguium. Eodem modo et ex oleribus malva cum oleo multo elixa. Lac etiam prodeſt, in quibus non aceſcit in ventriculo. In ſumma conferunt, quae appetentiam avertunt, et ſatietatem inducunt, et magno cumulo accepta modice alunt. Ex ovis eligantur, quae coquendo ſunt indurata, aut ſartagine frixa. Panibus dum fermentantur, admiſcentur acriora, et urinam cientia, ut aniſum, aut cum butyro et axungia piſtantur. Imo in

vino, quod in potu ſumunt, additur cuminum, aniſum, petroſelinum. Ad vinum quoque piper, quo ventriculi os calefiat, adiicitur, et mel, et ſpica nardi. Eorum bellaria ſint piſtacia, amygdalae, nuces pineae, colymbades etiam olivae exhibeantur. Si his non cedat malum, cum cibis connectantur, quae diſſecare et attenuare poſſunt: veluti allia, porrum, thymus, ſatureia, hyſſopus, origanum, pulegium, et his ſimilia. Sed quia nunquam fit conſuetudo vomendi, nihilque retinent, ideoque corpus tabeſcit, modica quantitas alimenti ſemel exhibenda eſt: quam etiamſi non retinet ventriculus, cucurbitula ventri affigenda eſt, prope umbilicum. Et dantur adſtringentia ſummis epulis, ut pulvis digeſtivus vulgo appellatus, et cydoniatum. Si victus ratio non ſatisfecerit, utendum iis, quae craſſum et frigidum humorem praeparant, et vacuant. Praeparat oxymel ſimplex, vel ſcillinum. Purgat hiera, cui addi poteſt agaricus trochiſcatus: et inde catapotia efformari poſſunt. Valent et ad robur ventriculi zingiber conditum, cortex citri conditus, nux moſchata, aromaticum roſatum. Et ex his parantur opiatae cum ſyrupo de mentha vel abſinthio. Ad eundem uſum admoventur ventri fotus, linimenta, unguenta, emplaſtra et ſcuta. Si humor acidus, qui appetentiam excitat, melancholicus fuerit, a liene ad os ventriculi largior tranſmiſſus, qui os ventriculi immodice contrahat et exſugat, debet

debet ſuo modo concoqui et vacuari. Si a vermibus affectus eſt, eis curatio adhibeatur. Si fames canina ex immodica eſt diſſipatione, abſtineant a continenti calido, a vini potu, ab iis, quae ſumpta et admota calefaciunt. Qua de re et quies eis iniungatur, et ſomnus mediocris: omninoque vigiliae vitentur. Ab omnibus animi affectibus, praeſertimque ab ira caveant. Cibi exhibeantur ſtabiles, et aegre corruptibiles. Hi enim coctu difficilia facilius concoquunt: quandoquidem calor ipſis acris mordaxque eſt. Huiuſmodi ſunt piſces tenacis ſubſtantiae, cochleae, et totum genus teſtaceorum, ſi ex duarum aquarum decoctione apparentur. Carnes item bubulae vel ſuillae offerantur in vigore exiſtentes, et pedes animalium elixi, ut arietis, porci, bovis, atque ventres eorundem. Sed quantum malum imminuitur, tantum ex cibis craſſi ſucci detrahendum eſt, ne in aliud malum gravius tranſeat: neve ſedata fame corpus crudis et craſſis humoribus repleatur. Quocirca ſi propter magnam totius reſolutionem accidit, aut quia aeger uſus eſt alimentis detergentibus, et vacuantibus immodice, iubent alii potius utendum eſſe optimis alimentis, ut vitellis ovorum, ſucco carnis, optimo et generoſo vino, pane intincto in vino malvatico, vel hippocratico, vel muſcatellino. In eadem cauſa cutis etiam denſanda eſt lavacris frigidis, et inunctione et oleis adſtringentibus, ut roſaceo, omphacino, myrtino: interdum alumine ſciſſo in

aceto acerrimo prius trito. Tota etiam ſpina dorſi cerato ſantalino inungatur mane et veſperi. Praeterea linteamina et ſubuculae aegrotantis inſpergantur pulvère baccarum myrti et roſarum rubearum. Cavenda tamen ſunt lavacra frigida, ſi corporis gracilitas, aut pars aliqua refrigerata prohibeat, ut thorax, vel alia quaevis pars. A balneis calidis abſtineant. Illinire etiam convenit eorum cutem unguento, quod recipit *ſucci plantaginis et ſempervivi ana* ℥ß. *ſantalorum rubrorum*, *ſanguinis draconis*, *boli armenicae ana* ʒiij. *olei myrtini*, *roſarum*, *et cydoniorum ana* ℥j. *farinae hordei* ʒij. *ovorum albuminis* ℥ß. *aceti parum*, *cerae q. ſ.* Caeterum videndum eſt, ne nimio uſu horum, quae refrigerant, et appetentiam obtundunt, in βȣλιμον, aut ciborum omnimodam averſionem deducantur. Quare cum melius habere incipiunt, pinguia et coctu difficilia moderanda ſunt.

CAPVT

CAPVT III.

De Bulimo.

Quae latinis eſt ingens fames ſeu eſuritio, graecis βούλιμος appellatur: eaque vox ἀπὸ τοῦ βοῦ, καὶ λιμοῦ deducitur.

Βοῦ quid ſignificat.

Βοῦ autem apud *Plutarchum* idem, quod πολὺ ſignificat, quaſi βούλιμος ſit multa fames. Aliis βοῦ magnitudinem denotat: et aliis vocibus adiecta haec particula earum ſignificationem auget. Vnde βούλιμος quibuſdam magna fames dicitur, quae bovis magnitudini confertur.

Φαγέδαινα.

Idem malum graecis etiam Φαγέδαινα nominatur. Tametſi phagedaenae nomen καταχρηστικῶς etiam pro canina appetentia uſurpatur. Nomen autem bulimi proprie non eſt id, quod ſonat, ingens fames ſcilicet: quia quamvis ea in principio adſit, paulo poſt tamen nulla eſt, ac in totum languente ventriculo, et extincto pene eius calore, aboletur.

Βούλιμος *quid.*

Deſcribitur enim a *Galeno* βούλιμος labefactatio et caſus appetentiae a frigiditate exteriore, ex indigentia totius corporis et imbecillitate ſtomachi, qui refrigeratus nimium et reſiccatus eſt. Inchoavit enim a fame, ſed eam non amplius habet adiunctam. Qua quidem nota bulimus a canina appetentia diſtinguitur: praeterquam, quod unicam cau-

ſam habet, frigus externum videlicet. Bulimus etiam magis ſpecialis, particulariſque eſt: canina vero appetentia generalior, univerſaliorque, cum bulimi cauſae poſſint caninam appetentiam movere, et e contrario cauſae appetentiae caninae non ſint etiam cauſae bulimi. Adde quod appetentia canina eſt cum vomitu, a quo bulimus deſtituitur.

Pars affecta. In hac affectione os ventriculi affectum eſt, ut ex eius imbecillitate, nec non refrigeratione manifeſtum eſſe poteſt.

Affectus. Affectio vero ipſa ſymptoma eſt in genere noxae functionum, et proprie ipſius appetentiae depravatae. Idemque ſymptoma, ſeu fames ingens, eſt cum virium imbecillitate.

Cauſa. Oritur ex refrigeratione oris ventriculi, quae fere ab externo frigore ortum ducit: eamque affectionem peregrinationes per nivem factae inducunt. Perſeverat toto morbo ea refrigeratio, quae ſicut initio famem inducit, ita non multo poſt ſummum faſtidium, ſummamque inappetentiam gignit, cum tanta ſtomachi imbecillitate, ut animi defectus, viriumque exſolutiones crebrae incidant: unde eam affectionem definiunt quidam exſolutionem oris ventriculi, ab eius refrigeratione, indigentia, et imbecillitate profectam. Quanquam vero frigiditas iuncta ſiccitati pleriſque fere omnibus cauſa bulimi cenſeatur, quidam tamen fuere, (ut *Trallianus*,) qui naſci etiam quandoque putarunt ex calore nimio ad interna coacto,

eum

cum imbecillitate ſtomachi: unde niſi alimentum immodice aſſumant aegri, animo deficiunt. Quam ſententiam inter recentiores confirmat quidam, qui utrumque bulimon ſe vidiſſe teſtatur, et ex refrigeratione, et in febrientibus atque aliis ob nimiam caliditatem celeriter excitatum, ſed brevi admodum cum animi deliquio ceſſantem. *Suidas* fieri ait hieme iter agentibus per ſummum frigus et nives, cum corpore denſato intro pulſus calor alimentum depaſcitur. Liquatis nivibus, et calore aëris redeunte, exiguum calorem ſolvi: ita aegros hoc morbo corripi. Alia item eius eſt ſpecies, cum acris et mordax humor inhaeſit tunicis ventriculi, ut nulla ſit iam appetentia, atque ita contabeſcat corpus. Rurſus frequentiſſimus eſt bulimus his, qui convaleſcunt, magis etiam ſi morbus eſt longior. In libro de theriaca *Galenus* meminit alterius ſpeciei a latis vermibus et praegrandibus, qui chylum depaſcuntur. Sed haec ab aliis ad caninam appetentiam refertur. Si enim naſcitur in inteſtinis latus vermis, iis ſi diutius ieiunium eſt, lancinat inteſtinum, et ventrem, atque ubi cibus ingeſtus eſt, exſugit ac depaſcitur: ex quo deſtitutum corpus alimento marceſcit.

Dignoſcitur bulimus, quoniam in principio multa fames adeſt, quae non uſque adeo perdurat: nam poſtea animo linquuntur, ut dictum eſt. Aucta enim oris ventriculi refrigeratione immodice propter eius exactum ſenſum ac ratione viciniae, eam ipſi *Signa.*

cordi impertitur, ipſumque valde refrigerans, non abs re cauſa eſt, ut animi deliquium accidat. Proinde et bulimus inter cauſas ſyncopes a *Galeno ad Glauc.* annumeratur. Itaque in bulimo primum aegri inſtanter cibos expoſtulant, paulo poſt appetentia deſtituuntur, et niſi celerrime ſubveniatur, animo deficiunt. Praeterea decolores ſunt, torquentur ſtomacho, refrigerantur corde, et extremis partibus, pulſuſque admodum obſcuros habent. Si facies intumeſcit eiſdem, ſi albicat, et ſiti vacant, frigoris occaſione id fit. Si ſitiant, aeſtuent, et extenuentur, a calore procedit. Tum enim membra valide trahunt a ventriculo: ſentit quoque ventriculus ſuctionem, a qua vehemens excitatur appetentia. Statim vero animo linquuntur, atque ſenſu ſuctionis privantur ac perinde fame: ſed non longe poſt revocato laborante, ac ſenſu reviviſcente, ciborum appetentia redit.

Prognoſtica. In bulimo poſt famem, quae non immoratur, cum animus defecit, ſimulque concidit ſpiritus, et extrema iam refrigeſcunt, mors in proximo eſt. In locis deſertis per itinera, aut in balneo multi hoc malo correpti, ex inſtanti perierunt, auxilii facultate deſtituti. Quapropter auxilia confeſtim adhibenda ſunt. Rarus eſt bulimus hic, ut et qui a lato verme naſcitur. Quod reliquum eſt, ſanatio contrariis perficienda eſt, calidis et humidis tum cibis, tum alimentis.

Qui

Qui igitur in viis ex ingenti fame animo linquuntur, ſtatim reficiendi ſunt odoramentis aceti aut pulegii, malorum, pyrorum. Et inſuper panem odorandum dabimus, praeſertim ſi recens fuerit, et ingerere ipſum cogemus. (Panis recens odorem ex ſe mittit.) Convenit et odor carnium aſſarum vervecinae, porcinae, aut capi. Vel mica panis vino odorato madefacta, naribus admovenda. Et laborandum eſt, ut eam degluttiat, ore aperto, et diductis maxillis. Caſeus etiam boni odoris eſt offerendus: et in univerſum omne, quod valde nutrit, et potiſſimum ea, quae odorem nidoroſum ac probe conditum habent. Per huiuſmodi odores aegri refocillantur. Extremae partes faſciis conſtringantur, manuumque ac pedum ſummitates calidae aquae imponendae: ipſique tum capillorum et aurium vellicatione excitandi. Revocatis ab exſolutione panem ex vino diluto, aut aliud quidpiam afferemus aſſumendum, ut ſunt ova ſorbilia, alica cum aceto, bulbi, cochleae, aromatica. In bulimo alimenta oportet eſſe duriora et tardiora ad coctionem, et quae ſint pipere aliiſque aromatibus condita. Imo in ipſa etiam acceſſione licet nutrire, et cibare. Et ſi cibum aſſumere non poſſunt, ori indere oportet violenter, cogereque ut deglutiant. Ad frigidam intemperiem valet etiam mica panis in ſucco carnis, et polenta cum melle, caro pulli elixa cum mentha, ciceribus, et petroſelino. Potus ſit vinum fulvum, *Curatio.*

vum, aut flavum, odorum. Et in his longior cibi dilatio vitanda eſt ac inedia, et nec alternis diebus tantum, verum ſolerti ratiocinatione facta, ſingulis horis ſimpliciſſimum, modicumque cibum dabimus. Conferunt et odorata antidota, ut diambrae, dianthon, diamoſchi, alipta moſchata, et id genus alia. Supereſt aliud attendendum in iis, qui per frigora et nives morbum contraxerunt: ne ſubita fiat mutatio, ſubito multum calefaciendo, quia ſic calor exiguus et languidus diſſolvitur, aut ſubito nutriendo ſuffocantur. Calida exiſtente intemperie citra febrem, ubi ad ſe redierint, carnes exhibebimus caporum aſſas, aut gallinarum, aut pavonum indorum. Bibant vinum valde dilutum. Ventriculo adponatur emplaſtrum ex palmulis, et cotoneis elixis: et cum oleo melino, ac vino. In febribus ſi contingit, et eſt in remiſſione, intrepide cibi offerendi ſunt. Si in principio, aut in vigore apparuerit, per odoramenta eos revocabimus pane calido. Frictio tunc adhibeatur, et cataplaſma ex palmulis aut malis cotoneis applicetur. Atque uſque ad remiſſionem facere oportet, ut opportune cibum offeramus. Quamvis cibus datur in principio, incremento, vigore exacerbationum, potiſſimum calidis ſiccis: quibus ſtomachus fuerit imbecillus. De qua re ſic alii, quando fames haec in febrium acceſſionibus fit, in principio ipſarum ſolis odoribus aromatum, ut diambrae, et aromatici roſati, cum vino et odore

odore panis aut carnis aſſae ſunt revocandi, quoad fieri poſſit, uſque ad vigorem. Si neque per haec reficiantur, ſorbitiones ſunt offerendae: ut mica panis liquata in iure pulli. Vinum etiam bibent, et in acceſſionum declinationibus liberalius uti licebit, et alis avium elixis, et pedibus hoedorum et arietum. Sed his, quae dicta ſunt addi poteſt, quod recentiores in materia calida praeparant materiam cum vino punicorum, et oxyſaccharo ſimplici: ac purgant rhabarbaro, manna. In cauſa frigida, ſeu ab humore acido, dant acetum ſcillinum, et materiam purgant hiera cum decocto myrobalanorum kebularum, et emblicarum. Iuxta illos opitulatur etiam balneum in occaſione calida, ex decocto roſarum, myrtillorum, ſcariolae: et a balneo illinitur venter cum toto corpore ex oleo roſaceo et myrtino. Evacuationem tentare oportet in bulimo maiore cautela, quam in appetentia canina, ne in animi deliquium incidant.

CAPVT

CAPVT IV.

De Citta ſeu Pica, vel Malacia.

De appetentia depravata, ſed quae in quantitate modum ſuperat, hactenus. Iam ad eam, quae qualitate ipſa vitiata eſt, transeamus.

Nominum ratio. *Κίττα* graecis dicta eſt haec affectio, a pica avicula, quae varia eſt, nec ſibi concolor, ſed plumas et pennas alias candido, alias nigro colore praefert. Ex latinis tamen quidam *κίτταν* verterunt picationem potius, quam picam. Et *Plinius* gravidarum malaciam appellavit. Alii autem picam dictam autumant, quoniam haec avis in eam incidit affectionem: vel quoniam uti haec avis diverſis arboribus inſeritur, ita qui hoc ſymptomate laborant, diverſa ciborum genera appetunt. Quidam ἀπὸ τοῦ κιττοῦ deducunt, id eſt ab hedera, quae ut ſe implicat variis plantis, ita mulieres citta laborantes varia cibaria appetunt: atque ea contraria, quae tum voluptatem, tum inſuavitatem guſtanti exhibent. Quamvis non perpetuo, quae appetuntur, cibaria dici poſſint: ſi quis accurate vocibus uti velit.

Pica quid. Deſcribitur autem pica ſeu malacia, ſtomachi languor cum nauſea et averſione ciborum, bilis ac pituitae vomitum inducens. Vel eſt concupiſcentia quaedam vitioſarum qua-

qualitatum ciborum. Nam varia appetunt, ſed inprimis acida, acerba, atque acria, et aliquando carnes crudas, teſtas, extinctos carbones, gypſum, ſalem, acetum, pannos veteres, putria coria, et alia a natura abhorrentia: quae in ſanis non appetuntur, aut condimenti ratione tantum.

Quod os ventriculi afficiatur, notum eſt ex noxa appetentiae, quae eius propria eſt. *Pars affecta.*

Et ſymptoma eſt, nempe actio laeſa, eaque animalis facultatis, quae aberrat, cum non cibos, ſed pravas qualitates appetit. *Affectus.*

Sequitur autem pravam eiuſdem oris ventriculi intemperiem, cum eius tunicae pravo aliquo excremento fuerint imbutae, ideoque mulierculis vitioſo humore repletis accidit, maxime cum utero gerunt. Quin etiam pica ſeu corrupta appetentia puellis cachexia laborantibus ob menſium aut ſeminis retentionem provenit: vel corruptis humoribus in ventriculo, ut hominibus accidit melancholia laborantibus, aut aliis morbis, qui ab atra bile, aut diverſis humoribus fiunt. Nam fere evenit, ut ventriculus ſimilia humoribus in ſe contentis appetat, ut ſi atra bilis in ventriculo effuſa ſit, eaque non uſta, acida appetunt: ut ſolent utero gerentes. Sin uſta, carbones, cineres, et alia ſicca appetunt, et illis delectantur. Qui ſalſos humores habent, ſalſa. Inſunt autem utero gerentibus copioſi humores, et in quibus menſes fuere detenti, et nonnullis pueris ab infantia in conſuetudine fuit terram edere. *Cauſae.*

edere. Viſi etiam ſunt ſenes eo malo laborantes. Aliter ſcripſere alii, quod quemadmodum ſanus ventriculus appetit ſimilia, ita praeter naturam habens appetit contraria. Ac perinde putandum pravos ſuccos in ore ventriculi contentos ventriculum commovere ad appetenda contraria, et quae poſſunt nonnihil prodeſſe ad eorundem corruptionem emendandam. Sed priorum ſententiam confirmarunt quidam, qui dixere tunicas oris ventriculi humore vel excremento oblitas eſſe, cuius longa conſuetudine ſimilia appetuntur, cum quidam ſint iis recreati, nulla ventriculi aut viſcerum offenſione, niſi cum ingens et vitioſum id malum eſt.

Signa. Apparent taliter affectis aſſiduae exſpuitiones, oris ventriculi morſus, et anxietates: et pro varietate vitioſi humoris, praedicta varia et peregrina edulia appetunt. Propterea non indigent alio ſigno pro eorum dignotione.

Progno-ſtica. Accidit utero gerentibus malacia fere circa quadrageſimum diem a conceptu, et ſaepe ad quartum uſque menſem durat. In quarto ceſſat, partim, quod vomitione vitiati humores expurgantur: partim, quod concoquuntur, utpote exiguum cibi tum ſumente muliere ob faſtidium, partim etiam, quod multitudo vacuatione ſit diminuta. Quippe primis duobus menſibus foetus paucum ad ſe ſanguinem attrahit, eo quod parum adhuc auctus ſit: ubi vero iam crevit, tunc plurimo indiget alimento. Atque tunc non

modo

modo id, quod optimum eſt, allicit e venis, verum etiam, quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitioſi ſimul attrahit: atque ita fit, ut univerſum corpus plenum eſſe deſinat, minorique humorum vitio cruciетur. Quae ex *Galeno* ab aliis collecta ſunt, ſed hic tanquam utilia praetermitti non debuerunt. In viris quoque ſimilis affectus non eſt deſpiciendus, cum humor aliquis vitiatus ad os ventris delapſus fuerit.

Victus ratio inſtituenda eſt pro ratione humoris vitioſi ac redundantis. Cunctis commune eſt, ut cibis utantur, qui facile non corrumpantur, ne hoc malum adferant. Panis ſucco cydoniorum aut malorum punicorum maceratus confert: ſimiliter et cichorium. Alimenta ſint carnes pullorum, aut perdicum, aut gallinarum elixarum cum ciceribus et petroſelino. Vitabunt pinguia, et carnes ſaginatas, et valde dulcia. Conveniunt pedes, roſtra, et ventriculi porcorum, (iuxta *Aetium*) et erinacei marini recentes. Sint tamen omnia quantitate moderata: et ſi cibos averſentur, obſoniorum varietate et iucunditate illectentur. Si quid ardenter deſiderent, etiamſi non conveniat, non denegetur. Iis, qui terram appetunt, nil ita prodeſt, ut amylum recens. Cunctis confert ante cibum olivas muria conditas cum pane molli exhibere, vel ſeptem amygdalas amaras. Poſt cibum uvae paſſae, mala punica, et pyra concedantur. Potus ſit paucus, (ne alimenta in ventriculo ſu-

Victus lex.

pernatent,) iſque ſit vinum fulvum, odoratum, adſtringens: vel loco vini, bibant decoctum cinnamomi, vel aniſi, vel foeniculi. Exercitatio etiam illis prodeſt, quam ferre poſſint. Humor ex quo fit pica, ſeroſus potius eſt, quam craſſus. Ob id detergentia magis conveniunt, quam fortiter laxantia. Vomitus a cibo frequens iuvat. Itaque ſi ſtomachus ab acri, aut acido, aut ſalſo humore mordetur, aquam tepidam bibant, ut vomitu humor affligens revomatur. Et ſi vomitus eſt difficilior, addatur acetum, vel ſyrupus acetoſus. Vel ſi craſſius eſt id, quod evomitur, et ob viſcoſitatem difficulter excernitur, raphani decoctum cum mulſo detur. Nam omni ſtudio conandum eſt, ut infeſtus humor vomitu vacuetur: praeſertim in utero gerentibus, in quibus a medicamento cavendum: utpote cum hic affectus primis menſibus oriatur. Non tamen ad vomitum valde cogendae ſunt, ne concuſſione ventris abortiant. Quod ſi debita victus lege intra quartum a conceptione menſem non liberentur, aut interim aegre ferant ſymptoma, praeparetur humor ut dictum eſt, et purgentur clementer caſſia, tamarindis, ſero lactis, folliculis ſenae, et conſimilibus. Nam elateria vitanda ſunt, ne quid incommodi afferant foetui. Deinde caſtigetur ventriculi intemperies contracta ex recrementis. Et vacuato plurimo humore vitioſo, exhibendus eis mali punici dulcis ſuccus: mentha ſicca inſperſa: item portu-

lacae

lacae cremor, et ipſa quoque in cibo ſumpta, polygoni decoctum potum confert. Forinſecus adhibita languido ſtomacho proſunt oenanthe, balauſtium, roſae, cytini, myrtus, foeniculi ſemen cum vino cataplaſmatis modo adhibita, addita galla, aut cumino, aut abſinthio. Palmularum carnes vino coctas aut maceratas, tritas pro emplaſtro imponere prodeſt. Aut mala cotonea cum poſca trita, roſaceo vel nardino cerato excepta, addito croco. Aut lanam ſuccidam, vel linteolum vino et oleo, aut aceto et oleo, vel roſaceo et aceto, aut nardino et vino imbuito, et ſtomacho adhibeto, morſus enim et ſtomachi puncturas mitigant. In iis, in quibus menſes ſubſiſtunt, ſecetur vena interior malleoli, detur decoctum radicum apii, foeniculi, aſparagi. Purgentur hiera picra, vel diacolocynthidos. Denique menſes provocentur. In viris, ſi per vomitum purgari nequeant, humor apparetur oxymelite ſimplici, vel ſcillino: et vacuetur hiera, atque ipſo rhabarbaro, ſeu agarico, pro redundante ſucco. A purgatione exhibeatur eis pulvis ex cymini, ammeos, maceris, carpeſiorum ana drachma una. Accipiant drachmam ſemis, cum vino albo parum auſtero. In huius affectus curatione in primis admonendi ſunt, et coërcendi adultiores. Pueri vero obiurgandi, et flagris caedendi.

CAPVT V.

De cibi faſtidio, et averſione, ſeu inappetentia.

Ἀνορεξία, ἀσιτία, ἀποσιτία, καὶ ἀποστροφὴ σιτίων, apud graecos inappetentiam ſignificant, affectionem appetentiae caninae contrariam. Quanquam ἄσιτοι proprie dicuntur, qui appetentia carentes cibos non ſumunt: ἀπόσιτοι, qui oblatos faſtidiunt.

Ἄσιτοι. *Ἀπόσιτοι.*

Pars affecta. In eo affectu os ventriculi laborat: ut liquet ex propriae actionis laeſione.

Quis affectus praeter naturam. Nedum vero oblaeſa eſt et imminuta, ſed et omnino abolita appetentia: quamvis et ex imminutis cauſis appetentia quoque exigua fit. Propterea ſymptoma eſt in genere noxae functionis animalis et proprie ipſius appetentiae ablatae, ut diximus.

Cauſa. Sequitur autem id ſymptomatis deperditionem ſenſus ſuctionis venarum, (quem famem naturalem ipſius ventriculi appellant,) aut quod exſuctio non fiat, aut quod corpus non evacuetur. Quas cauſas praecedunt aliae duae, ventriculi intemperies, et humorum abundantia. Nam ſi humorum adſit redundantia, utique inanitio non fiet, potiſſimum ſi nedum in ore ventriculi, ſed et in venis, et in univerſo corpore fuerit, quia

quia ventriculus utili multo perfuſus humore, alium reſpuit. Si vitioſa quapiam intemperie laborarit ventriculus, ſive cum humore, ſive absque eodem: aut ventriculus non ſentiet ſuctionem, aut ea non fiet. Et ſi talis fuerit intemperies, ut omnino ſenſus ipſius oris deſtruatur, utique ſuctionem non ſentit: idque fieri poteſt, aut eo primario affecto, aut per conſenſum cerebri, ſeu ſextae coniugationis nervorum. Similiter et ſuctio non fiet, aut cum non adſit diſſipatio, aut quod reliquae partes propter earum imbecillitatem non ſugant, etiamſi inanitio fiat. Calor autem inter potiſſimas cauſas, quibus fames impeditur, numeratur, quia laxando ſolida corpora diſſolvit, et ad attractionem imbecilliora reddit, humida vero fundendo ac liquando ſupra modum extendit. Ita ob nimiam ventriculi caliditatem laxatur ipſius os: ob idque calidus ventriculus minus appetit. Tametſi quoque frigida intemperies immodica, interdum poteſt excitare faſtidium, quia vires deiicit. Idem obtingit, quum os ventriculi pingui adipe, aut humore, aut aliter vitioſo obtunditur. Aut ſuctio non fit propter venarum et iecoris obſtructionem. Humor item bilioſus os ventriculi occupans, faſtidium affert. Idemque in febribus contingit, ut in ſynochis non putridis, quibus ob ſanguinis redundantiam tractiones non fiunt. Si putredo adfuerit, pravos ac putrentes ſuccos membra abhorrent. Non igitur eosdem trahent a

ventriculo. Praeterea in ventriculi, iecinoris, uteri inflammationibus ob plenitudinem, et calorem appetentia proſternitur. In ulceribus quoque ob morſum, dolorem, et irritationem, commotus ventriculus ad excretionem, ad ſe trahere non appetet. Eadem affectio conſequitur fluxum ventris bilioſum, acrem, et porraceum, ob pharmaci potionem, et ob ſanguinis immoderatam detractionem, et colicos dolores, et pleroſque affectus alios. Accidit et inappetentia, quia recrementa defluunt in ventriculum: ut quando pituita a cerebro in eum deſcendit, et excrementa ſunt ſpumoſa. Aliqui cibos non appetunt, quia priuſquam eſuriant, iuſcula aut alimenta aſſumunt. Deiicitur et appetentia ob relictum exercitium, aut quia pauca fit reſolutio vel nulla, ut in multis obeſis, et in his, qui venere uti conſueverunt, ab eaque abſtinent.

Signa. Quando appetitus labes ſequitur ventriculi intemperiem, calidam quidem teſtantur ſitis et ardor, ructus nidorulenti, ſi cibus praeter voluntatem ſit aſſumptus. Item frigida coctuque difficilia concoquunt. Frigida vero exiſtente intemperie, nec ſitis adeſt, neque frigida ſuſtinent, et acida eructant. Quando cum humore conſiſtit, ſi bilioſus eſt, ventriculi morſu torquentur, nauſea et ſiti magis conficiuntur, nonnunquam ſuccedit vomitus bilis, et oris amaritudo. Quibus humores putruerunt, ii etiam interdum febricitant. Quibus craſſi lentique humores

adſunt,

adſunt, ii nec roſiones, nec ſitim experiuntur, adeſt gravitas, et communiter omnibus ſupervenit nauſea, ſi in ventriculi ſinus humores ſe receperint, et ex his vomitus erumpit. Si infarcti ſint tunicis, nauſea tantum premuntur. Immodica humorum corporis plenitudo, praeſertim humorum crudorum inanitionem prohibens, ut in urſis et aliis latentibus animalibus maxime hyeme, non difficulter dignoſcitur: ſimiliter ſi propter cutis denſitatem, aut otioſam vitam impedita eſt inanitio, et per conſequens inappetentia excitata eſt. At ſi calidi fuerint vitioſi ſucci, totum corpus occupantes, rigor aderit, et febris cum cibi faſtidio.

Si iuxta principium morborum, aut iuxta vigorem, cum vires adhuc ſuſtinere poſſunt, acceſſerit inappetentia, nihil moleſtiarum infert. Modico enim alimento tunc opus habent. Si in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut ex immodica vacuatione, periculo non vacat. Cibi faſtidium recidivam nuntiat. Incommode pueri hoc malo afficiuntur, utpote natura voraces. Magnus enim exceſſus ſignificatur, ſi pueri ſint affecti. Omnes, qui male ſe habent, circa initia comedentes, nec quicquam proficiunt, ad poſtremum nil appetunt. Qui circa initia cibum faſtidiunt, poſtea bene appetentes ſunt, hi in melius evadunt. Optimum ſignum eſt in omnibus morbis bene ſe aegros habere ad ea, quae offeruntur. Cibum averſari *Prognoſtica.*

ſari coepiſſe per longos morbos, et poſt eos, malum eſt: quando ex his facultatum naturalium eſt deiectio: itemque poſt cibi cupiditatem, faſtidio affici. Nullum leve malum timeri poteſt in longa appetentiae deiectione, maxime ſi a frigore vitium contractum eſt.

Victus ratio. Si itaque intemperies eſt calida ventriculi, refrigerans victus praeſcribatur. Aër frigidus inprimis eligatur. Si quidem aëris frigidi inſpiratio multum confert ad excitandam appetentiam, ut et ablutio corporis, et frequens induſiorum mutatio. Moderatus ſomnus, et quies praecipiantur. Alvus quotidie lenis ſit. Iram, anxietates, et reliquas perturbationes immodicas vitent. Cibi refrigerantes exhibeantur, et cum aceto parati, ut lactuca, et cichorium ex aceto conveniunt. Ova ſorbilia, gallorum teſtes, ex volucribus non graveolentes, et montanae praebeantur, quo ſufficiens alimentum corpori offeratur. Et pedes ſuilli in decoctione eliquati. Caetera alimenta ſint poma auſtera, et pyra talia aſſa, nec non carnes aſſae, deinde aſperſo ſucco aurantii aut limonis: et diverſae carnium praeparationes, cum ſucco uvae acerbae, aut cum aceto. Guſtent et aliqua ſalſa, ut olivas. Cibi apparentur plures et varii, ac optimo apparatu, et ultra dulcedinem allicientes, appetitum irritantes, multi alimenti. Nidores autem ciborum, et odores replent. Quare in appetentia canina conveniunt magis. Quae exhibentur

ſint

ſint eiuſmodi, ut facile devorari poſſint. Nam, quae multa commanducatione indigent, appetentiam evertunt. Poſca potui detur. Similiter et aqua per ſe frigida, ſi moderate bibatur, confert. Nam immoderatus refrigerantium uſus inſanabilem morbum efficit. Vel potus ſit vinum album modice adſtringens, ſed abunde dilutum. In primis autem curandum eſt, ut per odoramenta appetitum revocemus, quale hoc eſt:

Recipe *Aquae roſarum uncias quatuor, aceti vini albi unciam unam, ſantalorum omnium drachmas duas.* Extrinſecus foveatur ſtomachus, et calida intemperies alteretur, roſaceo, melino, et ſimilibus. Quo etiam tempore moderata corporis frictione, atque etiam pedum et manuum palpitatione ac contrectatione accuratiore utendum eſt. Saccellos quoque parare expedit ex roſis, violis, corallis, ſantalis. Si adſint et bilioſi humores, reiiciantur per vomitum ex tepida cum aceto mulſo, vel ſyrupo acetoſo: deinde digitorum aut pennae immiſſione. Sed prius dentur humectantia, velut ptiſanae cremor, vel ovorum lutea: dein exiguo interpoſito tempore vomitus provocetur. Si aegre vomuerit aeger, praeſtat materiam ad ventrem deducere, temperato alimento humectatam. Sitque medicamentum, quod ſtomachum non offendit, aut calidam intemperiem non auget: ut caſſia, rhabarbarum, hiera picra, pilulae de hiera ſimplici, ubi humor fibris ventriculi adhaeret. Faſtidium

Medicamenta.

enim habentibus moleſtae ſunt purgationes. Intemperies relicta poſt humorum vacuationem his emendatur, quae praeterquam, quod ſunt frigida, ventriculo etiam ſunt accommodata: ut miva cydoniorum, ſyrupus de ſucco uvae acerbae, et eiuſmodi alii. Si ob frigiditatem cibos faſtidiunt, contrariis medendi ſunt cibis et medicamentis. Inter cibos commendantur ius columbae, uvae paſſae, quae ſtomacho ſunt gratae, contemperantque maligna et cruda, concoquunt, et praeterquam, quod non corrumpuntur, nutriunt. Si pituita in cauſa eſt, optimum eſt illis dare acida, ſed cum detergentibus, ut ſalſa. Nam quae praeter dulcedinem detergent, ſatiant et inflant: unde non proſunt huic affectui, niſi multum aceti addatur, ut parum dulcia videantur. Vtantur garo, capparibus foeniculo marino conditis, ſalitis. Dentur piſces ſalſi, non pingues, ex aceto. Allia item cibi et medicamenti ratione conveniunt. Diverſa ſint condimenta, et praeparationes carnium cum caryophyllis, pipere, cinnamomo, aniſo, et melle cum pauco aceto immixto ad alliciendum appetitum. Pro potu vinum vetus et conditum confert. Et decoctum cinnamomi, aut piperis ex aqua calida communi conducit. Hic quoque odoramenta naribus admota cibi appetentiam excitant: ſintque odores, qui ex alimentis exhalant, ut odor mali cotonei, odor panis recentis; carnis elixae cum petroſelino, et mentha: odor etiam alimentorum cum aromati-

matibus paratorum. Si aliquis cil us gratus fuerit, non decet in eius uſu modum excedere, ne novum afferat faſtidii genus. Neque erit a ratione alienum cibos non adeo laudabiles eis exhibere, appetitus revocandi gratia. Parum enim deterior cibus et potus, etc. Medicamentum vero diatrion pipereon confert, aut diacalaminthes dictum: et iis quotidie utendum. Prodeſt et dioſpoliticon et theriaca: quae cum ſtomacho ſit utilis, maligna etiam contemperat. Conducit et abſinthii ſuccus, vel ſyrupus eiuſdem, ſyrupus de mentha. Et quibus refrigeratus eſt ventriculus, medicamenta ſint ex pipere et zingibere confecta. Prodeſt et quod paratur ex cotoneis, et recipit una piper, myrrham, crocum, aut pulegium. Extrinſecus roborat ſtomachum, vel inunctio ex oleo de abſinthio, aut oleo de mentha, nardino: vel ſacculus ex mentha, corticibus citri, ligno aloës, cinnamomo, macere, galanga. Emplaſtrum quoque ex aloë, palmulis, maſtiche, cinnamomo, vino, et caera. Si nedum ex intemperie, ſed lentis etiam humoribus cibi faſtidium ortum fuerit, eos ſattenuare, incidere, et abſtergere oportet. Quare praeparentur humores aceto mulſo, aut ſyrupo de quinque radicibus cum aceto. Dein purgentur picra, quae acrimonia et calore ſuo craſſos et lentos ſuccos diſſecat. Ea autem ſingulis ſeptem vel decem diebus exhibenda eſt ad ℥jß. aut ℥ij. ℥iij. His etiam dandum diatrium pipereon, et reliqua paulo ante

ante commemorata. His quoque prodeſt vomitus ex oxymelite. Vtendum et exercitiis valentiſſimis. Digitorum immiſſione ſtomachus turbatus ſaepe ad excipiendos cibos eſt converſus. Si ex virium imbecillitate appetitus deperditio contingat, conſiderandum qualis intemperies vires exſolvat, et ea per contraria eſt corrigenda. Si eadem accidat, propterea, quod ſuctio non ſentitur, cerebro aut nervis ſtomacho diſtributis proſpiciendum eſt, et cognita cauſa ea auferenda eſt. Si propterea, quod corpus plenum eſt, appetitus proſtratio eſt, idem vacuandum pro varietate redundantis ſucci: quo caſu valentes frictiones conferunt. Vtendum balneis ac frictionibus iis, quae cutem rarefaciunt, ubi ex cutis denſitate eadem inanitio non fiat. Quibus ob derelictum exercitium, aut venerem intermiſſam periit appetentia, exerceant ſe, et moderata venere utantur. Si ob alicuius viſceris inflammationem, aut obturationem eadem accidit, illius curam habere convenit. Si ex ulcere in ſtomacho, aut ventriculo orta eſt inappetentia. (Eius notae ſunt vomitus ſanguinis, vel puris, vel etiam ramentorum,) ab omnibus acribus cibis et potionibus abſtineant, utanturque medicamentis, quae leniunt, puta ſorbitionibus ex oleo, tum ex iis, quae ex amylo, terra lemnia, et lacte, vel quae melle pauciſſimo conficiuntur. Extra vero e palmulis et cydoniorum carne et polenta epithema admovebis, vel caeratum ex melino vel roſaceo,

ſacco, cum ammoniaco et thure. Haec ab aliis iam fere collecta ex *Aëtio, Paulo, Alexandro*, ad hunc etiam locum pertinere viſa ſunt, tanquam utilitatis plurimum tyrunculis allatura.

CAPVT VI.

De Siti immoderata.

Hactenus de ſymptomatis, quae circa ciborum appetentiam eveniunt. Quoniam vero iis non diſſimilia contingunt circa potionis deſiderium, ſeu ſitim, de iis quoque par eſt hoc loco pertractare.

Sitis igitur δίψα graecis nominata, frigidi humidique appetentia eſt. Eaque duplex ſtatuitur; naturalis, et animalis. Naturalis, quae naturali inclinatione frigidam humidam ſubſtantiam expoſcit, in locum ſubſtantiae diſſipatae; non aliter, quam ciborum appetentia calidam ſiccam deſiderat. Animalis autem cum ventriculus exſugi ſe ſentiens potum deſiderat. Adiunctus enim eſt triſtis ſenſus qualitatis, quae in ore ventriculi imprimitur. Symptomata vero, quae circa hanc contingunt, varia ſunt. Aliquando enim eſt privatio ſitis, cum propter exceſſum humoris et frigoris, potum penitus non expetit: vel ventriculus affectionem ſuam non ſentit. Aliquando vero minor eſt, quam deceat, ſitis, cum eadem remiſſiora ſunt. *Sitis quid.*

ſunt. Aliquando vitioſa ad proportionem cum ea appetentia, quae vitioſum alimentum expetit: alias quidem immodice potum appetens.

Pars affecta. In hoc ſymptomate perpetuo os ventris afficitur, ſive per ſe, ſive per conſenſum cum corde, vel iocinore, et maxime ſima eius parte, vel cum pulmone, vel meſenterii venis, ſeu ieiuno inflammatis.

Affectus. Affectus autem ipſe, ſeu ingens ac immoderata ſitis, in genere functionum animalium, atque adeo ipſius appetentiae depravatae reponitur.

Cauſae. Comitatur autem calidam, vel ſiccam, vel utramque ventriculi intemperiem, et maxime oris ipſius, ob penuriam ſcilicet humiditatis, aut abundantiam caliditatis. (A calore tamen adiuncto humori multo fit ſitis in his, qui aſcitem patiuntur.) Intemperies autem hae vel nudae ſunt, vel cum humoribus vitioſis coniunctae. Vt ſi in tunicis ventriculi malus aliquis ſuccus bilioſus, vel ſalſus adeſt, is ſiccitatem vel caliditatem inducere poteſt. Si namque harum qualitatum aliqua iam inducta foret, atque ori ventriculi inducta aequalis eſſet, non mutaret ipſum, neque ſitim ob ſenſus triſtitiam excitaret: quod docte quidam inter iuniores animadvertit. Sitis in rigore fit, quia calor intro colligitur: et in principio exacerbationis febrilis, quando humores ad profundum declinant. Fit quoque ſitis, cum naturale humidum veluti fervet, ut per febres ardentes

dentes accidit. Vt enim nulla ſitis eſt, cum os ventriculi multo frigidoque humore perfunditur; ſic immoderata eſt, quum id ipſum quaſi humore exhauſtum prorſus inaruit, idque potus penuria, vel diſſolutione ab aeſtu, balneis, et huiuſmodi. Alias vero potum pravum, et abhorrentem a natura appetunt pro ratione ſucci redundantis. Sitis quoque fit a corruptione ciborum. Aliquando et ob pulmonis calorem, et calidam iecoris intemperiem. Fit et ob ſiccitatem et caliditatem totius ventriculi, vel oeſophagi, et oris, ac tracheiae arteriae. Poterunt et cauſa eſſe ii, qui pertinaciter ſitim ſuſtinere imperaverint. Fit et inexplebilis ſitis a potu vini meracioris, ac ciborum calidorum eſu, vel exſiccantium, et ab exercitationibus, a vipera, a potu aquae marinae, a medicamentis. Inter cauſas externas etiam eſt verſari in calido ſiccoque aëre, aut iuxta ignem. Non eſt autem perdifficile hos omnes caſus interſtinguere.

Nempe, ſi ob humoris inopiam, vel ex defectu eſt, ex aegri ſermone intelligetur: ut ſi ex diabete, vel aliqua inſigni vacuatione. Et ſi ob caloris copiam fiet citra humorum praeſentiam, in ventriculo ſentiunt caliditatem. Si cum caliditate bilioſi adſunt ſucci, ex oris ſapore amaro, vel ſalſo. Si ſalſi humoris copia in ventre fuerit congeſta, ut in hydrope, aut pituita ſalſa ventri illita inhaeſerit, ex caliditate cum humiditate coniuncta ſitis orta eſt: et haec magis eſt ante *Signa.*

cibum

cibum. Vt ſitis, quae eſt ab eſu piſcium marinorum et frictorum in oleo vel butyro, eſt magis poſt cibum. In febribus autem multa humiditas per violentiam febris conſumpta eſt. Si ex vini meracioris potu, aquae marinae, et aliis cauſis praecipue externis, ex aegrotantibus ipſis intelliges. Neque vero, quae diximus alio pertinent, quam ad ingentem ſitim explicandam.

Sitis ſuperficialis. Eſt enim quoddam aliud genus ſitis exiguae, vel ſuperficialis dictae, quae in ſanis quandoque oboritur, de qua etiam hic obiter meminiſſe operae pretium eſt. Ea quamvis, nec a toto corpore, nec ex magno affectu ventriculi excitatur, a ſiccitate tamen vel caliditate pendet, areſcentibus locis illis per quos ab ore in ventriculum humor delabitur, vel incaleſcentibus. Iis porro ſomnus remedio eſt, quia per ſomnum ſanguis ad interiora recurrit, vel quia ſomnus concoquit. Et ſi ob caliditatem iam dictarum partium, ſuperficialis ſitis aderit, atque a ſomno expergefactis, vigilantibus facile ſedabitur. Caleſcunt enim dum in ſtomacho cibi coquuntur, calido quodam halitu ad eas partes delato: quae caliditas cum per vigilias circa ſuperficiem expanditur, facile a tali ſiti liberantur, evaneſcente dicta partium caliditate. Verum ſi ob comeſtorum epotorumque calorem ventriculo calefacto, a ſomno ſiticuloſi fiunt, abſque externo ſubſidio per vigilias ſitis non ſedabitur. Propterea dixit *Hippocrates*, ſiti ſuperficiali ſomnus medela eſt.

eſt. Siti vero ex ſomno vigilia quibuſdam. Et qui noctu bibere appetunt, iis admodum ſitientibus, ſi ſuperdormierint bonum. Neque enim omnibus a ſomno excitatis, ab eodem affectu ſitis oboritur.

Sitis immenſae, de qua nobis ſermo eſt, non eſt negligenda curatio: ſiquidem ſi invaleſcat, aegri ex ea perire poſſint. Minus enim ſitim, quam famem tolerare poſſumus. *Prognoſtica.*

Curatio non ſemper refrigerantibus et humectantibus indiget. Sed adhibenda eſt curatio congrua ipſi cauſae: ut iis, qui ex ſiccitate ſitiunt, humectantia accommodentur. Aër itaque humidior deligatur in calore et frigore temperatus. Somnus ſolito longior ſit. Quies iniungatur, quae ex accidenti humectat: ſaltem ſervat humiditatem, quae ex cibo provenit. Cibi potuſque humidiores ſint. Et ſi ex immodica vacuatione orta fuerit ſiccitas, erunt cibi eligendi nedum humidiores, ſed et qui multum nutriunt, et ſunt optimi alimenti, veluti contuſa iura ex carnibus gallinarum, ptiſana ſeu eius cremore adiecto: ius pulli cum hordeo elixi, et lac, et lactuca elixa. Potus ſit aqua, vinum album, tenue, ſubadſtringens, multa aqua permixtum. Si eſt ſitis ex penuria potus abundanter iis tribuatur, viribus conſentientibus. Si ex diabete, ea ſuo modo curanda eſt. Si ex ariditate, et gutturis fauciumque aſperitate, mire emendat diatragacanthum in tabellis. Vbi oritur ex caloris *Curatio.*

copia, aut ob multum potum vini meracioris, medela eſt frigidae potus. Et ubi iam longo tempore aeſtuat, radicis dulcis ſuccus potatus auxiliatur, atque ipſa etiam radix. In his victus magis ad frigidum vergat. Quare convenit lactuca, portulaca, melopepon, panis lotus aqua frigida, mucagines pſyllii ore detentae, oris frigida ablutio, ex ſeminibus melonis et cucurbitae pari menſura, addito ſaccharo candefacto, cochleare unum ore ſumptum, et ſenſim ingeſtum. Ventriculo vero ſuperponitur, perſeverante ſiti, caeratum refrigerans *Galeni*. Caput quoque roſaceo frigido irrigatur. Vbi cum caliditate humiditas coëat, optima eius medela acetum eſt. Poteſt et iiſdem exhiberi mali medici ſuccus per ſe, aut cum aqua datus. At ubi ex calore ſimul et ſiccitate ſitis orta fuerit, optimum remedium eſt acetum et aqua, ut qua nihil eſt humidius, et vinum valde dilutum actu frigidum, et ſyrupus violaceus cum tripla aquae frigidae menſura. Ab extra conducit ſanguinariae, intybi, ſonchi, pampinorum vitis, ſeu portulacae ſuccus cum aqua roſarum aut pauco aceto permixtus, ſi frigidus ſtomacho adhibeatur. Vniverſa victus ratio frigida et humida percipiatur. In febrientibus lenimenta quaedam ſitis ſunt excogitanda: quandoquidem et monſuram, et tempora potus in illis decernere oportet. Intempeſtive namque ſumptus potus non ſolum non extinguit ſitim, ſed potius auget. Propterea in principiis

atque

atque acceſſionum augmentis iis lenimentis utendum, quia potus prohiberi debet. In vigoribus per gargariſmata et collutiones ſqualorem corporis mitigare oportet. In remiſſione etiam aliquando cogendi ſunt, ut bibant. Lenire igitur hanc ſitim oportet per irrigationem capitis ex oleo frigidiſſimo, vel roſaceo. Optime etiam facit nigrae lactucae ſemen commanducatum: melonis indi ſemen, aut eiuſdem parva fruſtula eius ſubſtantiae, quae eſt inter externum corticem et internam medullam, in ore teneantur. Item ex ſucco malorum punicorum, vel pampinorum vitis, aut cydoniorum cum aqua permixtis in acceſſionum vigore, gargariſmi et collutiones faciendae ſunt: pariter ex vino albo aquoſo multa aqua commiſto. Imperant et iuniores in ore teneri vel pruna, vel ceraſa ſicca macerata in aqua frigida, quae frequenter mutetur, et fruſtum pomi: aut ex mucaginibus cydoniorum, et pſyllii, vel gummi tragacanthi extractis cum aqua violarum et bugloſſae. At in declinatione exacerbationum ubi inceperit, convenit aquae frigidae potus, ubi omnia conveniant: aut aqua hordei cum ſyrupo acetoſo. Et ubi in ventriculo humor biliosus continetur, vomitu vacuetur, ſi facile vomant aegri. Alioqui per inferiora medicamento levi detrahatur, ut caſſia, melle aëreo, ſaccharo violaceo, ſyrupo ex pluribus infuſionibus violarum, vel roſarum. Deinde medicamenta ſitim oppugnantia intus et extra uſurpanda

 ſunt,

ſunt. Veluti ſi pituitoſus aut ſalſus fuerit ſuccus, offerre convenit, quae repurgant et abſtergunt: ſicuti ptiſana et eius cremor, radicis glycyrrhizae decoctum ex aqua, mel roſaceum, aqua mulſa diluta, quae ſi non ſatis deterſerint, ea quae purgant adhibeto, ut caſſiam, catholicon, agaricum trochiſcatum, et deinde ad ea, quae ſitim ſedant ex calida et humida affectione ortam, te convertas. Sitim a ſalſa pituita ortam novit *Alexander* per cibos ſalſos finitam fuiſſe. Si ab inflammatione alicuius partis ſitis eſt, curata inflammatione ſedabitur. Si ob ciborum copiam ſitis generetur, vini diluti potio convenit. Senſim autem bibatur, ne coctionem impediat, aut ipſum fluctuare faciat. His, qui ciborum copia premuntur, levis deambulatio prodeſt. Quibus cibus corruptus eſt, vomi quamprimum debet. Si ex potu vini ſitis oriatur, et valida fuerit, aquae potu mulcebitur. Si vero non adeo magna ſit, ſuperdormire erit utile. Si a calore pulmonis fiat, aëris frigidi inſpiratione potius, quam frigidae potu curabitur.

CAPVT

CAPVT VII.

De Singultu.

Λύγξ καὶ λυγμὸς graecis, ſingultus latinis dicitur. Eſt autem ſingultus convulſivus ac violentus quidam ventriculi motus, quo quae in proprium corpus impacta ſunt, excutere conatur: vel ſingultus, eſt motus convulſivus ventriculi, vitium quod tunicis ſuis ineſt expellere tentantis. *Singultus quid.*

Nonniſi enim latius ſumpto nomine ac per ſimilitudinem convulſio dici poteſt, cum convulſio proprie dicta motus ſit involuntarius in parte, quae voluntate movetur, ut in muſculo: quod ventriculo non accidit: neque enim muſculus eſt. Nonnulli tamen defendunt ſingultum ſimpliciter convulſionem dici poſſe: quia ſicut fit convulſio retractis nervis verſus ſuum principium in parte muſculoſa, ita et fit ſingultus in ventriculo. *Singultus an convulſio.*

Licet etiam ſingultus eiuſdem generis ſit cum vomitu, non tamen, quae in ſpatio eius latiori continentur, ſed quae in ipſius ore penitiore, quaeque in ipſo ventris corpore infarcta ſunt, expelluntur. Quare fortior ac vehementior motus eſt ſingultus, quam vomitus. Differt quoque a vomitu, nec non a nauſea et ructu: quod iſta nil ſimile convulſioni habeant. *In quo differt ab aliis affectibus.*

In quo cum aliis affectibus convenit. Hoc quoque ſymptoma ſeu ſingultus eſt cum ſono, quia in ſpatio ventriculi aliquis aër, aut ſpiritus continetur: qui cum premitur, et per anguſtam viam redditur, ſonitum facit. Sic et in ſternutamento cum eſt calefactum cerebrum, aut humectata pars inanis capitis, aër intus contentus extra prorumpit. Sic et in epilepſia ac ſimilibus expellitur cauſa noxia, quae irritat. Addunt et alii in ſingultu ſimilem fieri motum, ut in iis, qui ex intemperie tuſſiunt, omnibus ventriculi partibus, quod contriſtat expellentibus.

Pars affecta. Os autem ventriculi in hac affectione laborat praecipue: utpote pars exactioris ſenſus. Tamen nedum os ventriculi, ſed totus ipſe ventriculus afficitur, nonnunquam et ſtomachus proprie dictus, ſeu gula.

Affectus quis. Et affectio haec continetur ſub communi genere motuum depravatorum, maxime eorum, qui a facultate fiunt a cauſa praeter naturam irritata: ſeu in genere noxae functionum naturalium ſtomachi depravatarum. (Omnis autem convulſio ſymptoma eſt cauſae morbificae: ſingultus, et ſternutatio non item.) Eſt enim ſingultus ſymptoma facultatis, tum expultricis, tum etiam retentricis: illius quidem primum ac proprie, quod cupiat id, quod moleſtum eſt expellere: huius vero, quod ventriculus dum ſingultit, prave et non naturaliter complectitur. Hic autem motus ex duobus componitur, dilatatione ſcilicet, et conſtrictione. Nam ventriculus primum

ſe

ſe dilatat: quod dum agit, cibos deſerit, nec naturaliter complectitur. Deinde velut collectis viribus ſeipſum adſtringit, magnaque totius corporis compreſſione, ſingultum edit.

Generatur autem ſingultus, ut proprie dicta convulſio, partim ex plenitudine, partim ab inanitione. A plenitudine, quippe cum fibrae ventriculi humore aut etiam flatu implentur, ventriculus concutitur convulſorio modo: quod humor melancholicus acerbae qualitatis prae omnibus facere ſolet, aiunt recentiores. Perſimile ſymptoma oritur a ſecundo cauſarum genere, ubi ventriculus ex nimia vacuatione arefactus contrahitur, et concuſſorios patitur motus. Ad quod genus cauſarum alimenta et medicamenta referuntur, quae acerbam ſortita naturam ventriculum comprimunt. Singultus etiam fit a cauſis mordentibus, ut cum humores acres, vel medicata qualitate praediti, os ventriculi momorderint, aut ibidem geniti, aut aliunde confluentes. Aut cum cibi in eam naturam corrumpuntur: aut cum ciborum ea natura ſit, ut ſi quis piper et mel, vel piper et vinum ingeſſerit. Vlcus etiam in ventre ſi exiſtat, ſingultus efficitur, quia tunc venter vel temperatum calorem alimentorum non feret, quamvis cibus valentem mordendi facultatem non habuerit. Quartum genus eſt frigus cum nimia riget frigiditate ventriculus, vel per ſe, vel conſentiens frigori pedum, aut capitis. His enim facile *Cauſae.*

ventriculus conſentit. Fit quoque ſingultus in febribus, ſtomacho, atque aliquo viſcere inflammato. Nam inflammatio meningum, hepatis, meſenterii id praeſtat. Et quanquam cauſae poſteriores ad duas primas tanquam univerſales referendae ſunt, ut dictum eſt: ut mordaces humores, quia vim habent exſiccandi, ad inanitionem pertinere videntur, et frigiditas corpora ad difflandum difficilia reddit, ideoque pertinent, ad repletionem, revera tamen tertiam aliquam cauſam invenire eſt. Nam qualitas quaedam in pipere videtur, aut a ſanie ac corruptela manat, quae neque repletio, neque inanitio dici poteſt, niſi minus proprie ſumptis huiuſmodi vocabulis: ut iuniorum quidam annotavit.

Signa. Quod vero ad ſigna ſpectat, plenitudo ex gravitate colligitur, et aliis plenitudinis ſignis. Quemadmodum ſi flatus cauſa eſt, diſtenſio adeſt, dolor, defectus ſignorum ab inanitione. Si ex acribus humoribus et medicata qualitate praeditis eſt ſingultus, eorum notae ſeſe offerent, et ubi vomitu eos reiecerint, ſtatim liberantur. Item, ſi ex corrupto cibo in mordacem qualitatem ſingultiant, hi quoque liberantur vomitu. Cibus autem corruptus ex nidore, acris ex vellicatione et eroſione cognoſcitur. Praecedens etiam victus ratio, ructus, vomitionis ſapor, flavus color bilem, vel corruptum cibum detegunt. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiuſdem partis frigiditatem, vel ex devorato

rato pharmaco ex tribus piperis generibus ſi contingat ſingultus, ex relatu aegri facile percipietur. Frigiditas etiam deprehenditur ex iis, quae praeceſſerunt, quae interius aſſumpta, aut exterius admota refrigerare valuerunt. Inanitionem praecedens inedia docebit, vel fluxus ventris, vel vomitus, profluvium ſanguinis, et ſimiles vacuationes. Et ab inanitione fere fit cum vehementiſſima ſiti. Similem diſpoſitionem oſtendet victus ex alimentis acerbis praecedens, ut ſorbis, cotoneis malis. In inflammatione hepatis aut alterius partis, communicatur affectio per nervos et fervor ſtomacho, vel reſudat bilis, et regurgitat, vel comprimitur ventriculus. In inflammatione cerebri rubor oculorum permanens perſpicitur, et qui non evaneſcit poſt vomitum: licet aliquando etiam ſequatur inflammationem ſtomachi, ſed rarius.

Vlcera ventriculi proprias notas habent. *Prognoſtica.* Pueris maxime ob corruptionem alimenti in ventre, aut ob eiuſdem partis frigiditatem ſingultus accidit. In aliis aetatibus interdum per acutos incidit morbos, et per febres ardentes, maximeque peſtilentiales, ac tum fere lethalis eſt. Singultus ex inanitione, aut ex immodico ſanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, malum. Nec minus, ubi ſingultus eſt a vomitu. Indicat enim vel cerebrum nervorum principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem. Si ſequitur inſignes vacuationes cum vulne-

re, aut a locis mulieribus, itidem malum. Conſequitur et dyſenterias, diarrhoeas, et huiuſmodi: ardores quoque et inflammationes viſcerum, idque cum periculo. Similiter et malum ab ileo ſingultus. Si in altiore ſopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus fuerit ſingultus, mortem non longe abeſſe praeſagit. Singultu correptum ſternutatio liberat: quando ſcilicet ex plenitudine fiat. Poſt vomitiones praecipue ſinceras, gravis eſt ſingultus. Delirium autem ſingultui interveniſſe, aut nervorum diſtenſionem, mortiferum eſt. In febre periculoſus eſt ſingultus, niſi ſit criticus, et ſigna coctionis manifeſtae appareant, hic enim ſaepe indicat criſim vomitione futuram. In hyſtericis ab utero non eſt ita periculoſus. Ab inflammatione uteri, deterior.

Curatio ſingultus ab inanitione.

Vbi ex evacuatione ortus fuerit ſingultus (ut ab eo tanquam urgentiori exordiamur,) curabitur per aſſumptionem convenientis alimenti, et per ea, quae defectum explent. Si perſeveraverit adhuc fluor ſanguinis, aut alvi profluvium, iis maxime conducit oleum amygdalarum dulcium potum per ſe, aut cum aqua tepida. Pariter ptiſanae cremor cum contuſa carne pullorum. Iuvandus eſt aeger deſtillatis, colatitiis, iuſculis, et expreſſionibus, contuſis carnium, aqua carnis, denique cibis ſubſtantifice humectantibus. Hunc ſingultum curant alii potu lactis, et aliis reficientibus. Convenit et amylum cum lacte, ius gallinae, vitelli ovorum, carnes galli-

gallinarum, caponum, pullorum, vervecis elixae. Potus ſit vinum album, aquoſum. Fiat inunctio dorſi et ventriculi ex oleo violarum, amygdalarum dulcium, hydrelaeo quoque. Caeratum etiam utrinque admovetur ventri et dorſo ex violato et amygdalino oleo, adiuncta caera. Si acerba medicamenta ſingultum concitaverint, dulcia et pinguia remedio erunt: ut ius gallinae pinguis, aut mellis deſpumati cochlearia duo, aut penidiae, aut nuclei pini cum ſaccharo. Acerbus autem humor purgandus, ſed paratus ante potu aquae mulſae.

Curatio ſingultus a calidis et mordacibus ſuccis.

Si ob caliditatem mordacemque acrimoniam ſingultus fiat, vomitus convenit: et ſi rodentia ac corrupta fuerint excrementa, danda quae contemperant, et ſimul abſtergunt. Quapropter temperata aqua et pane eo imbuto utendum, ac ptiſana. Obtunditur etiam mordacitas intybi ſucco potato: item cucumeris ſemine decorticato, trito ac bibito: et lactucae ſemine eodem modo. Valet et portulacae ſuccus, myxarum decoctum, lac recens mulctum praecipue valet, aſininum, caprillum. Adhaec utiliter datur ſyrupus violatus, ex nymphaea, de papavere, infuſionis roſarum, medicamentum trium ſantalorum, lactuca cruda vel elixa, portulaca, pepo, ſyrupus de ſucco limonum, uvae acerbae. Conducunt et haec pariter, ſi ex cibis in mordacem qualitatem corruptis, aliquis ſingultiat: praecedente tamen vomitu, ut dictum eſt. Eadem ratione curatur

ratur ſingultus ex ſeroſis et medicatis humoribus ſtomachum rodentibus. Sed ſi mordacitas ex iis non alteretur, abſtergatur, ac diſcutiatur, ad ea, quae ſtupefactionem inducunt, veniendum erit, in quem uſum drachmam unam Philonii perſici, vel romani exhibere licet. Datur et theriaca recens, quando ſingultus eſt fortiſſimus. Datur et ſyrupus de papavere cum aqua lactucae, addendo croci parum. Conciliat ſomnum, partem minus ſenſilem reddit, obtundendo ſcilicet. Confert et in aqua calida manus mittere et diutius in ea continere. Ab extra, oleum roſatum, cydoniorum, de papavere, nymphaea, applicari poſſunt.

Curatio ſingultus a frigiditate.

Si ex frigiditate eſt ſingultus, calefacientibus tum cibis, tum medicamentis utendum. Quapropter in potu ruta cum vino exhibenda eſt, aut apium, cuminum, aſarum, pulegium, quodlibet eorum per ſe, aut ſimul mixta in aqua mulſa decocta: vel ſeſeli, et daucus, et caſtoreum, ex veterum praeſcripto. Recentiores imperant ſyrupum de mentha, ſeu e corticibus citri. Dant ʒj. diacalaminthes, aromatici roſati, diacinnamomi, cum vino exiguo. Pueros autem calefactorum linteorum admotio non raro iuvat. Sed in propoſita perfrigeratione, utendum medicamentis, quae non tam adſtringant, quam rarefaciant, quia a perfrictione ſtomachus condenſatus eſt, ideoque non tranſpirat, ex quo repletio fit, et ab ea ſingultus. Quare foveri extrinſecus debet

debet ſtomachus oleo, in quo ruta, cuminum, et abſinthium ſint decocta. Similiter et ſacculi parentur ex mentha, abſinthio, calamento, ac pulegio, macere, caryophyllis, corticibus citri, ligno aloës, et chia maſtiche. Praeterea ſpiritus retentio iis, qui ob frigiditatem ſingultiunt, confert; quia calorem auget. Si cum frigiditate adeſt frigidorum, craſſorum, viſcidorumque humorum copia, extenuantibus et incidentibus utendum eſt: ut aceto ſcillino, vel oxymelite ſcillino pariter. Veteres drachmam unam caſtorei ex poſca tribuebant: quin et ipſum forinſecus imponebant cum oleo antiquo. Vbi haec non ſuffecerint, per vomitum modo dicti ſucci vacuandi ſunt: praeſertim ſi facile vomant, et humores in ventris cavitate contineantur. Quin etiam iuvari poterunt ex potu aquae tepidae cum oxymelite ſcillino dicto. Et ſi aegre vomant, purgentur hiera et agarico, et pilulis de aromatibus: vel tutius vacuentur per clyſteres ex iiſdem. Sin fibris ventriculi infarcti ſint humores, praeparari debent aceto mulſo: deinde hiera Ruffi purgari. In omni cauſa valent clyſteres ad revulſionem. Curat idem ſternutamentum, ut vomitus. Violento enim motu opus eſt, ut veluti concuſſae ipſum efficientes humiditates diſflentur, ac evacuentur. Confert et extremarum partium adſtrictio, quia inducendo dolorem, ſingultum ſedat. Item compreſſio ſpiritus, vociferatio concinna cum plurimo calore, deambulatio longa et concitata,

geſta-

geſtatio, et adhuc magis equitatio. Cucurbitulae cum maxima flamma pectori, ſtomacho, et dorſo affiguntur. Hae in contrarium humores trahunt, et avertunt. Sunt autem fugienda calida adſtringentia: quia materiam iam infarctam impingunt. Sed facta vacuatione humoris, tum ad corroborationem ventriculi progrediendum. Ac ſi morbus diuturnus eſt, dentur attenuantia et detergentia, ut humor concoquatur. Quo concocto, rurſum vacuandum eſt. Venter poſt fotum diligenter comprimendus eſt faſcia. Minor enim eſt ſingultus, quando minus dilatatur ventriculus, aut corpus minus exagitatur. Et quia compreſſio per faſciam ſingultum facit minorem, ob id putant quidam aëris retentionem non tam calefaciendo, quam intendendo ſeptum tranſverſum conferre. Eo enim diſtento premitur ventriculus. Timor etiam repente factus ob repentinam ſpirituum motionem et ceſſationem a reſpiratione, idem praeſtare videtur. Si a flatu ſingultus oriatur, eum diſcutere oportet his remediis, quae ad ventriculi inflationem ſpectant, in quibus cucurbitulae cum multa flamma proxime dictae recenſentur. Si eſt ſingultus ex inflammatione viſceris alicuius, ut ventriculi, hepatis, vel alterius cuiuſpiam, ex eiuſdem inflammationis curatione ſedabitur. Idem de ſingultu ab ulcere iudicium eſt.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Nauſea et Vomitu.

Vt ad reliquos depravatos motus ventriculi explicandos tranſeamus, quibus videlicet excernere cupit, quae contriſtant, idque per os ſupernum in gula exiſtens, (cum enim pro naturae lege ſe habet venter, trahit ſuperne deorſum per ſtomachum: cum vero aliquo, quod contriſtat, vexatur, eo abutitur ad expulſionem,) de nauſea ac vomitu hic agemus, qui inter dictos motus reponuntur. De caeteris autem motibus, qui fiunt cum venter eiicere cupit per infernum os, nempe per pylorum, paulo poſt ſermo nobis erit. Igitur inter motus, qui fiunt per os ſupernum, praecipui ſunt nauſea et vomitus.

Nauſea (quae graecis ναυτία, καὶ ναυτίησις vocatur,) eſt depravatus motus expultricis facultatis, quo nititur per os excernere, quae ventriculo ſunt moleſta, non tamen excernit. In vomitu autem manifeſta eſt excretio. Id quamvis praeter naturam ſit ſymptoma, naturale tamen dicitur, quod natura eo donaverit animalia, ut et tuſſi ac ſternutamento, quo noxia a ſe depellerent. Ac ut ſternutamentum eſt cerebri, tuſſis pulmonum; ſic nauſea ventriculi non totius, ſed partis eius ſuperioris, ut et vomitio. *Nauſea quid.*

Non

Non eſt autem aliud, quam inane vomendi deſiderium, quo nil eiicitur. Nauſea enim praecedit vomitionem, licet non perpetuo ſequatur vomitio.

Vomitus quid. Haec graece ἔμετος appellatur, et pravus eſt motus eiusdem expultricis, quo ea, quae moleſta ſunt, atque in ipſo fluitant, reiicit.

Diſcrimen inter vomitum et ſingultum. Is motus idem eſt cum ſingultu, niſi quod ſingultus vehementior eſt. Ille vero mediocris. Et vomitus eſt eorum reiectio, quae in cavitate continentur. Singultus vero citra vomitionem eſt eorum, quae tunicis inſident, ut ſuo loco expoſuimus. Ad nauſeam, ut revertamur, ea peccat in modo, quia vehementius, quam ſecundum naturam concitatur: et in ſpatio, quando commovetur ad ſuperiores partes: quod eſt contra naturam. Peccat et circa animalem facultatem, ad quam attinet diſplicentia et averſio.

Ὑπτιασμός. Advertendum eſt etiam obiter alium quemdam eſſe affectum nauſea leviorem, quem ſtomachi ὑπτιασμὸν, id eſt ſupinitatem vocant. Qui affectus contingit iuxta intemperiem quamcunque ſtomachi, citra tamen vitiatos humores: fitque ſaepius ab humiditate multa non malignae qualitatis. Irriguus enim eſt ſtomachus, et ut ligamenta nervorum laxatur.

Ἀνατροπή. Quemadmodum eſt et alius affectus ἀνατροπὴ, id eſt ſubverſio dictus, ſignificatque nauſeoſas affectiones, quae fiunt ab accepto cibo.

cibo. Tametſi vox ἀνατροπὴ quandoque inappetentiam denotat, de qua prius.

In nauſea et vomitu, ut in aliis prius dictis affectibus, os ventris praecipue laborat: quanquam et totius ventris affectiones eſſe poſſint, quemadmodum et reliquae ſuperioribus capitibus explicatae. Quare et ventriculus in hiſce affectionibus oblaeditur, cum citra haec ſymptomata nil e ventre per os efferri poſſit: et ſi ventriculus per ſe, quandoque per conſenſum (et maxime in vomitu) afficitur. Motus autem propoſiti ſymptomata ſunt facultatis naturalis, nempe expultricis. *Pars affecta.*

Quamvis enim fiant a principio intrinſeco, natura tamen tales motus nunquam exorditur, niſi gravata ac ſtimulata, a quapiam praeter naturam cauſa. Ideoque ſymptomata et affectiones appellari merentur potius, quam naturae opera. Et in iis pars quodammodo ab alio, et non omnino a ſe motum habet. Contrahit enim ſeipſum ventriculus circa ea, quae ab ipſo excernuntur, ad eum modum id, quod in ſe continet, extrudens, quo manus noſtrae aliquid exprimunt. His et conſentanee ſcribitur, quod licet vomitus ſit toto genere praeter naturam, tamen ſi tempeſtive fiat, et ad animalis commodum, non erit ſymptoma in genere laeſionis actionum, ſed alteri generi ſubiicitur, quod ſcilicet eſt affectuum praeter naturam. Idem de nauſea ſentiendum, ſi ad eam talis conſequatur vomitus. Semper *Affectus qui.*

enim quempiam affectum praeter naturam conſequuntur. Comitantur haec ſymptomata ventriculi morbos, qui a diverſis cauſis oriri poſſunt.

Cauſae nauſeae. Tamen hae cauſae in univerſum duae dici poſſunt, copia humorum, vel vitium ſeu pravitas. Copia, gravando ventriculum: vitium ſeu qualitas, morſum inferendo affligit. Diſtemperies quandoque antecedit: ipſa vero cibos corrumpit, et pravos ſuccos generat nauſeam inducentes. Quandoque ciborum pravitas praecedit, dein ſequitur corruptio eorum et nauſea, quorum cauſa intemperies quoque ventriculi naſcitur. Fit et nonnunquam, ut ventriculus a iecore, liene, aut capite, aut toto corpore excrementa ſuſcipiat, quae deinde ventriculum diſtemperent, et nauſeam inducant. Praeterea ſucci, qui in ventre generantur, aut aliunde decumbunt in ipſum, quandoque craſſi ac lenti ſunt, quandoque tenues, feroſi. Rurſus aut in ventre natant, aut in ſumma ſuperficie adhaerent, aut ſubſtantiae ipſius infarciuntur immerſi.

Cauſae vomitus. Cauſae particulares vomitus ſunt, praeter alimenta plura, quam ventriculus continere poſſit, alimenta pinguia, aut levia, aut quae ordine ſuo non aſſumuntur: vel ſi liquida multa ingerantur poſt adſtringentia multa et dura: vel quia ventriculus plenus flatibus alimentum ſuſpenſum in ſuperiori parte continet: aut quia multa dulcia ſupra alia ſunt aſſumpta, ut pepones, ficus, cera-

ſa,

ſa, et omnia alia dulcia, quae cum multo oleo vel butyro parantur: vel ſi cum ſuſpicione aliqua alimenta aſſumpta fuerint. Excrementorum item vomitio fit propter humorum conturbationem, ut et alimentorum, ſicut poſt navigationem, vectionem in curru a cibo, vel ob conturbationem medicamentorum laxantium, vel ob influxum humorum copioſum et repentinum ad ventriculum, ut in die acceſſionis, et in diebus decretoriis. Eſt et aliud cauſarum genus, quibus ventriculus ad vomendum irritatur, nulla re, vel graviore, vel mordaci irritante: ſed ob id duntaxat, quod praeter naturam aliquid in eo continetur, ut ſanguis.

Dignoſcitur nauſea, quando ipſa in illa vomendi irritatione lancinat tantum ventriculum ipſum, et nullum humorem educit. Vomitus vero, cum educit. Copia humorum ex pondere et tenſione, quae in ventriculo ſentiuntur, percipitur, ita ut cum eos ferre non poteſt ventriculus, ad nauſeam ſeu vomitum excitetur. Ciborum autem copia facile ex aegri, vel adſtantium ſermone innoteſcet. Quemadmodum ſi ſine cibis tenſio ſentiatur, humorum copiam adeſſe coniectandum eſt. Si non multi, ſed pravi humores fuerint, qui ventriculum obſederint, iique bilioſi, oris amaritudo, ſitis, atque ardor ſimul cum morſu in ore ventriculi, et inappetentia aderit, et aſſumpti cibi in nidoroſam ſeu amaram qualitatem vertentur: etiamſi ipſa ex ſe alimenta talia non fuerint, *Signa.*

ut piſces ſaliti, et ova in ſartagine fricta, et obſonia ex melle et pipere parata. Praeterea, qui calidam patiuntur intemperiem, frigidis iuvantur. Si frigidi fuerint humores, gaudent calidis, ſiti vacant et ardore, cibos corrumpunt in acidam qualitatem, etiamſi eius naturae non ſint, ut acidi et frigidi cibi, et cum aceto et acidis parati. Quandoque etiam immodice appetent. Si dulcis eſt pituita, eandem ſentient in ore qualitatem. Verum ſi ſalſa ſit, ſitis in his augebitur, minueturque appetentia, ac fortaſſe abolebitur: praeter id, quod ſimilem ſentient in ore qualitatem. In ſumma, diſtemperantiis ſimilia acervantur excrementa. A calida quidem intemperie, calida: a frigida vero, frigida. Si vomitus ad has cauſas conſequatur, facile per vomitionem ſuccus dignoſcitur, cum viſu a medico, tum geſtu a laborante. Ac ubi ſanioſi, ſeroſive, ac tenues fuerint redundantes humores, non ſolum ante cibos aſſumptos, ſed et poſt vomitum inducunt, perpetuo nimirum motu verſali. Quemadmodum, qui adhaerent aut infarcti ſunt, ante cibum nauſeam movent magis. Ex vitioſis cibis devoratis, aut ubi in ventriculo fuerint corrupti, ſi vomitus accidat, ex aegri vel adſtantium relatu ſimul cum vomitionis qualitate percipitur. Et humorem in ventriculo natare, et in ſpatio ac cavitate contineri cognoſcemus, quando ab ipſo cibi corrumpuntur, et ubi evomuntur, ſecum deferunt aliquam portionem ſucci nauſeam faci-

facientis. Si tunicis haereat craſſus ac lentus humor, ſitim extinguit, et appetitum auget: ſed quandoque minuit, quando ſenſum ſuctionis habetat. Per nauſeam interim nihil moveri ſentitur, nec quidpiam excernitur, niſi magna cum violentia, et remediis detergentibus praeaſſumptis. Si vero humor, qui haeret tenuis fuerit, non fluctuabit, nec difficile vometur, ipſeque excretus ſuam oſtendet naturam. Adiungetur tamen ipſi ſitis quandoque, et morſus oris ventriculi. Alii etiam explicant diligentius, numquid in latiori ventris ſpatio contineantur ac fluitent redundantes ſucci, vel in eius corpore adhaereſcant, ſeu infixi ſint. Si vomitus (inquiunt) ſtatim poſt nauſeam obortam etiam citra violentiam comitetur, humorem in lato ventriculi ſpatio eſſe non dubitandum eſt. Sin nauſea excitata fuerit, verum nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, ſi bilioſi ſint, vel ſeroſi, in ore ventriculi abſorptos eſſe; vel ſi viſcoſi, ipſi ori ventriculi infixos eſſe intelligitur, ac propterea nil mirum, ſi ex talibus ſuccis oriatur nauſea: mirum etiam non eſt, quod vomitus non ſequatur, potiſſimum ſi eſt imbecillitas expultricis. Veluti non raro evenit, quod ea robuſta exiſtente humoribus tenuibus in ventriculi tunicis exiſtentibus, exigua quaedam portio ex nauſea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac proinde excitato vomitu per os reiiciatur. Vnde ſequitur, ut quandoque nauſeam comitetur

vomitus, quandoque non. Quo loco etiam notandum eſt ſuccos calidos, vel frigidos, tunicis ventriculi infarctos, ſi mordacitatem validam efficiunt, ſingultum promovere potius, quam nauſeam. Vnde quandoque unum ſymptoma, quandoque alterum excitatur. Diligenter etiam conſiderare oportet, num in ventre duntaxat redundent ſucci, an ex aliqua quadam parte, ſeu ex univerſo corpore in ventrem confluant. Si univerſum corpus fuerit plethoricum, ex plethorae ſignis id iudicabis. Si vitioſis humoribus repletum, id ipſum ex colore et eruptionibus papularum circa cutem cognoſcetur: atque ex ipſa adeo urina. Sicut per criſes etiam ſaepe contingit, et fere in acceſſionum principiis. Si non ab univerſo corpore, ſed aliqua parte, ut a capite, ſplene, hepate humor fuerit ad ventriculum tranſmiſſus, aeger ipſe primum affecti membri laeſionem ſentiet. Aut enim caloris ſenſus iuxta affectum membrum, aut frigoris aut gravitatis percipitur, aut ipſum tactui noſtro durum ſuccumbit. Nec nauſea intenſa et crebrior, ſi ipſa excitetur, aut vomitus, ſi is quoque fiat, crebrior et intenſus erit, ſed levior, et inſigni aliquo interpoſito ſpatio urgebit: totiuſque praeter naturam habitus conſiderandus eſt. Idem alii ſignificarunt, qui ſcripſerunt in hunc modum: ſi humor pravus cibos corrumpens et nauſeam efficiens aliunde traducatur, per intervalla traductio fit, et cum ventris ſymptoma augetur, pars a qua ſuccus

cus traducitur, melius habet, quia exoneratur: et cum venter melius habet, pars a qua traducitur, laborat magis. Et omnino partes aliae, a quibus praedicta excrementa traduci poſſunt, atque ipſum corpus totum conſiderandum eſt, quomodo valeant. Videndum etiam, num aliqua conſueta excretio retenta ſit. Si crebro intenſeque nullo inſigni ſpatio interpoſito urgebunt praedictae affectiones, certum eſt ventrem per ſe ac primario affectum eſſe, redundanteſque humores in eo genitos eſſe.

Progno-ſtica. A vomitu ſingultus et oculorum rubor, malum: quia ſignificat cerebrum vel ventriculum non mediocrem pati inflammationem, addit quidam e iunioribus. A tuberculi ruptione introrſum vomitiones ſi fiant, malae ſunt. Ab ileo malus eſt vomitus: quia nihil ad inferiora deſcendere ſignificat. Nauſea quandoque ſignum criſium exiſtit. Interdum vero ſignum malum, ut in febribus peſtilentibus. Nauſea in convaleſcentibus ſi multiplicatur, recidivam indicat. Vomitio utiliſſima eſt, ſi pituita et bile permixta ſit: ſi non multa, et craſſa. Sincerior, deterior eſt, ſive fuerit porracea, aut livida, aut nigra. Exitiale admodum eſt, ſi idem homo omnes vomit colores. Vomitio graveolens, ociſſimam indicat mortem. Vomitus interdum valetudinis cauſa recte fit, teſte *Celſo.* Ne quis tamen, qui ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. Debilitat enim ventriculum, et proluviei univerſi corporis la-

cunam facit. Vomitus ſine febre tum eſſe non malus poteſt, cum robur ſequitur naturae, quae id humoris quo gravatur, expellit: qui profecto humor ex iecinore derivari, vel ex liene, vel meſenterio, et inteſtinis, itemque e cerebro, totove denique corpore poteſt. Verum eo tempore nullum iecinori aut lieni (ubi hinc humor fertur) tumorem ineſſe praeſtat. Quae foemina, dum ieiuna eſt, bilioſa vomit per multos dies, ſi neque uterum fert, neque febricitat, ſcire licet hanc lumbricos rotundos ſimul vomere, aut certe hos vomituram eſſe. Saepe vomitus aeruginoſus diſtenſionem nervorum, et morbum comitialem, et profundum ſoporem, veluti quadam iudicatione finit. Vomitioni ſingultum aut nervorum acceſſiſſe diſtenſionem, malum eſt: maxime ſi ſinceri humores reiiciuntur. De ſanguinis per vomitum reiectione, capite de cruenta ſpuitione iam diximus.

Curatio. Quod ad curandi rationem attinet, ſi per conſenſum naſcuntur hae affectiones, prius totum corpus, vel pars affecta curetur. Vt quando ex iecore vel liene excrementa tranſferuntur, eidem tum vacuatione, tum attemperamento, et debita victus ratione ſuccurrendum eſt. Sed interim quoque ventri providendum his, quae iam receptum evacuant, et deinde his, quae ipſum roborant, ne rurſus, quod tranſmittendum eſt, recipiat. Hepati nonnunquam proſpicitur, adhibito caerato ſantalino. Iam vero ſde nauſea

ſea et vomitu, quae cauſam habent, nedum in ventriculo contentam, ſed in ipſo genitam, agamus. Eiuſmodi vero pituita fere eſt. Bilis enim in ventriculo non videtur gigni: ſed ab aliis partibus, utpote iecinore, vel eius veſica tranſmitti. Putant tamen, qui ſectantur Arabes, in ventriculo bilem poſſe generari, ob eius intemperiem. Orta igitur affectione a pituita, aër vergat ad calidum. Somnus et quies, nec non moderata ſit inedia: ut pituita non tantum alteretur, ſed et in probum ſanguinem vertatur: ut et illa per inopiam alimenti nutriat, praeſertim ſi dulcis erit. Sunt autem danda alimenta in vomitione, quae ſpiſſa ſint, et utcunque viſcida, ut ſtomacho inhaereant, minime tamen pinguia, ori grata, et actu frigida. (Quod etiam obſervandum eſt in medicamentis.) Tepida enim vomitum provocant. In vomitionibus frequenter et paulatim cibus offerendus, praeſertim ubi bilioſae fuerint. Et decubitus ſurſum vergens omnibus quoquo modo nauſeantibus adornetur in convenienti et affectioni contraria domo. Vbi vires moderatam inediam non ferent, contuſae carnes, ac iura pullorum ſeu gallinarum tribuantur pro cibis, modo ſit quantitas eorum modica. Parentur cum odoratis et aromaticis, ut cum cinnamomo, caryophyllis, aniſo, macere, pomis auſteris, malis cotoneis, mali punici granis ſimul incoctis, pauco omphacio, et aqua roſacea adiectis. Si contuſas carnes aſſumere

nollent, poterunt ipſas quoque carnes gallinarum, pullorum gallinaceorum, columbarum, phaſianorum, perdicum, turturum, merularum, leporum, capreolorum iuvenum pro cibis capere, elixas quidem: (et iis incoquantur hyſſopum, pulegium, ſerpillum, ſampſuchus, foeniculum, oreoſelinon, thymus, et eius claſſis reliqua: potiſſimum ubi tenax et craſſa pituita fuerit in cauſa, et tunicis inhaerens atque impacta,) vel etiam aſſas adiectis odoratis praedictis. Pro potu vinum exhibeatur rufum, ſubadſtringens, vetuſtum. Vinum enim auget ſubſtantiam, qualitatem non intendit. Mel quoque deſpumatum ipſum per ſe optimum nutrimentum frigido ventriculo. A cibo ſemper cotonea mala, meſpila, ſorba, corna, pyra adſtringentia, mala punica offerantur, quorum quantitatem ſumant exiguam, ut cibum duntaxat contineant. Alvi excrementa quotidie reddantur. Affectus animi immodici vitentur. In intemperie calida victus ſit ex lactucis, et carnibus gallinarum et pullorum elixis cum lactucis, et hordeo, et endivia. Potus erit aqua hordei.

Curatio per medicamenta. Vbi igitur humores concitantes nauſeam bilioſi, tenues ac ſeroſi fuerint, confeſtim vomitu eiiciendi ſunt, digitis aut pennis immiſſis proritati, vel liberaliore tepidae potu, vel tenuiſſimo ptiſanae ſucco exhibito, vel etiam mulſa. Atque in eo caſu tam ptiſanae cremoris, quam aquae mulſae ſumendum plus eſt, quam vel nutrimenti, vel etiam deiectio-

iectionis cauſa ſumeretur. Idoneum quoque eſt, ſi mulſa in qua coctum abſinthium ſit, bibatur. At ſi difficulter vomant, non ſolum mulſa, verum et medicamentis purgantibus utendum: quibus deorſum praedicti ſucci impellantur. Sint autem ex genere eorum, quae modice purgent. Calidorum quidem humorum, qui in ventriculo ſunt, aloë optimum eſt medicamentum, ita ut ſaepenumero ventriculo male habentes una die ſanaverit. Rhabarbarum etiam pondere drachmarum duarum eoſdem purgabit deorſum, et adſtrictione ventriculum roborabit. Conveniunt et pilulae de hiera, de aloë, et maſtiche. Poſt humores vacuatos, per alia medicamenta obtundentia, ſeu temperantia bilis acrimoniam intemperies curanda eſt, dando ſyrupum acetoſum videlicet, et oleo melino inungendo. Vbi humiditas vitiata tunicas ventriculi perrigat, picra ex aloë utilis eſt, expurgans humiditatem. Exhibeantur itaque *medicamenti ex aloë praeſertim lota drachmae duae, aut aloës drachma una, vel* ʒjß. *formatis ex ea catapotiis.* Clyſteres in omni vomitione utiles ſunt, ſi iniiciantur pauca quantitate, ne pars coli, quae ventriculo incumbit repleatur, et fundus ventriculi comprimatur. Illa enim facultate, qua irritat expultricem, vomitum provocat, magna quantitas ſi iniiciatur, ut experientia docet. Quibus lenta pituita ineſt, ea diſſecanda venit, poſtea purganda. Et ſi ad vomendum inepti ſunt,

oxy-

oxymel ſcillinum tribuendum, cum aliquo incidentium, repurgantium, calefacientiumque decocto: veluti eſt hyſſopum, pulegium, abſinthium, foeniculi, et capparorum radix. Quibus praeaſſumptis aloë praebeatur, cui et agaricus trochiſcatus addatur. Vbi pituitoſi ſucci acidi vel dulces extiterint, eos concoquere tentandum, ipſi naturae opem ferendo, quiete, inedia, ſomno. Quibus peractis ad ea, quae ſtomachum et ventriculum roborant, ipſorumque intemperiem alterant, intus et extra adhibenda confugiendum. Quapropter diacalamentum, diatrion pipereon ex vino tenui aut aqua potatum prodeſt, diacinnamomum, aromaticum roſatum, dianiſon, confectio de xyloaloë, diarrhodon, et alia. Foris autem maſtichen unguento nardino dilutam, et tritam, purpureaque lana exceptam imponito. Debet autem inungi ventriculus ſine frictione multa, fovendo leviter tantum. Nam omnis agitatio, ſeu motio circa os ventriculi vomitum provocat. Inungiturque ventriculus parte anteriori, et poſteriori. Fiunt et ſaccelli ex mentha, abſinthio, cinnamomo, aloë, cortice citri, macere, calamo odorato, caryophyllis. Huiuſmodi ſaccelli in vino macerati iterum calidi apponantur. Vel fiat emplaſtrum ex maſtiche, quae oleo nardino et de abſinthio diluatur ac maceretur, quantum ſatis ſit: ac dimidiam quantitatem ipſius aloës adiice, ut in emplaſtri formam redigantur. Vel panis toſtus

toſtus vino rubro maceratus, et pulvere cinnamomi, maceris, caryophyllorum, maſtiches aſperſus imponatur. Quandoque vero accidit, ut in ipſo ventriculi ſinu contentus humor vomitum excitet, iſque humor per vomitum etiam expurgatus cauſa eſt, ut prior vomitus facile quieſcat. Pari ratione, ubi multa aut corrupta alimenta in eo continentur. Vtilis enim eſt vomitus plenis et bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Si plus eſt, quam quod concoqui poſſit, periclitari ne corrumpatur, non oportet. Si corruptum eſt nil commodius, quam eiicere, qua via expelli poteſt. Vomitus itaque cohibendus non eſt interim dum talia vomuntur, qualia vomi debent, ut quae toto corpore redundant foetida, nigra, livida, ſincera, et utcunque naturam iuvantia ſi excernantur: niſi vomitus ad debilitatem perducat aegrum; aut ob eius impetum alimenta non contineantur, atque ea de cauſa vires languere incipiant. Tum enim humorum influxus in ventrem eſt revellendus, et venter roborandus.

Vomitus vomitu curandus.

Ergo ut humorum vomitum curat fluxus alvi, et e converſo: ſic vomitus vomitu curatur. Nec propterea evertitur ſempiternae veritatis axioma, contraria contrariorum eſſe remedia; neque obſtat quin perpetua curatio fiat a contrariis: cum per vomitum humores vacuantur, qui nauſeam et vomitum inferunt, ac propterea per vomitum fit curatio. Nam prorſus evacuare alienum humo-

humorem, eiuſdem retentioni eſt contrarium. Vſque adeq igitur a medico vomitus iuvari debet, quoad naturae commodum fiat, ac per eum, quod contriſtat, expellatur. Eadem eſt ſententia eorum, qui ſcribunt non eſſe reprimendum vomitum, ubi ex univerſo corpore in ventriculum confluunt humores, aut in ipſo ventriculo propter intemperiem naſcuntur. Tunc enim potius motus facultatis expultricis iuvandus eſt. Neque retinendum eſſe vomitum in morbis, qui fiunt a plenitudine ventris, ut in Colico, Nephritico, aut Arthritico doloribus; aut cum divertit ab inflammationibus ſuperioribus, vel inferioribus, ut doloribus capitis, aurium. Vomitus autem optimorum alimentorum, qui fit poſt alias vacuationes ob debilitatem retentricis, vel irritationem expultricis, compeſcendus eſt, ut ſi ſanguis per vomitum expellatur. Atque omnino, ubi vomitus immodicus fuerit, nec ad animalis commodum, ſed per eum, quod non debet expelli, expellitur, ac propterea non confert, is reprimi debet. Quo caſu extremae partes confricentur, et pedes arcte vinciantur, et manus in aquam calidiorem demittantur. Stomachus abſinthii cremore irrigetur, apio, cumino, petroſelino adiuncto, mentha, ſpica, cinnamomo, maſtiche, calamo odorato, macere et galanga, pauco vino odorifero addito: vel fiant epithemata ex praedictis, ubi redundantes ſucci fuerint frigidi. Calidi vero, ſi a toto vel aliis partibus

tibus tranſmiſſi fuerint, ſantalum, roſa, corallum, et alia infrigidantia abſinthii cremori adiungenda ſunt. Odoramenta etiam, ubi immodicus fuerit vomitus, naribus olfacienda admoveantur, ut roſae, mala cotonea, pulegium, mentha, ſpica nardi. Vel fiat odoramentum ex aqua roſacea cum aceto pauco, addanturque ſantali, cortex citri, ambrae, et moſchi parum. Affectione diutius permanente, et cibis prae morbo non retentis, cucurbitula ad os ventris affigatur, donec locus rubeſiat, atque ipſa adhuc affixa cibus tribuatur. Ibi autem dimittenda eſt, donec ſponte decidat. Aſſumpto etiam cibo manus aquae frigidae immittendae ſunt; id enim ſedat animam. Cibus autem frequenter et paulatim detur: poſt quem ſemper adſtringens aliquod praebendum eſt. Ex palmulis, malicorio, galla, vino adſtringenti incoctis, et pane toſto ſimul contrito, pulvere maſtiches ac cinnamomi cataplaſma applicetur. Et ſi ſucci bilioſi fuerint, acacia, hypociſtis, balauſtia adiungantur: et praedicta in poſca coquantur. Ad frigidam ventriculi intemperiem per vomitum et nauſeam abſinthium viride intra calceos calcatum prodeſſe ratio et obſervatio invenerunt, ut quidam e iunioribus tradidit.

CAPUT

CAPVT IX.

De Phlegmone, ſeu inflammatione ventriculi.

Pars affecta. Ventriculus laborat phlegmone, non aliter, quam aliae partes corporis, eaque vel in ore, vel alia quavis ventriculi parte oritur. Pars ipſa affecta dignoſcitur ex dolore ſimul cum poſitu, et ex laeſione propriae actionis, appetentiae nimirum, ſi in ore ventriculi eſt: concoctionis vero, ſi in cavitate excitetur.

Affectus. Morbus eſt compoſitus in magnitudine primo, et in intemperie ſecundo, et ſolutione continui tertio, ex placitis *Galeni*.

Cauſae. Fit autem ab influxu ſanguinis copioſi et calidi per venas, quibus alitur, e portis iecoris derivati, et inter illius membranas effuſi. Vel (ut alii volunt) ſanguis ad ventriculum fluens extra vaſa reſudat, et inania ſpatia, quae ſunt inter fibras tunicarum ventris, replet, et ibi putreſcit. Quanquam ex ſanguis interdum alius eſt. Vnde inflammationum ventriculi, quaedam magis eryſipelatoſae, quaedam oedematoſae, quaedam vero ſcirrhoſae.

Signa. Inſequuntur eam tumor praeter naturam, gravitatis ac multi caloris ſenſus, dolor circa partem affectam immenſus, aſſiduus, et qui nullis medicamentis admotis mitigari poteſt. (In-

(Inflammatur autem os ventriculi cum maiori dolore, ob eius exactiorem ſenſum.) Accedunt adhaec febris ardentiſſima, ſitis valida et inexpleta, aeſtus, magna corporis iactatio, et inquietudo: ingeſtorum ſeu cibi ac potionis vomitio aut egeſtio, niſi forte cum eius oſculum, vel pylorus obſidetur. His enim coarctatis nihil elabitur. Tumor et calor tactu iudicari poſſunt. Sed tumor maxime tactu, interdum et viſu conſpicitur. Hic putreſcente ſanguine lancinat vehementer. Cum gravius malum eſt, ſupervenit frequens animi exſolutio, vigiliae, et plerumque deliria. Nauſea quoque ſequitur, propterea, quod inflammationis cauſa in ventriculi tunicis contineatur. Vbi bilioſior erit ſanguis, ut eryſipelatodes phlegmone, vehementior erit ardor, ſitis immoderatior, ardentiſſima febris, ſed minor tumor, et gravitas. Ex quibus ſignis interſtingui poterit diverſa cauſa eiuſdem inflammationis, nec non praecedente victus ratione, aetate, temperamento, anni tempore, et reliquis.

Diſcrimen ab inflammationibus aliarum vicinarum partium.

Huic plurimum affinis eſt inflammatio, quae vel ſummum iecoris lobum, quo ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Tumor eſt circumſcriptus, et cum dolore in ventriculi ſitu ineſt: et febris, et ſitis, et reliquarum notarum plurimae, ut proinde experientiſſimus medicus fallatur. Diſtinguitur autem ſola ſymptomatum vehementia et pernicie:

quandoquidem in ventriculum omnium ſaeviſſima incidunt.

Prognoſtica. Vbi ſtomachus inflammationem ſuſtinuerit, magna opus eſt diligentia, quoniam maximum morbum, et neceſſitatem corpori adfert. Si imbecilles fuerint viribus, qui ea laborant, mortifera eſſe ſolet, quamvis et valentiores ab ea interimi conſueverint. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obſidet, velut pleuriticis, peripneumonicis, ac cynanchicis, una ſalus eſt ipſum virium robur ex *Galeno*. Et ſi extremae partes membrorum inalgeſcunt, exitium in propinquo eſſe ſignificant. Vbi ex hoc morbo abſceſſus fit, is in vacuum abdominis, vel in ventriculi ſpatium internum erumpit: moxque ipſum pus, vel ore, vel alvo effertur. Quod ſi intus factum eſt ulcus aliquod, prorſus id lethale eſt. Tum profecto lenta aſſiduaque febre homo conſumitur, ventriculus ſumme fit infirmus, et modo dolorem habet, modo eo caret, frequens vomitus, frequentior liquida deiectio eſt: pulſuſque creber et frequens: totum denique corpus alimenti fructum non ſentit, ſed paulatim ad noviſſimum uſque diem contabeſcit. De hoc ulcere alii ſic: Si cocto abſceſſu ulcus fit, difficile eſt vitium, quemadmodum omnium ulcerum, quae in oeſophago, ſtomacho, et ventre concitantur. Eorum ulcerum cauſa eſt inflammatio iam dicta. Aliae cauſae ſunt, interior humor, qui exulcerat, acria phar-

maca

maca, ut vitriolum, arſenicum, colocynthis male trita, uſus acrium alimentorum, devoratae res acutae, ut acus, oſſa. Sed haec obiter.

Pro curatione in aëre locentur aegri temperato quidem, vel ad frigidum vergente parum. Somnus moderatus, aut paulo brevior. Ex longiore ſomno inflammatio augeretur, detento etiam praeter naturam alieno calore. Motus interdicendus eſt, (frictionibus tamen brachiorum ac crurum utantur.) Prima enim ſunt quies et abſtinentia. Non multum loquatur aeger. Alvus ſi non ſit humecta, clyſteribus levibus leniatur. Affectus animi vitentur: ac praeſertim fugiant, quoad fieri poteſt triſtitiam. Victus pertenuis eſſe debet, ut in caeteris inflammationibus, ac omnino liquidus, quo facile ſuperetur, ut ptiſana hordeacea, ius pulli cum lactucis elixi, aut cum endivia, aut ius pulli cum ſucco aurantii, aut uvae acerbae, aut cum malis cotoneis incipiente inflammatione. Ab acribus et dulcibus abſtinendum. Potus ſit aqua hordei, aut aqua ex vaſe maſtiche ſuffumigato, aut illito. Erit autem potus omnis parum frigidus. Vel potus ſit aqua, in qua decoctum ſit parum cinnamomi, aut cui adiiciatur parum ſucci malorum granatorum acidorum, aut aliorum fructuum frigidorum, et adſtringentium. A vino et carnibus abſtineant aegri, quoad vires valeant. *Victus ratio.*

Medendi ratio. Confeſtim autem ſi nil prohibebit, vena ſecetur, eaque interna cubiti lateris dextri: praeſertim ubi plenitudo adſit, et ſanguinis quantitas auferatur, prout vires ferunt. Et quia hunc affectum ſyncope et virium imbecillitas ob vehementem dolorem ſaepe ſequitur, in ſanguinis miſſione ſumma cautio adhibenda eſt. Nam praecipuus ſcopus eſt in eo remedii genere, virium robur. Vbi bilis redundabit, eadem vena ſecanda erit, minor tamen ſanguinis quantitas educenda. Vtendum pariter ligaturis, cucurbitulis, aliſque diverſionibus, praeſertim circa initia. Ac omnino a medicamento, quod alvum deiiciat, abſtinendum eo tempore, quo phlegmone ventriculum aut inteſtina occupare coeperit. Longiſſime enim a tentata fluxione parte revellere oportet, non ad eam trahere. Et ut in hoc affectu medicamentum purgans nocet, ita vomitus maxime. Idcirco utendum clyſteribus.

Topica. Poſtea ad topica confugiendum. Quare quae reprimunt atque adſtringunt foris, ubi dolor et tumor maxime apparent, ſunt imponenda, ventriculus enim (et potiſſimum os eius) adſtringentium complexu ſemper indiget: multo maxime, ubi fuerit inflammatio. Et qui ſolis relaxantibus citra eorum, quae roborant admixtionem curam tentant, periculum vitae inferunt. Atque in principio utendum repellentibus et avertentibus materiam, ſic deinde addantur digerentia. In ſtatu vero haec prope ſola con-

conveniunt. Quare initio oleum omphacinum, roſaceum, cydoniorum, de abſinthio illinatur, potiſſimum ubi non ſit fervor ingens; vel ex roſis, abſinthio, floribus chamaemeli, radicibus ac foliis althaeae in aqua pluviali fiat decoctum, et aceto vel vino albo adiecto fiat epithema. Aut fiat ſimile unguentum: recipe *olei roſ. omphacini, maſtichini, ac de abſinthio ana* ℥j. *olei chamaemelini, et amygdalarum dulcium ana* ℥ß. *pulveris ſantalorum, corallorum, roſarum rubrarum ana* ʒij. *caerae quantum ſufficit: addito vino albo, aut aceto fiat unguentum.* Si maiora adſtringentia poſtulat, adde hypociſtidem, balauſtia, rhu obſoniorum, flores roſarum. In augmento, ubi laxantibus indigeas, et quae in ſummo vigore augenda ſunt, addes chamaemelum, ſemen lini, foenugraeci, adipem anſerinum. Cataplaſma etiam fiat ex hordeo, ſemine lini, melle, unguento nardino, modico vino, adiecta maſtiche, et abſinthii coma. Vbi moderata eſt inflammatio, caeratum ſufficiens eſt a *Galeno* deſcriptum. Si ſtomachus magis roborari poſtulat, aloën augere convenit, et admiſcere cum eo ſuccum abſinthii, aut oenanthen, aut ſuccum capreolorum vitis. Et in declinatione nil erraveris, ſi ℥iij. *mannae cum decocto tamarindorum* porrexeris, aut *ſyrup. roſar. ſolut.* ℥iij. vel iiij. aut *caſſiae fiſtulae* ℥j. vel ℥jß. Recentiores imitati veteres, ut patet ex dictis, initio

 admo-

admovent unguentum ex roſato, melino, et caera, et ſi validius volunt repellere, addunt roſas, acaciam, et rhu obſoniorum. In ſummo vigore recipiunt *farinae hordei, ſeminis lini ana* ℥j. *roſarum* ʒij. *maſtiches, aloës ana* ʒj. *olei melini quantum ſufficit.* Inclinante morbo uſurpant linimentum ex farina ſeminis lini cum ſucco abſinthii. Si inflammationes in duros tumores convertantur, mollire ac laxare iubent: ſic ut corroborantia aut adſtringentia cum mollientibus permiſceantur. In id recipiunt *emplaſtri de meliloto* ℥ij. *myrrhae* ʒij. *maſtiches* ʒjß. *ammoniaci* ʒj. *olei de abſinthio* ℥ij. Verum ſi inflammatio ad ſuppurationem tendat, puris generationem procurant atque tumoris ruptionem. Vlceris autem ventriculi curatio ſi deſideratur, hanc etiam iuniores pertractarunt diligenter.

CAPVT

CAPVT X.

De Cruditate.

Cruditatis (quam graeci ἀπεψίαν vocant) nomen homonymως accipitur. Sed proprie cruditas fruſtratio eſt concoctionis ſeu alterationis ciborum in convenientem qualitatem, quae a ventriculi temperie ex elementis orta dependet. Quod ſi vitioſa eſt alteratio, ut etiam ἀπεψία graecis, ſic a latinis quoque cruditas nuncupatur, per eamque non iam privatio, ſed depravatio ſignificatur. Haec autem cum duplex ſit, vel quod tarde difficulterque cibus mutationem ſuſcipit, vel quod corrumpitur omnino, ita ut naturae gratiam prorſus recipere nequeat, ſecunda haec proprium nomen non habet: prior βραδυπεψία dicitur.

Maioris tamen perſpicuitatis gratia, etiamſi omnes ſint cruditates, privationem dicemus ἀπεψίαν, depravationem vero δυσπεψίαν, ſicuti tarditatem ſeu imbecillitatem βραδυπεψίαν. Ἀπεψία. Δυσπεψία. Βραδυπεψία.

Pars ergo affecta ventriculus eſt, qui ſecundum ſpatium vel cavitatem laeditur, cum et ipſum coctionis ſit inſtrumentum a natura fabricatum: modo ab externo errore cruditas non proveniat, fieri enim poteſt inde cruditas, et in ea laeſione facultas non laeſa eſt. *Pars affecta.*

Affectus. Affectus ipſe ſymptoma eſt in genere noxae functionum naturalium, alteratricis videlicet ἐν τῇ βραδυπεψίᾳ diminutae, ἐν τῇ ἀπεψίᾳ ablatae, ἐν τῇ δυσπεψίᾳ depravatae.

Cauſae. Comitatur id ſymptoma virtutis laeſionem, aut externum errorem. Virtutis autem laeſio fit bifariam: aut culpa propriae ſubſtantiae ex aliqua primarum qualitatum intemperie, utpote cum praeter naturam calefacta, infrigiditata, humectata, aut exſiccata fuerit. Sic facultas in eſſentia mutatur, et laeditur concoctio mutato temperamento partis: quamvis mutatione facta ad frigiditatem maior laeſio ſequatur, quam ſi ad calorem fiat. Vel laeditur virtus ipſa ab aliquo inſtrumentali morbo. Inſtrumentum enim vitioſum eſt, ſi prave conformatum ac compoſitum fuerit, aut unitas diviſa, veluti per inflammationes, eryſipelata, oedemata, ſcirrhos, abſceſſus, ulcera, et nativas vitiatas conſtructiones: quorum omnium occaſione venter facultate eius concoctrice oblaeſa male concoquit. Verum in eiuſmodi ventriculi temperamenti vitiis propria eius ſubſtantia labefactata, concoctio laeditur: in caeteris morbis, qui tantum ſunt inſtrumentales, duntaxat impedita. Et qui ex intemperie ſimul et inſtrumentali morbo compoſiti affectus ſunt, utroque modo ſunt noxii. Conſimiliter ſcripſere alii, cruditatem, quae evenit ventriculi facultate laeſa, extremeque imbecilla et plane victa, eſſe propter inſignem intem-

intemperiem activarum qualitatum, vel propter longiorem paſſivarum. Humida enim intemperies, ut in hydrope, et ſicca in ſenectute et tabe, nonniſi longo tempore coctionem abolent, tum propter morbum organicum: quae quidem cauſae ſunt internae. Vt ad externas referuntur alimenta, quae vitiant actionem, quoniam debitam quantitatem excedunt, ut ea ventriculus ferendo coquendoque non ſit: aut mala qualitate praedita ſunt, aut ordinem non ſervant, aut tempus aſſuetum evariat aſſumptio, aut tota ſubſtantia aliena ſunt, aut inuſitata. Aut potus vel cibus novus ingeritur priore non cocto, aut ſomnus brevior eſt, aut immoderatae vigiliae, aut balneum, aut exercitatio fit mox a cibo, quae huius deſcenſum accelerant. Pravus etiam aliquis humor permiſtus, aut excrementum in ventre contentum bifariam coctionem vitiare ſolet, tum quia ventriculum alterat et temperamentum mutat: (nec tamen in eſſentia mutata facultate,) tum quoniam alimenta ipſa vitiat, et corruptioni parat. Quod nonnunquam citra laeſionem manifeſtam ventriculo illatam fit, ubi cibus ipſe coctu difficilis fuerit. Saepe etiam iecoris, lienis, aut meſenterii vitia, vel integre ſani ventriculi coctionem ſympatheia quadam et affectus communicatione praepediunt. Sic hepaticis et quibus iecur calidum multa bile ſcatet, ventriculus contactu imbecillior, non tamen continue frigidior evadit, quod non omnis imbecilli-

tas ex intemperie frigida evadat. Sic et melancholicis hypochondriacis, et quibuſcunque venter inferior gravi humorum vitio laborat, ventriculus male concoquit, ſi vitioſa illa qualitate laceſſitur. Caeterum cum ſint tot cauſae enumeratae, animadverſione dignum eſt βραδυπεψίαν promptius oriri ex ſomno exiguo, ex cibis, qui aegre corrumpuntur, et ſi ultra, quam vires ferant, ſumantur. Quomodo autem cauſae praedictae diſcernendae ſint, iam diſſerendum eſt.

Signa. Intemperantiae igitur ſigna ſunt: calidae quidem, ſitis, ardor, inappetentia: et a calidis laeduntur, frigidis vero iuvantur. Frigidae vero ſigna ſunt, ſitis defectus, appetitus maior, et a calidis iuvamentum. Corruptio quoque ciborum in nidoroſam qualitatem, ubi ipſi non fuerint eius naturae, oſtendunt calorem, qui cibos urit et corrumpit: et corruptio in acorem, ubi cibi non fuerint frigidae naturae, oſtendunt ventris frigiditatem, a qua multa pituita acervatur. Siccitatem indicant ſitis, ſalivae defectus, corporis extenuatio, et ventris praeſertim: a qua debilis eſt calor nativus. Alimenta ſicca non appetunt, et aſſumpta aegre ſuperant, ſed iuvantur ab humidis. Humida ſine ſiti eſt, et pauco potu ſatiatur, multam ſalivam in ore habent, tarde concoquunt, fluctuationem ſentiunt, ab humidis laeduntur, et oculorum palpebrae quandoque intumeſcunt. Intemperantiae vero, quae cum humore fiunt, agnoſcuntur ex his, quae

quae vomuntur ac deiiciuntur, aut ex linguae affectibus. Cum enim adſunt humores bilioſi, lingua redditur natura ſicca, ſcabra, ructus ſunt nidoroſi; et in eam naturam cibi mutantur, ac ſitiunt. Quorum humores frigidi ſunt, tales vomuntur aut deiiciuntur, et lingua albicat, non ſitiunt, cibi corrumpuntur in acidam qualitatem, taleſque ſunt ructus. Praeterea bilioſus ventriculus inediam difficulter tolerat, pituitoſus facile. Quamobrem bilioſi ventres ante cibos magis, quam pituitoſi, et magis, quam poſt cibos laeduntur. De his ſic et alii ſtatuere: ubi in tunicis ventriculi impactum cumulatur excrementum, id ex inani nauſea ſeu vomitu, qui nullum humorem evacuat, dignoſces. Si calidum fuerit, praeter nauſeam ſitis vehemens aderit, et interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitatur, nec ſiti, nec febri affligentur. Poteſt et eſſe ventriculi imbecillitas ex partis mollitie et nimia laxitate, citra intemperiem aliam, vel citra materiam. Si ab inſtrumentalibus quibuſdam morbis praedicta ſymptomata oriantur, ex eorundem inſtrumentalium morborum propriis indiciis cognoſcuntur. Si ex immodica cibi ac potionis copia, vel prava eorundem qualitate, intempeſtivitate, incongruo ordine, eadem ſymptomata fiant, ex laborante vel adſtantibus intelliges. Si corruptela ſequatur ex corruptionis differentia, alimentorum qualitas praeaſſumpta argui poterit. Nam ſi in fumoſam qualitatem cor-

corruptela vergit, argumentum eſt ex calidioribus, magisque bilioſis cibis provenire. Si ad acidam, ex iis, quae frigida natura ſunt, et pituitoſi. Alioqui ad intemperiem cauſa referenda eſt, ut ſupra diximus. Vt vero diſtinguas, utrum intemperies duntaxat calida vel frigida, an vitioſus humor quiſpiam ventrem infeſtet, dare oportet cibos, qui ſuapte natura, quam maxime adverſentur, ut panem illis, qui in fumum tranſmutare conſueverunt, mel iis, qui in acidum. Et conſiderare oportet excrementa, tum quae evomuntur, tum quae per alvum deiiciuntur, num humor aliquis ſimul cum iis excernatur vel bilioſus, vel pituitoſus, an nullo humore vacuato ipſa exiguam quandam mutationem habeant. Nam ſi ſine humore perquam exigua in ipſis facta mutatione deiici videbis, intemperie duntaxat ventriculus laborabit. Si humor quoque eiiciatur, qui cibum corrumpat, videbis cibos huiuſmodi humore ſubmerſos, et ab ipſius ventriculi actione manifeſtius alteratos. Praeterea intemperato et imbecillo ventriculo dolor fere a cibo commovetur. In confluxu humorum ante cibum magis. Nam accepto cibo temperatur. Et imbecillitas ſtomachi frequens convaleſcentibus: magis etiam ab imperfecta criſi, quia plus appetunt convaleſcentes, quam poſſint concoquere. Debilis autem coctio noſcitur ex flatu, rugitu, mora cibi in ſtomacho, pauca corporis refectione, faciei pallore, et multo ſputo. Et

haec

haec quidem ad maiorem elucidationem allata ſint. Advertendum etiam eſt acidam eructationem non ad frigus tantum, ſed et ad calorem referri apud *Trallianum* contra *Galenum:* ut notarunt iuniores.

Vitanda maxime cruditas aſſidua eſt, cum ex ea vitioſi humores morbique gignantur, ſeu ex boni, ſeu ex mali ſucci cibis orta fuerit. Quanquam deterior ſit, quam vitioſi cibi effecerunt. Quodcunque tamen praedictorum ſymptomatum ex cibis oritur, de facili corrigetur. Ex ultimo virtutis collapſu in lienteriam, aut tympaniam hydropem finitur. Omnes quoque inſignes ventriculi intemperies velut aliarum partium virtutem deiiciunt. Ac idcirco cum circa mediocres etiam et conſuetos cibos nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eius intemperiem prodit. Peſſima in amara bile abundantibus naturis cruditas eſt, citiſſimeque febrem accendit, in qua cibi in nidorulentam et fumoſam qualitatem corrumpuntur, quando ea, quae in acidam vertit, ut raro talibus naturis contingit, ita minus nocet. Nidoroſa ac fumoſa cruditas minus eiſdem noxia eſt, ſi alvus lubrica fuerit. Sin adſtringitur, gravis eſt; ſiquidem ex adſtrictione vitioſae materiae in febres prompte incidunt: praeſertim, ſi ad ſolida opera convertuntur. Omnium praedictorum trium ſymptomatum peſſimum eſt ἀπεψία, ſi vitio facultatis fiat: ſicuti βραδυπεψία minus affert periculi. Concoctio ſi omnino deficit, et corpus aſſumpto cibo

Prognoſtica.

cibo non paſcitur, fit atrophia. Si depravata eſt, fiunt vitiligines, leuce, et elephas.

Victus ratio. Ne quis autem in cruditatem incidat, cautione magna opus eſt, ut neque in multitudine, neque in qualitate eorum, quae in cibo accipiuntur, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquat: et ut quaecunque concoquere valeat, ea tantum ingerat, et non quae appetitus expoſtulat. Menſurae itaque maxime omnium diligentem curam habere debet, appetentiamque refrenare, et neque plus, quam vires tolerant, aſſumere. Ordinem etiam praepoſterum cavere, ne ſcilicet mala cotonea aut punica, aut aliquid aliud tale inprimis ingerat: deinde vero fructus horarios, aut olera aſſumat ex oleo et garo, aut etiam alia, quae alvum emolliunt. Intempeſtivam quoque aſſumptionem evitare, ne ſcilicet antequam vel ipſe modice fuerit exercitatus, vel heſternus cibus probe deſcenderit, prandeat, aut etiam praeter conſuetam horam. Fugienda etiam illi ſunt omnia, quae natura difficulter concoquuntur, veluti ſunt carnes natura durae, bubulae nimirum, et cervinae: aut aetate, ut ſunt omnia ſeniora. Cavendum etiam a pinguibus, ſaliſque condimento ſervatis, ac vetuſtis. Ex oleribus, quae calidioris ſunt naturae, valdeque frigida, item quae flatus pariunt, incommoda illi exiſtunt. Ex piſcibus, qui duras carnes habent, et repoſitione arefacti. Abſtineat

quo-

quoque a cibis corruptis et foetidis, grave olentibus. Vitet fructus dulces, aut flatus generantes, et immaturos. Bellaria item, quae difficulter concoquuntur. Non minus autem illi vitandi ſunt cibi peregrini et inconſueti, ac medicamentariam vim habentes, quales frequenter placentis ac panibus immiſcentur. Iuxta tempus vero accipiendi cibos, neque impetuoſe, neque acervatim, neque ſolidis partibus, aut abſque commanducatione ii ſunt ingerendi. Neque etiam potus cibum interpellet, id enim ciborum unitionem impedit, ſinguloſque innatare facit. Poſt aſſumptum cibum motus inaequales ac conturbantes vitandi: item aeſtus, et refrigeratio, haec enim concoctioni ciborum reſiſtunt. Adiuvant autem eandem calefactio hypochondriorum, et frictio pedum. Quod ſi gravitas adſit circa ventriculum, et ex ea moleſtia quaedam in univerſum corpus diffundatur, expaſſa manu os ventriculi apprehendendum eſt, aut puerulus carnoſus admovendus; modo non ſit humecta cute. Confert ſiquidem amplius, magisque multo familiaris eſt eo calore, qui a fomentis paratur. Eiuſdem utilitatis gratia quidam parvos catellos per quietem ventri imponunt, copiam coquentis cibos caliditatis adaugentes. Somnus etiam nocte imperturbatus et aequalis procurandus eſt. Ad haec erectior decubitus apparetur, et ea, quae capiti ſubiiciuntur, ſublimius inſternantur, et reclinatio ipſa in ſiniſtrum latus fiat. Atque ſi quis vi-

gilis

giliis infeſtetur, citra corporis vexationem commotionemve permaneat, eandemque decubitus formam obſervet, Frequentes enim agitationes cibos perturbant, inteſtinaque inflata reddunt. Haec quidem univerſalis eſt victus ratio hic conveniens, quam ex *Aëtio* et aliis, tanquam multa lectione dignam in hunc locum tranſtulimus. Particularis autem inſtituenda eſt pro cauſarum varietate: ut ſi ex intemperie calida, vel calidis excrementis excitetur cruditas, contraria victus ratio praecipitur, et ſic de aliis. Peti autem poteſt ex praecedentibus capitibus.

Curatio per medicamenta. Nec ſecus et medicamentorum ratio variatur, tam ſi calida fuerit, quam ſi frigida ventriculi intemperies: citra humores, vel cum humorum redundantia. Quae enim alterant, purgant, ac roborant pro utraque intemperie, ac utriſque excrementis corrigendis abunde capite de nauſea et vomitu deſcripta ſunt. Aut ſi ex inſtrumentalibus morbis oriuntur praedicta ſymptomata, ex ipſorum curatione et ipſa delentur. Sin ex alimentorum multitudine, quae concoqui nequit, aut eorum vitioſa qualitate cruditas fiat, (quum videlicet iniucundus ructus proveniens manifeſte ciborum corruptionem factam eſſe indicat,) confeſtim procurandum, ut vomitu aut purgatione educantur. Eiiciendus enim eſt cibus, ſi coacuit intus, aut computruit: vomitu ſcilicet, ſi facile vomant: idque potu aquae tepidae multae, aut pennae immiſſione in os, pauco aceto aut ſyrupo

rupo acetoſo permiſto, ſeu oxymelite. Si enim in ventre permanſerint eiuſmodi alimenta, et torſionis, et gravitatis capitis cauſa exiſtunt. Aliquando bilis ſuperne ac inferne effuſionem, aut profluvium ventris, aut etiam febres inducunt. Sin aegre vomant, praeſertim ubi multum aut corruptum nutrimentum notabiliter ad inferiora ventris ſit motum, adiuvandum eſt, ut citius deſcendat, aut glande, aut clyſtere. Velut etiam ſi crudum aut diminute concoctum in ſuperiori parte ventriculi alimentum adhuc conſiſtat, modo concoqui poſſit, aliquid diatrium pipereon dandum, aut piperis longi, aut albi, aut etiam nigri. In eundem uſum antidotus diacotoneon convenit, dioſpoliticon. Interim in quiete aeger aſſervetur, frictioneque pedum et hypochondriorum calefactione utatur, et admotis moderate calidis coctio iuvetur, ut ſupra dictum eſt, donec murmura et flatus circa inteſtinum rectum eruperint, eructationeſque cum qualitate manſuetiori recurrerint. Tunc ſane exurgere convenit, primumque alvus ea, quae corrupta ſunt egerat, deinde ad deambulationem moderatam aeger procedat, atque otium agat, propter commotos vapores ex corruptione in caput delatos. Dentur autem omnia huiuſmodi medicamenta potiſſimum, quae vocant oxypora, id eſt cito penetrantia, duabus horis ante cibum, cuiuſmodi ſunt carum, foeniculum, apium, liguſticum, oreoſelinon,

piper, zingiber. A cibo enim aliquid crudorum humorum, et obſtructiones parerent. Si non ex vitioſa qualitate alimentorum, ſed intempeſtivitate, aut inordinata ſumptione, ſeu exiguo ſomno cum corruptela cruditas generetur, eadem ratione curabitur. Illud tamen particulatim obſervandum eſt, quod quibus ob flavae bilis copiam in ventriculo contentam, vel calidam eiuſmodi intemperiem diſpepſia, ſeu cruditas cum corruptela accidat, cibos corruptu difficiles, difficileſque concoctu offerre convenit. Ea enim, ſi in multum calorem inciderint, concoquuntur magis, quam ſi moderato calori occurrerint. Haec quidem vetuſtiores praeſcripſerunt. Recentiores non diſſimili curatione utuntur. Nam ex eorum placitis, ubi cibus corrumpitur, aut incrudeſcit, vomendus eſt hauſta aqua tepida, aut deſcenſus ipſius eſt procurandus ventris calefactione. Deinde cibo excluſo vomitu, aut ad inteſtina tranſlato, venter roborandus fotu lanae ex oleo nardino et maſtichino, et ubi flatus relinquantur, aniſum eſt ſumendum, aut foeniculus, carvi, cuminum, aut aromaticum roſatum: aut in maioribus frigiditatibus diatrion pipereon, et ſimilia duabus horis ante cibum. Poſt fotum et medicamenti calidi aſſumptionem, quieſcant ac dormiant, et poſt ſomnum cibos accipiant boni ſucci, coctu faciles, parum bibant, ſitque vinum album auſterum, aut flavum odoratum: et in frigida cauſa ad emendandas cruditates valet

oeno-

oenomelitis parum bibitum poſtrema menſa, zingiber conditum, tragea ex ſemine foeniculi, aniſi, coriandri, cum ſaccharo. Mel quoque roſaceum per horam ante coenam quantitate ℥ij. ſumptum futurae praevidet cruditati.

CAPVT XI.

De ventriculi inflatione.

Eſt et πνευμάτωσις γαςρὸς, καὶ ἐμφύσημα graecis dicta ventriculi affectio, quae a latinis inflatio nominatur. Acciditque ei, ut inſtrumento coctionis, retentrice facultate imbecilla exiſtente. Neque aliud eſt, quam eiuſdem ventriculi diſtentio, et dolor ex flatuoſo ſpiritu: qui aut in ventris capacitate continetur, aut intra ipſius membranas. Niſi enim flatuoſus ſpiritus ſurſum erumpat, quo caſu ructum ciet, vel deorſum per ſedem, tumque ſonorum, ſilentemve flatum excitat, intus cum rugitu ſtrepituve concluditur, neutraque parte emittitur. Vnde πνευματώδεις ſeu ventoſi ſunt, quibus venter eſt impotens ad excrementoſum nebuloſumque excernendum ſpiritum. Quoniam vero probitas retentricis in duobus conſiſtit, cum videlicet tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exaequatur, ac cum cibos prorſus undique conſtringit, ita ut nullum locum inter ventrem et cibos vacuum relin-

quat: iniuſtum quidem complectendi tempus excretio celer, et ciborum in inferiori ventre corruptela conſequitur: de quibus alio loco dicturi ſumus.

Clydones. Imbecillum vero complexum ciborum comitantur modo clydones ſeu fluctuationes cum ſonitu, modo inflationes, quae duo differunt tum ratione materiae, tum etiam ratione cauſae efficientis. Sed relicta fluctuatione, quae citra potionem fieri non poteſt, ſed ventre valenter refrigerato, vel cum in eo nil contineatur, quod verti in flatum poſſit, efficitur: de inflatione hic tractabimus.

Pars affecta. Igitur pars in ea affecta ventriculus eſt, ut patet ex fruſtrata concoctione, propterea, quod retentrix relinquit vacuum inter ventrem et cibos.

Affectus quis. Affectus vero in quantitate, ſeu magnitudine eſt. Quanquam alii volunt inflationem eſſe ſymptoma vitiatae coctionis a cauſa frigida humida.

Diſcrimen inter inflationem et oedema. Differt autem ab oedemate, quoniam inflatio digitis preſſa veſtigium non retinet, ac ſonitum veluti tympanum reddit: item quod in cavitate ſenſibili ſubinde continetur, atque hac nonnunquam maxima.

Cauſa. Inflationis cauſa ſpiritus flatuoſus exiſtit ſeu flatus copia, in ipſis, qui in ventre ſunt locis, ſuccis videlicet quibuſdam pituitoſis, vel cibis inibi a deficiente calore in halitum ſolutis. Abſoluta enim frigiditas nullum omnino flatum efficit, quod ea nec extenua

re

re, nec conficere, nec diſſolvere cibum poſſit. Vehemens autem calor magna ex parte vincens ea, quae comprehendit, plus quam pro vaporis generatione cibum extenuat, niſi is ſuapte natura facile in flatum tranſeat. Calor vero in cibos agens, ſi parum validus fuerit, eos quodammodo diſſolvit, non tamen prorſus conficit, unde flatuum generatio fit. Ita calor flatum generans moderato proximus eſt, ſed a nativo alienus. Is autem flatus cum expelli nequeat, ventre impotente ad excernendum intus detentus propoſitum affectum creat.

In inflatione gravitas adeſt et diſtenſio, *Signa.* ne dum circa ventrem, ſed et circa pectus, aliquando retro iuxta collum ſeu iugulum, ac dorſum, atque ipſa vertibula irruit, ſaepe et utrinque occupatos tenet. Dolorem ſentiunt aegri in ventriculo et tumorem circa cartilaginem enſiformem. Vltra haec, vehemens ſpiritus difficultas ob ſepti tranſverſi compreſſionem adeſt: ut hi quiddam ſimile ſuffocationi patiantur. Ructuſque inanes fiunt modice allevantes, et inhibitio flatuum, qui per alvum excerni conſueverunt. Quibuſdam eorum dolores accidunt, et appetitus perditiones, et capitis dolor. Si ante perfectam reſtitutionem cibum accipiant, amplius membra ipſa inflantur, et cum dolore diſtenduntur. Levantur alimento inferne ſubeunte, et flatibus ſive per ructus, ſive per inteſtina excluſis, murmura intus audiuntur. Et ubi flatuoſus ſpiritus per in-

teſtina movetur, multiformes edit ſonitus, quorum non omnes nomina ſortiti ſunt. Tamen ex diverſis ſonitus differentiis, quale quantumque excrementum ſit, ac quo maxime loco volvatur, iudicari poteſt. Viſus eſt quidam (ut referunt) cui flatus intra membranas ventriculi continebatur, qui a ventriculo per gulam aſcendebat, et minime excernebatur ructu, ſed ſpeciem praebebat aegro ſuffocationis futurae. Immorabatur ibidem nonnunquam unius horae ſpatio, et deinde ad ventriculum recurrebat. Si inflatio ex cibis flatuoſis oritur, flatus turbidus et nebuloſus erit, quinetiam paucus et parum duraturus, qui uno aut altero ructu evaneſcit. Si ex eiſdem cibis natura non flatuoſis, ſed in vapores per imminutam caliditatem reſolutis, fiat inflatio, ab aſſumptione eorundem pauco poſt tempore inflatio generabitur, et proinde ex aegrotantis vel adſtantium ſermone id percipies. Si neque aſſumptio ciborum praeceſſit, neque eorundem natura flatuoſorum, pituitoſos humores in ventriculo contentos ac in halitum ſolutos inflationis cauſam eſſe exiſtimabis. Si ex atrae bilis effuſione flatus generetur, (quam affectionem hypochondriacam nominant) praeter reliqua metus et triſtitia aderunt.

Progno-ſtica.

Vbi diu perſeveraverit inflatio in convaleſcentibus, recidivam ſignificabit. Qui morbo regio laborant, non multum ventoſi ſunt. Communis ratio omnium inflationum in eo verſatur, ut, quod praeter naturam eſt, vacuetur,

ſuetur, quocunque in loco contineatur. Propria vero, poſt hanc communem, eſt, ut tenuantibus et calidis poteſtate medicamentis perficiatur.

Qua de re aër vergat ad calidum. Somnus ſolito longior procuretur. Vbi ſomnus acceſſerit, ex toto levat affectos, et mirifice coctionem adiuvat. Exercitatio primo levis, deinde maior adhibenda eſt, maximeque ea, quae ſuperiores partes moveat; quod genus in omnibus ſtomachi vitiis eſt aptiſſimum. Frictiones etiam extremarum partium conferunt. Alvus ſit lenis, et ubi fuërit adſtricta citra dilationem clyſter infundatur. Inedia quoque eſt interponenda: quam ſi ferre non poſſint, cibi exhibendi ſunt calidi, minimeque inflantes. Eodem modo calidae ſint potiones. Sint etiam cibi coctu faciles, et boni ſucci quantitate exigui. Dividantur ſic, ut in prandio tertiam, in coena reliquas duas accipiant. Abſtineant a multis iuſculis, leguminibus, et oleribus nimis dulcibus, quia talia flatus gignunt. Fructuum eſum ſemper habeant ſuſpectum, et praeſertim viridium. Ordo ciborum, quam maxime ſervandus eſt, et quantitate moderata. Poſt omnem cibum bibant meracius. Multum tamen potum, tanquam hoſtem infenſiſſimum devitent. Potus ſit vinum album vel fulvum, aniſi decoctum in non aſſuetis. Ventrem ante et retro pannis purpureis obvolvant, et a cibo lenta deambulatione utantur. *Victus ratio.*

Medicamenta. Quod reliquum eſt, ſi non ita diu ſumpſerint cibum, aut cibus fuerit natura flatuoſus praeaſſumptus, primum vomant. Poſt vomitum foveatur ventriculus oleo tenuium partium, cui ruta aut aliquod calidorum ſeminum incoctum ſit: ut cumini, apii, petroſelini. Aut lana in faſciculum involuta, et oleis praedictis leviter calidis madefacta imponatur. Perſeverante malo, maiorique exiſtente frigiditate, daucus, baccae lauri, nigellae et rutae ſemen oleo incoquantur, et ex eo irrigationes fiant. Interim etiam proſunt fomenta calida ſicca, quae ex milio et furfure parantur: vel ex ſemine lini, hordeacea, farina, cumino, ſemine anethi, apii, foeniculi, oleo rutaceo, et hydromelite fiat cataplaſma. Cucurbitulae quoque magnae cum multa flamma adınotae umbilicum undique comprehendentes toto ſymptomate liberant. Quod remedium videtur ſimile quid incantamenti efficere in huiuſmodi affectionibus. Clyſteres item conferunt *ex decocto foliorum rutae, pulegii, calamenti, ſeminum aniſi, foeniculi, dauci, cumini, furfuris, caricarum, ad* ℔. j. *addito oleo rutaceo, et anethino, melle roſaceo confectione de dactylis, benedicta ſolutiva.* Glandes quoque confidenter et citra dilationem ſupponuntur ex rebus flatus prolectantibus, ut hiera, rutae ſemine, et cumini, aequali pondere cum melle cocto. Aut ex rutae foliis contuſis, cumino, pauco ſale, et caricis ſimul involutis balani formantur. Vtilis eſt

et

et potio abſinthii, aut hyſſopi, aut rutae. Prodeſt et caſtoreum ex poſca bibitum ℨj. pondere, et acetum ſcillinum tum ante, tum poſt cibum ſi ipſum abſorbeant. Nec minus confert, ſi ℨj. confectionis de cinnamomo exhibeatur, de xylo aloës, dianiſi, diacumini, diacalaminthes, diatrium pipereon cum exiguo vino diluto. At ſi ex pituitoſis humoribus in halitum diſſolutis, qui in ventre contineantur, inflatio oriatur, ii prius vacuandi ſunt. Vacuentur autem a vomitu, aut per ventrem, (modo prius apparentur,) idque per medicamentum purgans, vel per acres clyſteres. Indigent enim interdum, qui inflammationem patiuntur, alvi ductione. Poterit tamen et ante purgationem, ubi ex flatuoſo ſpiritu genito ex praedictis humoribus ingens dolor urgeat, admoveri una ex dictis cucurbitulis cum multa flamma, quo ventoſus ſpiritus digeratur. Poſt id vacuandus eſt humor, quando iis illico ad tempus dolor cucurbitula ſedabitur, quamvis redeat, vel ſequenti nocte, vel poſtridie, vel tertio, ſimilis dolor. Cum vero vomitu vel medicamento expurgatus fuerit pituitoſus ſuccus, praedictis medicamentis omnibus intus et extra uti poteris. Illud quoque recipiendum eſt in omnibus ſtomachi vitiis, ut quo modo ſe quiſque aeger refecerit, eo ſanus utatur. Nam redit huic imbecillitas ſua, niſi eiſdem defendatur bona valetudo, quibus reddita eſt. Redit autem bona valetudo iis, qui ex flatuoſo ſpi-

ritu laborant digerentibus adhibitis, tum cibis, tum per ſedem iniectionibus, tum cataplaſmatis, tum humidis ſicciſque fomentis. Veterum curationem imitati ſunt noſtri, qui praeter ea omnia, quae huc allata ſunt, iubent ventrem foveri oleo anethino, laurino, rutaceo, ac deinceps pulvere cymini inſpergi, idque longe a cibo. Et in eiuſmodi affectibus poſt aliquam vacuationem imperant, ut aegri regionem ventriculi ſenſim et leviter, ſeu quotidie magis magiſque comprimant. Quod fit commode faſcia ſupra emplaſtrum aliquod ſtomachicum appoſita. Opiatae et pulveres ad intemperiem frigidam humidam, hic quoque ab illis uſurpantur.

CAPVT XII.

De Lienteria, et Coeliaca.

Λειεντερία dicta eſt antiquis, quaſi λειότης τῶν ἐντέρων, id eſt, laevor ſeu laevitas inteſtinorum. Λεῖον autem laeve graecis ſignificat, id eſt continuum, et nulla parte divulſum: ſed ſibi undique cohaerens, et aequabili ſuperficie. Vnde (ex eorum ſententia) in lienteria eſt aequabilis inteſtinorum ſuperficies, et propterea cibi non retinentur, ſed eſt celer et facilis deſcenſus eorum per ventrem, ita ut nihil, aut parum mutati ſint, ſed ſuam ſpeciem adhuc referant. Sed id nomen lienteriae falſo inditum cenſet *Galenus*, quia non ſemper adeſt laevor, neque perpetuo amittitur aſperitas, quae ad retinendum facit. Sed ſunt etiam aliae cauſae lienteriae, de quibus infra. Adde, quod a proprio temperamento coquit ventriculus, non propter aſperitatem.

Lienteriae proxima eſt coeliaca, quae nomen etiam ſumpſit a parte affecta, eſtque exitus eorum, quae per os aſſumuntur, non tamen omnino crudorum et incoctorum: neque tam celeriter in coeliacis egeruntur, ut propriam ſpeciem oſtendant: quod fieri in lientericis diximus. Differunt itaque lienteria et coeliaca maioris minoriſque ratione. *Coeliaca unde dicta, et quid ſit.*

ne. Cum enim retentrix cibos prorſus non complectitur, (tantùm abeſt, ut complectendi tempus exaequet cum tempore concoquendi,) lienteria dicitur. Si vero retinet quidem, non tamen ad conſummatam concoctionem et tempore illegitimo, coeliaca ſeu ventralis nominatur. In utraque enim laeſa eſt concoctio, et proinde ſuccedit celer exitus, vel eorum in ventre corruptela. Vnde et alia ſymptomata, deiectionis humiditas, et digeſtio in corpus diminuta.

Lienteria quid. Itaque lienteria celer eſt per ventrem et inteſtina eſculentorum potulentorumque tranſitus, quo talia deiiciuntur, qualia fuere devorata. Vel eſt coctionis privatio, nulla ſecundum conſiſtentiam, neque ſecundum colorem, aut odorem, aut aliam ullam qualitatem in ventriculo mutatione facta.

Pars affecta. Pars autem affecta eſt ventriculus et inteſtina, nec abſurdum eſt ſymptoma quaedam inteſtinis et ventriculo ſimul affectis evenire.

Affectus quis. Suntque ambo dicta ſymptomata in genere noxae functionum naturalium retentricis videlicet, eiusque abolitae, et non concoctricis. Non enim, quia incocti permanent, cito deiiciuntur, ſed quia cito deiiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Nam retentrix impotens eſt tanto tempore cibos detinere, quanto indiget coctrix facultas pro eorum coctione: et eſt motus depravatus expultricis intempeſtive prius, quam abſoluta coctio ſit expellentis. Itaque in

coe-

coeliaca diminuta eſt actio, in lienteria abolita. Alii opinantur lienteriam non eſſe actionem laeſam, ſed ad eam conſequi. Volunt enim ſymptoma eſſe tertii generis, nempe excretum immodice: quod accipiendum eſt, quantum ad excretam ſubſtantiam attinet.

Sequuntur autem dicta duo ſymptomata ventriculi morbum, nempe intemperiem, a qua retentrix debilitatur. Intemperiem (inquam) ventriculi et inteſtinorum, e quibus fit diſtributio. Intemperies autem vel ſimplex eſt, vel cum humore ibi genito, vel aliunde fluente, ut a cerebro. Is humor, ut plurimum ſalſa pituita eſt, vel acida. Eſt et interdum acris humor, aut res alia eiusmodi expultricem irritans, ut abiiciat cibum, quomodo in veſica fit ſtranguria, in ano teneſmus excitatur. Et quamvis ſcribunt alii humorem calidum raro in cauſa eſſe, cum et ipſe praeterquam, quod cum deiectionibus excerneretur, forte etiam exulcerationem pareret: ſequi tamen eadem ſymptomata ſolutionem continui teſtatur exulceratio, a quorundam humorum mordacitate, atque acritudine totius ventriculi ac inteſtinorum abraſa ſuperficie. Illa exulceratio non eſt diſſimilis aphthis appellatis. Vlceribus etiam occaſio eſt pharmaci portiuncula retenta in rugis et aſperitate ventriculi: quod ab agarico, colocynthide, metallicis, et rebus quibuſdam venenatis, vel non ſatis comminutis, vel maligna qualitate praeditis inferri ſolet. *Cauſae.*

ſolet. Poſt dyſenterias etiam et ulcera inteſtinorum cicatrices fiunt, quae ſi obducantur oſculis vaſorum, per quae a tenui inteſtino ad portas hepatis invehitur chylus, defluit alimentum aliqua ex parte, ſed non omnino confectum. Fit quoque interdum lienteria ob multam bilem permixtam alimentis, et quae effluxit in ecphyſin, quaeque nimium evacuando recrementa inteſtinorum, cibum facit deſcendere ante coctionem. Idem facit multa ſaltatio a cibo, et medicamenta calefacientia poſt cibum ſumpta, ut diatrium pipereon. Cauſae aliae remotae ſunt ingeſtio ciborum pravorum, corruptorum, foetidorum, acrium, mordentium, aut ſupra modum humidorum, uſus medicamentorum ventrem purgantium, vel quae ipſum lenificare poſſint. Sequitur et quandoque lienteria expurgationem aſcitis. Accedit nimia frigiditas, vehemens ardor, excellens humiditas interna, aut ciborum, potionum, et aëris ambientis, aut loci habitationis. Ex frequenti praeterea equitatione poſt coenam lienteria ſecuta eſt. Sunt, qui flatum adiiciant impedire ventriculi retentionem. Et ut annotarunt alii, contingit aliquando id mali ob nervorum a ſexta coniugatione prodeuntium villos interioris tunicae ventriculi conſtituentium reſolutionem. Alii aliam adiunxerunt cauſam, ſcilicet inteſtinorum laevorem: cuius rurſus duplicem cauſam ſtatuunt, humorem quendam glutinoſum internae toti tunicae obductum, et cicatricem per-

perpetuam, quam dyſenteria et profunda exulceratio invexerit. Ab his duabus cauſis meatus clauduntur a cicatrice conniventes, et a lento humore obſtructi. Itaque cibi per corpus non digeruntur, ſed per inteſtina vacuantur. Eſt enim lienteriae praecipuum ſymptoma, cibi crudi per alvum excretio. Poſtea id ipſum ſymptoma morbi nomen promeruit, omnisque eiusmodi excretio lienteria dici coepit, a quacunque cauſa nata eſſet. In coeliaca materiae non ſunt mordaces, quae imbecillitatem ſequi conſueverunt: ac perinde atque grave aliquod onus deponuntur.

Et cauſa coeliacae eſt aſſidua cibi corruptio, et cibus cacochymus. Adhaec frigiditas aut vehemens ardor, aut plagae ventri inflictae. Ex longis quoque morbis facile contrahitur. *Cauſas Coeliacae.*

Quanquam vero ſignorum maior pars ex antedictis patet, niſi eadem ſaepius repetere velimus, dicemus tamen in lienteria celeriter alimenta excerni, nihil aut parum mutata: nam ſi nulla mutatio fieret, corpus haud nutriretur, ac proinde non viveret. Sunt igitur ſubalbida, maxime aquoſa et liquida excrementa, nulla commixta bile, aut ſanguine. (Tria enim ſunt genera alvi profluvii ab excretis deſumpta, cibus non mutatus, ſanguis, quivis humores crudi unius generis, vel permixti.) Et alimenti nomine non cibus tantum, ſed et potus audiendus eſt. Ardor totis hypochondriis ineſt: et ingens urget cibi faſtidium. Vnde aegri cibum *Signa.*

bum non ſentiunt, et in cachexiam incidunt. Epulae potioneſque ſine dolore, crudae, inaequales, aquoſiſſimae deiiciuntur, ut nihil de forma amiſerint: qua potiſſimum nota a coeliacis diſcerni diximus. In ea, quae ab acri humore eſt, doloris ſenſus eſt, qui ſi perſeverat, dyſenteria fit: adeſt febris, et ſitis. Permeantibus cibis exulceratae partes dolorem ſentiunt, atque ideo a ſeſe depellunt. In imbecillitate nullus doloris ſenſus ineſt, et melius eunte morbo, ructus acidi commoventur. Quae ſequitur imbecillitatem, et omnino fit ex intemperatura, ea nonnunquam habitualis eſt. Sic nominant, quae laeſo corporis habitu fit: vel quia propter aliquem humorem in ventriculo atque inteſtinis contentum intemperatura illa habitualis ſic in habitu firmata eſt, ut calore ſuppreſſo coctionem prohibeat, et cibum diluat humiditate. In coeliaca ſolum laevia et humecta egeruntur, ventre digerere nequeunte. Vnde imperfecte cocta redduntur, nec tamen ita celeriter egeruntur, ut in lientericis. Cibum etiam averſantur aegri, et decolores ſunt, atque vehementer graciles.

Proguo-ſtica. Lienteria, quae fit ab humorum acredine, totius ventriculi atque inteſtinorum abraſa ſuperficie, ceſſante humorum malignitate, ſtatim ſanatur cibis ac potibus, qui vim denſandi habent. Si longiori tempore perſeverat, in dyſenteriam transmutatur. In longis laevitatibus inteſtinorum ructus acidus ſuper-

ſuperveniens, qui ante non erat, ſignum bonum. Inteſtinorum lae itates cum ſpirandi difficultate et punctura in tabem deſinunt. Lienteriam etiam conſequuntur tabidae febres. Si affectus autumno incipiens ad hyemem uſque ſe extendat, difficilius omnino curatur. Si poſt diarrhoeam, aut dyſenteriam, aut longum morbum fiat, lethalis eſt. Hi enim indigent virium reparatione per cibum ac potum. Sed concoqui, diſtribui et aſſimilari haec non poſſunt. Laevitas inteſtinorum facilius a teneris depellitur aetatibus, utique ſi moveri abundantius urina, et ali cibo corpus incipit. Difficillima provectioribus hominibus eſt, maxime ſi longis torminibus inteſtinorum ſucceſſit. Sub eodem vitio periculum maius fiet, ſi ita frequens deiectio eſt, ut venter omnibus horis noctu et interdiu fluens, ſomni tempora corrumpat. Adhaec ſi cruda prorſus ea eſt, aut nigra, vel more bubuli ſtercoris levis et foetida, ſi cibi amittitur cupiditas, creſcit bibendi deſiderium, ſi pro modo potionis aeger non meit, ſi os ipſi exulceratur, rubetque facies, et quaſi maculis quibuſdam colorum omnium diſtinguitur. Pars ſperatae ſanitatis eſt urinae modum poculis reſpondere coepiſſe, corpuſque nutriri, ac ſine febre, ſine pravis coloribus eſſe. Saepe hic morbus corrupto coelo in populum graſſatur, nec raro longa invaletudine confectos tollit. Interdum etiam pulmonis vomicam, vel abdominis abſceſſum, vel pectoris aut renum

ſuppurationem certo aegrotantis periculo ſecutus eſt. Coeliaca ſi diutius durat, ad magnam deſperationem res devenit, aegris ad convenientem diaetam pigreſcentibus. Et hic morbus curatione initio adhibita facile tollitur, poſtea difficilius.

Victus ratio.

In curando legitimus victus inſtituatur, cauſa prius cognita. Si haec fuerit motus corporis, vel aër ambiens, vel uſus alimen- torum pravorum, haec omnia evitentur. In aliis cauſis communis curatio et ſcopus eſt, ut refocillentur ventriculi ac inteſtinorum retentrix ac concoctrix, per diaetam utique refocillicandis viribus idoneam. Diaeta enim via eſt ad affectionis exſtirpationem compen- dioſiſſima. Itaque ſi ex calida intemperie orta eſt lienteria, ſeu calidis ſuccis adhuc non exulcerantibus, (alioqui ad curationem dyſenteriae confugiendum eſſet,) aër ad frigi- dum vergat. Somnus longior praecipiatur, praeſertim nocturnus. Diurnus enim no- centiſſimus eſt, niſi laſſationis ſenſus adſit, aut nox vigilata praeceſſerit. Veſpere a coe- na dormiendum. Vbi e ſomno ſurrexerit aeger, ad deambulationem prodibit: vel fri- ctionibus utetur, aliquo linteo aſperiore. Hae autem incipient a cruribus, deinde ad brachia, poſtea ad dorſum, denique ad ven- trem et pectus accedemus. Rurſum a pran- dio deambulationi indulgendum, et animi la- xamenta adhibenda. Nam huic morbo ex- ercitationes et frictiones ſunt neceſſariae. Vitet et immodicos animi affectus, iram po- tiſſi-

tiſſimum, et in tranquillitate degat. Cibi offerantur, qui non nimis adſtringant et reprimant, ut qui valde acerbi, ſed qui adſtringentes facile concoqui et diſtribui poſſunt. Quales ex chondro, oryza, alica, et ſimilibus parantur, cum quibus adſtringens aliquod concoquitur, ut rhu, pyrum, malum cydonium, meſpilum, uva acerba, myrti baccae, et id genus, accedente bilioſa fluxione, et inteſtinorum ac ventriculi abraſione. Detur et ſimilago in iure pullorum decocta: ſimiliter intybus et cichorium. Abſtinendum tamen ab oleribus, quae pravum ſuccum praeſtant. Ex leguminibus lens bis cocta, et oryza cum lacte. Conveniunt carnes pulli aſſae, gallinarum, turturum, turdorum, pulli columbini ſylveſtris, carnes vituli elixae, aut hoedi. Conveniunt et carnes avicularum montanarum et pulli gallinacei aſſi, in quorum ventre rhus aut maſtiche imponi debet. Conveniunt et aliae aves, quae non ſunt pingues, praeter paluſtres. Ex pedeſtribus tenerrimae et friabiliores ſunt leporum et capreolorum, concoctis etiam ſimul quibuſdam fructibus adſtringentibus ſupradictis. Quae interdum aſſae exhibeantur, et inter aſſandum aqua roſacea, et omphacio, et germinibus myrti irrorentur. Redundante humiditate aut frigiditate, miſcemus cinnamomum, aniſum, piper, caryophyllos, nucem aromaticam. Vitelli etiam ovorum aſſi et aceto intincti commendantur. Ex fructibus uva modica penſilis,

 cydo-

cydonia, poma, pyra, ſorba, meſpila, et reliqui fructus adſtringentes ſimiles. Mediocritas in illis ſervanda erit. Atqui hi ipſi cum pane exhibendi ſunt, et ante reliquos cibos. Licet edere palmulas, amygdalas, ſed nuces ventrem mordent. Si fieri quoque poteſt, duobus tribusve diebus a cibo abſtinendum, aut cibus dividatur. Duae partes in coenam reſerventur: atque ipſe etiam, qui in prandio exhibetur panis dimidiatus per ſe ſumatur. Pani aniſum immiſceatur, aut panis ſit biſcoctus. Duarum cibationum quantitatem tribus vicibus licet impartiri. Potus ſit vinum aquoſum, tenue, ſubadſtringens, quantitate paucum, ut nec cibum interpellet, ſed poſt omnem cibum praebeatur. Si febris adeſt, detur aqua maſtichina, aut chalybeata, vel cum cinnamomo decocta. Proderit et lactis potus, ita ut in principio recens mulctum et calidum detur: poſtea ad medietatem decoctum. Hoc modo exhibitum ſimul ſiſtit ac temperat fluxiones, praeſertim calidas: ſitque caprillum, vel ovillum. In omni fluore alvi, tum in hoc praecipue ſervandum, ut cum pleraque utilia ſint, qualis eſt plantago et rubi, et quicquid malicorio mixtum eſt, ea potiſſimum ex his dentur, quae maxime aeger volet, et ad excitandam cibi cupiditatem interponatur aliquid minus utile, ſed magis gratum. Parum enim deterior cibus ac potus, ſuavior autem, meliori quidem, ſed minus ſuavi eſt praeferendus. Oportet quoque alimen-

menta minori quantitate aſſumere, ut avidius appetantur, et retineantur. Et ſi lienteria ſit ob alimenta pinguia et oleoſa, utendum ſpiſſis et ſiccis alimentis. Ea quanquam a ventriculo difficilius conficiantur, meliora ſunt iis, quae cito nutriunt, iuxta *Aphor.* Eorum, quae univerſim et velociter nutriunt, etc.

Medicamentorum ratio.

Vbi igitur nedum calida intemperies, ſed et acres, et mordaces ſucci in inteſtinis redundantes laevitatis inteſtinorum cauſae ſunt, priusquam vires extreme deficiant, purgentur, prius tamen (ſi licebit) coquantur ex ſyrupo de infuſionibus, ſyrupo cichorii, myrtino, oxyſacchara, ſucco cydoniorum, quem mivam appellant, aut ſyrupo oxalidis, ſeu citri acido, cum aqua plantaginis, vel oxalidis. Purgentur (inquam) *Decocto corticis myrobalanorum citrinarum, et tamarindorum, in quo diſſolve mellis aërei* ℥jß. *vel ſyr. roſ. ex infuſionibus* ℥iij. *rhabarbari optimi in parte praedicti decocti macerati* ʒj. Ita enim humor, qui ad ventrem confluxerit, revellitur ſive a capite, ſive aliunde. Purgantur et humores peccantes ſero lactis caſſia, manna, et ſimilibus. Et fluxiones interdum adeo copioſae ſunt, ut cohiberi nequeant, niſi bilis repurgetur. A purgatione dentur adſtringentia, ut *ſemen plantaginis tritum ac potatum: lapathi ſemen tritum, cancri marini teſta, calycum papaveris torrefactorum* ʒj. *ſemen capitis papaveris tritum.* Immatura mora proſunt ſicca, et

trita in potu exhibita. In eundem uſum noſtro more ſyrupus de ribes, et de roſis ſiccis conferunt: et cum eis ℨj. cornu cervi, aut ſeminis plantaginis, vel oxalidis praebeatur. Nihil autem, quod valde adſtringat exhibendum, niſi corpore vacuato, multo etiam minus adſtringendum, ſi qua febris ſuſpicio eſt. Similiter ℨj. trochiſcorum de ſpodio, vel de terra ſigillata tribuatur. Corticis praeterea glandis decoctum confert, decoctum item pelliculae, quae ſub cortice quercus reperitur. Quidam utuntur ventriculis gallinarum ſiccatis, ac tritis, potui inſperſis. Commoda ſunt, et quae urinam cient, cum derivationem moliantur: ut apium, foeniculum, aniſum, adianthum, acorum, ſyrupo de duabus, de tribus radicibus, aut de bizantiis permiſto, aut ſyrupo ex abſinthio, aut myrtino, aut ex infuſione roſarum cum aliquo praedictorum decocto, vel cum decocto adianthi et quartario ſeminum frigidorum uti convenit. (Nequaquam enim negligendum eſt ventriculi aut inteſtinorum robur.) Cavendus tamen largus eorum uſus. Mirabiliter quoque confert vomitus, tum a coena, tum ieiuno factus, maxime ſi humores in ventre ſint collecti. Nam ſi ſint in inteſtinis, fruſtra vomitum ciebimus. Et vomitu utendum, ſi humor laevis aut fluitans nauſeam facit, et aeger facile vomit. Alioqui purgatio anteponenda eſt. Si cibos non continent, affixa cucurbitula ingenti utendum eſt, ut contineatur cibus: et tandem ſi nil profi-

proficimus, dropace et ſinapiſmo. Prius tamen ab extra adhibitis levioribus, ventriculo et inteſtinis conſulendum. Quare illinantur oleo cydoniorum, myrtino, roſato, abſinthii, addita hypociſtide, balauſtiis, acacia, chia maſtiche. Cydonium quoque in vino adſtringenti decoctum, addita hypociſtide, bolo armeno, corallis, ſantalis, et maſtiche proderit, ſi eo venter illinatur. Saccelli item parandi ſunt in eundem uſum ex purpureis roſis ſiccis, ſantalis, corallis, balauſtiis, hypociſtide, corticibus citri, et maſtiche, qui in ſucco cydoniorum et aqua roſacea macerentur, et modice calidi ſaepius admoveantur. Ad ulcus exſiccandum conveniunt potiones ex ſucco plantaginis et roſarum, ex decocto adſtringenti, quibus miſcentur terra ſigillata, bolus armenus, corallus uterque trochiſci de carabe. Dantur et conſervae adſtringentes, noſtris ſatis cognitae. Sin vero intemperies calida eſt citra humorum redundantiam, praetermiſſis purgatione, diureticis, et vomitu, alterantibus tantum et adſtringentibus modo dictis utendum eſt. At ſi coeliaca vel lienteria oritur ex frigida intemperie aut pituitoſis ſuccis, aër eligatur calidus. Cibi quoque ſumantur contrarii, vergentes quippe ad calidum: cum quibus nonnulla etiam calida ac ventriculo grata admiſceantur, veluti aniſum, cuminum, cinnamomum, galanga, calamus odoratus, caryophylli, piper, nux moſchata, ac reliqua ſimilia. Competunt et braſſicae

bis coctae. Vinum autem detur eis calidius ac vetuſtius, modice tamen dilutum ſit. Pituitoſa autem excrementa ſi adſunt, et ad os ventriculi repant, vacuentur vomitu: aut alioqui parentur ſyrupo de abſinthio, e mentha, e corticibus citri, myrtino, melle roſato, oxymelite ſimplici. Poſtea ducantur myrobalanis kebulis, agarico, hiera picra, diaphoenico, pilulis maſtichinis, alephanginis, de hiera: quae etiam ſalubris eſt, ſi ambigis an pituita vel bilis ventriculum offendit. Vtramque enim vacuat. Clyſteres acres iniiciantur. Poſtea roboretur ventriculus ſumpto grano thuris, aut chiae maſtiches, aut ſumpta ℨj. theriacae, mithridatii vel micletae. Sumptis etiam ſyr. de abſinthio, aromatico roſato, diacumino, diagalanga, diatrium pip. zingibere condito, myrobalanis kebulis conditis, diacydonio cum aromatibus. In omni lienteria et fluxu alvi laudatur pudendum cervi et tauri. Forinſecus emplaſtrum ex chia maſtiche diſſoluta oleo nardino et de abſinthio, caeratum ſtomachicum, emplaſtrum de gallia moſchata, cataplaſma ex mica panis extincta vino rubro cum pulvere maſtiches, roſarum rubrarum, menthae ſiccae, abſinthii ſicci, oleo nardino, de mentha, de abſinthio. Ex quibus et unguentum paratur, addito pulvere caryophyllorum, nucis moſchatae, macis, galangae, cinnamomi, ſpicae nardi. Caeterum necum in omni fluore, tum in hoc maxime neceſſarium eſt, non quoties libet deſidere, ſed

quo-

quoties neceſſe eſt, ut haec ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat. At quae ventri applicantur, abunde ſint calentia. Tepida enim eius firmitudinem exſolvent. Quod ſi in malum corporis habitum, et ventris inflationem inciderint, venter liniendus eſt oleo de abſinthio, et pulvere cumini ac rutae adſpergendus. Laudat *Aëtius* poſtremo loco uſtiones, quae in ſummo ventre fiunt, intervallo duorum digitorum aut ampliori, et ulcera multo tempore aperta ſervare licet. Fient autem cruſtae aut candenti ferro, aut cauſtico medicamento. Ex recentioribus porro addi poteſt, quod ſequitur. Si cicatrices ciborum impediunt digeſtionem, detergentibus validis utemur. Quare iis acrium rerum comeſtio velut refricatio quaedam cicatricum imperatur, atque adeo utilis eſt. Quin et calorem inſitum revivificat, et concoquendi facultatem refocillat. Quapropter abſtergentia miſceantur adſtringentibus. Propterea a practicis commendantur ſinapi, caepae, allia. Sed ut alii volunt, haec ubi humiditatibus corporis permiſcentur, ſuam acrimoniam amittunt.

CAPVT XIII.

De Cholera.

Vt in explicandis ventriculi et inteſtinorum affectibus progreſſum faciamus, ad χολέραν graecis dictam (vulgo Cholericam) tranſibimus. In qua ventriculus ſuperno infernoque ore ad excernendum utens, ab aliquo, quod morſu vel pondere contriſtat, divexatur.

Cholera ſic nominata.

Ea nomen ſumpſit a cauſa putata, nempe bile, quae per eam affectionem copioſe effunditur. Vel ſic dicta eſt, (ut alii cenſent,) quia materia, quae per ventrem effertur ex inteſtinis excerni videtur, quae a graecis χολάδες nominantur.

Χολερικοί.

Et χολερικοὶ vel χολεριῶντες dicuntur, qui cholera morbo laborant.

Τὰ χολερὰ *in plurali.*

Cholera etiam numero ſingulari ſignificat bilem, ſed χολερὰ, χολερῶν, plurali vitium eſt ventris, malumque mirifice praeceps. A fluore fellis nomen habet *Aureliano.*

Cholera quid.

Eſt autem cholera immoderata perturbatio, quae per alvum et vomitum propter ſtomachi ſubverſionem offenſionemque provenit. Seu cholera affectus eſt acutus, et fere ſine febre, cum vomitibus multis, alvique deiectionibus. Vel brevius, cholera eſt

eſt bilis tum ſuperne, tum inferne eruptio. Porro non ita liquet, quaenam pars in ea afficiatur, cum dicat *Celſus* commune eſſe id vitium ſtomachi, et inteſtinorum, in quo ſimul vomitus adſit et deiectio, ſeu inter ſtomachum et inteſtina verſari.

Pars affecta. Sed potius dicendum ventriculum affici ſecundum totum, (non ſecundum ſuperiorem aut inferiorem partem) cui coafficiuntur ſtomachus ſeu gula, et inteſtina: in quibus inflatio eſt, ut dicetur.

Quis affectus praeter naturam. Eſt autem depravatus motus expultricis, ut nauſea et vomitus. Ac proinde ſymptoma eſt in genere noxae facultatum naturalium, et proprie expultricis depravatae. Quanquam fit interdum citra eiusdem facultatis noxam. Perpetuo tamen aliquem affectum praeter naturam conſequitur.

Cauſae. Verum haud ita proprie nominant choleram: ut ſi fiat propter ciborum qualitatem. Pluribus enim ex cauſis cholera oritur, quas ut diligentius exponamus, duplicem ex *Hippocrate* choleram, aridam videlicet et humidam, afferemus. Ac quamvis in utraque immoderata eſt ventriculi perturbatio, differunt cauſa et ſymptomate. Arida enim fit ex flatuoſo ſpiritu, qui ſive excernatur, ſive retineatur, partes nervoſas lancinat, ac mordicat. Et arida cholera ventrem inflat, ſtrepitum, et dolorem tum laterum, tum lumborum excitat, alvus nihil deiicit, ſed adſtringitur. Nervaceae partes ab illo ſpiritu vellicantur, ut utrumque

que orificium ventriculi: unde fiunt duo motus contrarii naturae valde moleſti, quare crura et manus contrahuntur, animaque deficit. Humida vero cholera gignitur ab humoribus, vel alimentis, vel medicamentis, Nam ob pravorum humorum, ac ciborum ſeu potionum ſtomachum offendentium qualitatem, bilis ſi adeſt, naturam ſurſum ac deorſum ad excernendum irritat. Alimenta quoque ſuccum crudum flatuoſum procreant, acrem et facile putreſcibilem, quae ſcilicet aegre coquuntur, et tarde permeant, ut inteſtina ſuilla infarcta ſanguine, caepis, pipere, pinguedine, caſeo, ſuilla caro, bubula, caprina, ventres animalium infarcti, boleti, ova frixa, et quae humiditatem acrimoniae coniunctam habent, ut pepones, mala armeniaca, chryſomela, cucurbita. Corrumpuntur haec facile, et acrimonia fluxiones irritant ex toto corpore, mordicantes orificia vaſorum, quae ad ventrem pertinent: unde vomitus, ac deiectio. Quo loco etiam animadvertendum eſt, alimenta facile corrumpi in corporibus intemperatis, quae coquuntur facile in temperatis, ut dulcia, quae excitandae cholerae apta ſunt. Cum enim hic morbus fiat ex corruptione alimentorum, corrumpuntur etiam bona alimenta ob intemperiem ventriculi calidam, et humores in eo contentos maxime ob bilem. Alia eſt cauſa corruptionis eorum, a quibusdam allata, quia eo ordine non eſt aſſumptus cibus quo debebat, ut cucurbita

facile

facile putreſcit, ſi aliis cibis miſceatur, ſic et pepones, et melopepones. Porcelli quoque carnes choleram pariunt et turbationem, quia humidae, acres, et choleraceae. Excitant et hunc affectum medicamenta, quae ſua natura vomitum cient, et ad ventriculum trahunt excrementa, ut elleborus, colocynthis, ſcammonium, et reliqua violenta pharmaca, ex quibus aliquando generatur convulſio, aut immoderata purgatione, aut nervorum ſubſtantia reſiccata, aut demorſo ore ventriculi nervis laborantibus per conſenſum ab aeruginoſa bile: aliquando etiam cholera ſequitur, quia mordentur partes nervoſae vi medicamenti, et acrimonia humoris attracti, a cuius quantitate ventriculus poteſt comprimi, idque cum humores non ſunt ad purgationem parati. Et cholera ſit aliquando ex toto corpore, aliquando ex quibusdam partibus, ut hepate: et huic maxime familiares ſunt contractiones in muſculis et pulpis tibiarum, quas contractiones vulgo crampas appellant. A liene etiam, meſenterio, capite fluit humor propter aliquas cauſas externas, vel internas. Frigida etiam applicata choleram gignunt, aut frigidarum aquarum uſus, ſi eas biberint, aut in eis diutius nataverint. Et de cauſa cholerae ſic quidam inter recentiores: cholerae cauſa eſt bilis, quae tempore in ſuo folliculo, vel in iecore, vel in liene, vel circum pancreas, vel circum inteſtina ſtomachumque cumulatur: cumque ſupra modum aucta naturae

gravis,

gravis, et infeſta eſſe coeperit, huc illuc impellitur ac diffluit, ut etiam ea perculſi toxicum ſe bibiſſe putent.

Signa. Cholerae indicia ſunt ventriculi et inteſtinorum morſus, quem ſequitur fluxus ventris, et vomitus variorum excrementorum. Aut vomitus bilioſus eſt, ac nidoroſus, vel acidus, ad plures horas perſeverans continue. Venter inferne eadem excernit. Sequitur ſitis, animi deliquium, frigidae ſudationes, pulſus celer, frequens, parvus atque conciſus. Muſculorum manuum ac pedum, maxime vero ſurarum contractio et tenſio, et nedum bilis ſupra infraque erumpit, ſed primum aquae ſimilis deiectio eſt, deinde ut in ea recens caro lota eſſe videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia. Vel iuxta alios, bilis ſupra infraque magno impetu prorumpit, primum liquidior, pallida, et flava, dein craſſior, maioremque colorem exhibens, flavum, praſſinum, caeruleum, aut etiam nigrum. Circa umbilicum fiunt torſiones, quas graeci στρόφους vocant, ſeu diſtentiones ex flatibus in ventre collectis, teſte *Alexandro.* Vbi cholera excitata eſt ex copia bilis ſeu aliorum humorum pravorum redundantia, ex propriis humorum dictorum ſignis colliges. Si alimentorum aſſumptorum ac etiam potionum copiam, aut pravam qualitatem ſequitur, ex laborantis vel aſſidentium ſermone percipies: velut etiam ſi uſus refrigidarum, aut frigidorum medicamen-

mentorum ad extra adhibitorum praeceſſerit.

Cholera affectus eſt ferox, acer, acutiſſimus, qui vel uno die, vel altero, vel certe paucis diebus hominem rapit, ſubſtantia corporis effuſa, partim aſſiduis vomitionibus, partim iiſdem deiectionibus. Cholera interdum ſyncopem inſignem, immodicamque virium reſolutionem inducit, idcirco accurate internoſci, et celerrime curari poſtulat. Dilatio enim omnibus morbis acutis nociva eſt. Et in cholera exigua ac levis curandi mora, haud ſimplicem offenſam, ſed et abſolutam tabem conciliat. Cholericae paſſiones aeſtate atque autumno magis fiunt. Pueris ſunt familiares, ſenioribus rariores et formidabiliores. In eo morbo vehemens ſitis inutilis eſt. Optimus accedens ſomnus. Pars ſanitatis eſt ſuppreſſum eſſe vomitum. Saepe etiam verſa in veſicam materia, ardor inde urinae fuit. Summo in periculo res vertitur, ſi ſyncope comitatur, aut ſi quod evomitur, male olet, ac ſtercoraceum eſt. Quod autem non olet, id tutum eſt. Plerumque poſt largiorem uſum melonum, cucumerum, et aliorum id genus contingit, ut ventriculus graviter laboret, evomatque viſcida et pituitoſa, laborantiſque facies mortuo ſit ſimilis. Caeterum nil medicum terrere debet, quod nil inde periculi impendeat. Quibusdam diarrhoeae et cholerae certis intervallis omnem corporis redundantiam educunt. Et ſunt quibus ſtatis periodis

Prognoſtica.

dis eiuſmodi cholerae ſalubriter moveantur. Sed vomitu et deiectione bilioſa excernuntur nonnunquam tanto impetu, ut inanito ſimul ſpiritu multo, vires langueant, et tremor cordis ac ſyncope ſaepe ſuccedant, et mors. Nulli enim morbo minori momento ſuccurritur, quam huic.

Victus ratio. Victus norma fere eadem eſt cum ea, quae praecedenti capite demonſtrata eſt: niſi quod leviter adſtringentia nedum in cibis permiſcentur, aut parum ante aſſumuntur, ſed etiam poſt cibos, cum ſimul ingruant vomitus et alvi fluor, quanquam et ea moderata eſſe debent in principio. Nam ſi quis initio, aut acervatim ea, quae efferuntur, cohibere aggreditur, is maioris mali auctor eſt. Inutilia enim cum ſint, vacuatione opus habent. Qua de re ea ſi non ſponte ferantur, adiuvare convenit opportune. Ita vomitus vomitu curatur: de quo paulo poſt. Sed ut ad reliquum tranſeamus vivendi modum, aeger moretur in aëre mediocri ac temperato, parumque luminoſo, quia calor et lumen humores exagitant, ac ſpiritus reſolvunt. Tenebrae contra ſedant, ac quietos reddunt. Frigus vero etſi ſpiritus reſolvi prohibet, materias ad ventriculum et inteſtina protrudit. Adhaec alimenta hic debent eſſe medicamentoſa, ut cydonium coctum in cauſa calida, panis maceratus ſucco granatorum, hordeatum cum ſaccharo roſato, et quae ſine negotio nutriunt, ac ſine faſtidio devorantur: quaeque parata ſunt, ut non facile corrumpantur,

pantur, nec reiiciantur, ut aſſa. Dum itaque excrementorum purgatio eſt, ius pulli convenit. Dum ea modum excedit, caro perdicis, aut pavonis indi aſſa, ſucco aurantii, aut uvae acerbae inſperſa, et pampini vitis ſucco devorato. Et lentes elixae. Valent et ſorba, pyra, poma auſtera, et ſiti vexante atque ardore lactuca, aut endivia cum aceto elixa. Potus ſit aqua cinnamomi, aut aqua chalybeata, aut vinum nigrum auſterum, eadem aqua dilutum, frigidum ſenſim deglutiendum. Aqua ſaccharata, vel hordei decoctum, aquae loco propinari poteſt.

Medicamentorum ratio.

Vitentur animi affectus, potiſſimum, qui materias intro trahunt, ut moeror, timor, cura. Quies procuranda atque ſomnus. Incipiente autem morbo permittendum eſt opus naturae, dum quae corrupta ſunt et depravata, excernit, et aeger melius habet: quinimo leviter iuvanda. Sed cum ea excedit modum, non modo medicamentis, verum et alimentis ſupprimendae ſunt vacuationes. Corruptis itaque cibis in ventriculo propter eorum copiam vel qualitatem pravam, aqua tepida liberaliore exhibita, aegrum vomere iubebis: potiſſimum ubi purum ſit, quod per ventrem aut vomitum excernatur, ſed nauſeent vellicenturque aegri: qua aqua data vomere oportet digito, vel penna ori indita. Mulſa etiam utendum eſt, ut quae alvum cum vomitu ſine noxa irritare poteſt. (Mulſam tamen damnat *Aëtius*, quoniam mor-

mordet et torſiones efficit; et oleum aqua mixtum, quoniam fluxionem auget.) A vomitu ſomnum aegris praecipere oportet, atque quietem, et praecordiorum fotum. A ſomno paulatim reficiantur: ita ut cruditas tantum vitetur. Niſi enim quid impedimenti fuerit: celerrime rurſum ad ſtatum naturalem revertuntur: potiſſimum ſi ob copiam ciborum fuerit oborta: quanquam neque huiuſmodi affectum proprie choleram nominant. Nec minus ubi procliviora fuerint corrupta alimenta, ut per alvum excernantur, eademque via natura expellere tentet, convenit iuvare excretionem per ſedem purgantibus medicamentis levioribus utendo, diverſis ſcilicet pro natura corruptorum alimentorum, praeſertim eis, quorum mentio ſuperiori capite facta eſt, quae iterum in pauca quantitate exhibeantur, ne in graviora pericula aegri ex immodica vacuatione ducantur. Quod etiam obſervandum eſt, ubi bilis ſeu quivis alius ſuccus alvi vitioſus, aut corruptus, ad excretionem proclivis, naturam irritare videatur, nihilque effatu dignum, vel per alvum deſcendat, vel per vomitum erumpat. Vbi adeſt copia humoris bilioſi, rhabarbarum partim infuſum, partim in ſubſtantia exhibemus: hieram picram, et agaricum intermiſcemus, ubi pituita et cruditas iuncta eſt: addunt alii aloëm, et myrobalanorum decoctum. Morſum quoque inteſtinorum mitigamus, et excrementa educimus (clyſtere) ex aqua hordei iniecto,

aut

aut etiam addito roſaceo. Et cum corpus collabi, et facultas aegre ferre coeperit vacuationem, et iam ſtrigmenta, et inteſtinorum raſurae, et colliquamina excernantur, humorum impetus in contrarium vertendus eſt crurum et brachiorum frictionibus, illitis manibus oleo anethino, vel irino. Per has enim praeter averſionem, curantur convulſiones, quarum etiam gratia miſcetur oleum de caſtoreo. Ligaturae quoque dolorificae, atque artuum compreſſiones iuvant. Cucurbitulae etiam affixae ſcapulis, dorſo, lieni, hepati. Balneum item ad cutem trahens. Maiori ex parte vacuata materia, (quod fit in horis viginti quatuor plerumque) ventriculus roborandus eſt: ne attractis a vicinis partibus excrementis, ut a liene, iecore, inteſtinis, ea, quae praeter naturam eſt, vacuatio continuetur, quae alioqui periculo non vacat. Sed ventriculus potius roborandus eſt admotis, quam ſumptis: quoniam admota melius roborant citra ventriculi nauſeam, vel ſubverſionem. Quae vero ſumuntur, facilius reiiciuntur propter agitationem. Admota illa perpetuo ſint adſtringentia. Sed calida in frigida cauſa, et contra. In hocque morbo eligenda ſunt, quae citius penetrant ob partium tenuitatem, et minime ſunt emplaſtica, nec valde adſtringunt, ut fotus herbarum, et oleorum. Nam ſacculi et emplaſtra nonniſi poſt multas horas id praeſtant. Emplaſtra vero declinationi magis apta ſunt, quia melius et diutius

retinentur, ne tam frequenter unctione opus ſit. Itaque cum humorum excretio quieverit, venter oleo maſtichino, vel de abſinthio, vel nardino cum vino exiguo fovendus, et probi ſucci cibo utendum erit. Et cum ventriculus habeat functionem toti corpori communem, quae caliditate perficitur, perpetuo calida miſcenda ſunt frigidis, tum ad iuvandam coctionem, tum ad penetrationem. At ſi immodica fuerit inanitio, ita, quod vehementer et vomitus et deiectio verent, cavendum potius ne quicquam tribuatur, quod vomitum vel alvum cieat: et ventriculus debet refici tum cibis praedictis in ratione victus, tum medicina. Et ubi aderit bilis, commendarunt antiqui aquae frigidae potum cyathi menſura. Cavendum tamen ne nimium frigida exiſtat, aut acervatim exhibeatur: cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi ſuccus modicus inſtilletur. Vel in eadem aqua capreolorum vitis decoctum fiat, aut roſarum, aut oenanthes, aut rhu, cui menthae paululum ſit adiectum. Item eiuſdem mali punici ſuccus cum menthae ſucco abſorbeatur: multa tamen quantitate ſuccus mali punici menthae ſuccum excedat. In eundem uſum ſyrupus ex omphacio, e ribes, ex citri acido, aut ſucco malorum punicorum acidorum, myrtino, ex infuſione roſarum, cum pauca quantitate ſyrupi de mentha, noſtro more praebeatur. Valent in eum uſum paſtilli de electro Galeni cum aqua plantaginis ſtillatitia, aut ſucco

mali

mali punici, dati dormituro. Haecque adſtringendi ratione adhibentur. Si revomantur, nil vetat, quo minus eadem rurſus recipiat. Nam vel in ipſo tranſitu, nonnihil iuvatur venter: et tandem manifeſte auxiliantur. Nec minus cataplaſmata, unguenta, et alia topica ventri imponenda ſunt: particulatim ex palmulis, oenanthe, hypociſtide, acacia, rhu, malicorio, ſuccoque eiuſdem, et quandoque capreolorum vitis, uvae acerbae. Vbi intolerabilis fluxio exiſtit, et ſiſti nequeat, vireſque urgeant, extremorum refrigerationes, convulſiones, et animi defectus oriantur, ad vinum tranſeundum eſt mediocriter adſtringens, neque viribus validum, et quod dulce ſit, non autem odorum: idque cum mica panis exhibeatur. Aut in ipſo eadem maceretur, exprimaturque, atque ita paulatim per intervalla cochleare abſorbeatur. Vinum enim iilis eſt ſaluberrimum. Si neque his auxiliis cibum retineant, cucurbitas admovere oportet ipſi ventriculo. Nam valide retrahendo vomitum cieri prohibent, praeterea ſi diutius adhaerent, concoctionem iuvant, et ventrem cohibent. Retinetur et medicamentum ſumptum iiſdem admotis. Et ſi vomitus fiat ab hepate, una ſupra hepar ponenda eſt: ſi a liene, ſupra lienem. Neque his partibus admovenda ſunt adſtringentia, quia ſic fortius expellunt ſua excrementa. Caeterum conſenſus eſt veterum medicorum, dropacem impoſitum ventri ſingulare eſſe remedium vomentibus.

Si alvus adhuc egerit, amylum cum decoctione papaveris infundatur per clyſterem. Aut indatur clyſter ex decocto roſarum, capitum papaveris, et acaciae. Haec ſimul cohibent, refrigerant, et ſomnum inducunt. Eodem ſpectare videntur, qui imperant incraſſantia, vias et ductus conſtringentia, etiam ſtupefaciendo, ſi neceſſarium eſt. Rurſum frictiones per manus adhibeantur quietae et mites, extremorum deligaturae, et ſi alvus magis urget, plures fiant in brachiis et iuncturis, quibus illa cum manibus committuntur. Sin vomitus maior eſt, tum femora, tum talos conſtringi, et paululum ipſa diſſolvendo rurſus deligari oportet, quo materiam in contrarium revellamus. Odoramenta quoque naribus admoveamus.

Accidentium correctio.

Illitiones ſoporiferae circa frontem fiant, ubi vigiliae torquent. Si extremae corporis partes frigent, ungendae ſunt oleo calido, cui paululum caerae adiunctum ſit, calidisque fomentis fovendae. Si ſyncope adeſt, buccella panis imbuta vino naribus admota, et ore retenta utendum eſt. Conſpergenda facies aqua frigida, vel aqua roſarum: et in cauſa frigida, adiecto vino, vel moſchi modico. Ad contractiones valent linimenta, tum caerata liquida, quibus adiectum ſit aliquid caſtorei, et olei irini: hiſque ſpina dorſi foveatur, muſculi convulſi, et articuli. Quo etiam tempore interponenda potio abſinthii eſt. Aut ſi ſingultus accidit, vel alius motus tremulus ac ſimilis convulſioni, danda

da eſt opera, ut ceſſet. Sin ſpaſmus eſt, ex inanitione, curetur litu, vel fotu, vel balneo ex oleo violato, ſi cauſa eſt calida: liliaceo in frigida, et caeteris in ſpaſmo dictis. Sitis mitiganda eſt aqua hordei, iulepo roſato, ſucco et ſyrupo granatorum.

CAPVT XIV.

De Diarrhoea, ſeu alvi profluvio.

Διάῤῥοια, quae *Hippocrati* et *Galeno* quandoque ῥοώδης etiam appellatur, latinis diarrhoea, et alvi profluvium, *Celſo* fluxus ventris nominatur. Quanquam vero diarrhoea omne alvi profluvium ſignificat, proprie tamen eſt rheumatiſmus ventris, quando liquida alvus eſt, et ſaepius quam ex conſuetudine fertur. Διάῤῥοια, ἢ ῥοώδης.

Itaque diarrhoea definitur alvi fluxio copioſior, et diuturna, ſine phlegmone et exulceratione. Aliis diarrhoea dicitur deiectio aſſidua humidorum excrementorum, ut pituitae, bilis alterius ſincerae, vel invicem mixtae, citra cruentas deiectiones, tenſionem, ac incoctorum ciborum excretionem. *Diarrhoea quid.*

Pars quae in ea afficitur, ventriculus eſt cum omni inteſtino. Qua de re alvi deiectiones, ubi praeter naturam ſunt, ventrem affectum eſſe indicant. Neque tamen ſemper venter inferior in ea male habet. Saepe enim decumbit aliunde materia, tumque *Pars affecta.*

vel iecur, vel lien, vel cerebrum, vel totum corpus affectum eſt citra ventriculi, aut inteſtinorum laeſionem: ut et ventriculus affici poteſt citra totius corporis, vel aliarum partium noxam. Porro qua ratione inter ſe diſtinguantur eae partes, dicetur in notis.

Affectus quis. Quodlibet alvi profluvium, haud dubie ſymptoma eſt in genere excretorum immodice. Nam quae in eo excernuntur, aut tota ſubſtantia, aut quantitate, aut qualitate a naturali recedunt. Patet etiam cuivis, quod omnino id morbis ſuccedit, vel continenter, vel aliis intercedentibus ſymptomatis, cum ſit ſemper aliqua cauſa praeter naturam, quae ad talem motum naturam ſtimulat. Notum eſt praeterea ex neceſſitate ventris profluvia evenire coctione vel diſtributione fruſtrata, niſi ad inteſtinorum exulcerationem conſequantur. Neque tamen ſemper neceſſario retentrix, vel expultrix facultas laeſa eſt, quia interdum ſymptomatice, hoc eſt non ad animalis commodum, neque tempeſtive excernitur: interdum vero tempeſtive, et ad animalis commodum, cum providentia ſcilicet de ſalute et virtutis robore: quod maxime attendendum eſt in curatione. Ac quomodolibet fiat alvi profluvium, crebriores ac liquidiores fiunt alvi deiectiones, cum levi interdum dolore, interdum cum graviſſimo. Et ſi ea, quae deiiciuntur, ſint bonae valetudinis ſigna, vel non, ſic internoſcitur. Si madens ſeu aquoſa crebro et paulatim, aut univerſim et ſaepe,

pe, ac cum ſtridore, graviſſimoque dolore eſt, ſymptomatica erit, natura non per ſe expurgante, ſed ex aliquo irritamento ſtimulata, neque inde ulla utilitas provenit: imo talis vacuatio pravae diſpoſitionis erit ſignum, potiſſimum in principio, (niſi magna plenitudo adſit) nullaque praecedente coctione, et in febribus. Quemadmodum ſi multo interpoſito tempore ac univerſim, citra ſtridorem, cum exiguo, aut nullo dolore excernatur, praeceſſerintque coctionis ſigna, ac proportionata fuerit alvi deiectio corporis diſpoſitioni, aegerque facile toleret, et iuvetur ex tali vacuatione levius ſe habens, virtuſque robuſtior evadat, tunc bonae excretionis indicium erit: quia natura expellit atque expurgat noxios ſuccos, qui corpus infeſtabant. De hac re ſic et alii: cum natura, quae prava ſunt, excernit, et notae coctionis praeceſſerunt, naturae functio eſt, et confert, et bene fertur. Itaque hanc probamus vacuationem, quoniam ſi ſenſim fiat, tandem ad ſanitatem ſolet deducere aegrum. Si ſubito, inter bonas indicationes recenſetur, atque eſt alia ratione ſymptoma, quod conſiſtit in excrementi mutatione. Quod ſi id, quod excernitur, bonum eſt, ſed a natura irritata pellitur, ac modum excedit vacuatio, bifariam ſymptoma erit, cum in excrementi mutatione, tum in actionis laeſione. Sic etiam ubi malum fuerit, quod vacuatur, ſed tempus coctionis non expectet.

Cauſae. Sed his praetermiſſis, utcunque fiat alvi profluvium, accidit propter imbecillitatem inſtrumentorum coctioni deſervientium. Item ob alimenta copioſiora, humidiora, et viſcoſiora, eorundemque corruptelam, mordicationem denique in ventre collectorum humorum, et quorundam e ſupernis ad ventris ſpatia defluxum. Adde et imbecillitatem facultatis retentricis. Atque ex permixtione humorum cum alvi deiectionibus variatur non ſolum color deiectionum, verum etiam conſiſtentia, atque odor, et copia, neque ſervatur tempus ſecretionis aſſuetum, licet concoctio ac diſtributio ventriculi vel inteſtinorum per ſe et primo non laeſa ſit. Humorum autem cruditatem vitioſi cibi potuſque, aëris intemperies, inſuetum otium, cutis adſtrictio, longae febres et acutae moliuntur, quae et humores, et ipſum corporis habitum vitiant. Verum ſicut eadem febribus quandoque ſuccedit, ſic illas non minime proritat ex deſurgendi frequentia. Quod ſi etiam roſio, aut dolor, aut calor immodicus (quae pro qualitate humoris fluentis ſentiuntur,) in ventre atque inteſtinis ſit, hinc longe magis febrilis affectio increſcit. Nec ſolae febres diarrhoeam movent: verum etiam venena ſumpta, et purgantia medicamenta, quae intemperiem in iecore, ventriculo, aut inteſtinis reliquerint, quae quamdiu manebit, alvus deſcendet, perque eam corrupti humores, non unius quidem generis, ſed varii pro ciborum differentiis et aegro-

grotantis intemperatura vacuabuntur. Syntectica etiam appellata fiunt alvi excrementa, in calidiſſimis aut peſtiferis febribus, idque in corporibus humidis, mollibus, pinguibuſve: fit et diarrhoea ob ventris conſtrictionem externam, vel a medicamentis, vel ab aëre nimis conſtringente. Vt ſi poſt medicamentum purgans aëri frigido ſe exponant: vel ſi medicamentum effrene fuerit, ut colocynthis male praeparata.

Notae vero cauſarum manifeſtae ſunt. *Signa.* Nam ſi diarrhoea fiat propter imbecillitatem inſtrumentorum, quae coctioni ſerviunt, ab eorum ſcilicet intemperie hac vel illa, eius ſigna ex praecedentibus capitibus repetenda ſunt. Vt ſi admodum aquoſa deiectio fuerit, minimeque graveolens, ad candidum potius vergens, quam croceum vel nigrum, et interim ſpumoſa, alimenti non probam coctionem, ſeu eiuſdem imperfectam diſtributionem ſignificabit: praeterquam, quod alimenta non probe concocta cum illa deiectione apparebunt: neque tale profluvium determinatas periodos habet. Interdum nauſea et vomitus infeſtabunt. Atque ubi diuturnum fuerit alvi profluvium, propriam ventriculi paſſionem teſtabitur. Si rufa ſeu admodum crocea alvi deiectio fuerit, bilem eſſe cauſam iudicabis, neque citra mordicationem et caloris ſenſum eiicietur. Aderit oris amaritudo, ſitis, tenuis corporis habitudo, et alia, quae bilioſam conſtitutionem oſtendunt. Ac cum retinetur bilis

lis, capitis dolores ſuccedunt, naturam humoris referentes. Pituitoſa quoque diarrhoea ex pituita excreta dignoſcetur, ventris frigore, ſitis defectu, et nonnunquam faciei et ventris inflatione. Sic ſi melancholicae deiectiones fuerint, melancholiam alvi profluvium efficere coniicies. Et ut diſtinguere licet, qui humores peccent, ita, quae partes primario affectae ſint, operae pretium eſt dignoſcere. Si itaque eſt a toto corpore, atque a multitudine humorum, agnoſcitur fieri, ſi ſingulis annis bis aut ter fiat, natura ſeſe exonerante liquidis et ſeroſis humoribus, et notae illius redundantiae apparuerint, praeceſſeritque victus ratio talia gignens, ſive in toto habitu, ſive univerſis vaſis, item otioſa vita, ſoliti exercitii dimiſſio, ingeſtorum ciborum et potuum copia, ac conſuetae alicuius excretionis retentio, neque ullum aderit ſignum particularis partis affectae. Quae etiam a toto eſt propter colliquationem, noſcitur, cum portio carnis, quae colliquatur, in ventrem defluit, et tunc per alvum excernitur deiectio glutinoſa, opima, admodum graveolens. Si propter imbecillitatem retentricis univerſi corporis, ex totius corporis extenuatione, praecedente hectica vel ardentiſſima febre, percipitur. Ob defluxum a cerebro agnoſcitur ex iis, quae circa caput apparent, ut gravitate, multitudine ſputi, et quod alvus mane et noctu magis fluat, quam alio tempore: et haec ſpecies diarrhoeae longo tempore durat: quique hac labo-

laborant, ob pituitam et cruditatem alimentorum non multum ſitiunt et ſomnolenti ſunt. Intervalla fluxionis quaedam fiunt. Itemque deſtillatio, et capitis dolor anteceſſerunt, maxime ſi ſubitus calor atque frigus fuere. Spumoſa aderunt excrementa. A iocinore, ubi malum ortum fuerit, chyloſae erunt alvi deiectiones, probe tamen ventriculi coctione celebrata, potiſſimum ſi attractrix laeſa fuerit: idque propter diſtributionis imbecillitatem, vel quod plus cibi aſſumptum fuerit, quam hepar indigeat: aut citius deiectus fuerit propter ventriculi et inteſtinorum retentricis facultatis imbecillitatem. Interim bilis multitudo in deiectionibus apparebit, aut ſigna aderunt immodicae inflammationis, aut caliditatis: quemadmodum, ſi ab obſtructione proveniat, indicia obſtructionis apparebunt. A meſenterio quoque, inteſtinis, aut ventriculo craſſus humor funditur et mucoſus, iſque magis de die, ſine certis intervallis prodit. Ab eodem etiam meſenterio bilis citrina ardens, nec raro etiam ſpumans, ut a iocinore, in ventrem dilabitur, idque ſine magno ventris dolore, ſine torminum opinione, certis quibuſdam intervallis, et per noctem incidit: ſed brevior hic fluxus eſt eo, quem ventriculus movit. Idemque fere ſequitur, ſi e liene, vel ab ipſo fluere meſenterio atra bilis in alvum coepit. Qui caſus longe difficilior eſt. Sed diſcernere inter hunc humorem convenit, et inter ſanguinem concretum,

tum, longa immoratione, longoque ductu praeaſſatum, nigricantem, ac liquidae pici ſimillimum. Itaque ſi hic ipſe, non autem melancholicus humor eſt, cruentus vel adeſt, vel praeceſſit vomitus, quo tincta lintea rubeſcunt. Nihil vero horum in deiectione bilis atrae ſubeſt. In diarrhoea aliquando os ipſum affectum eſt, ut in pueris: aut lingua, aut utrumque, ut cum edunt caninos dentes, aut laborant aphthis.

Prognoſtica. In principio, vel declinatione morbi acuti ſolet accidere diarrhoea, et poſt longos et diuturnos morbos varii humores purgantur: quae utilis eſt diarrhoea, in principio quidem cum magna plenitudo adeſt, in declinatione vero apparentibus coctionis ſignis. Sed in morbis, qui cum tabe et atrophia coniuncti ſunt, mortem ſignificat, ut in hydrope ob imbecillitatem partium naturalium, et praeſertim facultatis retentricis, et in quibuſdam inflammationibus, ut coſtarum et pulmonum, quae inutilis eſt, quia nihil ab inflammatis partibus evacuat, et corpus liquefacit. Vno autem die fluere alvum ſaepe pro valetudine eſt, atque etiam pluribus diebus, modo intra ſeptimum conquieſcat, neque denuo turbetur, ac neque febri, neque vehementer ſiti affligtet. Verum in ſpatio periculum vertitur. Interdum enim id tormina ac febres concitat, vireſque conſumit. Febrem autem acceſſiſſe, aut ſemel quieſcentem deiectionem revertiſſe, eandemque diutius trahere coepiſſe periculoſum eſt, ſive bilio-

biliosa deiectio fuerit, ſive cruda ac pituitoſa. Aeque noxium eſt inflammationem eſſe iocinoris, aut praecordiorum, aut ventris, itemque alvum variam cum dolore diu profluxiſſe. Caeterum ante tempus compreſſam eſſe deiectionem, tutum non eſt. Incipit enim affici ſtomachus, febreſque oriuntur, et viſcerum inflammationes. Quin etiam rapta ſurſum materia dolores in caput incidunt, aut inſania fit, aut lethargus, aut parotides periculo non vacantes, prout humor eſt, qui huc fertur. Balbi a diuturno alvi profluvio capiuntur. Longo alvi laboranti profluvio ſpontaneus vomitus ſuperveniens morbum ſolvit. Exigua deiectio, glutinoſa, candida, ſubcrocea, potiſſimum ubi laevis fuerit, exitioſa. Exitioſior vero nigra, livida, opima, foetida, diuturnior ſi verſicolor ſit, nihilominus etiam exitialis. Alvi fluxio ſine ulla noxa eſt, ſi mature deſinit: quod quidem fit, ubi contracto iam ventre, nullus amplius a ſuperiniecta manu motus eius percipitur: ſimulque noviſſimam alvum flatus ſecutus eſt. Profluente alvo mutari excrementa, ſed non in deterius, prodeſt. Bilioſae deiectiones accedente ſurditate ceſſant, et contra ſurditas iiſdem deiectionibus finitur. Ructus quovis in fluxu ventris acidus, qui ab initio non fuit, ſed poſt acceſſit, confert. Vbi pluribus diebus non deſcendit alvus, docet aut ſubitam deiectionem, aut febriculam inſtare. Malum eſt fuſa alvo cibi cupiditatem amitti, aut ſingultum fieri.

Ex-

Excrementa ventris more atri ſanguinis nigra, quae et cum febre, et ſine hac ultro deiiciuntur, peſſima ſunt, eoque ſemper peiora, quo eorum plures colores repraeſentantur non boni. Eadem, ut medicamentum eduxerit, praeſtat, idque quanto plures fuerint horum colores. Alvus uſtam bilem fundens per initia morborum, mortifera eſt. Parque periculum oſtenditur, ſi profluente ventre, nauſea, vomitus, et delirium occupant, itemque ſi ſic infirmus eſt homo, ut pulſus ſit ipſi aſſidue vermicularis, et formicans, qui ne ſumptis quidem epulis invaleſcat. Quin ſubito fluere alvus incipit poſt longum morbum, aut ſi is etiamnum manens, nil inde miteſcit, aegerque hunc male ſuſtinet, in certo periculo rem eſſe ſciendum eſt. Aeque horrendum cenſetur citam alvum hydropi initia praebuiſſe: aut poſt ulcus acceſſiſſe melancholicum, itemque propter ſuperiorem exulcerationem inteſtinorum, ac praecipue ieiuni incidiſſe: aut perſeverante profluvio puſtulas, quae ante fuerunt, delituiſſe: aut denique in ſene fluorem inveteraſſe, aut hominem primo, veluti aquam alvo excreviſſe, dein humorem more unguenti pinguem. Perſaepe tum a ſincero alvi profluvio, tum a longo nata fuiſſe tormina obſervatum eſt. Qui caſus foeminae praegnanti exitioſus eſſe ſolet, et ut ipſa, quam maxime convaluerit, partum tamen corrumpit, ac perit. Fere autem fit, ut quos longa exercent alvi profluvia, his pedes

des intumeſcant. Haec tanquam perutilia (licet prolixa) ex iunioribus collecta, in hunc locum translata ſunt.

Curatio autem diverſa eſt, prout diarrhoea eſt cum febre, vel ſine febre, vel prout critica, aut ſymptomatica. Nam cum integre iam facta eſt iudicatio per alvi profluvium, vel adhuc fit, totum naturae eſt permittendum, nihil nobis agentibus, niſi convenientem victum inſtituentibus. Erit autem conveniens victus, quoad eius quantitatem, prout vires requirunt ac reliqua: quoad qualitatem ſpectat diverſus, pro diverſo redundante humore: et in ſumma ſimilis ei, qui dictus eſt capite de cruditate, vel de lienteria, vel cholera, vel qui mox dicetur: donec ipſa ſe natura componat, et ad integram perveniat ſanitatem. At ſi non integre videtur iudicare, ac ſegnis natura in evacuando fuerit, neque fides habetur, eam poſſe in futurum integre iudicare, et corpus perfecte expurgare, motum eius adiuvare oportet, etſi critice evacuet: ſeu id, quod deficit, ſupplere nos convenit. Namque, quo maxime natura vergit, per loca conferentia ducere oportet. Praecipue autem in fluxionibus ventris cum febre, naturae actio attendenda eſt. Quamdiu enim non exceſſerit, et coctionis notae praeceſſerint, utilis erit. Vt igitur ad curationem tranſeamus, (quando ea requiritur) a victu inchoantes, alimenta praeſcribemus dari medicamentoſa, quae palato grata ſint, vel omnino ſaporis *Curatio.*

expertia. Ob id fructus adſtringentes in iuſculis incoquentur recentes, vel ſicci, et ſi horum ſit penuria, cydoniorum ſuccus iuſculis addetur. Ponetur et in polentis corallium uſtum, cornu cervi uſtum, pulvis fructuum adſtringentium exſiccatorum. Conveniunt laborantibus diarrhoea carnes pullorum aſſae et turturum, perdicum novellalorum, et paſſerculorum, ac pullorum columbinorum, quibus in bilioſa fluxione addemus ſuccum aurantii, aut ſuccum uvae acerbae. In aliis, rhu obſoniorum, cinnamomum, mentham, et caryophyllos. Licet quoque eaſdem aves elixare, ventribus oppletis rhu obſoniorum, fruſtis malorum cotoneorum, et granis mali punici. Pani aniſum addetur, et furfuris parum admittetur: oryza quoque elixa in iure carnis, aut in lacte conveniet, et lens parata, ſeu cum plantagine elixa. Potus erit aqua chalybeata in bilioſis fluxionibus, in pituitoſis vinum nigrum auſterum: et venter faſcia purpurea tegetur.

Medicamentorum ratio.

Quod vero ſpectat medendi rationem, corruptis cibis in cauſa diarrhoeae exiſtentibus, pro natura corruptelae eorum humores vacuandi ſunt. Nam ſi ad frigidum corruptela vergat, medicamentis, quae frigidos ſuccos purgant, uti expedit. Si ad calidum, quae calidos. Deinceps iis, quae ventrem roborant, utendum eſt. Verum ubi bilioſae fuerint deiectiones, bile ad inferiorem ventrem confluente, ea praeparetur oxyſacchara, ſyrupo ex infuſione roſarum, aut de cicho-

cichorio. Purgetur rhabarbaro, et myrobalanis citrinis parum toſtis ad ʒj. vel ʒij. ut finita vacuatione febris deſinat, et venter roboretur. Sunt autem adſtringentia magis, vel minus cum purgantibus medicamentis admiſcenda, prout magis vel minus alvi profluvio laborat aeger, ac vires permittunt: et partes ventris ſunt imbecillae. In longis diarrhoeis cum humores diutius deſcendentes hominem moleſtant, et ciborum appetentiam laedunt, et inteſtina laxant ac mordent, vacuare oportet, quod retinetur, aut perficere eam, quae nondum perficitur vacuationem, per ea medicamenta, quae ſimul vacuationem perficiant, et ventrem roborent. Si a multitudine humorum fiat, fluatque ſufficienter alvus, danda erit opera, ut corpus alimentis craſſioribus nutriatur, et humorum acrimoniam potius frangamus, quam medicamentis adſtringentibus retineamus. Et quo ſecurius adſtringentia adhibeantur, utile eſt dare prius aliquod tenue medicamentum laxans et adſtringens, ut ſi quid reſtet vacuandum, vacuetur. Vbi pituitoſus erit ſuccus, eo cocto ac praeparato ex melle roſato, oxymelite, e ſucco borraginis, vel corticis citri, aut reliquis ſimilibus, purgetur agarici decocto cum ſyrupo roſarum ex infuſionibus, aut ex eodem agarico cum rhabarbaro catapotia formentur.

Neque enim hic agaricus vitandus eſt. Adde et hic aliquid myrobalanorum kebularum. Sin eſt diarrhoea ex ſucco melancholico, idem *Agaricus.*

 ſyru-

ſyrupo e fumariae ſucco, ſyrupo borraginis, lupulorum, cum eo, qui fit ex infuſione roſarum, aut e corticibus citri, cum decocto borraginis et lupulorum concoctus ac praeparatus purgetur ſena, epithymo, cum myrobalanis indis, addanturque mellis aërei ℥ij. Interim qualiſcunque fuerit redundans humor, conferunt clyſteres ex decocto hordei non decorticati, ac torrefacti, iure gallinarum ſeu pullorum gallinaceorum, ſaccharo rubro, ac oleo roſato. Et pituita redundante in vicem olei roſati, chamaemelino aut anethino utendum, et loco ſacchari rubri, roſato melle. Vtimur frequenter his clyſteribus detergentibus, quando non licet medicamentum dare, vel ob virium imbecillitatem, vel aegri difficultatem. In hiſce clyſteribus olea raro ponuntur. Fiunt et ex ſero lactis cum ſaccharo et melle. Dantur et in fluore alvi clyſteres, cum aegre humor vacuatur, aut cum torminibus, ob flatus et materiae viſciditatem. Tumque ad doloris ſedationem oleum anethinum miſcetur, et maiorem quantitatem ſacchari, aut mellis, et aliorum detergentium oportet addere. Vitelli ovorum adduntur, ut mitigent dolorem. Roſas addemus in fine: cum magis eſt conſtringendum, quam detergendum. A purgatione, ſi perſeveret profluvium, adeo, ut vires conſumantur, et habitus colliquetur, ſiſtere fluorem oportet, tum per ea, quae per os ſumuntur, tum quae per anum infunduntur, tum quae forinſecus imponuntur.

tur.

tur. Nam cum evacuatio modum excedit, cohibenda eſt. Verum in diarrhoea biliosa cum adſtringemus, ſenſim agendum, potiſſimum ubi diutina fuerit paſſio. Bilis enim in ventrem confluens, ſi retineatur ibidem, dolores, roſiones, et capitis morbos efficiet, ac ciborum corruptiones. Natura praeterea, quae diu miſit in ventrem aliunde genitum excrementum, corrigenda prius eſt, ac ſenſim in contrarium habitum mutanda: et interim roborandus et adſtringendus venter. Dentur itaque cibi generantes bonum et paulo craſſiorem ſuccum, cuiuſmodi ptiſana eſt, et eius cremor. Paretur ea ex hordeo torrefacto probe contuſo ſeu extenuato, et aqua pluviali, adiectis mali punici acidi granis, ac oxalidis foliis, aut iure gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum, eiſdem quoque adiectis, decoquatur. Bilioſus enim humor magis lenientibus ut deſcendat, quam in corpore retineatur, eſt ſollicitandus.

Sed ad bilioſas fluxiones nullum praeſentius remedium, quam lac bubulum, aut caprillum. Qua de re ſi non urgeat febris, tepidum lac recens mulctum ac potatum magnopere auxiliatur, aut ad ignem decoctum et aſſidue agitatum, donec ad tertias ſit redactum. Similiter etiam, ſi per ſilices fluviatiles ignitos, et candentes ferri laminas in ipſo extinctas coctum fuerit, potui datum iuvat. De eo lacte ſcribunt alii, probari eius uſum cum pauco ſaccharo: atque in principio debere minus coqui, ut magis tergeat: *Lac.*

 poſt-

poſtea multum, ut ferro candente vel lapillis ſeroſa ſubſtantia abſumatur. Et caprinum convenire, vel ovillum, vel vaccinum, non aſininum, quia nimis ventrem turbat: ſpuma penna aut cochleari auferenda eſt. Si vero cum alvi profluvio bilioſo, febris urgeat, lac ipſum purum aſſumptum plus noxae, quam commodi afferre ſolet. Verum ſi quarta pars aquae lacti miſceatur, ipſum exhiberi poterit. Sic enim praeparatum lac, et omnium ventris acrium fluxionum, et dyſenteriae optimum eſt remedium. Et ubi affectio adhuc non ceſſerit, vireſque ex bilioſis deiectionibus immodicis imbecilles redditae ſint; adſtringentibus ſiſtas, exhibendo noſtro more ſyrupum ex citri acido, aut e ribes, aut myrtinum, aut qui ex infuſione roſarum ſiccarum, ac cydoniorum ſucco conficitur. Nec minus confert ſaccharum roſaceum vetuſtum cum aqua oxalidis vel plantaginis exhibitum, et ubi haec non ſatis erunt, ad trochiſcos de ſuccino, ſeu ſpodio, ſeu de terra lemnia veniendum erit. Similiter per ea, quae per alvum infunduntur, auxiliari oportet, ex decocto plantaginis, rhu obſoniorum, balauſtiorum, hypociſtidis, atque hordei non decorticati ac torrefacti, et addito oleo roſato, et ſaccharo rubro cum ſucco plantaginis vel portulacae, duobuſque ovorum vitellis. Extrinſecus vero fiunt irrigationes ex oleo omphacino, roſaceo, myrteo, ſeu cydoniorum cum vino, quarta videlicet vini parte ei admixta, vini inquam albi

bi et ſubadſtringentis. Oportet autem his adſtringentibus miſcere ea, quae ſunt tenuium partium, ut acetum, quo facultas adſtringens penetret ad inteſtina. Nam ſi partes conſtringantur tantum, maior fit alvi fluxio, foventur et venter, et partes ſedis fotibus adſtringentibus. Quare poſſunt malicorium, gallae, cupreſſi pilulae, balauſtium, hypociſtis, et reliqua adſtringentia in ipſa irrigatione incoqui. Similiter caeratis, unguentis, emplaſtris capite de lienteria et vomitu dictis utendum eſt.

Curatio profluvii pituitoſi, vel melancholici.

Ad alias item fluxiones pituitoſas aut melancholicas, ubi facta vacuatione adhuc perſeverant, adſtringentibus medicamentis reſiſtere oportet. Et his conveniunt ſyrupi ex abſinthio, e cortice citri, myrtino, et qui ex mentha conficitur: aut diacydonium cum ſpeciebus detur, et theriaca recens, vel mithridatium bonum: vel ℨj. aut ℈ij. trochiſcorum e ſpodio cum aliquo praedictorum ſyruporum. Mora etiam immatura conferunt, magis tamen alvum cohibent rubi mora immatura, et acerba reſiccata et in potu exhibita. Decoctum inſuper ex foliis et corticibus pini, pilulis cupreſſi, furfure, gallis, ac foliorum plantaginis cum oleo myrtino, vel maſtichino per anum infundendum. Clyſteres etiam iniiciendi ex betae et mercurialis decocto, cum melle et ſale. Extremae partes corporis, nempe brachia et crura, deligandae ſunt, et fricandae. Quo etiam tempore reliquis partibus fluxionem ad ventrem

mittentibus, ſi ita fieri contingat alvi profluvium, proſpiciendum erit. Divertenda item ac derivanda pituita per urinam, cum decocto radicum apii, et ſimilium. Bibant et paſtillos ex ſuccino cum vino auſtero; aut paſtillos diacoralli. Extrinſecus irrigationes fiant ex praedictis oleis cum tertia aut quarta parte vini odorati. Similiter ex oleo nardino, aut coſtino. Adhibeantur et ſacculi ex milio, ſale, panico, potiſſimum ſi ob humiditatem, vel partium laxitatem fiat diarrhoea: item ex oryza, lentibus. Valet in eum uſum emplaſtrum de baccis lauri, et ſacculus de abſinthio et mentha aridis calentibus, et inſperſo vino odorato, ac pulvere cinnamomi. In robuſtioribus addemus acaciam, hypociſtin. Vbi vero alvi profluvium non a natura per ſe expurgante, ſed irritata, aut quia prae multitudine a vaſis redundantes non contineantur ſucci, ita, ut quicquid excernatur ſymptomatis ratione ſit, neque ulla inde proveniat utilitas, imo talis vacuatio pravae diſpoſitionis eſt ſignum, potiſſimum ſi cum febre copuletur, ſive febrem praecedat, ſive cum ea invadat, ſive ad eam conſequatur, (circa initia tamen,) tunc neque totum naturae permittendum, neque naturam adiuvare oportet. Nam quando aliquis morbus incipit, ſi quid excernitur, nihil tunc excernitur naturae ratione, ſed omnia ſymptomata ſunt earum, quae praeter naturam ſunt, diſpoſitionum. Quo enim tempore natura a cauſis morbum facientibus

bus gravatur, et adeſt cruditas humorum, tunc aliter vacuari eſt impoſſibile. Si quidem coctionem praeire, ſubſequi vero diſcretionem oportet, et poſt ea vacuationem, ut bona ſit criſis. Tum igitur aliquid tentandum, et alvi profluvium cohibendum. Quare ſi vires aut aetas non prohibeant, audacter venam ſecare licebit mediam, ſi quidem ex toto ſucci confluant. Si ex iocinore, internam dextri cubiti. Si ex liene, ſiniſtram. Si ex capite, externam. Locus enim *Galeni*, in quo praecipitur fluente alvo ſanguinem non detrahendum eſſe, de immoderata ſanguinis miſſione, immodico alvi fluore, coctione vel diſtributione ceſſante orto, intelligendus eſt. Neque ſecanda vena eſt, ſi alvi profluvium adeo exceſſerit, ut vires proſternat, quia magis proſterneret, ſi copioſior fieret. Et quemadmodum utilis eſt venae ſectio dicta, ſic et frictiones, vincula, et aliae extremarum partium revulſiones. Quibus ſi non ceſſerit alvi profluvium, praedictis tum medicamentis, tum cibis adſtringentibus intus extraque adhibitis utendum, ac per ſedem iniectis. Si eſt diarrhoea ob retentricis facultatis imbecillitatem, adhibenda eſt curatio, quae ad alias immodicas alvi fluxiones adhibetur, prout intemperies requirit, quae eſt imbecillitatis cauſa. Si a capite defluat materia, frequentius erit vacuandum pilulis, et maſtiche, vel addatur agaricus. Vtendum et caputpurgiis poſt pilulas, vel maſticatoriis ex nu-

ce moſchata, cubebis. Detur theriaca et mithridatium. Sacculi exſiccantes ſupra caput apponantur, vel fumigium, vel pulvis capitalis. Emplaſtra fiant ex gummi ammoniaci, bdellii, opopanacis, et caeteris, quae extenduntur ſuper alutam, et ſupra commiſſuras coronalem et ſagittalem applicantur. Pars recipiens non eſt negligenda. Sed ventriculi imbecillitas admotis corrigenda: et confectio aromatici roſati, aut diagalanga detur. Si eſt diarrhoea ab adſtrictione cutis a frigore, fiat inunctio ex oleo chamaemelino. Sudores moveantur, balneum, ſtufa imperetur, deinde partes roborentur. In fluxu chyloſo vocato dentur pilulae alephanginae: et ſyrupi aperientes, ut de bizantiis, de radicibus capilli veneris, cum aquis cichorii, rubiae maioris, eryngii. Deinde inungendus venter oleo chamaemelino, amygdalarum amararum, nardino, idque circa umbilicum propter obſtructiones. Et ſi ventriculus inungendus eſt, illis oleis addatur pulvis coralli cum caryophyllis, et aliis adſtringentibus. Et quanquam hic magis aperiendum, quam adſtringendum, cavenda tamen ſunt, quae fortiter aperiunt, ventremque laxant, ut aſarum, et ſimilia: nec non dulcia, et alia nimis detergentia, quia alvi fluorem augent. Alimenta ſint tenuium partium, et quae iecur penetrent. Si ab hepatis imbecillitate pendet hic fluor, applicetur cucurbitula ſupra iecur. Dentur calida medicamenta et aperientia, quaeque facul-

tatis

tatis attractricis emendent imbecillitatem, leviter (inquam) aperientia levibus quibusdam adſtringentibus permixta. Ita aperientur obſtructiones, diſtributio alimenti ad iecur adiuvabitur, et intemperies frigida corrigetur.

CAPVT XV.

De Dyſenteria.

Quam Δυσεντερίαν graeci, tormina latini appellant, plerique omnes difficultatem inteſtinorum interpretantur, nomine a laeſa particula deſumpto: vel ut *Aureliano* placet, a difficultate officii. Sunt, qui particulam δὺς hoc loci non difficultatem, ſed detrimentum ſignificare autumant. *Δυσεντερία unde ſic dicta.*

Porro tormina, quae ςρόφοι graecis vocantur, non ſemper pro vera dyſenteria uſurpantur, ſed pro inteſtinorum torminibus, quae a mordacitate humorum, vel flatuoſo ſpiritu fieri ſolent. Στρόφοι.

Dyſenteria autem definitur cruenta alvi deiectio, cum dolore, et ventris torſione, vel dyſenteria proprie dicta, exulceratio eſt inteſtinorum, deiectiones ramentoſas, cruentas, et dolorificas inducens. Nonnulli tamen non ipſam modo exulcerationem inteſtinorum dyſenteriam nominant, ſed ampla ſignificatione, quamvis cruoris per inteſtina vacuationem interdum vocant. Quo modo morbi nomen ſymptomati tribuunt. *Dyſenteria quid.*

Sunt

Dyſenteriæ ſpecies. Sunt autem excretionis ſanguinis differentiae quatuor, ſed tres priores improprie dictae. Quas inter recentiores quidam ſcite admodum depinxerunt. Vna fit a copia ſanguinis toto corpore redundantis, qui e venarum orificiis apertis in inteſtina effunditur, ut in haemorrhoidibus e venis ani. Et ubi vi morbi ac vitio corporis, non providentia naturae is ſanguis excernitur, malum, et per vias alienas. Sed quaedam eſt naturalis vacuatio ſanguinis, ut per uterum mulieribus, quibuſdam per nares, aliis in criſi, nonnullis per haemorrhoidas, natura expurgante vitium gravioris mali. His vacuationibus ſuppreſſis, aut intermiſſa exercitatione, aut truncato membro certis intervallis, ſolet huiuſmodi dyſenteria contingere, quam cruentam dicunt: graeci *αἱματηρὰν* vocant. In hac ſaepe etiam ſanguis niger pici liquidae ſimilis excernitur. Nam cum hepar ſanguinem conficit, eius craſſiorem partem lien attrahit, et alimento tenuiori inde ſumpto, reliquias deiicit deorſum. Si vero hepar multum limoſi ſanguinis colligat, lien non expurget, neque attrahat, aut attrahat quidem, ſed prae copia aut debilitate non conficiat, aut excrementa ſua non expurget, utroque viſcere copia oppreſſo, et debili facto, fiunt deiectiones nigrae: aut cum ante ſolita eſſent expurgari per haemorrhoidas, uterum, et haemorrhagiam, ſi ſupprimatur ſolemnis purgatio, acervatur humor, et per inteſtina vacuatur: humor

(in-

(inquam) qui eſt velut ſanguis niger, aut limus ſanguinis, qui ſalubriter e corpore expellitur. Altera ſpecies a *Paulo* ſub priore comprehenſa, eſt, quae fit non propter ſanguinis copiam, ſed acrimoniam, bile flava vel atra permixta, unde ſtimulata venarum orificia aperiuntur. Poteſt illi etiam initium eſſe a cauſa frigida, quando craſſa et viſcida materia interceptis anguſtiis hepatis, putredinem quandam contrahit, unde cruentae ac ſanioſae deiectiones prodeunt, aucto fervore. Haec priore periculoſior: aliquando tamen ſalutaris. Morbo inclinante, pharmaco pellente, nihil periculi. Si in principio et incremento febris, periculum denuntiat. Multi nigra faeci aut liquidae pici ſimilia excreverunt ſalutariter, et in febre, ſed natura ſuperante, et non in principio, quia prius natura ſeparat inutilia ab utilibus. Acrimonia autem irritante, excrementiſque magnam viſcerum aduſtionem et putredinem indicantibus, viſceribus nobilibus graviter laborantibus, ſuperaſſato craſſiori ſanguine, vel bile, putredine quadam contracta, lethale: quia ſuperior morbus eſt. Bonum vero cum natura adiuta vi medicamenti, ruſi aliquid ut a rhabarbaro, nigri a caſſia et catholico, aliiſque id genus excernit, vitio evicto. Tertia eſt ſpecies hepatica dyſenteria, cum aquoſus ſanguis deiicitur loturae carnis ſimilis, ab imbecillitate retentricis aut alteratricis hepatis, de qua ſuo loco. Quarta et vera dyſenteria facta in inteſtinis ab ulcere

cere cum torminibus ventris ac dolore: cum et minutim et exiguo tempore expulſio fit, alias quidem veri ſanguinis, alias concreti: et in hac puris nonnihil ſaepe excernitur, etiam ulcerum cruſtulae, quae graece ἐσχαρίδες appellantur. Et praeterea membranoſa quaedam corpora, quae inteſtinorum ſunt particulae, ſed et ſtercus ſuper his collectum ſaepenumero viſitur ſanguinis in ſe guttas habens. Itaque ſive dyſenteria adhuc fiat, ſive iam facta ſit, ſemper inteſtina ſunt exulcerata. Vnde et tres eius gradus poſuere. Vnus eſt, cum pinguia quaedam corpora excernuntur. Secundus, ubi ramenta quaedam inteſtinorum, abraſa eorum ſuperficie interiori, quae membranoſa exiſtit et denſa, ſuccedunt: tumque cum abraſionibus cruor ſimul excernitur. Tertius, cum aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inteſtinorum: quo tempore iam facta eſt dyſenteria.

Pars affecta. Inteſtina ergo hic affecta eſſe conſentiunt omnes, ut dolor cum poſitu, et ipſa excrementa teſtantur, ſimulque impedita ipſorum inteſtinorum functio et diſtributio.

Affectus. Affectus hic in quacunque inteſtinorum parte ſit, ſemper morbus eſt in ſoluta continuitate.

In quo differt Dyſenteria vera ab Hepatica. Atque eo maxime diſtinguitur ab hepatica dyſenteria, in qua nihil abraſum expellitur: ac interdum duorum aut trium dierum intervallo vacuatio ſupprimitur: rurſus redit malum, excrementaque excernuntur prioribus peiora: quod per inteſtinorum ulcera haud

haud quaquam apparet. Et in hac ab hepate tenuis ſanguinis ſanies primo deiicitur: dein aucto malo craſſus humor, faecibus vini haud abſimilis. Quae per tranſennam hic dicta ſint.

Cauſae autem dyſenteriae ſunt, externae quidem nimium frigus, ardor, frigidae potus, ut et potio venenatorum atque exedentium pharmacorum, peregrinorum et acrium ciborum uſus, ut mellis, piperis, et eorum, quae abradendi facultatem habent. Cruditates etiam dyſenteriam generare poſſunt. Internae vero ſunt cauſae cuncti humores acres, pungenteſque, qui non recta, ſed per anfractus in inteſtina vi quadam delati ea exulcerant. (Alioqui ulcus non fieret.) Hi vero ſunt, aut bilis flava, aut atra, ſincera, vel alio quovis modo corrupta: aut ipſa pituita ſalſa, vel putris. Cuncti autem humores acres vel a toto, vel ab hepate, liene, vicinis partibus, a magnis vaſis, et toto habitu confluunt, ſive in ipſis inteſtinis generantur. Atque humorum acrium impreſſio ei conſimilis eſt, quae circa externam cutis ſuperficiem contingit, a qua papulae quaedam fervidae, et exulcerationes perficiuntur. Longum item profluvium quandoque antecedit dyſenteriam, quandoque teneſmus, quare inter cauſas poſſunt numerari. Per criſes quoque, ubi materia bilioſa vacuatur, dyſenteriae fiunt. A pure etiam acri et abradente, aliunde ad inteſtina confluente, vel in iisdem genito. *Cauſae.*

Quod

Signa. Quod ad notas attinet, incipiente morbo primum bilioſa eſt alvus, aut certe mucoſam fundit pituitam: inde ſubpinguis fit, modico cruore perfuſa: poſthaec ſtrigmenta, interioresve tunicae inteſtinorum prodeunt, excrementis cruentis, ac purulentis mixtae: noviſſime ipſa deteritur, proditque cum purulenta inteſtinorum proluvie caro, quae veram eorum complet ſubſtantiam. Inter haec omnia cruor paulatim et brevibus intervallis per alvum manat, iſque cum ſtercore aliquo ſemper (niſi inferius vitium eſt) liquido, modo cum quibusdam mucoſis, et purulentis, et carnoſis corpuſculis excernitur. Multus in ano dolor, multaque ac frequens deſidendi cupiditas eſt, cum utroque hoc exiguum, quid exit, protinuſque tormentum intenditur, ac rurſus poſt paulum levatur: ipſe aeger quiete caret, et a ſomno interpellatur, deiectionibus et interdum febricula impeditus. Haec alii ſic exponunt. Primum pinguedo quaedam et mucus apparet: deinde efflorațio quaedam et ramenta ex ſuperficie, ut in epidermide cutis: poſtremo ſubſtantia corpulenta inteſtini: cum qua cruenta deiectio ſequitur, interdum ulcerum cruſtulae, et puris magna quantitas. Primo enim abraduntur inteſtina: deinde exeduntur: poſtremo ulcerantur. Non omnem dyſenteriam febris comitatur, ſed eam cuius humor eſt acerrimus, iſque e viſceribus, aut e venis magna corporis perturbatione effuſus. Accedit et ſitis, ciborum faſtidium, dolor inte-

inteſtinorum praeſertim ſuperiorum, et quibuſdam adeo vehemens, ut eos perducat ad animi deliquium, et ſudoris vacuationes, vigilias, et imbecillitatem. Sed numquid in ſuperioribus inteſtinis, an in humilioribus et craſſioribus, ulcus conſiſtat, ita diſcernitur. Vbi abraſiones ſolae excernuntur ſine ſanguine, a quibus pingue illud, quod extrinſecus ipſis adhaerebat, liquefactum et abraſum excernitur, in craſſis inteſtinis ulcus conſiſtere credendum eſt. Si cruor excernatur, videndum numquid reliquis excrementis ita ſit admixtus, ut univerſus miſceatur univerſis, an pars eius aliqua ſupernatet. Si admixtus eſt, in ſuperioribus: ſi ſupernatet, in humilioribus inteſtinis ulcus eſſe portendit. Vbi neque deiectiones iis, quae ab ulcere manant, admodum permixtae neque omnino diſcretae, coniiciendum eſt in mediis potius inteſtinis affectum exiſtere. Id, quod etiam in abraſis inteſtinis videre eſt, licet non ita manifeſte, ut in cruore. Similis ratio eſt de cruſtulis et corticibus, qui ſi latitudine et craſſitudine fuerint multo maiores, quam inteſtina tenuia exigerent, exulcerationem in craſſis conſiſtere indicant. De his ſic alii: cruor et ramenta cum excrementis mixta, nec ſtatim a dolore reiecta, in tenuioribus: ſupernatantia et ſtatim poſt dolorem reiecta, in inferioribus et craſſis eſſe oſtendunt. Sed advertendum in iudicando multos decipi, quod ſaepe pingue aliquid ſimilitudine fallat. Pingue iniectum

carbonibus liquatur, et nidorem pinguedinis effundit. Caro nigreſcit, et ſiccatur. *Aetius* cum circa inteſtina craſſa ulceratio contingit, ſtercora ait, quae egeruntur, multa eſſe et coacervata cum flatibus, et aliquando ſpumoſa, pinguia quoque recrementis admixta adparent, inexplebiliſque edendi appetitus oboritur. Tenuibus autem inteſtinis ulceratis, dolores circa umbilicum vel ſupra conſiſtunt, bilioſaque et porri colorem habentia ſtercori commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramentorum complexum, cum torminibus et mordacitate, deſperatione et exſolutione, ut non procul ab animi deliquio abſint, a ſiti infeſtantur, et febricitant. Stercus quoque crudius ab eis prodit, et ſi ieiunum inteſtinum exulceratum ſit, (quod rarum eſt) egeſtiones crudiores apparent, nigriorem ſanguinem vehementer implicatum habentes, bilemque abunde flavam: ſitis multa, itemque nauſea affligunt. Vomunt etiam aliquando, cibos averſantur, ac ſingultiunt compatiente ventriculo. Febres quandoque malignae oriuntur, fiuntque ita affecti decolores, et ad animi uſque deliquium ſudant. Addunt alii ex ſuperioribus inteſtinis magis foetidum eſſe, quod excernitur, et ſaepe loturae carnis ſimile. Quod vero ab inferioribus, ex dolore infra umbilicum, et ſanie ante faeces exeunte cognoſci. Vlcus autem ſordidum deprehendi volunt ex longa aegritudine, quantitate eius, quod egeritur, et dolore non ſenſato,

ſato, ex virulentia, aquoſitate albida, odore gravi. Vt corroſivum eſt vehementis doloris foetoriſque, ad nigredinem vergens. Et ulcus profundum noſcitur ex ſanguine plurimo exeunte poſt abraſionem inteſtinorum, aegritudine vehementi.

Progno-ſtica. Si tenuibus inteſtinis vera deteritur tunica, deſperata utique aegris valetudo. Verum ſi craſſa tantum afficiuntur, ſupereſſe ſpes vitae poteſt. Quaevis tormina longa et difficilia eſſe conſueverunt: ſub quibus ſi firmus etiamnum homo eſt, recteque curatur, reddi priſtinae valetudini poteſt. Si vero invalidus aliquis eſt, ac vehementer morbo extenuatur, ipſumque inteſtinum profundo vetereque ulcere labefactatur, ſcire licet medicinam omnem inanem eſſe. Vbi haec res incidit, deiectio graviſſime olet, eaque cruda laeviſque eſt, et ſubnigri coloris: ſaepe etiam inter haec plurimus ſanguis effunditur. Tormina mortifera ſunt, ſi poſt longum morbum homine iam infirmo orta ſunt. Aeque malum eſt, moleſtam aegro ſuppreſſionem deiectionis eſſe, a ſolutione non niſi pauciſſimo tempore malum levari, idque ipſum diutius incipere trahere. Non tuta quoque tormina ſunt, quae cum febre adoriuntur, et cum vehementi dolore, variaque vel etiam crebra alvi deiectione, tum etiam cum iecinoris, praecordiorum, aut ventris ardore, quaeque cibos intercipiunt, et multam ſitim, et cibi faſtidium inferunt. Par periculum eſt, ſi venter aſſidue, et quieſcenti-

bus, et vigilibus profluit, ſimiliterque noctu et interdiu, ſi cibi amittitur cupiditas, creſcit bibendi deſiderium, ſi pro modo ſumptae potionis aeger non meit, ſi extenuato iam corpore repente nigra alvus fluxit, aut ſi morbum hunc iam veterem laevitas inteſtinorum aut hydrops excepit. Fere ubi deiectiones alienis temporibus ſupprimuntur, abſceſſum iuxta coſtas, aut in viſceribus, aut in articulis facit. Tormina modo non nimis diu trahant, utilia lienoſis ſunt: ubi inveteraſcunt, nocent. Quum ſanguis per tormina intus retentus concrevit, venter flatibus impletur, extremaque corporis repente inalgeſcunt, vis aegri, ſimulque pulſus collabuntur. Si corpora pinguia tantum excernuntur, facile dyſenteria curatur, cauſa ipſum faciente ablata, etiam absque externo auxilio. Si carunculae et magnae partes inteſtinorum excernantur, lethalis erit, quia cicatrix obduci non poteſt in tali exulceratione. Si ramenta quaedam inteſtinorum, eorum ſuperficie duntaxat interiore abraſa, media quodammodo erit in curatione. Graviſſimae ſunt, quae poſt abſceſſuum eruptiones fiunt, propterea, quod deiectae iam ſunt vires per coincidentes inflammationibus febres ac dolores. Peſſimae ſunt, in quibus, quae excernuntur, porri aſpectum habent, ſuntque nigra plurima, varia, graveolentia, et quae una cum excrementis ſordes pelliculis magis commixtas excernunt. Mulieres quam viri, ſenes et pueri quam iuvenes, difficilius curan-

rantur. Quae in tenuibus eſt inteſtinis difficulter curatur, maxime vero in ieiuno. Verum ubi longo tempore id malum inveteraverit, aut tollit hominem, aut etiam ſi finitur, excruciat. Orta dyſenteria a flava bile ſaepe curari poterit, quemadmodum ſi ab atra bile fiat, omnino inſanabilis exiſtit, cum nihil differat a cancro exulcerato. Tamen ſi ab atra bile initium ſumat, ſi quidem ratione iudicationis febrilium morborum atra bilis excernatur, tranſituque ſuo inteſtinum diſtendat, etiam haec curari poteſt. Si vero ſua ſponte nullo praecedente febrili morbo, neque concoctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dyſenteria ex ea oborta exiſtit. Namque morbis quibuſlibet incipientibus, ſi atra bilis, vel ſuperne vel inferne exierit, lethale eſt. Vbi etiam a ſalſa pituita longiori tempore mordente, atque abradente inteſtina orta fuerit dyſenteria, crudeliſſima eſt, et periculoſior, quam ex bilioſo humore. Nam bilioſus tranſeundo affligit. Hic autem cum ſit lentus, moram trahit, et ſua cunctatione amplius ulcerat, non tamen eſt exitialis, ut ea, quae ab atra bile. Magna effuſio ſanguinis poſt dyſenteriam peſſima: quia ad intima penetrarunt ulcera, ut venae ſcindantur. Convulſio, ſingultus, vomitus, et conturbatio rationis poſt dyſenteriam mortem ſignificant.

Pro dyſenteriae curatione legitima ſpectandum inprimis, ut aër ad ſiccum vergat, idemque in activis ſit temperatus: aut ſi cau- *Victus ratio.*

ſa calida eſt, modice ad frigidum declinet. Sin frigida, ad calidum. Vitandus etiam motus diligenter, quia omnis agitatio exulcerat, et principium curationis eſt a quiete. Somnus etiam optimum eſt dyſenteriae remedium: ideoque vigiliae vitandae ſunt. Alvi excrementa praeter naturam detenta per leves clyſteres deturbanda ſunt, cum ab eorum retentione non parum exulceratio augeatur. Affectus quoque animi fugiendi ſunt. Caeterum cibus circa initia tenuis ſit ac modicus, et quantum nutriendum ex viribus aeſtimandum. Dyſentericus enim propter inteſtinorum et ventris imbecillitatem, haud multum poteſt concoquere, praeſertim cum febricitat. Imo tenuiſſimus victus imperandus eſt, hoc eſt inedia tribus primis diebus, ſi vires permiſerint, et potiſſimum ubi iecinoris adſit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus vero diebus exactis, lac propinatur, praeſertim ſi per febrim licuerit. Lac eſt temperatus cibus, cum hoc quod depurgat, ſimulque ea, quae ſunt in corpore contemperat, ac poſtremo alvum ſiſtit, et optimum eſt remedium dyſenteriae, omniumque ventris acrium fluxionum, praecipue ubi aliam quampiam deſiccantem facultatem adiunctam habuerit, qualem a lapidibus, qui praedecocto ipſi iniiciuntur igniti, accipit. Debet autem eo uſque decoqui, dum pleraque ſeroſi in eo humoris pars conſumpta fuerit: nec minus ſi ferreos in ipſum cylindros candentes iniicies. Proinde ſcribitur a

qui-

quibuſdam, ſerum conſumi elixatione, et iniectis lapillis ignitis, aut ferreis orbiculis. Et de lacte ſic alii: omnibus eduliis lac elixum anteponendum eſt. Inter elixandum additur vitellus ovi, et pauca farina hordei toſti. Lac idem elixum initio melle addito adhibetur, quoniam ulcus deterget: deinde affuſa quarta aquae parte elixatur ſine melle ad conſolidationem: et vitelli ovorum elixorum in aceto. Mel tradunt alii adiici, ne in caſeum cogatur. Sit autem lac caprillum, et eius penuria vaccinum. Et ſi quarta pars aquae pluvialis affuſa eſt, ut dictum eſt, deinde cum paululum fuerit decoctum, exhibeatur: citra noxam etiam tale lac febricitantibus exhibetur. Et ſi huic lacti ſic praeparato parum ſtercoris canis ſola oſſa comedentis, deſiccati, ac in pulverem redacti permiſceas, mirabile erit dyſenteriae medicamentum. A lactis acceptione panem madefactum offerre oportet. Pultes quoque ex lacte apparatae conveniunt nedum pro nutrimento, ſed et medicamento. Oryza cum lacte, amylum, ſimilago, ptiſana torrefacta cum aqua fluviali. Similiter et ova lacti commiſta. Fit etiam puls ex lentibus: dum lentes in aqua elixantur, aqua proiicitur, et lentium cortices, lentes ipſae rurſus elixantur in iure gallinae, addito ſemine coriandri, et ſucco aurantii, aut mali cotonei, aut pauco aceto. Poterunt ex milio et panico praedictae pultes cum lacte parari, aut ex ſiccis et contritis panibus: et ubi fluxus perſeve-

ſeverarit adhuc, ea quae conſtringunt, et alvum ſiſtunt, pultibus admiſcenda ſunt, ut mali punici acidi grana, mala cydonia, pyra, ſorba. Praeſtabit et praedictorum aliquod in aqua unde pultes fiunt, incoquere. Sit autem ea pluvialis. Vel in gallinarum ſeu pullorum gallinaceorum iure praedictae pultes fiant. His (inquam) aliquod adſtringentium admiſcebis, praeſertim ubi lac quomodolibet paratum in nidoroſam vel acidam qualitatem commutetur. Victus enim ratio, ſi materia eſt calida (ut fere fit) refrigerare debet. Et proinde cibi parum acidi offerantur ad appetentiam excitandam, per conſenſum alioqui proſtratam. Vitentur autem acetum, ſalſa, acria, quia ulceribus haec ſunt mordacia. Sint et pauci cibi, ut partes alimento deſtitutae contumacius humorem retineant, nec ita prompte inteſtinis ulceroſo dolore trahentibus permittant. Et cibi ſint actu frigidi, ut appetentiam invitent, et naturae inter ſe ſimilis: non diverſae, aut contrariae, et euchymi, et coctu faciles. Tales enim cito cocti prompte diſtribuentur. Quales ſunt teſtes gallinaceorum, hepata gallinarum, ova ſorbilia. (Liquidiora ventrem leniunt: dura aegre coquuntur.) Olerum uſus parum eſt neceſſarius, niſi velis dare ſerim ſativam et ſylveſtrem coctas, plantaginem, braſſicamque biſcoctam. Carnes autem iis non valde commodae ſunt, niſi malum fuerit diuturnum, tumque eligendae volucrium carnes, ut perdicis,

dicis, palumbium, montanarum avicularum, turdorum, merularum, columbarum, phaſianorum. Bulliant primum in poſca, myrti baccis cum eis incoctis, et deinde aſſentur. Praeſtabit etiam ſi eis eviſceratis iniiciantur myrti baccae, ſorba ſicca, corna, meſpila, pyra auſtera, mala cotonea, deinceps conſuantur, et aſſentur. Nec minus ſi elixentur, et eadem adſtringentia cum carnibus decoquantur, parumque oxalidis, intybi, plantaginis adiiciatur. Et ubi vires imbecilliores fuerint, aqua carnis ex praedictarum avium carnibus contuſum, aut ius quod cōnſummatum appellant, parari poteſt: pauco omphacio, et ſtillatitia aqua roſarum, myrtina, aut oxalidis adiectis. Quod etiam fit ex gallinarum, aut caponum, aut gallinaceorum pullorum carnibus. Eiſdem aſſatis et fortiter expreſſis ſuccus exhibetur. Ex pedeſtribus carnes leporum, capreolorum, hoedorum conveniunt. Ex fructibus punica mala, meſpila, ſorba, pyra, mala auſtera, praeſertim ſuccus devorandus, craſſa ſubſtantia adiecta: (nam pars haec exaſperat inteſtina,) et palmulae, ac malorum cotoneorum ſuccus. Et cum fructibus panis edatur, quia facile corrumpuntur. Potus ſit initio aqua pluvia, in qua praedicti fructus fuerint decocti, rhus obſoniorum, oxalis, plantago. Vbi fuerint vires deiectae, aut ſtomachus laboraverit, vinum propinandum eſt, auſterum, nigrum, non validum, modice dilutum: idque aqua chalybeata, vel

decocto ſeminis coriandri, vel baccarum rhois, vel oxyacanthae, addito ſaccharo roſato, quod per ſe, ut iulepum roſatum, etiam ſalubre eſt. Syrupus etiam de roſis ſiccis miſceri poteſt. Nonnulli praeſcribunt potum vini albi diluti ſimiliter cum aqua chalybeata, ut acrium humorum fluxus per urinas derivetur.

Medicamentorum ratio. Curationis pars altera ſpectat medicamentorum rationem. Igitur ubi vitioſus ſuccus a toto vel ab aliis corporis partibus confluxit ad inteſtina, priusquam ulceri ſuccurratur, fluxio avertenda eſt, et qui redundat ſuccus vacuandus. Quanquam haec averſio non ſit ulceris, quatenus ulcus eſt, curatio: illudque praeſertim obſervandum, ubi non utilia ab ipſa natura ſponte feruntur, ſeu critice evacuantur, ſed ſymptomatice. Quod ſi natura ulceris conſideretur, quae ſordida ſunt, deterſione egent, et quandoque cruſtae generatione. Vt autem dyſenteria indiget revulſione aut derivatione, ſic attemperatione cauſae, mitigatione doloris, et adſtrictione. Quisquis vero ſuccus vitioſus ad inteſtina cum ſanguine confluit exulcerans ea, (modo non fiat critica expulſio,) maxime ſi ſanguis plurimus excernitur, et vires conſtant, ac ſanguinis abundantia apparet, corpuſque carnoſum eſt, ſanguis mittitur circa primos morbi dies. Dicta vero miſſio, neque univerſim, neque copioſe fieri debet, ne aegri vires imbecilliores reddantur: alioquin ab utroque venter conturbatur. Temperandum

dum enim eſt hoc remedium: quia aſſidua egeſtione, perpetua vigilia, atque inflammatione vires laborant. Itaque alii venam humeralem, alii venas extremae manus aperiri volunt: quia hinc minus virium offenditur. In ſuppreſſis purgationibus vena malleoli aperitur: et magis temperanda vacuatio, quia hinc ductus ſanguis plus virium, quam e manu exhaurit. Non apparentibus aliis in brachio, media ſecatur: ſitque fiſſura tenuis. Materiam enim quaſi per rivos transferimus magis, quam multitudinem vacuamus. Paucus ſanguis multo tempore miſſus inflammationem mitigat, confluxum ſanguinis ad inteſtina revellit, innatum calorem refrigerat ſenſim, ſomnum potius, quam animi deliquium inducit. In gravi febre atque inflammatione vena etiam ſecatur, quemadmodum et male affecto iecinore ſecanda eſt interna dextri cubiti, itidem anguſto foramine, nedum revulſionis gratia, ſed etiam iecinoris alterandi cauſa. Cumque vehementiſſimus infeſtat dolor propter mordentium humorum acrimoniam ad ea loca confluentium, et propterea verenda ſit phlegmones generatio, aut virium defectus, merito vena ſecabitur. Non tuto enim, nec facile revelles per urinas, quod humor acris et mordax facile ureteras et veſicam abraderet, et exulceraret. Quod ſi aetas reluctetur, per hirudines admotas cubito, vel cucurbitulas clunibus et omoplatis adhibitas ſanguis extrahatur. Si quid aliud miſſionem ſanguinis prohibe-

hibeat, vel adhuc vitioſi ſucci redundabunt: purgatio inſtituenda eſt, quam per vicem tentabimus. Vlcera enim non curantur, manente adhuc ea, quae ipſa efficit cauſa, augetque. In purgatione circa initia conſilium eſſe debet, ut obſtructiones liberentur, et via facta materia redundans vacuetur, nec initio de adſtrictione cogitandum eſt. Si per vomitum prompte vacuari poſſunt humores, id tentandum, cum per eum nedum vacuatio fiat, ſed et diverſio. Neque vehementia pharmaca deligenda ſunt, ſed levia, et quae adſtrictionem habent adiunctam, quale eſt rhabarbarum et myrobalani, tamarindi, manna. Vitanda autem omnia ſcammoniata, quia inteſtina rodunt, et materiam ad partem affectam trahunt. Ante purgationem decoctum cichorii et oxalidis praemitti poteſt. Et ſi non ceſſerit redundans bilis, datis ſyrupis e ribes, e myrto, aut citri aceтoſitate, detur medicamentum, quod maiorem vim adſtringendi habeat, at minorem purgandi: ut ſi dicti myrobalani, et rhabarbarum torrefiant, ut vulgo medicorum perſuaſum eſt, quanquam cenſet quidam e noſtris rhabarbarum uſtrina fieri acrius, et adſtrictionem perdere. Et ſi infunditur, ut adſtringat magis, fortius exprimendum eſt. Si ſalſa eſt pituita, ſyrupus ex ſucco borraginis et myrtillorum, ex infuſione roſarum, roſaceum mel dentur. Purgentur ex kebularum myrobalanorum decocto, aut etiam ex agarico, qui et dyſentericis confert, ut

par-

particeps levis adſtrictionis, teſte *Dioſcoride*: addito ſcilicet melle aëreo, et ſyrupo de infuſione roſarum, ſeu myrtino, et rhabarbaro. Sin humor eſt melancholicus ſeu atra bilis, detur ſyrupus ex fumaria, borragine, oxalide. Medicamentum vero fit ex ſena, epithymo, corticibus myrobalanorum indorum cum melle aëreo, rhabarbaro, et ſyrupo de infuſionibus roſarum: et iteretur. Nam quae ſecundo aut tertio purgant, minorem debent habere vim purgandi, ſed maiorem adſtringendi. A purgatione, ubi ſupereſt adhuc quiſpiam redundans ſuccus, proſunt ea, quae urinas movent: aliquibus adſtringentibus admixtis. Et ad derivandum, atque intemperiem iecoris corrigendam valent apozemata ex mediocriter aperientibus et detergentibus, additis pariter nonnullis adſtringentibus, cuiuſmodi eſt, quod noſtro more paratur ex radicibus graminis, lapatho, endivia, centinodia, capillo veneris, ſeminibus frigidis, portulacae, melonum, lactucae, berberis, additis paſſulis, in quorum decoctis iulepum roſatum, et ſyrupus cydoniorum, ac de cichorio diſſolvantur. Quo etiam tempore confirmandum eſt hepar caerato ſantalino, vel ſimili. Ventriculus item ſemper confirmandus notis remediis, propter conſenſum, quem habet cum inteſtinis. Verum tandem accedendum eſt ad ea, quae alvum ſiſtunt, quando plus iuſto laxata corpora adſtringunt, vel influentes humores obducentia ac inſpiſſantia, vel reſic-

reſiccantia inteſtinorum ulcera, quanquam eamet indifferenter approximari non debent. Remediis enim per ſedem iniectis utendum, ſi in craſſis inteſtinis: epotis vero, ſi in tenuibus exulceratio eſt. Quae in medio poſita ſunt, ambo requirunt. Adſtringentibus autem partim lenientia miſcenda, partim diuretica, ſi per os ſumantur. Sic enim fit, ut nullo periculo materia prohibita ad urinas divertat, nec refluat in partes ſuperiores et nobiles. Alioqui adſtringentia febrem augent et inflammationem, vitioſam materiam cohibent, ne foras effluat, eaque cohibita regurgitat ſurſum, unde gravior febris, convulſiones, et huiuſmodi. Adde, quod adſtringentia, ulcera exaſperant. Itaque adſtringentium uſus tempeſtivus eſt iam vacuata magna ex parte materia, vel ex toto: quumque tempore excernitur cum vitioſo humore frugi ſuccus, et inde virium caſus metuitur. Vlcere igitur in gracilibus exiſtente, cum iuventur per os ſumptis magis, a noſtris dantur ſyrupi e myrto, e ribes, ex omphacio, e ſucco oxalidis, ex infuſione roſarum, vel etiam aridarum. Propinantur et paſtilli de ſpodio, ſuccino, ſeu terra lemnia: aut ℨj. micletae Nicolai. Conferunt et iuxta veteres mora acerba in ſole exſiccata. Nec minus cortex thuris tritus ac potatus, aut maceris cortex, aut mali punici flores: potiſſimum ubi ex ſalſa pituita genitum fuit ulcus. Similiter coaguli leporis ℨj. datur potui ex ſapa: et quo vetuſtius coagulum

lum eſt, eo praeſtantius: ſed laudatiſſimum eſt hinnuli. Dyſentericis quoque proſunt erinaceorum teſtae uſtae, oſtreorum et cancrorum tam fluviatilium, quam marinorum, aut etiam cornu uſtum reſiccatum: item pulvis e turture, oſſa femoris bubuli: portulacae ſuccus potus, plantaginis ſemen, folia, et radix. Praedicta reſiccant; quemadmodum obtundunt et contemperant humorum maſſam et actimoniam amylum, tragacantha, gummi, adeps caprinus, ſuillus, anſerinus, gallinaceus. Si remedia non iuvant, et vetus vitium eſt, aquae bene frigidae potio aſſumpta, ulcera adſtringit, et initium ſecundae valetudinis facit. Sed ubi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem redeundum eſt. Illud autem memoriae mandandum, quod communis omnium internarum partium indicatio eſt, ut ea eligantur, quae animalis naturae maxime ſunt familiaria, reſpuanturque contraria. Quare medicamenta ex opio, alterco, papavere nigro, aut mandragora compoſita, vitari omnino debent, niſi magna urgeat neceſſitas. Nam licet ſomno levare dolorem videantur, et propterea venter retineri conſpiciatur, tamen humores in unum collecti poſtea ſine intermiſſione deiiciuntur, capiteque gravato ac viribus labefactatis, ventrem reddunt deteriorem, et maius cibi faſtidium afferunt. Craſſis vero inteſtinis affectis, eis quae per ſedem infunduntur, utendum. Quanquam ſi eiſdem utare, tenuibus affectis, nihil nocebis.

cebis. Quemadmodum, ſi quae per os ſumuntur, eis tribuas, quibus inteſtina craſſa exulcerata ſunt. Quoniam vero hactenus antiquorum praeſidia fere attigimus, rurſum ea, quae a recentioribus commendantur, perſequemur. Ex eorum itaque placitis initio dyſenteriae leviter detergemus. In vigore toti in leniendo ſumus. In declinatione moderate adſtringimus. Abluimus et abſtergimus aqua hordei, ſaccharo, decocto capitis vervecis vel inteſtinorum, decocto furfurum, aqua mellis, cicerum rubeorum, ſero lactis, ſucco betae, mercurialis. Glutinamus, cum ulceratio non eſt profunda, ſecum albumine ovorum, gummi arabico, ſevo hircino, oleo roſaceo, bolo armeno, tragacantho, iuſculo pingui. Conſolidamus ſtypticis, ut decocto balauſtiorum, ſumach, corticis granatorum, lentium, et ſimilium. Clyſteribus autem lenientibus, tergentibus, et abluentibus, optimum eſt admiſcere, quae roborent inteſtina. Qualis clyſter paratur ex *lacte recens mulcto cum* m. j. *roſarum, vel oleo roſarum cum decocto malvae, foenugraeci, ſeminis lini, althaeae, cydoniorum, aut horum mucaginibus, adipibus anatis, gallinae.* Magis detergentes clyſteres fiunt ex *aqua hordei, ſero lactis, melle roſato, ſaccharo rubro, hydromelite.* Vt ſimul tergeant et leniant, aliquando detergentia in lacte coquuntur. Contra ſanguinis excretiones thapſus barbatus, plantago, burſa paſtoria, centinodia miſcentur. Conſolidant, et

et cicatrices ducunt deiectiones adſtringentes, in quibus terrae ſigillatae, boli armenicae, ſanguinis draconis, thuris, aut ſimilium ℥iij. vel plus admiſcentur. Adduntur etiam viſcida et tenacius haerentia, ut medicamenta dyſenteriae accommodata diutius haereant, et retineantur. Quoniam vero in dyſenteria fere tormina ſunt et flatus, ideo ſummitatum anethi, florum anthos, et meliloti aliquid miſcendum eſt. Aliud genus eſt clyſterum, (quo veteres uſi ſunt, caeteris nil proficientibus,) in putridis ac ſerpentibus ulceribus, in quibus cauſtica diſſolvuntur, ut paſtilli ex arſenico cum acacia. Interdum etiam uſus eſt narcoticorum, (de quibus antea iam aliquid diximus,) ut dolorem ſtupefaciant, reliquorum medicamentorum acrimoniam obtundant, et ſenſum hebetent. Atque haec multo magis commiſcentur, in quibus inteſtini ſenſus acrior eſt. Vt etiam in acriori ſenſu minus tergemus, minus adſtringimus, lenimus magis. Narcotica vero pauca quantitate addantur, ut *opium*, *philonium*, *decoctum ex foliis et capitibus papaveris albi*, et *foliis hyoſcyami*. Sed haec ſemper ſuſpecta ſunt. Cum dolor magis urget, et ad ſtupefacientia veniendum eſt, ſumant ℨß. *philonii perſici*, *aut* ℈ij. *catapotiorum de cynogloſſa*, *aut requiei Nicolai*, quanquam per ſedem magis conveniunt, quam per os. In ſumma medicamenta habeant facultatem adſtringendi, obtundendi, reſiccandi, et ubi ulcera ſordida fuerint,

 abſter-

abſtergendi. Si ardor vehemens accedit, hordeum miſcendum eſt in elixatione, et roſaceum addendum: aut ex ſucco plantaginis, et roſaceo clyſteres componantur. Vt ſi acris eſt fluxio, ſevum hircinum miſcendum eſt clyſteribus, et adeps gallinaceus et anſerinus. Haec enim inteſtinis illita excrementorum deſcendentium adhaeſum prohibent. Vt in his ſe exerceant tyrones, haec a nobis addentur. Circa initia paretur clyſter ex *aqua hordei torrefacti cum corticibus*, et *iuris pullorum gallinaceorum ſalis expertis ana* ℔. ß. adde *vitellos ovorum* duos, *olei roſarum* ℥j. ß. vel ℥ij. *ſacchari rubri* ℥j. *vel mellis roſati tantundem*, ſi pituitoſi fuerint dyſenterici. Et ſi ſanguinis copia fluat, *polygoni et arnogloſſae ſucci* ℥ij. addantur. Confert et ſtercoris aſinini ſuccus, potiſſimum, ſi ſtercus plantaginis ſucco fuerit madefactum, expreſſum, et infuſum. Si dolor vehemens urget, caprillum ſevum addatur: quod facilius concreſcit, et inteſtinis inungitur, plurimoque tempore haeret, nec habet acrimoniam, ut hircinum: et ſi caprinum haberi nequit, hircinum. Vel anſeris adeps adiiciatur ponderis ℥j. vel ij. cum oleo roſato. Haec tamen, ut ovorum vitelli, vitari debent, ubi dolor non urgeat, quae ulceris curationem impediunt, quo etiam tempore cremorem oryzae, tragacanthi, gummi, amyli, permiſceas. Adſtrictionis etiam ratione ſaccharum roſatum antiquum adhibendum: aut etiam bolus armenus addendus:

et pauca aqua plantaginis ſuperbibenda. Quod ſi maiori adſtrictione et reſiccatione egeas, in modo dicta aqua hordei, *foliorum plantaginis*, *polygoni*, *portulacae ana* p. ß. *decoque roſarum rubrarum hypociſtidis ana* ℥ij. *in colatura diſſolve ſevi caprini* ℥ß. *olei roſarum ſacchari rubri ana* ℥ij. *vel ſacchari roſati*, *ſucci plantaginis*, *vel portulacae* ℥jß. *miſceto*, et ſi magis adſtringere volueris, adde *luti armeni*, *et ſanguinis draconis ana* drachmam unam, *paſtillorum de ſuccino*, *de terra ſigillata*, *aut de ſpodio aliquid*. Si ulcera ſerpentia fuerint, et ichores ab iiſdem manaverint, valde exſiccare oportet. In quem uſum clyſteres parantur ex decocto roſarum, balauſtiorum, cum acacia, hypociſtide, et rhu. Si ex venenatorum pharmacorum potu oborta fuerit dyſenteria, iis, quae in venenorum potu conferunt utendum, vomitoriis ſcilicet et extinguentibus: in quorum numero etiam acria comprehenduntur. De hac dyſenteria ſic alii: ſi venenum dyſenteriam effecerit, vomendum prius eſt cum aqua hordei, et oleo, et butyro liquato. Deinde theriaca in potu ſumenda, et ptiſana hordeacea, et amylum cum lacte, aut decocto ſeminis lini. Si medicamenti purgantis vi eveniat, aqua hordei abluenda inteſtina. Deinde theriaca in potu praebenda, cum aqua bugloſſi, aut ſemen naſturtii toſtum cum lacte acido. In topicis etiam, quaedam obſervanda ſunt. Cataplaſmata, fomenta, unguenta, ſeu caerata, ventri im-

ponenda non probantur, potiſſimum ubi frigida et adſtringentia fuerint. Quo enim magis denſaveris, magis fluxiones augebis. Vehementi exiſtente dolore, ſi eis uteris, aceti paucum adde, aut vini albi et tenuis modicum: ſintque ea nec facultate, nec actu frigida. Proinde et in acribus et bilioſis fluxionibus dyſenteriam efficientibus *Aëtius* damnat cataplaſmata et fomenta: a qua ſententia tamen recedunt quidam e recentioribus. Quare emplaſtra ſuperponunt ex pulvere balauſtiorum, ſymphyti, boli armenici, calyculorum glandium cum palmulis, oleo roſarum, oleo cydoniorum, et caeteris. Fit et emplaſtrum ex malis cotoneis elixis, deinde cum bolo armeno, pulvere ſymphyti, et gallarum, addito ſucco plantaginis, malaxatis. Si tormina aegro ſint valde moleſta, ut ſaepe fit ob flatus, tum ob humoris acrimoniam fit fotus ventris inferioris, in quo dolor ſentitur, et a fotu linimentum. Fit fotus (inquam) ex anodynis mixtis cum oleis adſtringentibus in lacte, vel aqua fabrorum, vel vino auſtero coctis, cuiuſmodi eſt decoctum malvae, biſmalvae, ſeminis foenugraeci, althaeae, chamaemeli, roſarum rubrarum, plantaginis, centinodiae. Linimentum vero ex mucagine ſeminis althaeae, lini, foenugraeci extracta in aqua plantaginis, additis oleis anethino, rutaceo, de abſinthio, caera ſufficienti. Vires (quae benigna etiam materia vacuata deiiciuntur) recreandae ſunt conditis, et deſtillatis reſtaurativis, quae conſer-

ſervas adſtringentes recipiunt. Vt condita parantur ex conſerva roſarum veteri, conſerva ſymphyti, pulvere diarrhodi abbatis, triaſantali, diamargariton frigidi, raſurae cornucervi uſti, eboris, coralli, boli armenici, lapidis haematitis, quibus raſura unicornu addi poteſt. Myrobalani conditi, cortex citri conditus eodem pertinent. Pulveres quoque cum ſaccharo roſato ex his poſſunt inſtitui.

Podicis laxatio.

Vbi podex laxatus, vel eroſus eſt, fotu utendum detergente et adſtringente ex furfure, thapſo barbato, plantagine, centinodia, roſis rubris in lacte chalybeato incoctis. Interdum paratur et linimentum, quo bombax inſtar ſuppoſitorii paratur, et in anum inditur ex oleo cydoniorum, myrtillorum, populeo, additis pulveribus maſtiches, roſarum, balauſtiorum. Fiunt et ſuffitus, qui excipiuntur ab ano poſt deiectionem. Vulgaris eſt ex aceto roſato ſuper tegula ignita infuſo. Vehementior erit, ſi pulveres adſtringentes in foculum igni plenum iniiciantur, ac fumus excipiatur ano. Pulveres ſunt maſtiches, balauſtiorum, roſarum, corticis granatorum, myrobalanorum, et ſimilium.

CAPUT XVI.

De Teneſmo.

Τεινεσμὸς, vel τηνεσμὸς graecis, η pro ει
uſurpato dorice, vel τεινασμὸς α etiam
pro ε uſitato, tineſmus vel teneſmus latinis,
quibuſdam etiam tenaſmus dicitur. Eſt au-
tem eiuſdem cum dyſenteria generis, no-
men habens a ſymptomate, a tenſione vide-
licet, quae eſt circa rectum inteſtinum, ob
quam cum egerere cupiant aegri, continue
exurgunt.

Teneſmus quid. Nihil enim aliud eſt teneſmus, quam aſ-
ſidua et inanis cupiditas egerendi, qua nihil
praeter modica cruenta vel mucoſa egeritur.
Iſque affectus ſymptomata infert dyſenteriae
ſimilia, cauſam eandem et diſpoſitionem ob-
tinens: niſi quod in teneſmo nixus ſunt ve-
hementiores. Loco etiam inter ſe diſcre-
pant, cum illa ſit in cunctis inteſtinis, prae-
terquam in recto: teneſmus vero nonniſi in
hoc eodem.

Pars affecta. Pars igitur affecta eſt rectum inteſtinum,
ut indicant vehemens tenſio, dolor cum po-
ſitu, prompta deiectio, paucis ſequentibus
excrementis, et quod non miſcentur iis, quae
a ſupernis partibus deſcendunt.

Affectus. Morbus autem in ſolutione continui eſt,
quippe inteſtini recti exulceratio. Atque a
iam dictis dyſenteriae cauſis pendere volunt
tenaſ-

tenaſmon, etiam citra exulcerationem quandoque. Sed hic nothus teneſmus dicendus erit: ut qui ſectantur arabes eum appellant. Niſi enim ſit abraſio, vel ulceratio, teneſmus dici non poteſt: etiamſi dolorificus affectus quiſpiam in recto inteſtino a quavis cauſa ortus ſit, quia hic neceſſe eſt naturam ſtimulari in inteſtinis ab aliqua cauſa praeter naturam, quam excernere nititur, quaſi illic excrementum eſſet.

Ea autem eſt vel ſine materia; vel cum materia. Sine materia quidem intelligimus, ut cum frigiditas partem illam conſtringit et mordicat, frigiditas (inquam) externa aëris aut venti frigidioris, aut aquae, aut lapidis, ſuper quem aeger ſederit. Materiam dicimus, quicquid interiorem illam cavitatem irritare poteſt, ut eſt ulcus: (niſi tum dyſenteriam eſſe velis:) vel inflammatio oedematoſa ſeu abſceſſus, ſeu acris humor, utpote bilioſus vel ſalſus in ſphincteris rugis collectus, obſtructio à ſtercore in recto inteſtino coacto, ſeu faex in caeco inteſtino retenta: ut quidam voluere. Quod tamen alii improbant: quia faex in eo inteſtino, cum ſit exiguum, excipi non poteſt. Aliquando reduplicatur inteſtinum, vel muſculus, ut nec clyſteres, nec alia auxilia pars implicata admittat; ſaepeque efficiat, ut lateat ulcus. Haemorrhoides etiam interiores, aut vermes in cauſa eſſe poſſunt. Ante dyſenteriam fere fit a pituita putri irritante inteſtinum: unde deiiciendi libido. Et ſequitur poſt teneſimum *Cauſae.*

neſmum dyſenteria, quia ſi ob ulcus in recto inteſtino fiat, malum aliis impartitur. Si ob calidam fluxionem, haec quoque inteſtina exedere, et ulcera eisdem inferre valebit. Si phlegmone praecedit ulcus, ſequetur et ardor inteſtinorum, ac proinde ulcus. Fit etiam tineſmus ab acrimonia medicamenti, vel a medicamento male infriato, vel glande immiſſa. Aliquando iecur plus iuſto calefactum materiam acriorem perpetuo generat, quae ad partem affectam defluit, et dum reiicitur, ſentitur morſus, quandoque ſequitur quaſi febris hectica, et paulatim atrophia. Calculus etiam in cauſa eſſe poteſt, et geſtatio uteri, atque interdum tam vehemens eſt affectus, ut dyſenteriae ſimilis videatur.

Signa. Nam quod ad notas attinet, frequens aeque ac in torminibus deſidendi cupiditas cum flatibus, dolorque in ano eſt. Deſcendunt per alvum mucoſa cum gravi diſtenſionis ſenſu, nec non aquoſa, et interdum poſt recrementa ſtillat ſanguis. Hinc ubi ulcus recti inteſtini, pus quoque editur. Atque huiuſmodi deiectioni nonnunquam id interponitur excrementum, quod ex cibo coactum probeque figuratum eſt. Cauſam externam agnoſcet medicus ex ſermonibus, quia nimirum podice res frigidas attigit: aut hyberno tempore nimium frigus pertulit, aut in aqua frigida nimium commoratus eſt. Humores vero ex iis, quae excernuntur, diſcernere licebit. Nam bilis deprehendetur morſu, colore, et ſubſtantia excrementi. Sic etiam

ſalſa

ſalſa pituita, quae cinerea eſt, et parum viſcida. Faecis retentio agnoſcitur, quia dolor infeſtat ventrem infra umbilicum verſus dextram partem, in qua gravitas ſentitur, nec tamen perinde ſanguis excernitur, nec proprie teneſmus dicitur, niſi ex magno conatu ſequatur aliqua ſanguinis gutta, et pituita viſcida, aut inteſtini ramentum ob ſcybalorum duritiem, et aſperitatem. In eandem ſententiam, ut aiunt alii, ſtercorum multitudinem, vel obſtructionem a ſtercore indurato, gravis diſtenſionis ſenſus circa imum ventrem ſequitur, eruntque alvi excrementa praeter naturam detenta. Vbi ſtercus fuerit excretum, aegri allevantur. De eadem re ſic et quidam: ſtercus induratum coniicimus, ſi diu aeger nil reddiderit, aut nonniſi recrementa dura, ſicca, ſine muco. Vlcus pure deprehendetur, et ſanguine: ſicuti phlegmone calore, pondere, copia ſanguinis, et pituitae excretione. Item inflammatio tumorem recti inteſtini una cum febre efficit. Extrinſecus comprimitur inteſtinum, vel a magno et inaequali veſicae calculo, quia veſica recto inteſtino incumbit, vel inflammatione paraſtatum. Hic adeſt penis diſtentio, ardor urinae. Illic calculi ſigna ſunt adiicienda: urina retenta, turbulenta, ſanguinolenta, et ſimilia.

Teneſmus neque acutis, neque longis morbis annumeratur: cum et facile tollatur, et nunquam per ſe iugulet. Si utero gerenti ſupervenit, elidere partum poteſt. In labori- *Prognoſtica.*

boribus partus, et alio quoque tempore, teneſmi cuiuſdam imago gravidis evenit. Et ut ex aliis fortibus motibus, ſic ex frequentibus exſurrectionibus conceptus abortitur. In autumnum ubi incidit, contagioſus magna ex parte eſſe ſolet: utique ſi tum quoque in tormina vertitur. Qui caſus ut caeteris hominibus, ſic pueris maxime lethalis eſt. Teneſmus ubi vetus fit, in volvulum aut coli dolorem, ſi pituita ſubeſt, tranſit. Si bilis in cauſa eſt, potius torminibus excipitur. Saepe ex neglecto teneſmo, ulcus relinquitur ſordidum, ac purulentum, idque in fiſtulam vertitur, quae aegerrime remediis tollitur.

Victus ratio. Victus ratio talis ſit, qualis torminibus debetur, et tendat ad frigus vel calorem, pro ratione cauſae efficientis. Summatim cibi boni ſucci, coctu faciles, ac leviter adſtringentes exhibeantur.

Medicamentorum ratio. In medicamentis inſtituendis, inprimis obſervandum num adhuc a praeſente cauſa teneſmus fiat, vel augeatur, vel ipſe iam factus deſinente eius cauſa amplius non fiat. Si enim fiat adhuc, pro cauſarum diverſitate, varianda eſt curatio. Si corpus eſt plethoricum, vel teneſmus ab inflammatione pendeat, cauſa auferatur venae ſectione, vel etiam purgatione. Si ab acribus et mordacibus ſuccis in toto corpore redundantibus, ut ſi flava bilis redundaverit, medicamento cholagogo utere. Si ſalſa pituita, vel atra bilis, medicamentis, quae eoſdem ſuccos purgandi

gandi vim obtinent, quanquam nec debent eſſe acria, nec vim purgandi yehementem habere. Cum iis etiam perpetuo leviter adſtringentia permiſcenda ſunt.

Curatio teneſmi a ſtercorum multitudine.

Sed ut ad particularem curationem veniamus, ſi a ſtercorum multitudine teneſmus eſt, tentandum primo levibus clyſteribus, aut etiam acrioribus eadem deturbare. Et ubi haec non ſuffecerint, ad lenientia purgantia medicamenta tranſeundum erit, cuiuſmodi ſunt manna, caſſia, ſaccharum violaceum, ſyrupus ex infuſione roſarum, diacatholicon. Nihil autem, quod acre ſit, clyſteribus admiſceri debet. Acria enim faeces magis exſiccant. Et purgantia medicamenta ante ſtercoris eductionem ſumenda non ſunt, ne attrahant aliunde, et a toto corpore ad priorem ſtercorum copiam excrementa. Eadem ratione iubent alii molliendas atque educendas clyſteribus faeces. Alioquin quae ore ſumuntur, gravia admodum ſymptomata, et colicum dolorem afferre ſolent. Clyſteres fiunt ex *decocto violarum, malvarum, foenugraeci, ſeminis lini, cum adipe gallinaceo, oleo chamaemelino, et amygdalarum dulcium, aut in praedicto decocto dilues caſſiae fiſtulae* ℥ij. *olei violacei* ℥iij. addes quoque clyſteribus *hieram picram.* Herbas elixas et contuſas ſedi ac perinaeo alligabis. Cumque teneſmi cauſa fuerit abſciſſa, neque amplius a cauſa dependeat, diſcutientibus et modice adſtringentibus laborans ſedes foveri debet.

Si

Ab inflammatione. Si vero inflammatio adfuerit, facta venae ſectione e cubito, et ſi perſeverarit, ſecta interna vena malleoli, ptiſanae ſuccus cum paucis roſis ſimul cum eo decoctis infundi debet: vel paretur decoctum ex hordeo ac plantaginis foliis. Iniiciatur et lac caprinum cum oleo roſato. Lumbis circa os ſacrum, ſedi, pubi, ac interfemineo fotus adhibeantur ex oleo myrtino, roſaceo, et omphacino, pauco vino albo adiecto. Et ſi dolor intendatur, ex foenugraeci, malvarum, roſarum, althaeae, ſeminis lini decocto fotus fiat. Vel in eorundem iure fiant inſeſſiones. Et efficaciſſima ſunt fomenta ſedi admota. Morbo in ſummo vigore exiſtente reiectis roſis, quae mitigant, humores coquunt, ac diſcutiunt, admiſceantur: ut flores chamemeli, ſemen lini, foenugraeci: ex quorum decocto cum roſaceo et anethino oleo conficimus clyſteres, et in eodem decocto ſpongiam madefactam ſedi admovemus. Iniicienda autem quantitas clyſterum paucior, quia extrema pars recti inteſtini tantum abluenda eſt. Sed frequenter immittendi ſunt.

A bile. A bilioſis humoribus, ſi teneſmus excitatus eſt, clyſteres fiant ex hordei et plantaginis decocto in iure pullorum gallinaceorum, ſaccharo rubro, et oleo omphacino, adiectis duobus vitellis ovorum: vel ex caprillo lacte, ſaccharo, et oleo roſaceo. Attemperetur bilis ſyrupo de endivia, et violaceo, et clyſteribus ex decocto hordei, violarum, foenugraeci, cum roſaceo et violaceo oleo;

oleo; et cum bilis pars inteſtinis adhaereſcit, caſſiam fiſtularem clyſteribus addimus: et clyſteres conficimus ex decocto violarum et hordei cum ſepo hircino, et roſaceo. Fotus item, inſeſſiones, et illitiones fiant ex decocto malvarum, althaeae, roſarum, violarum, hordei, et ex oleo roſato, omphacino, myrteo et amygdalarum dulcium: vel ex oleo recenti, butyro, et adipe anſerino cum modica caera interius anus inungatur. Poſt haec iniicienda, quae ſimul adſtringunt ac contemperant, ut decoctum ex rubi, myrti, ſeu plantaginis foliis, roſis, cytinis, hypociſtide, balauſtio ac hordeo, cui olei roſati ℥ij. vel omphacini, et ſaccharum rubrum addas, ac vitellos ovorum duos, potiſſimum ubi vehemens dolor urgeat. Oleum roſatum et vitelli ovorum demantur, ſi dolor abſit.

Si teneſmus eſt a pituita impacta inteſtino, detergentibus clyſteribus utendum primo, ac leviter adſtringentibus. Deinde adſtringentia magis ac exſiccantia adhibenda, quae ad calidum vergant. ℞. *hordei cum corticibus, cicerum rubrorum ana* m. ß. *corticum pini, foliorum lauri, florum chamaemeli ana* m. ß. *pilularum cupreſſi numero* iiij. *Fiat decoctum in aqua pluviali, aut iure pullorum gallinaceorum, ex quo excipe* ℔. j. *adde olei anethini, chamaemelini ana* ℥ij. *mellis roſati* ℥jß. Idem humor pituitoſus fere ſalſus inteſtino affixus aqua hordei abluatur, et decocto malvarum, cum ſaccharo, cui oleum *A pituita.*

um violaceum addatur. Si pituita fuerit lenta ac viſcida, clyſteres fiant ex aqua mulſa, cum melle roſato, aut decocto betae, et mercurialis, aut decocto chamaemeli, origani, cum melle, et hiera picra. Et herbae contundendae cum oleo irino, et anethino, et ſedi admovendae. Si flatus eſt, addatur aniſum et cuminum. Pariter circa pectinem, ſedem, et femen calida fomenta, ac etiam olea adhibere oportet. Fiant fotus ſeu inſeſſiones ex floribus chamaemeli, meliloti, foenugraeco, anetho, corticibus pini, lauri, cupreſſi, malicorio, myrti baccis, parato decocto ex tribus partibus aquae pluvialis, et una vini adſtringentis. Illitio ex oleo liliaceo, irino, rutaceo. Conferunt et ſacculi ex milio, furfure, ſale, ruta in vino: et later vetuſtus, a fumo denigratus, una cum contentis in eo paleis, ſi tundatur, et aceto ſubigatur: linteoque illigatus, ſtatim ab excretione admoveri debet. Laudatur et ſuffumigium ex reſina pini iniecta carbonibus. Et ſi dolor maxime infeſtet, demum praedicto hordei ac cicerum decocto, malicorium, lentes, myrti baccae, ac gallae adiiciantur, corticem pini ac cupreſſi non praetermittendo: et infundantur per ſedem, adiectis mellis roſati ℥j. Si vigiliae infeſtent, una cum dolore perſeverante, ſoporiferum aliquod collyrium ſubdatur, aut alicui ex praedictis clyſteribus, ſolani, hyoſcyami, mandragorae decoctum addatur, idque maxima urgente neceſſitate, et eorum quantitas exigua ſit.

Si

Si teneſmum praeceſſit frigus, eiſdem calidis diſcutientibus, fotibus, inſeſſionibus, ſacculis, unguentis utendum erit. Detur vinum album meracum bibendum, in quo ruta aut pulegium bullierint, et fomenta fiant inguinibus et perinaeo, atque ipſi ano, ex oleo laurino, rutaceo, et irino, aut ladano, et ſtyrace in oleo laurino et irino liquatis: aut unguento Martiato appellato. Glomerem quoque ex furfuribus aut chamaemeli floribus calidum, ac vino albo inſperſum, perinaeo et ano admovebimus. Suffumigia quoque fiunt ex pice, ſemine coriandri, ſtyrace. Vaporem recipiet inſidens vino nigro, in quo bullierint roſae, myrti folia, rubus, fructus cupreſſi, malicorium; aut aceto, in quo bullierint furfures, et chamaemeli flores. Clyſteres fiunt ex decocto chamaemeli, amarici, pulegii, calamenti, cum melle, oleo rutaceo, anethino, irino. *A frigore.*

Si ab ulcere malum procedat, id abluendum eſt aqua mulſa: aut aqua hordei, ſi ardor adeſt. Deinde unguentum de tutia, unguentum de plumbo admovendum. In teneſmo ac ſimilibus affectibus praeſtat deiicere in lecto paucam eam quantitatem, quae cum labore excernitur, quam toties ſurgere a lecto, metu febris et imbecillitatis. *Ab ulcere.*

CAPUT

CAPVT XVII.

De Haemorrhoidibus.

Haemorrhoidis nomen pluribus tribuitur.

Haemorrhoidis vel haemorrhoidum nomen ſymptomati eſt inditum, quo ſanguinis fluxiones, quae fiunt apertis orificiis venarum, quae ſunt in ano, ſignificantur. Nam ubi hepar ad generandum craſſum ſanguinem aptum eſt, et ſplen natura imbecillior, adeo ut ad ſe eam ſuperfluitatem minus trahere poſſit, is ſanguis ad ſedis vaſa reponitur, interimque propter multitudinem et craſſitudinem eius ſanguinis vaſa adaperiuntur, et ſanguis per ea excernitur. Idem quoque nomen praeter dictum ſanguinis effluvium uſurpatur pro venis ipſis, quae in ano ſunt dilatatae, ſanguinem fundentes atrae bili mixtum, ſeu pro tumoribus, qui ibidem fiunt ex ſanguinis influxu, intumeſcentibus earum venarum extremis ſcilicet.

Haemorrhois ſerpentis genus.

Sed haemorrhois proprie ſerpentis genus eſt, cuius morſu ſanguis omnis e corpore effluit, unde nomen habet.

Haemorrhois quid.

Per translationem igitur eſt tumoris genus, quod intra ſedem naſcitur, cum ora venarum intra anum, tanquam ex quibuſdam capitulis tument, et ſaepe ſanguinem profundunt. Haemorrhois enim aut effluxit, aut adſtricta eſt. Vtraque vel extra naeminet, vel caeca eſt. Item vel ſponte nata,

ta, vel excitata. Alii duas ſummas ſtatuunt haemorrhoidum differentias: caecas, vel apertas. Caecas vocant, quae intra latent, nec videri poſſunt: tum quae connivent, nec ſanguinem ullum emittunt. Apertas, quae vel viſu conſpicuae ſunt, et tument extra ſedem, vel quae ſanguinem certis periodis fundunt, quamvis in alto poſitae ſint, et oculis non ſubiectae.

Ficus. Mariſcae. Thymus. Sycoſis.

Caecas quidam appellant ficus et mariſcas ob ſimilitudinem, quoniam ficus quaſdam mariſcas nominant. Sed alii mariſcam thymum vocant, et mariſcam cum thymo confundunt. Thymus autem verruca eſt, a quo differt ſycoſis, quae maior eſt quantitate. Quare minus appoſite ficus et mariſcae ad haemorrhoidas transferuntur.

Differentiae haemorrhoidum.

Prima igitur illa differentia haemorrhoidum ſumpta eſt a ſitu. Differunt etiam inter ſe haemorrhoides magnitudine, vel numero. Item figura, quod baſim anguſtam, vel latam habeant: unde quaedam moro ſimiles et rugoſae, quaedam acino uvae ſimiles, colore, et tenuitate. Loco item, quod aliae in ano, aliae in ſphinctere conſiſtant. Adhaec more, quod aliae mites, aliae malignae. Et ſymptomate, quod quaedam ſine inflammatione, aliae cum inflammatione. Ad earum ſimilitudinem venae quaedam circa uteros mulierum ſanguinem profundentes, haemorrhoides etiam medicis dicuntur.

Partes affectae.

Partes igitur affectae quae ſint, conſtat, nempe venae ſedis: de quarum origine etiam-

num hodie certant medici. Sed magis recipienda eſt ſententia recentiorum, qui volunt unam inſignem venam eſſe, quae a ramo ſplenico venae portae per meſaraeum circa colon et inteſtinum rectum extenſa terminatur in muſculis ani et inteſtino interiore, cui circa lumbos occurrit in arteria. In eundem vero locum, ſed ulterius ad cutem uſque a vena cava tres cum ſuis arteriis, a duobus illis et ramulo venae ſacrae dictae *Sylvio*. Si per has effluat ſanguis, quia exteriores ſunt, haemorrhoides apertae dicuntur ſive externae, in quibus neceſſe eſt hepar, renes, et totum illud genus venoſum a vena cava magis expurgari, proindeque ſanguinem magis coctum eſſe, quam qui fluit a venis meſaraicis, in quibus adhuc rudis eſt et ſplendidus, licet ater ſit et craſſus, quem lien et meſaraeon maxime hac via expurgant Nam hepar ſanguinem coctum per venam cavam diſtribuit. Meſaraicae vero ſugunt a ventriculo et omnibus inteſtinis, atque ad hepar ſuccum mittunt, plurimumque ſeri continent. Lien autem ſanguinem faeculentum exonerat in ramum ſplenicum: a quo deſcendit per meſaraicum ramum, unde primus ramus, qui deſcendendo occurrit, haemorrhoidalis eſt: paulo infra, venae meſaraicae. Si igitur per venam a meſaraico ramo, qui a ſplenico oritur, fiat ille fluor, haemorrhoides internae erunt, quod intus lateant, nec oculis cerni poſſint, niſi deſcendente ano, aut immiſſo ſpeculo. His conſentiunt, quae

ab

ab aliis recenſentur: nempe, quod internae haemorrhoides fiunt ex venis inteſtinorum, quae meſaraicae dicuntur, aliae a venis diſtributis circa ſedem. Et quod venae internae frequentius aperiuntur iis, qui difficulter excernunt, et mulieribus a partu, et iis, qui frequenter allio utuntur: quod etiam fluxus internarum maxime convenit affectibus melancholicis, tumoribus ſplenis, hepatis, meſenterii; fluxus vero externarum, affectibus renum. Et qui ab internis fluit, ſplendidus ac tenuis eſt: qui ab externis, colorem habet magis ſaturum. Sed de parte affecta nimis multa.

Quis affectus praeter naturam.

Affectus vero ipſe ſymptoma eſt in genere excretorum immodice toto genere praeter naturam, quemadmodum et reliquae haemorrhagiae praeter menſium profluvium, etiamſi quod ex caecis profluit, minimum ſit, aut nihil. Quod enim ſaepenumero et non ſemper, natura ſanguini permixtum humorem per eadem ora excernit, et ſaepe illae ſanguinem fundunt, ita dictae ſunt. Quod ſi quis contendat morbos eſſe potius partium inſtrumentalium in cavitate ſcilicet dilatata, non reclamamus, quia venae ſedis ſunt dilatatae, et factae varicoſae, atque in genere τῶν κιρσῶν comprehenduntur.

Cauſa.

Porro cauſa haemorrhoidum eſt copia melancholici ſucci, vel faeculenti ſanguinis, qui a iecore vel toto corpore mittitur. Quanquam non omnis haemorrhois talem melancholicum ſanguinem evacuat: ſed vera tan-

tum, ac proprie dicta. Alii enim et bilem, et pituitam ſalſam venas ſedis petentem inter cauſas referunt. Per eas etiam venas fluit ſanguis iis, qui ſolita exercitia omiſere, aut pleniore victu uti coepere, quam antea, vel quibus conſuetae e nare, aut utero ceu in mulieribus, excretiones ſupprimuntur, aut quibus mos erat venam tundere, aliave ratione ſanguinem evacuare, et conſuetudinem mutarunt, ut iam quia corpus univerſum pervadat copia, imbecillitasque adſit, iis haemorrhoides oboriantur. Caecae quidem, ubi multa fuit copia, expultrixque non vehementer irritata, ac retentrix non admodum imbecilla. Apertae, ubi contrarium evenerit, ex quibus craſſus et faeculentus magna ex parte effunditur. Aliquando enim et malo ſanguine evacuato, bonus ſubſequitur, ubi diutius remanet os venae apertum, neque prius fuerit occluſum. Itaque eo morbo laborare novimus foeminas ſuppreſſis menſibus, aut poſt partum ſanguine ad eas partes compulſo, aut viros poſt quadrageſimum annum, cum ſanguis ad auctionem non eſt neceſſarius, et is aſſatur adüriturve. Idem facit uſus ciborum melancholicorum ſanguinem generantium, et diuturna ſolicitudo ac moeror. Fiunt etiam haemorrhoides iis potiſſimum, qui cum magnis conatibus et expreſſionibus inteſtinorum recrementa reddunt, iis qui flatulenti ſunt et cachexia laborant, vel qui calculum, aut ulcera penis, aut recti inteſtini patiuntur.

Signis

Signis autem dignoſcuntur, praeterquam, quod oculis interdum ſunt conſpicuae, ex dolore ani cum tumore uno vel pluribus, cum punctione, et ſanguinis manatione, aut etiam ſine ipſa. Alii ſic exponunt: interna ſedis pars intumeſcit, et capita venarum ſupereminent, et circa internam recti inteſtini partem, velut uvae acini lucidae apparent. Caecae vero dolorem vehementem excitant. Imo is dolor quandoque adeo gravis eſt, ut inde ani ſequatur inflammatio: potiſſimum dum a ſtercore exeunte comprimuntur. Apertae ſanguinem eiaculantur, maxime una cum ſtercore, et poſt extremam alvum: aliquando etiam ultro, et ſine ſtercore. Plurimis quoque haemorrhoidas patientibus adeſt color univerſi corporis proprius eis, utpote citrinus ad viriditatem declinans. Si accidat, quod haemorrhoides magis interius fiant, ſi vehementer exprimatur aeger, ſedesque prius aqua calida foveatur, conſpicuae fient, tam ſi caecae, quam ſi apertae ſint. Externae facile deprehenduntur. Internae ex pondere circa ſedem, egerendi difficultate, et clyſteres aut glandes immittendi, ſanguine aliis excrementis permixto, et conſueta purgatione, atque individui natura. Et ex aperta haemorrhoide ſanguis primum melancholicus, dein purus ac rutilus exit, interdum quia in vacuo recti inteſtini concrevit, formam grumi rubentis habet. Itaque ab eo differt, quem vel meſenterium, vel loci ſuperiores fudere. A meſenterio *Signa.*

enim non multus ſanguis fertur. A iecinore infirmo verus ſanguis non defluit, ſed dilutus, aquae qua carnem quis laverit animantis nuper mactati ſimilis. A ruptis et patefactis ſuperiorum locorum venis ſanguis manat, picis ſpecie retorridus ac niger.

Progno-ſtica.

Quod reliquum eſt, aeque ſecundum naturam eſt ſanguinem immodice fundi per haemorrhoidas, atque in haec loca delatum pro conſuetudine inde vacuari non poſſe. Vbi ſanguis immodice profluit,* vel poſt nigri ſanguinis excretionem, natura haudquaquam potente propter eius imbecillitatem ac conceptaculorum reſerationem bonum ſanguinem retinere, tunc aegri non facile tolerabunt: quinimo decolores ac omnino imbecilliores reddentur. Et quemadmodum haec affectio a multis morbis tutos reddit, nempe a morbo laterali, peripneumonia, phagedaena, furunculis, lepra, elephantia, vitiligine, febre quartana; ita cum contrarium evenerit, nonnullorum morborum cauſa exiſtit. Nam et deformitatem, et miſeram vitam haemorrhoides inducunt. Deformitatem quidem propter vitiatum colorem: miſeram vitam propter corporis et maxime crurum debilitatem, quandoque et vita privant, cum hydropem invehant. Nihilo leviora pericula fiunt, ubi in iis haemorrhoides ſupprimuntur, qui ſanguinis profluvio imbecilliores non fiunt, quique purgationis vice id, non morbi habent: ſcilicet inclinata in praecordia aut in viſcera materia,

teria, ſubiti graviſſimique caſus incidunt, maximeque aut aqua inter cutem, aut tabes. Quare ex multis una recte manebit aperta in curando. Non enim aliter aſſuefaciendum ei, quae fit per haemorrhoidas vacuationi, quae periculoſam habet utramque immoderantiam, qua vel immodice excernitur ſanguis, vel ex toto ſupprimitur. Melancholicis, vel renum morbo fluctuantibus, vel inſanientibus, haemorrhoides fluere coepiſſe bonum eſt. Tum his etiam nimium ſuppreſſis commodum eſt, aut menſtrua erumpere, aut ſanguinem e naribus ferri.

Iam quae curatio conveniat, tempeſtivum eſt proloqui. In caecis haemorrhoidibus, aut ubi modice ſanguis fluxerit, quadrat victus ratio capite de melancholia praeſcripta, qua ſcilicet copia gignendi melancholici ſucci vitetur. Si enim exigua eſt, a liene facile expurgatur. Abſtinere decet a melle, et aromatibus, praeſertim ſi fluxerint. Et infeſtantibus caecis, a vino: et aqua cinnamomi utendum, aut radicis dulcis, aut aqua hordei, ſi punctio in parte ſentiatur. Venter lenis ſit, et clyſteres iniiciantur, ne faeces duritie eas partes laedant. Vel alvi excrementa reddantur mollia uſu prunorum, herbarum mollientium, vel molliter detergentium in iure pingui coctarum, ut malvae, lactucae, borraginis, betae, mercurialis, braſſicae. Abſtineant a ſuppoſitoriis acribus, et ſi iis opus ſit, conficiantur ex larido pingui, vel candela ex ſebo. Ab exer- *Curatio.*

N 4 cita-

citationibus item caveant, dum malo premuntur, ab equitatione maxime. Porro caecarum curatio, mitigatione doloris impletur, et earundem apertione. Mitigatur dolor attemperantibus calorem, aut reſolventibus, ſiccantibus, et evacuantibus humorem, et ſtuporem inducentibus. Primo loco igitur, quoniam caecae ſaevos excitant dolores, ſint molles et leves clyſteres, ex decocto ſcilicet emollientium in iure gallinarum parati, addito oleo amygdalarum dulcium, ſaccharo, adipe anſeris, renum caprarum. Poſtea tundatur vena malleoli ſemel vel bis, ſi vires conſentiunt, et corpus melancholico ſanguine redundet. Is enim ſanguis per eam ſectionem vacuatur. Eius venae ſectio, quibus humor partem obſedit, et quibus conſuetus eſt morbus, convenit. Praeviſionis autem gratia, aut etiam incipiente morbo, in his, qui alias eo morbo non laborarunt, aut ſi plurimum haemorrhoides intumuerint cum dolore et magna inflammatione, vena interna cubiti, dextri vel ſiniſtri (prout ad dextram vel ſiniſtram partem magis inclinaverint) ſecanda venit: et omnium praeſtantiſſimum eſt remedium, quod multitudinem vacuat. In doloris magnitudine venae baſilicae ſectio repetenda eſt. Plurimum etiam valet ad mulcendum dolorem purgatio ex caſſia et catholico, ne faeces induratae dolorem geminent. Apponenda quoque ſunt, quae mitigant. Quapropter in aqua dulci modice calida deſidendum, aut deco-

decoctis in ea malvarum, althaeae, violarum, thapſi, nymphaeae foliis, et interdum meliloto, foenugraeco, chamaemelo, lini ſemine, et anetho. Haec enim attemperant, et reſolvunt. Et ſi opus erit, addantur folia hyoſcyami, lactucae, papaveris tum albi, tum nigri, et ſpongiae irrigatae loco dolenti adhibeantur. Fovendus et locus ex ovorum vitellis, roſarum foliis, oleo roſaceo, et caera parato medicamento. Quandoque miſceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta. Idque ſi intus fuerint haemorrhoides, digito illinendum. Si extra, ſuper illitum lineum panniculum imponendum eſt. His adde, quod ℞ *foliorum althaeae, meliloti ana* m. ß. *adipis anſerini* ℥ij. *vitellos ovorum* numero iij. *olei roſati et ſeminis lini ana* ℨiij. *caerae albae parum, miſce et fiat unguentum.* In vehementi dolore, utere infra ſcripto: ℞ *foliorum hyoſcyami* m. ß. *violarum, lactucae, tantundem, bulliant in aqua, et exprimantur, dein in dicta aqua maceretur mica panis,* cui adde *vitellos ovorum* duos numero, *cremoris ſeminis lini et foenugraeci ana* ℨij. *olei roſacei* ℥ij. Ad ſedandum dolorem etiam facit fotus ex lacte, in quo roſae et folia hyoſcyami ac papaveris incocta fuerint: vel cataplaſma ex mica panis albi, lacte, vitello ovi, oleo roſato, et pauco croco. Dolor aliquando provenit ob aſperitatem, cum altera alteram tangit et confricat. Ob id neceſſe eſt interponere bombacem intinctum lini-

mentis appropriatis: ut ſi cum inflammatione, unguentis ex albumine ovi, oleo roſaceo, violaceo, vel mucagine ſeminis pſyllii. Si ſine inflammatione, remediis, quae parantur ex mucagine ſeminis foenugraeci, lini, vel ex ſevo et adipe, vel terebinthina axungiae gallinae mixta. Item dolor lenitur oleo amygdalarum dulcium, lini lumbricorum, millepedarum, ſcarabeorum, mica panis cum lacte et ovi vitello cocta, albumine ovi tandem adiecto, et adipe gallinae vel anatis. Lenit et pulvis ſuberis uſti cum butyro vel oleo: limaces ſine teſta tuſi, cum oleo violato cocti, cum farina ſeminis lini aut foenugraeci in cataplaſma formati. Haec ſi non ſufficiant, ſtupefacientibus tactum dolor prohibetur, ut balano ex bombace, cui illitum ſit philonium, vel athanaſia, vel eadem emplaſtri modo applicentur. Vel ℞ *unguenti populeonis* ℥j. *ovi vitellum, opii a drachma una ad drachmas duas, croci parum*, miſce et applica ſi dolor eſt vehementiſſimus. Vbi multa fuerit materia ſine inflammatione, et ſi tumor perſeverarit, ſedato dolore: utimur exſiccantibus ſine morſu, ut tutia, et unguento ex ea confecto, et unguento de plumbo, et pulvere tormentillae, et decocto verbaſci, et cornu cervi uſto. Huiuſmodi eſt cataplaſma paratum ex radicibus et floribus thapſi barbati, ex nucibus cupreſſi, ex mucagine ſeminis foenugraeci et althaeae in aqua plantaginis extracta: item ex caepe albo et butyro recenti inſul-

inſulſo ſimul coctis. Vbi haec non contulerint, ſanguinem vacuare oportet, adhibito medicamento aperiente. Quale eſt, ℞ *olei de chryſomelis, de ſemine lini, amygdalarum amararum ac nuclei perſicorum ana* ℥iij. *ſucci caepae, et cyclaminis ana* ℥ij. *ſtercoris columbini* ℥iiij. *medullae ſeu ſepi cervini* ℥iij. *cum pauca caera fiat unguentum.* Vel fricentur foliis vel lacte fici, parietariae, lineis linteis aſperis, et craſſis. Hirudines quoque non venenoſae, et paratae, in arundine incluſae, ita ut caput duntaxat exerant, haemorrhoidibus, ut aperiantur, imponi ſolent. Has ſi amovere non poteris, cinere illarum capiti inſperſo decidere ſua ſponte facies. Hirudines initio admotae ubi venae ſunt inflammatae, parum iuvant. Verum inflammatione ſedata, his locus eſt. Et haemorrhoides, quibus admoventur hirudines, prius ſanguine gallinae vel columbi illinantur, ut eum ad ſe illiciant. Glandes etiam ex radice cyclaminis paratae in anum indi poſſunt. Aperit et pulpa colocynthidos pulveratae ex oleo amygdalarum amararum admota. Idem praeſtat ſtercus columbi cum ſaxifragia, ſuccus caepae vel ſcillae, fel vaccinum ex nodulo, cyclamini radix vel ſuccus, emplaſtrum ex ſtaphide agria, farina lupinorum, felle bovis, aut glans ex melle toſto, et pulvere colocynthidis, aut glans ex hiera. Sed temere faciunt, qui haemorrhoides dolentes acribus et anaſtomoticis perfricant, ut iis ſanguis eliciatur. Nam haec cum calida ſint, gemi-

geminandi doloris cauſa exiſtunt. Penuria ſanguiſugarum aperi ſcalpello, aut cauterio: ſed cum praemeditatione, quia vulnus aegre glutinatur. Sunt etiam, qui praeponant ſcalpellum hirudinibus, ceu tenuem tantum ſanguinem trahentibus. Si cui recentes ſunt haemorrhoides, nullo dolore ſed tumore ſolo moleſtae, ne curentur. De quo alii: ſi nec dolor eſt ingens, nec tumor, naturae permitte, nec aperi, niſi coactus: quia his partibus per valentia medicamenta apertis, cancri et fiſtulae superveniunt.

Curatio haemorrhoidum fluentium.

Vbi vero fluunt haemorrhoides, ſed modice, ut vires non proſternantur, utendum praedicta victus ratione: praeſertim ſi ſanguis niger et craſſus fuerit: neque ſupprimere oportet, quoniam a multis vitiis liberant, ut dictum eſt. Et quod ad *Hippocratis* ſententiam pertinet, qui iubet unam relinqui, ſi quis inveteratas haemorrhoidas curare velit, omnino unam relinquere debet, aut ſi nullam reliquerit, praeſervare convenienti victus ratione, ne talis ſucci copia gignatur, at ſi gignitur, venae ſectione ſtatis quibuſdam temporibus vacuetur, praeſertim ineunte vere. At ſi immodice fluant, confertim ſupprimendae ſunt, ſimili modo victus, quem capite de haemoptyſi praecepimus.

Victus ratio.

Auſteris enim et acerbis uti convenit, ut iure carnium in quibus mala cotonea aut pyra acerba elixentur, et oryza, et ſuccus aurancii, ſuccus uvae acerbae cum carnibus, et

et aqua maſtichina bibenda eſt, aut vinum album auſterum. Caeteri cibi ſint facilis coctionis, etiam cum quibusdam adſtringentibus permiſti. Inprimis vero interna cubiti dextri vena revulſionis gratia incidatur. Nam ut haemorrhoides provocamus vena ſecta malleoli, ſic aperta baſilica ſiſtuntur. Si vires venae ſectionem non tolerant, cucurbitulae affigantur hypochondriis, interſcapulio, humeris, manus et brachia vinciantur, iiſdemque partibus frictiones aſperae adhibeantur. Purgatio etiam inſtituatur pro humoris redundantis natura, deturque rhabarbarum, agaricus, ſyrupus ex infuſionibus roſarum. Aſſumantur et quae venas occludunt, et adſtringunt, ut ſyrupus ex infuſione roſarum aridarum, myrtinus, cydoniorum, e ribes, ex ſucco oxalidis, vel plantaginis. Paſtilli de terra ſigillata praeſtantiſſimi ſunt, paſtilli de ſuccino: ſaccharum roſaceum antiquum cum bolo armeno, lapis haematites, cum ſucco plantaginis. Et ℞ *lapidis haematitis* ℈j. *radicis ſymphyti, et althaeae ana* ʒß. *boli armenicae* ℈ß. *maſtiches* g. iij. *fiat pulvis, qui cum unciis duabus vini praebeatur:* aut ʒj. *trypherae ſarracenicae, aut phaenonis, aut theriacae corporibus frigidioribus ac pituitoſis et melancholicis; ut trochiſci de terra lemnia aut de ſuccino calidioribus.* Datur et coralli ʒj. ante cibum. Vſurpatur et electuarium ſcoriae ferri Rhaſis: et ſquama ferri ex aceto cocta, et ſiccata. Pulveris thapſi barbati ʒj. Sumpta ex ovo ſorbili mane per aliquot

quot dies ſiſtere dicitur haemorrhoides. Extrinſecus autem fiat inſeſſus in aqua de verbenis, aut in decocto roſarum aridarum, foliorum plantaginis, myrtillorum, et in eo deſideat aeger. Malicorium, gallae, cytini, balauſtium, et magna imminente neceſſitate hyoſcyamus, alumen, papaver album et nigrum, ſi opus fuerit, praedicto decocto adiiciantur. In corporibus frigidioribus in vino decoquantur, aut ſaltem permiſto eo cum dicta aqua pluviali folia ac flores verbaſci miſceantur. Spongiae in dicto decocto madefactae, parti affectae adhibeantur. Sacculi quoque vino auſtero irrigati admoveantur. Vel pulvis inſpergatur ac ligetur, qui recipit *aloës* ʒij. *corticis thuris* ʒj. *balauſtiorum, ſanguinis draconis, terrae lemniae ana* ℈j. *gallarum, malicorii, ſeminis roſarum ana* ℥j. *fiat pulvis tenuiſſimus.* Fit et unguentum ex *ſucci plantaginis, ſanguinariae, ſolani ana* ℥ij. *aloës, corticum thuris, terrae lemniae ana* ʒij. ß. *olei myrtini, maſtichini, roſacei ana* ʒj. *albuminis ovorum* ʒij. *caerae et aceti parum fiat unguentum.* Emplaſtrum comitiſſae, lumbis et ſedi admotum, eſt efficaciſſimum. Emplaſtrum contra rupturam. Haec locum habent, ubi ex cava vena ſanguis effunditur. Curſum enim ſanguinis intercipiendo iuvant. Inutilia ſunt, ubi ex vena porta ſanguis effluit, quo vis adſtringentium ferri non poteſt. *Aëtius* inter ſanguinem ſiſtentia maxime commendat aloëm, ſquamam ferri, plumbum uſtum cum poſca im-

impoſitum. *Galenus* inter alia laudat pulverem ex aloë, thure, ovique candido compoſitum, qui dein pilis molliſſimis leporis excipitur, et vaſis imponitur, vel illigatur vaſis forinſecus ex faſcia. In duris corporibus ſit plus aloës, in mollibus plus thuris. Ex vulgato uſu recentiorum admovemus et cinerem pilorum leporis cum tela aranei, aut inſpergitur pulvis acaciae, malicorii, boli armenici cum pauco chalcantho. Aut fit fomentum ex decocto balauſtiorum, roſarum, myrti, meſpilorum, ſorborum, et aliis, bulliant in vino auſtero, et iiſdem malaxatis, et in linteo compreſſis fit ſacculus, qui ano applicatur: aut ſimilia decocta infunduntur. Purgato item corpore fotus alius convènit cum vino adſtringente, et decocto roſarum, centinodiae, plantaginis, ſcoriae ferri, et ſimilium. Topica adhibentur ſedi et oſſi ſacro. Videndum autem ne nimis adſtringamus aut refrigeremus podicem. Hinc enim ſequitur ani prolapſus, vel reſolutio: illinc non praeſtat officium, et alvus nimium reſiccatur. Itaque poſt uſum horum, corrigi debet vitium, ſi quod illatum ſit. Vbi remediis non eſt locus, chirurgia opus eſt, ligatis, uſtis, tabefactis venis. Sed revera in haemorrhoidibus diuturnis, aut varicibus, et reliquis influxionibus, et collectionibus iam inveteratis, omnino perículoſa ſectio, qua vel moriuntur, vel in aliquem graviſſimum dolorem incidunt.

CAPVT

CAPVT XVIII.

De Rhagadibus ſeu Rimis ani, Condylomatis, Thymo, Sycoſi.

Sedis vitiis connumerantur, quae a graecis ῥαγάδες, et a quibuſdam veteribus ῥήξεις dictae ſunt: latini rimas, ſciſſuras, ſeu fiſſuras nominant: *Plinius* fiſſa vocat.

Rimae. Sunt autem rimae ani oblonga ulcuſcula, quibus ani ſphincter muſculus velut proſciſſus eſt, vel ipſe circulus, ſeu extrema ani corona: non aliter quam labra vel manus ex frigore aut flatu boreae ſcinduntur: idque praeſertim intermediis digitis manuum ac pedum accidit. Duplices autem rimae ſtatuuntur, recentes et diuturnae: illae quidem ſine callis, hae cum labris calloſis. Cum enim indurantur, calloſa labra fiunt.

Pars affecta. Pars affecta eſt extremum recti inteſtini, quod anum appellant: interdum muſculus anum adſtringens, ſeu ſphincter dictus.

Affectus. Morbus autem ad ſolutionem continui refertur.

Cauſae. Cauſa eſt calor cum ſiccitate, aut ſola ipſa ſiccitas, vel cum humore acri ac mordaci, qualis eſt bilis, aut ſalſa pituita ſiccans, aut condylomatum inflammatio et diſtenſio rupta cute: ſeu tumores circumiacentes, divellentes cutem et carnem muſculi claudentis anum. Haec ulcera vel ſanioſa ſunt, vel callo-

calloſa, vel canceroſa, et fervida fiunt, et nonnunquam ex duriorum aſperitate faecum naſcuntur. Malum ipſum oculis obvium eſt.

Si ſunt a mordacibus ſuccis, indicia aderunt eorum citra condylomatum praeſentiam. *Signa.*

Eſt autem condyloma (ita dictum ad ſimilitudinem condylorum manus) tuberculum, quod ex inflammatione naſcitur circa ſedem, molle ſcilicet, vel durum, et calloſum, recens vel diuturnum. Fitque condyloma cum ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum inſurgit, ac praeter naturam intumeſcit: et extra inflammationem exiſtens, molle eſt; cum inflammatione vero, durum ac dolorificum. *Condyloma.*

A condylomate vero diſtat thymus, de quo ſuperiori capite meminimus, qui eſt eminentia doloris expers, oblonga, ſubrubra, quandoque albicantis coloris, thymique herbae cacumen refert: et ſi magnitudine excedit, ſycoſis ſeu ficus appellatur. *Thymus. Sycoſis.*

Sed ut ad rimas ipſas revertamur, eae ſunt multi taedii plenae. Propterea ubi recentes ſunt, confeſtim curare eas tentandum eſt, utpote quae medicamentis cedant. Vbi vero calloſae et diuturnae fuerint, ſolam chirurgiam admittunt. Quo loco notandum eſt ſedis vitia aegre curari, quia multo ſenſu praedita eſt, et ab acribus et auſteris irritatur. Praeterea excrementorum tranſitus *Prognoſtica.*

mordax eſt, et magis ubi eruperit bilis ipſa, et ſeroſi quidam humores: neque tempus eſt ſtatum medicis imponendi medicamenta, cum plerumque minime convenienti tempore aegri ad excernendum concitentur: et humiditas et caliditas loci ſiccantibus et frigefacientibus citra acrimoniam opus habent.

Victus ratio. In victus ratione, alimenta ſint boni ſucci et humectantia, nec acribus cibis utendum, nec aſperis, nec alvum comprimentibus, nec aridum quidem quicquam ſatis utile eſt, niſi admodum paulum. Sed liquida, laevia pinguia, glutinoſa, meliora ſunt. Huiuſmodi cibi ſunt gallinarum, pullorum, phaſianorum carnes, vitulinae, hoedinae, vervecinae elixae, et praecipue earum iura pinguia: malvae item, ſpinachia, borrago, endivia, cichorium, et ptiſana, in eiſdem iuſculis ſi decoquantur. Similiter ova recentia, et reliqui cibi e butyro, adipe anſeris aut gallinae, aut lacte amygdalarum dulcium parati, ne aridum ſtercus conglutinationem remoretur. Quies item praecipiatur et ſomnus, animique perturbationes immodicae vitentur. Alvus mollis ſervetur ſi non natura, ſaltem arte, clyſteribus mollibus et pinguibus, per ea, quae ore ſumuntur lenientia, ut ſunt pruna, caſſia in pauca quantitate paulo ante cibum ſumpta. Vitentur carnes ſalitae, ſalſamenta omnia, et aromata.

Quod

Medicamentorum ratio.

Quod ad reliquam curationem ſpectat, in quibus ſanguis redundat, a ſanguinis miſſione incipiendum eſt: et a purgatione, in quibus humores bilioſi aut ſalſi. Hi autem praeparentur, deinde ducantur medicamento, quod ſuapte natura tales humores ducat citra mordacitatem vel acrimoniam. Tale eſt mel aëreum, manna, ſyrupus ex infuſione roſarum, catholicon. Si propter condylomata rimae acciderint, iiſdem purgantibus utendum, et ubi inflammata fuerint, vena prius in cubito ſecanda eſt. Quinetiam vena tali ſecatur pro derivatione ſimul ac vacuatione ſanguinis in inflammatione contenti. Caeterum rimae, ut caetera ſedis vitia abſque inflammatione, deſiderant ea, quae citra morſum ac aſpritudinem adſtringunt: ut quod recipit *ceruſae, argenti ſpumae, ana* ʒij. *pompholygis lotae* ʒj. *ſeminis roſarum* ʒij. *ſucci plantaginis* ℥iij. *ovi aſſati vitellum unum, adipis anſeris* ʒij. *excipiantur omnia roſaceo, et utere.* Vel *raſuram linteolorum urito, eiuſque cinerem cum pari amylo tritum illinito, permiſto ſucco foliorum oleae vel plantaginis*: valet et unguentum de ceruſa, quod caphuram recipit. Vel fiat fotus ex *decocto foliorum olivae, polypodio, et alumine*: et quod recipit *ceruſae, lithargyri, plumbi uſti, aluminis uſti, thuris, ſingulorum* drachmam j. *axungiae gallinae, anatis, porcinae, olei amygdalarum dulcium, olei de papavere ana*

 ℥ß.

℥ß. *lento igne miſceantur, et addita caera fiat caeratum liquidum ad unguenti formam, et liniantur rhagades.* Eadem remedia, ſi condylomata recentia fuerint, conveniunt. Cum vero nedum condylomata, ſed et rimae diuturniores fuerint, indurantur, aut calloſae fiunt, chirurgiam deſiderant, de qua vide *Aëtium*, ut de curatione thymi, ficuum, et acrochordonum, ſeu verrucarum. Iuniores vero de his ſic ſcripſerunt: ſanioſa ſi fuerint ulcera, abluantur ſero lactis, vel mulſa. Deinde conſolidentur tetrapharmaco in roſaceo diſſoluto, et medicamentis e lithargyro, et chalcitide. Calloſa egent mollientibus: butyro, adipibus, mucaginibus, oeſypo, radice lilii, iride illyrica, quam excipies terebinthina. Alioqui vitellum ovi aſſum cum lacte muliebri adpones; et in ſuſpicione cancri, diapompholygos mollitum liquido caerato roſaceo. Vbi calor aderit, unguentum de ceruſa, de plumbo, de lithargyro, et ſimilia convenient.

CAPVT XIX.

De exitu ani, ſeu procidentia.

Rectum inteſtinum (graecis *ἀπευθυσμένον* dictum, quod ſit ſine gyris, cum alia inteſtina ſint flexuoſa: vel *ἀρχὸς*, forſan, quod aliis imperet, vel quod ſit aliorum principium,) opus habuit muſculo, a quo tanquam crumena conſtringeretur, ne ante tempus excrementa effluerent, quae ſcilicet excipit, et foras agit, adiutum ſepto tranſverſo et muſculis abdominis propellentibus. Is muſculus tranſverſus circumiectus eſt. Altero quoque eguit, (qui geminus eſt, ſcilicet utrinque unus) oblique ſupra rotundum ſito, quo ſurſum revellitur, ne in magnis conatibus prompte ſedes laberetur. Adiectae ſunt et membranae ad maiorem firmitatem, quibus alligatur oſſi ſacro et lumbis. Ἀπευθυσμένον. Ἀρχὸς.

Si igitur extra anum prolabatur rectum inteſtinum, neque ſurſum retrahi poſſit, niſi manu protrudatur, tunc fit *πρόπτωσις ἀρχȣ̃*, id eſt procidentia ſeu prolapſus ani. Anus autem eſt extrema laxitas recti inteſtini, quae et podex nuncupatur. Πρόπτωσις.

Pars igitur affecta eſt anus: licet quandoque per ſe, interdum per conſenſum afficiatur; affectis ſcilicet primo muſculis ipſis ſurſum attollentibus. Per ſe vero afficitur, *Pars affecta.*

cum inflammatione tentatur, eaque adeo magna ſaepe, ut ſua gravitate cogat muſculos ipſum attollentes cum contrahuntur, violenter diſtendi: quo fit, ut muſculi ipſi per conſenſum affecti ſint.

Affectus. Affectus vero morbus eſt in compoſitione, et proprie in ſitu. Relicta enim propria ſede foras prolabitur: et quandoque ſphincter totus apparet inverſus atque provolutus.

Cauſae. Cauſa igitur eſt in muſculis, aut in nervis ſurſum revellentibus, vel membranis alligantibus. Id autem fit laxatis et reſolutis illis nervoſis corporibus, vel imbecillioribus redditis, vel intumeſcente et inflato recto inteſtino. Si reſolvantur nervi, cauſae ex capite de paralyſi repetendae ſunt. Imbecilliores redduntur aliquando ob nimiam mollitiem et humiditatem perfundentem, ut in pueris; vel ob frigus a quacunque cauſa externa, vel ob aliquam aliam intemperiem. Interdum praecedit dyſenteria, vel tineſmus, in quibus magna eſt contentio in reddendis excrementis durioribus vel acrioribus. Inflatur autem inteſtinum a quolibet tumore, ſed praecipue ab inflammatione. Aliis vero indiciis minime indiget affectus pro ſui cognitione.

Signa. Et quod ad cauſarum diſtinctionem facit, ſi citra inflammationem exciderit anus ob reſolutionem, ſtuporem, vel imbecillitatem muſculorum et nervorum, ex eorum frigida et humida intemperie ſimplici, vel cum

cum humorem praeſentia facile dignoſcitur. Nam praeceſſerunt, quae pituitam augent, vel nimia refrigeratio ani, quae natantibus in aqua evenit, et his, qui pedes continent diutius nudos, aut in humido et frigido loco, aut in lapidibus ſedent frigidis, et in frigido tempore. Inflammationem ſequitur tumor, dolor, tenſio, rubor, febris, irritatio ad excretionem, ſtillicidium urinae. Si a caſu aut percuſſione accidit, ab aegro aut aſſidentibus audietur.

Prognoſtica. Procidentia ſine inflammatione facilius curatur, quam cum inflammatione. Et licet ſine inflammatione ſit, conandum eſt, ut quamprimum curetur, atque anus introducatur, ne temporis diuturnitate ſtructura mali inveterata ad uſtionem perveniendum ſit. Quanquam haec pars dum ſecatur et uritur, nullum periculum inducit.

Curatio. Atque ut curationi commodior locus ſit, hic victus ratio exſiccans eſſe debet, et carnes aſſae offerendae, et oryza cum iure carnis, et lentes itidem paratae, et ſuccus uvae acerbae, et mali punici: et vinum auſteritatis particeps. Faex alvi molliatur clyſteribus, ne dura deſcendens, ſecum anum perſundet. Iam ſi anus nulla inflammatione tentetur, nec humore mucoſo circumdetur, illico reponatur in locum ſuum leviter digitis ac ſenſim retrudendo. Prius tamen aeger deſidere debet in aqua aut ſalſa, aut cum verbenis, aut malicorio incocta. Aut abluatur anus ex decocto foliorum myrti, malicorii,

 rhu

rhu obſoniorum, roſarum, gallarum, balauſtiorum, acaciae, hypociſtidos in aqua, aut vino adſtringenti. Deinde pulvis inſpergatur, ne repoſitus deorſum excidat. ℞ *Foliorum roſarum et myrtillorum ana* ℥iij. *ſeminis roſarum, et cornu cervi uſti ana* ℥j. *rhu obſoniorum* ʒj. *thuris* ʒjß. *fiat pulvis.* Vbi multo mucoſo humore anus circumdatus fuerit, *in aqua ſalſa aeger deſideat, aut in vino auſtero, in quo gallae, myrrha, cupreſſi pilulae, ac pinus cortex incoquantur: et inſpergatur medicamentum ex myrrhae, thuris ana* ℥ij. *pilularum cupreſſi, aluminis, gallarum, ana* ʒjß. *ceruſae, ſeminis roſarum, rhu obſoniorum ana* ʒj. *fiat pulvis.* Subinde cum taliter repoſitus fuerit anus, ne denuo excidat, probe deligandus erit: cruribus etiam inter ſe devinctis. Et ſi in pueris contingat affectus, adſtringentium uſum remittere oportet, et mitiora adhibere. Vbi praedictis non cedit affectio, etiam lumbis imponuntur cataplaſmata adſtringentia ex palmulis, cotoneis, et ſimilibus. Imo topica fruſtra adhibentur ſedi, ſi a laeſo nervo vitium eſt: tuncque applicanda ſunt extremitati ſpinae, ubi coxa eſt.

Si eſt cum inflammatione.

Si adeſt inflammatio, ſanguinis miſſione curanda eſt, ſciſſa vena interna cubiti, incipiente morbo: ſed iam partem obſidente, ſecabitur vena, quae eſt in poplite, aut malleolo interno. Sedi apponantur, quae leviter adſtringunt, et repellunt ſanguinis impetum, ut oleum roſaceum tepidum, et proceden-

cedente morbo chamaemelinum, aut anethinum; et initio utendum decocto roſarum, balauſtiorum, malicorii cum acacia, hypociſtide, aut cum decocto gallarum et myrti, dein malva, ſemen lini et foenugraeci adiiciantur. Verum ſi plethora non praeceſſit, non opus erit a ſanguinis miſſione incipere: ſed ſtatim uti fomento ex roſarum, myrti, chamaemeli, et foenugraeci decocto, et illinire anum oleo anethino et chamaemelino, immixtis roſato et myrtino. Sic addentur leviter digerentia et ſedantia dolorem.

Si ob paralyſim non contrahatur anus, foveatur corpore vacuato. ℞ *pulegii utriusque, marrubii, betonicae, chamaepithyos, primulaeveris, verbaſci, ana* m. j. *foliorum cupreſſi, lentiſci, vel myrti ana* m. ß. *florum ſtoechados, anthos, ſalviae* p. ij. *fiat decoctio in aqua et vino.* Poſt fotum reponatur, et ſedeat ſupra ſcamnum ex ligno nucis. Poſſunt et fieri ſuffumigia, de quibus vide caput de paralyſi. Haec iuxta *Aëtium*, et alios antiquiores. Recentiores autem, ſi relaxatio ani ab humore irrigante muſculos procedat, purgant eum hiera ſimplici, agarico, hiera diacolocynthidos, ſi in toto corpore redundaverit, aut ab inteſtinis detergunt clyſteribus ex aqua mulſa, decocto origani, calamenti, polii, mercurialis, et ſimilium cum ſale copioſo, aut decocto betae, aut ex ſola muria, qua et anus abluendus eſt. Deinde inſpergunt anum pulvere acaciae et hypociſtidos: aut fovent dictis decoctis ex adſtrin-

A paralyſi.

ſtringentibus, et acerbam facultatem habentibus comparatis. Tandem manibus oleo myrtino illitis intromittunt anum, et rurſus cum ſpongia aut lana fovent vino calenti. Oſſi etiam ſacro emplaſtra calefacientia et exſiccantia admovent. Caeterum tempus remediorum eſſe volunt, ubi iam aegri deiecerint, et abluta ſedes repoſita fuerit. Vt exerceantur tyrones, haec addentur. Fotus uſitati, ℞ *Foliorum plantaginis, caudae equinae, burſae paſtoris, verbaſci, ſummitatum lentiſci ana* m. j. *ſalviae et abſinthii ana* m. ß. *acaciae, hypociſtidos ana* ℥j. *gallarum viridium, et nucum cupreſſi ana* p. j. *corticis punici et balauſtiorum ana* ℥ß. *roſarum rubrarum, florum chamaeleontae albae ana* p. iij. *baccarum myrti et foliorum eiuſdem ſiccorum ana* p. j. *florum ſtoechados* p. ß. *fiat decoctio in aqua extinctionis ferri, et quarta parte vini auſteri foveatur anus, ubi repoſitus fuerit.* Poſt fotum fiat ſuffitus, ℞ *Vſneae, i. muſci arborei* ℥j. *nucis cupreſſi* ℥ß. *picis navalis, thuris, maſtiches, caryophyllorum ana* ʒiij. *cyperi, galangae, nucis moſchatae, macis, florum ſtoechados et roriſmarini ana* ʒij. *ladani puri, hypociſtidos, exuvii ſerpentis ana* ʒß. *Excipiantur terebinthina, formentur trochiſci, quorum ſumum per anum excipiat.* Fumus etiam exceptus a vino auſtero conferet, in quo adſtringentia incoxerint, ſi illud iniiciatur ſuper ſilices candentes, et fumus ano excipiatur.

CAPVT

CAPVT XX.

De Coli dolore.

A recto inteſtino ad colon illi proximum aſcendamus, quod amplum quidem et laxum eſt, multiſque anfractibus ſinuoſum, ob idque varias materias excipit, ex quarum praeſentia inſigni dolore diſtorquetur. Is vero dolor κωλικὴ διάθεσις graecis, dolor coli, vel colicus latinis, *Celſo* morbus inteſtini plenioris dicitur: a ſymptomate et ſede oblaeſa denominatione ſumpta.

Partis autem affectae dignotio communis eſt cum affectus notitia, de qua in ſignis poſtea. Neque hic propterea de ea dicendum aliud eſt: ut neque de affectu, (cum ſit dolor,) in quo genere ſit reponendus, cum id abunde alias explicatum ſit. *Pars affecta.* *Affectus.*

Porro colicus dolor cauſas habet varias, ſed quatuor praecipuas. Interdum enim propter craſſos ac pituitoſos humores intra coli membranulas ſubſidentes oritur, et ſaepe eſt vitrea pituita, quae non modo inteſtino adhaereſcit, ſed et radit et lacerat, atque terebelli modo ſe infigit. Eaque pituita vel frigore dolorem facit, vel putrefacta colicos, dyſenteriam, et teneſmos facit. Flatus quoque plurimus in eo inteſtino copioſior congeſtus, cui non eſt exitus, praecipue ſi propter obſtructionem a duris reſiccatiſque faeci- *Cauſae.*

faecibus, aliiſve de cauſis inteſtinum magno certe cruciatu diſtendit ac divellit. Ac proinde ſcriptum eſt a iunioribus viſum eſſe in quibuſdam cohibendi flatus conſuetudine colon ſic dilatatum, ut brachii amplitudinem adaequaret: alios vero animadverſos, quibus ex imo ventre flatus in ventriculum reſiliens ructu emittebatur, et quibus pro crepitu ructus erat: imo his plures ructus, quam verba erant. Tertia cauſa eſt inflammatio idem inteſtinum diſtendens ac moleſtans. Quarta, humores acres et erodentes, qui inteſtinum praedictum vehementius affligunt. Bilis enim interdum immoderatius deſcendit per criſes et periodicos motus: aliquando immodico uſu medicamentorum vel alimentorum aperientium, praecipue iis, quibus inteſtini vis infirma eſt. Poteſt quoque commoveri colicus dolor ab acri ſanie, et ulcere, vel abſceſſu, qualis eſt, qui dyſenterias ſequitur, vel a venenis quibuſdam acribus, ut arſenico, et ſimilibus, quae haerent inteſtinis et ventri. Addunt alii nonnunquam oleto ſupra modum arefacto et indurato ventris illum implacabilem dolorem adſcribi, tumque oletum tanquam ad deſidendum ſubinde ſtimulare, non tamen pro conſuetudine, ſed ano quaſi ex flatibus gravato. Fit et a vermibus: et ab inteſtini deſcenſu indurata faece. Nonnulli ſcribunt et hunc dolorem effici per conſenſum ventriculi, hepatis, lienis, cerebri, pulmonum: quae partes excrementa ſua ad colon tranſmittunt.

In-

Inſuper efficitur a renum, veſicae, ac uteri praeter naturam tumore, colon vel inteſtina premente. Sed haec de cauſis.

Percipitur haec affectio ex vehementiſſimo dolore in intimo ventre perforanti ſimili, aut per quem in dolente loco palus infixus videatur. Qui etiam dextra parte magis apparet, ubi affectum inteſtinum ſitum eſt. Ipſum enim hinc incipit, et in ſiniſtram partem ilium in modum zonae procurrit. Iuxta renes etiam et circa dorſum verſatur, infra ſupraque umbilicum magnam ventris partem occupans, modo dextram, modo ſiniſtram, vagus omnino et inſtabilis utique. Si a flatibus eſt, hi ſaepe intus quodam veluti rugitu obmurmurant, arcteque concluſi, neque ore, neque alvo erumpunt. Non raro tamen in uno loco dolor ſtabilis alte excruciat, neque flatus, neque ructus lenit. Inter haec vomitus crebro movetur, quo pituitoſa, varia, porracea, et aeruginoſa vacuantur, quod doloris genus potius incidit, cum pituita ſubeſt craſſa, lenta, et vitrea. Ventriculus etiam male afficitur, ut qui parti primo affectae continenter adhaeret. Cibi tum cupiditas, tum coctio deterior evadit. Praeceſſit cruditas, ſpiritus flatuoſus, nauſea, in praecordiis mordacitas. Multa ſitis adeſt: multum aquae bibendae deſiderium, quod tamen potatione non conquieſcit. Ructus fit interdum, et cum iam ſit erupturus, protinus cohibetur. Alvus adeo impedita eſt, ut ne flatum quidem aliquem emittere poſ- *Signa.*

poſſit. Si quid redditur, id ſiccum eſt, alias more ovilli ſtercoris in globulos intortum, alias ut bubulum, lene, flatibus plenum, atque aquae ſupernatans. Vrina quoque nimii doloris occaſione bileſcit: et interdum conſentientibus renibus retinetur. Vbi ad extrema ventum eſt, frigidi ſudores fiunt, creber ſingultus, delirium, nervorum diſtentio, extremorum refrigeratio, ac ſyncope. Si morbus a craſſis et frigidis humoribus oriatur, dolor gravis infeſtabit partes, quae ad umbilicum attinent, ita ut inteſtinum rectum terebro perforari videatur: et ructus, et flatus omnis, atque faecum excretio cohibebitur: ſed vomunt quandoque varia ac pituitoſa. Cum vero aliquid deiiciunt, id aquae innatat ſpumoſum, et pituita fere commixtum. Quandoque etiam fit, ut pituita vitrea excernatur, ac morbum ſedet. A cibis moleſtantur et gravantur, et deiecto excremento levantur. Anteceſſit continuus uſus ciborum frigidorum, velut olerum, fructuum, aquae frigidae, et ſimilium. Quemadmodum ſi a flatu ortus eſt dolor, vehementia diſtentionis eum indicabit citra gravitatem, et uſus flatulentorum praeceſſit, et dolor locum mutat magis. Ab acri vero humore et erodente, itemque ab inflammatione dolor fixus eſt, ſed cum febricula, ardore, ſiti, ac vigiliis. Irritatur eſculentis potulentiſque calidioribus, a quibus et ſumpſit originem. Vrina redditur bilioſa et acris, et alvi deiectio maiorem cruciatum

tum excitat. Particulatim vero, ſi ab inflammatione coli dolor excitetur, interdum quendam fervorem aegri ſentiunt, aderit febris non ignava, urinae retentio ſimul et ſtercoris, ſitis, ardor, bilis vomitiones, quae nihil levant malum, urgebunt. Haec ſpecies magna ex parte ſequitur bilioſos morbos, cum bilis retinetur, ut in ictero, febribus bilioſis, et praecedit dyſenteriam. Faecum duritiem oſtendunt gravitas magna, diſtenſio tanta, ut diſrumpi videantur inteſtina. Anteceſſit uſus adſtringentium, vehemens exercitatio, et calor iecoris adeſt. Praeterea ſolitus eſt aeger faeces tarde excernere. Sequitur autem excretio τῶν σκυβάλων, et mucorum.

Diſcrimen inter colicum, et alios dolores conſimiles.

Quoniam vero plures alii dolores in partibus peritonaeo comprehenſis fiunt, quibus ſignis a colico diſtinguantur, operae pretium eſt addere. Colicus dolor differt ab iliaco, in quo magna ex parte febris, et vomitus non modo pituitoſus, ſed quandoque bilioſus, et aliquid chyli per inteſtina deſcendit: quod et nonnihil foetoris habet. Atque in ileo dolor eſt magis fixus, et magis in circuitu umbilici: coli dolor magis in lateribus, et paulo infra ventriculum ob illam revolutionem coli ſupra fundum ventriculi. Diſcernitur et colicus ab eo dolore, qui circa uterum accidit. Solent enim mulieres a partu, aut quo tempore fluxuri ſunt menſes, dolore colico ſimili torqueri. Sed utero affecto dolor magis eſt in ligamentis, qui ad ingui-

inguina deſcendit, et coxendicus videtur, quod uteri ligamenta fere ad internam coxendicis partem perveniant, et ligentur. Adde partum antecedentem. Et ſi dolor eſt ob difficultatem menſium, quo tempore fluxuri ſunt, dolor magis circa renes ſentitur, quam in penitioribus partibus, qua parte venae et vaſa ſpermatica ad uterum tendunt. In his enim diſtentio eſt ob plenitudinem, unde dolor magis torquet, cum menſtruum tempus appetit. In ſumma dolor uteri ad inferiora, pubem, et coxas magis pertinet: ad ſuperiora magis tendit colicus. Item ille ſuppreſſiones menſium ſequitur, et ſi leniatur alvus, ceſſat: hic vero non. In dolore uteri mulieres ſuffocari videntur ex vaporibus elevatis, quod colico non accidit. Si vero dolor incipit a renibus, fixus eſt, diuturnus, in veſicam porrigitur, urina aquoſa, tenuis in principio, vel turbida, aut ſuppreſſa. In coli dolore ſaepenumero dolor circuire videtur, ut dictum eſt, atque plurima loca occupare, modo in hac, modo in illa parte. Nephritici magis in loco ſtabiles ſunt. Et ſi dolor in loco renibus altiore fuerit, manifeſtum portendit colicae indicium. Nauſea et vomitus multo graviores, et magis aſſidui dolente colo, evomuntque bilioſa, et pituitoſa, et corrupta. Item colicorum multo magis, quam nephriticorum dolor lenientibus mitigatur clyſteribus, et ſi quid ab alvo deiiciatur, id fere flatuoſum eſt. Et ſi lapis dolorem excitaverit, ipſe interdum ſolus

lus, interdum una cum cruore excernitur, maxime ſi vel aſper, vel acutus fuerit. Et in colico neque lapis, neque cruor, neque arena, ſed humor aliquis pituitoſus et craſſus ſubſidebit. Dolor excitatur quaſi infixi pali, certoque loco inſiſtit: ſed ut plurimum in inguen ſiniſtrum, et utrumque renem ſurſum revellitur, et locum mutat, ut ſunt flexus coli inteſtini, quod relicto recto inteſtino, in ſiniſtrum inguen revertitur, et ad ſiniſtrum renem aſcendit, ubi anguſtius eſt. Hae anguſtiae efficiunt, ut in hac parte colicus dolor intendatur gravius. Hinc ad ſplenem et ventriculum iam extenditur laxius, ſubitque hepar, haeretque aliquando cyſti fellis. Poſtremo in dextrum ilium deſcendit, ubi deſinit in caecum, quod ad renem dextrum poſitum eſt. Dolor hic fixus in anguſtiis, quae ad ſiniſtrum renem ſunt, nephriticum dolorem repraeſentat, ſic, ut peritos medicos fallat. Quae tametſi obiter iam ſupra attigimus, hoc tamen loco fuſius tractare, tanquam cognitu digna non detrectavimus. Sed de ſignis diſtinguentibus plus ſatis.

Progno-ſtica. Colicus dolor cito curandus eſt, quia ob vehementiam vires maxime proſternit. Vbi ſalus futura eſt, excrementa oportet non nimium retineri, dolorem mutari, atque etiam intermittere, ipſum aegrum poſt redditum ſtercus, aut poſt remiſſos flatus aut enemata levari, et in quiete eſſe, ſemperque facile durante morbo ſpirare. Saepe coli do-

lor in reſolutionem nervorum tranſit, praeſertim in regionibus his ſeptentrionalibus. Vertitur et in morbum articularem, aut comitialem, aut melancholicum, vel hydropem, interdum etiam in volvulum abit, idque intra ſeptimum diem. Inter omnes affectiones colicas, ea, quae ex inflammatione ortum ducit, eſt graviſſima, ut quae in ileum tranſitum facile minetur. In omnibus doloribus colicis, quo dolores graviores, eo deteriores, quia maiorem cauſam indicant. Si ad mortem tendat, dolor eſt intenſiſſimus, non minuitur, non remittitur, nil excernitur. Vomitus vomitui ſuccedit. Sudor frigidus apparet. Vehementiſſimi colici dolores ſunt periculoſiores, utpote, qui a cauſis gravioribus fiant. Dolor colicus vehementes inducit cruciatus, quia colon denſum eſt, craſſum, et nervoſum, ac nihil, quod in ipſum confluit, facile diſcuti poteſt, quemadmodum in tenuioribus inteſtinis.

Victus ratio. Curatio pro variis cauſis variatur, ut ſi a craſſis lentiſque ſuccis excitetur, in univerſum cuncta, quae colicis adhibentur, attenuatoria ſint, et ad calidum ſiccum declinent. Quare aër eligatur talis qualitatis. Cibus quamvis per initia morbi, nec niſi finito tormento, eſt offerendus, deinceps tamen detur, qui ſit boni ſucci, et coctu facilis, ita ut cruditas ſatietaſque vitentur. Acriora vero, et quae vim habent extenuandi et incidendi, ſemper admiſceantur. Panis itaque ſit non aridus ac durus, neque recens a furno

no extractus, bene fermentatus, et modici furfuris. Carnes volucrium inprimis conveniunt, ut gallinarum iuvenum, columbarum, perdicum, turturum, turdorum, palumbarum, pavonum indorum, phaſianorum. Aves, quae in aquis degunt, vitentur, et graveolentes, et quae ſuperfluitatibus abundant. Ex quadrupedibus deligantur hoedinae, vitulinae, vervecinae, cuniculi, qui nondum annum attigerunt. Ex piſcibus ſaxatiles, et friabiles: ſolea, aſellus, lucius, perca, gobius, et ſimiles. Piſcium tamen rarior, aut nullus ſit uſus. Legumina vitanda, niſi lentem cum beta elixam praebeas. Ex oleribus apium, foeniculum, aſparagus, oreoſelinon. Verum ea decocta eſſe debent cum iure carnium praedictarum, in quo decoquatur etiam quantitas ſampſuchi, ſerpilli, ſatureiae, thymi, pulegii, origani, ſi febris abſit. Alliorum uſus uti ruſticorum theriaca a *Galeno* laudatur, quod calefaciat, et flatum diſcutiat citra ſitim. Porra, caepae conceduntur, maxime iis, qui ab iis non offenduntur. Ciborum quantitas ſit moderata, ne venter multis cibis conficiendis fatigetur. Carnes et piſces elixi potius, quam uſti praebeantur, ne ſiccitas inteſtina apprehendat. Iucunditatis cauſa, uva alba dulcis offeratur, ficus maturae. Vinum pro potu ſit adſtringens, album, tenue, perlucidum, non dulce, non acidum, mediocri aetate, temperatura dilutiore, modiceque bibatur. Si ſitis a cibo accidit, aqua calida praebeatur.

Neque cibus, neque potus recte ſumentur urgente dolore.

Curatio per medicamenta. In medicamentis ſummatim uſurpentur, quae humorem extenuant, calefaciunt, coquunt, evacuant. Quae vero vehementer attenuant calefaciuntque, vitanda ſunt, quia humorem in flatum vertunt, niſi valenter digerant, ac proinde dolorem diſtentione augent.

Venae ſectio. Phlebotomia omnibus fere eſt derelicta, efficaciori tamen remedio noſtris temporibus uſurpatur: multo magis ſi dolor gravis eſt, ſi carnoſum corpus, et ſi vires aetaſque permittant. Remiſſionis autem tempore fiat e baſilica dextra anguſto foramine, modica vacuatione: niſi febris adſit. Tunc enim ſanguis copioſior detrahi debet. Et ſanguinis miſſio generali ratione in omni dolore acerbiſſimo convenit. In primis igitur cauſa mali tollenda eſt, niſi dolor urgeat. Tum enim priori loco is leniendus eſt. Cum vero tria ſint anodynorum genera, ſcilicet, quae temperata ſunt, quae cauſam qualitate oppugnant, denique, quae ſtupefaciunt, videndum, ut incidamus et coquamus citra calefactionem, iis videlicet, quae minime inflant. Alieniſſima vero ſunt, quae torporem inducunt, cum huiuſmodi ſuccos frigidos non comitetur dolor vehemens, modo ſoli ſint. Si halituoſus ſpiritus coniungatur, non propterea conveniunt, quae torporem inferunt, quibus ad tempus dolores videantur remitti: affectus tamen poſtea fit maior, cum tuni-

cae

cae inteſtinorum medicamentorum frigiditate denſiores ac minus flatui habiles reddantur. Quare praeſtat longiori tempore et tutius curare, quam torporem inducere. Quia tamen eorum uſus quandoque eſt neceſſarius, de eo paulo poſt dicetur ſuo loco. Igitur clyſteres iniiciantur ex communi oleo. Saepe enim vitream pituitam cum faecibus expellit, ac dolorem finit talis clyſter. Aut ex eodem oleo, in quo ruta ſeu ſemen aliquod ex diſcutientibus incoquatur, liquato etiam in praedicto oleo adipe anſerino, vel gallinaceo. Oleum nucum eſt praeſtantiſſimum ob partium tenuitatem. Fiunt et clyſteres ex decocto foliorum malvarum, althaeae, mercurialis, betae, anethi, rutae, chamaemeli, foenugraeci, ſeminis lini, oleo chamaemelino, anethino, rutaceo, confectione de dactylis, hiera picra ſimplici, compoſita, benedicta, diacarthami, catholico, terebinthina veneta. In contumaci dolore additur decocto caput vervecum non ſua lana ſpoliatum, quod ad tabem uſque coquitur. Confert et ſi addas adipem anſerinum, gallinaceum, butyrum recens. Fit et clyſter ex vino albo et melle, aut ex vino et oleo rutaceo, et ex melle, oleo anethino, ac vino: aut ex decocto origani, anethi, rutae, polii, cum oleo anethino, et rutaceo. Sunt qui vino malvatico ſolo, vel cum oleis clyſtere iniecto, vel potato liberant, alii vino Hippocratico. Si ob doloris vehementiam clyſteres non retinuerint, glans alvo demit-

 ten-

tenda: qualis eſt, quae recipit *mellis* q. ſ. *pulveris hierae, agarici, et ſalis gemmae ana* ℥j. *foliorum rutae* ʒij. *foeniculi, cumini ana* ℈j. ſint autem longitudinis ſex digitorum, ut muſculum, qui anum claudit, excedant. Fomentum etiam ſiccum exhibendum ex milio, ſale, furfure, chamaemeli floribus, ſemine lini, foenugraeci, baccarum lauri, iuniperi, ſemine cannabis, cumini, anetho, quae in calefactis lateribus vino irroratis caleſiant. Horum quaedam calida ſunt moderate, non ultra primum gradum, ut partem materiae clementer digerant, neque novam vel attrahant, vel ex pituita ibi contenta excitent. Et humidum fomentum prodeſt, quod uſurpatur cum ſpongia, aut veſica, ut partes laxatae tenſioni magis obediant. Quemadmodum inſeſſus etiam utiliter fit ex decocto foliorum althaeae, chamaemeli, origani, calamenti, artemiſiae, anethi, lauri, rutae, thymi, roriſmarini, et ſimilium. Sed inſeſſus nempe ventris totius inferioris, per ſemihoram tantum vel circiter eſſe debet in balneo. Mora enim longior vires iam fractas dolore, vigiliis, inedia, deiiceret magis. Et dum inſeſſu dolor placatur, olfaciat aeger aromata, et ſuaves alios odores ad virium robur. Manus etiam lavet aqua roſarum, et vino aromatico. A balneo bibat abſinthii et cumini decoctum, aut vinum abſinthites: alii addunt cumini ℥j. quae ferveſiat in dicto vino. Caſtoreum denique aſſidue potatum malum pror-

prorſus demolitur, omnibuſque medicamentis praeſtat. Conferunt et cataplaſmata: quale eſt, quod ℞ *Foliorum et radicum althaeae ana* m. j. *farinae ſeminis lini, foenugraeci, milii, cuiuslibet* ℥ß. *aniſi, foeniculi, cumini, ana* ʒij. *miſceantur, et cum oleo anethino, chamaemelino, rutaceo, et oxymelite fiat cataplaſma.* Illitiones fiunt ex oleis dictis, adiecto butyro recenti, adipe anſerino, gallinaceo. Si dolor non conquieverit, dandum diatrium pipereon, vel diacuminum, vel electuarium de baccis lauri, vel nux moſchata trita, et cum vino generoſo permixta, vel theriaca. Sumitur et decoctum, vel aqua chamaemeli diſtillata, vel ius gallinae, aut galli, aut ſimile pingue cum multo croco. Per os etiam ſumitur oleum amygdalarum dulcium recens extractum, cui permiſcetur vinum album, vel vinum malvaticum, ſeu Hippocraticum. Non ſunt negligendi vomitus, ſi quis facile vomat. Vomitus prae omnibus auxiliatur. Vbi pituita fuerit extenuata, medicamento purgante utendum, hiera praeſertim, aut diaphoenico, adiecto pulvere hierae ſimplicis. Si enim eſt materia in ſolis inteſtinis, medicamenta ſuperare non debent hepar. Neque fortioribus purgationibus utendum, niſi ubi malum contumacius eſt. Ante purgationes autem materia contumax eſt incidentibus, coquentibus, et tergentibus praeparanda, tum ratione vitae, tum clyſteribus, qui iniiciuntur, atque iis, quae exterius admoventur. Et initio

tio valens non detur medicamentum ſolutivum, quia ſcybala ſunt plura, et penetrare non poſſunt. Incipiendum itaque a lenientibus et lubricantibus. Tamen in tribus caſibus ſolutiva vehementiora dantur, ſi materia antecedens a venis tranſit in coniunctam. Secundo, ſi humores tam craſſi ſunt, ut nec clyſtere, nec levi pharmaco educi poſſint. Tertio, ſi adeo vehemens eſt obſtructio, ut nullo pacto per praedicta aperiri poſſit. Quapropter nonnulli data prius mulſa, vel ſyrupo de quinque radicibus, et melle roſaceo, purgant electuario indo, hiera Ruffi, pilulis aureis, et ſimilibus. Purgato corpore cucurbitulae abdomini affixae cum multa flamma admoventur. Vbi dolor vehementior fuerit, utere clyſteribus ex oleis dictis, adiectis caſtoreo et papaveris ſucco magnitudine fabae, aut minori quantitate, ciceris videlicet magnitudine. Iiſdem clyſteribus adde capita papaveris, folia ſolani, hyoſcyami, perpetuo cavendo, quae valenter ſtupefaciunt.

Narcotica. Foris admoventur narcotica emplaſtri forma. Intro autem recipiuntur probe caſtigata, ut philonium, theriaca recens, ſed victis prius omnibus remediis et parva menſura. Viribus autem deficientibus, narcotica iniiciuntur potius, quam ſumuntur: praeſertim in cauſa calida. Frigidam enim augent, ſive pituita eſt, ſive flatus: fitque dolor non multo poſt ſaevior. Itaque clyſteribus praedictis adde philonii ʒij. vel iij. vel idem

idem illine balanis filum habentibus, ut tempeſtive retrahantur. Nam huiuſmodi ſua mòra calorem nativum interdum extinguunt, et occidunt caro vel apoplexia. Opium etiam caſtoreo flatus diſſipante, et ſibi maxime contrario correctum, interdum praedictis additur. Si ſumi narcotica neceſſe eſt, athanaſia datur ad ℨjß. vel philonium, quod eſt fortius, ad ℨj. et tutiſſime datur horum ℨj. cum purgantibus, ut cum hiera mellita, diaphoenico, electuario indo.

Curatio colici doloris a flatibus.

Si vero dolor eſt a flatuoſo ſpiritu, ſimili gaudet curatione. Neque enim uterque affectus differt, niſi quod in primo genere plus eſt materiae, flatuum vero minus. Alimenta, aniſum, cuminum, et carum habebunt immixta, et inſperſa, ut allium et piper. Conveniunt et his colicis vina optima, quaeque tenui ſunt ſubſtantia, non ſolum aegris, ſed et ſanis. Abſtineant aqua diluto vino, fructibus, herbis, oleribus. Sic et clyſteribus, et reliquis medicamentis adiicientur ea, quae magis flatum diſcutient, (ac eorum quantitas augenda,) ut ſunt cuminum, aniſum, ſemen foeniculi, pulegium, origanum, calamentum, furfur, milium, carum, daucus, anethum. (Prius tamen iniiciendi ſunt clyſteres emollientes.) Inſuper dabis ℨß. dianiſi, diacymini, diacalamenti cum pauco vino albo. Sed propriam curationem ſortitus eſt dolor, qui ſpiritum flatuoſum comitatur ex cucurbitula admota. Nam ii cum a dolore liberi, tum omnino

ſani redduntur. Quos vero non modo flatuoſus ſpiritus, ſed etiam humor male habet, iis ad tempus dolor ſedatur, reditque ſequenti nocte, vel poſtridie, vel etiam tertia die: potiſſimum ubi deliquerint in victu, aut importunius partes excalefecerint. Cavendum enim tibi ne impenſe partes excalefacias, extenuatoria curationis ratione utens. Poteſt clyſteribus addi compoſitio de baccis lauri, cum decocto chamaemeli, meliloti, ſeminum aniſi, carvi, cumini, addito oleo anethino, rutacea, laurino. Ex eadem materia cum vino fiunt emplaſtra. Hic autem, ut in reliquis generibus, habenda eſt ratio mulierum gravidarum, ne quid iniiciamus, vel imperemus, quod aborſum faciat, ut caſtoreum, euphorbium, amara omnia. Videndum enim ne nimis aperientibus, vel nimis relaxantibus utamur metu aborſus.

Curatio colici doloris ab inflammatione.

Inflammatione vero inteſtinum exercente, tenui victu utendum ac febricitantium proprio, quouſque diſcutiatur phlegmone. Speciatim eo victu utantur, quem capite de ventriculi inflammatione diximus. Aut victus ſit, qualis in volvulo ex inflammatione. Vena igitur initio tundatur e gibbero. Aliis vena interna ſecatur. Et ſi urina retineatur propter inflammationis magnitudinem, ex malleolo ſanguis detrahatur. Ab his, quae valide purgant ventrem, abſtinendum, magiſque lenientibus utendum. Praedicta etiam admoveri poſſunt praeſidia, praeterquam, quae acria ſunt, et calidiora. Et cataplaſ-

taplaſmata conveniunt magis, nec non irrigationes, ubi dolor perſiſtet. Indicatur enim in particula impactum eſſe, quod contriſtat. Nec minus patet, quod curatio per digerentia ſit molienda. Parentur ideo clyſteres ex *lacte*, *vel ex decocto foliorum malvarum*, *althaeae*, *violarum*, *hordei*, cui adde *olei violati*, *vel amygdalarum dulcium*, *vel roſacei* ℥iiij. *ſacchari rubri*, *aut mellis violacei* ℥ij. *pulpae caſſiae noviter extractae* ℥j. *adipis anſeris*, *vel gallinae* ℥iiij. Procedente tempore adde foenugraecum, chamaemelum, ſemen lini, anethi, praedicto decocto. Similiter utere oleo anethino loco praedictorum oleorum. Item circa initia lac aſininum cum caſſia fiſtula, et amygdalarum dulcium infunditur. Ex antedictis quoque huc transfer ſacculos, fotus, inſeſſus, balnea, ac reliqua topica minus acria, ſed magis lenientia. Nec minus in oleum deſcendere oportet, ac cucurbitulas defigere. Particulatim autem venter foveatur oleo melino ab initio, deinde ei mixto oleo chamaemelino. Caeratum fiat, quod recipiat *farinae fabarum* ℥ß. *vitellos ovorum* ij. *olei chamaemelini et roſarum ana* ℥ij. *caerae* ℥iij.

Curatio colici doloris ab acribus humoribus.

Si ab acribus humoribus dolor ingruit, alimenta conveniunt, quae non corrumpantur, aut a calore mutentur in pravam naturam, ut carnes gallinarum elixae cum lactucis, hordeo, aut avium extrema: quadrupedum, ut hoedorum, vervecum pedes anteriores. Tenuius alimentum eſt ptiſana hor-

hordeacea. Et ſi a iecore mordaces confluunt humores, cum carnibus pullorum uvam acerbam, aut malum cotoneum elixabis. Sed purgatio contentorum in ventre praecedat. Potus ſit aqua hordei, aut aqua prunorum. Abſtinendum ab acribus, tum cibis, tum medicamentis, irrigationibus, cataplaſmatis, vini potione potiſſimum veteris. Omnino victus ſit humidior, ac frigidior. Cibis, ut ptiſanae potiſſimum adiiciantur mali punici grana. Quoniam vero maxime purgationem deſiderat haec affectio, propterea ſtatim iniiciatur, quod eluere eiuſmodi humorem ſit aptum. Id autem ſit detergens. Talia vero cum plerumque mordicent, commodiſſime deligantur morſus expertia. Eius generis praecipue eſt ptiſanae cremor, vel decoctum malvarum, althaeae, foenugraeci, addita pulpa caſſiae, et duobus ovorum vitellis. Interim ſi ſuſpicio eſt ulcerationis, plantago, roſae, ſumach, et ſimilia decocto clyſterum miſcenda ſunt. Si clyſteres non ſufficiunt, propterea, quod humor tunicis eſt imbibitus, in eum uſum aptiſſima eſt hiera, vel ſemel exhibita, vel pluribus intervallis, quae miſcetur cum rorido melle et caſſia, vel in forma pilularum datur ad ℥ij. Praeter hieram humores acres purgat decoctum prunorum, tamarindorum, aut kebulorum luteorum. A purgatione convenit mica panis in ſucco mali punici, aut panis cum oxyſacchara, aut in ſucco uvae acerbae. Si fieri nequeat, ut ea, quae contri-

triſtant, vacuentur, affectus hic per epicraſim contemperandus eſt. Quapropter tum cibis, tum medicamentis praedictum humorem attemperare oportet, ut intybo, lactuca, ſyrupo violaceo. Dolore validius infeſtante, adhibentur, et ea, quae torporem inducunt, quae humores tenues cogunt et incraſſant, et calorem refrigerant et ſiccant talia medicamenta, in quem uſum ʒj. philonii perſici, aut romani exhibeas, ut dictum eſt, aut tripherae, aut requiei magnae nuncupatae. Sed tutius eſt iis, quae per ſedem infunduntur permiſcere, ut ſupra dictum eſt. Et ubi non ſuffecerint, ea devoranda permittas. Quae modice ſtuporem inducunt, in hac potiſſimum doloris ſpecie uſurpantur.

Curatio colici doloris a faecum retentione.

Si dolor eſt a faecum retentione, emolliendi vi praedita conveniunt. Victus omnino ſit humectans, ut ius carnis cum prunis, aut pruna ipſa cum ſaccharo. Et potus ſit decoctum prunorum cum ſaccharo. Clyſter: ℞. *Decocti malvarum, radicum althaeae, ſeminis lini, foenugraeci* ℔. jſs. *olei violacei* ℥iiij. *ſacchari* ℥ij. Quibuſdam profuit bibere *decocti prunorum* ℥vj. *mellis* ℥ij. *olei* ℥iij. venter foveatur medicamento dialthaeae, oleo chamaemelino, butyro vaccino, aut oleo, et axungia liquatis. Appoſita eſt nonnunquam pelvicula butyro plena umbilico, quod penetrare, ac faeces liquare et emollire quidam experti ſunt. Indifferenter colicis prodeſt lupinum ſtercus ex vino albo et tenuis conſiſtentiae epotum.

Ac-

Accipiendum ſtercus albidius, quale, ubi oſſa comederint, ſolent lupi excernere: et quod in terram non delabatur, ſed in ſpinis, vepribus, herbiſque iacet. Oſſa item reperta in illo ſtercore, et devorata, bibenda praebentur. Inteſtinum etiam lupi ſiccatum, tritum, et datum pondere ʒj. cum vino albo confert. Vtuntur et varie pelle lupi. Quidam partem pellis ventri admovent: alii ſtragulas comparant: alii cingulum geſtant. Laudant et anguillae ſanguinem. Proſunt et oſſa meſpilorum, lumbrici terreſtres, iecur caprillum aduſtum. Vmbilicus infantis nuper nati praeciſus, in aurum aut argentum includitur cum pauco ſale, ut geſtetur. Eandem vim tribuunt corallo trito, cornucervino uſto, et erinaceo ſimiliter uſto.

CAPVT XXI.

De Ileo ſeu Volvulo.

In tenuiori inteſtino non diſſimile doloris tormentum oritur: quale in laxiori ſeu colo fieri explicatum eſt. Eum affectum dico, quem graeci εἰλεὸν vel ἴλεον, vel χόρδαψον appellant. Latini quoque ileum, ſeu volvulum, ſeu tenuioris inteſtini malum. Quod quidem nomen habet a parte affecta. Εἰλεὸν enim dicitur tenue inteſtinum, quod hoc malo prehenditur: vel ἴλεος a ſymptomate dicitur, quod aegris dolor quaſi circumvolutus accedat: ab ἰλεῖν quod eſt volvere. Et convolvulus vel circumvolvulus a circumactione, quod ſit dolor circa umbilicum aegri. *Ratio nominis multiplex.*

Quemadmodum et a ſymptomate χόρδαψος dictus eſt, ἀπὸ τȣ̃ χορδεύειν, quod eſt inchordare, implicare, irretire, quod inteſtinum ad chordae ſimilitudinem videatur convolutum, quamvis χορδεύειν non ſimpliciter intorquere aut implicare ſignificat, ſed inteſtina coquorum more implicare, et involvere. Et χορδαὶ, καὶ χορδάσματα inteſtina ſignificant. Vel ἀπὸ τῆς χορδῆς ἅπτεσθαι chordapſus nomen traxit, quod qui manum loco admoverit, chordam attingere videatur, propter partis affectae tenſionem. Χόρδαψος.

Eſt

Ileos quid. Eſt igitur ileos tenuis inteſtini obſtructio peracuta, et dolorifica, nil ſinens deorſum deſcendere. Quanquam nil vetat in craſſiori inteſtino obſtructionem eiuſmodi fieri. Quae cauſa fuit, cur Diocles plenioris inteſtini morbum ileum nominarit. Quanquam mutata eſt nominis ſignificatio, et ileos coepit vocari, qui antea χόρδαψος vocabatur. De diſcrimine autem inter colicum et iliacum dolores praecedenti capite diſquiſitum eſt. Porro uterque vehementiſſimus dicitur. Nam et ileos in ſe conſideratus vehementiſſimus eſt: quamvis colicus interdum vehementior dicatur, tum ob intemperantiam, tum ob corporum ſeu inteſtinorum craſſitudinem et ſpiſſitudinem, in quibus materia non diffluatur.

Pars affecta. Partes igitur affectae ſunt ſublimia atque gracilia inteſtina, (et maxime ileon, unde nomen habere dictum eſt,) potius, quam craſſa.

Affectus. Affectus vero ſymptoma eſt in genere noxae functionum naturalium ipſorum inteſtinorum, excretricis videlicet, idque proprie ablatae. Namque in eo nil exit inferius, ut paulo poſt adiicietur. Quamvis et ad ſymptoma depravati tactus referri queat, qua dolor eſt, nempe tactus corruptus inteſtinorum gracilium.

Cauſae. Plures autem ac variae cauſae volvuli enumerantur: cum meatus poſſint intercludi, vel aboleri propter coalitum, anguſtiam, obſtructionem, compreſſionem, et ſubſidentiam.

tiam. Cunctae vero reducuntur ad intemperiem, vel ad collectiones non naturales inteſtini tenuioris, vel ad ipſa excrementa contenta. Quapropter inflammatio, ſcirrhus, abſceſſus, obſtructio ſtercoris ſicci in aliquod dicti inteſtini volumen impacti, facit loci anguſtiam, ut nil poſſit ad inferiora tranſmitti. Eſt et cauſa ciborum aſſidua corruptio et cruditas, praeſertim, ſi multi et non aſſueti ſumantur, maximeque ex pinguibus carnibus, quae corruptae et retentae in tenui inteſtino obſtructionem faciunt. Fit et interdum a tumore frigido praeter naturam ſuborto in tenui inteſtino, et nonnunquam a pituita frigida vitrea in ſublimioribus retenta. Item ex acervata frigidae potione, maxime ſi ab exſudantibus excipiatur. Similiter ex plagis ſeu ictibus in locis quibuſdam, in quibus ſitum eſt inteſtinum. Item fit in iis, in quibus inteſtinum devolutum eſt, indeque violenter retruſum, ob peritonaei ſtructuram et laxationem. Fit et ob veneni potionem. Addiderunt et recentiores oriri a bile multa acervata in inteſtinis. Dolorem vehementiſſimum excitant haec omnia, tum ob materiae acrimoniam, tum ob partis ſenſum. Contingit et volvulus a fungis comeſtis; a frigore vehementi. Cauſae denique pigrae atque tardae alvi deiectionis, excrementorum via prorſus occluſa, generant ileum. Quanquam et omnino non negandum, tametſi rarius eſt, ileum fieri poſſe ab humoribus craſſis ac tenacibus, et ab omnibus, quae inter-

cludere exitum poſſunt, ſeu tantam loci anguſtiam facere, ut nil ad inferiora tranſeat: quod et a flatu craſſo itidem obſtruente contingere poteſt.

Signa. In ileo dolor eſt acutiſſimus, modo ſupra umbilici regionem, modo infra: fitque ex alterutro loco inflammato. Praeterea tumor quidam ſic prominet, ut laeſum inteſtinum ad chordae ſimilitudinem convolutum videatur, ut dictum eſt. Ventriſque itinera, quibus excrementa feruntur, ſic impedita ſunt et praecluſa, ut niſi forte liquida et ſeroſa deiiciantur, neque iniectus clyſter aſcendat, neque cibus ore ſumptus deſcendat, ipſaque alvus ne flatum quidem emittere poſſit, (fit autem cohibitio ſtercoris praeſertim cum morbus eſt in flatu, nil enim emittitur, niſi quod forte ante hunc dolorem iam erat in colo.) Surſum itaque protruſis omnibus creber vomitus cietur, tum bilis, tum pituitae, quem multa antecedit nauſea, et ructūs inanis, et ventriculi humiditas. Spiritus etiam fit difficilis ex diſtentione ſepti tranſverſi, et compreſſa parte inflammata. Quicquid etiam cibi vel potionis aſſumitur, tametſi id intro deſcendit, paulo tamen poſt, quia tranſire inferius non poteſt, iterum vomitu redditur impurum, ac male olens. Id fere tum ſolum ſine alvi ſaburra per os fertur, cum ſuperior gracilis inteſtini pars laborat. Ipſum autem quoque ſequitur ſtercus in lethalibus volvulis, ſi paulo inferior morbus ineſt. Quamvis non proprie ſtercus

eſt:

eſt: quoniam quae excernuntur, ſtercoris formam non habent, antequam pervenerint ad inteſtinum. Et cibus in inteſtinis corrumpitur, quae corruptio graviter olet, cumque evomitur, propter graveolentiam ſtercus videtur. Idem incommodum ſub utroque caſu tum etiam accidit, cum ad extrema ventum eſt: ſubindeque lumbrici evomuntur. Vrina difficulter redditur, quoniam ad urinae expreſſionem iuvant muſculi abdominis. Hi vero ceſſant a munere ſuo, ob vehementiam doloris inteſtinorum, qui compreſſione augetur. Imo ipſe anus ita clauditur, ut ne acumen acus admittat. Clauſura autem podicis fit, quia muſculus anum claudens prae dolore partium ſuperiorum convellitur, et membra omnia inferiora ſurſum trahuntur impetu quodam expellentia excrementa ventris per ſuperiora, et vomitu, ad faecum expulſionem. Incipit enim impetus excretionis ab infernis partibus compreſſis partibus. Noviſſime os, quique ructu effertur vapor, ſed et totum corpus mali odoris eſt, acceditque ſingultus et delirium, itemque nervorum diſtentio, gelidus ſudor, extremorum frigus, tremor cordis, ſyncope, omnia certiſſimae mortis indicia. Singulae autem cauſae ſupradictae facile etiam dignoſcuntur: externae ex aegroti ſeu aſſidentium ſermonibus: internae ex iis, quae praeceſſerunt, vel quae ſubſequuntur. Vt ſi ob inflammationem ileos eſt, cum febre aderit anguſtia magna, vomitus, et ardor.

Si ex obſtructione aridi corporis, aut ſi ex inteſtini delapſu in ſcrotum, aut ſi eſt praeſentia craſſi et lenti ſucci, (licet non ſit admodum probabile) ea omnino ex propriis ſignis elici poſſunt. Idem de reliquis iudicium.

Prognoſtica. Ab ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, vel convulſio malum. Non niſi enim in exitialibus ileis eſt vomitus, et ſi vehementius diſtorqueantur, ſtercus ſuperiora petit, et ſingultiunt. (Deſipientia vero et convulſio fiunt compatiente nervorum principio ſtomachi paſſioni.) Si vomitus ſtercoris contingat, exitialis erit affectus. Hoc genus vitii omnium, quae inteſtinis inſidiantur, acutiſſimum eſt, et niſi reſolvitur, intra ſeptimum diem occidit. Idem pueris familiarius, (qui tamen evadunt beneficio humiditatis) ſenibus rarius, ac penitus exitiale. Frequens ſub eo vomitus ac ſurditas, mala ſunt. Sperare ſalutem licet, ſi purgans medicamentum ore ſumptum alvum perrumpens deiectionis initium praebet, utique ſi reliqua ſigna ſalutis concurrunt. Minus periculi eſſe ſolet, ubi dolor locum mutat, quam ubi fixus in una ſede inhaereſcit.

Victus ratio. In curationis ordine, victus ratio tenuiſſima eſſe debet, atque obſervandum, ut quieſcant aegri, ac dormiant, et alimento utantur liquidiori, quod facilius deſcendat, et concoquatur. Quale eſt ptiſana hordei colata, liquidum amygdalatum, ius pulli.

Si

Curatio ilei ab inflammatione.

Si ab inflammatione oritur, fiat venae ſectio inprimis, e directo partis gravius affectae, et vena cubiti interna ſecetur, ſanguisque pro plenitudine ac viribus detrahatur. A venae ſectione, uno vel altero leniente clyſtere exhibito, confeſtim medicamentum purgans leniendo propinetur, ut manna, caſſia, ſaccharum violaceum. Quo loco obſervandum, quod tam in ileo ab inflammatione, quam ex quavis alia cauſa excitato, quae medicamenta per os voranda praebentur, hic magis competunt, quam in coli dolore, ſumpta a poſitu indicatione. Et in hoc affectu duabus poſt horis praeſcribunt quidam enemata, ſi medicamentum nihil moverit: et contra ſi non agit enema ſumptum, obtrudunt paulo poſt medicamentum. Clyſter autem paretur ex decocto malvae, foenugraeci, et ſeminis lini, cum oleo et butyro. Saepe id auxilii ſatis eſt, tumore praeſertim in umbilico exiſtente. Cucurbitula deinde inflammatis partibus per ambitum ſcarificatis affigenda. Paſſulae et caricae inflammationem mulcent, butyrum lenit, et alvum relaxat. Nec erit inutile clyſterem acrem iniicere, quando malum eſt in ſuperioribus inteſtinis procul a ſede. Extrinſecus vero admoveantur, quae inflammationibus conducunt, et leniunt, ut fotus ex roſaceo, oleo anethino, nardino: deinde lana ſuccida calenti, et vino immerſa. Cataplaſma ex farina hordei, foenugraeci, butyro, vel axungia porci, oleo chamaemelino. Deſuper quoque

que molle emplaſtrum apponatur ex hordeacea farina cum aqua et oleo; cui ab initio addendum eſt roſaceum, deinde chamaemelinum. Brevi tendit inflammatio in ſuppurationem. Si quidem intra tertium diem cum faecum vomitu ſolet interimere hominem. Poſt haec lavandus aeger balneo molliente ac refrigerante ex malva, althaea, violacea, et ſimilibus. A balneo liniatur venter iis, quae modice calefaciunt et laxant, ut oleo chamaemelino, violaceo, mucaginibus ſeminis lini, et aliis. Dantur etiam narcotica, ut in dolore coli, ſed recentia, et in colico inveterata: quia in colico minus refrigerandum eſt. Inclinante morbo detur etiam theriaca diluta in aqua ſtillatitia foeniculi, vel papaveris rubri. Vtiliſſimum eſt poſt venae ſectionem, et alia remedia, in vehementiſſimo dolore dare ℥iij. olei amygdalarum dulcium recens extracti.

Curatio ilei a ſtercorum multitudine.

Si ex ſtercorum multitudine facta obſtructione ileos oritur, quae ſtercus emolliunt, et per alvum ſubducunt, tribuantur, veluti eſt ius pingue gallinarum, pullorum, phaſianorum, aut ptiſana in eodem iure decocta. Pariter conveniunt lenientes clyſteres parati ex decocto foliorum malvarum, violarum, mercurialis, althaeae, florum chamaemeli, meliloti. Bullitis his in aliquo praedictorum iurium, adde olei communis, amygdalarum dulcium, chamaemelini, aut anethini ℥iij. mellis roſati ℥ij. Nec erit alienum ℔. ß. olei communis dulcis, aut oleum amygda-

amygdalarum dulcium, ut in ſuperiori curatione, abſorbendum dare. Nam obſtructio, quae fit a corpore duro, primum habebit remedium duritiei, ex humidis pinguibusque clyſteribus. Demum ex acribus evacuationem expoſcet. In hunc etiam uſum confert ius galli a *Meſue* deſcriptum. Faeces item emolliuntur per decoctum malvarum, foenugraeci, caricarum, addito melle roſato, oleo anethino, chamaemelino, ac ſale. Quibuſdam etiam clyſteribus caſſiam fiſtularem addimus, vel hieram compoſitam. Extrinſecus fiunt irrigationes, fomenta, cataplaſmata emollientia. Quare venter foveatur oleo anethino, butyro, unguento dialthaeae. Expedit quoque eiuſdem unguenti ℥iij. cum reliquis clyſteribus admiſcere. Quidam etiam in ſolium ex decocto malvarum, althaeae, ſeminis lini, foenugraeci deſcendunt: et per quartam partem horae in eo immorantur: deinde ventrem oleo calenti lana infuſa fovent. Quod vero quidam ſtercore duro inteſtinis inhaerente medicamenta purgantia propinant, non laudandum eſt, magnam enim inferunt violentiam, aliunde trahentia humores, qui valde implent inteſtina, ac proinde valentius vomere cogunt. Bile tamen aut pituita citra inflammationem volvulum efficientibus, venter purgandus eſt hiera Ruffi, et diaphoenico.

Curatio ilei ab humoribus craſſis, et aliis cauſis.

Si contingat ab humoribus craſſis ac tenacibus volvulum oriri, ſimili modo curabitur, ut colicus dolor. Sin vero ex crudita-

te, et ciborum corruptione, et inſalubri cibo, ut fungis, et ſimilibus ortus eſt, et corruptus cibus ventri adhuc inſideat: confeſtim aeger vomere cogatur. Atque ubi aeger vomuerit, ſumat theriacae veteris ℨj. ex vino. Neque hoc ſemel feciſſe ſatis ſit: repetatur diebus aliquot proxime ſequentibus. Si nil ciborum crudorum in ventre continetur, omni conatu, tum flatus, tum ſtercora infra trahantur per glandes, illitiones, clyſteres. Purgans medicamentum (ſi non ſuffecerint praedicta) exhibeatur ex hiera, diaphoenico, catholico: quanquam in ileo medicamenta per os ſumpta parum iuvant. Eſt et accommodatum anethum in aqua et oleo decoctum, et bibitum. Deinde panem in aquam ferventem coniice, eiuſque fruſta calida confeſtim edenda praebe, nec minus opitulabitur chamaemeli decoctum: quod, ut ſi quid aliud, hypochondriis ac reliquis viſceribus, quae circa hypochondria ſunt, gratum exiſtit, condenſata corpora rarefaciens, indurata molliens, tenſa relaxans, dolores ſedat ac mitigat. Quin et tale eſt lini ſemen, quod minus chamaemelo viſceribus eſt gratum. Haec medicamenta praeberi poſſunt volvulo ex quavis cauſa orto: praeterquam, ſi ex inflammatione fuerit excitatus. Fovendus et podex per ſpongias calidas in quibuſvis volvulis, nedum eo tempore, quo glandes fuerint appoſitae, ſed in reliquis temporibus, ut ex eis, qui ad imum inteſtinum poſitus eſt muſculus relaxetur,

nec

nec ab ipſo conſtrictionis motus incipiat. Decoctum igitur ex foliis althaeae, malvarum, ſeminis lini, chamaemeli in aqua et oleo paretur, et per ſpongias calidas applicetur, vel in eodem decocto inſideat aeger. Si dolores perſeverant, et maxime quibus clyſteres infuſi non infra rurſus prodeunt, etiam ea, quae levant dolorem, exhibenda ſunt. Itemque convenientes ſunt antidoti ante ſomnum, ſeu ex viperis theriaca andromachi, et poſt eam, quae mithridatii nomen habet. Si volvulus ortus eſt a venenoſo pharmaco ſumpto, ſeu a veneno epoto, aquam tepidam multam bibendam dabimus, vomereque cogemus. Dein oleum calidum in potu dandum eſt, aut iura pinguia, ut denuo vomant ex moderato eorum potu. Deinde quieſcant parumper: poſtea theriacen accipiant cum vino diſſolutam. Et ſi adhuc perſeveraverit, utantur purgante aliquo medicamento, ex ſupra commemoratis, et cibis veſcantur boni ſucci. Si obſtructio perſeverabit, alvus lacte ſciſſo, cum modico ſcammoneae, vel aloës, vel alio medicamento purgante inanienda eſt. Si malum pendet ex delapſu inteſtinorum, decubitu ſurſum vergente adornato, delapſum inteſtinum ad inguinum partes retrudatur, ac leviter citra violentiam ac compreſſionem ligatura faſciave adhibita contineatur. Quod ut commodius fiat, fotu prius locus tumoris foveatur. Quando ventriculus multo vomitu labefactatus eſt, illi convenientibus remediis conſulatur.

CAPVT XXII.

De Lumbricis.

Ἑλμινθες. Ἑλμίνθων appellatio quandoque de omnibus lumbricorum differentiis, ſaepius vero de teretibus effertur.

Σκώληκες. Qui enim ex auribus, dentibus, renibus, veſica, aliiſque partibus, nec non ex ſordidis ulceribus prodeunt, σκώληκες potius, quam ἕλμινθες dicuntur. Quanquam et vermes ex hepate, pulmone, thorace, utero viſi ſunt manaſſe.

Lumbricorum differentiae. Tres autem ἑλμίνθων differentias vulgus medicorum cum veteribus ſtatuit, teretum videlicet, latorum, atque aſcaridum ſeu tenuium.

Tineae. Alii quartum genus adiiciunt longiſſimerum, quos tineas nominant: et a latis ſeparant. Quos tamen plerique omnes ſub latis comprehendunt, et ſic denominant, quod inſtar faſciarum ſint lati ac longi. Quidam etiam ex recentioribus praeter dicta quatuor genera quintum genus addunt, cucurbitinorum videlicet, ſic dictorum, quod ſemina cucurbitae referant; neque latis vel tineis adſcribunt, quod eorum foetus eſſe non poſſint: neque partes ſint animalis, cum ipſos potius animalia conſtet eſſe. Ita illa quinque genera inter ſe loco, vel figura, vel magnitudine diſtinguuntur. Nos potiorem claſſicorum

corum medicorum partem ſecuti, tria ſupra dicta recipiemus genera.

Teretes enim ſunt ϛρογγύλοι cognominati, reliquis frequentiores, qui creantur plerumque in ſuperioribus gracilibuſque inteſtinis, et ſuperiorem ventrem ſubeunt: ideoque frequenter per os et nares reiiciuntur. Et id genus pueris, atque iis, qui ad pubertatem accedunt, peculiare eſt. *Teretes.*

Lati vero ſeu πλατεῖαι ſunt mutatio quaedam, (ut nonnullis viſum eſt,) inteſtinorum in corpus quoddam vivum et animalis modo mobile, quod ſaepe totum redditur longitudine incredibili, aut in partes diſſolutum, et eorum rarior eſt generatio. De quibus quidam e recentioribus ſic ſcripſit: ſi talis materia continua ſit et extenſa, animatur, non (ut *Aëtius* putavit,) quando tunica interior inteſtinorum abſcedit. Nam impoſſibile eſt tunicam illam abſcedere, et accipere vitam. *Lati*

Lati huiuſmodi κειρίαι καὶ ταινίαι vocantur, hoc eſt inſtitae, a ſimilitudine, quas cum inſtitis habent. Scribunt et alii a latitudine latos vermes dici trium, aut quatuor, aut quinque digitorum, qui ſecundum longitudinem extenduntur, vel circumplicantur, ut aliquando ſint ipſis inteſtinis longiores, nempe quandoque tricenum pedum, vel plurium. Alii vero oriri aiunt ex interna inteſtinorum membrana putreſcente ſemini cucurbitae ſimiles, ſed longiores ac latiores: adeo, ut ſaepe per tota extendantur inteſtina. *Κειρίαι καὶ ταινίαι.*

na. Propterea cucurbitinos ſe vidiſſe teſtatur *Benivenius* inter ſe adeo cohaerentes, ut unus vermis videretur quatuor cubitorum longitudinem excedens. Et *Alexander Benedictus* invicem compactos ſe vidiſſe narrat, longitudinem quindecim pedum complectentes: atque ita unum mentiuntur animal.

Ἀσκαρίδες. Aſcarides vero (ἀπὸ τȣ ἀσκαρίζειν, quod eſt movere) a frequenti motione ſic dicti ſunt parvi lumbrici, tenues, ſimulque teretes, qui in extremo recti inteſtini et muſculi ſphincteris initio oriuntur, horumque locorum vehementem pruritum excitant.

Pars affecta. Qualiscunque igitur fuerit lumbricus genitus, inteſtina afficiuntur: neque in ventriculo ipſo gignuntur, ut falſo quidam opinati ſunt. In teretibus quidem inteſtina gracilia, in aſcaridibus craſſum ſeu rectum, in latis ubi longius extenduntur, tam tenuia, quam craſſa affecta ſunt.

Affectus. Affectus autem morbus eſt in numero tota ſubſtantia praeter naturam. Vnde nec ullam actionem, nec uſum naturalem animatis corporibus praeſtare poſſunt, contra nonnullorum ſententiam. In ipſo enim univerſo generantur pro ipſius expurgatione, ex phyſicorum placitis. In humanis vero inteſtinis minime, cum flava bilis ad ea ipſa effuſa id praeſtet. Vſus et actiones ſecundum naturam, ad partes ſecundum naturam noſtri corporis referuntur. Vermes autem neque partes, neque ſecundum naturam ſunt: ſed toto genere praeter naturam.

Supra-

Supradicta vero lumbricorum genera *Cauſae.* communicant materia generationis, quae eſt craſſa, cruda, et pituitoſa materia putredini accommoda, in inteſtinis contenta, vel ſaltem excrementis permiſta. Bilioſus enim ſuccus ſua amaritudine et acrimonia eos perimeret, quemadmodum et atra bilis frigida ſicca, ab animalis proportione et vita longinqua exiſtit. Nec minus inepta eſt materia ſanguis, quando proportionem habet pro nutrimento partium hominis, neutiquam vero pro vermium generatione, atque intra vaſa continetur. Agens etiam idem in omnibus, nempe calor non abſolute putridus, a quo nil generatur, ſed naturalis, iſque plurimus, qui materiam obtineat generationi talium animalium idoneam. Quare in valde tenellis non gignuntur, quia in eis calor validus non exiſtat, cum humiditati permixtus ſit. Sed ubi validior eſt, perficit, informat, ac praeparat, modo quo poteſt ipſum obtinens, ut exinde lumbrici procreentur. Natura enim eligens, quod melius eſt, putredinem haudquaquam derelinquens, nec eam obtinere valens, ipſam lumbricorum ſpecie donat. Et cum ex aliqua materia animalia generantur, illud totum, quod in ea benignum eſt, ad generationem animalis abſumitur, quod ſupereſt, velut excrementum redundans, et naturali calore deſtitutum putreſcit. Praeterea animalia ex putredine genita, generant quidem, ſed diverſum genus, quodque proprie nec mas, nec foemina eſt.

eſt. Sed ut unde divertimus, eo revertamur, cauſam materialem dum ſtatuimus pituitam, teretes quidem arbitrantur plerique ex pituita naſci minus calida, ſatiſque humida: latos et cucurbitinos ex mucaginoſa. Aſcarides ex eadem, ſed acetoſa, vel (ut alii volunt) ex acriori et ſicca: quae minus extendatur in longum: ut lati oriuntur ex materia valde lenta, et glutinoſa. In ſumma, tam in pueris, quam in adultioribus excrementa craſſa, pituitoſa, putreſcentia abundant, atque etiam cruditates incaleſcentes. Communiter enim omnis generis lumbrici exercent, utique ſi multa cruditate onerantur, vitioſiſque cibis longo tempore ut caſeo, fructibuſque fugacibus uſi fuere. Craſſorum, et quae difficulter coquuntur, alimentorum uſus praeceſſit, ac eadem largius ingeſta fuere, et maxime frumentacea. Eoſdem etiam comperies balneis a cibo uſos fuiſſe.

Signa. Vt ad notas ipſas veniamus, communes hae ſunt duorum priorum generum. Per ſomnum dentes ſtrident, multaque ſaliva ex ore defluit, quam ſaepe aeger tum quoque devorare quaſi mandens aliquid videtur. Vigilanti ſaepe pruriunt nares, multis infeſta eſt ſitis, quae potu non ſedatur. Interdum venter diſtenditur cum murmure, atque multa torſione, idemque tanquam hydrops eſſet tympanias, inflatur, acceduntque ſubinde laevitas inteſtinorum, oculorum ſuffuſio, pallor faciei, ſudorque frigidus, ac male olens. Nonnunquam ipſa etiam afficitur mens

mens. Verum aeger neque feſtucas colligit, ut in acutis febribus, neque gravem capitis dolorem ſentit. Iidemque lumbrici noctu moleſtiores, quam de die eſſe ſolent. Per inediam maxime ſurſum repunt, tumque inteſtina, praecordia, ſtomachum torſionibus ſolicitant, ſimulque animi inferunt defectionem, vel praefocationem, vel tremorem, vel morbum comitialem, vel ipſam denique ſyncopen. Praeterea coli dolorem, caninam appetentiam, et cordis palpitationem a lumbricis fieri ſaepe animadverſum eſt. Quidam enim ex morſu ventriculi compatiente corde animo linquuntur, tremunt, et pulſum habent, nunc intercadentem, nunc recurrentem. Quibuſdam os et lingua humeſcit, et oculorum turbationem patiuntur. Fere longis proprium eſt, ut in gracilibus gignantur, utque haec morſibus per inediam impetant, et interdum in ipſum procurrant ventriculum, tumque dolorem moveant, nauſeam, vomitum, ſingultum, ſiccamque tuſſim et tenuem, brevibuſque moleſtam intervallis. Iidem cum forte ad ſtomachum perveniunt, difficilem deglutitionem reddunt. Inter haec alii per ſomnum edito clamore expergiſcuntur, in ſomno tremunt ac praeter rationem exſurgunt, iterumque protinus ſopiuntur. Alii inter dormiendum linguam exerunt, ſimulque vario decubitu corpus iactant. Pueri etiam ſic formant os, ut quaſi eo tenere mammae papillam, ac devorare aliquid videantur. Multis oculi ſanguineo rubore imbuun-

buuntur, itemque malae: verum is rubor paulo poſt perit, livore novo victus. Pulſus inaequalis, obſcurus, deficiens, recurrens. Nonnullis venter corruptum cibum deiicit, flatibus intumeſcit, reliquum corpus ſine probabili cauſa extenuatur. Aliis appetitus perditio accedit. Si febris incidit, ea ſine ordine ac lege increſcit, ac ter quaterque die vel nocte recurrit, non ſine ingenti extremorum frigore. Cuncta haec accidunt ab ipſis animalibus in inteſtinis obvolutis, ſeu cum per eadem ſerpunt ac rodunt, et morſum inferunt, tum ex febrili calore pravos ad cerebrum vapores tranſmittente, ex putrida in ventre collecta humiditate exhalantes. Cognoſcuntur in ventriculo collecti, ex eius morſu, nauſea, faſtidio, vomitu. Si in tenuibus inteſtinis conſiſtant, fluorem alvi faciunt, vel lienteriam, venter inflatur. Non omnia in omnibus ſigna inquirere oportet, ſed eorum plurima, aut nonnulla. Lati autem lumbrici, ut multa habent, quae eſſe familiaria longis dicta ſunt, ſic ſoli aſſiduis morſibus hominem fatigant, atque ingentem et inexplebilem ciborum cupiditatem inferunt. Quod enim aſſumptum eſt alimentum, continenter depaſcunt. Saepe hi intus magna mirabilique inter ſe ſerie cohaerent, ut iam dictum eſt. Lati vermes in his, qui febre carent abundant, ac diuturnis morſibus etiam cum febre accidunt. Latis lumbricis occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia, ſeu imbecillitas

tas cum tarditate. Certiſſimum indicium erit, ſi quaedam ſemini cucurbitae, ſeu cucumeris ſimilia excernantur, quoniam horum, quandoque partes conciſae prodeunt, quae ſemel ſane exſolutae, non amplius ſecundario ſegregantur. Interim et ipſi integri excernuntur, ut incredibilem de ſe praebeant aſpectum. Vbi vero tenues lumbrici ſeu aſcarides intus verſantur, in ano ſcilicet ac recto inteſtino, multus in his locis pruritus eſt: ex quibus interdum emergunt, et in femora, nates, quoquoverſus prorepunt, ſaepius in deiecto ſtercore cernuntur, quod etiam adultis hominibus frequens eſt. Inter haec aſſidua oritur deſidendi cupiditas, homoque poſt redditam alvum rectius habet. Quoniam vero aſcarides in ano fiunt, et conglobati degunt infiniti hi lumbrici, ob frequentem motionem aut ſuctum, teneſmum faciunt interdum, excrementa liquida et bilioſa ſunt, in quibus apparent: ut in iumentis indicant malam concoctionem, quam foetor teſtatur. Sic eorum indicia ſumuntur ex graveolentia. Indicant enim pravos aſſumptos cibos, ac eorundem corruptiones, et frigiditates. Lumbricos teretes eunte in iudicationem morbo deſcendere idoneum eſt.

Prognoſtica. Initio morbi ex ſubiacente corruptione oriuntur: in vigore ex malitia morbi: in declinatione et permutatione in melius, ſeu ex caloris innati victoria, et dominatione in materiam ſaltem, quam pro eius malitia habere poteſt. Et hi ſane citius ſeparantur, eoſque

natura reliquorum excrementorum inſtar expellit. Vermes enim ſaepe fiunt in febribus, his praedictis tribus temporibus. Saepe vero fit, ut vermes antecedant, qui deinde febres concitent, agitatis in ventre putreſcentibus excrementis, et conſentientibus reliqui corporis ſuccis, aut ob inopiam alimenti languentibus: deinde ſuccis improbe gubernatis, aut quando cum ſuccis ex alimentis genitis excrementa, quae cum vermibus putrent, procedunt ad vaſa. Peiores ex ipſis cenſentur maiores minoribus, paucis multi, albis rubri vel rufi, viventes mortuis deteriores: quamvis alii viventes mortuis praeferant. Minus in longis lumbricis periculi eſt, quam in latis, ſolentque his etiam illi eſſe frequentiores. Inter omnes minus periculoſi ſunt aſcarides, quia tenues, et exigui, et in loco a partibus principibus remotiore oriuntur: etiamſi a deteriori materia generentur. Pueros praecipue exercent ab infantia uſque.

Victus ratio. In victus ratione praeſcribenda aër ad calidum ſiccum declinet, praeſertim ſi febre careant. Somno utantur mediocri, eoque nocturno, nec niſi per duas horas a cibo. Exerceant corpus ante cibum, ſi febris non adeſt. Alvus ſit lenis: alioqui balano aut clyſtere citetur. Vitent animi affectus immodicos, veluti iram, triſtitiam, timorem, et id genus reliquas perturbationes, potiſſimum a cibo. Et quia inediam non ferunt, dandus eſt tum praecipue cibus, cum non omni-

omnino inaniti fuerint. Cibi ſint calefacientes, attenuantes, niſi febris adfuerit. Tum enim temperari debent: ſintque boni ſucci, et qui facile in totum corpus diſtribuantur. Habeant admixtum acetum, in conditura, aut ſalſamento. Si ſimul alvi profluvium adfuerit, ex quo lumbricos magis abundare ſciendum eſt cibo non diſtributo, ſorbiles cibi dentur admixtis adſtringentibus, ut pyris, ſorbis, malis punicis praecipue acidis. Iidem cibi ſorbiles dandi ſunt infantibus: quemadmodum iis, qui cibum averſantur, contuſae gallorum aut pullorum carnes, ſeu eorundem iura, in quibus iam dictae carnes liquatae ſunt. (Conſummata vulgus vocat.) Reliquis exhibeantur praedictae carnes pullorum, gallinarum, phaſianorum, columbarum iuvenum, turdorum, merularum, parvarum avium montanarum. Cappares et colymbades conveniunt cum aceto. Vitent legumina, piſces, lac, caſeum praeſertim veterem: panem non fermentatum, et multos cibos, qui ex eo parantur. Vitent caetera alimenta craſſa, lenta, pituitae gignendae idonea. Quantitas ciborum multa pro una vice non ſit: ſed ſaepius exiguo cibo utendum, calido, ſicco, acri, amaro, niſi interdum morſus eorum ob famem ſaevientium dulcibus ſit placandus. Bibant vinum album, ſubauſterum; aut febris ratione, aquam cinnamomi.

In medicamentorum uſu id inprimis ſpectandum, quod cum lumbrici ſint tota ſubſtantia præter naturam, prorſus eos expel- *Medicamentorum ratio.*

 lere

lere convenit, expelles vero ſi necaveris. Necabis autem amaris. Viventes namque obſiſtunt, cum adhæreant inteſtinis. Mortui una cum ſtercore expelluntur. Expelluntur etiam cum hoc vivi, ſed ſtupefacti, et ſemimortui facti. Primum igitur detergentibus utendum medicamentis, deinde purgantibus materiam ex qua generantur lumbrici Quod ſi per expurgans ventrem medicamentum non educantur ſimul cum materia ii medicamentis amaris occidenti ſunt. Et quoniam amara fugiunt, prius dulcia adhibeantur in potu: deinde amara, ut ineſcati capiantur, et amarorum ingeſtione pereant. Quod et facimus pauca dulcia cum multis amaris ac validae amaritudinis miſcentes, ſemper etiam cavendes, ne validas febres irritemus. Humor itaque oxymelite incitatur, cum decocto origani, calamenti. Deinde purgabimus febre valida non exiſtente, bibitis duabus drachmis agarici infuſi in oxymelite, vel bibita hiera ex decocto origani. In eundem uſum ſi febris valida invadat, convenit rhabarbarum cum melle rorido in myxarum ac tamarindorum decocto diſſolutum. Teretibus autem leviora remedia conveniunt, quam aſcaridibus. Si interim in ventriculum aſcendant, nil obſtat dulces iniicere clyſteres, ut eos avocemus, et in potu praebenda ſunt amara. Nam ſi haec proſequantur, morientur: ſi fugiant, deſcendent. Occiſos vermes facile clyſteribrs educemus. (Enecati expellendi ſunt, ne putridis vaporibus febres

febres et epilepſiam, et alia ſymptomata excitent.) Iter amara quibus enecantur primum locum obtinet abſinthium, et eius cremor, vel abrotani, myxarum decoctum, ſi febricitaverit aeger. Quando enim vermes reiiciuntur in febribus et aliis morbis acutis ſenum et puerorum, non debemus totum noſtrum ſcopum convertere ad illos, quod ab acribus febres exacuantur. Convenit et cichorii, auriculae muris decoctum, cornu cervi uſti ramentum, olei immaturi ſeu omphacini cochlearia duo. Cunctis etiam tam infantibus, quam adultis febrientibus, vel non febrientibus, confidenter exhiberi poſſunt, (etiamſi trimeſtres fuerint infantes,) vermes terreni cum ſapa, vel hydromelite. Datur etiam pulvis, qui recipit *Seminis lumbricorum* ℨij. *cornu cervi uſti, ſeminis citri et portulacae ana* ℨß. *datur* ℨj. *vel* ℨß. *pro aetatis et habitus corporis ratione*: iſque cum dulcibus liquoribus propinatur, ut lacte, melle, ſyrupo de liquiritia, quo citius medicamenti dulcedine illecti amplectantur. Hiera picra et ex ea pilulae, et quae ex aloë, myrrha, croco communes vocantur, ſunt efficaces ſumptae, et aliquo oleo aut ſyrupo mollitae, et umbilico admotae. Cataplaſma item fit ex lupinorum farina hydromelite decocta. Umbilicus etiam illinitur felle taurino, aut melanthio cum lacte muliebri trito, ſeu abſinthio, abrotano, ficubus admixtis. Paratur et medicamentum ex theriaca, terra lemnia, luto armeno, aqua roſacea, aceto: id-

que temporibus, naribus, iugulo, et carpis applicandum. Vel ex mentha, abſinthio, et perſicae foliis ſimul contuſis, adiecto aloës pulvere, lupinorum farina, atque torrefactis micis panis cum aceto et aqua roſata, medicamentum fit ventriculo imponendum. Si febres non moleſtant, quinimo ad integritatem, aut totius morbi declinationem ventum eſt, acrioribus medicamentis ac efficacioribus utendum erit: praeſertim robuſtis corporibus. In quem uſum ſeriphii decoctum, vel calaminthae, et ſemen cardamomi, ſantonicum, abrotonum, braſſicae ſemen, aut terni aloës ℈. tribuantur. Acetum ſcillinum etiam confert. Prodeſt ab inferioribus partibus mulſam iniicere copioſiorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorſum deſcendant. Haec *Paulo* et antiquitati uſurpata ſunt. Noſtri eadem fere ſequuntur, et praeterea cum pauco ſale et ſaccharo per clyſterem lac iniiciunt aſininum aut caprillum, quandoque ex gallinarum ſeu pullorum iure, ſaccharo, ovorum luteis clyſterem indunt, maxime cum febris adeſt. Lumbricos ad ventriculum aſcendere prohibent ſtypticis et amaris, atque aceto ſumptis, et ventriculo admotis. Remedia enim adverſus lumbricos proſunt per acredinem occidendo, aut per amaritudinem ſubducendo, aut ad excretionem irritando. Qui lumbricis cum alvi profluvio infeſtantur, eos fluorem inſpiſſando, et concoctionem tum per cibos, tum per cataplaſmata in melius permutan-

mutando, curare oportet. In quantum enim fluxiones invaleſcunt, tantum etiam lumbricorum generatio augetur. Qua de re plantaginem aridam abſumant, quae et lumbricis, et fluori efficax eſt. Adſtringentia etiam hoc nomine conferunt, quod ventriculum ex amarorum medicamentorum frequenti uſu laeſum iterum corroborant. Adſtringentibus enim haud utimur, niſi fluxus ventris adeſt, et poſt magnas vacuationes. Si vermes in cauſa ſint fluxui ventris, egeatque corpus purgatione, non eſt verendum uti aliquo medicamento purgante, ut rhabarbaro, quod quamvis non purget ventrem, ſolet lumbricos occidere. Si febris erit, decoctum myxarum valet, ut iam dictum eſt, aut cornu cervi uſti ℈ij. clyſteres ex decocto abſinthii, centaurii minoris, addita benedicta vel hiera. Venter quoque liniendus eſt felle taurino, et deſuper aſpergendus pulvere aloës: aut liniendus venter felle ac melle, addito pulvere pilularum de hiera. Si fluxus ventris acceſſerit, decoctum foliorum perſici commodum erit, addito pulvere benedictae, et acaciae, et malicorii. Addemus et melinum oleum. Lati vermes medicamenta poſtulant vehementiora, quam teretes: cuiuſmodi eſt filix, ſi dentur ℥iij. ex melicrato. Centaurii quoque decoctum eſt propinandum. Dentur et in potu vermes terreni. Aqua in qua lupini, aut cortex mori decoctus ſit. Atque ut ex toto affectus diſcutiatur, theriacen exhibebis. Aſcarides item vehementiora poſtulant. Qua-

re acri muria infuſa, aut abſinthii decocto oleo admixto vacuandi ſunt: vel centaurii decocto cum nitro et melle, vel cum hiera picra et ſale: aut decocto abſinthii, addemus hieram picram, et aloëm. Infantes glandibus ex melle cum ſalis momento vacuari debent. His adde ſtercoris murium, ſalis gemmae, agarici, pulveris hierae ſimplicis parum. Aut ex petaſone, ſeu carne veteri ſalita, pinguedine raſa, glans longiuſcula formetur, et ſupponatur filo alligata. Deinde non paucos vermiculos adhaerentes ſecum trahet. Glans etiam ex melle toſto, et aloë valet. Clyſter optimus fit ex lacte ſeminis cannabis, cum hiera. Lumbricos et aſcarides occidit vapor aceti, in quo elixum fuerit melanthium, aut eiuſdem fumus. Ubi excrementa prodierint, affectus locus eſt liniendus acacia, hypociſtide, rhois ſucco, alumine liquido, aut alio eiuſmodi. Coacta enim pars ab adſtringentibus corroboratur, aptitudinemque ad animalculorum generationem amittit, atque aſcaridas excludit. Eadem, adſtringentia in aqua maris decoquantur, et eo decocto calido alvus foveatur, et irrigetur. Si ſint aſcarides ſedi inhaerentes, balanus indatur ex bombace illito oleis amaris, vel aloë, vel felle vaccino. Uſu crebro ſalſorum, amarorum, acrium, aceti evocantur et expelluntur.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De hepaticis, vel iis, qui iecoris imbecillitate laborant.

Ἡπατικοὶ generaliter dici poſſunt, qui ex iecinore quovis modo affecto laborant. Veteres tamen eos tantum hepaticos dixere, qui propter iecoris inflammationem febricitarent, ut et pleuriticos, et peripneumonicos, qui lateris et pulmonis phlegmone vexarentur. Poſteriores vero eos vocavere hepaticos, quibus citra manifeſtum viſceris malum, nempe phlegmonem, abſceſſum, ſcirrhum, ulcus, et putredinem, aut aliud tale, imbecillitas ſola iecinoris acciderit, quique ad functiones naturales hepatis ſunt invalidi, quemadmodum et coeliacos, et ſtomachicos appellant, quibus imbecillitate laborat ventriculus ſeu ſtomachus: et qui citra tumorem aut ulcus languorem ſentit. At cum duplex ſit intemperies iecinoris, una, quae ad eius pertinet ſubſtantiam, illiuſque vires ac harmoniam diſſolvit, ita, ut officium ſuum non niſi diminute faciat: altera citra imbecillitatem, intenſa aut remiſſa qualitate, ut calore et frigore, quae intemperies nondum naturalem conſtitutionem labefactarit, ſed in ea facultatis vires potius corruptae ſint, quam imminutae: de priori hic nobis ſermo futurus eſt. Et imbecillitas hic in-

Ἡπατικοὶ qui ſunt dicti.

intelligitur, non quae pendet ex facultatibus communibus, ſed eius, quae propria eſt, nempe ſanguificae, quaeque ſub alteratrice generatim dicta continetur. Pendet autem haec ex propria dicti iecinoris eſſentia, (ceu in aliis inſtrumentariis partibus) quam propria quaedam functio conſequitur. Facultas enim, quae prius ex proba temperie ſanguinem probum gignebat, ab ea deficiens ſanguinem crudum, et ſemicoctum, et aquae modo liquidum reponit. Alii ad retentricem laeſam referunt, voluntque attractrice infirma, liquida deiici per alvum, ſed ad chyli formam accedentia: etiamſi nulla ventriculi offenſa, nullaque meſenterii ſit obſtructio. Sed ſi retinendi vis languet, etiamſi hepar attrahat, alvus interdum, ſed admodum raro, liquida et ſanioſa reddit carnis loturae recens mactatae ſimilia. Sanguis enim excidit propter facultatis retentricis imbecillitatem e iecinore, eamque dyſenteriae ſpeciem facit, quam proprie ἡπατηρὰν, id eſt hepaticam vocitant. Excidit (inquam) priuſquam coctus ſit perfecte. Quod meo iudicio ita accipiendum videtur: quamvis alteratricis imbecillitatem, huius hepaticae dyſenteriae praecipuam eſſe cauſam omnes in confeſſo habent.

Pars affecta. Ex iis, quae commemorata ſunt, liquet in hoc affectu perpetuo iecur ipſum manifeſte laeſum, ab actione utique et propriae facultatis noxa: in qua deiectio, ut dictum eſt, loturae carnium recens mactatarum ſimilis eſt.

Nam

Nam ſi faeci ſanguinis ſimilia redduntur, ita, quod qui excernitur ſanguis, nigrior ſit, quam pro natura, et ſplendens, utpote ſanguine et nigra bile commixtus, indicium eſt hepatis ſanguinem ſuperaſſantis: et a nonnullis talis excretionis ſpecies dyſenteria quoque nominatur: quae fit, cum iecur propter fruſtratam ſanguinis diductionem ab eius multitudine gravatum, cum amplius retineri non poſſit, neceſſe eſt ad ventrem et inteſtina retro iterum recurrat. Vel ſi pars aliqua alia affecta viribus ipſius factis robuſtioribus per ipſum hepar expurgetur, etiam dum integra valetudine ſit, vel mutilo membro, vel retentis menſtruis in mulieribus: quae tertia eſt ſanguinolentae excretionis differentia, et αἱματηρά, id eſt cruenta vocatur: praeter veram dyſenteriam, quae ulcus eſt inteſtinorum, de qua ſuo loco dictum eſt. In his igitur differentiis poſterioribus iecur in propria eſſentia ac facultate oblaeſum non eſt, aut ſecundum aliam quandam facultatem noxam patitur, ſed in ea tantum, in qua ſanguinolentus humor loturae carnium recens mactatarum ſimilis deiicitur. *Differentiae quatuor excretionis cruentae.*

Parte affecta paulo ante explicata, dicimus propoſitum affectum eſſe in genere noxae functionum naturalium, alteratricis eiuſque ſanguificae diminutae ac imbecillae, vel retentricis, ut dictum eſt, vel utriuſque. Iecur enim maxime naturalium facultatum origo cum ſit, earum robur in temperamento membri ſitum eſt, idque robur revera mu- *Affectus.*

mutato temperamento mutatur. Secunda autem eſt coctio, quae ob hepatis imbecillitatem laeditur: idque tripliciter. Vel enim peregrinam quandam qualitatem iuxta cruditatem alimentum ſuſcipit; vel ſuam naturam diutiſſime ſervat, nulla alteratione ab hepate accepta, vel in ſemicoctum ſanguinem vertitur.

Cauſae. Huius imbecillitatis quaevis intemperies cauſa eſſe poteſt. Cumque ea poſſit eſſe vel circa contentas in ipſo iecore venas et arterias, et iuxta materias in ſpatiis ipſarum contentas, nec non iuxta propriam ipſius hepatis ſubſtantiam ſeu parenchyma (quoniam *αἱμάτωσις* in iecinoris proprio corpore ſeu ſubſtantia propria conſiſtit) propterea eandem ſubſtantiam, ſeu idem corpus intemperatum reddi oportet, quo affectus hic generationem habeat, idque interdum primo, interdum ſecundario tunicis vaſorum ſcilicet, aut humoribus in eorum cavitatibus contentis, ſive utriſque primario affectis. Intemperies autem morbi ſunt: imbecillitates vero inſignia quaedam ſymptomata, quae ablatis intemperantiis ſtatim auferuntur. Itaque calida intemperies humores aſſat et comburit. Communis tamen eſt omnibus a quacunque intemperie ortis ſanguinis aquoſi et ſemicocti excretio: ne quis putet hic a calida intemperie ſuperaſſari humores tantum, ſed etiam ſubſtantiam oportet affici, quae ſcilicet propter imbecillitatem longo tempore contractam imbecillis redditur. Omnis enim in-

intemperies nata eſt impedire actionem, et ſi magna eſt, impecillitas fit. Atque ut calida humores aſſat et comburit, ſic frigida pituitoſum et crudum humorem, craſſum, lentumque et immobilem reddit: eum vero, qui defertur, ſemicoctum relinquit. Sicca vero ſicciores et denſiores humores efficit. Quidam ex recentioribus aliam cauſam imbecillitatis agnoſcit, nimirum corruptelam ſubſtantiae, quam ſcite depingit.

Porro inter notas huius affectionis, primum locum obtinet deiectio, nimirum aquae ſimilis, qua nuper mactatae animantis carnes ablutae ſunt, ſanioſa ſcilicet atque ſubcruenta, (de qua iam ſemel atque iterum meminimus,) quae interpoſito ſpatio varie commutatur, prout iecur varie intemperatum eſt. Quum enim id caloribus urgetur, colliquationes fiunt primum humorum, dein etiam carnis ipſius hepatis, et vacuatur per ventrem bilis craſſa inſigniter tincta, mordax ac ſpumans, graveolens, ut in peſtilentibus febribus contingit. Aſſat praeterea humores tum contentos in ipſo, tum eos, qui per meſenterii venas deferuntur. Inter haec etiam totum corpus liqueſcit, febris oritur vehemens, et cibo faſtidium, et ſitis, eſtque pulſus celer, et urina bilioſa. Saepe etiam aeruginoſa vomunt, et ſimiles apparent deiectiones, linguam habent ſcabram, corpus ſiccum, gracile, iecore colliqueſcente, et in cruentas ſanies contabeſcente. Temporis ſpatio ex ipſa etiam ſubſtantia tandem particulae *Signa.*

culae

culae longe foetidae deferri cernuntur. Caeterum ex temperamento aegri, aetate, anni tempore, praegreſſo victu firmior cognitio haberi poterit. Vbi frigida intemperies aderit, neque aſſiduae excretiones, neque multae fiunt, quippe malum diutius prolongatur, et certis diebus venter cumulatius profluet, ſed quae egeruntur, neque colorem, neque conſiſtentiam habent, qualem ea, quae ex calore ſunt liquefacta: ſed ſpeciem prae ſe ferunt ſanguinis putrefacti, et in grumos coacti. Neque vere ſanguis eſt tamen, neque grumus, ſed veluti faex quaedam ſanguinis craſſi, proxime ad atram bilem accedens. Varii quoque colores apparent excrementorum, et facies non collabitur. Febris autem interdum languida oritur, putrefacto in viſcere ſanguine: adhaec color pallidus eſt, tardus pulſus, urina tenuis. Siccitas craſſiorem et magis aridum humorem, qui effunditur, efficit, corpus ſiccius et tenuius eſt, ſitim magis conciliat, deiectiones alvi paucae et craſſiores ſunt. Fitque haec intemperies poſt longas inedias, et uſum medicamentorum ſiccantium. Facile dignoſcitur: ſed difficilius curatur. Si vero humida fuerit intemperies, nec ſitim efficiet, nec ſiccitatem, ſed magis linguae humiditatem, et vultus totumque corpus diu non collabitur. Poſtea ventris deiectiones plurimae apparent, magiſque tenues et aquoſiores reddit humores. Si humida vel ſicca intemperies calidae vel frigidae fuerit admixta, indicia permiſcebuntur,

tur, variaſque indicabunt temperaturas compoſitas.

Quod reliquum eſt, facile haec iecinoroſa deiectio, qua cruenta redduntur, a torminibus diſtinguitur. In his enim ſanguis cum dolore, roſione, et ſtrigmentis ſenſim, brevibuſque intervallis paucus exprimitur. Contra iecinore male coquente et retinente, cruenta feruntur ſine dolore, ſine ramentis, idque cumulatim et maioribus intervallis, duorum, et interdum trium dierum. Et ſi rupta intus vena, aut adaperta, ſanguis deiicitur, is ab inferioribus locis fere purus fertur nigreſcens: a ſuperioribus autem protinus ater ac liquidae pici ſimillimus, quo tamen tincta lintea rubent: ut hac nota is quoque facile diſſidere ab atra bile poſſit. Si mutilato membro grandiori, aut propter neceſſariae ſolitaeque vacuationis compreſſionem ex alvo ſanguis defluit, is multa copia purus ſubito prorumpit, ſubitoque deſinit, longiſſimis ſpatiis temporum recurrens. Praeterea cruor, qui ab ulcere iecinoris manat, exiguus admodum eſt, ſenſimque deſcendit, multo virulento turbidoque pure imbutus. Leviculus etiam doloris tractus iuxta iecinoris ſentitur regionem, atque eius, ulceris quod illic inhaereſcit, aliquae ante notae fuerunt. Eodemque modo propriis ſignis iecinoris inflammatio noſci debet, quae ſanioſam ſubcruentamque alvum fecit. *Diſcrimen ab aliis cruentis deiectionibus.*

Huius autem affectionis hepaticae curatio maximi facienda eſt, quoniam plerique curanti- *Prognoſtica.*

rantium inſcitia pereunt: et quia haec affectio ſymptoma graviſſima invehit, vitiata nimirum ſecunda coctione, quae fit in hepate: unde tertiam quoque coctionem neceſſarium eſt labefactari. Ex calida intemperie orta, quamprimum curanda eſt: quia ex ea primum fiunt colliquationes humorum, deinde carnis hepatis, quinimo totum corpus abſumitur, ut dictum eſt. Ex frigida vero intemperie genita non eſt contemnenda: quia tractu temporis corrupto in viſcere ſanguine febris ſupervenit. Per hanc etiam iecinoris imbecillitatem ſaepe ultro ſanguis, vel e naribus, vel ex utero, vel per haemorrhoidas, vel cum ſputo effertur. Idem morbus ubi ſpatium temporis accipit, et ipſa augetur imbecillitas, in malum corporis habitum, aut in ipſum vertitur hydropem. Si prius atra deiici bilis incipit, quam hi morbi naſcantur, ſcire licet aegri vitam in praecipiti eſſe. Huc etiam referenda eſt imbecillitas iecoris, qua tametſi probe trahit, retinetque, debiliter concoquit tamen, et imperfecte ſanguinem creat. Itaque ſub eo vitio cruditates humorum oriuntur, pedes, et mox reliquum corpus intumeſcit. Quod genus noxae his frequens eſt, qui a morbo vel gravi, vel longo convaleſcunt, et quos hydrops, aut durus iecinoris, aut lienis tumor, aut longa aurigo labefecerunt.

Curatio. Curationis vero ſcopus eſt praecipuus, ut ad contrariam intemperiem deducamus. Intemperiem vero corrigentibus addenda ſunt

ſunt aperientia clementer, cum hic fere cum intemperie ſit obſtructio a congregatis per imbecillam ſanguificationem excrementis. Et indicatione ſumpta a parte, quae univerſo corpori diſpenſat alimenti materiam, tam in iis, quae ſumuntur, quam quae admoventur, quo firmitas viſceris praeſertim a calore ſoluti ac ſolvendi conſervetur, adſtringentium aliquid miſcendum eſt. Partim quoque ſint tenuium partium, ut leniant, tergeant, ipſaque excrementa vacuent. Cuiuſmodi vires habent terebinthina, cinnamomum, uvae paſſae, piſtacia, ſchoenanthum, ſpica nardi, abſinthium ponticum. Quamvis enim caleant, ſunt tamen ob id ſalubria, quod fere haec imbecillitas ab intemperie frigida ſit, vel primo, vel ſuccedente calori immodico, et ob id hepatis ſanguinem, ac ſpiritum et calorem nativum diſſipanti.

Curatio imbecillitatis ab intemperie calida hepatis.

Si igitur eſt calida intemperies iecinoris, aër eligatur ad frigidum vergens, ſomnus ſit moderatus et nocturnus. Quies imperetur. Alvus humecta ſit natura, vel arte. Perturbationes animi vitentur, ut ira, curae, ſolicitudines. In univerſum cibi ſint, qui mediocriter refrigerent, nec obſtruant, qui probe diſtribuantur, robur et temperiem inducant, et vim abſtergendis viſceribus, aperiendiſque efficaciam habeant. Quare cremor ptiſanae, ipſaque ptiſana conveniunt. Seris et cichorium crudum, vel coctum aſſumptum, decoctum ipſius, ſuccuſque potus, calidis et frigidis vitiis opitulatur.

Eiuſdem generis ſunt intybus, ſonchus, lactuca, cum apii radice percocta, aut eadem per ſe: licet commodior ſit, ſi inter coquendum acetum recipiat. Dicta olera in iure gallinarum ſeu pullorum decoquantur: quamvis iura multa pinguia vitanda ſunt. Pullorum etiam gallinarum, perdicum, phaſianorum, turturum, et parvarum avium carnes guſtent cum aliquo praedictorum olerum decoctas, vel cum ſucco limonum, aut uvae acerbae. Etenim elixae potius, quam aſſae conveniunt. Anates, aliaeque aves paluſtres interdicantur. Saxatiles piſces concedi poſſunt. Et ſi non admodum magna fuerit intemperies calida, aut obſtructio iecinoris, cibos utendos offerre expedit, qui aegre conficiantur. Pepones, mala dulcia, cotonea, malorum punicorum grana, et ante cibum modicum, et cum pane dare convenit. Nam iecur admodum imbecille, et collapſum ſtomachum firmare poſſunt, maxime ſi aeger ſiti torqueatur. Ceraſa, pyra adſtringentia, ſorba, meſpila, non ſaepius adhibita. Vva paſſa in calida intemperie acidior, in frigida dulcis. Et praeſertim ea convenit, quae in tantum adſtringens eſt, quantum viſcus poſtulat affectum, habet et vim concoctoriam humorum crudorum, et coërcendi maligna. Eſtque ipſa haud facile putredini obnoxia: et a tota ſubſtantia viſceri familiaris et propria. Nuces, piſtacia, pineae, amygdalae vitandae ſunt, ut inimicae: et quod facile corrumpantur, et oleoſae ſint, prompteque

in

in bilem mutentur, et recrementum aſperius reddant, ut venter magis crebriuſque irritetur. Vinum circumcidatur, niſi ob ſtomachi imbecillitatem conveniat; ſitque tenue, oligophorum, dilutum. Loco vini bibant ſuccum malorum punicorum, ſerapium acidum ſimplex, oxyſaccharum, cum decocto hordei, vel intybi domeſtici. Arcendi ab omni cibo et potu melle condito, et admodum calido, et multa incidendi vi praedito. In calida enim intemperie mel exſiccat, et amareſcit.

Pro curatione inprimis detur ſuccus ſeridis, cuius facultas eſt ſubfrigida, ſubamara, modice adſtringens, neque frigidas intemperies laedit, ut quae frigidam humidam absque adſtrictione aut amaritudine poſſident. Philonis antidotus omnem intemperiem calidam ſanat, quamvis nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans eſſe debet. Recentiores in calida intemperie levibus pharmacis utuntur, (non ut intemperiem curent, ſed ut vacuent excrementa, quae per intemperiem collecta ſunt,) ut caſſia, catholico, ſyrupo roſarum, diluto rhabarbari. Proſunt et ſyrupi e cichorio, oxyſacchara, ſyrupus ex infuſione roſarum, confectio trium ſantalorum, diarrhodon abbatis, diatragacanthum frigidum, ſaccharum roſaceum, violaceum, ſyrupus de limonibus. Et quae refrigerant, moderata ſint, minus enim ſecura eſt refrigeratio calefactione. Extrinſecus epithema adhibetur, aeſta- *Medicamentorum ratio.*

te frigidum, hyeme autem actu calidum: ex aquis nimirum ſtillatitiis endiviae, cichorii, cum pulvere corallorum, ſantalorum, et aceto pauco. Vnguentum fit ex oleo roſato, de abſinthio, myrtino, de papavere, nymphaea, pulvere ſantalorum et corallorum. Admovetur et unguentum roſaceum, ſantalinum in magno ardore, caeratum album, et refrigerans. Fit et cataplaſma ex foliis plantaginis, cichorii, aut malo cotoneo, et oleo roſato decoctis, adiecta hordeacea farina, pauco croco, cum pauco aceto. In affectibus ventriculi et hepatis frequenter et ſenſim refrigerare oportet, quia impeditur illa refrigeratio a frequenti ciborum aſſumptione, qui niſi frigidi ſint, multum retardant refrigerium. Et frigidis admiſcentur nonnulla calida, quia partem ſua frigiditate conſtipant, et obſtruunt, quae obſtructio caloris maioris cauſa eſſe poteſt. Adde, quod frigida cum ſint craſſarum partium, non facile penetrant: ob id frigidis adduntur ſpica nardi, celtica, vel aliud tenuium partium, ut acetum. Atque hic obiter notandum eſt, alimenta medicamentoſa efficaciora eſſe, quam medicamenta: quia melius ad partem affectam trahuntur. Quare ius acetoſae exprimitur, in quo carnes intinguntur. Panis hordeatus, aqua hordei praeſcribitur.

Curatio imbecillitatis a frigiditate.

Sed ubi intemperies erit frigida, (a qua frequentius fit imbecillitas hepatis) ſive prima eſt, ſive immodico calori ſpiritum et calorem nativum diſſipanti ſuccedit: huic affectui

ctui calida medicamenta magis conveniunt, quae tamen vitanda ſunt, ſi calor adhuc ſubeſt. Calefaciendum ergo et roborandum. Igitur in victus ratione cibi coctu faciles ſunt offerendi, et boni nutrimenti. Hinc panis cum vino recte aſſumitur. Alimenta autem medicamentoſa ſint, ut paulo ante diximus. Quare apium, naſturtium, mentha, ſalvia, ſemen apii, petroſelini, aniſi, foeniculi, ſatureia, hyſſopus, foeniculus, oreoſelinon, origanum, et ſimilia in gallinarum, pullorum, ſeu perdicum iure decoquantur: eademque iura condiantur cinnamomo, caryophyllis, zingibere, aliiſque aromatibus huiuſmodi. Et praedictae carnes aſſae offerantur. Fugiendus autem eſt uſus fructuum frigidorum, et piſcium. Caſtaneae mediocriter aſſae iuvant, ſi non admodum ſaepe edantur. Conveniunt et uvae paſſae acidae: nam dulces obſtruunt. Pro potu utantur vino tenui, et odorifero, quod maxime convenit huic affectui, quia nutrit, concoquit, roborat, putredini reſiſtit. Fugiendum otium eſt. Commendantur aromata, ut piper longum, nigrum, cinnamomum, zingiber, crocus, galanga maior et minor, cyperus; et alia, quae calida ſunt et tenuium partium, conveniunt, quia aperiunt et liberant ab obſtructione. Quod ad medicamenta attinet, pro frigiditatis magnitudine, magis minuſve calefacientia uſurpanda ſunt. In quem uſum praecipue electuarium de vino, ſeu cyphoidem commendarunt. Conducit et medica-

 men-

mentum compoſitum ex malorum cotoneorum ſucco deſcriptum in fine ſexti libri de ſanitate tuenda. Convenit enim tam iis, quibus ventriculus eſt imbecillus, quam quibus iecur invalidum exiſtit. Datur et a noſtris ſyrupus de abſinthio, de fumaria, de bizantiis, de eupatorio. Itemque aromaticum roſaceum datur cum vino albo, diagalanga, dianiſum, diacinnamomum, diarrhodon abbatis, diacalamintha. Bibitur et decoctum cinnamomi, aniſi, origani, hyſſopi. Si tractu temporis ob frigidam intemperiem humor pituitoſus ſanguini permixtus, in viſcere putreſcat, retineaturque in ipſo iecinore, convenit ei repurgando agaricus adiectis myrobalanis kebulis. Praeterea materia hic valet, quae penetrat anguſtias venarum, ut cyperus, ſchoenanthum, crocus, iris florentiae, marrubium, abſinthium. Valent, et quae leniunt, concoquunt, ut paſſulae, ficus, vinum granatorum dulcium, vinum dulce quod terget, roſa, ſpica, quae praeſervat a putredine, cinnamomum, caſſia lignea, quae ſiccat, raſura eboris, cornu cervi, ſpodium, quae a proprietate iuvant: ut rhabarbarum, quod anima hepatis dicitur. Contra virulentam materiam cinnamomum primas tenet, deinde caſſia lignea, et aromatum omne genus. Diacurcumae et dialaccae portio roborat hepar. Item trochiſci de rhabarbaro, de roſis, de eupatorio. Extrinſecus illitiones faciendae ſunt ex oleo chamaemelino, ſampſuchino, nardino,

dino, de abſinthio, vel unguento ex ſucco eupatorii, marrubii, fumariae. Item ex foenugraeci farina, hordeacea, ſeminis lini, lupinorum, admovenda cataplaſmata. Nec minus et epithemata: ut quod recipit *Seminum aniſi, foeniculi, ameos* ʒjſs. *cinnamomi, caryophyllorum, iunci odorati ana* ʒj. *decoquantur in* ℔. j. *aquae, ad medietatem:* colaturae adde *liquorum ſtillatitiorum, abſinthii et eupatorii ana* ℥ij. *ſpecierum diacinnamomi, diagalangae ana* ʒj. *caſſuthae* ℈ij. *aceti* ℥iij. commixtis omnibus fiat epithema.

Si humida eſt intemperies, victus ratione ſiccante utendum eſt: carnibus volucrium aſſis, vino tenui, iis, quae ſudorem movent, laconico, balneis ſua ſponte provenientibus. Parum in univerſum bibant, ac comedant. Piſces et fructus vitandi ſunt. In humiditate hepatis et ventris, vehementer laudatur caro cochlearum. Aſſumuntur et ſyrupus de abſinthio, dialacca, diacurcuma: decoctum eupatorii, aniſi, cinnamomi, foeniculi. Extrinſecus vero, quae exſiccant citra inſignem calorem, adhibenda ſunt. Immodica ſiquidem humiditas vires diſſolvit, quomodo vincula et nervacea corpora humore imbuta diſſolvi ſolent. Et quamvis in ventriculo et hepate eſt adſtringendum, minus tamen adſtringentia poſtulat hepar. Oleis de abſinthio et nardino diſcutientia et reſiccantia incoquantur.

Curatio imbecillitatis hepatis ab humida intemperie.

Intemperies ſicca, ſi altas radices non iecit, cibis curatur humectantibus, balneis aqua-

Curatio imbecillitatis ab

intemperie ſicca. aquarum dulcium, inunctionibus, et aliis quae humectant, quibus ſemper adſtringentia addantur. Alimenta ſint lac, butyrum, vitelli ovorum, ſuccus carnis, vinum, lac amygdalarum dulcium, ſeminum frigidorum maiorum, ptiſana parata cum iure carnis vituli, vel porcelli, carnes teſtudinum ſemicoctarum, Regantur aegri, ut qui febre hectica, vel intemperie ſicca ventriculi laborant. Potus lactis vaccae, vel muliebris erit ex uſu, In omnibus cauſis conveniunt, quae a proprietate occulta faciunt, ut lupinum iecur ℨj. pondere. Cochlearum carnes teruntur, et bibendae dantur. Sunt enim ſalubres tota ſua ſubſtantia intemperiei hepatis tum calidae, tum frigidae, ablato limacum lentore multis lotionibus, et frictionibus in lixivio calido, vel aqua calida ſali aut arenis miſta, frigida enim dureſcunt. Aqua etiam ex limacibus deſtillata, mane ad uncias ſex ſumpta, hepar imbecillum roborat, et phthiſicis gracilibuſque eſt remedio. Si facultas hepatis coctrix eſt imbecilla, ſalubria ſunt calida humida. Si retentrix, ſicca. Sed quia una naturali facultate imbecilla, reliquae debiles eſſe conſueverunt, ob id medicamentum compoſitum omnes roborare debet: quale eſt electuarium trium ſantalorum, ſyrupus de eupatorio vero, ſyrupus de abſinthio.

CAPVT

CAPVT XXIV.

De hepatis obſtructione.

Obſtructio familiaris eſt iecinori, propterea, quod vena porta in capillares et tenuiſſimos ramos per cavam hepatis ſubſtantiam diſſeminata eſt: qui rami committuntur aliis non minus tenuibus a cava ortis, atque in gibba parte diſtributis, ac propter anguſtiam eiuſmodi obſtructio facile conſequitur. Praeterea cum hepar ſit officina ſanguinis, ob copiam permeantis ſubſtantiae, crebro viſcus obſtructione corripitur.

Eſt autem obſtructio, laeſio ſeu amiſſio cavitatum iecinoris ex infarctu ſubſtantiae, ut ex cauſis intelligetur. Et cum ſint tot numero cavitates, quot ſunt arteriae et venae, eiſdem partibus tot obſtructiones generantur. Neque neceſſe eſt in eadem viſceris ſubſtantia meatus ſeu cavitates ratione tantum contemplabiles obſtrui, et ut iecur propria ſubſtantia, quae parenchyma eſt, laedatur: ſed in extremis iam dictis vaſorum partibus obſtructio fieri conſuevit. *Obſtructio hepatis quid.*

Afficitur itaque iecur in hac affectione non ut ſimilaris pars, ſed ut inſtrumentum, ſecundum praedictas venas ſcilicet et arterias, per quas fit alimenti diſtributio, quae ἀνάδοσις appellatur: non ſecundum parenchyma, ut Arabes voluerunt. *Pars affecta.*

Quis affectus praeter naturam. Obſtructio vero morbus eſt organicus ad formam ſeu figuram partis organicae corruptam pertinens, amiſſis meatibus vel cavitatibus parti alicui debitis: et hanc ſymptomata alia conſequuntur, maxime tranſpirationis retentio, atque rurſum putredo aliorum morborum cauſa antecedens.

Cauſae. Obſtructionis cauſae ſunt, ſuccornm abundantia, vel vitioſa qualitas, quod hi vel nimium craſſi, vel lenti ſunt. Tales interdum e cerebro procumbunt in ventriculum, qui deinde praeterfluentes ſenſim in tenues iecoris venas cum alimento penetrant, eaſque obſtruunt. Fere tamen ex alimentis craſſis, viſcidis, multiſque obſtructio oritur, cum aut balneo, aut motu vehementiori mox a cibo in tenues vias aut rapiuntur, aut impelluntur. Nonnunquam et bilis flava in iecore praeter naturam diutius coërcita, nec tempeſtive expurgata, mire craſſeſcit, graveſque et admodum periculoſas obſtructiones inducit, ut quae etiam in cyſti fellis lapideſcat. Fit et quandoque obſtructio a flatuoſo ſpiritu ibi concluſo, cui non pateat exitus: ſeu a flatibus nebuloſis, et coctu difficilibus. Saepe etiam crudus humor in primis venis colligitur, qui calore hepatis attractus obſtructiones parit. Vnde et aliquando lenta febris, morbus regius, inflammatio, atrophia, calor praeter naturam: ſine quo raro fit obſtructio, niſi ſit ſcirrhus. Craſſiora alimenta prima menſa aſſumpta etiam in cauſa ſunt, ſuccedentibus calidis et tenuium par-

partium aliis. Nam ex his crudus humor rapitur in venas: ſicuti plerumque accidit medicamentorum aperientium uſu, ventriculo crudis humoribus referto. Antecedunt otium, uſus ciborum adſtringentium et craſſae ſubſtantiae, retentio menſtruorum, aut haemorrhoidum. Et qui venas habent adſtrictiores, ut frigidi temperie, plus obnoxii ſunt obſtructionibus, tam ob venarum anguſtiam, quam ob copiam pituitae craſſae et lentae.

Hepar vero dignoſcitur obſtructione laborare, tum ex dolore cum poſitu, tum ex qualitate praedicti doloris. In dextro enim hypochondrio dolor ſentitur gravativus citra febrem quandoque, aut dolor lancinans. Aliquando tenſio, vel tumor in dicto hypochondrio deprehenditur, facies male colorata eſt, flava ſcilicet exiſtens aut pallida, ſqualor cutis, pulſus inaequalis et frequens, ſpiratio difficilis, calidius corpus. Alvus, ſi ſima pars iecinoris obſtructionem ſuſtinet, liquida eſt cremoris ſpecie, interdum etiam (ut quidam voluerunt) ſubcruenta. Eadem, ſi gibbum viſceris laborat, compreſſa, ſiccaque. Si utrinque vitium eſt, alvus modo adſtricta, modo liquida. Si eſt a flatu obſtructio, non ſolum gravitatis ſenſus adeſt, ſed et diſtenſionis. Si acria ſunt et multa, quae in cibo ſumuntur, dolor ex obſtructione vehementior fit, quum obturata corpora ſimul et tenſionem perferant, et pungantur. Qui obſtructione dicta laborant, ex motu *Signa.*

tu poſt cibum moleſtantur valde, ac dolent vehementius, neç tamen a dolore facile levantur. Accedit pondus ventris. Invalidi redduntur ad exercitationem, et reſpiratio fit difficilis, compreſſo ſepto tranſverſo. Vrina eorum decolorata.

Prognoſtica. Omnis obſtructio inveterata non tantum in hepate, ſed quavis alia parte, putredinem ſuccorum diductionem impedientium adfert, febremque accendit. Quare celerrime curari debet. Citius ac brevi tempore in frigidis intemperaturis ſequitur. In calidis temporis progreſſu magis, ſi ex vitioſis humoribus contingat. Aqua etiam intercus fit, cum ex craſſis et lentis humoribus vaſa primo infrigidantur, demum ipſa iecoris ſubſtantia propria, ad quam perpetuo hydrops ſequitur, et totius corporis extenuatio, ex cuius diuturnitate fit atrophia. Multos hoc malum graveſque caſus infert. Fere, qui morbus iecinoris cauſa incidit, ſive inflammatio, ſive durus ſine dolore tumor, ſive hydrops, ſive febris, vel atrophia, vel fluxio eſt, is fieri praegreſſis huius viſceris obſtructionibus videtur.

Curatio. Obſtructionis curandae indicatio prima petitur a contrario, nempe ab apertione, vel in aliis, a flatus diſcuſſione, quamvis redundante humore flatum diſcutientia ſequi debeant eorundem purgationem. Cauſae igitur ſalubres ſunt abſtergentia, nec non incidentia medicamenta, quorum confidenter uſus ſit.

Eodem

Eodem ſpectat victus ratio, de qua priori loco, ut coepimus. Aër ad calidum vergat. Somno utantur moderato ac nocturno potius, quam diurno. Conferunt et modicae vigiliae. Quies vitetur. Exercitatio enim maxime idonea eſt: quae etiam medicamentis praeponitur. Alvi excrementi natura vel arte, id eſt clyſteribus levibus, vacuentur qnotidie: animique affectus immodici vitentur. Cibi ſint calidiores, et qui aperiendi facultatem habeant: ut cappares, aſparagi, foeniculum, porrum cum oxymelite. Carnes guſtentur pullorum, gallinarum, perdicum, aliarumque avium, quae cum foeniculo, hyſſopo, oreoſelino, ſatureia, pulegio, apio, ſampſucho, cichorio, intybo, pipinella decoquantur. Nec ſpernenda eſt ptiſana, praeſertim ubi ad calidum vergunt craſſi ſucci. Conveniunt et praedictae carnes elixae cum ciceribus et aſparagis, berula, foliis raphani. Vinum vetus et tenue utile eſt pro potu: vinum (inquam) album, aut rufum, non nigrum, nec dulce, nec auſterum. Reliqui aquam cinnamomi bibant, aut aquam foeniculi. Vitabunt autem carnes bubulas, porcum, aves paluſtres, piſces natura magnos, polypum, et ex leguminibus lentem, oryzam, panem azymum, fructus acerbos, pyra quaedam, mala cotonea, ſorba, corna, palmulas. Denique vitabunt craſſa, lenta, multa alimenta, motum, balneum, ſtudium, ſomnum mox a cibo, aut poſt cruditates. *Victus ratio.*

Medendi ratio. In curatione autem per medicamenta advertere oportet, aperientium uſum ſuſpectum eſſe ante purgatum ventriculum et meſenterium, per caſſiam, vel hieram, vel pilulas elephanginas, licet celerrimus attenuantium et obſtructiones ſolventium requiritur uſus. Quae autem citra moleſtiam et praeclare obſtructiones ſolvunt, haec ſunt: lupinum iecur, plantaginis radix et ſemen, hyſſopus, calamentum, pulegium, polium, origanum, fumaria, eupatorium, chamaemelum, radix acori, dracunculi; aſarum, aniſum, apium, petroſelinum, abſinthium, caſſia, iris, glycyrrhiza, rhaponticum, lupini, cappares, caſſutha, amygdalae amarae, ſpica nardi, ſtoechas, gentiana, ſcolopendria, rubea tinctorum, chamaedrys, centaurium adianthum, halicacabus, intyba utraque, aſparagus, foeniculus, ruſcus, et plura alia. Ex quibus varia componuntur medicamenta, additis ſyrupis ex ſucco cichorii, aut endiviae, aut ſyrupo acetoſo, ſeu acido. Si ſucci ſint frigidiores, mel roſatum, ſyrupus ex abſinthio, de marrubio, de bizantiis, de quinque radicibus, de eupatorio, de calamento, capillorum veneris, oxymel tum ſimplex tum compoſitum, ac etiam ſcillinum. Hora vero accommodatior ad eorundum medicamentorum uſum eſt, iam coctis cibis in ventre atque diductis. Valet et in eum uſum acetum mulſum, aqua mulſa ex apii decocto. Dantur et paſtilli ex tribus generibus ſantalorum, diarrhodon abbatis, interdum trochiſci de

eupa-

eupatorio, de rhabarbaro, de abſinthio, dialacca. Et ſi craſſiores glutinoſioreſque ſint humores, ex quibus orta eſt obſtructio, praeſertim in hepatis gibbo, validiora medicamenta tribuenda ſunt. Topica quamvis ſuperiori capite explicata ſint abunde, unguenta tamen dicemus confici ex oleo anethino, abſinthii, et ſucco eupatorii, vel endiviae, vel graminis, vel apii, bulliant ad conſumptionem dicti ſucci, et reſiduo addatur caera. Quoniam vero non ſatis eſſe poteſt tenuantium ciborum ac medicamentorum ingeſtio, vbi multae ſunt hepatis obſtructiones, ſed et evacuatio neceſſaria eſt, praecipue vbi morbus in vetuſtatem inciderit, etiam venae ſectio, purgatioque adhibenda eſt, ſi nil prohibet. Igitur fit venae ſectio, praeſertim humoribus ad calidum vergentibus, et potiſſimum vbi eadem obſtructio adhuc quoque fiat: ex interna (inquam) dextri cubiti vena. Nam ita curabitur quod obſtuctionis iam factum eſt, propulſabitur, quod futurum eſt: quoniam defluxum obſtruentium humorum per eam inhibebis. Vel ſi eadem inveterata ſit, putredinem ac febrem arcebit. Alii tradunt venae ſectionem conferre omni magnae obſtructioni hepatis: praeſertim gibbae partis, praecipue ſi a ſanguine eſt, aut etiam pituita cum ſanguine ſit miſta, aut ſola. Cum enim materias exagitet ſanguinis miſſio, obſtructioni hepatis etiam a pituita confert. Tamen ſi cruditas eſt in primis venis, vena minime

minime ſecanda videtur. Porro purgatio quomodo facienda ſit, tum formatio ſeu figura, tum ſitus viſceris indicabit: per quae ſcilicet loca eam facere convenit. Nam quae in ſimis ſunt partibus iecoris excrementa, ad inteſtinum; quae in gibbis, per venas evacuabimus. Quanquam eadem gibba ſi multo ſucco vitioſo ſint referta, per deiectiones et pharmaca cathartica expurgari debent. Si vero mediocri, per urinarios meatus. Nam non niſi vacuata prius multitudine, medicamentis, quae obſtructiones expediant, utendum erit, neque ad detergendas obſtructiones accedendum, ne magis impingantur. Cum igitur medicamento opus erit, purgatio fiat ex rhabarbaro, et agarico. Purgat enim agaricus iecur a craſſorum humorum obſtructione. Dantur et catapotia ex iiſdem. Et ſi maiores fuerint obſtructions, catapotia ex agarico, et aggregativis propinentur: nec non diaphoenicon, electuarium indum, et conſimilia. Poſtea ad obſtructiones redeundum, et ad topica ſuperiori capite adverſus intemperiem frigidam recitata. Flatu diſtendente iecur, cum his quae deobſtruunt, miſcebimus aniſum, carum, cuminum. Superponemus dextro hypochondrio, et medio ventri ſupra umbilicum: (id ſpatium occupat iecur) oleum ex abſintio, anethinum, nardinum, cum pulvere aniſi, et cumini. Purgatio ex hiera picra confert foedis coloribus virginum. Pernicioſum vero eſt, quod quidam

dam chalybem ſeu ſtomoma in aceto tritum, et ſole arefactum, in potu praebent foeminis obſtructionem patientibus ex menſium retentione.

CAPVT XXV.

De hepatis inflammatione.

Hepaticos dicimus paulo ante veteribus appellatos fuiſſe, qui inflammationem iecinoris paterentur. Quomodo Pleuritici et Peripneumonici lateris et pulmonis inflammationem perpetientes dicti ſunt. Quae diverſa eſt ſignificatio ab ea, quae uſitata eſt magis noſtris temporibus: et iuxta quam hepatici dicuntur, qui iecinoris imbecillitate laborant. Inflammatio autem quid ſit, dictum eſt ſaepius aliis locis. Et iecoris inflammatio non aliter quam aliarum partium gigni conſuevit. Communis enim phlegmonarum generatio eſt ex ſanguinis influxu copioſioris, quam pars poſtulat. Sanguis enim primo vaſa maiora diſtendit, utpote continendae abundantiae non ſufficientia, et deinceps minora, mox foras exſudat in ſpatia inania, quae in vaſa ſunt, ut omnia, quae in carne ſunt loca, occupet. Imo in carnem ipſam ſeu parenchyma ſanguis ex refertis vaſis halitus ſpecie exſudans, inflammationem gignit. Hepar enim ob id, quod multo ſanguine abundat et illo nutritur, multas et ma- *Hepatici qui.*

gnas venas habet, per quas magnum ſanguinis fluxum, vel potius refluxum patitur. Ob id aptum eſt ad inflammationes ſuſcipiendas. Sanguis autem, qui inflammationem committit, influit quandoque ab aliis partibus: aliquando particula hunc ad ſe trahit: utpote cum morboſo calore et dolore excruciatur. Partes, quae mittunt, aut copia, aut qualitate, aut utraque moleſtatae tranſmittunt.

Pars affecta. Pars igitur affecta eſt iecur, ut dignoſcitur ex dolore cum poſitu, quando in dextro latere ad nothas coſtas dolor a laborantibus percipitur, et cum magnam trahunt ſpirationem, vehementius excruciat. Affectus autem quisnam ſit inflammatio, iam ſaepius inculcatum eſt antea.

Cauſae. Oritur haec in iecore, quia ſanguis exſuperantia, vel tenuitate et acrimonia, vel externarum cauſarum impulſu, e venis immoderatius prorumpens, in viſceris corpus immoderatius ſeceſſit; tum extra propria vaſa putreſcit, inflammatur, ſimulque imbuſa putreſcit, inflammatur, ſimulque imbuta tam carnoſam ſubſtantiam labefactat, atque corrumpit, ac primum ſanguis in putridam ſaniem vertitur, tumque inflammatio eſt. Sanies deinde caloris nativi beneficio in pus abit. Ipſa puris collectio abſceſſus dicitur. Erumpente pure ulcus interdum fit cavum ac ſordidum. Hac mutationis ſerie diverſa nomina, ac proinde varias curandi leges ſortita eſt. Sanguis autem, qui confluit, aut ſolus eſt, aut cum bile, aut pituita. A ſola etiam bile eryſipelas fieri poteſt. Oedema autem

autem non generatur in iecore, neque in thoracis partibus. Fit etiam dolor hepatis propter ſpiritum flatuoſum, ſed absque febri. Cauſae externae ſunt nimius calor ex immodico motu, aut ex ſolo igne acquiſitus, aut acre medicamentum, aut nimius potus vel cibus calefaciens, percuſſio, et torſio. Antecedentes intemperies calida, malos humores attrahens; intemperies frigida alteratricem et expultricem debilitans, unde tumores fieri poſſunt. Item obſtructio, ex qua humores retinentur. Dolor materiam ad iecur attrahens, iecoris imbecillitas.

Signa. Notae vero hae ſunt inflammationes, febris acuta et ardens, maxime ſi inflammatio eſt eryſipelatis particeps: eaque febris plerumque ad veſperam et noctem exacerbatur. Dextro hypochondrio dolor eſt cum gravitate, qui ad nothas eius lateris coſtas pervenit, quandoque ad iugulum uſque extenditur: quia hepar ob pondus tendit diaphragma, unde membrana ſuccingens coſtas divellitur. Alii ad venae cavae potius, quam membranarum tenſionem referunt, praeſertim in magnis ac duris iecoris inflammationibus. Tuſſis exigua, per quam nihil effatu dignum excernitur: crebra et difficilis reſpiratio, ſitis magna, cibique faſtidium, lingua arida, et cuius color inprimis quidem ruber, deinde vero niger eſt; frequens ſingultus, nauſea, vomitus ſincerae bilis, tum vitellinae, tum aeruginoſae, et ſub vehementi morbo, ipſius etiam atrae. Dura eſt

deiectio, niſi ob iecoris imbecillitatem liquida deſcendat: eodem non trahente ſuccum, vel ipſum non deducente ad perfectionem. Quandoque humor ita violenter ſubinde per alvum erumpit, ut grave eius profluvium, aut tormina concitet: urina craſſa eſt, rubicunda, ac turbida, paſſea, ſubviridis: totum corpus ſaepe auriginis colore imbuitur. Quidam urgente acceſſione deſipiunt, ſimulque acerrimum meiunt. Cum tendit inflammatio ad ſuppurationem, pro dolore pondus magis, quam antea gravat, et rigor ſupervenit, et febris maior, et ſitis ac difficilior reſpiratio. Fit autem phlegmone aut in ſimis, aut in gibbis partibus: quamvis fieri nequeat, ſi altera ex ipſis partibus afficitur, quin reliqua conſentiat ob venarum communionem, vel propter partium continuitatem. Si gibbum viſceris afficitur, tumor eſt evidens, qui iniecta manu et interdum viſu deprehenditur: niſi aeger fuerit valde carnoſus, aut laborare hydrope incipiat, aut parva aut dura ſit inflammatio. Dextro hypochondrio vbi iecur ſitum eſt, dolor inhaereſcit: mox etiam frequentior tuſſis, maiorque oritur ſpirandi difficultas, nec dolor ſolas coſtas nothas perſtringit, verum et ad iugulum, et ad ejuſdem partis humerum pervenit. Interdum manus quoque dextra torquetur, adhaec gravitas in affecto loco maior eſt. Parum urinae meiitur: atque cum grandior eſt tumor, etiam nihil. Rarior minorque incidit ſingultus, moleſtus in latus dextrum

trum decubitus, premitur enim pars infirma, magiſque dolet. Vbi vero cavitas afficitur, apparent magis ſymptomata, quae conſenſu ventriculi fiunt, uti nauſea, vomitus, bilis, ſitis, maiora reliquis erunt: ipſeque homo pene ſingultu ſtrangulatur. Magis etiam ſi in ſiniſtram partem decumbit aliquis, urgetur: nec prompte inflammati iecoris tumor tactui obvius eſt. Inflammatio autem ſi eſt in muſculis et inter cutem, cognoſcitur tactu ob tumorem: viſu, quia calida rubeſcit, frigida ſine febre eſt, vel dura, vel laxa. In medio ventre retinet figuram muſculorum, tumor externus maior, dolor acerbior. De his alii ſic: Expedit inflammationes iecoris ab his, quae in muſculis abdominis fiunt interſtinguere. Non paucis enim medicis impoſuerunt duri tumores in ventris muſculis facti, ac ſi internis ſedibus fierent. Quae igitur inflammationes in iecore conſiſtunt, ad circumſcriptum magnitudinem fiunt. Muſculorum autem prorogatae ſunt, et in anguſtum vergunt, veluti et ipſa muſculorum figura.

Progno-ſtica.

Quorum hepar ſuppurat, ſi pus purum et album fluxerit, evadunt. Nam in tunica his pus continetur. Si vero qualis amurca fluat, intereunt. Tunc enim hepatis ſubſtantia corrupta eſt. Si hepatis morbus in morbum lienis permutetur, bono eſt; malo, ſi contrarium eveniat. Convexae partes patientes, haemorrhagia e nare dextra, ſudoribus, copioſis urinis ſanantur. Cavae

 libe-

liberantur excrementis bilioſis, ſudoribus, nonnunquam et vomitibus. In hepatis inflammatione ſingultus, malum. Is autem iecinoris inflammationem comitatur ſaepius, maxime quando ea in magnitudinem attollitur, atque effervefcit: in quo fervore ſtomachus ad conſenſum trahitur nonnunquam propter nervorum communicationem. Quare tum ſolum compaſſio eſt ſtomacho cum hepate, quando maxima et peſſima fuerit inflammatio. Nonnunquam etiam bile calida et multa in hiſce viſceris inflammationibus genita ac confluente ad inteſtinorum principium, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ſingultire. Si inflammationem vehemens atque acuta febris comitetur, malum quoque eſt. Nam valenter viſcus eſſe inflammatum oſtendit. Quemadmodum ſi eadem febris exigua et non acuta fuerit, minus malum portendit: quia exiguam inflammationem eſſe ſignificat, propterea quod inflammationis magnitudinem perpetuo febris conſequitur ex proportione. Si eadem febris acutiſſima vehementiſſimaque fuerit, ac vehementiſſima ſitis laborantes excruciet, peſſimum erit indicium: quoniam inflammationem eryſipelatis participem, atque ipſummet eryſipelas in iecinore ortum ſignificabit: quo febres magna ex parte in tabem traſmutantur. Si in calido et ſicco corpore fit inflammatio iecoris, potiſſimum ſi notatu digna fuerit, cito aeger morietur: propterea quod imbecillis

ſit

ſit viribus: atque iis, ut pleuriticis, peripneumonicis, et ſynanchicis vera ſalus eſt virium robur. Interdum tamen levis eſt parvaque inflammatio, ut dolor, gravitas, totuſque morbus, magna potius reſpiratione, quam tactu dignoſci debeat. Omnia ſub hoc caſu mitiora ſunt. In quavis iecinoris inflammatione, ſi crudo etiam morbo et viribus infirmis alvi profluvium oritur, malum eſt. Inimica etiam corporis liquatio, praecipue ſi multa vel raucitas, vel ſimul multa tuſſis accedunt. Mortiferum eſt ſanguinem exſcreari, vel ſputum ſtatim ſubputridum, vel ſincere biliofum eſſe. Vbi morbus non ſolvitur, ſuppurat haud raro, oriturque abſceſſus prorſus exitialis. Is ubi iam fieri incipit, ut iam dictum eſt, febres increſcunt et dolores, nihilque fere de loco defluit. Decubitus in omnem partem moleſtus eſt. Ipſe aeger ſaepe ſine ordine, ſine certa cauſa inhorreſcit, moxque maioribus caloribus urgetur. Facto pure dolores ardoreſque minuuntur. At homo longe fit imbecillior: id quod pulſu frequenti, languido, crebraque animi defectione cognoſcitur. Haec defectio, ubi rupto abſceſſu pus effluit, increbreſcit, ac pene in ſyncopem tranſit: ex quo caſu vix unquam quiſquam ſanatus eſt. Quod ſi vita tum quoque manet, pus modo per alvum, modo per urinas defluit, et interdum vomitione redditur. Non ſaepe etiam exeſo viſcere in abdominis cavum excidit ſpatium, fitque exitialis hydrops, quo

venter manifeſte intumeſcit: et inguina pubeſque multam gravitatem habent. Vlcus ſi in iecinore relinquitur, nunquam ſaneſcit, hominemque ſpatio extenuatum conſumit, tum alvus putrida eſt, ſanioſa, nonnunquam cruenta, ac ſi ex cadavere facta eſſet colliquatio. Ipſa quoque urina ſanie perfuſa eſt, maxime ſi in gibbis iecinoris vitium fuit.

Victus ratio. Sed his praetermiſſis, victus inprimis exquiſitus eſſe debet, aeque ac ſi ventriculus laboret: quando munus eius viſceris toti corpori commune eſt, acceditque omnibus animalis partibus maximum incommodum, ubi non probe coctum ſit alimentum, ſive non in ſanguinem rite converſum: victus inquam exquiſitus (maxime ſi eryſipelas ſit) et tenuis ac refrigerans, ſanguinemque ad fluendum ineptiorem reddens. Quare aër ſit frigidus natura, vel induſtria. Sit fuga vini, carnium, ovorum ſanguinem augentium et calefacientium. Convenit ptiſana, cum qua apium decoctum ſit. Ius pulli gallinacei, in quo petroſelinum decoctum ſit, quod modice urinam movet, ſi in gibbo eſt inflammatio. Cibi eligantur, qui tenui ſunt ſubſtantia, recrementorum ac mordacis qualitatis expertes, ſed tamen citra morſum detergant, ut ptiſana dicta, vel eius cremor: qui vim habet aperiendi et abſtergendi, praeterquam, quod non calefacit. Eadem ptiſana in gallinaceorum iure viribus prorſus exiſtentibus imbecillis datur. Similiter phaſianorum, columbarum iuvenum, perdicum,

tur-

turdorum, merularum, ac aliarum avium parvarum carnes guſtare poterunt, eaſque contuſas, ſi vires exigent. Olera in earum iure decocta interim aſſumantur: praeſertim ubi inflammatio recens fuerit, et eryſipelatodes, ut intybum, cichorium, ſenecio, ſonchus, quae vim habent detergendi, et digeſtionis vias ab obturatione vindicandi, cum levi refrigeratione et obſtructione. Nam, quae vehementer refrigerant et adſtringunt, cavenda, praecipue ſi in cavo iecoris conſiſtant, quia arctant os meatus bilis, ac bilem ipſam excerni prohibent. Ob id malum punicum non convenit. Potus ſit aqua hordei, aqua cichorii, decoctum radicis glycyrrhizae. Ius pulli elixum cum endivia, amygdalatum, ius pulli cum ciceribus. Vinum pro potu vitandum, ut inflammationi inimicum.

Inchoanda vero curatio eſt a revellentibus materiam fluere paratam, et malum aucturam: ut ſecta interna vena, vel communi, miſſo ſanguine pro virium conſtantia, morbi cauſa, magnitudine, natura, tempore anni, regione, conſuetudine. Illis vero non apparentibus ſecanda humeralis. Quidam utiliter ſecuerunt eam, quae in medio eſt annularis et minimi digiti dextrae manus, (ex hac tamen parum ſanguinis effluit,) ubi alia praeceſſiſſet, aut non eſſet magna ſanguinis redundantia, aut vires non conſtarent. Et ſi vires ferre queunt, ſemel quantum ſatis, eſt detrahendum; ſi vero non, *Medendi methodus.*

per vices partiendum. Venae ſectio prima ac ſecunda die felicius fit, ſi dolores urgeant. Si vires adſint, etiam ſeptima venae inciſionem facies. Ligaturae, frictiones item ex uſu erunt. Sequenti die a ſectione venae, cucurbitulae cum ſcarificatione dextro hypochondrio affigendae, rurſumque poſt unum diem apponendae. Non pauci enim a ſecunda earum adhibitione opem ſenſerunt magis, quam a priore. Poſtea vero et iam inclinato morbo ſimiliter applicari poſſunt, ut reliquiae vacuentur. Deinde repellentia materiam ad hepar fluentem et fluxuram prohibentia ſemper ſunt admovenda, adſtrictis poris et meatibus anguſtis. Sed illa ſint mitiora: ne viis hepatis contractis obſtructionem in eo excites, et ne immoderatius refrigerando, ex phlegmone ſcirrhum efficias, ac ne ſaniem reſudantem vacuari prohibeas, et in hepar regeras: ne denique bilem flavam ita compingas, et meatus χοληδόχȣς ita contrahas, ut bilis in folliculum fellis recipi nequeat. Sint itaque clementer frigida et ſtyptica: quibus miſceantur, quae modice aperiunt et tergent. Sumantur per os ſyrupus roſatus, ex hepatica, ex eupatorio, ex ſucco oxalidis, cydoniorum, cum aqua ſolani, intybi, oxalidis, foliorum et radicum plantaginis, quae refrigerat, ſiccat, adſtringit, ſanguinis profluvia cohibet, et ſi quid aduritur, refrigerat. Additur et aqua cichorii, ſcariolae, acetoſae, adianthi albi, quae aperiunt et tergent. Sanguine pituitoſo exiſtente

ſtente ſumendum mel roſatum, cum ſyrupo roſato, et aqua abſinthii: admovendaque ſunt cum dictis frigidis calida, abſinthium, ſchoenanthum, maſtiche. Demum ad topica confugiendum, quibus vacuetur, quod in obſeſſa parte continetur, neque ea conveniunt, niſi libero ab excrementis corpore. Ac neque libera ſint haec in totum ab adſtringentibus, quod tonus partis perpetuo ſervandus ſit. Quo fit, ut eo etiam tempore, quo quicquam amplius non influit, nec repelli, quod in laborante particula continetur, poſſit, adhuc mixtae facultatis eſſe debeant medicamenta. Nam coëuntibus una contrariis indicationibus, compoſitum quoque medicamentum eſſe oportet. Fiat itaque illinitio in hepatis regione ex oleo roſato, lentiſcino, melino, et procedente tempore cum oleo anethino, abſinthite, maſtichino, amygdalarum dulcium, chamaemelino. Fotus etiam fiant ex aqua roſarum, plantaginis, ſolani cum linteo. Sacculi item parentur ex tribus ſantalis, malicorio, balauſtiis, roſis tritis, additis camphorae g. iiij. vel vj. ſi valentiori remedio opus eſt: vel ex abſinthio, maſtiche, ſchoenantho, fit et cataplaſma ex farina hordeacea, foenugraeci, ſeminis lini cum palmulis, malis cotoneis, meliloti flore, abſinthio, pauco aceto, vel vino albo addito. Et epithema ex roſarum rubrarum foliis, plantaginis, endiviae, floribus chamaemeli, meliloti, anethi, abſinthii, decoctis in aqua pluviali, addito ſucco

cicho-

cichorii, et aceto. Progreſſu temporis, ſi in gibba viſceris parte phlegmone conſiſtat, ubi phlegmone iam concoquitur, nedum eis, quae urinas movent, ſed et valentioribus uti licet, aſaro, nardo, phu, petroſelino, meo, oxymelite ſimplici, ſyrupo de duabus et quinque radicibus. A levioribus enim diureticis ad fortiora paulatim tranſeundum, ne materia paulatim concreſcat in ſcirrhum. Et ſi cavum eiuſdem viſceris inflammatione afficitur, procedente tempore per ventrem vacuare licebit, idque per clyſteres, vel medicamenta per os ſumenda. Clyſteres igitur fiant ex decocto malvarum, betae, althaeae, mercurialis, addito melle roſato, caſſia, catholico. Purgans etiam medicamentum tuto datur. Sed vitentur ſcammoniata, niſi parva admodum quantitate. Caſſia igitur, manna, ſerum lactis caprini, et rhabarbarum infuſum, bilem vacuando ſunt ſalubria, quia non trahunt e longinquo, nec materias exagitando ad fluendum incitant. Ante diem quartum ſolutiva pharmaca exhibenda non ſunt. Etenim ad illum uſque diem humores in fluxu ſunt, qui pharmaco irritati ad fluendum magis incitarentur. Ad eundem diem etiam repellentia ad fluxum cohibendum adhibenda ſunt, admixtis tamen pauca quantitate diſcutientibus, et reſolventibus. Cucurbitae dextro hypochondrio cum ſcarificatione affigendae ſunt non ſemel, ſed bis, ter, ſi opus erit. Tendente in ſuppurationem inflammatione, coctio iuvanda

cata-

cataplaſmate ex decocto ficuum ſiccarum, vel uvarum paſſarum, althaeae, malvae, ſeminis, foenugraeci cum butyro, oleo amygdalarum dulcium, adipe gallinae, anſeris. Vel fiat cataplaſma ex caricis cum farina ſeminis foenugraeci, lini, aut ex farina foenugraeci, radice althaeae elixata, ac malaxata cum ſtercore columbino, ſi rupturam inflammationis cupimus. Stercus etiam caprinum hanc iuvat. Cum enim perfecta ſuppuratio fuerit, abſceſſus rupturam adiuvare oportet. (Abſceſſum quoque rumpes motu violento, qualis in ſaltu, vomitu, tuſſi, ſternutamento,) et poſt eius ruptionem per eandem viam, per quam prius tranſmutatio contigit, iuvanda natura erit, ſive per ſedem, ſive per urinam, ſive per os tranſmiſſio fiat. Nam apertione facta ulcus tergere et mundificare oportet, bibita aqua mulſa, aqua hordei cum ſaccharo, et caſſia fiſtula. Et cum cibis miſcenda ſunt, quae leviter iecur expurgant, et non aliunde trahunt, ut ius pulli cum caſſia fiſtula, aut agaricus cum iure pulli, cum ciceribus elixi. Toto tempore clyſteribus utendum ex decocto hordei et malvarum cum ſaccharo, aut ex ſero lactis cum ſaccharo et melle. Ad finem pure expurgato, oleo de abſinthio inungimus hypochondrium dextrum, aut nardino cum pulvere caryophyllorum, maſtiches, aut ſyrupum de abſinthio, aut de malis cotoneis, aut decoctum eupatorii cum ſpica nardi in potu praebemus: aut decoctum cinnamomi,

ſpi-

ſpicae, caſſiae, cyperi in vino auſtero, niſi calor abundet: atque ita iecur firmamus, et aſſolidamus. Vlcus etiam glutinamus cum bolo armeno, ſigillo lemnio. Si ratione caloris, vel doloris, phlegmone iecoris excitata eſt, cauſam pro curatione auferre oportet.

CAPVT XXVI.

De ſcirrho hepatis.

Σκίῤῥος *quid.*

Σκίῤῥος, καὶ σκληρὸς ſimpliciter dictus, nullaque habita ratione humoris, a quo gignitur, tumor eſt praeter naturam durus et indolens, qui et σκλήρωμα, quandoque appellatur. (Quanquam alii diſtinguant ſcirrhum exquiſitum a ſcleromate, tanquam altera ſcirrhi differentia, quod ſcleroma tumor ſit non omnino durus, nec prorſus inſenſibilis.) Sed medici recentiores addiderunt humoris ſpeciem, et definierunt ſcirrhum tumorem praeter naturam ab humore melancholico, durum, ſine ullo doloris ſenſu. Cum enim quatuor ſint tumorum ſimplicium genera, a totidem humoribus ſimilaribus prodeuntia, ut ſanguis generat phlegmonem; pituita, oedema; flava bilis, eryſipelas: ita ſcirrhus ab humore melancholico originem ducere dicendus eſt. Huiuſmodi vero tumori hepatis ſubſtantia eſt opportuna, quia limoſa eſt ſubſtantia, ſeu quo-

Σκλήρωμα.

quoniam limoſo ſanguine et craſſo nutritur hepar.

Pars affecta. Pars igitur affecta praeſertim ex tumore dignoſcetur, duro quidem exiſtente, ac nullo dolore praedito, et aliis notis mox declarandis.

Affectus quis. Affectus vero morbus eſt in quantitate primo, cum ſit in genere tumorum praeter naturam, et ſecundo in intemperie, (eſt enim frigidus affectus) et tertio in ſoluta continuitate, ut in tumoribus praeter naturam accidit.

Cauſae. Eius cauſa eſt quivis humor craſſus et lentus, ut atra bilis gemina, et craſſior ſicciorque pituita. Durities ſequitur horum humorum ſiccitatem et craſſitiem. Doloris autem ſenſus abeſt propter craſſitiem et lentorem. Vbi enim craſſus et lentus humor partis alicuius inania ſpatia ſubierit, et nervos, nervoſaque corpora repleverit, viam intercludit ſpiritui animali, a quo vis omnis ſentiendi proficiſcitur, gummi inſtar omnia, quibus inciderit, ſpiracula oblinens, atque obturans. Quoniam vero non eſt in humoribus par ſiccitas, craſſities, et lentor, ſed alii aliis ſicciores, craſſioreſque magiſque lenti ſunt, idcirco nec tumores ab iis excitati aeque duri ſunt, ac doloris expertes. Itaque ſcirrhus alius alio durior, magiſque dolorificus. Et qui plane durus eſt et ſine dolore, is ſcirrhus verus eſt et exquiſitus, ut paulo ante dictum eſt. Qui talis non eſt, iam alterius naturae eſt particeps. Verus

ſit ab humore melancholico, naturali quidem, et faecis inſtar ſubſidenti in ſanguine ſincero, nulliuſque alterius humoris particeps. Altera enim ſpecies atrae bilis, quae flavae bilis naturam reſipit, per flavae bilis admiſtionem ſcirrhum parit dolorificum et cancroſum, quique facile emollientium uſu irritetur. Sic ſi portio bilis flavae remiſta eſt, aut ſanguinis, aut pituitae, ſcirrhus eſt eryſipelatodes, vel phlegmonodes, vel oedematodes. Et haec quidem de ſcirrho in genere dicta ſint. Particulatim vero ſcirrhus hepatis fit ex contumaci et inveterata obſtructione. Humor enim obſtructionis auctor, primum quidem tenues iecoris venas implet, et infarcit auctus etiam deinde: hinc in omnem viſceris ſubſtantiam redundat, et eam perinde, atque venas obſtruit. Quod ſi rurſum multo plenior eſt, in amplam molem quandoque diſtendit, tumque viſcus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor ſicceſcit, et vi caloris tenui parte diſſipata, reliquus totus obdureſcit, cuius permiſtione iecoris ſubſtantia labefactatur, veruſque tandem ſcirrhus emergit. Nam cum dura fiant aut reſiccatione, aut concretione, aut nimia repletione, aut horum quapiam coniugatione: ſcirrhi ex humoris frigidi repletione, ſimul atque congelati ſeu concreti a vehementi frigore generantur: propter quam cauſam aut omnino inſenſiles ſunt, aut exigui ſenſus participes. Scirrhus (inquam) hepatis fit poſt longas, diuturnas, atque

atque magnas obſtructiones, et poſt inflammationes, et ob uſum eorum, quae obſtruunt et indurant. Quod alii ſic explicant: cum iecur obſtructum eſt, tenues mittit humores ad alia membra, et in ſe ipſo retinet craſſos, quibus dum nutritur, induratur, ſi vel refrigeretur, vel calefiat, vel ſiccetur. Frigida inculcant: calida reſolvunt, quod tenuius eſt. Sicca item digerunt. Inflammatio idem facit, quod obſtructio. Praeterea uſus nimius frigidorum, et vere repellentium, vel adſtringentium, ſcirrhum generat. Praeterea ſcirrhus ſaepe accidit iis, qui vino generoſo utuntur et aromatis, quibus efficitur, ut totum iecur lapidis modo indureſcat.

Scirrhus hepatis dignoſcitur, viſceris ſitu et figura circumſcriptus, et tangenti renititur, et niſi prematur, doloris omnino expers eſt. Facilius ſentitur, ſi quis in dextrum latus decubuit, quam ſi ſupinus. Tum enim tumor nonniſi preſſu deprehenditur. Magis etiam is ſeſe prodit, ſi nondum eſt hydropis initium, ſimulque gracile et expers adipis abdomen eſt. Facilis eſt decubitus dextra parte magis, quam ſiniſtra: quod moles quaedam veluti ſuffocans in ventriculum et praecordia incumbat. Vultus obſcurum foedumque colorem habet. Spiritus difficulter trahitur. Languet appetentia. Sumptis epulis homo gravatur: detractis rectius habet. Vbi iam fit vetus malum, maxillae quodammodo laxantur: urina non ae- *Signa.*

que largiter profluit, ut ante: tandemque totus venter, crura, pedesque intumeſcunt, pectus atque humeri extenuantur. Alvus aliquando multa et tenuia excernit, propterea, quod coarctata ſunt ora vaſorum, per quae ex ſimis partibus hepatis ad gibbas alimenti fit tranſumptio. Verum nunquid a craſſo et glutinoſo humore ac pituitoſo originem ducat, aut ex ea nigra bile, quae faex ſanguinis exiſtit, differens ab ea, quae proprie atra bilis nuncupatur, a qua non ſcirrhoſi tumores, ſed cancri potius gignuntur, ex colore praeter naturam interſtingues: ex colore (inquam) univerſi corporis. Nam ſi ex nigra bile ortus eſt, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si ex craſſa lentaque pituita, ad albedinem. Aliquando plumbi colorem referunt. Pro redundante enim humore in iecore, nil mirum corporis colorem vitiari, cum princeps ſit viſcus, toti corpori alimenti naturam ſuppeditans. Aetas etiam, temperamentum, regio, anni tempus, praecedenſque victus ratio confirmabunt. Et inter ſcirrhos, illum cauſae antecesſerunt, quae craſſum ſuccum, et melancholicum, vel pituitoſum coacervant: hunc vero, quae bilioſum. In illo dominantis pituitae, refrigeratique iecoris: in hoc bilis exſuperantis, concalefactique iecoris ſigna elucent. Hic fere ictero ſuccedit, ſi lentam febrem comitem habet, et hic in aſcitem praecipitat: ille citra incommodum perſiſtit, aut cachexiam leucophlegmatiam-

que

que infert. Scirrhus hepatis a ſimplici tumore diſtat, quod ille nonniſi longo dierum numero, ſimplex vero tumor brevi etiam procreetur.

Progno-ſtica. Ex quacunque cauſa orti ſunt ſcirrhi, omnino ſine ſenſu perſiſtentes, omninoque inſanabiles ſunt, velut et in caeteris partibus: quanquam et ſenſibiles aegre curentur. Et ſcirrhi ad plures dies protracti non ſonantur: quia tam vehemens medicamentum, quod affectus efflagitat, iecur ferre non poteſt, ut cuius vehementia partis robur univerſo corpori neceſſarium maxime ſolvat. Omnibus enim his ex neceſſitate ſuccedit aqua intercus. Pereunt plurimi longo tempore: quidam brevi, qui ventris profluvio laborant. Scirrho hydrops, ubi acceſſerit, nulla aegrum medicina periculo ſubtrahit. Aeque horrendum eſt durum iecinoris tumorem aurigini initia praebuiſſe: aut viciſſim hanc ex illo eſſe coepiſſe. Quum igitur frigidus humor iecinori impactus eſt, ex quo ſcirrhus ortus eſt, is fere nullo vitae incommodo diu immoratur, aut certe, ſi in hydropem vertitur, primum in cachexiam, dein in leucophlegmatiam tranſit. Scirrhus enim nondum omnino factus poteſt curari remediis rite appoſitis. Alter iam confirmatus, et in habitum verſus, hydropem aut maraſmum facit, nec curationem admittit.

Curatio. Igitur ſi curari poteſt ſcirrhus hepatis, curetur inprimis victus ratione, qualem hepatis obſtructioni convenire diximus. Re-

rum etiam acrium comeſtiones per intervalla, et poſt exercitia ac geſtationes conceduntur. Eadem exercitia tum quantitatem, tum qualitatem ciborum praefiniunt. Alimenta craſſa lentaque ac coctu difficilia vitentur, pariterque dulcia omnia, ut hepati affecto adverſiſſima. Pro potu vinum concedatur tenue, odorum, moderate ſumendum. Omnino ſi multus et crudus eſt ſuccus, ratio victus tenuis imperanda eſt. Si copiae, craſſitudinis, aut lentoris vitio meatus obſtructi ſunt, attenuatoria victus ratio erit ex uſu, ac repurgans. Sic et in medicamentorum ratione, calefacientia et attenuantia uſurpantur: ſed ante eorum uſum praeponatur moderata ſanguinis miſſio ex interna dextri cubiti vena. Et ſi copia adſit pituitoſi vel melancholici ſucci, purgante medicamento vacuetur. Poſt tres dies confert haemorrhoidum apertio. Cum vero communis ſit curandi ſcirrhum indicatio, ut quod in particula eſt totum depleatur, id inprimis perficitur medicamentis, quae in potu ſumuntur, vim habentibus aperiendi atque extergendi eum humorem, qui in viſcere continetur. Cuiuſmodi ſunt, quae lapides in renibus contentos comminuere apta ſunt: quibus admiſcere oportet aliquid eorum, quae urinam movere poſſunt. Omnia item, quae ad iecoris obſtructionem ſpectant, huc tranſferenda ſunt: de quibus paulo antea fuſiſſime egimus. De his vero, quae calculos frangunt et comminuunt, poſtea ſuo

loco

loco pluribus. Quanquam vero hic affectus a frigido humore ſuperfluo ortus ſit, et calefacientia, dictumque humorem vacuantia poſtulet: fugienda tamen ſunt immoderate calefacientia, valideque exſiccantia, tum intro aſſumpta, tum foris admota, Ac propterea ſola, quae calefaciunt non admodum, unaque exſiccant non magnopere, proſunt his affectibus ſanandis, emollientia ſcilicet, dicta μαλακτικὰ graecis, quae eodem tempore praeſtant utrumque, nempe quod congelatum eſt fundunt, et ſenſim per halitum digerunt: dicunturque peculiariter de iis, quae congelatione induruerunt, magiſque ſi in eis contentus ſit humor praeter naturam, ut in ſcirrhoſis tumoribus. Ea calorem quidem habent tepidum, humiditatem vero nec multam, nec omnino minimam. Et propterea ſunt modice exſiccantia: ut ſimile quid patiantur iis, quae a ſole funduntur, alioqui toto, quod eſt in eo tenuium partium digeſto, quod reliquum eſt, velut lapidoſa concretio linquetur. Conveniunt ergo non, quae calefaciunt vehementer, ſiccantque medicamenta, ut oſtenſum eſt; ſed ea tantum, quae cum molliendo digerere modice poſſunt. His autem mollientibus ac digerentibus addenda ſunt perpetuo adſtringentia, quae tamen ab illis ſuperentur. Eiuſmodi vero eſſe debent, quae foris adhibentur, ut quae conſtant ex abſinthii coma, nardo tum inda, tum celtica, croco, oenanthe, maſtiche chia, nardino, lentiſcino unguento, maſti-

chino, melino. Et his ammoniacum, thymiama, bdellium, althaeae radicem, cervinam ſeu vitulinam medullam, ac anſeris ſeu gallinae adipem miſcere convenit: nec minus et aliquid eorum, quae incidere poſſunt admiſcendum. Primo igitur loco fiat fotus, qui recipiat *Abſinthii* p. ß. *foliorum et radicum althaeae ana* m. j. *bulliant in oleo communi.* Saepius per ſpongias ſupra hepar fomentum admoveatur. Linimenta etiam fiunt ex mucagine ſeminis lini, foenugraeci, althaeae extractae in aqua parietariae, ammoniaco diſſoluto oleo de abſinthio amygdalarum dulcium. Fiunt et vaporationes ex aceto, in quo lapis molaris vel pyrites candens immerſus fuerit. Saepius per ſpongias ſupra hepar fomentum admoveatur. Dein ℞. *Olei de abſinthio, et maſtichini ana* ℥j. *nardini et cydoniorum ana* ℥ß. *ſpicae nardi, indicae vel celticae ana* ʒß. *croci* ℈ß. *adipis anſeris, gallinae, medullae cervinae, vitulinae ana* ℥j. *cerae* q. ſ. *adde aceti* parum, *fiat unguentum, quod mane et veſperi applicetur, praecedentibus ſemper praedictis fotibus.* Praedicto unguento procedente tempore addes ℥j. *vel* ß. *ammoniaci, aut bdellii humentioris, ſive ſtyracis, quae prius aceto diſſolvantur. Ex iiſdem fiant cataplaſmata, folia ac radices malvarum excipiendo, et althaeae, quantitate cuiuslibet* m. j *quae cum fuerint decocta, contundantur, et adiiciendo adipis anſeris ſeu gallinae* ℥ij. *lenti cremoris foenugrae-*

nugraeci, ſeminis lini et althaeae ana ʒiij. *olei maſtichini, lentiſcini, et de abſinthio ana* ℥j. *ammoniaci, ſeu bdellii* ʒiij. *miſceantur, et fiat cataplaſma cum oxymelite.* Interdum addi poterit nardi ſpica, indica, celtica, cuiuslibet ʒj. aſſumendo et croci ℈ß. Vſurpatur et emplaſtrum de mucilaginibus, et diachylon magnum. Internis etiam remediis denuo pugnandum. Itaque tabellae fiant ex triaſantalo, raſura eboris, cornucervi diſſolutis in oxymelite, in quo ammoniacum fuerit infuſum, quinetiam pilulae parari poſſunt ex pulveribus aperientibus, mixta ſtyrace, calamita, et ammoniaco, additis interdum purgantibus, interdum ſine purgante medicamento.

CAPVT XXVII.

De Ictero, ſeu Morbo Regio.

Nominum ratio.

Icterus, arquatus, vel arcuatus, morbus regius, morbus auriginoſus, aurigo pro eodem ſymptomate uſurpantur, vulgo icteritia. Eorumque nominum ratio a diverſis petita eſt. Icterus enim a ſimilitudine nomen accepit, quoniam aegri colore ſimiles fiunt avi eius nominis, quae et galbula dicitur. *Plinius* tamen icterum avem latinis dici galgulum ſcribit. Alii dicunt eo malo correptos eius inſpectione ſanari. Nonnulli referunt ad quadrupedis ſpeciem e muſtelarum ſylveſtrium genere: quas graeci ἰκτίδας appellant, latini viverras, quae oculos auricolores habent. Ea ſunt animalcula, quibus cuniculos excludunt. Arquatus vero ſeu arcuatus dictus eſt a colore arcus coeli ſeu iridis, quae mille trahit varios adverſo ſole colores: et eadem ratione auriginoſus et aurigo ab auri colore. Regius vero a ludi laſcivia, quae morbi remedium dicitur; vel quia ſplendido conclavi, iucundis ſermonibus, cantu, deliciis, vita ſoluta curis debet curari. *Varro*, quia ſanetur mulſa, morbum regium dictum exiſtimat. Ictinus etiam a *Galeno* milvus dictus eſt, a quo fortaſſe et appellatio haec manavit. Sed relictis nominibus ad rem ipſam tranſeamus.

Icterus

Iſterus eſt biliosi humoris per ſumma corporis effuſio: vel, ut aliis magis placet, iſterus eſt effuſio bilis in totum corpus. (Addit *Avicenna* ſine putredine, quia ſi putreſceret, tertianam febrem committeret, non tantum iſteritiam.) Redundat enim bilis toto corpore, nec ulla omnino pars eſt in quam diffuſa non ſit, ſolis aliquando exceptis inteſtinis. Aliis totius corporis defoedatus dicitur color, quia non tantum cutis univerſi corporis, ſed et albae oculorum membranae eo intinguntur colore. *Iſterus quid.*

Neque vero unus locus affeſtus. Iecur enim interdum afficitur, interdum veſica bilis, aliquando univerſum corpus: quae ſignis ſuis poſtea dicendis interſtinguuntur. *Pars affeſta.*

Affeſtus ipſe, quaevis pars in eo afficiatur, perpetuo ſymptoma eſt ex eorum genere, quae in qualitate mutata, ſeu in corporis affeſtibus conſiſtunt: et ſub viſilibus comprehenditur, nempe in coloribus, qui praeter naturam ſunt. Et in eo ſemper eſt fruſtrata ſegregatio excrementi bilioſi, quod non rite ſegregatur ac expurgatur: ſed per totum corpus cum ſanguine diffunditur. Idque contingit vel vitio particulae, quae excrementum expurgat, vel ratione viarum per quas expurgat, vel vitio excrementi diſti, nempe flavae bilis. Ex atra enim bile alius committitur iſterus, qui niger eſt: de quo paulo poſt. Et ab utraque alius fit mixtus et vireſcens, nempe ex flava bile mixta humori atro, aut cineritio: unde ex viridi flaveſcit: *Affeſtus quis.*

veſcit: ut in puellis quibuſdam, quae χλωραὶ ſunt, id eſt ex viridi flavae. Album dixit et *Hippocrates* libro de morbis, quae quarta eſt differentia icteri. Ac licet morbus regius perpetuo ſub eodem genere ſit, ac bilioſi excrementi ſeparatione fruſtrata ſemper fiat, non ſemper tamen in eo ſegregatrix facultas laeſa eſt, neque ſemper noxam functionum ſequitur: quia nedum ob facultatis imbecillitatem, verum et ob viarum anguſtiam, ac excrementi vitium fieri poteſt.

Cauſae. Id ſymptoma cauſas habet, quae morbi ſunt, quaeque ſunt auferendae. Eae autem ſunt hepatis inflammatio, ſcirrhus, intemperies, obſtructio eiuſdem. Veſicae item bilis imbecillitas: obſtructio pororum praeterea, per quos flava bilis ad ieiunum deſcendit. Nonnunquam lapillus unus, vel multi concreti in folliculo fellis, aut adnatum tuberculum. Nam propter inflammationem hepatis, omnino ſanguis ab ipſa bile expurgari nequit. Imo una cum ipſo ſanguine bilis per totum corpus defertur. Tum enim in eodem viſcere bilis copia generatur, et conſtipatio quaedam fit ſeu anguſtia locorum, per quos ipſa bilis ex venis transfertur ad canales veſicae bilem recipientes. Ea quandoque ſola eſt iecoris calida intemperies, ob quam bilis copia progignitur: quae prae multitudine expurgari nequit. Ad huiuſmodi naturalis intemperiei iecinoris permutationem humorum corruptio accidit. Quare ad hanc etiam ſpeciem refertur icterus, qui

qui a venenatis morſibus, aut potu deleteriorum naſcitur, ab omnique ſanguinis vitio, quo ſanguis depravatur. Venena enim aut bibita pharmaca, nec per alvum reddita, huius vitii cauſa ſunt. Nec minus et morbus regius excitatur ex obſtructione, non ſiquidem parvorum vaſorum per iecinoris ſubſtantiam diſtributorum, per quae alimenti ac ſanguinis digeſtio in univerſum corpus fit, ſed eorum locorum, per quos transfertur bilis ad canales ipſam recipientes ex eadem veſica bilis ortos, ac per iecinoris ſubſtantiam extentos, quae viarum anguſtia etiam ex eiuſdem viſceris ſcirrho contingit. Sed frequentior eſt obſtructio illius veſicae, quae bilem excipit. Tunc enim bilis non patentibus meatibus per quos ſecerni ac vacuari debet, regurgitat in iecur et venas, ſanguinique permiſta effunditur in univerſum habitum. Inde tota cutis flaveſcit aureo colore, ſed inprimis oculi, in quibus propter ingenitum candorem magis conſpicuus eſt. Et quia deſtinatis a natura locis non poteſt excerni, maxima ſui parte propellitur in renes una cum urina, eamque ſuo colore inficit, et craſſam impuramque reddit. E contrario inteſtina bile vacua ſunt, et eorum excrementa candida, ut dicetur. Aliquando et ſupreſſi menſes in cauſa videntur eſſe, ut in virginibus, et quibuſdam mulieribus. Praeterea calida et ſicca intemperies totius corporis, quae multam bilem gignit, cauſa eſt icteri, quoniam huiuſmodi intemperies

ſangui-

ſanguinem alimentitium in bilis naturam mutat: ut in anaſarca totius corporis refrigeratio carnem albicantem reddit. Sed id malum ſenſim naſcitur: ſi quidem ſenſim accidit alimentum quod corrumpitur. Fit et icterus per morborum bilioſorum criſes detruſa ad cutem bile.

Signa. Cauſae ſupradictae ſuis notis diſtinguuntur: de quibus paulo poſt, vbi ſcilicet communes expoſuerimus. Omnibus ictericis communiter pigrities et tumor gravans ad motum corporis contingit, motus ſenſusque hebeſcunt, ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros non admodum averſantur. (Guſtatus enim amarorum non amarus, non tamen dulcis, dulcium vero amarus. Membrum amaro delibutum duntaxat propter morbi conſuetudinem amaritatem non percipit; ideo ſpeciem dulceſcentis re praeſentat.) Variis imaginibus vexantur, pruritus univerſi corporis et ſenſus aculeorum comitatur, ac difficulter exſudant, alba oculorum, parteſque faciei temporibus propinquae, itemque malae pallorem oſtendunt, venae etiam ſub lingua repletae reperiuntur, et abundantem humorem ſignificant. Color enim morbum detegit, maxime oculorum. Accedit et ſitis, dolor capitis, frequens ſingultus, praecordiorum dextra parte durities. Si vero eſt ob hepatis inflammationem ſanguinem in bilem mutantem, praecipua ſigna ſunt praecordiorum dolor, gravitas, tenſio, bilioſae deiectiones, et febris ardens, urinae

flava

flava bile vehementer coloratae videbuntur: gravitaſque in dextro hypochondrio percipitur. Si citra gravitatem fervor in ipſo exiſtit, ex ſola iecoris calida intemperie vitium gignitur. Si ſcirrhus in cauſa fuerit, eiuſdem notae apparebunt. Quemadmodum ſi ex obſtructione icterus eſt, ſine febre permanebunt aegri, nec non et gravitas in eadem praecordiorum parte aderit, praeſertim inter reſpirandum, nullumque aderit ſcirrhi indicium. Quod ſi abſque febre alba deiiciantur alvi excrementa, veſicae bilis malum oſtendetur, quae propter imbecillitatem non attrahit, vel propter repletionis multitudinem idem excrementum ad inteſtina propellere nequit: et talia excrementa citra gravitatem deiiciuntur. Si viarum ex ipſa veſica ortarum vitio oriatur icterus, utpote cum obſtructae fuerint viae per quae ex iecinore ad ipſam veſicam bilioſum excrementum trahitur, vel eae per quas ab eadem veſica propellitur, cum albis excrementis gravitatis ſenſus circa dextrum hypochondrium urgebit citra febrim Vtriſque urinae ſunt bilioſiſſimae. Color ſpecie eſt horribilis. Etenim colore aurum repraeſentant: ſed non hominem decet, quod in lapide pulchrum fuerit, inquit *Aretaeus*. Conſentanee ſcribunt alii, vbi obſtruetur meatus a iecore ad veſicam fellis, urina flava, et ſaepe virens reddetur. Idem fiet ſi imbecillitas tractionis adfuerit, ſed id ſine gravitate, quae tamen cum obſtructione ſentietur. Si meatus obſtruitur,

qui

qui a veſica fellis tendit ad inteſtina, praeter flavam aut virentem urinam, deiectio reddetur alba, et ſaepius qualis canum dura. Sin vero hoc vitium febriente aegro repente ac cumulatim febrem finierit, criſim teſtatur, materia ex alto foras erumpente. Alvi excrementa et urinae utraque ſecundum naturam ſe habebunt, et ob id nullum viſceris affectum declarabunt. Signa coctionis praeceſſerunt, morbus levior redditur. Indicationis ratione natura bilioſum craſſum humorem transfundit ad cutem, vi ſymptomatis, in iecoris inflammationibus, aut ſcirrhis. Si a cauſa externa fiat propter corruptionem aliquam peregrinam ex noxii medicamenti potione, aut venenatarum beſtiarum morſu, ſi etiam ex corruptione bilioſi excrementi, propterea quod ſanguis extranea quadam corruptione in bilem verſus fuerit, ex aegri ſeu adſtantium ſermonibus intelligetur. Si non univerſim, ſed paulatim procreetur morbus regius, neque dolor, neque gravitas circa ilia, neque febris praeceſſerit, plurimam in univerſo corpore procreari bilem certum eſt, ſcilicet vel propter ſolidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimenti, quod ipſis diſtribuitur. Vt ſi multo calidioribus cibis ac potibus uſus fuerit aeger, ciborum vitio tribuetur occaſio, Vbi haec non praeceſſerint, ex calida totius corporis intemperie morbum regium excitari cenſebis. Si totius corporis id eſt habitus ipſius vitium eſt, in quo humor inficitur, tum deiectionibus, tum

tum urinis naturali modo habentibus, color et ſudor bilis ſpeciem referunt. Neque vitio iecoris tantummodo provenit, ſed et ventriculus, et lienis, et renes, et laxum inteſtinum in cauſa ſunt. Vbi in laxo inteſtino et ventriculo coquendi facultas laeſa fuerit, cruditas bilis eſt effectrix, et a toto halitus bile infecti gignuntur, et corpus ubi inſederint, colorant: ut docet *Aretaeus*.

Quod ad praedictionem attinet, quibus in febribus morbus regius ante ſeptimum diem accidit, malum. Symptomaticus enim eſt iecinore male ſe habente ex inflammatione, vel obſtructione eiusdem viſceris, cum citius indicatorie bilis non poſſit perduci in corpus. Quodvis praedictorum affectuum conſequatur, ſemper malum eſt: nec poſt ſeptimum, ſi propter eoſdem affectus iecinoris excitetur, periculo vacabit. Febrientibus morbus regius ſupervenit, interdum quidem tanquam affectionis hepatis ſymptoma, quod malum eſt; interdum quoque et natura poſt coctionem per cutem excernere contendente, ſed nequeunte, velut in abſceſſibus omnibus fieri conſuevit: quod nequaquam malum eſt. Imo ſi cum rigore fiat, morbum abſolvit in billioſa febre: quoniam et natura vehementiori motu movetur ad expellendam bilem, quae mordacior et acrior eſt, ut per rigorem ſignificatur. Et licet eadem bilis ante ſeptimum diem iudicatorie efferri non poſſit, natura irritata a copia vel qualitate ante legitimum tempus, bene tamen decretorie *Prognoſtica.*

effun-

effundi poterit in bilioſa febre citra iecinoris affectum etiam ante ſeptimum morbo iam concocto, potiſſimum ubi per aliam viam natura eandem poſtea bilem excernere valuit per alvum, aut veſicam, aut largum ſanguinis profluvium, ut *Hippocrates* et *Galenus* memoriae prodiderunt. Quibus in febribus morbus regius ſeptimo, vel nono, vel undecimo, vel decimo quarto ſupervenit, bonum, niſi dextrum hypochondrium obduruerit: ſin vero non, non bonum. In praefatis namque diebus iudicationis ratione evenire ſolet, addit quidam e iunioribus. Si morbus regius poſt febrem oritur, ex toto proderit: ſi poſt hunc febris, occidet. Hydrops inſidiatur iis, quibus gravis aurigo, longaque fuit. Spatio niger quoque lapillus concreſcit in fellis folliculo, ut alibi iam dictum eſt, quem caſum nunquam fere non hydrops conſequitur. Pernicioſum eſt durum iecur fieri, aut ex hoc prius duro natam auriginem. Qui morbo regio laborant, non admodum ventoſi ſunt, quoniam nec ventris imbecillitate, nec pituita a quibus flatus fit, icterici laborant. Sed cum fere morbus regius apud nos ex multitudine crudi humoris ortum habeat, qui imbecillitate coloris colligitur et obſtruit, nec detergitur influente bile, neceſſario ita affecti erunt ventoſi. Quibus vero temperatior eſt victus, multum exercitium, calidior morbus vel hepar, craſſior bilis, intemperies calida, niſi acceſſerit imbecillitas, flatuoſos non eſſe conſentaneum eſt.

Vt

Vt ad curationem deſcendamus, qui icte- *Curatio.*
rici fiunt ratione bonae iudicationis in febribus, facile curantur. Tum enim opus naturae permittendum, et ictericus abſceſſus poſtea curandus eſt balneis aquae calidae, et oleo anethino, chamaemelino, amaracino, irino, aliiſque diſcuſſoriis ac rarefacientibus curem. (Roſmarinum herba oleo incocta diſcutit.) Et cum his adhibeantur cibi, qui humorum craſſitudinem moderate extenuant. Si fiat icterus ex lethalis veneni potione, aut beſtiarum virulentarum morſibus, ad alexipharmaca confugiendum, quae adverſus talia deſcribuntur, ut ad theriacen, et mithridatium. Et omnino, qui ex virulentorum animalium morſibus ictero correpti ſunt, curandi ſunt, ſicut ii, qui a rabido cane ſunt demorſi. Vbi ex ſolidarum partium calore immodico in regium morbum quis inciderit, (quae tamen rariſſime contingit, et cogitatione potius uſurpatur cauſa, quam eventu aut experientia deprehenditur) cibis humidis et refrigerantibus utendum, ptiſana, intybo, ſeri, cichorio, vino tenui aquoſo, nec non ſimplici frictione, exercitiis moderatis, unctione, balneis ex aqua potabili, in qua medicamenta frigida humida decoquantur. Eadem ratione curabitur, ſi ratione alimenti, quod ipſis partibus diſtribuitur, fuerit excitatus morbus. Qui autem ob calidam iecinoris intemperiem, vel inflammationem, vel ſcirrhum arquati

fiunt, pro eorum affectuum curatione ſuis locis dicta curandi ſunt.

Curatio icteri vitio veſicae bilis excitati.

Supereſt curatio icteri, qui vitio veſicae bilis excitatus eſt. Is itaque curandus eſt cibis et potibus, nec non medicamentis extenuantibus: deinde his, quae bilem ducere poſſunt. Sed victus ratio ſit tenuans, aperiens, calefaciens minus, ſi a bile eſt, quam ſi permiſta eſt pituita. Aër temperatus ſit, aut parum ad calidum vergens. Somnus moderatus ſit, nocturnus potiſſimum. Lecto etiam, conclavi cultiore clauſo, ludis, laſcivia opus eſt, per quae mens exhilaretur. Exercitationes ac geſtationes conveniunt per omne tempus; et ſi hyems eſt, balneum; ſi aeſtas, frigidae natationes. Alvi excrementa quotidie expurgari debent ſponte, vel clyſteribus. Nam repletio ictericis peſſima propter cruditates et obſtructiones. Indigentia pariter, quia bilioſos ſuccos reddit. Clyſter propter ſtercorum vacuationem ſpirandi facilitatem inducit, inteſtina irritando ac mordendo humores ad cutis ſuperficiem delatos ad ipſa retrahit et revellit, praeſertim ubi acrior fuerit. Et quia alvus fere adſtricta eſt, clyſteres etiam emollientes ſint, et ex iis, quae reſiſtentem bilem irritent, et muſculos ac inſtrumenta excretionis excitent. Animi affectus vitentur, ſed utantur animi laxamento ac iucunditate. Cibi ſint coctu faciles, inciſorii, attenuatorii. Ex volucrum genere maxime montanae, phaſiani, tur-

turdi, merulae, reliquae aves parvae. In earum penuria gallis et gallinaceis pullis utantur, cum quibus decoquantur aſparagus, oreoſelinon, foeniculum, ſerpillum, ſmyrnium, carduus, eryngium, daucus. Ex quadrupedibus carnes ferinae manſuetis magis ſunt aptae, capreolorum praeſertim. A fructibus abſtinendum. Amygdalae tamen modice aſſumi poſſunt. Ciceris decoctum aſſidue potatum valde confert. Et pro potu vinum ſit album, tenue, adſtringens, neque valde vetuſtum: dilutum aqua decoctionis graminis. Vbique mediocritas optima cenſetur. Vbi meatus veſicae fellis utrinque ſint obſtipati, vel alter duntaxat, conſilium eſt venam in dextro cubito vel extremis manibus ſecare. Sectio enim venae atque purgatio, potentiſſima remedia cenſenda ſunt. Nihilque aptius eſt miſſione ſanguinis in dolore viſcerum. Praecipue vero venae ſectio convenit, ſi toti corpori eſt communis intemperies, et ſi non eſt ſuſpicio, ne bilis largior, calidior, tenuior, furioſa turgeat, cum ſanguis aliorum humorum ſit frenum et retinaculum. Vena quoque ſecatur, ſi eſt ab obſtructione, praeſertim cum bilis eſt ſanguini mixta. Sic enim humores in hepate fixi agitantur, ſtationemque deſerunt, et obſtruere deſinunt. Et quanquam ratione icteri et eius cauſae continentis, venae ſectio non conferat, eam tamen ſaepe cauſa antecedens poſtulat, a qua continens fovetur.

Sanguis autem particulatim ſeu per vices detrahendus eſt, ne per coacervatam vacuationem vires proſternantur. Sic humoris in corpore redundantis copia deponitur. Secta initio baſilica, ſecandae poſtea veniunt, quae ſunt ſub lingua. Ea enim phlebotomia, nonniſi inclinante morbo tempeſtiva eſt. Et ſi hepar in vitio eſt, cucurbitulae ſine ſcarificatu dextro hypochondrio affiguntur. Sed quamvis in ictericis venae ſectione nil commodius ſit, purgationes tamen magis propriae et familiares, prius ſcilicet craſſitudine bilis extenuata, eduliis nimirum ac potionibus, tumque medicamentis convenientibus. Purgationes vero in principio datae, priuſquam extenuati ſint humores, ac vaſa reſerata exſtiterint, maximi mali ſaepe cauſam praebuerunt. Ictericos igitur purgare oportet omni modo, quo poſſumus, per vomitum, deiectiones, urinam, ſudores, atque adeo per palatum, et nares. Nonnunquam enim vomitiones conveniunt, ſi natura humorum ſurſum inclinaverit. Praeparatur autem bilis flava, obſtruens ac implens fellis veſicam, aceto mulſo cum decocto radicum apii, ſyrupo de quinque radicibus cum aceto, addito decocto radicum aſparagi. Ante tamen uſum horum purgetur ventriculus caſſia, pilulis alephanginis, et aliis huiuſmodi. Vtilis quoque eſt abſinthii cremor. Imo plura alia conveniunt ex capite de obſtructione iecinoris repetenda. Peracta humorum atte-

attenuatione, vaſorumque reſeratione, medicamentum, quod bilem ducat, propinandum eſt: idque valens ſatis. Nam ob ventris ſiccitatem imbecilliores purgationes ineſficaces in ipſis cognoſcuntur, et naturam parum habent adminiculantem. Attrahere enim vel expellere nequit ipſa veſica fellis, imbecilla exiſtente ſeparatrice ac expultrice facultate. Proinde, qui purgatione liberari non poterant, his rurſum valentiore ad aperiendum data potione, pharmacum, quod vehementius purgaret, exhibuit *Galenus*. Sic deinde ſub finem purgationis caerulea vel flava bilis cum acri mordacitate ſecernebatur. Curatio enim intelligitur, cum ante alvus eſſet durior, et iam deiicit multa, quae bilem caeruleam vel flavam referant et acrimonia mordeant inteſtina: et quae urinae antea ſpiſſae, craſſae, nigrae, et quaſi croco tinctae, iam puriores, nec ita craſſae excernuntur. Verum in ictero ab obſtructionibus, non ſolum vacuanda bilis craſſa, ſed et pituita, quae bili permiſta ipſam incraſſans obſtructiones parit. Detur igitur rhabarbarum ad ℥ij. vel iij. infuſum, addita drachma una agarici trochiſcati, quae potenter obſtructa liberat: vel addito electuario diaphoenico, indo, hiera ſimplici. Eſt tamen vitanda frequens et varia medicaminum potatio, qua fella deducere promittuntur, ſive ventriflua, ſive urinalia fuerint. Si non liberentur his, rurſum valentioribus ad aperien-

riendum datis potionibus, medicamentum, quod purget vehementius, erit exhibendum. Vnde radicis rubeae tinctorum, chamaepithyos, roriſmarini, ariſtolochiae, ſerpilli, hyperici, ſingulorum ʒj. danda eſt. Paratur et corpus apozematis ex radicibus aperientibus, ex cichorio, agrimonia, capillis veneris, cuſcuta, paſſulis, ſyrupo de eupatorio, de duabus vel quinque radicibus. Raſura eboris, et cornu cervi miſcentur aperientibus. Et in uſu aperientium parciores eſſe debemus, ſi febris adſit. Liberaliores, ſi nulla. Vt ubi rurſum purgandum eſt, dantur diaprunum ſolutivum, electuarium de ſucco roſarum, pilulae aggregativae. Caeterum lumbrici ſiccati et ſumpti cum vino albo ad ſaporis gratiam a neſciente (ne averſetur) icterum ſanant. Idem pulvis cum ſyrupo de bizantiis in pilulas formatus, et auri foliis intectus ſumitur. Idem praeſtat ſtercus canis oſſa depaſti. Et praſii decocti ex vino albo tenui unciae quatuor ſaccharatae icterum ſanant, vel unciae quatuor decocti perfecti cicerum rubrorum, et radicis aſparagi. Aperiunt et dialacca, diacurcuma, diacalaminthae, a drachmis duabus ad drachmas quatuor. Et trochiſci rhabarbari, eupatorii, roſarum, ad drachmam unam. Cutis et oculorum color flavus tollitur partim moventibus urinas dictis, partim admotis, balneo ex decocto chamaemeli, meliloti, et ſimilium, bal-

balneo ſulphureo, aëre calido, caeteriſque poros aperientibus et humores tenuantibus, foraſque trahentibus, et ſudore vacuantibus. Poſt balnea ſi affectus perſeveret in facie et oculis, ſternutamenta et errhina conveniunt. Ac ſi quis velit citiſſime ſanari, lavet faciem aqua deſtillationis peponum, vacuata ſcilicet bile, et caſtigata hepatis intemperie. Nunquam enim veniemus ad foeditatem coloris, niſi ſublata cauſa, et curato viſcere. Oculo autem conferunt ſternutamenta, quia materiam excutiunt, et acetum calidum odoratum, ut eius vapore apertis poris materia exhalet. Eiſdem initio aqua roſarum applicari poteſt. Aliis temporibus haec et caetera adſtringentia ſunt noxia. Praeter omnia, quae dicta ſunt, ſuffuſis bile intueri lutea iubent quidam, ut erumpentibus papulis rubra. Bilem enim foras evocant, evocata facilius diſcutitur. Et decoctio piloſellae, ſulphur cum ovo ſumptum, aliaque huiuſmodi proſunt ictericis. Erinaceus etiam commendatur. Item ammoniacum, cui ad miraculum uſque vim ineſſe volunt liberandi obſtructiones. Conſtat et experientia, decoctum ligni ſancti multis profuiſſe. Si eſt icterus ob veſicae fellis imbecillitatem, quod ſine hepatis cui annexa eſt imbecillitate fieri non poteſt, iiſdem remediis tolletur, quibus et hepatis imbecillitas, adhibitis poſtea, quae bilem per cutem effuſam vacuant. In materia veneno-

ſa initio vomitus ciendus eſt, ſi materia eo vertitur. Si ad inteſtina, clyſter acris iniiciendus. Si in habitum corporis, cucurbitulae cum multa flamma adhibeantur, et omnia, quae foras materias attrahunt. Virginibus autem, quas hoc vitium defoedat, purgatio ex hiera convenit, imperata ex aqua cuſcutae, endiviae, oxymelite. Additur et agaricus, et rhabarbarum. Imperantur et triaſantali, diarrhodon abbatis, diamargariton, cum raſura eboris, et cornucervi: item radix gentianae, diacurcuma, confectio alkermes. Et per intervalla decoctum cicerum rubrorum cum radicibus petroſelini, et cichorii.

CAPVT XXVIII.

De ictero nigro.

Segregationis excrementorum a ſanguine fruſtratio, neceſſario coloris ſymptomata inducit, ut ſuperiori capite oſtenſum eſt. Id vero ſymptoma, quod ſegregationi melancholici excrementi vel non omnino, vel non rite peractae ſuccedit, proprio carere nomine videtur. Icteri tamen appellationem obtinuit vulgo, ſed cum addito, et icterus, arquatuſve niger dici coepit.

Eſt autem icterus niger melancholici humoris in cutem, et in ſumma corporis effuſio. Sub hoc enim coloris flos perit, fitque pro vivido obſcurus primum, dein ſublividus et ſubniger. *Icterus niger quid.*

Proinde quaevis pars in eo afficiatur, ſive lien, qui eum humorem expurgat, ſive viae, per quas expurgatur, ſymptoma eſt in genere affectus corporis, et in eorum numero, quae viſibilia dicuntur, ac totius corporis. *Pars affecta.*

Cauſae huius icteri ſunt intemperies ſeu imbecillitas lienis dictum ſuccum expurgantis, vel viarum, per quas expurgatur obſtructio, vel eius excrementi quantitas immodica. Haec autem excrementi multitudo a geminis cauſis oriri poteſt: quarum una eſt ipſa iecinoris intemperies, et reliqua ciborum *Cauſae.*

borum vitia, quae cognoſcuntur ex his, quae praeceſſerunt. Videndum enim numquid victus anteceſſit melancholicae naturae, vel numquid ſigna frigidi ac ſicci hepatis appareant. Fere autem icterus hic lienis vitio contingit. Eſt enim viſcus unum ex his, quae purgant ſanguinem ac iecur, quando in ſanguine quicquid eſt limoſum, craſſum, ac melancholicum, veluti faex in vino nigro, aut in oleo amurca, aut ima pars ſanguinis venae ſectione educti; a liene trahitur per vas venoſum, quod quidem elaborat, ſi poteſt. Quod vero ab ea elaboratione excidit, per alium quendam venoſum ſtomachum lien ad ventriculum eructat: per quem ſaepe recrementa ex ſe reiicit vomitione, vel per inferiora decedit. Vbi advertendum eſt lienis parenchyma laxum eſſe et rarum, ut craſſos attrahat ſuccos, et excipiat: iſque uſus lienis univerſo corpori confert. Imbecilliore igitur facta eius attractrice ob aliquam intemperiem, univerſum corpus colore nigrius evadit. Imo regii morbi, qui a liene ortum habent, nigriores ſunt, itemque ulcerum cicatrices nigrae, et ubi ſuo munere vitioſe fungitur lien, coloris vitia magis ac magis ad nigrum declinando, toti corpori impartit. Corpus videtur herbis candenti pallore infectis ſimilari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorem, Interdum alias quoque colorum proprietates, quae licet etiam iecinore ſuo munere non recte fungente accedant, tamen

ob

ob ſplenis vitia huiuſmodi colores eveniunt. Nunquam enim lien flavum icterum fecit, iecur ſaepe nigrum, tametſi hic non aeque per omnia niger eſt, ut is, qui propter lienem gignitur.

Igitur ictero atro affectos conſequitur cutis nigredo, triſtitia praeter rationem, et mordacitas eorum, quae ſunt in ventre, difficultas ſpirandi, cibos averſantur, nigra lotia excernunt aliquando, et per intervalla quaedam corpora ipſorum tepeſcunt: ſtercora vero chalcanthi colorem referunt, et alvus reſiccatur. Si eſt ab obſtructione lienis, gravitas adeſt, et diſtentio, vel etiam lienem dolor exercet. Quae ſi non adſunt attrahendi potentiae imbecillitas indicabitur. Eius vero imbecillitatis cauſae, tum ſimplices, tum compoſitae ſuis ſignis diſtinguuntur. Frigida enim intemperies ab omnibus cibis et potibus, qui efficaciter refrigerant augebitur, ac manifeſte ſplen laedetur, ut ab iis, quae foris admoventur. Calida vero eam intemperiem iuvabunt. Sic de calida intemperie, et aliis ſentiendum. Si ex lienis inflammatione ſeu ſcirrho ater morbus regius ortus ſit, ex eorum affectuum propriis ſignis colligitur. Sin ab excrementi vitio gignitur, cum ipſum fuerit multum, liene nullo proprio affectu laborante, hinc coniicies, quod ſigna laeſi lienis haud apparent. Praeterea color corporis non adeo nigricans fuerit. Quandoque etiam utroque viſcere laborante, regius morbus evenit, *Signa.*

nigrio-

nigriore colore, quam pro conſuetudine veri morbi regii, ita ut bilis flava fuligini permiſta putetur.

Prognoſtica. Omnino ater morbus regius ſi diu perſiſtet, nec cedat medicamentis rite adhibitis, malum eſt. Nam conſentiente iecinore, hydrops ſuccedet. Et urina ſi ſuam ſervaverit, naturalem diſpoſitionem in atro morbo regio, ſalutis erit indicium. Exiguam enim indicabit lienis affectionem, nec eidem adhuc hepar conſentire. Hoc genus icteri flavo gravius eſt, et magis in vetuſtatem cadit. In eo haemorrhoides fluere coepiſſe bonum eſt.

Curatio. Icterus niger, ubi acciderit propter lienis intemperiem aliquam, tum per cibos ac potus, tum per ſimpliciſſima pharmaca, ac fomentorum irrigationes, quae intemperiei contraria ſunt, corrigi debet. Ea enim intemperies curatur ſimili modo, quo hepatis intemperies de qua antea dictum eſt. Praeterea ſive propter intemperiem, ſive propter viarum obſtructionem fiat, et multa per universum corpus una cum ſanguine nigrae bilis copia coacervata eſt, conſentientibus omnibus, ſecanda eſt inprimis vena interna cubiti ſiniſtri. Sit autem lata venae diductio, quia ſanguis craſſus eſt, neque multa copia ſanguinis detrahatur. Si vero quid venae ſectionem prohibeat, aut non una cum ſanguine redundarit permiſta bilis nigra, eius ſucci copia a quacunque cauſa orta ſit, purgatione exhaurienda erit, prius tamen praeparata

rata ac concocta. Praeparatur autem ſyrupo de fumaria, vel de pomis cum oxymelite, vel aqua mulſa, et purgatur medicamento recipiente confectionem Hamech, vel electuarium indum, pilulis foetidis, pilulis de fumaria, et conſimilibus. Quo humore vacuato, ſive in toto redundabit, ſive in parte, ſi propter obſtructionem meatus per quem lien ad ſe limoſum ſanguinem trahit, excitatus fuerit icterus niger, eadem victus ratione, iiſdemque medicamentis utendum erit, quibus in obſtructione iecinoris praecepimus uti. Lien tamen validiora tolerat remedia ſine moleſtia: quibus aliquid adſtringentium ſemper admiſceatur, ut tonus lienis ſervetur, quo conveniens alimentum attrahat. Neque vero tam adſtringentia eſſe debent, quam ea, quae hepatis cauſa ſumuntur, aut admoventur, quoniam craſſiore eſt lien ſubſtantia et ſolidiore, quam hepar Nec lienis ſubſtantia tam facile quam hepatis ſolvitur. Pars enim eſt minus principalis, minuſque ſui conſervationem indicat. Id autem de externis adſtringentibus intelligendum venit. Nam cum ad ſplenis affectus fortiſſima remedia inſtituuntur, ad iecur perveniunt, idque laedunt nimis fortiter aperiendo, vel diſſolvendo. Ea igitur, quae extenuandi vim habent, eligantur, inter quae magnopere commoda ſunt acetum, et acetum mulſum, praeſertim ubi nedum viſcus obſtructione laboret, ſed induratum fuerit. Verum cum iiſdem exhibeatur decoctum corti-

cum

cum radicum capparum, aut ſcolopendrii, radicum ſeu germinum myricae. Nam quale eſt iecinori abſinthium, tale eſt lieni capparis cortex, et quale iecinori eupatorium, tale eſt lieni ſcolopendrium. Ambo viſcera ſimilia poſtulant medicamenta, ſed tanto valentiora lienis, quanto craſſiori utitur alimento. Ex quo liquet, quod non ob id quod hepar ſit magis patibile, lien fortiora fert medicamenta: ſed nutrimenti cauſa hepar rubicundo et craſſo nutritur ſanguine, ſplen vero ſubtili et nigro. Hinc quidam infert, quod ſanguis ſubtilis et niger rubicundo et craſſo craſſior eſt. Porro autem acetum ſplenicis remediis miſcetur, vel quia ſplen nutritur ſapore acetoſo, vel propter humoris quem continet craſſitudinem et lentorem, vel ut medicamenta penetrare faciat. Fovere etiam oportet lienem oleo capparorum, nardino, chamaemelino, de abſinthio. Nec non cutis eſt rarefacienda, et humor in ea contentus diſcutiendus balneis, et frictionibus.

Icteri mixti curatio.

Si utroque viſcere laborante regius morbus oriatur, ſtante redundantia bilis cum ſanguine, vena ſecanda utriuſque cubiti interna pro ratione maioris redundantiae alterius bilis, ac pro magnitudine affectus alterius viſceris, maior ex uno quam altero cubito quantitas ſanguinis exhauriatur. Victus etiam ratio utrique viſceri conducens eſſe debet. Similiter et purgatio, ubi adhuc facta venae ſectione uterque ſuccus per corpus redundet. Praeparentur humores ſyrupo ex

ſucco

ſucco cichorii, et fumariae, atque oxymelite, et aqua borraginis, lupulorum, et endiviae. Purgentur rhabarbaro, ſena, electuario indo. A purgatione utrique viſceri conſulatur, magis aut minus uni aut alteri, prout unus viſceris affectus aut alter magis urgebit, altero tamen non neglecto.

CAPVT XXIX.

De lienis inflammatione.

Accidit et interdum lienem inflammatione tentari, quanquam rarius quam alia viſcer , quod purus ſanguis verae phlegmones auctor non ita ſaepe in id viſcus penetret: ſed ſanguis craſſior, limoſus, faeculentus potius, quam optimus, ſeu mediocrem craſſitudinem habens, vel bilioſus, eam committat. Hic igitur phlegmone impropriе dicta intelligenda venit. Et quod lien afficiatur ex notis eius inflammationis, tum parti affectae, tum affectui communibus (de quibus paulo poſt) conſtare poteſt. Quis autem affectus ſit inflammatio, ſaepius iam expoſuimus.

Generatur lienis inflammatio, ſi quando obtigerit, duabus ex cauſis: aut ex ſanguinis affluxu, qui brevi impetum faciens partem replet, tum ob vaſorum multitudinem, tum ob membri laxitatem: aut certe ob facultatis expultricis imbecillitatem, ob quam ſan- *Cauſae.*

ſanguis melancholicus detentus ac putreſcens phlegmonem parit.

Signa. Affectio agnoſcitur ex duro tumore, diſtentione, nec non ex pondere et gravitate in ſiniſtro hypochondrio, abſque inflammatione muſculorum. Praeterea ex eiuſdem loci dolore pulſante, cum aſſidua vehementique febre, quae per quartum ſolet inſultum facere, atque incrementum: praeterea ex urinarum rubore. Ingens etiam aeſtus atque ſitis eſt, linguaque ſubnigro colore oneratur, cibi amittitur cupiditas, ſpiritus fit difficilis ac velut interſectus, qualis eſſe per iram eiulantibus pueris conſuevit. Moleſtus dexter decubitus, et interdum ſiniſter. Cum prorogatur malum, os foetet, gingivae exeduntur, et ulcera in cruribus fiunt, quae tarde ad cicatricem perducuntur.

Prognoſtica. Caeterum cum omnibus eiuſmodi inflammationibus melancholia immixta ſit, ſaepe in ſcirrhum, raro in ſuppurationem vertuntur. Aut quamvis purior ſit inflammatio, nonnihil tamen ex natura loci melancholicorum ſymptomatum recipit. In lienis inflammatione, ſi ſanguis erumpat e ſiniſtra nare, magnam fert utilitatem. Quibus contra accidit, nil iuvat, quod vires citra morbi levamen deiiciat atque exſolvat. Si vel abſceſſus, vel ulcus conſequitur, non ex aliis cauſis neque aliis notis oſtenditur, quam in iecore comprehenſum eſt. Quilibet lienis tumor curationem per initia non difficillimam habet. At ſi is trahere incipit, nunquam aut

aeger-

aegerrime tollitur. Temporis enim progreſſu prava ſymptomata infert, nec non perniciem, potiſſimum ſi in ſcirrhum vertitur.

Hic victus convenit paulo minus tenuis, quam quibus adeſt inflammatio in iecinore. Quare ſolo priſanae cremore aegri nutriantur, praeſertim circa initia, aut ius pulli detur cum mica panis. Et ſi inflammatio protelетur, carnes avicularum, pullorum, gallinarum, conceduntur, et maxime alae avium elixae, et uvae paſſae, et amygdalae. Potus ſit aqua hordei in febris vehementia, aut ea remittente, et ſi morbus protrahatur et vires languidae ſint, aqua cinnamomi, et vinum album aquoſum et tenue. A mulſa abſtinendum, quoniam bileſcit, et viſcerum phlegmonas auget. Abſtinendum a dulcibus, quoniam ab iis lien intumeſcit. Clyſteres ſint mollientes. *Victus ratio.*

Quod ſpectat reliquum curationis, primum ſanguis detrahendus eſt, niſi quid reclamet, ut aetas, vires, locus, conſuetudo, aëris conſtitutio, magnum ventris profluvium, aut quid tale. Secanda autem eſt vena interna ſiniſtri cubiti: (Multum namque iuvat afflictum lienem ſanguinis ex ſiniſtro brachio detractio.) et ea non apparente, media; qua etiam non apparente, humeraria incidatur. Quod ſi nec appareat, ea quae minimo digito vicina eſt, aperiatur. Alii venae inter annularem et medium digitum ſitae ſectionem opitulari putant, modo ſinas ſan- *Medendi methodus.*

guinem fluere, quouſque ultro ſiſtatur. (Ita maiori intervallo fit revulſio,) Et hae parvae venae circa meridiem incidendae ſunt, quod eo tempore magis conſpiciantur. Praeſtat autem non ſemel quantum conveniat extraxiſſe, ſed in duos dies id partiri ſatius eſt. Sic enim ſanguis detrahendus eſt, ne vitalis facultas deficiat. Atque huiuſmodi ſectionem venarum quarundam manus, tum veteres, tum recentiores commendant, et tanquam utiles approbant. Poſtea vero tranſeundum eſt ad ea, quae alvum ſubducunt, et initio quae levia, eligenda ſunt. Progreſſu enim temporis validiores purgationes exhiberi poſſunt. Hac via duntaxat lienis ſuperflua vacuari debent. Nam ea, quae per renes agitur, nulla huic viſceri vacuando via patet. Sed ſaepius ſequitur humoris melancholici per inteſtina profuſio, vel per haemorrhoidas, a quibus etiam lienem durum ſanari ſcripſit *Galenus*. Vnde medicus naturalem curationem ſecutus, viam et rationem purgandi lienis inſtituere debet. Neque tamen negamus induſtria naturae aliquando humorem melancholicum per renem et veſicam expurgari, ſed nulla via communis eſt, niſi multiplici anfractu in venam cavam regurgitans humor eo perveniat. Phlegmonem igitur deiectoriis medicamentis detergimus, tum laceſſimus, quo dimittat deponatque ſupervacua. Ea vero ſuperne exhibenda ſunt, a ſitu ſocietateque ſumpta indicatione. Venter autem aſſidue elui debet clyſte-

clyſteribus, maxime ſi venae ſectio relicta eſt. Sed priuſquam medicamentum purgans exhibeatur, paretur humor ex oxymelite, ſyrupo de lupulis, ſyrupo de fumaria, ſeu borragine, cum aqua vel decocto meliſſae, lupulorum, fumariae, epithymi, ſcolopendriae, bugloſſi, borraginis. Deinde purgetur ex decocto ſenae, epithymi, uvarum, cum caſſia et catholico. Et procedente tempore niſi ceſſerit inflammatio, quantitatem ſenae et epithymi augebis, et addes polypodium, cnicum, et eclegma indum, aut diaſenam. A purgatione medicamenta imponantur extrinſecus, quae citra evidentem calorem extenuent, ne craſſus in liene ſuccus vehementius incraſſeſcat: admixtis etiam adſtringentibus. Mixtae enim facultatis eſſe debent, nedum in generatione phlegmones, ſed cum nec amplius quicquam affluat: quanquam et in principio repellentia tantum non diſconveniunt. Communis enim eſt indicatio omnibus partibus, quarum munus eſt, ut toti corpori ſint ex uſu, ut medicamenta mixtae facultatis exigant. Et tanto valentiora poſtulat lien, quam hepar, quanto craſſiori utitur alimento. Si moderata igitur fuerit inflammatio ſplenis, ex oleo dulci et vino permixto linteis vel lana excepto medicamento fotus adhibeatur, vel ex oleo roſato omphacino, ſi maior ſit caliditas, vel ex oleo anethino, roſato, maſtichino, cydoniorum, vel myrtino, et pauco vino cum caera fiat unguentum. Procedente tempore

fotus fiat ex poſca, in qua bulliant lentiſcus, pulegium, abſinthium, cortex radicis capparis, aut eadem in vino auſtero elixentur. Vel fiat cataplaſma. ℞. *Farinae foenugraeci, ſeminis lini, et hordeaceae, ana ℥jß. caricarum aceto maceratarum ℥j. adipis anſeris et butyri recentis ana ʒiij. olei roſati et chamaemelini ana ℥j. cum pauco oxymelite.* Aut fiat ex farina ſeminis lini, farina hordei cum poſca. Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, adiuvare oportet, (ne plura corpora putrefiant) per cataplaſmata, quae pus producunt, de quibus in iecinoris inflammatione dictum eſt. Omnia admoveri debent tepida, et locus frigori nullatenus exponatur.

CAPVT XXX.

De ſcirrho lienis.

Lienis tumores poſſunt eſſe varii, et inter eos quidam mollis eſt et laxus, a quo creber ac difficilis ſpiritus eſt maxime currentibus, vel intente laborantibus, vel in dextrum latus cubantibus. In eoque manet appetentia, ſed male cibus concoquitur, unde fluctuatio gignitur, et multa oris ſaliva, rugitus autem in ſiniſtro hypochondrio auditur, et flatus ſupra infrave plurimus editur. Atque huius tumoris laxi curationem alii tradiderunt. Ab ea nos hic ſuperſedebimus. Alius vero quidam eſt lienis tumor durus et ſine ſenſu, quem graeci σκίῤῥον appellant, in quem conſtat lienem, ut et iecur, valde opportunum eſſe. Imo magis, quod rarioris ſubſtantiae lien ſit; nec non propter nutrimenti craſſi limoſique ſpeciem.

Et qui hoc affectu laborant, *Hippocrati* dicti ſunt σπληνώδεις, id eſt ſplenici, nempe quibus lien obduruit. Σπληνώδεις.

Quod autem lien affectus ſit, ex notis mox ſubiiciendis cognoſci poterit. *Pars affecta.* Quiſnam vero affectus ſit ſcirrhus, ſaepius declaratum eſt, praecipueque praecedente capite de ſcirrho iecinoris.

Cum quo etiam communes habet cauſas, *Cauſae.* atque generationis modos geminos. Is namque

que vel a principio paulatim congregatur et augetur, ac in magnum tumorem attollitur, tumque humor lieni pertinacius inhaeret: (cum videlicet viſcus imbecillum non commode repurgatum, acervat ſanguinem craſſum, nunc melancholicum, nunc pituitoſum; aut hepar illi ſuppeditat, propter eſum multum ciborum talis naturae; aut denique ſuppreſſio eſt vacuationis ſolitae, ut haemorrhoidum,) vel medicorum imperitia paratur poſt uſum adſtringentium videlicet, ac refrigerantium in inflammationibus et eryſipelatis curandis. Fit etiam ſaepe ſcirrhus nullo commiſſo errore, ſed calore vehementi diſſolvente tenuem partem humoris in liene contenti, faeculenta relicta. Obdureſcit etiam lien a phlegmone non concocta, nec digeſta. A flatuoſo quoque ſpiritu quandoque indurari ſplen videtur, atque renitens eſſe. A vero tamen ſcirrho diſtinguitur, ut mox docebimus.

Signa. Lienoſos produnt gravitas ſiniſtrae partis, et praeterquam, quod lien intumeſcit, ſimul cum eo pars ſiniſtra dura eſt, ac prementi renititur, et venter intentus eſt. In intenſa ambulatione et curſu dolor ac quaedam difficultas adeſt. Sitis praeterea, oris ſiccitas, pedum inflatio, color plumbeus, decubitus in ſiniſtrum latus gravis, durities extat oblonga. Dolor ad iugulum ſiniſtrum tendit, pediculi ſcatent, nocte ſudor gravis, foetet anhelitus, pudenda turgent, erumpit ſanguis, gingivae corrumpuntur, venae ad lie-

lienem nigricant, cutis ſqualeſcit, ulcera maligna in tibiis naſcuntur, quae omnino non ſaneſcunt, aut cicatricem vix recipiunt. Is tumor alias ipſius viſceris obſidet corpus, ſitu et partis figura circumſcriptus: alias totum undique ſiniſtrum occupat hypochondrium. Idem longiori tempore, quam is, qui laxus eſt contrahitur, duritiem, omniaque graviora et maiora habet. De hoc tumore ſic alii: indomitus inſtar lapidis tumor eſt. Verum ſi forte ſuppurat, tractabilis eſt, et in parte ſumma. Vbi puris quoque tractatio eſt, tactui cedit. Quando pus non ducit, tactui reſiſtit: adeſt nauſea et anxietas, maxime cum inſtat eruptio. Incrementi notae ſunt dolores, horrores, multoties enim horrent, nonnunquam vero non horrent, cum brevi caliditate, et dolore vacant. Interdum in ſplene oriens latuit. Rarum et ſenſu carens in ſanitate viſcus eſt. Tumor lienis interdum in dextram partem ad iecur uſque tota communione increſcere videtur. Vnde multi falluntur, tanquam non lien, ſed membrana affecta eſſet, nam peritonaeum inflammari iſti exiſtimant. Si flatus in cauſa eſt, tactui tumor non pertinaciter reſiſtet, ſed impoſita manu ad tactum cedet. Lien punctionem tenſionemque experietur: citra tamen pondus, duritiem, ac gravitatem.

Diſcrimen inter ſpleniticum et colicum dolores.

Colon autem inteſtinum ſpleni alligatur et incumbit, quod flatibus diſtentum ſaepe fallit. Sed dolor ſpleniticus gravis eſt; colicus,

cus, diſtendens et mollis. In ſplene dolor gravis, in una parte fixus, et ſiniſtra: in colo acutus, mobilis, et vagus. In colico totus venter flatibus diſtenditur: in ſplenis affectibus ſola pars ſiniſtra.

Progno-ſtica. Nihil aeque ſignificare lienis aut iecinoris vitia atque color hominis poteſt, adeo, ut ex eo quidam ſolo, non exploratis tactu viſceribus, morbum deprehendant. Splen riſus inſtrumentum dicitur, quoniam humorem expurgat atrabilarium. Et curſus impedimentum ex liene eſt. Ob id curſoribus inurebatur lien. Quibus corpus floret, lien minuitur: quibus lien augeſcit, his corpus minuitur, cacochymumque redditur. Ob id iure *Traianus* fiſcum appellabat lienem. Qui deſtillationibus laborant, his lien minus intumeſcit, quia raro duo membra debilia ſunt. In illis enim pituitoſa humiditas tenuis et aquoſa colligitur, non craſſa et melancholica. Lienoſis ventres duri efficiuntur. Lienicis dyſenteria ſuperveniens bonum, niſi ſit ultra modum. Ex ſcirrho lienis, ubi diutinus fuerit, aqua inter cutem generatur: quia temporis proceſſu iecur refrigeratur. Exquiſitus ſcirrhus omnino incurabilis eſt. Pueri atque iuvenes facile calamitatem hanc patiuntur, facileque inde liberantur. Senes vero non facile utique laeduntur: ſed affecti evadere interitum nequeunt. Quin etiam ſeniores quidam neſcientes ipſi vitio lienis abſumpti ſunt. Nam et puſillus tumor ipſis cauſa interitus fuit. Longa

ga quoque aegritudo tabidos facit, et iuvenibus ocium maxime nocet, quicunque a certaminibus exercitationibuſque corpus quieti deſidiaeque tradunt. Loca paluſtria, aquae exuberantes, ſalſae, viroſae. Inter anni tempora, ferinus autumnus. Scirrhus lienis eandem poſtulat victus rationem, quam ſcirrhus iecinoris, aut quae ſaltem maioris minoriſque ratione differat: ut capparis, ſi edatur ex oxymelite minus diluto, lieni utilior erit.

Victus (inquam) ratio ſit attenuans, obſtructiones eximens, ac detergens. Quare in cibo ſumantur, quae coctu ſunt facilia, et ſuccum bonum ac tenuem generant. Acida etiam conveniunt. Fugiantur autem, quae durae carnis ſunt, quae craſſos et lentes ſuccos generant, atque coctioni renituntur, et omnino, quae melancholicum ſuccum augent. Cavenda etiam dulcia omnia, ex quibus videlicet tum iecur, tum lien intumeſcit. Vino utantur albo non potenti, nec dulci, vel decocto cinnamomi, aut ſcolopendrii, aut aqua chalybeata: ſeu aqua in qua ferrum ſaepius extinctum ſit. Quies autem cum hoc vitium augeat, labore atque exercitatione opus eſt: unctiones, frictiones, et ſudores, neceſſarii ſunt. Plurimum fiduciae in curſibus eſt, et deambulationibus: et plerique ex iis ſolis liberati ſunt. Exercitatio aliis convenit moderata. *Victus ratio.*

Vbi laborantes multo ſanguine abundant, interna cubiti vena ſecanda eſt, neque copia *Medendi ratio.*

 mul-

multa auferenda. Ex *Archigenis* ſententia vena ſecatur in brachio, et ſanguine lien fricatur. Praeterea cucurbitulae cum ſcarificatione ſuperponuntur. De qua re ſic alii. Conſtat experimento venas apertas, quae ad lienem nigricant, vehementer profuiſſe. Veteres enim naturali quadam ratione ac beneficio conſtare crediderunt, ſuperfuſum ſanguinem languenti membro praeſtare medicinam, quod etiam veterinarii crediderunt. Iiſdem venis et ſanguiſugae affigi poſſunt. Sed haec localia nonniſi purgato corpore conveniunt. A venae ſectione ſuccus craſſus, lentus, praeparatur aceto mulſo, ſyrupo fumariae, ſyrupo acetoſo ſimplici, melle roſato, haec attenuant citra calefactionem. Purgandum enim attenuantibus pharmacis, citra tamen vehementem caliditatem, ne ſuccus melancholicus magis incraſſeſcat. Praeparantia etiam et purgantia per initia non debent eſſe vehementiora: quia humor contumax eſt, nec initio vult irritari, ſed in progreſſu, cum ante ſenſim et ſenſim fuerit apparatus. Poſtea purgans medicamentum inſtituendum eſt pro ratione redundantis ſucci. Vt pituita redundante, quae eam expurgent medicamenta exhibeantur. Idem iudicium eſt de ſucco melancholico. Corpore purgato potiones valentiores propinentur. Et topica fortiora, quam in ſcirrho hepatis adhibeantur. Humor enim eſt craſſior, membrum minus vitae neceſſarium; et ſi quid ore ſumatur, longius deduci debet.

Lien

Lien praeterea minime nervoſa pars eſt, ſenſus hebetis, et in alto condita, et ſine moleſtia remedia tolerat. Huiuſmodi ſunt cortices radicum capparis, ſcolopendrium, myricae radix atque germina. Hic et medicamenta valde amara offerimus, ac quaedam ex ipſis auſteris miſcemus. Datur centaurii minoris ſuccus, lupinorum decoctum, itemque abſinthii, et aqua per plures dies exhibetur, in qua ferrum extinctum fuerit, vel ſola, vel cum poſca, aut cum vino miſta, ſi febre careant aegri, aut teneram carnem habeant. Ipſius etiam ſtomomatis ſquama agreſtioribus exhibetur. Praeclare haec lienem liquefacit: ut quae lienem conſumendi vim habeat. De hac quoque ſic quidam: limatura chalybis lienem intumeſcentem minuit, ut aqua fabrorum ferrariorum, et ſemen portulacae. Ita ſtomomatis ferri ſquama a quibuſdam probatur: ab aliis vero improbatur. Nam, (ut aiunt) qui ea utuntur, aut omnino non ſanantur, aut in graviores morbos incidunt. Eis etiam, qui corpora habent calidiora, praeſertim ſcirrho non inveterato proſunt ſcolopendrium, rumex, anchuſa, polytrichon, fumaria. Inveteratis vero ſcirrhis et agreſtibus conferunt, trixago, gentianae radix, calamentum, cyclamen, ſcordium, pulegium, viticis ſemen, aſarum, eryngium, et ſimilia. Vulpis hepar ſiccum ebibitum cum mulſo utile eſt. Caeterum diuretica proſunt, quia incidunt, et aperiunt, non quod a liene ad renes via compa-

rata

rata ſit. In topicis emollientia atque diſcutientia praevaleant, quibus admiſcenda ſunt, quae adſtringendi vim habent. In ſiniſtra autem parte, et infra coſtas nothas applicantur ſplenitica remedia· quemadmodum in hepatis affectibus admoventur remedia in dextra parte circa poſteriora, ſi in gibba ſit affectio; ad anteriora vero, ſi in cava. Igitur lupinorum farina confert, et ammoniacum in aceto diſſolutum. Porro aceti uſus tutior eſt, etiam initio, cum naturaliter rarus ſit lien, nec metuendum, ne quis nervus laedatur, quemadmodum in tendonibus et nervoſis muſculi partibus. Si lien frigida, et ſtomachus calida affectione laborat, calida frigidis in cibo praemittenda ſunt. Fotus igitur fiant in hunc modum. ℞. *Centaurii minoris, ſcolopendrii ana* m. j. *corticis radicum capparum* ℥ß. *radicum et foliorum althaeae ana* m. ß. *decoquantur in aqua.* Et poſt fotum fit inunctio ex oleo amygdalarum amararum, irino, rutaceo, liliaceo, de capparibus, et cum medulla cervina et ammoniaco, in aqua vitae, vel rutae, vel aceto diſſoluto, fiat unguentum. Vbi iam remollita eſt durities, lapis molaris, pyrites, aut alius lapis duriſſimus, aceto acerrimo candente exſtinguitur: linteis involvitur, et ſaepius apponitur. Alioqui fumus excipitur. A quorum uſu ad emollientia redeundum eſt; et alternatim his utendum remediis. Vt tumor minuetur, ſi veniendum ad emplaſtrum de fermento, vel ad dropacem, et ſinapiſ-

mos,

mos, vel ad cauteria tum potentialia, (ut vocant,) tum actualia. Iuxta alios, emplaſtrum de meliloto, emplaſtrum diachylon extenduntur in linteo, et ſuperponuntur: et malagma citrinum, vel ex fimo caprillo. Vnguentum dialthaeae, unguentum agrippae, unguentum Aregon, axungia gallinae, anatis, medulla cruris bovis conveniunt. Vſus eſt etiam ammoniaci, bdellii, opopanacis, galbani, myrrhae. Quod reliquum eſt, bibere decoctum radicum ſcolopendriae in vaſe tamaricis, curat lienis ſcirrhos. Ad idem facit, ſi vinum bibatur in eo vaſe. Huius viſceris robur conſervat opiata ex conſervis bugloſſi, borraginis, mithridatio, electuario laetitiae, de gemmis, confectio alkermes, raſura eboris et cornucervi, cum ſyrupo de ſcolopendria. Quae bibuntur ad duritiem lienis, ea valent quoque ad obſtructiones. Plura apud alios reperies iam collecta. Selectiora enim hic commemoraſſe, nobis abunde eſt.

CAPVT XXXI.

De Cachexia.

Malus habitus communis.

Καχεξία graecis, malus habitus latinis, ſpecies eſt ἕξεως, cui εὐεξία opponitur. Et habitus quidem malus communis eſt, quique ab omnibus morbis propagatur et emanat, ut communis ad omnia bonus habitus eſt, inquit *Aretaeus*. Et ad concoctionem, aut ad diſtributionem, ſanguinis creatio atque omnis naturae functio inde provenit, hincque facilis ſpiratio, validae vires, floridus color, ſed prima omnium ſanitas haec conſequitur. Sed et ipſe ſolus citra alios morbos, tanquam a principio nova aegritudo gignitur. Vt ſi ad imbecillitatem vitioſorum corporis humorum, (quae cacochymia graecis dicitur) natura converſa fuerit, id iam malus habitus eſt, quem cachexiam nominant. Semper enim illa cacochymiam coniunctam habet, cum e contrario non ſit neceſſe, ubi cacochymia ſit, illic eſſe protinus cachexiam. Quanquam cachexia eſt quandoque vitium ſingularum partium, ut reliquo corpore incolumi cerebrum quibuſdam melancholicis cachecticon eſt, et ex longa lippitudine oculi cachexia inducitur. Sic cachexia particularis dici poſſe videtur, de qua acturi ſumus, nempe quae vitio iecoris committitur, ſeu aquea eſt, et multorum

rum morborum origo: et quae univerſalem cachexiam invehit. Habitus autem corporis nomine denotantur maxime partes, quae primae oculis ſubiiciuntur, ſeu muſculi, qui omnia oſſa ambiunt: cutem complectendo, quae etiam coafficitur: nec non partes, quae oculis non ſubiiciuntur, nimirum omnia interna viſcera, ut ſunt cor, pulmones, ventriculus, iecur, lien, et reliqua praeter contenta, et impetum facientia.

Eſt autem cachexia univerſi corporis emollitio ac velut relaxatio, ſeu ſolidarum corporis partium depravatio, quae alimentum omne corrumpunt, ſeu qua univerſus corporis habitus in aquoſitatem diffunditur. *Cachexia quid.*

Itaque non una pars, ſed totus corporis habitus laeſus eſt. *Totus habitus afficitur.*

Reponitur autem inter ſymptomata in genere affectuum corporis proprie viſilium: vel ſi reſpectu eſſentiae conſideratur, ut eſt ſcilicet vitium temperamenti, a quo laeduntur actiones non modo naturales, ſed et animales, motrices videlicet, tum morbi rationem habere poteſt. Eſt enim intemperies frigida humida, quam neceſſario ſequitur vitioſus color, ſeu decoloratio totius. *Quis affectus praeter naturam.*

Cauſa eius eſt fruſtrata totius corporis coctio ſeu nutritio, ob frigidam et humidam univerſi habitus intemperaturam. Et haec immodica refrigeratio ac mollities non fit, niſi iecur vel primario, vel per conſenſum afficiatur, ac imbecillum redditum ſit propter *Cauſae.*

pter frigidam intemperaturam: unde frigidior, ſeroſior, ac pituitoſior ſanguis generatur. Propterea cauſae antecedentes ſunt longi morbi, ut febres pituitoſae, et alii morbi perducentes aegros ad iecoris et ventriculi languorem, uti diarrhoea, dyſenteria, coeliacus morbus, iecoris aut lienis ſcirrhi, retentae vacuationes conſuetae, et in ſumma, quicquid poteſt ventriculi aut iecoris coctionem imbecillam reddere, ita, ut ſanguis frigidior et aquoſior fiat, vapor vero humidus ab ipſo levetur, qui extrema, et frigidiores partes impleat. Qua de re ſaepe ex immodica profuſione ſanguinis oritur, ſive per haemorrhoidas in viris, ſive per menſes in mulieribus effluxerit. Hoc mali etiam ex alimentis impuris atque corruptis contrahitur. Porro imbecillitas dicta diminutam coctionem cruditatemque parit, quae in venas et habitum corporis (utilioris vice alimenti) rapta apponitur, agglutinatur, non perfecte aſſimilatur. Sic (ut alii tradunt) impuritas viſcerum ſive a ſcirrho, ſive a corrupti humoris effuſione, ſive ab eorum corrupta ſubſtantia proficiſcitur, vitioſum corruptumque ſanguinem profert, qui dein in partes ſingulas evectus illicque concreſcens, vitioſam efficit nutritionem, vitiatamque ſubſtantiam pro utili diſſipata reponit. Vnde cachexia varia eſt, alia cruda ac pituitoſa, alia melancholica, alia aliter corrupta, quae diligenter notarunt iuniores. Fit et per conſenſum ſplenis, renum, uteri,

ri, vel propter congregationem aquae in pulmone, ut quidam volunt.

Notae cachexiae ſunt corpus totum cum virore albicans, vel flaveſcens, ſeu pallidum, idemque grave, invalidum, ita ut crura interdum vacillent. Cogitationis mentiſque ſegnities adeſt, animuſque deſes. Plena atque copioſa corporis moles eſt, (quo diſcrepat ab atrophia, in qua extenuatum corpus contabeſcit, et in qua nulla prorſus concoctio. Eſt tamen ſpecies tabis *Celſo*, aut ſaltem quia corrupto alimento non poteſt bene nutriri corpus, fere fit ut cachexiae atrophia ſuccedat.) venter flatibus eſt refertus, oculi concavi, ſomni graves, torporem afferentes. In principio coctiones impediuntur, manente etiamnum appetitu a frigido, poſtea faſtidium accedit: et reſpiratio ipſis fit rara ac debilis, (ob conſenſum pulmonis ac diaphragmatis,) eaque motibus et actionibus condenſatur. Dejectiones variae et inaequales deſcendunt. Incidit interdum oedema crurum ac pedum, praeſertim ſi anaſarcam praecedat. Vrina et ſudor paucus eſt ob aquoſam humiditatem retentam. Pedes intumeſcunt et oculorum palpebrae: a ſomno palpebrae, ante ſomnum pedes, ſed mane a ſomno detumeſcunt. Signa.

Senes hoc malo maxime capiuntur, qui maxime liberantur, inquit *Aëtius*. Sed qui neque mortem evadunt, inquit *Aretæus*. Imo et pueri qui facile pereunt propter vitalis facultatis imbecillitatem, et quod ob cu- Prognoſtica.

tis raritatem in eis facile ſucci tranſpirant. Quod tamen alii falſum exiſtimant. Non enim ob vitalis facultatis imbecillitatem periclitantur, cum infantes caeteris praeſtent in functionibus naturalibus: ſed potius, quod in cachexiam incidunt a fortiori cauſa. Nec cutis rara in pueris eſt, quod demonſtrat *Galenus* decimo Simpl. et ſecundo de Temperamentis. Sed excuſari poteſt *Aëtius*, qui id dixit, quod cum pugnantia coniungeret, nempe in aliquem morbum incidere facile, quod ſignificat cauſae parvitatem, ac vi eius facile interire: cauſam adhibuit aliam, vitalis facultatis languorem, et tranſpiratum ſuccorum. Qui autem in vigore aetatis ſunt, raro incidunt, et facile ſe extricant, quia iuvenes cutem habent denſiorem pueris, ac perinde vapores non adeo facile tranſpirantes, qui inflant palpebras et pedes, et laxant corpus, quod raro evenit ob caloris eorum vehementiam: ſed cum ſemel ob cruditatem aliquam ciborum evenerit, validus et acris calor facile arefacit membra, et flatum diſcutit, accedentibus victu ſicco qualis eis convenit, et exercitationibus.

Curatio Non eſt protelanda curatio, quia in aquam inter cutem tranſit cuius eſt principium. Proinde aër ad calidum ſiccum declinet. Somnus ſit moderatus, nocturnus, longus, diurnuſque vitetur. Moderatis deambulationibus utendum, geſtationibus, vociferationibus, frictionibus ſiccis per linteola ex lino crudo: deinde per unctionem ex oleo, cui reſic-

reſiccantia immixta ſint, ut nitrum, ſal. Vel fiant frictiones ex oleis calefacientibus, ut chamaemelino, anethino, laurino, et ſale. Balnea etiam aquarum ſponte calidarum conveniunt, quales ſunt aluminoſae, ſulphureae. Alvus humecta ſit natura vel arte, clyſteribus, et glandibus. Cibi offerantur ſimplices, boni ſucci, et coctu faciles, et exſiccantes. Vt turtures, perdices novellae, turdi, paſſerculi, cappares, aſparagi conducunt: ut per urinas humiditas redundans vacuetur. Omnia bellaria vitentur, nidoroſa, graveolentia, humoris craſſi, viſcoſa, et quae difficulter coquuntur. Vinum ſit album, tenue, odorum et potens, Aquae potus fugiendus eſt. In ſumma cum ſit Cachexia in genere ſymptomatum, quae in affectibus conſiſtunt, ut ex dictis conſtat, eius ſanatio efficientis cauſae abolitio eſt. Quare ſi malus habitus ex retenta vacuatione aliqua evenerit, provocare eam excretionem oportet, ac venam incidere in cubito, ſi nil prohibeat, paulatim ac partitis vicibus per triduum ſanguinem detrahendo, in iis praeſertim, qui ob haemorrhoidum aut menſium retentionem in hoc mali inciderunt. In iis vero, qui copia vitioſorum humorum laborant, ſanguinis miſſio noxia eſt. Quare purgandi ſunt medicamento ex hiera ſimplici, rhabarbaro, agarico, myrobalanis, electuario indo, diaphoenico, hiera diacolocynthidos, pilulis de agarico, prout ab initio conſueta aliqua vacuatio bilis aut pituitae ſuppreſſa fuit. Mi-

rifice autem ipſos iuvat abſinthii potio: et adhibiti dropaces. Conducunt et theriaca, et mithridatis antidotus, diacurcuma, dialacca, aromaticum roſatum, conditum de floribus roriſmarini, pliris arcoticon. Ac utendum erit eiſdem antidotis, theriaca ſcilicet ac mithridatio, ſi ex immodico ſanguinis profluvio malus corporis habitus excitatus fuerit. Praecipueque eis confert victus ratio, quae viribus reparandis ſit apta. Per eam enim ſpes eſt aegros ad reſtitutionem in integrum perventuros. Perpetuo ex quacunque cauſa ſit cachexia, hepati ſuccurrendum, ipſumque roborare oportet: et partes refrigeratae calefaciendae ſunt, et corporis habitus ſiccandus. Eadem enim eſt ratio huius, et imbecilli hepatis, et cum affectu, quem praecedit, et quem ſequitur. Vt ſi cachexia ſequitur ſcirrhum, et vergat in hydropem, victus ratio debet eſſe exſiccans ob humiditatem incipientem, aut ſerum factum ab intemperie, et imbecillitate hepatis, et attenuans, ut ſemper cauſa oppugnetur, ne ſcilicet materia craſſa ſcirrhum faciens gignatur. Eadem ratio eſt medicamentorum. Sed cum habitus vergit in aquam, magis digerentibus quam emollientibus, magiſque ſiccis quam fotibus ex oleis vel decoctionibus utemur. Poteſt et hic affectus eſſe cum febre, aut cum fluxu immodico. Tum vero utriuſque habenda eſt ratio: nempe ut illius cauſa adhibeantur temperata: huius cauſa avertentia ex uſu ſunt. Atque optima ratione

ne victus opus eſt, et exercitio, niſi fluxus eſt immodicus. Alioqui frictiones fiant in partem contrariam. Partes inflatae, aut ſine alio remedio ſanantur: aut fotu vini, in quo elixetur chamaemelum, addito ſale, aut alumine. Venter fovendus eſt oleo nardino, oleo de abſinthio, oleo de baccis lauri calentibus.

CAPVT XXXII.

De Hydrope.

Ὕδρωψ, ὑδρώπισις, καὶ ὕδερος graecis eodem ſignificatu uſurpantur. Latinis quoque hydrops, vel hydropicus morbus, vel aqua intercus nominatur. Atque omnino hydropis nomen a ſymptomate deſumptum eſt, quod aquoſus humor hunc affectum comitetur. Ab aqua enim nomen habet, quia in omni ſpecie aqua colligitur. De aſcite non eſt dubium. In hypoſarca plus eſt pituitae aquoſae, in tympanite multi flatus ſub peritonaeo, tandem aqua e venis in ſpatium viſceris effluit per anadoſim.

Eſt autem hydrops tumor vel totius corporis ab humore, vel ventris tum ab humore, tum a flatu. Tres enim ſtatuuntur eius differentiae. Si per totum corpus humor effuſus eſt, *ἀνασάρκα, ὑποσάρκα, κατασάρκα, λευκοφλεγματία, σαρκίτης, ὑποσαρκίδιος, ἢ ἐπισαρκίδιος* nominatur. Sin humor *Hydrops quid.*

ventrem occupat ſolum, aſcites dicitur. Si flatus potius, quam humor, tympanites. Et anaſarca dicitur, quia ſpongiae modo imbuta eſt caro multa pituita: hypoſarca, quod humor ſit ſub carne: vel kataſarca, quod per carnem pituita diffunditur. Vt leucophlegmatia, quod pituita livida conſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quae propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem. Σαρκίτης, ὑποσαρκίδιος, ἐπισαρκίδιος notam etiam habent etymologiam. Vt aſcites nomen ab eo traxit, quod in abdomine, tanquam in utre aqua collecta eſt, quamvis non omnino ſine flatu. Tympanias autem cognominatus eſt, quod in eodem loco flatu plurimo intercluſo cum pauca aqua ſi pulſetur, tympani modo ſonat.

Hydropis differentiae. Sunt, qui ex *Aretaeo* anaſarcam a leucophlegmatia, tanquam quartam differentiam diſtinguant, ut leucophlegmatia ſit, quando totum corpus alba, craſſa, et frigida pituita impletur: ita, ut totius corporis temperaturam efficiat frigidiorem, et habitum pituitoſum. Anaſarca vero, cum caro in cruentam ſaniem colliquatur, ad ſpeciem eius, quae ab ulceribus inteſtinorum manat. Conſenſus tamen eſt veterum ac recentiorum medicorum, ut non plures, quam tres hydropis ſpecies ſtatuantur: quia ubi vitiatum eſt iecur, non amplius cibos in ſanguinem, ſed in aliam qualitatem tranſmutat: nempe in pituitoſum humorem, vel ſeroſam ac tenuem

nuem ſuperfluitatem, vel flatum. Tametſi enim iecur calida et ſicca intemperie laboret, ut quando acutos morbos ſequitur hydrops, tamen ex frigida intemperie ſemper ortum habet, admodum imbecillo eius inſito calore reddito: quo medio ſanguinem gignit, quamvis (ut id obiter dicamus) a maiori frigiditate aſcites, quam tympanites fiat, quoniam humida materia ſine aliquo calore in flatum transmutari nequit. Sic et leucophlegmatia a frigidiori iecinoris intemperie, quam aſcites, quanto pituitoſum excrementum ſeroſo ac tenui humore frigidius exſiſtit.

Quamvis autem plures ſint differentiae iam commemoratae, una tamen pars praecipue in omnibus affici videtur: nempe iecur ipſum. Si quidem communis cuiuſvis aquae inter cutem generatio eſt, ubi ſanguificationis officium intercidat, cuius facultatis iecur inſtrumentum eſt: ſive per ſe, ſive per conſenſum laboret. Refrigeratur enim perpetuo hepar, eiuſque cauſa coniuncta ſemper eſt frigus. Antecedens vero vel calor, vel frigus, ut mox dicemus in cauſis. Fit autem per conſenſum lienis, ventriculi refrigerati, meſenterii, inteſtinorum gracilium, praeſertim ieiuni, pulmonis, renum, ſepti tranſverſi, ex quibus omnibus communicatur malum hepati; ut ſi ſplen ob ſcirrhum non purget ſanguinem: aut renes obſtructi, vel imbecilliores non trahant, aut emulgentes. Sic intemperie hepati a pulmone, aut alia parte contracta, phthiſici et hectici hy- *Pars affecta.*

drope corripiuntur. Eodem modo aſthmatici aqua in ſpatio thoracis collecta, et in ventrem effuſa. Nonnunquam vitio cyſtis fellis, et poſt icterum ſaepe hydrops contingit. In vacuatione immodica ſpiritu cum ſanguine exhauſto calor extinguitur: in ſuppreſſione ſanguis vel excrementa refluunt in hepar, unde ſuffocatur.

Affectus quis praeter naturam. Cum vero de parte affecta conveniat inter omnes, de affectu ipſo conſtat, quod ſit ex genere tumorum praeter naturam: nempe morbus compoſitionis in quantitate aucta, et excedente. Vel, hydrops eſt ſymptoma ex genere eorum, quae fiunt in ſanguinis generatione fruſtrata. Vt ſymptoma univerſaliter dictum intelligatur, vel per vitium aquae inter cutem, eius cauſa immediata comprehendatur, quae eſt ſymptoma in ſanguinis generatione non peracta, vel non rite peracta.

Cauſae. Nam ut ad cauſas tranſeamus, communis cauſa eſt imbecillitas iecoris, ut obiter iam attigimus, eaque vel primigenia, vel per conſenſum. Primigeniae quidem cauſae ſunt intemperantiae intenſae iecoris, tumores eiuſdem imbecillam haematoſim reddentes, ut phlegmone, ſcirrhus, obſtructio. Oritur et ſaepe ex nimia vacuatione ſanguinis menſtrui, aut haemorrhoidum, aut ob menſtruorum retentionem, aut propter alium magnum uteri affectum. Sic et a contactu chyli frigidioris, et aquae frigidae potu, a calore et exercitio, a malo corporis habitu,

a

a lienteria, dyſenteria, coeliaco morbo, longa diarrhoea. Pulmonis aut thoracis ſuppurationes interdum etiam ſequitur. Multi praeterea et a podagra, et coxendicum dolore vexati, in aquam inter cutem inciderunt.

Communiter omnis hydrops ſpirandi difficultatem, tumorem, gravitatem, et vitiatum colorem inducit, ex virore nimirum albicantibus aegris. Faſtidiunt et cibum: potum autem largiorem plurimum appetunt. Sed tres illae ſpecies manifeſtius diſtinguuntur. Leucophlegmatia toto corpore ex aequo tumet, redditque corpus laxum, ita, ut ſpongiae modo humorem ebibiſſe videatur, albicans, pallidum, et emortuo ſimile. Et ſi in carnem paulo altius adegeris, cavitatem ibi impreſſam diutiſſime retinet. Et quanquam corpus molli tumore grandeſcit, maxime tamen tibiae ac pedes, tum alias, tum veſperi maxime, et poſt exercitationem, aut quamdiu declives hae partes fuerint. Is tumor habet veſtigium impreſſi digiti, ſaepe ad femora et ſcrotum pervenit, quique veſperi ingens in pedibus erat, mane omnem molem depoſuit. Venter ad contactum craſſus eſt, nihilo tamen fere plus tumoris huic quam caeteris partibus ineſt. Spiritus trahitur aegre, maxime ſumptis epulis, febris lenta continenter afficit, pulſus parvus, creber, et inaequalis eſt, deiectio cruda, et non ſaepe ſubcruenta eſt. Vrinae albae, tenues, et aquoſae. Hoc genus hydropis fere febres *Signa.*

diuturnas excipit, vitioſumque ventriculi habitum, et nimium compreſſos, nimiumve fluentes, tum menſes, tum haemorrhoides: adhaec ſpiritus longam difficultatem, et immodicam vigiliam. Ac praeceſſit ſanguinis pituitoſi generatio, ex cibis, potibus, et reliqua vivendi norma, aliiſque, quae iecur ac totum venoſum genus infrigidant. In tympania venter minus, quam in aſcite habet molis, ſed tenditur vehementer, ut percuſſus tanquam tympanum ſonet. Idem parum fluctuat, ſed leve murmur ac quendam veluti rugitum exhibet: frequens ructus deſiderium eſt, eoque edito levari aliquantulum homo videtur. Pedes non uſque adeo, ut in caeteris generibus tument, reliquum corpus extenuatur. Saepe hoc malum ſupervenit longis febribus, languoribus ventriculi, et eiuſdem ac inteſtinorum inflammationibus, et ſcirrhis iecoris, ventriculi, uteri, ac peritonaei. Sequitur et hoc malum ſaepius ventriculi et coli inflationes. In aſcite totum abdomen cum quodam gravitatis ſenſu intumeſcit, aqua plurima ventrem diſtendit, interdum dolores inferens vehementes: cumque venter impellitur, ſonum collectae permotaeque intus aquae praebet, qualis ab utre non omnino aqua pleno redditur. Extenuantur reliqua membra, quamvis aliquando malae, oculorum palpebrae, et pedes intumeſcant ob vaporum copiam, qui ab aqua elevantur. In aſcite humor modo intra ſpatium abdominis includitur,

modo

modo pars eius aliqua in ſcrotum, et in femora, ac pedes delabitur, maximeque poſt exercitium. Saepe etiam ad pectoris penetrat ſpatium, et intra ipſum etiam uterum: utique cum iam magnus morbus, et vetus eſſe coepit. Vbi premitur tumor, ſpiritus fit difficilis, fere vehemens adeſt ſitis, pulſus parvus, frequens, ſubdurus, atque lentus eſt, urina perpauca meiitur, eaque fere craſſa et rubicunda eſt: utique ſi a iecinore ortum primo malum fuit. Subinde febricula corrupta intus aqua naſcitur. Et hic hydrops excipit tumores duros vetereſque meſenterii, iecinoris, lienis, uteri, itemque ardentiſſimas febres, et ex viſcerum noxa contractam diuque immoratam auriginem. {Fereque eos adoritur, qui propter viſcerum ruptam vel exeſam venam, crebro ſanguinem vel vomitu, vel alvo reddunt. Caeterum humor, qui in aſcite colligitur, a iecinore et inteſtinis, et ab omento reliquiſque partibus nonniſi aquam loco ſanguinis habentibus, in eam capacitatem exſudat. Quod non minus videtur mirum, quam eius humoris portionem nonnunquam in femora et pedes (ut paulo ante dictum eſt) maxime poſt inambulationem, interdum in ſcrotum, veluti cuniculis ſibi inuſitatam viam parare, et nonnunquam in thoracis ſpatium atque uterum irrumpere. {Quamvis alii ex recentioribus aliam comminiſcuntur viam, ſed haec longe veriſimilior} eſſe videtur. Caeterum leucophlegmatia ſola frigiditate diſtat

a

a pituitoſa cachexia, quod in illa plus, in hac minus tumoris inſit, quodque tumidiorem habeat corporis vitiatam molem. Hydropes a tumore iecinoris orti, arida tuſſi, deiectionumque paucitate, et duritie diſtinguuntur a caeteris. Signa etiam diſtinguentia hydropem a geſtatione uteri quaedam ſunt. Ab umbilico infra praegnantis venter extenditur: in hydrope infra ſupraque.

Prognoſtica. Aqua inter cutem minus foeminae, quam viri tentantur. Pueri vero plurimum hydrope ſarcite corripiuntur: et is quandoque curabilis eſt. Tympanites omnino eſt periculoſus, minus eo aſcites, (alteratrix facultas magis aberrat a ſcopo in tympania, quam in aſcite, ut quidam aſſerunt.) omnium minime anaſarca. Tympanias tamen ſecundum *Oribaſium* aliis hydropibus minor eſt. Praeterea aſcites remediis promptius obedit, quam tympanites. De his et alii ſic: Anaſarca caeteris ſpeciebus facilius curatur, quoniam naturae vim arguit, quae in omnes corporis partes humorem trudere poteſt. Caeterae ſpecies difficilius curantur, quod et aqua et flatus in unum coacta ſint. Virtus autem unita fortior eſt ſeipſa diſperſa. Saepe hoc malum per ſe incipit. Saepe alteri vetuſto morbo, maximeque quartanae ſupervenit. Inter initia curatio minus difficilis. Si malum inveteravit, facilius in ſervis, quam in liberis tollitur: quia promptius his ſuccurritur, qui coguntur. Fere aqua repletum iri timor eſt, cui ſanguis ubertim ſupra infrave

ſrave erupit: itemque febris acceſſit, ex quo caſu vix quiſquam evadit. Morbo incipiente, ſi alvus ſponte profluit, principium ſecundae valetudinis facit. Securior cenſetur hydrops, qui lienis, quam qui iecinoris ſecutus eſt tumorem. Securiſſimus qui nullo antecedente morbo coepit: utique ſi firma ſunt viſcera, ſi nulla aut tuſſis, aut linguae ariditas praecipue a ſomno, quo tempore accidere illa maxime ſolent; adhaec ſi nullum cibi faſtidium, eoque ſumpto nulla homini moleſtia eſt: ſi venter mollis eſt, vel extenuatur: aut ſi excrementum fuerit molle ac figuratum: ſi urina mutatione potionum, aut epotis medicamentis, ipſa protinus demutatur: ſi homo expers doloris, et caloris, et laſſitudinis eſt, morbumque facile ſuſtinet. Qui haec omnia habet, tuto laborat. Summum periculum ſignificatur, ſi is morbus calidum ſiccumque corpus ac ſimile iecur occupat, ſi ex acuto morbo coepit, ſi durum iecinoris vel lienis ſecutus eſt tumorem. Sic enim nunquam, aut certe vix unquam ſaneſcit. Metus augetur, ubi in eodem morbo ſicca tuſſis oritur, aut fluxio ſanguinis, alteriuſve, qui hominem non levat humoris, maxime ſi ſpiritus manet difficilis, et ipſa in tormina vertitur deiectio. Tum enim aegrum tertius fere proximus dies tollit. Tutum quoque non eſt comitiales affectiones accedere, male olere ſpiritum, itemve ſputum, aut ſudorem, aut univerſum denique corpus: adhaec ubi febris quoque acceſſit,

urinam

urinam modicam atque turbatam eſſe, aut ubi aqua iam medium corpus implevit, ſanguinem ſurſum deorſumve aliqua parte prorupiſſe: praeterea ſublatum morbum ſaepius et brevibus intervallis revertiſſe, multoque magis idoneis agitatum remediis remittere non potuiſſe, ſtabilemque et inconcuſſum corpori inhaereſcere. Ad extrema ventum eſt, ubi ſub infirmis viribus incipit profluere alvus, ſimulque ingens ſpirandi difficultas urget, ubi prava ulcera grandiaque in ore, gingivis, tibiis, aut alia denique corporis parte oriuntur: ubi veluti concretus ſanguis ab alvo dejicitur: ubi urina diverſis matulae regionibus diverſos colores exhibet, ſic ut inferne rubra ſit, ſuperne livida, aut contra. Cita quoque mors occupat, ſi cum quis ſecatur aut uritur, aqua ex ventre ſimul ſemelque omnis effuſa eſt. Vlcera in corpore facta aqua inter cutem laborantibus difficulter ſanantur.

Victus ratio.

Curationis autem pars longe principaliſſima eſt victus ratio legitima, nedum in hydrope, ſed et in aliis omnibus affectibus potiſſimum periculoſis. Quapropter ea accurate inſtitui debet. Igitur communem omnibus hydropicis victus rationem deſcribemus. Aër vitetur frigidus atque humidus, qualis pluvius, nebuloſus. Et ad calidum ſiccum vergat, natura ſcilicet partis anni, vel noſtra induſtria, luculentis ignibus excitatis, aut ſuffitibus aromatum. Lectus ſit non valde mollis, iis praeſertim, qui anaſarca

ſarca laborant: ſubſternanturque herbae reſiccantes, ut pulegium, origanum, calamentum, vitex, et conſimiles. Opercula, ſeu operimenta, quibus teguntur, apparentur duriora. Mirum eſt quantum huiuſmodi reſiccent per ſomnum, ut conſtet quoſdam frumenti acervis obvolutos, et abſconditos, a ſomno ſurrexiſſe firmos ac reſiccatos. Somnus ſit moderatus, aut paulo brevior conſueto. Vigilia enim ſalubrior videtur, quia digerendo exſiccat. Exercitatio quoque apprime confert: niſi magna ex tumore ſpirandi facultas prohibeat. Motus vero praecipue iuvat, qui ſit per mare, equum, et lecticam. Ambulatio quoque iis, qui viribus valent, eſt praecipienda, et quandoque currere, quam geſtari ſatius eſt. Imo exercitatio, ſi aeſtas et dies ſerenus fuerit, in ſole fit, capite tamen velato. Sin frigus eſt, fit in igne calefactis. Poſt exercitia, ſudores per lintea aſperiora detergantur. Obvolvendi etiam aegri in pellibus ſole uſtis, aut in arenam calidam defodiendi. Pariter frictiones conferunt, quae meatus rareſaciunt, humores extenuant, ac diſcutiunt Et ut alii addunt, ſuperiores maxime partes fricandae ſunt, ut ſpiritum contineant. Perfricentur vero manibus aridis ex ſale in aqua aut oleo calefaciente trito. Valent hae frictiones ad excitandum calorem nativum, digeſtionis futurae auctorem. Quin et evocandus eſt ſudor non exercitatione tantum, ſed et in arena calida, vel laconico, (vulgo

ſtufis

ſtufis ſiccis,) vel clibano, maximeque utiles ſunt naturales et ſiccae ſudationes. Propterea aqua aluminoſa, ſulfurea, aut ſalſa lavandi ſunt. Nonnullis enim, qui anaſarca correpti fuerunt, et balneis huiuſmodi aſſueverunt, ea ipſa ad deterendum morbum, tum ad habitum valentiorem reddendum ſuffecerunt. Alvus quoque lenis natura, vel arte ſervanda eſt. Quod ſi ſponte profluat, et in hac re modum excedat, ut ſaepe ſit, ſupprimi fluxio debebit. Caeterum cibus ſit ex media materia, ſed tamen generis durioris. Sit et coctu facilis, et ſufficienter coactus. Exſolutus enim aptus eſt, ut in aquoſitatem commutetur. Panis clibanites eſt optimus, qui ſalem, aniſum, foeniculum, aut cuminum habeat admixtum. Is etiam debet eſſe admodum fermentatus. Sic enim minus adſtringit, vel obſtruit. Ex avibus conveniunt ſicciores, quales ſunt montanae, et perdices novellae, turtures, turdi, merulae, alaudae, coturnices, columbi, et reliqui minuti paſſereuli. Ex manſuetis et cicuribus, pulli gallinacei aſſi, extremae ſuum partes: quanquam ferae manſuetis praeponi debent. Quare ex quadrupedum carnibus commendant eas, quae non ſunt pingues, praecipue cervinas, aprinas, caprarum, leporum, quarum ius paretur cum rapa, caucalide, coronopo, eryngio, paſtinaca, porro capitato, ac aliis praeſertim hominibus ruralibus. has eaſdem maxime aſſas, ſi gratae ſint, aſſumere non eſt alienum. Quam-

Quamvis quae difficulter coquuntur, inſalubria ſint: quoniam altra bilis facultas imbecilla eſt. Verum tam aſſatis quam elixatis ſemper aromatica quaedam redolentia adiiciantur: praeſertim cinnamomum, caryophylli. A leguminibus abſtineant in totum, ab omnibus dulcibus, a bellariis, a fructibus fugacibus, a iuſculis multis, a cibis frumentaceis, ab oleribus. Inter bellaria tamen conceduntur palmulae, nuces, amygdalae, uva paſſa. In univerſum accipiant maximam ciborum partem in coena. Quandoque etiam aſſatas cochleas, atque ova ſuperaſſata guſtare poterunt. Cibus item ſit omnino paucus, ut natura aquas illas reſolvat. Pro potu vinum ſit tenue, album, antiquum, aut fulvum, et quod urinas moveat. Si tamen cauſa ſit calida, vinoſum, minus convenit. (Aſcites enim et tympanites interdum oriuntur ab intemperie calida ſpiritum naturalem reſolvente, ut ex ante dictis colligere eſt, quo deficiente aqua pro ſanguine generatur.) Acetum mirifice illorum ſitim reſtinguit. Et ubi humiditati caliditas coniuncta fuerit, acetum optima medela cenſenda eſt. Aqua omnino interdicenda, et tantum potus concedendum, quantum vitam ſuſtineat: optimaque eſt potio, quae urinam movet. Imo quidam ſcripſere, ne aquam quidem illis ſpectandam eſſe: quod ſiti inexpleta cum torqueantur, viſa illa ad bibendum incitentur. Scimus voluntate ſitim victam, ut in Iulio viatore, ex *Plinio*. Si intenſa eſt ſitis,

parum quid delibandum ſolatii gratia. Dulcia vina, et vinum mulſum fugienda ſunt. Ex vinis factitiis deligatur abſinthites, vel quod ſpicam nardi recipit, vel apiatum: caeteris abſtineant.

Medendi ratio.

Quod ad reliquam ſpectat curandi methodum, commune remedium eſt humoris redundantis vacuatio. Quanquam aſcites et tympanites purgans medicamentum duntaxat, quod aquam educat, requirunt, leucophlegmatia, ſi ex retentione haemorrhoidum vel menſium in foeminis, vel alia quadam plethorica cauſa excitata eſt, ſanguinis detractione indiget. Tum enim ſanguis utrinque vacuari conſuetus, in vaſa et hepar regurgitat, et calorem nativum prae copia, et craſſitie, et qualitate ſaepe aliena ſtrangulat. Sed ut dilucidior tota res ſit, ſingulis tribus hydropis differentiis ſua coaptanda ſunt remedia.

Leucophlegmatiae curatio.

Atque ut a leucophlegmatia exordiamur, initio vena ſecetur, ſi eſt ex cauſis praedictis. Tametſi enim ſanguinis miſſio frigiditatis ratione haud conveniat, tamen quia copiae detractio naturam levat, ut haec minorem illam effectam ſuperet, conſentaneum eſt, venam ſecare: eam ſcilicet, quae redundantiam ab oppleta particula vacuet. Interim plenitudo, ac vires conſiderentur. Si ob copiam frigidior eſt ſanguis, ubi calor nativus prope extinguitur, interna dextri cubiti vena ſecetur, quae plurimum ex partibus principibus evacuat. Foeminis crura et talos ſcarificare docuit *Galenus*,

mus, et eo remedio ſaepe malus corporis habitus ſanatus eſt, praeſtatque paulatim et tuto vacuare, quam feſtinanter una cum morbo aegrum tollere. Vbi ex quavis alia cauſa originem traxit anaſarca, copia pituitoſi excrementi per univerſum corpus redundantis purgante medicamento vacuetur. Vtendum vero purgatione per vices a levioribus inchoando: deinde ad valentiora transeundo. Prius tamen coquatur humor, ac viae reſerentur ſyrupo ex abſinthio, de radicibus, de eupatorio, de bizantiis, oxymelite ſimplici, vel ſcillino, ſyrupo ex hyſſopo, cum aliquo decocto attenuante et aperiente: ut cum decocto radicum apii, origani, calamenti. Quibus exhibitis purgetur pulvere hierae ſimplicis, agarico, rhabarbaro, ſero lactis caprini, et ſimilibus. Hiera autem maxime confert: quia obſtructiones tollit ac viſcera roborat. Iterum propinentur quae maiorem vim habent attenuandi ac aperiendi, et ad ea, quae valentius purgant, veniatur, ut ad pilulas de agarico, vel ex rhabarbaro, ad pilulas aureas, rhabarbarum cum ſpica infuſum, ad diaphoenicon, electuarium indum, diacarthami. Singulis ſeptimanis alvus deiicienda eſt. Poſtea quae movent urinas, praecipienda ſunt, ut eſt daucus, ſeſeli, cardamomum, decoctum radicum aſparagi, trifolii, decoctum abſinthii. Reliquo tempore, quo abſtinemus a purgantibus, exhibentur, quae iecori robur addunt: quales ſunt paſtilli diarrhodon, de rhabarbaro, aro-

 mati-

maticum roſatum, dialacca, diacurcuma, paſtilli de eupatorio, theriaca, mithridatium, iecur lupinum praeparatum cum aqua mulſa. Maximum auxilium praeſtat vomitus. Extrinſecus adhibeantur, quae vim habent exſiccandi et digerendi humorem aquoſiorem. Item quae iecur corroborant, uti oleum de abſinthio, nardinum, pulvis abſinthii, menthae, eupatorii, baccarum lauri, cum aniſo, cinnamomo, caryophyllis. Volutationibus etiam in pulvere utendum, ut dictum eſt. Fluviatiles arenae ac marinae communem vim habent omnium lapidum, et exſiccant tumentem carnem, aegroto in eis calefactis decumbente. Fiant et cataplaſmata ex hordeacea farina, fabacea, foenugraeco, baccis lauri, abſinthio, origano in vino decoctis. Si corpora ſint teneriora, cataplaſmatis magis reprimentia addantur, ut malicorium, rhus culinarius, mala cotonea, myrti baccae, vitis pampini. Haec cataplaſmata reſiccant, et viſceribus firmitatem reddunt. Item ſtercus bubulum reſiccatum, vel cochleae crudae ſeu uſtionem non expertae imponantur una cum teſtis toti ventri aqua inter cutem laborantium: quamvis ut in arthriticis articulorum tumoribus aegre divellantur. Agglutinantur enim, neque diſcedunt, priusquam humor univerſus reſiccetur. Vel fermentum etiam admoveatur ſale multo commixtum: aut panis cum pulvere hyſſopi, fabacea farina, aqua marina, et melle coacta. Caſeus quoque recens multum

tum coaguli habens, optime ad omnes tumentes partes impoſitus facit. Ac ſtercoris columbini et caprini, buphthalmi, et chamaemeli aequales partes tuſae, in acerrimo aceto et melle coctae adhibentur. Et emplaſtra ex caricis, nitro, iride, meliloto, ſalvia, pulegio, cardamomo, ſulphure vivo, baccis lauri, fimo columbino cum oxymelite componuntur. Caerata pinguia et reſinoſa, ut quae inflent, et tumores (eo quod difflationem impediunt) diſtendant, vitanda ſunt. Vnguentum Agrippae, dialthaeas, et ſimilia conveniunt. Vbi praedictis affectio non ceſſerit, fiſſurae circa talum internum infligantur, ut in loco quatuor digitorum ſpatio ſupra talum eminente; ea profunditate, qua quis in ſectione venae utatur. Neque hic eſt periculum, ut in pertuſione. Et ſi quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nil vetat tales fiſſuras linamentis obturare, ligamentisque conſtringere: atque rurſum ubi velis laxatis ligamentis, et ablatis linamentis, geſtatoque ac moto aegro excretionem irritare.

Aſcitis curatio.

Aſcites vero ſic curandus eſt: ut inprimis medicamentum purgans poſtulet citra venae ſectionem. Seroſus itaque humor et tenuis praeparetur ſyrupo e corticibus citri, melle roſato, oxymelite: dein purgetur pulvere hierae ſimplicis, agarici trochiſcati, rhabarbari vigorati. Et deinceps iterum ſyrupo de bizantiis, ex duabus radicibus, oxymelite ſcillino, de eupatorio, de abſinthio cum aqua

foeniculi, meliſſae praeparetur, ac purgetur pilulis de agarico, rhabarbaro, cum pulvere hierae, vel pulvere ex mezereo, additis kebulis myrobalanis. Item ℞. *Succi ireos* ℥ij. *aquae mulſae* ℥ij. (Purgat autem valide is ſuccus,) ab aliis datur cum ſaccharo, vel ovo ſorbili. Aut ℞. *Succi cucumeris ſylveſtris* ℈ß. *cum aqua mulſa propinetur.* Braſſicae quoque marinae ſuccus optime aquam purgat. Sit autem pondus a ʒj. ad ʒij. Jdem facit coccus Gnidius. Confert et decoctum radicis ſambuci ſeu ebuli pro aqua educenda. Sed braſſicae marinae uſus ventriculo adverſatur, et vires diſſolvit. Neque ex vero mezereo dictae pilulae parantur. Et eaedem in ventriculo diutius immorantes poſſunt aliquam partem laedere. Lac caprinum hydragogum eſt *Meſue.* Antimonium fortaſſe a quibusdam uſurpatur, hoc tempore: ſed videtur reiiciendum propter eius deleteriam vim, qua ventriculum male afficit. Et hydragogis phlegmagoga permiſcenda ſunt. Fieri enim non poteſt quin propter caloris imbecillitatem multa pituita colligatur, quae hypochondria oppleat. Diuretica deinde dantur, quae maxime faciunt ad aſcitem, ut decoctum radicis aſparagi, calamenti, pulegii, origani, addito cinnamomo. Aut ex decocto graminis, eryngii cum aniſo, cinnamomo, eupatorio. Decoctum guaiaci vel chinae poteſt commode imperari ad ſudoris provocationem. Valet et ad roborandum theriaca, mithridatium, dialacca.

Interim adhibentur clyſteres ex decocto ireos, centaurii, pulegii, rutae, origani, cum hiera picra, benedicta, hiera Ruffi, oleo laurino, irino, anethino, rutaceo. Sic et olea, emplaſtra, cataplaſmata quae admoventur, ſunt diſcutientia: et ſuperinſpergitur pulvis cumini, aniſi, foeniculi, caryophyllorum, ammoniaci, galbani. Valet et hic unguentum Agrippae, dialthaeae. Aliud fit ex ſtercore caprino, oleo irino, et aceto. Aliud ℞. *Stercoris caprini, bubuli ana* ℥iij. *pulveris abſinthii* ℥ij. *ſucci ebuli* ℥ij. Foeminis peſſulus quandoque immittitur ex aniſo, cumino, cardamomo, ariſtolochia, pulegio. A noſtris etiam ventri admovetur emplaſtrum de baccis lauri, miſtum cum ſtercore caprarum, vel vaccino. Cataplaſmata parantur ex farina ſabacea, lupinorum, foenugraeci, loliacea, althaea, et caricis: ex ſtercore bubulo, cum quarta parte ſulphuris. Similiter ℞. *Stercoris bubuli partem unam, et caprini tantundem.* Sinapiſmi, diaſpiraton, animalium ſtercora calida conveniunt. Phoenigmi ex radicibus ſcolopendriae, ranunculorum, et ſimilium emplaſtri modo impoſiti, ad decem horas praeſcribendi ſunt. Oportet veſicas configi, et ulcera aperta ſervari, ſuppoſito folio braſſicae unctae butyro, vel oleo. Permittitur aqua fluere ad ſexaginta dies. Scarificationes quoque conveniunt. Paracenteſi quidam ſanati ſunt, hoc eſt punctura ventris in quinque partibus facta non penetrante, eis partibus expurgata aqua. Pauci tamen libe-

rantur apertione, nec eam licet exercere, niſi ubi alia remedia non profuerint, atque decet eo tempore conſtantem habere facultatem, facta ſciſſura prius in abdomine. Parum autem ſupra hanc fiat peritonaei ſectio, ut abdomen operiat ipſius ſectionem. Interim vires confirmare oportet. Quantum aquae vacuatur, tantundem colligitur propter ipſius hepatis vitium confirmatum: ideo paracenteſis parum proficit. Quidam cauteria admovent cruribus multa aqua plenis, et tibiis, ut portio aquae quae influit, vacuetur. Fit etiam ſuffitus per lapides ignitos, irrigatos decocto foliorum lauri, roriſmarini, ſalviae, origani, ſambuci.

Tympaniae curatio. Tympanias vero prioribus ſimilem victus rationem expoſtulat. In ea tamen praecipue vitanda ſunt flatuoſa omnia. Exercitia multa, ſitis ingens ſtrenue ſuccurrunt. Poſtulat etiam purgantia medicamenta, et quae univerſum corpus emaciant, nec non diuretica. Et quae extenuare ac digerere ſpiritus flatuoſos poſſunt, cum extrinſecus tum intrinſecus adhibere licet. Seroſi enim ac tenues in eo redundantes ſucci, in flatuoſum humorem transmutantur. Vitanda tamen ſunt quae corpus nimis emaciant, et colliquant, et ex urinam moventibus quae efficaciora ſunt. Purgantia ſint catapotia de agarico, et rhabarbaro, pilulae aromaticae cum agarico iunctae, diaphoenicon, diacarthamus, infuſum agarici, detrahenda eſt pituita phlegmagogis. Non enim fit tympanias ſine humoris cum flatu commixtione. Ac perpetuo anti-

antitodis praedictis adiiciantur quae flatus diſſipant, ut diacuminum, dianiſon. Clyſteribus etiam utendum qui valde diſcutiant, ex decocto cumini, aniſi, rutae, centaurii, cum oleo anethino, rutaceo, hiera picra, benedicta laxativa, antidoto de baccis lauri. Glandes etiam immittendae ex melle toſto, cumino, ſale, hiera picra, ſucco cucumeris ſylveſtris arido et ſale. Calor nativus excitetur uſu tabellarum calidarum, aromatici, dianiſi, diacalaminthes, diatrium pipereon, et ſimilium: litu ventriculi ex oleis et fotibus. Venter foveatur ſaccellis paratis ex milio, ſale, furfure, ſemine aniſi, foeniculi. Cucurbitulae quoque toti ventri affigantur. Cataplaſmata item fiant ex commemoratis, additis flatům diſcutientibus: vel ex ſtercore caprino, bubulo, columbino, farina fabacea, ſeſeli, cumino. Fiunt etiam fotus diaphoretici, linimenta, vaporaria, et huiuſmodi. Vſurpatur et emplaſtrum de baccis lauri, de meliloto cum ſtercore caprarum, cavendo regionem hepatis: quia a cauſis calidis hoc malum fere ſuboritur. Aſcites vero a cauſa fit quandoque calida, quandoque frigida. Fit et nonnunquam ſeri collectio ex retentione urinae, ut ſi ob calculos in ureteribus contentos aqua non deſcendat in veſicam, retrocedit, et habitum corporis ſero replet: ut corpus tumidum appareat ſine hepatis laeſione. Nam ſi calculus deturbetur deorſum, urina fluet, et redit corpus in ſuam naturam, et ut cito fit, cito curatur. Ex col-

 liqua-

liquatione item et reſolutione ſuccorum, qui ſunt in venis, eiſdem in ſeroſam ſaniem ſolutis, ubi renes eos trahere non valeant, ſubitanei flatus oriuntur, venis in ventrem mittentibus, aut toti corpori id partientibus. Et de hac nedum ſanguinis, ſed totius corporis colliquatione paulo poſt.

Febris cum Hydrope.

Si febris complicata eſt cum Hydrope, omnia valde calefacientia cavenda ſunt: quia ſitim augent, febrem incendunt, cauſas inflammatas exurunt et malum intendunt. Curatio igitur adhibenda eſt, ut circa id quod magis urget inſiſtas, altero non neglecto. Et ubi febres apparuerint, refrigerantia potius exhibenda ſunt. Qui anaſarcam a leucophlegmatia diſtinxerunt: anaſarcam a ſeroſa colliquatione, ſeu a reſolutione ſuccorum proxime dicta oriri aiunt. Agnoſcetur autem ea affectio colore inter pallidum et viridem, carnis mollitudine, virium collapſu, ſomno gravi, et ciborum inappetentia, totius corporis refrigeratione, liquidis deiectionibus. Horum autem curatio difficilis eſt, ſiquidem totius naturae everſionem emendare oportet exſiccatione, calefactione iecoris, ventris, et totius habitus, per ea quae dicta ſunt ad leucophlegmatiam facere, citra ſanguinis miſſionem, aut purgationem: ſed frictionibus, unctionibus, urinae provocatione, et potu exſiccantium uti convenit, ut iuniores praecipiunt.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

De Diabete.

Proxime a nobis pertractatum eſt de affectionibus inſtrumentorum, quae repurgandis duobus excrementis coctionis venarum, bilioſo nimirum et melancholico deſerviunt. Supereſt de renum affectibus agendum, qui tertium utpote tenue et aquoſum repurgant, quod urina nuncupatur. Itaque quae circa eius ſegregationem eveniant ſymptomata, ſcrutabimur. Inter quae nonnulli affectus ipſam impediunt, alii depravant.

Διαβήτης. Διψακὸς. Ὕδρωψ εἰς ἀμίδα. Διάῤῥοια εἰς οὖρα.

In quorum numero ponitur Διαβήτης, ſic dictus ἀπὸ τοῦ Διαβαίνειν, id eſt a permeando, ob celerem urinae tranſitum ſeu traductionem, non aliter quam aqua traducitur per ſyphonem, quem mechanici vocant Διαβήτην, teſte *Columella*, Idem affectus appellatur διψακὸς a ſiti inexplebili, vel ὕδρωψ εἰς ἀμίδα, ſeu aqua intercus ad matellam, hydrops matellae, ſeu Διάῤῥοια εἰς οὖρα, id eſt urinae proffuvium, propter magnam urinae copiam quam excernunt. Ita prout varie conſideratur affectus, varia nomina ſortitus eſt. Et Latini nullum peculiare nomen dederunt: urinae fluor dici poteſt.

Diabetes quid.

Diabetes igitur eſt affectio diuturna circa renes exiſtens, et multum potum inducens, una cum hoc quod quicquid bibitur, ſimul ut acce-

acceptum eſt, reiicitur. Vel Diabetes eſt potionis tranſmiſſio, qualis aſſumpta eſt, ſeu urinae multae et crudae cum magna ſiti effuſio. Et hic affectus ex *Galeno* laevitati inteſtinorum quod ad tranſitus celeritatem pertinet, potiſſimum ei in qua ciborum vehemens cupiditas excitatur, perſimilis eſt, nec non caninae appetentiae: ut notant iuniores. Per eam namque cibi valide appetuntur, ſed tracti ob imbecillitatem ventriculi non retinentur. Deficiente rurſum alimento alterum appetitur, quod tractum deiicitur, nequeunte ventriculo prae imbecillitate cibos retinere. Sic renes a vehementi calore trahunt potum a iecore: iecur a ventriculo. Tractus potus minime retinetur, ſed ſua gravitate delabitur in veſicam. Haec non trahit, ſed recipit, ſicuti neque inteſtina trahunt a ventriculo, ſed ab ipſo per lienterias prae imbecillitate delabuntur in inteſtina. Haec vero gravata contentos cibos celeriter excernunt. Sic in renibus trahitur potus celeriter.

Pars affecta. Renum igitur imbecillitas accuſanda eſt, et non ventriculi, aut inteſtinorum praeſertim tenuium, atque aliarum partium, per quas potus tranſire ſolet.

Affectus quis praeter naturam. Affectus vero ſymptoma eſt in genere excretorum immodice excedens a ſtatu naturali, nedum in quantitate, ſed et qualitate: idque noxam functionum conſequitur ipſorum renum. Tres vero facultates laeſae ſunt: attractrix primo et depravate, quando immoderate

rate attrahit. Subſequitur retentricis facultatis noxa, quae adeo imbecilla eſt, ut ablata dici poſſit. Hanc eandem conſequitur alterationis ipſorum ablatio ſeu extinctio.

Sed plures eſſe poſſunt cauſae huius affectionis, calida et ſicca renum intemperies: humor bilioſus, acris, ſalſus, renibus impactus, quos aſſidue irritat ad attractionem: (unde inſatiabilis appetentia potus, ut in canina appetentia inſatiabilis ciborum cupiditas ex vitioſo humore, qui ſtomacho imbibitus eſt, ut dictum eſt,) vel morbus aliquis acutus in renes firmatus, et per criſim malignitatem ſuam deponens, vel ibidem latenter malignum virus relinquens: et venenum aliquod deleterium ex eorum genere quae veſicam et renes infeſtant, quale eſt quod a dipſade funditur. Quibus adde ſeri tenuitatem, et bilioſum temperamentum. Sunt tamen aliae huius affectus ſpecies duae, quarum alteram a colliquatione renum, alteram a totius corporis diſſolutione pendere exiſtimant. Alii alias comminiſcuntur cauſas diabetis, meatuum urinae dilatationem aut vehementem algorem aquoſitatem exprimentem. *Cauſae.*

Et quamvis diabetici ſaepius mejant, differunt tamen ab aliis *οὐριτικοῖς* quos Graeci vocant, nos ſaepius mejentes idque ratione veſicae, nempe quum vel defluxione et multitudine urinae, vel frigore, vel ictu, vel caſu, vel vulnere, aut ſimilibus, nervi, qui muſculum claudunt, reſolvuntur: tumque praeter volunta- *Οὐριτικοί.*

voluntatem urina noctu diuque effluit. Cui et vicina eſt alia affectio eorum, qui non ſatis urinam continent, ſed ſtragulas nocte perminigunt: ut ſenes propter ſiccitatem, pueri propter laxitatem et mollitiem.

Signa. Hic igitur urinae fluor intelligitur, (ut ad notas veniamus,) quum potio non multo poſt quam ſumpta eſt, nihil fere demutata immodice ſub aquae ſpecie cruda mejitur. Ingens ſitis continuo afficit, quae potatione ſedari nullo modo poteſt. Potum enim avide renes attrahunt, antequam ſcilicet coquatur in ventriculo, ſed propter imbecillitatem non retinent, unde urina aquoſa et tenuis redditur; (licet ingens ſit calor) quia breviore mora retinetur, quam ut coctionem et tincturam capiat. Et quod bibitur, ſaepe id maiore copia mejendo redditur, quam qua ſumptum ſit. Totum etiam corpus eo modo conſumitur, ac velut liqueſcit, et in aquam reſolvitur, viriumque deiectio conſequitur. Non modo ſerum, ſed et humores ſolidarum partium exſugunt venae, et quicquid deinceps attrahentibus reninae, et quicquid deinceps attrahentibus renibus emingitur. Rara haec affectio, et in ardoribus naſcens. Venter aridus eſt. Nonnullis lumbi, coxae, teſtes, maximeque pedes leviter intumeſcunt. Omnia faſtidiunt, animo ſunt dubio, os ſiccum, ſalivam habent ſpumantem et albam, praecordia gravia. Quod ſi amplius increſcat morbus, et calor mordax in viſceribus augetur, abdomen corrugatur, venae intumeſcunt.

Id

Id genus mali diuturnum eſt, et cum recens eſt, curari debet: quia cum in vetuſtatem incidit, aegre curatur, corpus liquefacit, atque in marcore conſumit, ut diximus. In febribus ardentiſſimis accidit, in quibus eſt incurabilis. In aliis aegre ſanatur, quia non facile deprehenditur. Eius principium et incrementum vix percipiuntur, ſed dum ad ſtatum pervenit, noſcitur, adeo ut ſubito videatur advenire. Et quanto plures actiones ac facultates impeditae fuerint, tanto deterior eſt morbus, ut in diabete contingit. *Progno-ſtica.*

Pro cuius curatione praecipui ſcopi ſunt, ut refrigerentur renes, confirmentur, contemperetur corpus univerſum, et humectetur: ſeu, ut alii volunt, humorum acrimonia deleatur, ſanguiſque ac cum eo permiſtus ſeroſus humor ad motum tardior reddatur, et renum intemperies corrigatur. *Curatio.*

Itaque vitae ratio omnino ſit frigida tum actu, tum potentia, et ad humidum devergat. Somnus ſolito longior ſit. Quies iniungatur. Brachia oleo chamaemelino fricentur. Alvus ſit lenis, cum hic iecur calidius evadens ventrem ſicciorem efficiat. Animi affectus ſint moderati. Cibi praeterquam quod refrigerent et humectent, ventrem leniant, et ad ipſum convertant fluorem urinae, uti lactuca, portulaca, cucurbita, endivia, carnes vervecis, gallinarum elixae, pedes porcorum et boum, pedes vitulini, hoedorum, caſtratorum, pedes et roſtra leporum, capreolorum. Carnes *Vitae ratio.*

etiam

etiam conveniunt ſuillae macrae, et bene coctae. Coctu enim difficiles eligendi cibi, non liquidi, ne in urinam convertantur, attenuenturque: nempe craſſi ac boni ſucci, et mordacitate carentes. Et in quantitate neceſſario exhibeantur copioſiores. Confert et caſeus compactus citra ſalem: et pro ſorbitione hordeacea farina, ptiſana, amylum. Carnes cum mali punici granis edantur, aut arancii ſucco, aut limonum, et pyra, et mala cotonea elixa. Decet abſtinere ab acribus, ſalſis omnibus, cutis refrigeratione et adſtrictione. Lac per ſilices aut ferrum ignitum ſciſſum, ſeroſo humore adempto, prodeſt, et ova ſorbilia. Inter piſces, ſaxatiles eligantur. Nemo in iuſcula iniiciat aniſum, cyminum, vel ea quae urinas provocant. Potio ſit amplior ſolito, ut ſitim in toto fieri non permittamus, ſitque ea frigida. Eligatur vinum rufum, craſſum, frigida amplius dilutum. Vinum enim corporis miſcellam ad dulcorem permutat, et omnes humores optimos reddit. Id autem diluatur aqua ferrata. Detur et aqua hordei, ſuccus malorum punicorum, decoctum myrtillorum, pyrorum pomorum, aſtringentium. Curatio reliqua eſt in ablatione cauſae, et renum corroboratione. Si cauſa eſt humorum acrimonia, vacuentur. Intus nec multum reſiccantia, nec aquea danda ſunt. Sicca habitum ſolvunt. Humida aquam movent. Sed quae craſſa ſunt, et emplaſtica, deligenda ſunt. Itaque affectus circa initia ſi deprehenditur,

ditur, cubiti vena ſecetur, moderate ſanguis auferatur. Vbi humores imbibiti fuerint, utendum mediocriter urinam cientibus, quae vitiatum humorem in renes imbibitum repurgare poſſunt. Si inveteratum eſt malum, neque venae ſectio adhiberi debet, neque quicquam exhiberi, quod urinam cieat. Concidunt inveteratis vires, corpus acrius ex venae inciſione redditur. Vrinam cientia in ipſis multiplicant malum. Confert vomitus multo cibo ac potu praeaſſumpto. Materia etiam alio revellenda, et purganda per hydragoga, qualis eſt ſyrupus roſaceus catharticus, cum decocto myrobalanorum citrearum, ſoldanellae, plantaginis, ſeminis aniſi, et paſſularum. In eandem rem valet uſus rhabarbari cum catholico, ſyrupo roſarum pallidarum, et ſimilium. Valent et clyſteres refrigerantes. Materia quoque ad exſudationem divertenda eſt, evaporatione facta in dolio, ita ut caput extra promineat. In cuius vicem naturale etiam balneum confert. Detur a balneo uncia una vel ſeſquiuncia ſacchari roſati, cum ℔. ß. aquae hordei prius torrefacti, et oxalidis. Haec ſi non ſuffecerint, aut ex calida duntaxat intemperie ortum fuerit urinae profluvium, iuxta veteres ſanguinariae ſuccus ex vino nigro praebeatur. Similiter decoctum baccarum myrti, pyrorum, ac ſymphyti maioris cremor. Conferunt et vermes terreni ex aliquo praedictorum ſuccorum decocti. Et more noſtro datur ſyrupus ex omphacio, e ribes, granato-

rum, myrtinus, ex infuſione roſarum, ex ſucco oxalidis, ſucco plantaginis, portulacae. Dantur et paſtilli de ſpodio, vel de terra lemnia: quae omnia ſerum ad motum ineptius reddunt. Fit et opiata ex conſerva roſarum, nenupharis, bugloſſae, violarum, raſura eboris, cornu cervi, margaritis, corallo, pulvere diatragacanthi frigidi, exceptis ſyrupo roſarum ſiccarum. Si praedicta non iuvent, et affectus augeſcat, non abſurdum erit narcoticis uti: denturque Philonii Perſici, vel Romani ℈ij. vel ʒj. vel novellae. Theriacae tantundem, cum polygoni ſucco, vel decocto. Dantur et trochiſci a *Rhaſe* deſcripti lib. 9. cap. 78. Extrinſecus ad lumbos ſeu renes, pectinem, et hypochondrium praeſertim dextrum, illinitiones, unguenta, cataplaſmata refrigerantia adhibenda ſunt. In id facit illinitio ex oleo roſaceo, omphacino, cydoniorum, myrtino, ex oleo de papavere, nymphaea cum pauco aceto ac caera.

Vnguentum pro iecore. Vel unguentum quod recipit *Santalorum omnium* ʒij. *ſucci plantaginis et cichorii ana* ℥ß. *olei roſati et myrtini ana* ℥jß. *caerae et aceti parum.* Id iecori adhibeatur. (Caeratum etiam ſantalinum convenit).

Aliud pro renibus. Renibus vero et pectini, quod ℞. *Succi lactucae, portulacae, foliorum pampini vitis, ſolani, umbilici veneris ana* ℥j. *farinae hordei* ℥ß. *gummi tragacanthi infuſi in aqua roſarum* ʒiij. *cremoris ſeminis cydoniorum* ʒiiij. *olei roſati, myrtini, et de nymphaea ana* ℥j. *hypociſtidos,*

ſtidos, balauſtiorum, coralli rubri, rhu obſoniorum, ana ℈ij. *aceti et caerae parum, fiat unguentum.* Proceſſu temporis adiiciatur ſuccus papaveris, ſeu hyoſcyami. Cremor etiam ſeminis papaveris, et oleum eiuſdem. Cataplaſma fit in hunc modum. ℞. *Foliorum hyoſcyami, papaveris, ſolani, roſarum ana* m. j. *portulacae, umbilici veneris ana* m. ß. *cremoris ſeminum papaveris et cotoneorum ana* ℥iiij. *farinae hordeaceae* p. ß. *ſantalorum, corallorum rubrorum, balauſtiorum ana* ℨj. *olei roſati, mirtillorum, cydoniorum ana* ℥j. *contundenda contundantur, miſceantur cum ſucco ſolani. ſeu foliorum vitis, fiat cataplaſma, pauco aceto addito.* Ex eiſdem emplaſtra conficiuntur. Commode quoque unguentum Comitiſſae renibus admovetur. Denique diabetes iiſdem curatur remediis, quibus urinae ardor, exceptis mucaginibus, ſyringationibus vulgo dictis, unctionibus pectinis et perinaei, nec virga in lacte continenda. Soli renes per unctiones refrigerandi ſunt. Si a potu largiore fiat diabetes, bibatur parcius. Si a potus aut cibi qualitate ſalſa, acri, ut eſu caeparum, alliorum, porrorum, ab his abſtineatur. Si ab hepatis imbecillitate, in aſcite prius dicta ſunt remedia.

CAPVT XXXIV.

De Haemorrhagia renum.

Nominis ratio quibus attribuatur.

Haemorrhagia renum, ſanguinis renum profluvium denotat, ſeu mictionem cruentam, vel quae ſanguine perfunditur. Neque enim hic nobis ſermo eſt de puri ſincerique ſanguinis excretione ex interiori penis meatu, quae ſine urina, nulloque voluntatis arbitrio fit, aperta, rupta, vel exeſa vena. Sed accidit interdum ſimul cum ipſis urinis, ut tenuis ſanguis elabatur, et propterea tenuis ſanguinis ſanies mingatur: ſimilis excrementis quae in hepaticorum affectuum initio excernuntur: niſi quod magis cruenta videtur. Haemorrhagia quoque renum dicitur, ubi per circuitum quendam (ut in haemorrhoidibus) renes ſanguinis profluvio laborant. Imo ſi propter rupturam vel eroſionem venarum in renibus conſiſtentium eveniat tale ſanguinis profluvium, non aliter affectus nominatur.

Pars affecta.

Renes hoc affectu detineri conſtat, quod hanc tenuem ſanguinis ſaniem ſecernere nequeant, eaque non nutriantur, ut eorum munus eſt. Sunt enim renes inſtrumenta ſanguinem purgantia, nempe id quod in eo aquoſum eſt ſecernunt, atque eadem opera multum bilis flavae ac ſanguinis attrahunt, et quicquid billioſi excrementi non admodum craſſum fuerit, cum urinis permeat: ſanguis vero carni

ipſorum

ipſorum renum aſpergitnr, inſtar faecis cuiuſdam. Et ſive per circuitum manat ſanguis, ſive per rupturam et eroſionem, non minus renes affici conſueverunt.

Eſt autem affectus in genere excretorum immodice toto genere praeter naturam, eſtque cum noxa functionis tum retentricis, tum alteratricis ipſorum renum, quandoque citra noxam. *Affectus quis.*

Atque id ſymptoma varia morborum genera ſequitur, prout a diverſis cauſis pendet. Nam morbum in intemperie conſequitur tale ſanguinis profluvium: ex quo eſt imbecillitas quae ad retentricem attinet facultatem, quae retinendo ſanguinem percolat, et urinam puram ac naturalem reddit. Sic renes ob laxitatem, et colatorii rarefactionem, ſanguinem delabi permittunt: aut propter amplitudinem oſculorum vaſorum urinam excolantium, (tumque dicti ſymptomatis cauſa morbus erit in via dilatata,) ut ſi ſanguis per circuitus excretus eſt, eorundem vaſorum reſerationem ſequitur, ab expultrice facultate, ut in haemorrhoidibus: quemadmodum ſi vena in renibus rupta eſt, ut in iis, qui grave onus levarunt, aut valde ſaltarunt, aut ex alto ceciderunt: vel eroſa eſt ob acres videlicet humores e ſupernis defluentes: (tumque ad ſolutionis continuitatem refertur). *Cauſae.*

Hae vero cauſae ſuas habent notas peculiares. Si malum eſt propter imbecillitatem, (ctira vulnus dico, aut inflammationem,) ſan- *Signa.*

 guis

guis admodum ſeroſus eſt, et aquoſus, atque is urinae toti permiſcetur exquiſite, ut ea quaſi dilutus et tenuis quidam ſit ſanguis, hic vero mox ſubſidat rubicundus, liquidus, ac minime concretus: et qui hoc malo laborant, ſiti carent, atque dolore, et a calidis auxiliis iuvantur pariter ac ſiccis. Redduntur enim renes imbecilles ob intemperiem praeſertim frigidam, cui etiam humida adiungitur. Si ampliores aut patentiores meatus fuerint, quiddam etiam ex ſanguine venae mittunt, aliaque itidem craſſa. Si per circuitum emittitur, citra ullum dolorem expellitur, gravitas in renibus ſentitur, levantur aegri propter expulſionem, et fortiores fiunt. Cumque talis excretio cohibetur, mala gravia ſequuntur. Tranſitum quoque ſanguinis circa renum locum ſaepe percipiunt. Ac tum urinae admixtus ſanguis reperitur, praeceſſit victus ratio multum ſanguinem generans, ac conſueti exercitii omiſſio, vel alicuius membri mutilatio, aut quaepiam naturalis alia cruenta excretio praeter naturam retenta eſt. Si intus rupta vena eſt, ſanguis ubertim, et ſubito, inopinanterque profluit, ſimul caſus violentus anteceſſit, et ſanguinis copia adeſt, ſervabitque naturalem ſanguinis colorem. Praeceſſit et longus ac frequens veneris uſus, aut inaequalis ac diſpar equitatio. Tuncque ſanguis affatim meiitur, ac ſine intervallis. Si ab eroſione, tunc ſenſim ac paulatim excernitur, dolorque renes excruciat, et ſequetur acres ſuccos ex ſupernis

nis defluentes. Anteceſſit et urina flava, et interdum pus cum urina mingitur, et quandoque carunculae. De qua re ſic alii. Non raro cruor ab eroſis exulceratiſque renibus deſtillat, tumque paulatim is cum pure aliquo miſtus exit, diutiuſque durat. Si eſt a rupto renum abſceſſu, is cum pure deſcendit, propterea ab ulcere renum non intelligitur reddi, quod eius mictio non diu trahat, ſed fere intra diem tertium ceſſet. Sanguis etiam reiicitur ob aſſumptas cantharidas.

Qui propter renum imbecillitatem, aut eorum apertionem tenue ſanguinis ſerum meiunt, initio diligenter tractandi ſunt. Nam temporis progreſſu extenuantur, et emaciantur, et magis ii, qui plus ſanguinis mictu excernunt, et qui per circuitus ſanguinem fundunt e renibus, quia ubi diuturnior fuerit affectio, et cohibeatur quod pro more excerni conſueverat, gravitatem inducit, aliorumque morborum cauſa exiſtit, (ut dictum eſt) ſanguine ad alias partes dilabente: unde arthritides, vertigines, deliria, inſaniae, oculorum caecitates, et ut plurimum metus cachexiae aut hydropis ſuboritur. Conſentiente ſiquidem iecore malus corporis habitus, et aqua inter cutem fit. Si ob ruptam venam eſt profluvium, celerrime proſpiciendum, ne ob nimiam ſanguinis copiam excretam totum corpus inaniatur, aut infrigidetur, ac propterea in leipothymiam, ſyncopen, et demum in mortem incidant. Aut propter concretum *Prognoſtica.*

ſanguinem et in grumum verſum, ſi in veſica detineatur, timor eſt, ne omnino urina ſupprimatur, et ſequatur animi defectio, color pallidus, reliquaque ſymptomata, quae ad grumos vocatos ſequi ſolent. Et qui per eroſionem ſanguis meiitur, quam celerrime curandus eſt, quia temporis progreſſu difficilioris curationis exiſtet. Sanguinem ſaepius minxiſſe cum febre et dolore, malum eſt. Tum autem praeſagire licet futuram puris mictionem, eodemque tempore febres dimiſſuras. At raro cruorem cum urina ferri, idque ſine dolore, ſine febre, non uſque quaque periculoſum, quod per laſſitudines fere incidit: quae inde protinus ſolvuntur.

Victus ratio. Si eſt igitur ab imbecillitate, in victus ratione competunt aves montanae, turtures, palumbi, perdices, aves montanae, oryza cum lacte aut iure carnium, palmulae, lentes eo modo quo ad dyſentericos paratae, vel ad haemoptoicos, et alii cibi aſtringentes. Aqua ſit chalybeata, vinum nigrum eadem dilutum, aut aqua pluviali, potiſſimum ubi vires imbecilliores fuerint. Abſtineant ab omni exercitatione, venere, decubitu ſupra dorſum, uſu rerum calefacientium, ſalſarum, acrium praeſertim, ubi ab acribus oriantur humoribus. Vitent praeterea urinam moventia. Tuſſis quoque ſanguinis mictum detegit, et vociferatio, et ira.

Medendi methodus. Quod ad medicamenta, ſi eſt cruenta excretio per urinam propter renum imbecillitatem,

tem, aut amplitudinem oſculorum ad renes urinas excolantium, confert iis ſanguinariae ſuccus, et radicis ſymphyti decoctum: ad haec tragacanthus, cornu cervi uſtum, lapidis haematitis ʒj. vel more noſtro ſumant ſyrupum roſaceum, myrtinum, cydoniorum, cum aqua roſarum, plantaginis, lactucae, quibus addes ʒj. radicis ſymphyti, cornu cervi, lapidis haematitae, ſeu boli armenicae. Paſtilli de ſpodio, de terra lemnia, de ſuccino, in eandem rem faciunt. Porro diuretica minima portione aſtringentibus quandoque miſcentur, non ut urinas moveant, ſed ut aſtringentia ad renes deducant. Illa enim propter tardum motum non facile ad renes penetrant. Commendantur etiam lactis ovini unciae quatuor, ſex, mane cum ʒj. boli armenicae ſumptae, et renes valenter roborant, modo ne dormiat aut exerceatur poſtea. Alii caprinum probant. Conditur et ſaccharo roſato, miſta interim bolo armenica, et aqua roſarum. Praeterea caſtaneae modo elixae, modo aſſae, exempto cortice laudantur, et affuſo lacte ovillo exprimuntur. Expreſſio conditur ſaccharo roſato, fit pulticula ſimilis lacti amygdalino. Idem e pineolis purgatis confici poteſt, quibus vis ineſt renes confirmandi. Haec remedia ſunt etiam glutinantia, ob id ſalubria, ſi vas eſt apertum caſu, vel laceratu, vel alia ratione. Extrinſecus renibus et lumbis imponuntur, quae ad ſanguinis per ſputum reiectiones deſcripta ſunt, et quaecunque una cum

eo quod aſtringunt et reſiccant, etiam robur addunt, ut rubi folia, myrti, ac quercus, myrti baccae, malicorium, balauſtium. Cataplaſma adhibendum: ℞. *Foliorum myrti, rubi, quercus ana* m. ß. *balauſtiorum, malicorii ana* ℥iij. *farinae hordei* p. j. *olei roſati* uncias ij. *cum poſca, fiat cataplaſma.* Emplaſtrum: ℞. *Olei myrtini, chamaemelini ana* ℥j. *pulveris maſtiches, cinnamomi, acaciae, balauſtiorum ana* ʒj. *cum reſina fiat emplaſtrum.* Convenit et caeratum ſantalinum, unguentum comitiſſae, et fotus ex balauſtiorum, malicorii, gallarum, hypociſtidos decocto in aqua roſarum, plantaginis. Si per circuitus, vel ob redundantiam fiat, non ſupprimatur, niſi immodica vacuatione vires deiiciat. Quod ſi accidat, aut ſi ex venae ruptura ſanguis excernitur, ſanguinis impetus cohibeatur: idque aperta baſilica dextra. Quemadmodum ſi ob caſum eſt cruentus mictus, certe eadem dextra baſilica ſecanda eſt. Sed commoda eſt a principio ſanguinis miſſio, quibus ob venam ruptam ſanguis promanat: iis vero qui ſanguinem excernunt per circuitum, paulo ante circuitum per diem, aut duos dies ante acceſſionem. Atque ſanguinem partiri melius eſt, ut paulatim revulſio et diverſio fiat. Potiones etiam conveniunt, quae dantur haemoptoicis. Loci circa renes ſpongiis imbutis irrigentur, aut linteis ex roſato, et aceto: poſthaec unguentis, et emplaſtris, ac medicamentis dictis capite de ſpuitione cruenta. Vbi ſanguinis

nis excretio ceſſarit, diaeta convenit, quae paucum ſanguinem generet: maxime in iis, qui per circuitum excernunt. Si ob exulcerationem ſeu eroſionem meiitur, aut eadem exulceratio in locis relinquatur, ad ea quae capite de ulceratione dicentur poſtea recurrendum. Et ſi billoſus, aut aquoſus fuerit idem ſanguis, ſumptis cholagogis, et hydragogis, vel hydroticis a partibus urinariis hae materiae a ſanguine vacuentur. Si purulentum eſt lotium, tergentibus utendum eſt; dein glutinantibus et praedictis aſtringentibus. Si ſanguis concretus remanſerit in veſica, danda ſunt, quae ſanguinem diſſolvunt coagulatum, et fluentem retinent, ut eſt carabe, et alia huiuſmodi. Si propter uſum cantharidum fluit ſanguis, prius veneno occurrendum eſt. Dandum lac chalybeatum. Clyſteres refrigerantes iniiciendi. Danda et quae venenis reſiſtunt, ut terra ſigillata, bolus armenus, et alia, quae ad ſanguinis reiectionem faciunt, ut ſuccus burſae paſtoris.

CAPVT XXXV.

De Nephritide ſeu Calculo renum.

Νεφρίτις generaliter eſt omnis affectus, quo renes laborant, ſive ſimilaris, ſive organicus, ſive communis. Proprie tamen ac ſpeciatim λιθίασις id eſt calculi morbus, nephritis dicitur. Latini calculi ſeu lapidis morbum Νεφρίτις. Λιθίασις.

bum appellant. Et quanquam lithiaſis communis eſt renibus et veſicae, nemo tamen λιθιᾶν, καὶ λιθιῶντας uſurpavit, niſi de iis quibus in veſica moleſtus eſt calculus, urinae ſuppreſſionibus, veſicae ac ventris diſtenſionibus, et ſummis multis doloribus.

Nephritis quid. Ita nephriticus dolor eſt cruciatus renum acerbiſſimus, vel ureteris, (cuius ſenſus eſt eximius) a calculo vel arenulis profectus. In quo affectu renes ex natura loci loborare evidens eſt, et id ex ſignis tum parti affectae, tum affectui communibus paulo poſt dicendis rurſum patebit.

Pars affecta. At vero praeter renes ſolam veſicam, vel colon calculo laborare quibuſdam placuit. Alii multis aliis corporis partibus calculos generari concedunt, aiuntque ſe vidiſſe concretos in capite, quandoque in folliculo fellis, (qui ſunt frequentes, laeves, nigri, flavi) in meſenterio, in pulmonibus, articulis, iecore, liene, ventriculo, inguinibus. Adhaerent etiam ſaepe veſicae, cranio, utero. Ex ano quandoque redduntur, ubi pituita lentiſſima inteſtino haeret, quae poteſt concreſcere, dum ſatis non detergitur. Viſus eſt et ſub lingua calculus, inde avulſus ſtrobili modo.

Affectus quis praeter naturam. Affectus vero eſt corpuſculum durum toto genere praeter naturam, inſtar lapidis ſeu tophi in ſubſtantia, ſeu ſinibus renum genitum: Affectus (inquam) in numero proprie in exceſſu toto genere praeter naturam. In numero enim morbi ſunt, quaecunque ſubſtantiae

praeter

praeter naturam in nobis conſiſtunt. Calculus etiam morbus in via dici poteſt. A calculo enim via laeditur: et morbi cauſa, ſcilicet ſolutae continuitatis, et ſymptoma dyſcraſiae renum.

Calculi cauſa materialis eſt humor non aqueus tantum, vel ſeroſus, (aqua enim calore non concreſcit,) ſed aqueus et terrenus, praeſertim glutinoſus, et tenax. Vel (ut alii volunt) humor craſſus, lentus, ac terrenus, ad renum ventres delatus, ex cibis eius naturae et cruditatibus genitus, modo craſſitudinem maiorem, modo tenacitatem habens, modo utramque paribus portionibus. Aliquando etiam ex purulento humore, aut ex purulento pituitoſioreque compoſito nonnunquam tophi in animalis corpore creari poſſunt, ac ſimiliter in renibus lapides concreſcere. Et ubi ex ſola pituita craſſa, viſcida, ortus fuerit calculus, urinarum ſubſidentia ſimilis calori aliorum tophorum, qui in aquis ſponte calidis adnaſcuntur lapidibus, cinerei erit coloris. Si ſanguinis aliquid una cum pituita craſſa, lenta mixtum eſt, urinarum ſubſidentiae color pro ſucci maiori copia evadet, nonnunquam ex pallido alboque mixtus, aut ex rubro et albo, aut ex flavo et albo. Nonnunquam et rufus erit: pariter et arenulae quae ſubſident, ipſo ſanguine ad colorum differentias faciente, qui ad atrius, vel flavius vergit. Sed in renibus calculi fere tinguntur rubro, ut rubrum intelligas, et flavum, et rufum. Nam a ſangui- Cauſae.

ne,

ne, calore loci, et partis colore, tingi ſolent. In renibus quoque ſunt minus duri, aſperi, magiſque friabiles, quam in veſica. Cauſa autem efficiens eſt ignea renum caliditas, quae tenuem humoris partem diſſolvit, craſſa relicta, dura, et concreta. Concreſcunt primum arenulae multae, dein viſcidus humor eas congregat et compingit, calor omnia obdurat, non aliter quam in fluviorum littoribus arenoſis, lapides vi ſolis genitos videmus. Et tophi iuxta canales et aquarum fluenta generantur, faece obdurata, quod pari modo fit in renibus et veſica. A frigore autem non generatur lapis, quod tantum frigus eſſe in corpore vivo non poſſit, ut concreſcere in homine valeat lapis. Calor autem interdum vehemens eſt: interdum non ita vehemens, prout materia magis apta eſt, ut induretur. Quod alii ſic exponunt: Si craſſa eſt materia, ſufficere poteſt calor tepidus: ſi tenuior, indiget vehementiori. *Avicennas* addit tertiam cauſam calculi, imbecillitatem expultricis ab intemperie, vel obſtructione, unde materia retinetur. His cauſis vaſorum anguſtia, et diatheſis quaedam calculoſa a parentibus propagata, a quibuſdam adiunguntur. Sed locum generationis calculorum diximus eſſe concavitatem renum in qua concreſcunt, vel ſubſtantiam. Quia volunt quidam nedum in renum finibus, verum et in eorum carnibus concreſcere. Et ſi in cavis orti ſunt, in ſolo tranſitu per meatus urinarios graviſſime dolent. Si in ipſa re-

num

num carne fuerint creati, non ſolum inter exeundum, verum etiam ipſo creationis tempore dolorem inferunt. Pariter et quando in renum ſinus pervadunt. Modum vero generationis, quem iam ſemel atque iterum tetigimus obiter, ſi quis exponi ſibi velit accuratius, ſciat hunc ita eſſe: cum renes quicquid ſeroſi tenuiſque cum ſanguine in vaſis permixtum eſt, ad ſeipſos attrahunt, meatibus id in renum ventriculos percolantibus latius patefactis, aliquid ex craſſioribus ſuccis ſimul illabitur. Igitur quando iſtud calefactum in renis cavo ad tophi conſiſtentiam redactum fuerit, ſi renum vis expulſoria omne id una cum lotio expulerit, arenoſae in ipſo ſubſtantiae fiunt. Quod ſi eius cavo impactum tenacius inhaereſcat, aliquid eiuſdem materiae ex vena cava ſuſcipiens, ſibique apponens plus augetur. Semper enim quod recens influit, priori circumdatur, atque ita inſigni magnitudine tophus grandeſcit: exuſto areſactoque craſſo et viſcido humore, atque ad tophi corpulentiam redacto. Cum vero in renum carnibus generantur, proportione tophis in articulorum morbis genitis correſpondent. Nam ſi idem ſanguis, qui in renes derivatur, craſſior ac pituitoſior exiſtens, ſeu ad atram bilem vergens, per venas et arterias in renum ſubſtantiam feratur, quantitate, vel qualitate, vel conſiſtentia excedens, aſtringitur, detentuſque caliditatem concipit praeter naturam, quae amplius eum denſat, agglutinat, et aſſat, aſſa

tum

tumque in lapidem commutat: quemadmodum ſi in cavitatem eorum eſſet delatus. Vtroque enim modo lapides fieri poſſunt in renibus, cum ſuccus tenax et craſſus tempore aliquo aſſatur in iis, atque exſiccatur.

Signa. Porro lapidis renum ſigna ſunt, dolor renum quandoque acerbiſſimus, ac more infixi aculei pungens, quandoque gravis. Cum in ventriculo renum figitur lapis, vel cum gravi dolore eſt, vel omnino ſine dolore. Vbi incidit in ureteras, vel etiam intra renem, pungit pelliculam in exitu ureteris, et dolor eſt acerbiſſimus. Cum moventur vehementius, aut ſpinam flectunt aegri, dolorem acutum percipiunt, et ſtuporem circa lumbos et crura, ob compreſſionem nervi a lumbis, vel (ut volunt alii) venae cavae. Vnde videtur quibusdam teſtis retrahi ſurſum. Ille dolor fixus eſt, non mutat locum, ut in colico. Interdum tamen per ilia verſus coxendicem vel teſtem proximum excurrit. Cum lapis deſcendit, dolor acrior ſentitur in meatibus urinariis, maxime cum lapis aſperior, aut magnus fuerit: hic dolor in iliis ſentitur. Cum in veſicam delabitur, dolor ceſſat. Et dolor vehemens in iliis ad iſchion extenſus, calculum ureteris adeſſe ſignificat: poſt frequentem mictum a quodam ſenſu ardoris, paulatim aſtringitur, et ſupprimitur urina. Incipiente acceſſione atque ad excretionem lapidis commota, nauſea, vomitus ſuccedit, praeſertim a cibo, et egerendi cupiditas frequens moleſtat.

Pitui-

Pituitoſi autem ſunt vomitus inter initia, per peritonaeum ipſum ventriculo copulato. Vbi increverit affectus, vomitus aeruginoſus ſupervenit ob dolores ac vigilias corrupto ſanguine, idque maxime cum febricitaverint, et inedia macerati fuerint. A vomitibus aegri leviores evadunt, ab acceſſionibus liberantur, ſed non ab affectu, arenulae rubrae ſubſident, cruentum meiunt, quia anguloſus eſt calculus, vulnerat, et patentior eſt meatus ex vena cava in renem pertinens, unde lotium cruentum redditur: cum nephritici ab initio dilutas, puraſque urinas reddant. Lapide exeunte a dolore liberantur. Quandoque praeter arenas mictas lapis remanet. Frequens ructus, et cibi faſtidium. Alvus aſtringitur, eademque faece vel flatibus premit renem, et dolorem auget. Si ea ſolvitur, cum ſpiritu ſubbilioſum excrementum reddit. Et cum quis in aegram decumbit partem, aut cibo vacuus eſt, dolores leniuntur. Cum in contrarium cubat, aut cum ſumptae ſunt epulae, deſcendere iam ad inteſtina incipiunt, omnino exaugentur. Qui huic morbo ſunt obnoxii, his multo tempore urina fere craſſa, ſubrubra, quae alias ſedimentum habet rubrum, ſubviſcoſum, arenoſum, alias turbida manet, et ſi panno percoletur, in eo ſimilem propoſiti ſedimenti ſordem deponit. Huiuſmodi urina ſaepe multis annis, nullo vitae incommodo fertur, ſine renum dolore, ſine ulla alia calculi nota. Verum tandem ſubito praeter opinionem dolor

acutiſſimus in renem incidit. Is dolor ex intervallis ſat longis ſaepius redit, idque interdum ſine calculi excretione, tumque urina craſſa ac turbida eſt, propterque praegreſſam duram forte equitationem interdum cruenta. Scilicet ſanguinis excretio ſaepe renis calculum patefecit, qui neque dolore, neque ullo alio ſignificabatur indicio, adeo ut ne ſubeſſe quidem putaretur.

Prognoſtica. Diligenter ab initio affectus curandus eſt, quia ſi increverit, ob dolores et vigilias vires proſternuntur. In adultis ac inclinante aetate magis, quam in pueris fit hic affectus, ut contra pueri veſicae calculis laborant frequentius, quam aetate provecti, ob diverſitatem caloris, qui in adultis craſſos ſuccos cogit atque inſpiſſat: in pueris fundit eoſdem ac diſſolvit. Rotundi, laeves, facilius excernuntur; oblongi, aſperi, difficilius. Quibus vetuſti renum dolores ſunt, quoniam urinae itinera magis patent, grandioribus calculis torquentur, mediocribus non item. Quibus novum id vitium eſt, aut certe rari eius dolores fuerint, hi minimo etiam calculo cruciantur. Idem tormentum frequentius eſt pinguioribus corporibus, itemque ſenioribus. Infrequens eſt iis, qui ſaepius vomunt, et alvum non impeditam habent. In ſene nullam curationem recipit. Idem omnino eſt haereditarium maxime. Arenulae egeruntur, dum lapides fiunt. Tranſmoto lapide et ex ſede agitato, dolores quieſcunt. E lithiaſi facilis eſt tranſitus in podagram,

gram, in iis praeſertim, qui diureticis utuntur. Nephritis aegre ſolubilis eſt, quando renes ſcirrhis deprehenſi ſunt. Renibus interdum accidunt febres hecticae, et maraſmus. Renes etiam affecti ſunt, quandoque ex potione aquae frigidae. In illo, in quo eſt ſedimentum arenoſum, rarius aggregatur lapis.

Iam ut curatio inſtituatur, haec inprimis vitae lex eſto. Aër purus ac temperatus eligatur. Somnus ſit conſueto paulo longior. Quies vitanda eſt: deambulationes, et mediocria exercitia conveniunt: quae pro aetatis, habitus, roboriſque aegrotantis ratione corpus exercere valeant. Equitationes, armis, lucta, pancratio certare, humum fodere, caeteraeque magnae exercitationes non conveniunt. Alvus aſſidue ſoluta ſit, modo ne inſtet aliud quippiam. Cum enim haec probe excernit, urinae profluunt uberius. Animi affectus fugiendi, quanquam in prophylactice ira concedatur. Moderatus cibus, et bonae coctiones praecipiantur. Satietates et cruditates exaſperant morbum, vel cum non adſit, generant. Ptiſanam vel eius cremorem aſſumant, vel carnes gallinarum, pullorum, caponum, phaſianorum ius, aut iure eorum panis maceratus tribuatur. Turdi, turtures, perdices, et contuſa caro gallinarum, ſeu pullorum offeratur. In acceſſione maxime convenit ius pulli cum ciceribus elixi, beta, borrago, bugloſſum, pepo in iure gallinae. Ex leguminibus ius cicerum, et ptiſana hordeacea. Ex fructibus

Victus ratio.

 amygda-

amygdalae, piſtacia, nuclei pinei, uvae paſſae, cappares, melones, pepones. Ex oleribus endivia, cichorium, petroſelinum, apium, folia raphani, paſtinaca, aſparagi, berula, carduus. Panis ſit probe fermentatus et aſſus in furno: recipiet autem aniſum dum ſubigitur. Potus ſit vinum album, non antiquum, nec validum, ſubpallidum, unius aut duorum annorum: idque modice dilutum aqua mulſa, et quandoque poſca. Aquae tepidae potum ante cibos laudat *Alexander*. Vitent autem vina craſſa, et nigra, valida, antiqua, et aquam turbidam, aut arenoſam: ſed tenuiſſimam, pellucidam, per mortarios lapides colatam bibant. Eſt ſane aquae potus adeo utilis, niſi ventriculi intemperies obſtet, ut plures lapide renum laborantes, excluſo ſemel lapide, abſtemii nunquam iterum id mali ſenſerint. Sed de aquae potu rurſum in praeſervatione. Vitent etiam panem azymum, aut pauci fermenti, aut male paratum, aut in cineribus aſſum. Praeterea carnes bubulas, et porcorum, ac cervorum, lac, caſeum omnem, ova dura, frixa, piſces omnes craſſae ſubſtantiae, ut polypum, thymum, anguillas. In ſumma ab iis caveant, quae duram ſubſtantiam habent, ac aegre coquuntur, ut a caſeo. Similiter ab acribus, dulcibus, craſſis, tenacibus ac pinguibus.

Curatio reliqua. Quod reliquum eſt, ubi renum affectus hic ſubito invadat, et qui laborant, cibos ſumpſerint, qui nondum cocti ſint aut ſemicocti,

cocti, ante omnem aliam curationem vomitus provocetur: nempe ut dolores leventur. Qua ratione etiam confeſtim vacuentur per clyſteres, modo nil obſtet: idque omnibus calculoſis commune eſt, etiamſi dolores paulatim irruant, et non repente incidant. In hocque affectu clyſteres minori quantitate iniici debent, ne renes comprimant, et dolorem augeant. Iidem ſint minime validiores, ne aliunde ſuccorum copiam ad inteſtina attrahant, a quibus meatus urinarii comprimantur, ſed tantum excrementa in inteſtinis contenta vacuentur. Neque clyſteribus crebrioribus utendum, ſed bis aut ter: neque ultra tempus conſuetum retineantur, ne compreſſionem faciant, aut anguſtiam renum ac meatuum. Et quia calculo laborantes flatus in inteſtinis habent, qui renes diſtendunt, ideoque dolores exaſperant, illi proinde iniectionibus diſcutiantur. Parentur autem ex decocto capitis et pedum arietinorum, vel ex decocto malvarum, trichomanis, parietariae ſiſymbrii, cardamines, cum ſemine petroſelini, foeniculi, apii, lini, furfuris, in quo diſſolve mel roſaceum, lohot de caſſia, et ſi opus eſt, confectionem de dactylis, vel electuarium indum. Addantur et quae inflammationes corpuſculorum circa lapides ſitorum leniant, ut eſt oleum anethinum, adeps gallinaceus, anſerinus. Ac ubi vehementiſſimi erunt dolores ex lapide in renibus obturato, praeſertim ſi ſanguinis copia affuerit, vel ti-

mor eſt, ne ex ingenti dolore excitetur phlegmone, vena cubiti ſecetur. Quibus vero affectio ineſt, quam proprie nephritin appellant, eam, quae eſt in poplite, ſecare expedit, aut certe eas, quae ſunt in malleolis. Ad derivationem ſcilicet in poplite, cum ſanguis craſſus non facile retrahitur: et multo minus vacuandum, quam ipſa repletionis copia poſtulat: quia non futurum ſperamus, ut tam cito calculus excidat a renibus, praeſertim ſi magnus eſt. Quare ſervandus eſt ſanguis in eam, quae cum tempore futura eſt, expenſam. Vena tamen poplitis rarius ſecatur, vel ob incommoditatem, vel quia male apparet, nec facile percuti poteſt. A venae ſectione ſi aegri humore vitioſo abundabunt, purgans medicamentum, quod abundanti humori conveniens ſit, propinandum eſt. Vitanda autem inter initia ſolutiva fortia, quae humores exagitant: qui agitati ad renes decumbunt, et dolorem augent. Si utroque remedio eſt opus, a ſectione venae inchoandum eſt, quoniam ſi per ſanguinis miſſionem corpus vacuatum fuerit, purgans medicamentum exhibitum venas, arterias, et inanes corporis regiones invenit non oppletas: quo fit, ut in totum permeet corpus, faciliuſque ſuccos trahat. Si bilis ergo redundabit, citra venae ſectionem, mel roſaceum, caſſia, rhabarbarum praebeantur. Bile atra, vel pituita peccante, catholicon, diaphoenicon, pulvis hierae ſimplicis, benedicta laxativa, diacarthami. Clyſteres ex decocto nephritico

phritico parati, qui benedictam laxativam, confectionem hierae ſimplicis recipiant cum terebinthina veneta. At neque purgandum corpus, neque detrahendus ſanguis, ſi in paroxyſmo dolor eſt tam vehemens, ut ex eius vehementia ſyncope metuatur. Tum enim dolor is demulcendus eſt. Vt alioqui corpore expurgato fiant fotus. Qualis eſt ex decocto creſſionis, berulae, foliorum malvarum, radicum althaeae, florum chamaemeli, ſeminis lini, foenugraeci, radicis graminis in hydrelaeo, idque cum ſpongia. Et ea primum, quae leniunt, laxant modicum, detergent leviter, adhibentur. Fit et fotus alius ex naſturtio et parietaria cum butyro, vel adipe porci recenti frixis. Poſtea progredi oportet ad ea, quae magis detergent et incidunt, ac calculum comminuunt. Inſeſſiones quoque parantur, quae eandem vim habent cum fotibus, et optimae ſunt, tum quod mitigent, tum quod curent, ſcilicet ex aqua dulci, vel hydrelaeo. Renum vero regio ac lumborum inungitur oleo chamaemelino, anethino, amygdalarum dulcium, adipe cuniculi, adipe anſerino, gallinaceo, butyro recenti, et caera ſufficienti: fitque unguentum. Additur oleum ſcorpionum: aut ex eodem oleo cum butyro recenti, et oleo amygdalarum dulcium, et cerae q. ſ. fit unguentum. Poſt fotus et unguenta uſurpantur etiam cataplaſmata ex farina tritici, ſeminis lini, foenugraeci, oleo chamaemelino, anethino, amygdalarum dul-

cium, reſina terebinthina, radice althaeae contuſa: miſcentur, et fit cataplaſma. Saccelli quoque adhibentur ex milio, furfure, ac floribus chamaemeli, in latere pauco vino inſperſo calefacti. Cavenda autem ſunt quae immodice vias dilatant, ac laxant. Emollitio enim virium robur exolvit, et tantiſper eis utendum, quantiſper lapis in rene haeret. A fotu, unctione, ac ſimilibus praeſidiis dictis, ſi dolor fixus permaneat, aut lapis in meatibus urinariis infarciatur, et deſcenſum remoretur, cucurbitulae leves ſuper renes affiguntur paulo infra locum doloris, dein alia paulo inferius, atque alia deinceps paucis intervallis uſque ad inguina, ut ſic calculus in veſicam deſcendat. Cucurbitulas autem, ubi dolores vehementius infeſtant, adhibere non convenit: ſed ipſis aliquantum lenitis, et inflammatione non impediente. Quo etiam tempore ea, quae urinam cient, et lapidem frangunt, exhibere tempeſtivum eſt. Et antequam dentur diuretica, rurſus ventriculus et inteſtina repurgentur, dein ℥ß. lithontriſcæ, vel Iuſtiniani propinetur, cum iure cinerum rubrorum, vel vino arviſio. Atque intervallis repetere oportet remedia, leniendo, laxando, excludendo calculum. Si translatus eſt in veſicam calculus, nec aliter extrahi poteſt, ad inciſionem confugere oportet. Quae autem opitulantur calculoſis, ea ſecant et abſtergunt manifeſta qualitate, qualia ſunt amara. Tamen a longo eorum uſu abſtinebunt. Nam

licet

licet factos calculos comminuant, prompte alios aſſant, dum renum intemperiem augent. His ſi uti opus eſt, bis vel ter utendum eſt. Sed quomodo lapidem comminuunt, quae tepidam facultatem habent? Tepida ſeu minus calida calloſas et tophaceas conſiſtentias incidunt, ut ſunt radices regiorum aſparagorum, et rubi, betonica, polium, acetum ſcillinum, cicer nigrum, ſaxifragia, cardui decoctum cum apio. Secundum recentiores datur bolus ex ℥iij. terebinthinae lotae, et ℥ij. benedictae ſimplicis. Terebinthina ad cautionem calculi potius, quam ad expulſionem imperatur. Datur et caſſia cum ſaccharo violaceo, et liquiritiae decocto. Si caſſia extrahatur vapore decocti herbarum malacticarum, vim maiorem habet. Decoctum item corticum raphani propinatur. Sunt qui ſingulare remedium calculo frangendo putent lignum guaiacum, virtute abſtergente, leniente, incidente. Et in calculoſis vitanda ſunt, quae nimium ſiccant, quaeque ſunt craſſarum partium. Obeſum corpus magis tenuantia, gracile minus perferre poteſt. Oleum ſcorpionum illitum conterit lapidem. Quin etiam *Trallianus* ſanguine hircino, renes, pubem, perinaeum inunxit. De eo ſanguine ſcribunt alii, quod incalefactus praeexiſtentes lapides ſolvit, atque ita per lotium excerni facit, ut etiam alii amplius non gignantur: praeterea dolorem ſedat. Vbi haec non ſuffecerint, valentiora alia ſunt, quae occulta vi agunt, lapis iudaicus, cicadae

 ſiccae

ſiccae ſine pennis ac pedibus contuſae, et paſſerculus troglodytes conditus, ac praeparatus. Leporis pellis in ollam coniicitur, et ubi uſta fuerit, accepta teritur, et ex ipſa cochlearium unum praebetur. Datur et aſplenii decoctum. Ex compoſitis aſſumuntur dialacca, diacurcuma, theriaca, lithontribon, mithridatium, dianiſum, vel recipe *oſſium meſpilorum* ℥j. *diatragacanthi*, *quatuor ſeminum frigidorum maiorum*, *glycyrrhizae raſae*, *ſeminis ſaxifragiae ana* ʒß. *milii ſolis*, *ruſci*, *bipinellae*, *aſparagi ana* ℈j. *ſeminis althaeae* ʒj. *cum ſaccharo fit pulvis*, *de quo datur* ʒj. *ſuperbibat vinum album.* Calculus non modo conterendus, ſed et deturbandus eſt. ℞. *Seminis bardanae*, *melonum*, *althaeae ana* ʒß. *cicerum rubrorum* p. ij. Citrium unum in minutiſſimas partes varie ſectum coquatur in ventre gallinae exenterato. Iuſculum ſorbendum datur per duodecim dies mane poſt uſum terebinthinae. Dantur et potiones ex oleo amygdalarum dulcium, ſucco limonum. Fiunt et alia iuſcula ex malva biſmalva, violaria, cum radicibus aperientibus et cicere rubro, quae imperantur purgato corpore, iiſque portio citri per taleolas inciſi iungitur. Doloribus vehementibus perſeverantibus ſtuporem inducere convenit, bibito medicamento Philonis, aut recenti theriaca. Et quia delapſo in veſicam lapide dolor ceſſat, ſed prae magnitudine quandoque figitur in meatu veſicae, atque impedit urinae exitum, procurandum ut ſtatim expellatur.

latur. Corpus concutiatur levatis coxis, et ſupino corpore, in cavitatem veſicae tranſponatur, et urina excluſa rurſum commoto corpore deducatur, donec prompte permeet. Nam quandoque ob id figitur, quod longior ſit, et tranſverſim accedat. Quod ſi neque ſic lapis excernatur, catheter immittatur, aut malvae cauliculus, aut ſcirpi pars tenera alba, quae ad radicem eſt, atque excluſa urina tentandum lapidem in veſica contentum conterere. At ſi in penis meatu infigatur, multa urina prius retenta, conandum impetu compreſſione facta ipſam excernere. Si neque ſic pellatur lapis, periculum eſt ne iſchuria pereat aeger. Vbi doloris vehementia ac vigilia infeſtabunt, et magnum vitae impendeat periculum, viribus conſentientibus rurſum cum his, quae torporem inducunt, ſuccurrendum: ut dando Philonii, vel theriacae novellae ana ʒj. cum ℥ij. vini albi oligophori. Et de curatione hactenus. Praeſervatio, ne alii renaſcantur calculi, ſic habet. Si obeſa fuerint corpora, tenuis victus imperetur. Si corpora gracilia atque calidiora fuerint, neque extenuantem victum, neque medicamenta, quae extenuare poſſunt, requirunt; ſed ſtudendum, ut bonam temperaturam conciliemus, et extenuantibus citra magnum calorem utamur. In locis temperatis degant, et frigora magis devitent, quam aeſtus. Deambulationes et mediocria exercitia conferunt. Ventrem ſemper laxum habere oportet. Somno utantur mode-

moderato, neque culcitris indormiant ex anſerum plumis confectis. Haec ſiquidem renes valde calefaciunt. Caveant cibos durae ſubſtantiae, et qui aegre manducatione atteruntur. Item eos qui multam ſubſtantiam habent, plurimumque nutriunt, et qui acervatim digeruntur, antequam perfecte coquantur, ac ſupernatant, et aegre per alvum ſubeunt, et inflant. Item eos qui meatus obſtruunt, aut alias diutius corporibus inſident. Sit cibus boni ſucci, moderatus, raruſque leguminum omnis generis, frumentaceorumque uſus. Panis azymus, animalium partes pingues et albae, ut extremitates, inteſtina, aves aquaticae vitentur. A caſeo item omni, et praeſertim glutinoſiori, item a lacte, et ab iis quae ex his parantur, caveant. Omne enim lac eſt eis incommodum praeter aſininum. Prae omnibus vero ſatietatem vitare oportet, ſeu cibum largiorem, et ab hoc venerem, ſomnum, laborem, balneum. Vino utantur tenui valde diluto, veteri. Dulcia vina ſunt valde nociva calculoſis, ut et nigra. Omnia denique craſſi ſucci, ac nimis calida ſeu acria nocent. Hac ratione cavetur, ne materia calculi aggregetur. Et horum pars initio curationis iam dicta, hic etiam repetita placere poteſt. Secundo loco materia deducenda eſt ad inteſtina, ne ad renes ruat: ut per caſſiam, terebinthinam, a ſemuncia ad unciam, pane azymo involutam, vel iure capi ſolutam, et liquatam. Vel pilula una alephangina indies, vel

vel alternis diebus ſumitur. Vomitus quoque a coena omnibus calculoſis confert, ut etiam ante omnem cibum bibere aquam tepidam, cuius uſu temporis ſpatio igneus renum calor a tepore aquae extinguitur. Alii probe facere aiunt, qui in medio cibi aquam aut vinum refrigeratum bibunt. *Paulus* a balneo ieiuno ante vinum aquam temperatam potandam exhibet, tanquam omnium praeſentiſſimum remedium ad arcendos calculos. Similiter ubi inter prandendum frigidam ſuperbibunt, approbat. Oxymel quoque cum quodam ſimpliciore urinam ciente, velut adiantho, apio, gramine commendat. Quod etiam recentiores confirmant. Interim ſi ſanguis abundaverit, vena ſecetur, atque iterato mittatur ſanguis potius, quam una vice depleatur. Si etiam vitioſi redundant ſucci, convenienti purgatione ducantur. Rurſum per intervalla bibantur quae urinam cient, tam ſimplicia, quam compoſita. Tertium enim eſt, ut ſi quid materiae ad renes pervenerit, illic non ſinatur figi, ſed extrudatur diureticis, ut decocto cicerum, liquiritiae, et ſacchari. Idem pollet ius galli decrepiti ſaccharatum, et aqua lactis caprini, et parietariae decoctum vel aqua, vel ſuccus reſidendo purgatus, et ſaccharatus. Poſtremo calor renum mitigandus eſt (praeter uſum aquae paulo ante dictum) oleo violato, roſato, nymphaeato, amygdalino, admoto renibus inter duas telas caerato Galeni refrigerante, vel ſantalino, poſt quartam

partem

partem horae ablato, et aliquoties in die dum refrixit reddito. Tepidum tamen aëre frigido applicandum eſt. Vitentur aſtringentia, ne viis aſtrictis materias retineant. Aëri externo lumbos aperimus: pelles, plumas, calorifica caetera lumbos tangere prohibemus.

CAPVT XXXVI.

De Renum inflammatione.

Renes inflammatione tentantur, ut caeterae corporis partes, praeſertim ubi in carnoſam eorum partem copioſus ſanguis confluit: qui poſtea eam diſtendit.

Nephritis proprie dicta. Eaque proprie nephritis appellatur: quae admodum raro accidit, quod firma eorum ac praedura caro aegre fluxionem admittat.

Pars affecta. Renes affectos eſſe dolor cum poſitu indicat, et alia ſigna poſt dicenda teſtantur. Quis autem ſit affectus inflammatio, iam ſaepius oſtenſum eſt.

Cauſae. Porro inflammationis renum cauſae ſunt humores quantitate vel qualitate peccantes, et ad ipſos renes fluentes ob ipſorum intemperiem, vel in attrahendo robur, et in expellendo imbecillitatem ob dolorem. Ictus etiam, caſus, vulnus, attritiones, medicatae potiones, equitationes aſſiduae, et vehementes curſus, labor aliquis gravis. Ab aliis cauſae non diſſimiles afferuntur: ut repletio in toto corpore, aut membris communicantibus, excoriatio

riatio lapidis, retentio urinae in renibus, a qua diſtenduntur.

His autem ſignis ſeſe prodit haec inflammatio. Aſſidue febris tenet, et ſine certo ordine, ea modo increſcere, modo minui videtur. Dolor gravis ac pulſans cum vehementi ardore paulo nothis coſtis altior, in dorſo verſatur: qui ad hepar uſque diſtenditur, ſi ren dexter affectus fuerit, et deorſum uſque ad veſicam, et pudendum, lumboſque, et coxendices, pectinem, ac femora, conſequitur et ſtupor propinqui cruris. Siniſtro rene affecto, circa eaſdem regiones dolor aderit parte ſiniſtra, ſiniſtrique cruris conſequetur dolor. Is alias continenter fatigat hominem, alias intervalla, quibus miteſcit, habet, et adeo in quibuſdam effrenatus eſt, ut animi occupentur defectione. Eſt praeterea capitis dolor, mentis alienatio, vomitio bilis ſincerae, et urinae reddendae difficultas, neque recta erigi poſſunt aegrotantes, neque pedibus ingredi, ſive ſternutatio, ſive alia concuſſio irruat: vehementique dolore lancinantur, frigent eorum extrema, ſurae, ac pedes, meiuntque aſſidue ac laborioſe, in principio quidem tenuia et aquoſa, in quibus nil ſubſidet. Inflammatione vero in peius proficiente omnia fiunt vehementiora, acceditque nauſea, morſus ſtomachi, vomitus bilis, et quidam uſque ad animi deliquium anguntur, et exſudant. Inter haec ingens eſt cibi faſtidium, venter comprimitur arctiſſime, ex quo is inflatur, et flatus *Signa.*

tus

tus ſurſum per os aſſidue extrudit. Facilior aegris in latus infirmum decubitus eſt: facilior ſupinis, quam pronis. In univerſum ventris egeſtio, et urinae multa excretio dolores ipſos praecedunt, acceditque aegris dolor pulſatilis retro iuxta primam dorſi vertebram, praeſertim ſi in caeteris renum partibus urget magis, non in carne; ut ſi eſt in tunica, quae renes obtegit, vel in ventre interiori, arteriis, et venis quae ad hunc terminantur. In quibus etiam dolor eſt acutus, ſcilicet ob productiones vaſorum urinariorum. Quod ſi in carnoſa renum parte magis urget dolor, gravis eſſe dicitur. Ita conciliantur veteres, qui hunc dolorem modo acutum, modo gravem nominant. Quod ſi ad ſuppurationem renum inflammationes vertantur, cuncta ſymptomata et acceſſiones extenduntur, et febres cum horrore irruent, atque id maxime circa veſperam, eruntque inordinatae, et dolores cum horrore interpellato ac vario infeſtabunt: quia dum pus conficitur, dolores fiunt, ac febres. Crebrum ſimul meiendi deſiderium, maiorque difficultas erit. Tumor item circa ilia quodammodo apparebit, et vehementis caloris ſenſus aegrotos circa renes affligit, mingunt-que rufa et pura. Et ſi in ſanam partem inclinat aeger, ex affecta gravitatem maiorem ſe ſentire fatetur, quam antea quam inflammatio in abſceſſum perveniſſet. Perfecta ſuppuratione febrium et dolorum acceſſiones minores contingent, et gravitatis ſenſus magis circa

circa affectum renem infeſtabit: ac tempore rupturae magis exacerbantur, ad quam etiam cum ipſis urinis puris excretio conſequitur, nonnunquam renum carunculae, et ſordes, atque excrementa, et pondus minuetur.

Id profecto genus morbi concoctione proba maturuiſſe, iamque penitus ſanatum eſſe finitis doloribus cognoſcitur, et urina multa, craſſaque, in qua, quod ſubſidet, bonum eſt, vimque finiendi morbi habet: quoniam ipſa maxime iudicat et ſecernit morbum: quemadmodum urina aquoſa, pura, ac perlucens aegre morbum ſecerni ſignificat. At vero periculum nuntiatur, ſi frequens bilis vomitus eſt, longeque magis delirium terret, ſi ſimul etiam extrema inalgeſcunt. Certa mors eſt, quum ren nimio tumore diſrumpitur. Conferunt renum paſſionibus haemorrhoides ſupervenientes, utpote quae faecem ſanguinis vacuare ſunt natae. Renum abſceſſus facile vertuntur in lapidem. Cum ſupra dictis conſentiunt alii, qui ſcribunt, quod ubi erupit abſceſſus, urina craſſa, turbida, ſubcruenta profluit, cum qua ſi pus album, laeve, aequale, et odoris non mali fertur, certam bonae valetudinis ſpem facit. Si ad inteſtina divertit, aut alioqui cum urina redditum male olet, lividumque eſt et inaequaliter mucoſum, malum eſt: ex eoque gravis intus exulceratio ſignificatur. Fere tum quoque carunculae exiguae ex putri renum ſubſtantia, quaſi capilli cum urina efferuntur. Iam autem non ſaepe curata perperam inflam-

Progno-ſtica.

mationе elapſis maturationis temporibus, febris omnis dolorque ceſſant, durus vero tumor cum multa loci gravitate relinquitur. Cuius rei indicium eſt quod ſine reſolutione materiae, ſine ſuppuratione, dolores conquieverunt: et quod diu urina aquoſa et pauca fertur, quodque coxae et quae his ſunt partes inferiores ſtupent, impotentes fiunt, atque emacreſcunt. Is profecto caſus extra omnem ſpem medelae eſt. Itaque interpoſito ſpacio in hydropem vertitur, et occidit.

Victus ratio. Curatio inflammationis renum, ſimilem poſtulat victus rationem ei, quae inflammationi hepatis dicta eſt convenire. A primo die abſtinere debent aegri multo cibo, non tamen in multos dies inediam extendere. Etenim urinae puriores et acriores per inediam redditae, vehementiſſimos morſus infligunt. Quapropter initio ſorbitionibus tenuibus morſus lenientibus aegrotos nutrire oportet. Huiuſmodi ſunt ptiſanae ſuccus, et aquae calidae potus, aqua hordei, ſeu ea in qua ſemina coriandrorum incocta fuerint. Aſſumant alimenta coctu facilia, et quae parum alere poſſunt: ut ſunt lactucae, endivia, cucurbita. Malva inter olera maxime confert. Vbi virium robur exigitur, ſupra dicta in iure pulli elixentur. Amygdalatum praeterea eiſdem convenit. Inclinante malo panis in iure pulli edendus, et alae avium elixae, et parum carnis pulli parvi elixi, aut perdicis novellae. Cum carnibus et piſcibus petroſelinum,

linum, foeniculum adiiciatur, aut amygdalatum cum ſeminibus cucumeris et melonum, eodem tempore convenit. Conferunt et vitelli ovorum cum ſaccharo. Venter clyſteribus molliendus ex decocto violarum, hordei, et ſaccharo. Conquieſcere oport et in renum morbis, cubare molliter, alvum, ſi non reſpondet, ducere.

Medicamentorum ratio.

Quod reliquum eſt, ſanguinis miſſio fiet inflammatione incipiente ſanguinis impetum revellendo, ſecta vena interna cubiti lateris patientis, fietque repetita. Sanguis etiam mittendus eſt, ubi vehemens eſt dolor, vel omnibus ſuccis ex aequo redundantibus, ſeu ſanguine exſuperante. Cum vero iam ſanguis partem obſederit, venam malleoli interioris eiuſdem partis derivationis ratione incides: quemadmodum et ſi recens non fuerit phlegmone, nec ſanguinis adſit multitudo. Ante ſectionem vero clyſter adhibeatur ex malvae decocto, aut ſeminis lini, foenugraeci cum oleo et melle. Eius autem copia non multa infundenda eſt, ne repleta inteſtina comprimant renes, et ubi ſtercora prodierint, oleum anethinum, cum butyro quibuſdam adipibus in his eliquatis, anſerino quippe aut gallinaceo, iniiciantur. Aut ex malvarum, betae foliis, et hordeo decoctum paretur: cuius ℞. ℔. j. *in colatura diſſolve butyri recentis, et adipis anſeris ſeu gallinacei cuiuslibet* ℥iij. *caſſiae vel catholici* ℥j. *mellis roſ. col.* ℥ij. Mercurialis, parietaria, beta, et huiusmodi herbae hic ſunt

reiiciendae, niſi cum detergere oportet, vel abſceſſum rumpere. Nimis enim detergentia initio multum exaſperant. Praeterea ſi humor praeſertim acris et bilioſus cum ſanguine redundarit, a venae ſectione purgationem adhibere convenit, quae humorem praepollentem educat, ubi prius humorem contemperaveris: vel ſi craſſus fuerit, extenuaveris. Inter initia enim crudis humoribus exiſtentibus, et inflammatione ipſa ferveſcente, nequaquam medicamentum purgans exhibendum. Vehementiora etiam medicamenta vitanda ſunt, tum quod calida ſint, tum quod trahant ad partem affectam. Imo hic vel ipſa caſſia ſuſpecta eſt quibuſdam, quod caloris aliquid habeat. Igitur ea duntaxat, quae leniunt, dentur, ut tamarindi, mel aëreum, ſaccharum violaceum.

Topica. Si poſt auxilia praedicta adhuc inflammatio invaluerit, extrinſecus etiam adhuc fervente inflammatione, refrigerantia admovenda ſunt: potiſſimum ſi bilioſus eſt ſanguis, reneſque ardorem ſentiant. Veluti eſt oleum roſaceum, omphacinum, cum pauco aceſo, et ſucco polygoni, et portulacae. Scopi enim hic communes ſunt, qui et aliis inflammationibus, nempe ut avertentibus utamur, dolorem mitigantibus, repellentibus, et diſcutientibus. Repellentia ſcilicet initio conveniunt: in vigore mixta, in declinatione reſolventia tantum. Itaque ex oleo roſaceo, vel melino, luteis ovorum, polygoni ſucco aut portulacae, aceto

aceto pauco, et caera fiat caeratum, et ſupra renes accommodetur. In incremento admiſceatur oleum chamaemelinum, foenugraecum, ſemen lini, althaeae, adipes recentes gallinaceus et anſerinus. In declinatione uſurpantur ea, quae plus diſcutiunt, ut chamaepithys, polium, abrotanum, aſarum. Cataplaſmata etiam fiunt ex farina foenugraeci, ſeminis lini, hordeacea, fabacea, radicibus ac foliis biſmalvae in iure chamaemeli decoctis, additoque oleo chamaemelino, ſeu anethino, et chamaepithyos modico cum aqua mulſa, potiſſimum ubi craſſior eſſe materia videbitur. Nec minus et calefacientibus balneis tuto utare; eiſdem quoque in incremento inflammationis ac ſummo vigore tuto uti poteris: potiſſimum ubi craſſior materia fuerit, quae inflammationem parit. Quanquam admodum calida vitanda ſunt, ne materia in pus convertatur, ut etiam quae impendio refrigerant, ne renes inflammati indurentur: praeſertim cum renes ſuapte natura facile ſcirrhis prehendantur, tum propter eorum ſubſtantiae qualitatem, tum etiam propter excrementorum naturam, quae per ipſos delabuntur. Quod ſi per ea, quae extrinſecus admoventur, dolor non levabitur, cucurbita lumbis ac iliis adhibenda eſt, et fiſſuris impactis plurimus ſanguis detrahendus eſt. Et ubi concoctae fuerint inflammationes, et quieverint dolores, tunc per urinam cientia purgandum. Prius enim ſi bibenda diuretica dentur, oblaedunt vehemen-

 ter

ter mordaces humores inflammatis partibus inducendo. Potiſſimum vero inter olera in cibis conferunt foeniculum, apium, et paſtinacae probe percoctae, crethmon, ſcandix, gingidium. Quare nec circa initia aqua mulſa iuvat. Cum vero pus in parte colligitur, celerrime ſuppurationem, ac puris eruptionem adiuvare oportet. In quem uſum conferunt ſpongiae aqua et oleo aſſidue imbutae, fotus gratia admotae. Eaedem imbuantur decocto foliorum et radicum althaeae, chamaemeli, foenugraeci, ſeminis lini, et ſaepius calidae admoveantur. Eundem uſum praebebit cataplaſma ex farina hordeacea, cum ficuum et althaeae ex aqua mulſa decocto. In ſolium quoque ex emollientibus herbis malva, althaea, chamaemelo, lini ſemine, foenugraeci paratum deſcendere ſummopere confert. Perfecta ſuppuratione ſi ruptura moretur, in potu proximentur diuretica, ut dictum eſt: quale eſt foeniculi, pulegii, origani decoctum. Haec enim rumpunt ſuppurationem, et pus per urinam expurgant. Quae ſi non contulerint, acriora enemata adhibenda ex decocto cucumeris ſylveſtris radicis, vel alliorum, vel raphani. Haec in muria macerare oportet, parumque olei admiſcere, quo infuſa lubrica reddantur. Iubendique ſunt aegri, ut haec diutius contineant. Conſueverunt enim ipſam ſuppurationem rumpere. Poſt puris eruptionem lac cum melle praebendum eſt, et alia quae in ulceribus curandis proxime dicentur.

Supra

Supra dicta vero ab *Aëtio*, *Paulo* et *Alexandro* petita imitati ſunt recentiores. Secta enim vena iubent cucurbitulas affigi lumbis cum ſcarificatione, ubi per cataplaſmata dolor non ſedetur. Cataplaſmata vero, quae ſuperponunt, fiunt ex farina ſeminis lini, farina hordei, et roſaceo. Aut fit linimentum ex unguento roſato, et ſantalino pari menſura. Dolore vero aucto, additur oleum de papavere, aut parum medicamenti Philonii. Vel ℞. *Vnguenti roſati* ℥j. *unguenti populeonis* ℥ß. *olei chamaemelini* ℥ij. Morbo inclinante, aut humore iam partem obſidente, fiunt emplaſtra ex farina ſeminis lini, aſiaro, chamaepithy, et ervo cum paſſo. Eodem tempore conficimus emplaſtra ex farina ſeminis lini, ervi, ireos, paribus menſuris cum oleo laurino, irino, et galbano. Interim praecipiunt aegrum bibere decoctum cichorii, aut ſyrupum de endivia, cum aqua melonis. Vitanda autem ſunt, quae cum acri calore urinam cient. Vbi ſuppuratio fit, adiuvant et ſuppurationem, et eruptionem. Iuvant (inquam) clyſteribus ex decocto caricarum, radicum althaeae, cum oleo amygdalarum dulcium, et axungia gallinae, aut decocto malvarum, radicum althaeae, oleo chamaemelino et butyro vaccino. Emplaſtra quoque ſuperponunt ex ficubus cum radicibus althaeae oleo elixis, et malaxatis. Cumque rupturam ſuppurationis cupiunt, emplaſtra conficiunt ex caricis, foliis malvarum, ſtercore columbino, melle, aut cum caricis, radice

dice ireos, terebinthina, adipe gallinae. Mulſum quoque cum rutae decocto propinant, ut rupturam acceleret. Clyſteribus oleum irinum, et ſat copioſum addunt. Rupto abſceſſu ulcus mundare praecipiunt, et carnes renum reficere, roborare, et malignam putredinem coërcere. Abluit renes aqua mulſa, ſyrupus capillorum veneris cum decocto radicum foeniculi, et cichorii decoctum cum melle deſpumato, aut decoctum pulegii, origani cum melle. Quae praebenda ſunt poſt abſceſſus rupturam pro puris expurgatione, ſequenti capite rurſum exponentur diligentius. Si tranſit inflammatio in ſcirrhum, atque obdurantur renes nimium refrigerati, aut tenui inflammationis parte reſoluta, (quod ex pondere dignoſcimus, et doloris hebetudine, et quoniam renes ſuſpenſi videntur, et cruris perpetuus accidit ſtupor maior quam ante, et urina minor redditur, et facile inde malus corporis habitus ſequitur) curatur emplaſtris ex farina ſeminis lini, oleo anethino, axungia gallinae, aut caricis, farina foenugraeci, decocto radicum althaeae, et medulla cruris vituli. Clyſteres fiunt ex decocto malvarum, caricarum, et melle, addito oleo chamaemelino, et de lilio albo, aut decocto radicum althaeae, ſeminis lini, oleo chamaemelino, axungia gallinae liquata, et ſale. Vrina movetur aqua mulſa, ex decocto radicum apii, aut decocto capillorum veneris, aut ſyrupo de radicibus ſine aceto.

CAPVT

CAPVT XXXVII.

De Renum exulceratione.

Quod ἕλκος, et interdum ἕλκωσις Graecis dicitur, a Latinis ulcus ſeu exulceratio nuncupatur: et pro variis partibus varia nomina ſortitur: ut ſi renibus accidat, ulcus renum dicitur, de quo in praeſens.

Eſt autem ulcus renum, ſolutio continui in carnoſa ſubſtantia renum et parenchymate contingens, cum ſorde et ſanie. *Vlcus renum quid.*

In quo renes affectos eſſe, nemo dubitat, ex dolore cum gravitate circa lumbos, et ſi dexter ren afficitur, in dextra parte dolor ſentietur: ſi ſiniſter, in ſiniſtra. Affectus vero eſt ſub morbo communi dicto comprehenſus, ut notum eſt. Ideoque fit ut praeter lumborum dolorem cum gravitate, ſine impedimento (quod in ulcere veſicae non accidit) urinam reddant, cui pus mixtum permiſcetur, carnoſis particulis innatantibus, aut pilis quandoque. *Pars affecta.*

Huiusmodi exulceratio ſaepe inflammationem ſuppuratam ſequitur, vel dolorem vehementiorem; quandoque etiam ſine abſceſſu praecedente, inſtrumenta, per quae urina fertur, exulcerationi patent, vena eroſa a materia acri et exedente, vel purulenta, bilioſa, ſalſa. Crebro etiam a calculo intus coërcito, qui vel pondere renem contundit, vel attritu im- *Cauſae.*

minuit, exeditque, praeſertim ſi calculus acutus et inaequalis eſt. Poteſt et aliquando exulceratio ab externa cauſa excitari, ut ab aſſumptione alicuius medicamenti acris, et vim habentis renes erodendi atque exulcerandi, aut ex illato vulnere, vel caſu venas diſrumpente.

Signa. Sive igitur aliis de cauſis, ſive ob calculum (ut ſaepius fit) exulcerantur renes, id cum contingit, urina craſſa, turbidaque, et per labores plus coloris habet. In hac ſedimentum per quietem fit craſſiuſculum, tumque reliqua urina fere inclareſcit. Si recens ulcus ſimplexque eſt, cruor cum urina fertur. Si cavum ac ſordidum eſt, craſſior urina fit, et alba, foetida, vereque purulenta, lacti non admodum diſſimilis. In hac autem ipſum ſubſidet pus. Vbi altius ulcus inſedit, et ſine modo ſordidum eſt, in fiſtulam abit. In hac ipſa, quam proxime dixi urina, craſſamentum quoddam ſubſidet viſcidum et cohaerens, narium muco, aut ovi candido perſimile. Inter haec ipſe ſaepe ren ita pereditur, ut pus membrana eius ambiente tanquam marſupio, multique item calculi obvolvantur. Hinc etiam in venas pus delatum malum efficit corporis habitum, qualis antecedere leucophlegmatiam conſuevit. Interdum etiam inter peritonaei membranas fluctuat, non ſaepe etiam eo ipſo tota ventris lumborumque regio impletur, et ſubinde vomitu, vel alvo ſincerum redditur. Haec ſigna ſic ab aliis deſcribuntur.

In

In quavis renum exulceratione per omnem pene morbi decurſum urina modo non aegre meiitur, modo guttatim deſtillat aſſidueque ad meiendum quodam irritamento invitat, dolor lumbos exercet cum aliquo gravitatis ſenſu, atque interdum exiguum pus cum urina veluti ab ulcere excernitur. Similiter ramentum nonnunquam cum urina expelli videtur per partes quaſdam ipſius urinae inaequaliter diſperſum, mediam commixtionem ſervans in eius commixtione, ac interim ſanguis cum urina ipſa excernitur, qui eroſi iam ulceris indicium eſt. Nam ſanguis aut pus ſi mingitur pluribus videlicet diebus ac menſibus, aut renum, aut veſicae exulcerationem ſignificat. Et ea, quae cum urinis excernuntur, ſi velut caruncülae parvae cum urina craſſa una exeant, proprie renum exulcerationem ſignificabunt, quia vocatum ramentum ulceris, eſſentiae vero proprietas affectae partis proprium indicium eſt. Propterea ſigna cauſas diſtinguentia haec ſunt. Si diſrupto abſceſſui exulceratio ſuccedat, eiusdem ruptionis ſeu exeſionis notae praecedent. Lapidis quoque ſigna adfuerunt, ſi ex eo pererodente exulceratio contingat. Si acres et mordentes ſucci in cauſa ſunt, urinae permixti per renes pertranſeunt, et eorum ſuccorum redundantia manifeſta eſt, iidemque dolore et calore renum, atque urinae acredine cognoſcuntur, iiſque urinae color accedit rufus, aut flavus. Ex temperamento etiam, aetate, habitu, anni tempore, et reliquis noſcuntur,

nullum-

nullumque aderit ſignum rupti ſeu eroſi vaſis, aut ruptionis abſceſſus, aut lapidis. Externae vero cauſae quaenam ſint, ex aſſidentium ſeu infirmi loquela coniicies. Quoniam vero perſeverantis ulceris notae ex urinis deprehenduntur, de his annotarunt haec iuniores. Si pus cum urina mediocriter miſtum eſt, ex abſceſſu ſuperiorum locorum dirupto ſimul cum urinis manat, ſed non multis diebus, nec menſibus, ut in renum ulceratione. Si pus exacte commiſtum eſt, a ſupernis aliunde partibus eſt. Iu ulceribus renum pus cum urina miſcetur, quod a pure cum urina excreto in ulceribus veſicae diſcernitur odore. Nam ab ulcere veſicae foetet pus: ab ulcere renum, haud foetet. Veſica enim cum ſit exanguis et nervea, pus concoquere nequit, ut renes. Adhaec pus ab ulcere renum urinae primum miſcetur, dein ſubſidet, et cum urina tantum exit. Pus ab ulcere veſicae, urinae quoque permiſcetur et ſubſidet, ſed ſine urina etiam exit. Diſcernitur et a pure veſicae, quod pus veſicae viſcoſum magis et tenax ſit, quia a parte nervoſa defluit. Renum pus craſſum, ſed minus viſcidum eſt. Parum certum eſt quod practici tradunt, pus renum magis urinae permixtum, veſicae minus. Nam in utriuſque ulcere redditur permiſtum, poſtea in fundo reſidet. Id tantum verum eſt in penis ulcere, in quo prius redditur pus: deinde lotium quaſi ſine pure. Saepius etiam pituita putris, aut ſalſa, ut in ſenibus, aut pus acre permiſcetur urinae,

urinae, eamque acrem reddit. Pituita illa differt a pure. Pus enim praecedit dolor, cruor: idque gravius olet, minus viſcoſum eſt. In pituita contraria. Nam raro dolor eſt a pituita, niſi cum putris, ſalſa, frigidior eſt.

Progno-ſtica. Multoties ex ulcere renum provenit fiſtula, quae nullo modo ſanatur, et ille, cuius ren diſrumpitur, moritur. Difficilis eſt curatio eiuſmodi ulceris, ob continuum urinae tranſitum. Si abſque inflammatione ſit ulcus, facilius curatur. Si cum inflammatione, nunquam. Renum ulcus niſi cito cicatrice ducatur, difficiliorem reddet curationem. Si eſt ab eroſione praeſertim, non curatur, licet recentia ulcera, non adeo aegre ut diutina curari poſſint. Earum partium opus indeſinens eſt. Quiete opus eſt, ſi quid ſanari debeat: et quia excrementum exacerbare natum eſt. Partes etiam illae ſunt ſpermaticae. Itaque ſubſtantiae portio vel putredine, vel attritu exeſa, neque reſarciri unquam, neque coaleſcere poteſt. Renum et veſicae vitia difficulter in ſenibus ſanantur.

Victus ratio. Pro curatione, aër ad calidum ſiccum inclinet, et in activis ſit temperatus, aut paululum ad calidum vergat. Frigidior enim ulceribus mordax eſt. Somnus moderatus ſit, aut conſueto longior, cum immodicae vigiliae obſint. Quies magna ex parte iniungenda eſt. Ac proinde vitent omnem delaſſationem, ac efferventem geſtationem, maxime quae fit in equo,

equo, et omnem vehementem concitationem, ut e converſo perpetuum otium nocet. Deſiſtendum etiam a ſaltu. Et loco exercitii decumbentem oportet molliter fricare ſingulis diebus, maxime vero convenit frictio tibiarum. Alvus mollienda eſt mollibus ac lenientibus clyſteribus, ubi quotidie faeces non excernuntur. Animi affectus immodici inhibeantur, ut ira. Similiter et coitus in ſenibus praeſertim, et imbecillis vitetur. Cruditates quoque ſummopere cavendae ſunt: et ne quid crudum in cibo accipiatur, neque quod aegre coquitur, aut inflationem parit. Vitanda tamen ſunt maxime, quae facile aceſcunt, et quae craſſi humoris ſunt, quae aegre ſecernuntur, quae urinam moventia et calida ſunt, quaeque amplius ventrem perturbant. Vitanda etiam quae accepta amplius adſtringunt, et magis reſiccant, et non nutriunt, et quae ſtomacho inimica ſunt, et quaecunque bilem ac pituitam gignere poſſunt. Vitent et ſitim multam, inediam. Detur igitur ptiſanae cremor, et eademmet ptiſana, amylum, ſimilago lota cum lacte cocta, lac ovis permixtum, ius gallinae. Ova gallinarum tepida et molliſſima ſi edantur, valde proficiunt. Ova quamprimum poſita, ſorpta, et aſſumpta plurimum adiuvant roſiones ac dolores, qui circa veſicam oriuntur. Acribus infeſtantibus humoribus alimenta convenient, quae refrigerent humores, et renes contemperent, ut lactuca, endivia, cucurbita, rumex, pepones, malva, portulaca, aſparagus,

gus, cucumis, omnia bene cocta. Inſipida quoque leviter dulcia et glutinoſa, ut animalium pedes ex uſu ſunt. Albumen ovi per ſe, aut cum vitello datum dolorem mitigat. Sed optimum eſt ſemper addere ſaccharum roſaceum ad deterſionem. Cruda olera tam renum quam veſicae ulceribus inimica ſunt. Pane utantur recenti bene praeparato. Carnibus gallinarum, pullorum, phaſianorum, caponum, perdicum novellarum, turturum, turdorum, aliarumque avium carnem teneram habentium, et non antiquarum. Ex pedeſtribus, conveniunt pedes hoedorum. Ex piſcibus, aſelli, gobii, locuſtae, et fluviatiles cancri, aliique ſquamoſi et ſaxatiles. Lac aſininum, ſerum lactis cum melle, aut lac bubulum. Ex bellariis uva non incommoda eſt. Similiter conveniunt nuces pineae recentes duabus aquis maceratae, piſtacia, amygdalae mundatae ſiccae, non vetuſtae, ſed praemaceratae, et decorticatae. Eduliorum varietates, ſuperfluaque condimenta omnia nidoroſa, graveolentia, et putria inhibenda ſunt. Sint omnia quae in cibo ſumuntur mediocris multitudinis, etiamſi utilia eſſe ferantur. Abſtinendum ab alimentis ſalſis, et acribus. Multus potus ac meracior, ac ieiunis potus omnes incommodi exiſtunt. Potus ſit aqua hordei, aut radicis glycyrrhizae, aut vinum ſubnigrum modice auſterum probe dilutum. Potus etiam ſit lac ovinum, vel caprinum, vel amygdalinum, vel vinum rubrum dilutum aqua hordei,

hordei, vel liquiritiae decocto. A frigidae potu in totum abſtinendum, cum frigidum ulceribus ſit inimicum. Aqua pluvia non corrupta omnino aliis melior exiſtit, quae tamen actu non nimis ſit frigida. Confert et pro potu aqua mulſa, ubi ulcus non fuerit ex vitioſis ſuccis et mordacibus ortum. Balnei rarus ſit uſus. Naturales vero et ſponte natas aquas experiri non inutile fuerit, maxime aluminoſas et ſulphureas. Frigida lavare commodiſſimum eſt. Supra modum ulcerationes aegre ſanabiles tum internas, tum externas deſtruit. Conferent et naturales aquae poſt matutinam deambulationem potatae.

Medicamentorum ratio.] Medendi vero ea eſt ratio, ut ſi ex iam dictis acribus et mordacibus humoribus renum ulcus profectum ſit, ab eorum humorum purgatione auſpicemur, ipſis prius coctis ac praeparatis. Perutile enim eſt alvum lenire, ne ad partem affectam excrementa deducantur. Ea cauſam antecedentem vacuant, vel avertunt. Cavenda vero fortiora medicamenta, quae humores agitant, et a quibus fieri poteſt fortior ad renes defluxus. Atque hic bolus praeferendus eſt potioni, quia potio facilius means ad renes, quam bolus, acrimoniam auget. Bolum autem bis in menſe vorare oportet, quia forma ſpiſſa commodius per ventrem deſcendit. Conveniunt itaque levientia, ſaccharum violaceum, caſſia fiſtula, ſyrupus ex infuſionibus roſarum, catholicon, diaſebeſten. Quae vero morſus acrium humorum

morum obtundunt medicamenta, haec ſunt: malva, intybum, rumex, portulaca, ſemen melonum, cucumeris, cucurbitae, ſerapium violaceum, roſaceum, nymphaeae, et eorum ſacchara, ſerum caprinum, decoctum hordei, uvarum paſſarum, glycyrrhiza, quae quidem perinde ac ſuccus eius mirifice confert. Syrupi quoque iuxta recentiores conveniunt ex malva, cichorio, endivia hortulana, portulaca, violis, nymphaea, roſis, papavere. Vomitu etiam eos vacuare licet, ubi ad eum fuerint parati. Imo ſi quis omni menſe audacter vomat, forſan et ulcus renum, et quicquid inde mali continget, diſſolvet. Quare vomitum movere decet, bibito agarico in aceto mulſo, aut decocto ſeminis raphani. Atque (ut ſcribunt alii) melius vomunt a cibo, ſi os ventriculi oleo liliorum inungant, et aquam tepidam bibant cum oleo. Sin difficulter vomunt aegri, vomitu abſtinendum, nam quae vomitum excitant, ulcus irritant. Poſtea ad ea, quae ulcera repurgant, veniendum: inter quae maxime convenit lac, praeſertim cum melle, idque aſininum potiſſimum, aut equinum. Sit autem recens mulctum, aut calidum, animali in domum aegri deducto. Namque et aliorum ulcerum internorum optimum eſt pharmacum, et gravi puri maxime amicum, et corpus probe nutrit. Confert et mulſae aquae potio, nec non ptiſanae cremor, foenugraeci decoctum. Vlcus etiam terget ſerum lactis vaccini potum, mucago ſeminis

althaeae cum iuſculo pulli omni mane pota: hydromel coctum cum aqua althaeae, et potum. Paratur et decoctum ex hordeo cum corticibus torrefacto, adiantho, glycyrrhizae radice cum uncia una et media melonum, et cucumeris. Pus per ductus convenientes educendum his, quae ſine manifeſto calore detergent, et puris acrimoniam obtundunt. Cuiuſmodi eſt mulſio ex amygdalis dulcibus, quatuor ſeminibus frigidis contuſis in aqua hordei, addito ſaccharo roſato. Eodem ſpectat hydroſaccharum, et uſus terebinthinae venetae ſaepius lotae in aqua parietariae cum pulvere diatragacanthi frigidi. Sunt praeterea paſtilli de halicacabo opportuni. Et ex his quae urinam movent, ſimpliciora iam dicta ad repurganda renum ulcera bibantur. Poſt mundificationem conſolidandum ulcus eſt bibito bolo armeno, cum aqua cichorii, aut paulo ante dictis paſtillis. Pus enim per urinam reddentibus bolum praebebant veteres, aut ferularum combuſtarum cinerem, quantum tribus digitis comprehendi poteſt. Exhiberi autem poterit cuiuſlibet eorum ʒj. cum mulſa aut lacte, praeſertim ubi munda fuerint ulcera: (quod palam fiet, ſi neque pus excretum ſit faeculentum, ſed ſubalbum, laeve, aequale, et paucum). Nam hoc tempore pro his, quae urinam cient, quae exſiccant, adſtringunt, ac cogunt alimenta, tum medicamenta, ſimulatque ea, quae conglutinant, adhiberi debent: quale eſt quod recipit *Vuae paſſae, ſiſticorum,*

pinei

pinei fructus, et amygdalarum dulcium torrefactarum, cuiuslibet ʒß. *ſeminis althaeae et halicacabi ana* ℈j. *ſeminis lactucae, et hyoſcyami ana* ℈ß. *amyli, tragacanthi ana* ℈ß. *radicis dulcis* ℈ijß. *ſeminis melonum, et cucumeris ana* ʒiij. *boli armenici ſeu cineris ferularum combuſtarum* ℈ij. *ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, et capillorum veneris* q. ſ. *fiant morſuli.* Praeter bolum armenium, gummi, tragacantha, amylum, terra lemnia commendantur. Ad ulcera renum et veſicae confert et uſus decocti radicis chinae orientalis, poſt evacuationem factam videlicet: quo tempore utile erit aliqua ratione movere ſudores, vel ingreſſu ſtufarum, vel etiam decocto guaiaci, quod praeterea ulcera terget, et copiam urinae minuit. Ob id iuvat in omni ulcere renum et veſicae. Trochiſci Gordonii, cum hordei decocto (ſi quis ulcus renum purificare velit,) et cum lacte caprino (ſi glutinare) diſſolvuntur, et bibuntur. Eorum eſt deſcriptio. ℞. *Quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis papaveris albi, ſeminis malvarum, ſeminis goſſipii, ſeminis portulacae, ſeminis cydoniorum, baccarum myrti, tragacanthae, gummi arabici, nucum pinearum mundatarum, piſtaceorum, penidiarum, glycyrrhizae mundatae, mucaginis pſyllii, amygdalarum dulcium, hordei mundati ana* ʒij. *boli armenicae, ſanguinis draconis, ſpodii, roſarum, myrrhae ana* ʒß. *excipiantur hydromelite, et fingantur trochiſci, qui ſint ponderis* ʒij. *ſinguli.*

Trochiſcus unus quotidie ſumendus eſt diſſolutus, ut dictum eſt. Extrinſecus quae renes exſiccare ac roborare poſſunt unguenta, caerata, cataplaſmata ſeu emplaſtra, ex oleo myrtino, cydoniorum, roſ. maſtichino, poligoni, plantaginis ſucco, maſtiche, thuris cortice, bolo armeno, ſantalis, hordeacea et ſabacea farina, ac conſimilibus conficiuntur. Fit etiam emplaſtrum ex farina hordei, farina ervi, myrrha, et reſina terebinthina. Aliud: ℞. *Myrrhae, thuris, maſtiches, boli armeniaci ana* ʒj. *ſucci plantaginis aridi* ʒß. *picis et reſinae* q. ſ. In parte externa iuxta renes, maxime ſi cum inflammatione ulcus ſit, ℞. *Succi plantaginis et ſolani ana* ℥iiij. *olei roſati* ℥iij. *aceti* ℥j. *lithargyri tenuiſſime pulverati* ℥ß. *ceruſſae lotae* ℥j. *tutiae* ʒij. *ſanguinis draconis* ʒj. *pulverentur pulveranda, et reducantur ad formam lithargyri nutriti.*

CAPVT XXXVIII.

De Stranguria ſeu ſtillicidio urinae.

Στραγγουρία unde dicta.

Στραγγουρία, urinae ſtillicidium denotat, ἀπὸ τοῦ ϛραγγίζειν, quod eſt colare, et vi guttulas exprimere.

Stranguria quid.

Stillicidium vero urinae excretionem ſignificat, ſtillatim guttatimque redditae: qua cum aſſidua ad meiendum irritatio coniuncta eſt. Quanquam cum aliquis parum et frequenter meiit, ſtranguria quoque eſt, etſi guttatim non

non meiat. Rurſum ſtranguria alias quodam conatu, ſed dolore nullo: alias vehementi dolore et irritatione fit. Quae nullo fit dolore, cum iſchuria magnam affinitatem habet, et tantum leviores cauſas obtinet. Quae cum dolore acri, tum iſchuriae, tum dyſuriae permiſtas cauſas habet. Quod enim guttatim ſtillet, cum iſchuria: quod ardeat ac ſtimulet, cum dyſuria convenit.

Porro ſtranguria ſolius veſicae proprium eſt ſymptoma, ipſius ſcilicet actionis laeſionem oſtendens, quae nimirum eſt urinae excretio. Nam cum actio veſicae naturalis ſit, non voluntaria, in ſtranguria immoderatius expultrix facultas ipſa movetur. *Pars affecta.*

Quare affectio erit in genere excretorum immodice, depravatum motum excretricis veſicae facultatis inſequens. Neque enim pro conſuetudine urina redditur, ſed paulatim et guttatim deſtillat, aſſiduaque ad meiendum irritatio adeſt, ut dictum eſt. Veſica autem interdum non proprio ac primario affectu laborat, ſed interim ex accidenti ac per conſenſum, ut paulo poſt ſubiungetur. *Affectus quis.*

Duae autem in univerſum cauſae ſunt urinae ſtillicidii, acritudo, et potentiae retentricis, quae eſt in veſica, imbecillitas. Vis enim excretrix irritatur ad immodicum motum, quoties retentrix facultas ex multitudine excrementorum, acrimoniave, vel ex propria imbecillitate laborat. Acrior urina redditur, vel ad- *Cauſae.*

mixtione acris materiae, ut bilis, vel pituitae ſalſae, vel puris per veſicam evacuati, ut a renibus ſuppuratis, aut ab aliis partibus, quae cum urinis humorum ſuorum vitia ac pus, ubi abſceſſus infeſtaverit, tranſmittere poſſunt: vel quia talis urina effluit e venis a prava ratione victus, aut quia intemperiem calidam vel ſiccam acquiſivit. Idque aliquando per conſenſum, vicinitatis ratione. Participat enim intemperie et inflammatione partium proximarum, a quarum etiam tumoribus premitur, ut inteſtini, uteri. Retentrix vero imbecilla redditur ab intemperie qualibet, ſed praeſertim frigida, ut quando muſculus collum veſicae claudens reſolvitur. Quod etiam accidit ſenibus: ſed ea improprie ſtranguria appellatur. Ad urinae ſtillicidium refertur etiam involuntarius mictus, qui accidit ob vulnus, ut in his, quibus calculus extractus eſt, ob ingentem dolorem, ut in partu difficili, atque etiam ob oſſis ſacri luxationem.

Signa. Cauſae ſingulae ſuis notis diſtinguuntur. Si ob acrimoniam bilis urinae ſtillicidium accidat, urinae bilioſiores ſunt, totiuſque corporis habitus; eaedem flavae, rufae, et corpus extenuatur, caeteraque bilis ſigna adſunt. Salſa pituita dignoſcitur, quando urina alba eſt, cinereum ſedimentum in fundo matulae reſidet, faecis modo. Si ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium urina purulenta erit, puſque cum urina ſubactum ſubſidebit, accedit foetor, praeceſſerunt ſigna ulceris renum,

num, aut meatuum urinae, vel inflammatio, vel aliarum partium affectiones. Pus et interdum tranſmittitur ſima parte iecoris inflammata, et (quod rarum eſt) ex pleuritide. Fiunt et acritudines a quibuſdam intemperaturis, et praecipue ab ea, quae eſt ob caliditatem, tum ab ea, quae eſt ſecundum caliditatem et humiditatem: tertio ab ea, quae eſt ſecundum caliditatem et ſiccitatem, earumque intemperaturarum ſigna nota ſunt: quemadmodum et ſi intemperies eſt quaecunque ſit, a qua eſt imbecillitas, ſignaque eius apparebunt. Ac praeſertim relaxatio, quae intemperiem frigidam ſequitur, dignoſcitur ex redundantia pituitae, urinae craſſitudine, albedine: urina deſcendit ſine dolore, acredine, morſu; praeceſſit otium, potus frigidae, balneum, ſeſſio in lapidibus frigidis, aut tempore frigido. Similiter ſi ob inſtrumentales affectus veſicae imbecillitas orta eſt, velut ſi inflammatio, eryſipelas, aut abſceſſus, aliquidve tale in ea orta fuerint, vel ulcus aliquod. Vel per compatiendi rationem veſica patitur, utero videlicet vel recto inteſtino inflammatis, unde ſtillicidium fit. Nam et veſica particeps eſt intemperaturae, et inflammationis, et premitur et anguſtatur a tumoribus praeter naturam, qui in illis exiſtunt: cuius rei paulo ante meminimus.

Prognoſtica.

Si ob urinae acrimoniam ſtillicidium eſt, ad meiendum aſſidue cogendi ſunt aegri, et plurima aqua calida exhibenda in potu: quia ſi acre recrementum diutius in veſica moretur,

partes ipſas corrodit, et ulcerat. Si ſenioribus talis affectio eveniat, difficulter ſanabitur, veluti quodlibet aliud renum et veſicae vitium: potiſſimum ubi ex frigida intemperie cum frigidorum humorum redundantia ortum habebit. Si urinae ſtillicidio volvulus acceſſerit, primis diebus ſeptem hominem tollit, nec febris quoque interventum fluere ubertim urina coeperit. Si a ſanguinis grumo eſt, qui intus impegit, horrendum eſt graviſſimis caſibus. Nativus enim huiusmodi perit color, pulſus fit parvus, frequens, languidus, idemque ſubinde concidit. Accidit rigor, febricula, nauſea, animi defectio, frigidi ſudores, et alia, quae concreto intra veſicam ſanguine contingunt. In nonnullis urina ſine acrimoniae et doloris ſenſu effluit, quod vitium ſenibus familiare eſt, ut diximus, nec curatur. Idem ſi per febres acutas incidit, viribus iam infirmis, peſtiferum eſt. Si urinae ſtillicidium eveniat ob luxationem vertebrarum ſpinae (ut ex *Galeno* notarunt recentiores) immedicabile malum eſt. Igitur pro variis cauſis ſtranguriae, curatio eius inſtituenda eſt. Si ab acrimonia urinae provenit, nempe a bilioſis ſuccis, utendum eis quae contemperant, alterant, et humectant. Quo circa aër ad humidum vergat, et ſit in activis temperatus. Somnus ſit moderatus, vel conſueto longior.

Victus ratio. Vigiliae immodicae vitentur. Quies imperetur. Alvus ſit lenis natura, vel arte, hoc eſt clyſteribus lenibus. Animi accidentia, ira prae-

praeſertim, fugienda. In ſumma vitentur, quae bilem coacervant. In cibis utilis eſt ptiſana vel eius cremor per ſe, interdum et cum lacte, ubi magna pars acrimoniae finierit, quoniam lac facile corrumpitur, ſi qualitate ſicca et acri praepollente multum exhibeatur. Eadem ptiſana paretur cum iure pullorum aut gallinarum, ſeu etiam cum amygdalarum cremore. Sit etiam uſus lactucae, portulacae, bliti, ſpinacii, atriplicis, bugloſſi, malvae, biſmalvae. Pepones quoque crudi, aut elixi frequenter accepti urinae ardorem et ſtillicidium calidius ſaepe ſanant. Sit fuga calidorum, acrium, ſalſorum, aceti. Inter piſces, ſaxatiles eligantur. Pro potu aqua praebeatur dulcis, calida: aut aqua hordei, aut decocta aqua dulcis cum pauco ſaccharo permixta, ſeu radicis glycyrrhizae decoctum. Optimum eſt lac ipſum calidum potatum, et amylum itidem potatum cum lacte, itemque lac cum palmarum decocto ſorbendum. Vinum non niſi dulce et optime dilutum concedendum: et eis tantum, qui alio potu uti non valent, propter eius conſuetudinem, vel imbecillitatem. Si his redundans ſuccus non contemperetur, eiuſque acrimonia obtundatur, bilis nimirum, vel ſalſa pituita vacuetur manna, caſſia, rhabarbaro, ſaccharo violaceo, ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum, aut violarum, myrobalanis citreis, et ſimilibus. (A ſcammoniatis abſtinendum). Haec enim ſaepius ſumpta paulatim bilem, vel materias ſalſas ac nitroſas a

partibus ureticis ad inteſtina derivant. Idem praeſtat ſerum lactis caprini, et lac ipſum caprinum. Quia vero idem multam ex ſe urinam facit, eamque mitem, ſic urinae acrimoniam obtundit. Supra modum etiam conducit terebinthina lota in aqua roſarum, aut intybi, nucis magnitudine, aliquando duarum, triumve accepta. Haec non ſolum citra noxam ſolvit alvum, atque adeo humores acres ab urinariis meatibus avertit. Et praecipue ſi pituita ſalſa in cauſa eſt, ſumatur frequenter terebinthina lota in aqua plantaginis ad tollendam eius acrimoniam. Ad cutem etiam avertuntur humores per balneum aquae dulcis. A purgatione et ante eam, ſyrupus violatus, de glycyrrhiza, ex infuſione roſarum, ex nymphaea, portulaca, papavere, aut bugloſſi ſucco temperandi gratia prodeſt. Sunt qui poſt purgationem quaerunt, an ureticis utendum, et quidam audent, alii negant. Certe non in univerſum quae urinam moveant, interdicenda ſunt, frigida namque convenient urinam attemperantia, et meatus ipſos excalefactos, cum bile iam purgata parum eius reliqui fuerit, vel pituitae ſalſae. In hunc etiam uſum cremor ſeminis citruli, cucumeris, vel melonis competit, cum aqua hordei, aut radicis glycyrrhizae decocto. Vel paſtilli fiant, qui recipiunt *Seminis melonis, citruli, cucumeris ana* ʒij. *uvae paſſae, et ſucci radicis liquiritiae ana* ʒj. *ſeminis lactucae, portulacae ana* ℈ß. *amyli* ℈jß. *ſacchari in aqua roſarum*

diſſoluti

diſſoluti quantum ſatis: fiant paſtilli, qui praebeantur. Vel fiat pulvis ex ſemine melonis, cucumeris, cucurbitae, peponis, cum ſucco radicis dulcis, aut pulvere ipſius, et ſaccharo: cuius cochlear unum exhibemus cum aqua endiviae. Clyſteribus quoque iniiciendum decoctum malvae, althaeae, violarum, nymphaeae, cum caſſia ad alvum leniendam, ac temperandam humorum acrimoniam. His additur mel roſaceum cum oleo violaceo. Fiunt et clyſteres ex decocto hordei, violarum, cum oleo roſato, nymphaeae et ſaccharo. Hi diutius retineri debent, ſi quidem urinae ardori conducunt. Fiunt et fomenta circa pubem ex decocto foliorum malvarum, violarum, althaeae, roſarum, chamaemeli, foenugraeci. Inungendae etiam partes circa veſicam oleo violato, de nymphaea, de papavere, amygdalarum dulcium, roſato. Renes vero lenire oportet unguento roſato, immixto cum caerato refrigerante. Eodem remedio linienda eſt regio hepatis atque veſicae, aut etiam oleo violato, roſato, nymphaeae. Si acrimonia adhuc augeatur, etiam per colem lac ipſum cum amylo in veſicam iniiciatur. In eandem rem iniicitur decoctum papaveris albi. Confert itidem lac ipſum, caprillum potiſſimum. Vbi dolor eſt vehemens, acrimoniam mordacem urinae remittes, vel per unctuoſa, vel ſenſum tactus partium ureticarum modice ſtupefaciendo. Ad id valet ſyrupus violatus cum aqua lactucae, portula-

cae,

cae, ſolani, intybi, aut ſi valentiore opus eſt, ſyrupi violati ℥j. cum ſemi uncia ſyrupi papaveris: vel cum unciis tribus decocti ſeminum quatuor frigidorum maiorum. Sunt qui ſeminis hyoſcyami albi, vel papaveris albi ʒj. cum praedictis aquis exhibent. Trochiſci halicacabi ſunt efficaciores. Immittitur lac humanum, caprinum, ovium: Albumen ovi agitatu multo fractum, donec lentum eſſe deſinat, per ſe, vel cum papaveris decocto, vel cum lacte. Mucago ſeminis pſyllii ſex horis macerati, aqua frigida omnem acrimoniam obtundit. Virgam quoque tenere iuvat in lacte calido, vel decocto papaveris albi. Inungere ventrem inferiorem, et perinaeum oleo ſalicum, violato, nymphaeae, addita pauca caphura. Decoctum foliorum vitis, ſalicis, malvae, violae, prodeſt inſeſſu, aut fotu ex veſica.

Curatio ſtillicidii urinae ab intemperie frigida.

At ſi urinae ſtillicidium ob frigidam veſicae intemperiem fieri contingat, iis, quae calefacere poſſunt, et in victu et medicamentis utendum: cibis quippe ac potibus valentioribus, vino quoque calido, et condito. Inter olera conveniunt daucus, apium, foeniculum, ſeu oreoſelinon. Pro potu vinum, aut artemiſiae et ſcordii decoctum. Convenit item theriacam praebere in potu, fovere, ac aegrum in rutae aut ſampſuchi decocto deſidere, imumque ventrem contegere, ac calefacere: aliquando et per ſedem oleum rutaceum infundere. Confert et aquis naturalibus pro balneis

balneis uti, et reliquis calidis unguentis. De qua re ſic alii. Si urinae ſtillicidium eſt a relaxatione, fovere oportet pubem et perinaeum oleo irino, nardino, laurino, rutaceo, quibus additur caſtoreum. Glomerem quoque ſemine anethi, et floribus chamaemeli plenum, et foliis rutae, vino calenti madefactum, perinaeo et ano applicare. Frictiones etiam partibus iiſdem adhibendae ſunt, Convenient et ſinapiſmi, et malagmata ruborem inducentia. Si ex alia quapiam intemperie urinae ſit ſtillicidium, ut raro contingit, ſuo contrario curabitur: ut ſi aliud membrum ſit primo affectum, et id ipſum per veſicam expurgetur, aut vicinitatis ratione per conſenſum offendat, illud prius curari debet, ita tamen ut neque veſicam negligamus. Si ob veſicae exulcerationem ſtillicidium urinae fiat, curatio ex proprio capite petenda eſt.

CAPVT XXXIX.

De Dyſuria.

Δυσȣρία Graecis dicta, urinae difficultas Latinis nominata eſt: ab eo quod videlicet aeger meiere cupit, ſed cum vi urinam reddit. Dyſuria igitur eſt urinae difficilis, et interdum cum dolore excretio. Neque enim ambo ſymptomata ſemper concurrunt (quamvis ſaepe), ſed ſi alterum modo adſit, recte dyſuria dicitur: cum duae dyſuriae ſpecies con- *Δυσȣρία quid.*

ſtituan-

ſtituantur, una μετ᾽ ὀδύνης, altera μετὰ δυσχερείας, ὡς μόγις ἐνεργεῖν τὴν κύστιν. Siue itaque cum dolore, ſive citra dolorem, ſed cum difficultate aliqua quis meiit, adeo ut veſica vix operetur, dyſuriam nominabimus. Proinde dyſuria ſimilis dyſenteriae dicitur eſſe: et dyſuria ſic penis et veſicae, ut dyſenteria inteſtinorum difficultas eſt. Alii dyſuriam deſcribunt meiendi deſiderium cum urinae difficultate, eamque triſariam conſiderant, nempe cum tenuiter meiitur, vel quum in meiendo aeger longam moram trahit, vel cum meiere incipit, et in meiendo perſeverare non poteſt.

Pars affecta.

In hac affectione quod nedum veſica, ſed ipſa ſola laborat, ex eius functione oblaeſa liquet. Haec autem eſt urinae excretio. Atque ita laeſa eſt veſica, ut imbecilla et velut torpens ſit reddita. Et ſi cum dolore mictio ſit, ex dolore cum poſitu idem coniicitur.

Affectus quis praeter naturam.

Quod ſit etiam ſymptoma in genere retentorum, vel excretorum immodice manifeſtum eſt ex ipſo quoque excretionis modo. Namque cum dolore aut ſaltem cum difficultate mictio fit. Caeterum in ea difficultate urinae, expectat quidem veſica, atque aliquando diutius quam oporteat, ut urina colligatur, (quod non fit in ſtranguria,) ſed cum excernenda eſt, percipit aeger dolorem, aut tantam difficultatem, ut ſaepe niſi locum veſicae comprimat manu, aut diu et magno conatu enitatur, libere

bere non profluat. Actus meiendi, qui partim naturalis eſt, partim voluntarius, imminui videtur in dyſuria: ut in iſchuria ſupprimi, et in ſtranguria depravari.

Dyſuriae ſi dolorem pro ſymptomate habeat, cauſae ſunt inflammatio, abſceſſus, ulceratio, ſpiritus flatulentus, inaequalis intemperies, uſus medicamentorum acrium, ut empetri, laveris, et aliorum diureticorum. Si pro ſymptomate difficilem motum habeat ſine dolore, cauſa erit imbecillitas potentiae excretricis ob frigus veſicae, aut colli, vel tumor praeter naturam, vel obſtructio a craſſis et viſcidis humoribus infarctis, et adhaerentibus cervici veſicae aut urinae permiſtis. *Cauſae.*

Inflammatio, vel abſceſſus, praeſertim ſi gravitas acceſſerit, ex propriis eorundem ſignis dignoſcetur. Cum ulceratio eſt, pus cum dolore excernitur citra gravitatem, idque cum roſione vehementi. Si ſpiritus copioſus et flatuoſus, cum diſtenſione ſola dolor percipitur in veſica. Inaequalis intemperies quanquam calida, et frigida, et ſicca eſſe poſſit, ſaepenumero frigida exiſtit. Etenim veſica exſanguis eſt et frigida, et propterea a cauſis frigidis promptius, quam aliae partes afficitur: ut in Aquilonis flatu evenit. Reliquae etiam cauſae infrigidantes praeceſſerunt, atque ex aetate, temperatura, urinaeque tenuitate, et albore coniicies. Vt ſi a reliquis intemperaturis excitetur, ex propriis earundem indiciis *Signa.*

ciis percipietur: ut contingit in ardentiſſimis ac ſicciſſimis febribus. Ex eiſdem intemperaturis non inaequalibus, nec dolorem inferentibus, potentiae imbecillitas ſi eſt, non aliter dignoſcuntur, quam praedictae, praeſertim ſi frigida eſt, quanquam ubi cum frigiditate ſimul pituitoſus humor redundabit, urina praeter alborem craſſa erit, et aderunt alia ſigna redundantis pituitae. Si vero tumor erit quidam ſcirrhoſus, vel oedematoſus, prompte quilibet ex eorundem humorum indiciis iudicabit.

Progno-ſtica. Si urinae difficultas in ardentiſſimis, ac malignis febribus fiat, mala eſt. Nedum enim veſicam affligi, ſed indicium eſt, omnes partes nervoſas affectas eſſe. Ex aliis cauſis orta tanto ſalubrior erit, quanto magis dolore vacabit. Ex frigida intemperie excitata ſenibus eſt periculoſior, ut caeteri morbi frigidi.

Curatio ſi eſt ab intemperie frigida. Quae cum frequentior ſit dyſuriae cauſa, ex qua ſcilicet veſica eſt imbecillior, adeo ut eius actio laedatur, per ea, quae calefaciunt, curatur.

Victus ratio. Quare aër ad calidum declinet. Somnus et exercitium iniungantur. Cibi in quantitate modici ſint et boni ſucci, qualitate ad caliditatem vergentes, qui et urinae ciendae facultatem habeant. Propterea cum eis utendum eſt oreoſelino, apio, foeniculo, aſparago, dauco, paſtinaca probe cocta, et ſimilibus: iidemque cum aromatibus praeparentur, ut cinnamomo,

namomo, caryophyllis, macere, galanga, zingibere, et aniſo. Vino etiam utantur calidiori, imo eo, quod cum aromatibus compoſitum eſt, quale eſt, quod oenoſacchar appellant. Convenit et aqua mulſa cum aromatibus parata. Medicamentis etiam utantur, quae calefaciendi ac urinam ciendi vim habent: quale eſt ſcordii et artemiſiae decoctum, hyſſopi, pulegii, foeniculi, origani, thymi cum aqua mulſa: decoctum radicum eryngii, cyperi, ameos, cinnamomi, nepithae, creſtae marinae vulgo dictae, carthami, extremitatum caulium, et ſimilia dicta capite de calculo renum: aquae raphani, cretae marinae, pentaphylli, florum malvae, cyperi, erythrodani, ſabinae, fabaceorum, ſcolopendrii, alkekangi. Vrinam quoque commode cient cancri, et erinacei terreni. Carnem illorum exſiccare oportet, et drachmae pondus in potu accipere. Conveniunt et a proprietate viverrae genitale, teſta ovi repurgata, a qua pullus exierit, aſelli, vermes terreni, veſica tauri, et caprae. Praeterea ſumme conferunt theriaca, mithridatium, diagalanga, diacinnamomum, diacalamentum, dianiſum, dialacca, diacurcuma, aurea Alexandrina, quae dantur ʒj. pondere cum vini albi ℥ij.

Extrinſecus fovenda eſt veſica decocto pulegii, ſampſuchi, origani, foliorum rutae, chamaemeli, foenugraeci, fiatque decoctum nedum in aqua, ſed et in vino albo, et duabus partibus aquae et una vini. Addes et pa- *Topica.*

rietariam, ſiſymbrium, berulam, et creſſones. Ex quibus et balnea ſeu inſeſſus parabis. Vel has herbas friges in ſartagine ex oleo, vel butyro, et emplaſtri modo pectini et perinaeo admovebis. Eaedem partes illinendae ſunt oleo chamaemelino, rutaceo, irino, nardino, de caſtoreo, de ſcorpionibus, de keiri, de lilio, de cucumere aſinino, in quo ſexta pars caſtorei, vel galbani, vel opopanacis coxerit. Clyſteres quoque conveniunt, quales ſuperiori capite deſcripti ſunt. Si cum frigida intemperie ſimul pitnitoſi ſucci etiam in toto corpore redundarint, purgentur agarico, pulvere hierae ſimplicis, caſſia, catholico, diaphoenico, catapotiis foetidis, de ſagapeno, cum agarico permixtis. Quanquam alii laudant mitiores pilulas, ut pilulas hierae, alephanginas, nempe ante fortiores: quae conveniunt poſt ſyrupos attenuantes et incidentes, detergenteſque, vel decoctiones ſimiles. Si in veſica duntaxat redundent praedicti ſucci, benefaciunt oxymel compoſitum, et mulſa. Si pituita eſt in collo veſicae detenta, iniicienda erunt detergentia. Si eſt dyſuria a flatuoſo ſpiritu, medicamentis intus et extra adhibitis utendum, quae flatus diſcutiant: eaque ex capite de coli dolore, et aliis locis petantur. Ex caeteris intemperantiis orta meiendi difficultate, perpetuo earum contraria medentur. Si craſſus humor, ſive calculus, ſive grumus, ſive aliud eiuſdem generis obſtruens urinae tranſitum impe-

impediat, catheterem indere ex uſu eſt: niſi particulae inflammatio prohibeat. Quandoque hyperſarcoſis meatum claudit, et craſſam pituitam retinet, tunc cathetere extrahenda urina, et via dilatanda, vel candela caerea. Deinde carnoſitatem extenuare oportet, et minuere medicamentis appoſitis in exreemitate candelae. Si in ardentibus febribus malignis fiat dyſuria, fovendae ſunt partes imi ventris, pectinis, inguinum, et perinaei cum oleis, ſuperfuſionibus, fotibus, cataplaſmatis, quae laxandi ac humectandi vim habeant, cum exiguo aut nullo calore, quale eſt oleum chamaemelinum, anethinum, oleum commune dulce. Fotus et inſeſſiones etiam ex malvarum, althaeae, foenugraeci decocto parantur. Et ſi alvus adſtricta fuerit, iniiciatur praedictorum decoctum, oleo communi, anethino, chamaemelino, amygdalarum dulcium addito. Si difficultatis urinae cauſa fuerit inflammatio, abſceſſus, et ulceratio, vel quivis alius tumor praeter naturam, eorum curatio adhibenda eſt.

CAPVT XL.

De Iſchuria, ſeu Suppreſſione urinae.

Ισχεϱία Graecis, urinae ſuppreſſio Latinis dicitur. Ea eſt (ut nomen indicat,) cum in totum urina ſupprimitur, ac cohibetur, ſed id veſicae, non renum affectorum gratia contingere accipiendum eſt. Nam ſi nullo penitus neque dolore, neque tumore, neque tenſione folliculus lotii tentatur, renes, aut ureteres obſtructione, aut inflammatione, calculove occupantur. Quandoque et ſerum ſanguinis ſupra renes detinetur, aut non tractum, aut non colatum. Interdum ureteres penetrat, ſed non veſicam. Itaque ſi veſica vacua eſt, in meatibus urinariis, vel renibus cauſa requirenda. Et quia renes aliquando prae imbecillitate nihil attrahunt, vel admodum languide, fit ut ſeroſus humor divertat ad ventrem, vel in habitum corporis, unde hydropis genus. Improprie igitur iſchuria dicitur, ſi veſica vacua eſt, et nil omnino continet. In iſchuria enim plena eſt, ſed nihil excernitur.

Pars affecta. Quodque veſica affecta ſit, indicat eius actio laeſa, quippe urinae excretio, quae nulla fit, tumorque apparet in pube, qui ſatis teſtatur veſicam oppletam eſſe. Propterea

iſchuria

iſchuria dici debet ſymptoma in genere retentorum immodice, ac praeter naturam.

Naſcitur autem ab imbecillitate expultricis, vel meatus urinarii obſtructione. *Affectus quis.*

Imbecillitas vero ab intemperie provenit, vel morbo organico, vel ſolutione continui, vel denique ab obtuſo ſenſu veſicae. Frequentiores autem ſunt imbecillitatis cauſae, intemperies, (eaque frigida,) et obtuſus ſenſus. Propter enim intemperiem frigidam veſica ea, quae in ipſa continentur, arcte amplecti ac exprimere non poteſt, et expultrix ipſa laborat, cum ſcilicet veſica relaxatur, et fibris reſolutis, urina non expellitur. Veſica enim interiorem membranam habet contextam omni fibrarum genere, quas dum intendit, urinam continet. Si ſolum tranſverſis agit, exprimit. Quare eius actio in totum naturalis videtur. In obtuſo ſenſu veſicam impletam lotio, aegrotus non ſentit: citra tamen expultricis facultatis eius laeſionem, cum videlicet proprii nervi afficiuntur, qui a lumbis et oſſe ſacro ad veſicam perveniunt. Veſica enim eſt, ut quodlibet aliud naturale inſtrumentum, nervorum particeps, quo ea, quae moleſtiam exhiberent, ſenſu dignoſceret. His vero ſic affectis et reſolutis, ut veſicae ſenſus torpeat, quod immodice repleatur, accidit. Tuncque immodice extenta veſica propter urinae multitudinem, quam in ſe continere non ſentit, praeſertim inter dormiendum, ſeipſam con- *Cauſae.*

trahere non valet, nihilque excernitur contractrice eius facultate laeſa propter immoderatam tenſionem. Idem ſymptoma etiam contingit iis, qui in concione, oratione, aut forenſibus negotiis, aut coram praeſtantioribus aſſiſtere coacti ſunt. Fit enim tunc quoque, ut urina veſicam diſtendat, et meatus a multitudine urinae comprimatur, et anguſtior reddatur: et ut fibrarum comprimentium vis ſolvatur, quo tempore urinam exprimere nequit, vel nobis ipſis conantibus. Contractrix enim niſi praecedat, expultrix officium non facit. Quo etiam loco notandum improprie reſolutionem veſicae dici, tam ſi fiat in eius eſſentia vel corpore, quam propriis nervis ad eam diſtributis oblaeſis: quoniam tunc non motus, ſed ſenſus duntaxat ipſius aufertur. Quapropter rectius obtuſus ſenſus, quam reſolutio diceretur, et eo caſu iſchuria generatur, ut diximus. Altera cauſa eſt iſchuriae anguſtia et conniventia meatus urinarii, collique veſicae, clauſo eo ob tumorem praeter naturam, ut ob phlegmonem, ſcirrhum, aut aliquem tumorem mole ſua opprimentem meatum, vel multam ſiccitatem a febribus ardentiſſimis ſicciſſimiſque contractam: tum enim infirma excretrix tranſverſis fibris exprimere non poteſt. Ibi et corrugato collo veſicae fit interceptio, vel eodem obſtructo a grumo, pure craſſo, lapide, topho, tuberculo, vel carne meatui adnata, craſſa pituita.

Si

Si ex imbecillitate orta fuerit ſuppreſſio, ſic percipies. Si ita figuraveris hominem, ut declivis ſit cervicis veſicae poſitus, ac manibus tumorem praeter naturam compreſſeris, utique expelletur urina: quemadmodum ſi nihil profeceris, urinae fiſtulam conſtipatam eſſe agnoſces. Verum nunquid expultrix facultas fuerit oblaeſa, an veſicae ſenſus torpidus ob proprios eius nervos affectos, id diſtingues. Nam ſi eſt propter aliquam intemperaturam praeſertim frigidam, a qua excretrix laeſa eſt, ut dictum eſt, ex propriis intemperaturae indiciis colliges. Quod ſi nullum tale fuerit indicium, praeceſſeritque laeſio aliqua ſpinalis medullae, ut ſi ipſius vertebrae luxatae fuerint ad externas partes, eo loco quo ad veſicam proprii nervi diſtribuuntur: ſimiliter ſi quomodolibet praedicti nervi fuerint affecti, ita ut animalis facultas ad veſicam non pertingat, ex obtuſo ſeu reſoluto eius veſicae ſenſu cauſari urinae ſuppreſſionem cenſeto, propriis nervis affectis, atque ipſa veſica propter immodicam repletionem immodice extenſa. Et ſi ſanis accidat ſuppreſſio, propterea quod longo tempore propter urgentiam urinam retinuerint, ex loquela id percipies, et quod nullus alius affectus praeceſſerit. At ubi ex occluſo veſicae ore iſchuria eſt, nempe ab inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quovis tumore praeter naturam, ex horum affectuum notitia patebit. Si ob carunculam aliquam ab ulcere innatam veſicae cervix ob- *Signa.*

 ſtrua-

ſtruatur, ex praecedentibus notis ulceris, et quod ea parte ſuperexcrevit caro, et quod immiſſo cathetere tangitur, et rumpitur, ac deinde ſanguis manat, et ſimul carunculae et urina ſecernuntur. Verum ſi fuerit tophus ſeu callus in veſicae cervice innatus, praeter id quod longo temporis ſpatio ex craſſo lentoque humore paulatim naſci poteſt, neque forte ulceris ſigna praecedent, neque ortae carunculae ſigna aderunt. Si a lapide meatus obſtruatur, ante urinae cohibitionem, lapidis indicia apparuerunt, urina videlicet aquae ſimilis, in qua ſubſident ſabuloſa. Inſuper quod pudendum ſaepe ſcalpant taliter affecti, poſtea urina repente ſupprimitur. At ſi nulla lapidis nota praecedente ſanguis effluxerit, par eſt, ut grumus aliquis urinae fiſtulam obturet. Quocirca demiſſa per colem fiſtula, paulum urinae redditur: qua extracta in ipſius ore grumi apparet indicium. Quanquam contingit, ut ubi ulcerata fuit veſica, paulatim in ipſa grumus concreſcat, vel non praecedente ſanguinis fluore: ad grumos autem, qui in veſica continentur, veluti etiam ad alios, qui in inteſtinis, ventriculo, atque thorace, animi defectio ac color pallidus ſequi ſolet, pulſus parvus, obſcurus, frequenſque apparet, et laborans cum anxietate reſolvitur, adeo ut mirari aliquis poſſit, quaenam ſit eius eventus cauſa. Si pus eundem meatum obſtruxerit, renes aut veſica, aut alia quaepiam pars ſuperior ulcerata, quae per veſicam expurgari poteſt,

poteſt, ante affectu aliquo laboravit, per quem tale tantumque pus colligi poterit, tenueque pus cum urina quandoque effluit. Quemadmodum ubi ob craſſum lentumque humorem obſtruitur meatus, eiuſdem humoris redundantis indicia aderunt: uti praeceſſit otium, aquae potus, cruditates, et alimenta craſſam pituitam acervantia. Connivente iam dicto meatu ex immodica ſiccitate, exſiccantes cauſae praeceſſerunt, ut febres ardentes.

Vrinae ſuppreſſionem, quae ob ſauciatam ſpinam, aut caſum, aut vertebrae luxationem, vel ob lethales acceſſionum concurſus oborta eſt, impoſſibile eſt curare. Quare caute remedia adhibere oportet. Quoniam vero ex iis, qui paralyſi exſolutam veſicam habent, alii praeter voluntatem urinam emittunt, alii lotium non excernunt, minus periculo ſunt obnoxii, qui praeter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur. Nam ſuppreſſo lotio veſica et lumbi eis diſtenduntur, ſimulque pectinem, et femora tumefacta habent, et cum non eiiciunt, ſubiecta membra mortificantur, neque ita longe poſt moriuntur. Omnino retenta urina in corpore, et in venoſum genus effuſa, mortem adfert. Ex concreto ſanguine ſeu grumo, pernicioſa fit retentio. Nam et putredo partium ſeu marcor ſequi ſolet. Quanquam quidam ſolutis grumis a medicamentis datis, quos poſtea cum urina excernunt, ſanari poſſunt. Lethale eſt, ſi uſque ad quintum diem urina retinetur, odo- *Prognoſtica.*

rem eius ore et naribus emitti. Praeterea ſingultus prope mortem evenit, et quibuſdam ſerum ſanguinis per ventrem ſecernitur. Victus autem ratio praecedenti capite deſcripta eſt.

Curatio. Sed curatio per medicamenta ſequenti methodo comprehenditur. Si propter imbecillitatem (citra tamen caſum) iſchuria eſt, primo figurandus eſt aeger modo, quo dictum eſt: ut ſit declivis cervicis veſicae ſitus, manibuſque tumor comprimatur, et urina expellatur. Muſculi quoque abdominis, maxime medii, aegrotantis manibus ſeu alterius comprimantur. Deinde aſſidui fiant inſeſſus ſeu fotus ex foenugraeci, ſeminis lini, althaeae, rutae, ſampſuchi, artemiſiae decocto cum oleo. Et loci ex rutaceo oleo calido ſaepe per diem et noctem, et maxime poſt inſeſſus irrigentur, et perfundantur. Epigaſtrium, ſcrotum, perinaeon, pudendum foveantur decocto parietariae, ſiſymbrii, calamenti, apii, foeniculi, chamaemeli, et ſimilium. Cucurbitae item locis affigantur, et cataplaſmata imponantur ex cruda hordeacea farina, ex vino dulci et mulſo, praeſertim ſi obtuſus fuerit veſicae ſenſus. Fiat et unguentum ex oleo irino, laurino, nardino, coſtino, rutaceo, ex ſcorpionibus. Vnguentum etiam convenit dialthaeas, unguentum Agrippae, oleum irinum, et laurinum cum pauco caſtoreo, aut vino, in quo calamintha et pulegium bullierint. Inſeſſiones quoque fiunt ex decocto pulegii, calamin-

laminthae, cum ſale et ſulphure. Si obtuſus eſt veſicae ſenſus praeter ea, quae dicta ſunt, excitare oportet veſicae actionem nitro aut nitri ſpuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis, quibus titillatio commovetur. Aut iuxta alios pediculus immittendus eſt urinario meatui, vel pulex, vel pili minutim conciſi: ſed ut quidam volunt, loco pediculorum vel pulicum ſatius eſt immittere ſalem, vel ex melle aut pauca hiera iniectionem moliri. In ſanis ſi ob negotiorum importunitatem accidat iſchuria, auxiliari oportet ambabus manibus ſupra imum ventrem admotis, ac urina lente expreſſa. Huic etiam retentioni atque imbecillitati ex diſtenſione fibrarum veſicae a multitudine urinae prodeſt catheterem immittere. Sed urinam ducentia non bibant, ne multitudine eius veſica diſtendatur. Magis his confert caſtoreum, itemque in potu theriacam aſſumere. Carnis quoque erinacei in ſole exſiccati drachma una ex vino detur. Et vermes terreni tres aut quinque triti ex vino mulſo, aut aqua mulſa praebeantur. Extrinſecus artemiſiae folia pectini et imo ventri illinantur, et perdicium herba trita et affuſo oleo fervefacta, et veſicae impoſita. Adhaec poſt vacuationes ſinapiſmi tum pectini, tum lumbis optimi ſunt; a quibus caerata, quae partes mitigent, et malagmata odorata imponantur. Quibus etiam eſt obtuſus veſicae ſenſus, ſedes illinenda eſt decocto origani, thymi, anethi, centaurii, cum oleo rutaceo, pauco addito

addito caſtoreo. Infundimus et per colem oleum rutaceum, de ſcorpionibus, nardinum, irinum, addito caſtoreo, ut actio revocetur. Si propter inflammationem, aut alium tumorem os veſicae occluſum eſt, ex propriis locis repete quid agendum. Si ob carunculam, aut callum, per emollientia aut relaxantia remedia curetur. Vbi ea non ſuffecerint, aenea fiſtula vel argentea demittatur, ut dilatet meatum. Vt aliis placet, ſi caro meatui adnaſcatur, aut tuberculum, et ſuppurationem admittat, ſuppuretur: ſi non ſuppuretur, cathetere immiſſo evelli debet, ac rumpi immiſſo ſcirpo, aut ex caera ſimili confecto inſtrumento. De eadem re ſic alii ſcripſerunt: interdum caruncula in meatu urinario ex ulcere ab acri urina facto meatum urinae intercludit, aut certe multae membranulae ex eadem cauſa natae difficultatem urinae adferunt, adeo ut in ipſo itinere reſtitet urina, et veluti quodam parvo filo meiere videantur, non plena mictione. Itaque caro ſupercreſcens veſicae atteratur, quod certe iniectionibus cathaereticis conſequi non poſſumus: quod in ſpatium veſicae ferantur, nec longiorem in ductu urinario moram contrahant: praeterquam quod earum uſus non eſt tutus, quod partes ſanas atque aegras afficiant. Propterea inventa eſt quaedam ratio commodior per linimenta et caerata, quibus turundas et catheteras ferreos illinunt prius tectos tenui linteolo, ac unguenti aſſiduitate aegram carnem ſuperfluam atte-

atterendo, ea urinae difficultate liberant. In parandis linimentis ſuis, pulveribus cathaereticis utuntur, ſed correctis. Quidam parat hunc pulverem, quo ſe multos iuviſſe dicit. ℞. *Viridis aeris, auri pigmenti, vitrioli, aluminis Rochae ana* ℥ij. *omnia haec aceto acerrimo perfuſa inter duos lapides porphyrites quam accuratiſſime ducantur, et in pulverem tenuiſſimum reddantur. Dein ſoli aeſtivo exponantur: et explicata rurſus aceto effuſo ducenda ut prius, et ſoli aeſtivo exponenda, donec pulvis ſubtiliſſimus evadat, et medicamenti acrimonia extincta ſit: quod octo dierum ſpatio perficitur.* Recipe *olei roſarum* ℥iiij. *lithargyri* ℥ij. *coquantur ad emplaſtri conſiſtentiam, addendo ſub fine praedicti pulveris* ℥ij. *fiat emplaſtrum, quo obducatur id, quod in meatum urinarium indetur.* Alii parant pulveres ex antimonio, corallis, balauſtiis, alumine uſto, argento vivo, atque incorporant cum unguento roſato. Nonnulli ſabina utuntur pulverata, et cum emplaſtro de mucilaginibus permiſta: cuius magna vis eſt in exedendo. Si ex lapide veſicae cervix obſtructa eſt, conandum ut lapis ex meatu recedat, ſupino figurato aegro, ut crura reliquo corpore ſint ſublimiora, tumque multifariam ipſum concuties: quibus peractis iubebis, ut aeger urinam reddere tentet. Si adhuc urina ſupprimatur, rurſus concute, ſed vehementius, et demiſſa aenea fiſtula lapidem e cervice repelle. Et per eandem urina prolectanda eſt,

ventre

ventre manibus preſſo, aut etiam ſuctione miniſter eam trahat, aut ore, aut ſyringa. De his alii haec annotarunt: Calculus vel parvus eſt in meatu urinae contentus, vel magnus, et meatum occludens. Immiſſione fiſtulae in veſicam protruditur. Si multum infra collum veſicae non eſt, utile erit digitis comprimere penem parte inferiore, et ſenſim deducere ad extremum uſque pudendi. Aliquando ita eſt infarctus parti, ut neque intra, neque extra propelli poſſit. Tunc fotibus dilatantibus fovere partem oportet, et ſuccum raphani cum pauco aceto extracti ſyringa iniicere, ut frangatur, vel ſuccum limonum, et hyperici. Si haec non proficiant, novacula partem diſſecare, et inde extrahere oportet. Vbi grumus veſicae fiſtulam obturabit, medicamentum, quod lapidem terat, ex oxymelite, atque ipſum oxymel in potu dandum. Decoctum ſarmentorum vitis, artemiſia quoque in potu praebenda eſt: leporis coagulum, aut hoedi, unumquodque cum aceto mulſo. Si nil proficies, catheter adhibeatur, per quem ubi urinam eduxeris, rurſus praedicta in potu exhibeantur. Si neque ſic grumus diſſolvatur, perinaeum inferne diſſecare oportet, iuxta *Aëtium*. In grumo diſſolventia ſanguinem ſatius eſt per ſyringam iniicere, quam per os aſſumere, et nonniſi poſtquam coaluit vena. Carabe in retentione urinae a craſſis humoribus, ſanguine concreto, et a pure retento, aut veſicae imbecillitate, data cum vino praeſens

eſt

eſt remedium. Si pus obſtruit, per relaxantia, nec non per incidentia ac detergentia intus et extra curatur. Si craſſa pituita in cauſa eſt, fomentis, inſeſſionibus, cataplaſmatis ſupra dictis cura credenda eſt. Oxymel ſimplex diureticum, ſcilliticum convenit, cum decocto radicum aperientium. Per ſyringam aqua mulſa iniicienda, et catheter immittendus. Balnea in craſſis lentiſque humoribus, et in calculo poſſunt uſurpari. Purgationes etiam univerſales poſſunt inſtitui, ex hiera, electuario indo, diaphoenico. Si urina ſupprimitur ob inflammationem vicinarum partium, ut ſedis, uteri, hae affectiones ſuam habent curationem.

CAPVT XLI.

De his, qui in ſe ipſis mingunt, et urinam continere non poſſunt.

Si praeter voluntatem urina excernitur, ut fit in dormientibus, oritur ſymptoma, quo qui laborant, *ἐνουροῦντες* Graecis, hoc eſt in ſeipſis meientes, appellantur: Affectus vero ipſe *ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν οὔρων*, id eſt, urinae incontinentia Latinis nominatur.

In qua afficitur veſica non ſecundum propriam eſſentiam ſeu corpus, ſed ſecundum muſculum ſphincterem, ſeu conſtringentem eius cervicem. Cuius tamen actio voluntaria *Pars affecta.*

cum

cum laeditur, non perpetuo ipſo muſculo per eſſentiam affecto laeſio excitatur, ſed quandoque per conſenſum, nervis ſcilicet per quos animalis facultas ad ipſum fertur oblaeſis. Muſculum enim affici dicimus per conſenſum, cum privetur eo, quo praeſente munus ſuum perficiebat. Id vero eſt animalis facultas. Et cum unica perit actio voluntaria, vel ſolum muſculum, qui ipſam efficere ſolet, vel nervum ipſius affectum eſſe putandum eſt. Verum nunquid muſculus, an qui ad ipſum pervenit nervus, vel ambo ſimul affecti ſunt, non facile quis dignoſcet, niſi quae praeceſſerint, comprehenderit: ut ſi muſculus intemperie laboret frigida, ex cauſa procatarctica, quae praeceſſit, coniicies: quia aeger lavit in frigida, ſedit diu ſuper lapide, quemadmodum piſcatori accidit, qui in fluvio piſces venabatur, adeo hic circa ſedem et veſicam infrigidatus fuerat, ut ipſi invito et excrementa et urina effluerent. Quod ſi nullum ſymptoma anteceſſerit in loco, in quo is muſculus poſitus eſt, neque talis aliqua cauſa praeceſſerit externa infrigidans, proprios eiuſdem muſculi nervos affectos a quapiam interna cauſa circa os ſacrum ortos coniectabis.

Quae affectio praeter naturam. Affectio haec ſymptoma eſt in genere excretorum immodice, perpetuo noxam functionis, non ſiquidem naturalis ipſius veſicae, ſed animalis praedicti muſculi, quae ablata eſt, inſequens. Nihil enim in retinendo veſicae opitu-

opitulatur, animali facultate motrice voluntaria privatus ac deſtitutus.

Huius affectionis cauſae ſunt, quaecunque poſſunt prohibere animalis facultatis tranſitum ad praedictum muſculum, ſeu ad nervos, qui ad eum deferuntur. Eae autem ex capite de reſolutione petendae ſunt. Alii referunt ad nimiam urinae acredinem, ob quam veſica mordetur, et ad excretionem cogitur. Addunt et imbecillitatem muſculi veſicam claudentis, ob quam facile ab urina gravatur. Addunt et luxationem vertebrarum ſpinae. Propter mollitiem nervorum etiam et laxitatem accidit pueris, ut noctu permingant ſtragulas. Eorum enim corpus multa madet humiditate. His cauſis annumerant quidam facultatis retentricis imbecillitatem, nimium potum, hepatis imbecillitatem non valentis ſegregare aquoſitatem, itemque nimiam renum caliditatem, vel frigus. *Cauſae.*

Taliter affectis accedit ſomnus inſomniis plenus atque gravis. Somniant enim ſe vigilantes quaerere, quo in loco urinam deponere poſſint honeſtius, ſibique loca diverſa proponunt, e quibus unum cum labore conquiſitum eligant. At vero interdum tam vehementer ab urina premuntur, ut totum animum, totamque phantaſiae actionem veſicae explicantes, minime ad externa cognoſcenda convertantur. *Signa.*

Progno-ſtica. Si ex aliqua cauſa externa generatur iam dictus affectus, muſculo infrigidato, citius curatur, quam ſi citra manifeſtam cauſam proveniat, laeſis eiuſdem muſculi propriis nervis circa os ſacrum. Eos, qui urinam ſine voluntate emittunt, ob cervicis veſicae vulnus, aut caſum, aut vertebrae luxationem, ſupervenientibus, quae mortem fatentur notis, nulla medicina periculo ſubtrahit. Si ob laxitatem muſculi claudentis veſicam eveniat, pueris frequentius accidit, cruditatum ratione.

Victus ratio. Quoniam vero ſaepius ex frigida praedicti muſculi, et nervorum ad ipſum pertinentium intemperie affectio haec originem ducit, vel per ſe, vel cum ſuccorum redundantia, propterea aër ad calidum vergat. Somnus moderatus ſit, ut et vigiliae moderatae. Otium et vita deſidioſa nocent. Exercitium vero moderatum confert. Alvus deiiciatur natura, vel arte. Animi affectus vitentur, praeter iram, quae prodeſt interdum. Cibi ſint boni nutrimenti ut pullorum, gallinarum, phaſianorum, aliarum avium parvarum carnes, quae cum aromatibus perpetuo ſunt condiendae. Similiter in earum iure hyſſopi parum, ſalviae, ſampſuchi, ſatureiae, ſerpilli, foeniculi, ſeu oreoſelini decoquatur. Eiſdem carnibus utantur aſſatis. Nam cibi ſicci eis competunt magis. Pro potu aqua mulſa detur, vinum ſubrubrum adſtringens. In ſumma victus ſit calidior et ſiccior, niſi acres et mordaces urinae apparuerint. Quod ſi ita erit, curabitur bile

purgata,

purgata, et iecore refrigerato, atque renibus, et aquae hordei potu, et peponum, ac ſeminum quatuor frigidorum, atque lactucarum eſu. Sin erit ob laxitatem muſculi claudentis, communia habebit auxilia hoc vitium cum iſchuria orta ex torpido veſicae ſenſu, ſeu eius reſolutione. Et ſi reſolutionis cauſa frigidi et craſſi ſucci fuerint, medicamentis utendum erit alterantibus, et purgantibus, quae capite de reſolutione dicta ſunt. Ac vitanda ſunt, quae refrigerant, potiuſque calidis fovendi ſunt aegri, ac roborantibus. Mel roſatum ante coenam detur pueris. Id enim cruditates emendat. Bibant praeterea myrrhae ℈ß. pulveris calaminthae ℈j. in vino albo, aut aqua mulſa: aut ſeminis rutae ʒß. in vino, aut gutturis galli veteris uſti ℈j. cum vino, aut teſticuli leporis abraſi in vino odorato ſumentur. Foveantur pubes, perinaeum et os ſacrum decocto ex nervalibus cypero, calamo aromatico, ſalvia, maiorana, hyperico, calamento, origano, primula veris, floribus anthos, chamaemeli, et poſt fotum illinantur oleo laurino, irino, anethino, et myrrha, mixta aqua vitae: aut oleo vulpino, et caſtorei momento. Adhibeatur emplaſtrum de meliloto, mixta portione unguenti Agrippae, ſtyrace. In his remedia ſunt, partim, quae qualitate muſculum corroborant, partim, quae occulta proprietate morbum tollunt. A perfrictione cum praedictis oleis, cimolia cum vino cataplaſmatis modo pubi et perinaeo admovenda. Si-

quidem per cataplaſmata, malagmata, per rubefacientia ex ſinapi apparata curare oportet eos, qui praeter voluntatem urinam emittunt. Similiter ex arenae iniectione a ſole fervefactae, aquiſque naturalibus maxime ſulphureis et bituminoſis, primum quidem calidis, deinde frigidis curandi ſunt, nec non partes exercendae et fricandae. Vrinam ducentia prohibeantur. Proſunt et pulmo hoedi, leporis cerebellum, ericii caro, cerebrum aquilae, lingua anſeris, veſica porcina per ſe uſta, et in potu exhibita. Simili modo ovilla. Cinerem eius ex poſca praebeto. Similiter caſtorei drachmam unam. In ſumma cum erit hoc malum inveteratum, hos curato velut eos, qui praeter voluntatem ob reſolutionem veſicae urinam emittunt, ut diximus. Differunt enim hi ab illis in eo, quod per ſomnum ſaltem haec acceſſio contingit. Illi quibus ob muſculi colli veſicae reſolutionem hoc accidit, etiam dum vigilant, eo modo afficiuntur. Vrinae acrimonia demulcenda eſt idonea vitae lege, abſtinentia vini imperata, lactis uſu, ſyrupo, refrigerantibus. In laxitate muſculi, fotus adſtringentes conferunt ex balauſtiis, cortice granatorum, centaurio minore, abſinthio, majorana, ſalvia, et caeteris calidis. Poſt fotum illinatur perinaeum oleo maſtichino, myrtillorum, addito pulvere ireos, cyperi, roſarum.

CAPVT

CAPVT XLII.

De Calculo veſicae.

Λιθίασις Graecis appellata, lapidatio, vel calculoſus affectus Latinis dici poteſt: et proprie de generatione lapidis in veſica debet accipi, quamvis et lapis in renibus oriri poſſit: quia λιθιῶντες vere ſunt quibus moleſtus eſt in veſica calculus, ut capite de lapide renum iam meminimus. Quidam lapidem vocant, quando grandior eſt: calculum, quando minor, fragmenti cuiusdam lapidis inſtar. Arena tanquam cinis, materia eſt utriuſque.

Pars affecta. Quod autem veſica in lithiaſi laboret, ex ſignis tum partis affectae, tum affectui communibus, et poſt dicendis, colligere eſt.

Quis affectus. Quod etiam morbus ſit in numero addito, atque in exceſſu toto genere praeter naturam, evidens eſt: tumque immediate nocet virtuti expultrici veſicae. Quod ſi obſtruit, ita ut urina non exeat, tunc pertinet ad cauſam morbi officialis in via, ut loquuntur.

Cauſae. Porro calculi veſicae prima potiſſimaque cauſa eſt urinarum craſſitudo multa in veſica collecta, et in unum coiens, quae cum ſemel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanſerit, concreſcendi coagmentandique initium capit. Eo autem principio facto facile quicquid iterum craſſi in veſicam dela-

delabitur, priori agglutinatur, maiorque inde tophoſus callus redditur: quemadmodum extra, et in calidis aquis ſponte naſcentibus, et in vaſis ubi caleſit aqua, quotidie lapis concreſcere cernitur. Hinc eſt quod aquae impurae, et multo limo refertae, item quae duriores et vehementer frigidae ſunt, lapidis generationem adiuvant. Et quod urina retenta lapidem generare ſoleat, indicio eſt, quod ſcribere aſſueti, ludo, lectionibus, eo morbo corripiuntur. Haec autem ratio generationis lapidis veriſimilior videtur, quam altera eorum, qui exiſtimant omnem calculum veſica concluſum rudimentum quoddam a renibus traxiſſe, a quibus per nephriticum dolorem excidens in veſica aliquandiu haeret, ac plerumque perſiſtit, illicque allatarum ſordium adhaeſu coagmentatur. Nam ut in renibus calculi ex multis arenulis fieri videntur pituita ſimul viſcida coniunctis a calore, ſic veſicae calculi fiunt ex pituita multum viſcida et craſſa, in veſica indurata, et augmentum accipiunt, et veluti cortex quidam ſupra lapidem generantur; ita ut videantur ex multis tunicis confecti: ob id aegre franguntur ferro, vel medicamentis. Quanquam et interdum calculus a renibus ad veſicam deſcendit, ibique ob craſſitiem retinetur, et temporis progreſſu augetur, aliis humoribus craſſis et lentis, qui ſe illis in veſica coniungunt, induratis. Ac qui primum genitus eſt in renibus et in veſica retentus, minus rotundus eſt, et in medio arenoſus

noſus

noſus, in ſuperiori parte velut teſta concluſus. Quare ſi praeceſſit nephritis, et calculus reiectus non eſt, danda opera, ut calculus ex veſica expellatur. Dictae cauſae nempe urinarum craſſitiei ac lentori accedit ſecunda, ut efficiens; calor videlicet, qui ad coagmentandum lapidem non parum facit, licet non ipſe, ſed materiae qualitas ipſius compactionis cauſa exiſtat. Quivis autem calor etiam mediocris, ut in pueris ſufficit ad huiuſmodi materiam inſpiſſandam. Senes etiam tametſi non paucum humorem crudum coacervent propter coquentis potentiae imbecillitatem, (non propter edacitatem ut pueri,) quia tamen calorem non adeo fortem habent, ut ex materia craſſa vaporem reſolvens lapidem generet, propterea in illis calculi rarius generantur. Nam quamvis ſcripſerint quidam ob eaſdem cauſas generari lapidem in renibus et veſica, lapides tamen renum ac veſicae, neque eodem colore, neque eadem figura, neque eadem ſubſtantia, neque in eodem ſexu aut aetate ſimiliter concreſcere conſtat. Nam veſicae calculi fere maiores ſunt, non alio colore, quam albo aut cinereo, et in pueris fuſam craſſitiem exceptam ob robur caloris nativi et virtutis naturalis in veſicam renes excernunt: praeterquam quod mollia et humida corpora puerorum et fluxilia ſunt; quod plurimum iuvat ad excretionem materiae craſſae. Quae quia in ſenibus et adultis non adſunt, illis frequentius generatur lapis in renibus,

quam in veſica. Viarum item anguſtia tanquam adiuvans eſt cauſa.

Signa. Signa vero lapidis praecipue in pueris haec ſunt. Circa initia generationis urina aquae ſimilis eſt, vel ut alii referunt, ſero lactis, in eaque ſubſident ſabuloſa quaedam, et tenſio fit virgae, alioqui non conveniens aetati. Vbi iam genitus eſt lapis, difficultas meiendi adeſt, una cum mictionis aſſidua cupiditate, fitque quoddam veluti ſtillicidium, ſic ut vix poſſe cohiberi videatur. Quae tamen ut primum coepit prorumpere, vix tota intercipitur, inciditque hoc modo interciſa mictio. Inter haec dolor toto colis meatu, ſaepeque is ſola in glande eſt poſt extremam mictionem graviſſimus. Quandoque urinae eſt retentio. Promptius in nonnullis, ſi recti ſunt, quam ſi ſupini cubant, urina exprimitur, utique ſi grandior intus calculus haeret: alii inclinati mingunt, colemque contrectant, atque extendendo remedium quaerunt. Foeminae extrema pudenda manibus crebro ſcabunt, et admoto ad cervicem veſicae digito, calculum ſubinde ſentiunt. Atque ut pueris ſaepius accidit quam adultis, ita viris ſaepius quam foeminis. Titillatio in praeputio ex motu lapidis et arenae, vel etiam lapilli parvi ex attritu. Gravitas eſt in perinaeo et pectine, ac dolor infra os pubis. Certiſſimum ſignum eſt, ſi meiendo aliquid egerunt: aut egerendi cupiditate tenentur. Cum ſedent, vel ſedendo concutiunt alterum pedem, dolorem ſentiunt

iuxta

iuxta anum in ima parte pudendi. Nonnulli iubent aegrum equitare, ſaltare, exerceri vehementius, inde exhiberi lapidem comminuentia, et ſubſidentiam in urina inſpici. Sed cavendum, ne exercendo in urinae ardorem incidant. Minor calculus ſaepius in veſicae cervicem impingit, urinamque pertinacius retinet, quam is qui maior. Hic enim apto corporis poſitu, vel intromiſſo inſtrumento, inde non difficillime extruditur. Nonnunquam ſummae veſicae adhaereſcens calculus, et quaſi ex illa pendens, vix ullum ex ſignis manifeſte exhibet, et viſi ſunt, qui nullo dolore diu illum geſtaverunt. Omnibus haec ſigna modo mitia ſunt, modo ſaeviora. Vrina quandoque ſubcruenta, quandoque alba et craſſa: in qua ſedimentum purulentum, et narium mucori ſimile. Horum ſignorum plurima ſpectantur in cavo et ſordido cervicis ulcere. Sed ex cauſis antecedentibus internoſcenda ſunt. Si digitus in anum aut certius catheter in veſicam immittatur, quod coniectura dubium incertumque fuerat, ſenſu explorabit, confirmabitque. Tamen in quibuſdam cathetere probari non potuit, quibus mortuis calculi inventi ſunt. Quare ne catheteri ſemper fidendum.

Prognoſtica.

Grave eſt tormentum calculi veſicae, quod et diu trahit, et quibuſdam intervallis ſaepius recurrit. Non leve periculum in quovis calculo vertitur. Immenſis enim fractus doloribus, et propter obſtructum iter ſuppreſſa nimirum

urina, extingui homo poteſt. Haud raro animadverſum eſt a veſicae calculo data, vel teneſmi, vel procidentis inteſtini recti principia fuiſſe. Si genitus calculus in veſica per chirurgiam curari debet, pueri ad decimum quartum aetatis annum propter corporis mollitudinem facile curationem recipient. Senes, quod corpus ipſorum contumax ſit, vix conſaneſcunt. Mediae aetates etiam in hoc medio modo ſe habent. Qui minores calculos habent, facile ſanantur: quoniam inflammationibus aſſueverunt. Qui maiores, difficulter ſanantur contrarias ob cauſas. Lapis renum et veſicae eſt ex iis, quae haereditantur. Raro accidit mulieribus, quando meatus veſicae earum ad exteriora brevior et latior eſt, paucorum anfractuum. Quae ratio potius facit ad facilem expulſionem, quam ad lapidis generationem. Sed forte ratio potior eſt, quod mulieres non uſque adeo vehementem habent caliditatem, ut materia in lapidem verti poſſit, vel quia a menſtruis omnia ſuperflua expurgantur.

Curandi ratio.

Curatio autem communis eſt calculo renum. Ac praeſertim eadem victus ratione utendum, quam ibi praeſcripſimus, potiſſimumque cavendum eſt a lacte, nec non ab aquis impuris, et multo limo refertis, ac vehementer frigidis. In pueris etiam magnopere contendendum, ne ſtatim a cibo nullo ordine moveantur. Omnino veſicae lapis vehementiora poſtulat remedia, quam calculus renum,

renum, (quia durior eſt, et longius ab ore per quod remedia ſumuntur, abeſt. Accedit et cum aliis ſuccis remediorum mixtio, et lapidis dyſpatheia propter eius a ſucco craſſo obductionem,) et veſicae admovenda ſunt, quae alioquin renibus admoverentur. Praecipue vero per extenuantia medicamenta occurrendum eſt, ne multa materia craſſa congregetur. Privatim igitur competunt foeniculi ſylveſtris radix et ſemen, ſion, adianthum, rumicis radix, lapides ſpongiarum, lapis Iudaicus, aſplenon, lapis ab aegro cum lotio eiectus, tritus, et potatus, cortex capparis, abrotani ſemen, hyacinthi, violae albae, apii, petroſelini, vermes terreni recenter cocti, triti, et cum vino dati. Horum unumquodque datur cum vino albo decoctum, aut ſiccum inſperſum, aut melle coctum. Danda et in potu, quae urinam cient, calidioribus corporibus minus calida, velut cucumeris ſemen, apii, petroſelini, violae albae. Habentibus vero frigidam intemperiem calidiora, ut meon, phu, acorum, et ſimilia. Sanguis etiam hircinus ad calculos tum renum, tum veſicae praeſens remedium eſt. Quidam eum commendant extrinſecus illitum, et ſuper veſicam impoſitum. Quod ſi nec per adhibita pharmaca lapis in veſica atteri poſſit, ubi meatum obturans urinae ſuppreſſionem inducat, eo modo curari debet, quo diximus capite de iſchuria ex calculo nata. Et ubi ex multifaria concuſſione curari non valeat, catheterem immit-

immittere oportet. Compoſitum medicamentum eſt optimum, quod recipit *lithoſpermi, ſeminis apii, foeniculi, ſeminis paeoniae ana* ℥ij. *adianthi, corticum radicis capparorum, radicis graminis ana* ℥j. *gummi pruni* ℥ß. *omnia in tenuem pulverem redigantur, et miſceantur mellis deſpumati* ℔. ij. *accipiat quotidie ieiunus* ℥ß. In officinis parantur lithontribon, et electuarium Iuſtini. Si dolor valde moleſtat, pubes et perinaeum inunguntur oleo ſcorpionum, et unguento Agrippae. Ventri etiam iniiciuntur clyſteres ex decocto foenugraeci, malvae, radicis althaeae, melle, oleo anethino, et ſale. Suffitum et iniectionem per fiſtulam argenteam ex ſanguine hirci, lupi, et aliorum lapidem frangentium quidam tentaverunt ſucceſſu parum proſpero, quod lapis in parvas particulas confractus, harum inaequalitate et magnitudine plus moleſtiae exhibuerit urinario meatui, quam lapis integer veſicae. Et revera eorum, quae per catheterem iniiciuntur, vis eſt fere imbecillior, quam ut in concretum lapidem agant. Si haec non ſuffecerint, (ut certe imponunt, qui ſe praeſtaturos pollicentur, ut in veſica conteratur, et diſſolvatur) ad ſectionem tranſeundum erit: praeſertim ſi grandior evaſerit calculus, ut prae magnitudine per meatum urinarium naturae praeſidiis convenientibus adiutae conatu depelli non poſſit. Exſecandus igitur lapis a lithotomo perito, eoque extracto veſica hydromelite abluenda. Sectio non

non ſit, niſi conſtantibus viribus. In huiuſmodi ſectione etiam lunae motum obſervant. Nam in plenilunio, quo humores commoventur, raro chirurgiam exercent, ſed frequenter ſex aut ſeptem dies poſt plenilunium. Obſervandum et conſilium *Hippocratis* de aequinoctio et ortu occaſuve magnorum ſyderum: quod magnae in eo fiant mutationes. Praeterea coelum frigidum vitandum, et impenſius calidum. Et in conſilio ſecandi, videndum qua parte ſit, et an ſine periculo eximi poſſit, an pertinaciter haereat, an ſit in meatu virgae et anfractu colli eiuſdem. Contuſio ab aſperiore, et longiore operatione, inflammationem, gangraenam, mortem denique multis adfert.

CAPVT XLIII.

De Inflammatione veſicae.

Veſica ipſa cum permultas habeat venas, eaſque amplas et magnas, per quas ſanguis affluit, non minus quam aliae partes internae inflammationem pati poteſt. Hanc tamen negant quidam ſubſtantiae veſicae contingere, quia tenuis et exſanguis eſt, ſed tantum cervicis eius ſphincteri muſculo inſidere.

Quod veſica affecta ſit, ſive in ſubſtantia, ſive in dicto muſculo, ex ſignis paulo poſt dicendis, quae partem affectam ſimulque affectum *Pars affecta. Quis affectus.*

ctum

ctum oſtendunt, colligitur. Quo etiam in morborum genere reponatur, et qui ſit eius generationis modus, nempe ex ſanguinis affluxu, ex aliis locis notum eſt.

Cauſae. Eius cauſae ſunt ſuppreſſae haemorrhoides, menſes retenti, ictus, ſaltus, longa equitatio, frequens veneris uſus. Ac praecedit eam plerumque magna quaedam exaſperatio vel ob dolorem vehementem ab ulcere, vel a calculo, vel ab uſu acrium medicamentorum.

Signa. Notae vero, quibus deprehenditur, ſunt cum febre continua ardor, rubor, diſtentio: nimirum a pube ad umbilicum: infra, perinaeum; ſupra, pecten atque pubes late dolent. Eſt et urinae reddendae impotentia, quae ſaepe aegerrime excluditur, alias tota cohibetur, maximeque cubante aegro, interdum maximo conatu deſtillat. Catheter prae loci anguſtia immitti nequit. Praeterea egerendi appetentiae velut in teneſmo fieri ſolent, et quod egeritur tenue eſt, et ſubſidentiam non habet. Aliquando inflationes ſequuntur, et alvus adſtricta eſt, inteſtino recto ob inflammationem veſicae compreſſo. Accedunt et mentis alienatio, vigiliae, vomitio bilis ſincerae, extremorum frigus.

Progno-ſtica. Perrara eſt veſicae inflammatio, pueris magis familiaris, a calculi tormento illatis iniuriis. Metum minuit urina purulenta, cui ſedimentum laeve et aequale adſit. Si dolo-

res

res in hoc morbo non ſolvuntur, neque veſica molleſcit, periculum eſt aegrum primis circuitibus periturum. Nulla ſpes evadendi eſt, ubi febris acuta diutius immoratur, ſimulque urina et alvi deiectio prorſus retinentur: aut ubi urina nullam exhibet notam coctionis, unaque dolores in dies magis ingraveſcunt. Inter quae ſaepe lethalis gangraena oritur, ex qua vix unquam quiſquam evaſit. Proinde inter morbos veſicae graviſſimus et maxime mortifer eſt inflammatio. Si ſuppurat, (quod grave eſt,) omnia fiunt atrociora. Si ante erumpat quam pereat aeger, miteſcunt omnia, ipſaque ubertim urina cum pure fertur. Quandoque abſceſſus per perinaeum viam ſibi patefecit, qua parte urina elapſa per anum omnis ferebatur. Si veſicae inflammatio ſupervenerit ulceri, periculum eſt de lethargo, vel delirio.

In curatione pauco cibo ac potu contenti ſint aegri. Dentur cremor hordei, et alimenta alia, quae refrigerant. Ius pulli cum lactuca, violis, malva, mica panis in iure, amygdalatum. Sed inclinante morbo licebit alas avium elixas edere. Dentur et fructus, qui urinas acres et ventrem leniunt: ut pruna, poma, ſebeſten. Pyra adſtringentia fugienda, et quae multam habent vim detergendi, ut ficus, paſſae. Potus ſit aqua hordei, vel aqua, in qua cinnamomi aliquid decoctum fuerit, aut decoctum radicis dulcis. In medicamentorum uſu id inprimis obſervandum, *Curatio.*

ut

ut alvus levi clyſtere ſubluatur, ac paulo poſt oleum chamaemelinum, anethinum, aut in quo ſemen lini et althaea incocta fuerint, iniiciatur. Atque ſtatim initio, ſi nil prohibeat, vena interna cubiti ſecetur. Sequenti die vena malleoli ſeu tali tundatur, rectitudinem ſervando, vacuationis gratia cum derivatione. Et ſi paucus ſanguis eſt, aut magna ex parte morbus eſt factus, e poplite tantum trahatur. A ſectione venae in decocto ſeminis lini et foenugraeci in hydrelaeo, pauco addito aniſo, et dauci ſemine, inſideat aeger. Et ſi imbecilla erit veſica, ad expellendam urinam aegrum ipſum aut aliquem ex aſtantibus ſcite ac placide pectinem premere oportet. Cum enim veſica non ſatis robuſta ſit ad expellendam urinam, ideo eius iuvanda eſt expulſio: ſed id non fiat ultra modum, ne dolor intendatur. Deinde veſicam irrigare oportet oleo anethino, ſeminis lini, aut eo, in quo althaea cocta fuerit. Veſica etiam porci aut bovis, ſemiplena oleo chamaemelino, aut praedicto decocto, adponitur. Fiunt et fomenta per aquam et oleum cum ſpongiis. Vbi haec non ſuffecerint, cucurbita circa pectinem cum ſcarificatione affigetur. Atque interim advertendum eſt, hanc curationem convenire cum inflammationis renum curatione, niſi quod minus adſtringentia et refrigerantia veſicae ſunt admovenda: ne *ἰσχουρία* ſymptoma valde frequens et moleſtum ſuperveniat. Veſica enim nervoſa eſt, et frigidum nervis inimicum.

cum. Frigida quoque humores inflammationem facientes diſcuti prohibent, et concoqui. Si vero dictis medicamentis malum adhuc non cedat, praeſtabit papaveris calycem ſimul cum oleo incoquere et adipem anſerinum, et gallinaceum in ipſo ſimul eliquatum infundere. In vehementibus quoque doloribus opiatis medicamentis utendum ex opio, myrrha, et croco compoſito medicamento lanae illito, et in podicem indito. Similiter cataplaſmatibus utendum ex hordeacea farina, capitibus papaveris, hyoſcyami foliis, mandragorae ſucco. Si urinae ſuppreſſae periculum urgeat, neceſſario ad catheterem confugiendum; non quod affectionis moleſtiam tollat, ſed ut urgentem ſuppreſſionem corrigat, et a praecipiti periculo liberet: quanquam in viris periculo non careat, in quibus ſcilicet dolorem exacuit, et inflammationem auget. Mulieribus ipſum adhibere nil abſurdum, brevis enim in ipſis meatus exiſtit, et recta ſitus, ut citra dolorem hoc molimen admittant. Poſt urinae prolectationem, rurſum ad eadem mitigantia auxilia redeundum, uſquequo inflammatio ſolvatur, aut ſuppuretur: ut in aliarum partium inflammatione dictum eſt. Vbi ad ſuppurationem vergit inflammatio, abſceſſus ſi non dſirumpitur, opitulandum pro eius diſruptione; quo diſrupto ad curationem ulceris tranſeundum: de qua mox. Recentiores fere ſimilem curationem propoſitae inflammationis uſurpant, et quaedam adiiciunt. Statim enim a miſſione

ſanguinis, clyſteres praeſcribunt, qualis eſt, qui recipit *lactis* libram unam, *olei violati* uncias tres. Vel recipe *ſeri lactis* libram dimidiam, *ſucci cucurbitae* uncias quatuor, *albuminis ovi fortiter agitati* uncias duas: *miſce*. Alias iniiciunt clyſteres ex decocto malvarum, violarum, hordei cum oleo roſato et chamaemelino, aut ex decocto malvarum, foenugraeci, et hordei cum oleo roſato, et axungia gallinae. Caſſia quoque additur. Ac pro topicis in principio haec adhibent: Recipe *olei roſati*, *omphacini*, *ana* uncias duas, *olei violacei* unciam unam cum ſemiſſe, *aquae roſarum* parum. Hoc imbuti panni frequenter admoveantur. Partes etiam vicinas liniunt oxyrrhodino, ut renes, et partes ſuperiores ventris. Deinde parant cataplaſma: Recipe *radicum biſmalvae* libram unam, *violarum* manipulos duos, *prunorum*, *dactylorum ana* viginti numero: *coquantur in aqua ciſternae, contundantur, et cribrentur*: adde *farinae hordei* uncias duas, *olei roſati* uncias duas, *miſce*, *fiat cataplaſma*, *applicetur regioni veſicae*. Quo etiam loco notant praeferri linimenta, epithemata, perfuſiones, cataplaſmatis et emplaſtris: quoniam haec ſuo pondere gravant, et dolorem augent. Tamen inclinante morbo cum dolor ac tenſio remiſſa fuerint, cataplaſmatis ſine incommodo licet uti. Si dolor maior fiat, et morbus procedit, recipe *olei amygdalarum dulcium*, *violarum ana* uncias duas, *olei chamaemelini*, *et de ſemine*

lini

lini ana unciam unam, *butyri recentis*, *et pinguedinis porci ana* uncias tres, *fiat linimentum, quo ungatur regio veſicae.* Vti quoque par eſt unguento reſumptivo. Accedente ſtatu etiam cataplaſmatis diſcutientibus ſic utuntur, ut farina fabarum et orobi miſceatur. Fovetur et pars oleo chamaemelino, nardino, de ſcorpionibus, unguento Agrippae, Martiato liquatis in oleo chamaemelino, et axungia. Caeterum urinae meatus detergendus eſt, ut aliquid urinae reddatur, et id, quod a parte inflammata exſudat. Sufficit iniicere ſerum lactis cum pauco ſaccharo, vel decoctum hordei cum ſaccharo. In declinatione danda ſunt per os etiam, quae leviter detergunt cum emulſione quatuor ſeminum frigidorum, quae non ſua acrimonia, ſed aquea et tenui ſubſtantia urinas moveant.

CAPVT XLIV.

De Exulceratione veſicae.

Interdum etiam ulcus exercet veſicam, eius quidem amplitudinem occupans, alias in eius cervice, iuxta urinae meatum exiſtens. Rurſum levior quandoque ulceratio non modo corpus veſicae, ſed et ureteres ipſos occupat, ac velut ſuperficiaria eſt, qua interior duntaxat pellicula abraditur. Alia profundior eſt.

Veſicam affici ex dolore vehementi in pube et imo ventre, aliiſque ſignis infra dicendis (quanquam et affectui communibus) coniicere eſt.

Pars affecta. Quemadmodum etiam affectum ipſum in ſoluta continuitate reponendum eſſe, vel medicinae tyrunculis cognitum eſt.

Cauſae. Porro ulcera veſicae fiunt a cauſis externis vulnerantibus, a lapide, ab acribus et ſalſis humoribus, nec non ab excrementis cum urina tranſmiſſis, quae abradunt, et tandem ipſam exulcerant, aut ob ruptam ſuppurationem ſeu abſceſſum, aut tuberculum, quod praeceſſit. Fiunt et propter ſcabiem, vel propter uſum cantharidum. Accedit et alimentorum acrium et ſalſorum uſus, ut vini meracioris, atque medicamenta eius naturae. Fiunt et in urinae ductu exulcerationes ſordidae atque cavae: cuiuſmodi hoc ſeculo frequenter lues venerea protulit.

Signa. Agnoſcitur ulceratio in amplitudine veſicae ex dolore perpetuo, qui circa pubem ſentitur, ut dictum eſt. In veſicae autem cervice ſi ulcus fuerit, tempore mictionis tantum, et potiſſimum ubi meiere coeperint, aut deſierint, dolor percipitur, qui quanto urina acrior eſt, tanto erit maior. Vlcerato item veſicae profundo ſeu interiore membrana, aliquanto craſſior evadit urina, modo ſanguine, modo pure perfuſa, et cum paulo altius ulcus inſederit, plerumque pelliculae tenues inſtar

folio-

foliorum et laminarum cum urina excernuntur, et hae magis craſſae, albae, magnaeque ſunt. Sin vero iuxta urinae ductum vel fiſtulam ulceratio erit, minus albae, magiſque tenues ac parvae redduntur. Quoniam vero in uretere etiam ulceratio quandoque contingit, dolor inter renem et pubem affligit, et pus capillorum ſpecie natat in lotio. Ab ea rurſum ulceratione, quae in veſica eſt, vel prope collum, praeter ante dicta, urina contineri nequit, aſſidua meiendi cupiditas urget, neque laborans erectus ſtare poteſt, ingens cruciatus et indeſinens veſicam, pubem, perinaeum obſidet, maxime vero mictionis tempore, niſi adeo ſordidum ulcus fuerit, ut ab urinae acredine non tangatur. Si ulcus ſerpendo depaſcatur, praeſertim in cervice veſicae, ſubcruenta, ſanioſa, et foetentia excernuntur. Et ut aiunt alii: Vlcera ſerpentia ex ichoribus manantibus tenuibus deprehenduntur, atque coloris pravitate, et ſquamularum cum pure mixtione, et maximo foetore. Vel ut alii quidam: Si ſordidum ulcus fuerit, faeculenta meiendo redduntur et mucoſa, craſſamque ſubſidentiam inſtar farinae habent. Caeterum pus, quod reſudat et effluit ab abſceſſu, inflammatione, ulcere, non ſemper ſanguini permiſcetur, quandoque ſanguinolentum eſt. Imo in renum abſceſſibus pus ſolum certis intervallis cum urina excernitur. Vtrumque exacte urinae permixtum aut reſidens, ſed poſt longum tempus, urina craſſiore reddita,

e renibus eſt, praeſertim ſi dolor fixus in lumbis praeceſſerit, aut calculus reiectus fuerit, aut ex ureteribus exulceratis tranſitu calculi, vel in illorum cavitate, orta poſt ulcus caruncula. Sed copioſius eſt pus e renibus, quam ureteribus. Cito vero ſubſidens, viſcidum, muco permixtum cum ſquamulis minus carnoſis e veſica prorumpit. Sine urina e pene profluit. Neque tamen e renibus, aut veſica ſemper exit. Ab omnibus enim fere ſuperioribus partibus, miro naturae artificio, et quod ſit corpus confluxile, modo per inteſtina, modo per veſicam vacuatur, etiam integris renibus et viis urinae. Et quamvis dicantur carnoſa ramenta e renibus eſſe, furfuracea a veſica reddi, non eſt tamen id perpetuum. In febre enim ardente et colliquante a tunica venarum ita exeſarum acrimonia (quomodo a cutis ſuperficie pituita ſalſa et mordente eroſa) furfures redduntur. Aliquando in eadem febre ardente ab aduſto ſanguine, praeſertim craſſiori ac melancholico, ac veluti in cinerem reſoluto, in urina mediocriter habente, et aegroto non febricitante, a veſicae ſcabie et prurigine oriuntur furfures. Si a venereo ſeminis profluvio ulcus natum eſt, quaedam veluti filamenta in urina verſantur, primum tenuia, mox ita craſſa, ut ſpiſſam quoque urinam faciant: tandem craſſus et viſcidus veluti mucus, quale ovi candidum eſt, ſubſidet. Quae proxime dixi filamenta, longo poſt tempore, quanquam

quam ulcus curatum eſt, cum urina feruntur.

Prognoſtica. Omnes fere, qui veſicae ulcere laborant, indeſinente dolore, febribus, vigiliis, et colliquatione perimuntur, alii citius, alii tardius. Vlcera veſicae inſanabilia ſunt, quoniam veſica nervoſa eſt. Periculoſiora ex eroſione, quia modica ſpes eſt reſtaurandi. Vlceribus exiſtentibus in eius cervice, quando non nervoſa eatenus et exſanguis eſt velut eius cavitas, ſed carnoſa, haud ita periculoſa ſunt. Vlcera renum aliorumque urinae itinerum, promptius quam veſicae ſaneſcunt. Inſanabilia etiam ſunt ulcera veſicae, quia urina, quae natura acris eſt, aſſidue contingit, atque erodit, nec glutinare permittit. Etſi enim plurima excernitur, ſemper tamen ex urina aliquid in veſica relinquitur, quod ulcera contingit. In ſenibus nullam penitus curationem habent: in aliis aetatibus difficillimam.

Curatio. Curatio tamen aggredienda eſt, per quam ſi nil aliud eveniat, ſaltem acceſſorii dolores minuantur. Aeger igitur, ut decumbat, perſuadendus eſt, et in lecto quieſcat, maxime ſi febres adſint. Deinde remedia intermittentibus febribus adhibenda ſunt. Quale eſt lactis potus, quod aſperitates lenit, et exulcerationes eluit, aliaſque affectiones terget: ſitque lac aſininum praeſertim, vel caprillum, adiecto melle roſato. Omnino ea ſit victus ratio, ex qua urina acris non fiat, et propterea

mordeat ac irritet ulcera. Et ſummatim in victu alimenta convenient, quae bonum ſuccum generent, calorem, ſi quis abundet, temperent: veluti cum ab ardore urinae malum coeperit. Tunc autem convenit lactuca, cucurbita, pepo. Abſtineant ab acribus, ſalſis, et ureticis omnibus, quae proprie talia ſunt: a potu copioſo, vel meraciori. Bibant potius aquam hordei, decoctum radicis dulcis. Venter lenis ſervetur. Si febre vacant, convenit deambulatio ad excernendum pus. Exercitatio, vigilia, inedia, alimentorum varietas nocet. Si ob acrium humorum fluxionem exulceratio fiat, ii primo parandi ſunt, ac deinde purgandi. In potu detur ſyrupus de endivia, aut ſuccus radicis dulcis cum decocto cichorii. Purgentur autem electuario roſato, caſſia, electuario indo. Si ulcus cum inflammatione aut vehementi dolore complicetur, prius occurrendum eſt iis affectibus: deinde ulcus agglutinandum. In eum uſum mulſa diluta in veſicam infunditur: vel lac cum melle, aut cucumeris ſemine, ſeu candido ovi liquore cum pompholyge. Vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plantaginis foliis, radice liquiritiae cum pauco melle. Si acrimonia conſequatur et mordacitas, optimum amylum addatur, vel ſeminis althaeae, malvarum, cucumeris, foenugraeci cremor: item et ſeminis papaveris. Si ulcera ſordida fuerint, magis quae repurgandi vim habent, pharmaca infundenda ſunt, augendaque mellis quan-

quantitas. Vlcera ſordida etiam mundantur lacte ſeminum frigidorum cum melle, aut lacte aſinae cum melle. Si ulceratio paſcendo ſerpat, ſubadſtringentibus actu quidem calidis utendum, ut ob calorem partes circumdolitantes leniendo iuvent, et ob poteſtatem ipſorum vicinos locos exulcerationem depaſcere prohibeant. Sunt haec uva paſſa, palmae, gallae, malicorium, alumen, acacia et hypociſtis. Vtendum et iis, quae par catheterem iniiciuntur medicamentis. Quare in veſicam infundatur lac recens mulctum per ſe, aut cum amylo, aut roſato tepidum. Si nil horum adſit, aqua dulciſſima tepida aſſidue infundenda, mordacitatis potiſſimum inſtante tempore. Per ſedem quoque ptiſanae ſuccus, aut decoctum ex ſemine lini, cucumeris decorticati, foenugraeci, malvae, aut lac cum roſaceo infundendum. Atque ubi clyſterem adhibere vis, ei qui veſicam habeat male affectam, non ſupinum ipſum decumbere oportet: non enim permittit veſica infuſum intra tranſire, utpote recto inteſtino incumbens: verum in genua parum reclinare hominem oportet, atque ita infuſum adhibere. In hac enim ſitus figura veſica ſecedit, et inteſtinum laxat, quo aſſumere queat. Frequenter et in aquam calidam deſideat aeger, et in decocta relaxantia. Nam haec dolores leniunt. Cum vero expurgata fuerint ulcera, iuvare oportet, ut ad cicatricem perducantur: atque id per inſeſſus adſtringentes, et eiuſdem facul-

tatis emplaſtra, fomenta, et irrigationes. In quem uſum confert medicamentum ex amylo, ſarcocolla, et ceruſa: quod erit generoſius, ſi uſtum plumbum, ac thuris cortex adiiciantur. Si multo tempore exulceratio durat, tunc ſane intervalla et remiſſiones aegros apprehendunt. Quare in illius exacerbationibus lenientia admoveantur. In remiſſionibus vero, ſi non manſueſcat malum, cruſtas circa pubem infligere oportet, aut per medicamenta, aut per ferrum, ſinereque ut multo tempore ulcera ſemper effluxionem expurgent. Apte etiam dantur in potu lenientia, ſi vehementes ſint dolores, ut paſtilli de halicacabo cum opio. Mitigant etiam dolorem ſemina cucumeris, malvae, papaveris albi, tragacanthum, amylum, pineae, amygdalae. Quod reliquum eſt, vires roborentur; ſiquidem doloribus, et puris vacuatione vires languent, et aegri contabeſcunt: et dolores mitigandi ſunt ex decocto ſeminis lini, et foenugraeci, et inſeſſionibus ex iiſdem. Pubi et perinaeo ſuperponuntur oeſypus lota, anſeris axungia, butyrum, ſtyrax. Et haec quidem veteribus placuerunt. Iuxta recentiores, in potu accipiant ſyrupum de endivia, aut ſuccum radicis dulcis, cum decocto cichorii, aut paſtillos diaphyſalidos ad ℈ij. vel ʒj. Bibitur etiam lac aſininum, et perfecta mundificatione caprinum. Lac de ſeminibus frigidis cum ſaccharo, mundificat ulcera, veſicae iniectum. Fiunt enim iniectiones ex detergentibus ſine morſu, vel de-

cocto

cocto hordei, vel decocto corticis fabarum. Poteſt et iniici decoctum guaiaci. Haec fiunt in ulcere ſimplici. Vlcera autem cum lapide non curantur, niſi lapis auferatur: et eius extractio valde periculoſa eſt propter ulcus. Cura palliativa (quam vocant) ulceris et lapidis eſt, utendo quibuſdam emplaſticis et viſcoſis, ut lactis uſu cum amylo, de quo ſupra. Si ulcus eſt a cantharidibus, et eae recens aſſumptae fuerint, fluxumque ſanguinis faciant, multo lacte aſinae, vel alio, acrimoniam earum, vimque obtundere oportet. Peculiare remedium eſt terram ſigillatam, vel bolum armenam cum lacte amygdalarum, vel cum earundem oleo, vel cum lacte aſinae, vel caprae ſumere. Expurgat enim venenum, et partem reſiccat ulceratam ſine morſu, et ſanguinem conſtringit.

CAPVT XLV.

De Gonorrhoea.

Γονόῤῥοια Graecis ἀπὸ τῆς γονῆς ἢ τοῦ γόνου, id eſt a genitura vel ſemine, Latinis effluvium ſeminis dicitur.

Eſt autem ſeminis aſſidua excretio citra pudendi tenſionem. *Gonorrhoea quid.* Quamvis enim ſemen a reliquis corporis excrementis diſcrepet, quod utile quidem ſit ac benignum, caetera vero inutilia, convenit tamen in hoc cum illis, quod et ipſum ſemen, et illa vel a continentibus

bus corporibus excernuntur, vel ſponte profluunt ob imbecillitatem. Atqui tempeſtive excernere, ſicut et continere cum oportet, naturae eſt officium: quae ſi ſecus eveniant, dicuntur fieri praeter naturam.

Alia Gonorrhoeae deſcriptio. Itaque gonorrhoea eſt ſeminis excretio, quae continue naturalibus non intentis, ex retentricis facultatis imbecillitate provenit, et ſine veneris, ſine nocturnis imaginibus in ea ſemen ſic profunditur, ut interpoſito ſpatio tabe hominem conſumat.

Gonorrhoea improprie dicta Porro medici et aegroti gonorrhoeam etiam vocant, quando ob inflammationem paraſtatarum reiicitur cum dolore aliquid ſeminis boni, vel corrupti, quod expurgatur. Sed id potius referri debet ad caput de ardore urinae.

Pars affecta. In hac affectione vaſa ſpermatica laborant. Succus enim ſpermaticus congeritur in vaſis ſpermaticis dictis, quae flexus multos inſtar capreolorum retinuerunt varie ſcilicet implexorum, in quibus naturaliter et generatur et retinetur ſemen. Quare non pudendi, ſed ſpermaticorum inſtrumentorum affectio erit.

Quis affectus. Affectus autem hic ſymptoma eſt in genere excretorum immodice ac praeter naturam: ſeu quantum ad materiam exeuntem ſymptoma eſt de genere exeuntis mutati.

Cauſae. Id autem conſequitur ad retentricis facultatis imbecillitatem ſeu potius reſolutionem. Facultatem imbecillam reddere poſſunt quaevis

vis intemperaturae, praeſertim humida et calida: ſeu quaecunque vaſa continentia humectant et relaxant. Cumque adeſt ea partium ſpermaticarum infirmitas, nec concoqui, nec retineri poteſt ſemen tantiſper, dum coquatur atque craſſeſcat: ſed crudum certe, aquoſum, liquidum ac tenue, nec prorſus album. Imbecillae etiam partes ſunt, in quas longa conſuetudine humores confluunt abundantius. Fit et interdum gonorrhoea ob irritationem a copia ſeminis factam, ubi univerſim et cumulatim ſemen emittitur calidum ac multum occurrens, quod gravat facultatem vaſorum ſeminariorum: ut in iis, qui diutius venerem exercere conſueverunt, et crebriore uti concubitu, demum continentius, et purius, innocentiuſque degunt. Quemadmodum et ſeminis acrimonia, vel tenuitas in cauſa eſt, ob quam tenuitatem ſemen aquoſum et flatulentum in vaſis contineri cum nequeat reiicitur. Evenit et interdum, ut alia diſpoſitio partes ad expulſionem moveat, non aliter, quam naturalis excretoria facultas ſolet, et ea convulſio quaedam eſt ſive univerſalis, ſive particulatim excitata, cum quaſi quid ſimile convulſioni vaſa ſpermatica patiuntur: eaque potiſſimum a flatuoſo ſpiritu ortum habet.

Alia Gonorrhoea notha.

Plures igitur cauſas habere poteſt vera gonorrhoea, cui finitima eſt alia improprie dicta, ac non vera, in qua ſcilicet virus album ac ſubcitrinum a vaſis ſpermaticis ſine ſenſu excidit vigilanti pariter ac dormienti. Cuius

cauſa

cauſa eſt vaſorum ſpermaticorum atque teſtium imbecillitas non ſimplex, ſed ex venenata lue contracta: quae efficit, ut quidquid in vaſis colligitur, in tetrum foedumque virus faceſſat. Id interpoſito ſpatio admodum fit putre atque acre, adeo ut ipſum etiam exulceret penem. Vlcus vero iam factum eſſe oſtendit dolor, qui colem cum is erigitur ſic afficit, ut veluti fune ſubſtringi videatur. Idem dolor per mictionem, cum ea fieri incipit vel deſinit, ſe prodit, ſic ut difficultas urinae, vel calculus ſubeſſe putetur.

Signa. Gonorrhoea igitur proprie cognominata, ex eo, quod ſemen profluit aquoſum, atque citra coëundi potentiam, et citra ſenſum, cognoſcitur. Quandoque vero cum aliqua voluptate promanat. Corrumpitur etiam ſenſim univerſum corpus et gracileſcit, praeſertim circa lumbos. Os quoque ventris quibuſdam reſolvitur, et toto corpore non ſolum relaxantur, imbecillique fiunt, ſed et ſicci, graciles, pallidi, caviſque oculis cernuntur. Si a copia ſeminis eſt, talis coacervatur in eis, qui venerem exercere conſueverunt. Seminis acredinem agnoſces, ſi tentigo accedat, ſi pudendum erigatur, aut intumeſcat, ſi cumulatim et cum aliqua delectatione fundatur, et ſi foetidum ſit. Ex ſeminis etiam colore, flavitie, ac ſubſtantia, quando bilioſius ac tenuius apparebit, iudicabis. Idem etiam tum victus, tum ſuperior vita manifeſtabunt, nec non mordax ac praecalidum ſemper ſentietur.

Si

Si citra univerſalem convulſionem ipſa vaſa duntaxat patiuntur, ea diſpoſitio non alio modo generatur, quam quaevis alia particularis convulſio. Si enim intento pudendo contigerit, convulſioni quodammodo ſimile malum erit: quemadmodum ſi non intento pudendo evenerit, retentricis in ſeminariis vaſis imbecillitatem conſequitur.

Prognoſtica. Porro licet omnibus aetatibus oriatur profluvium ſeminis, maxime tamen contingit pubertatem tranſgreſſis circa decimum quartum annum. Id non ſolum viris, ſed et mulieribus accidit. Quamvis in foeminis aegre tollatur affectio, et in eis frequens eſt.

Diſcrimen inter Gonorrhoeam muliebrem, et uterinum fluorem. Cum uterino quidem fluore convenit, quod humor aſſidue promanet: verum diſtat, quod multo hic ſit humor craſſior, quod vix unquam deſit ulcus ab acri virulentoque natum excremento: adhaec quod fuſis menſtruis, haec fluxio non deſinat, quum uteri fluor in ipſis menſtruis, et paulo poſt ceſſare ſit ſolitus. Raro perit aliquis hoc morbo. Interdum tamen hominem reddit effoeminatum, mollem, ſegnem, timidum, extenuatum, incurvum, imbecillem, ut obiter iam dictum eſt.

Curatio. Vniverſim pro curatione tum cibis, tum medicamentis refrigerantibus, exſiccantibus, et adſtringentibus utendum, potiſſimum ſi ſeminis adeſt copia, et facultas retentrix imbecilla eſt. Curatio namque communis eſt cum ea, quae omni fluxioni adhibetur. Quare aër

ad

ad frigidum ſiccum vergat. Somnus ſit moderatus, et in frigido cubili capiatur, in latus ſcilicet alterum decumbendo, ut forma ſupina vitetur, ne lumborum arteriae ſupercaleſiant. Vitetur pulvinarium copia, et lectus valde mollis. Quaedam etiam herbae ſubſternantur, ut portulaca, nymphaea, ſolanum, lactuca, roſae, vitis folia. In quiete et animi tranquillitate contineantur aegri: quamvis poſt prima tempora exercitiis aegros committere convenit, quibus totum corpus, parteſque affectae confirmentur. Alvi excrementa quotidie ſponte reddantur, vel arte, ut clyſteribus vim refrigerandi habentibus. Abſtineant a ſpectaculis et lectionibus, quae rei venereae uſum in memoriam revocant, imo omnem veneris cogitationem excludant. Cibis utantur, qui aegre corrumpuntur, et difficulter permutantur, ac reſiccandi poteſtate valent. Quare lentes praebendae cum aqua et aceto, et lac ſeminis cannabis, et ſemen ipſum cum ſale toſtum, et pyra aſſa, et avellanae toſtae. Si eſt ab acredine, utendum lactucis, endivia, cucurbita. Vitandi etiam cibi flatuoſi, ac ſimul valde calidi. Nam ut cibi bene nutrientes, flatuoſi, ac totis ſubſtantiis familiares, et calida medicamenta ac flatuoſa generant ſemen, ſic et ſemen exſtinguunt ipſum exſiccantia et refrigerantia omnia, quaeque totis ſubſtantiis ſunt contraria. Quae enim refrigerantia id cogunt, incraſſant, et ſtabile reddunt, tum edulia, tum medicamenta, vim habent

habent ſupprimentem, non autem corrumpentem: ut lactuca, cucurbita, mora, cucumeres: quae reſiccant, prorſus ne eſſe quidem ſemen permittunt, ut nymphaea, vel etiamſi calida ſint natura, velut ruta, eius ſemen. Qua de re ubi tenue, acre, ac bilioſum, quod emittitur, fuerit, infrigidantibus magis quam ſiccantibus tum cibis, tum medicamentis utendum. Nam hi contemperantia refrigerantiaque exigunt, ut genitura ſenſim craſſior et temperata reddita, non amplius effluat. Cum praedictis cibis viticis ac cannabis ſemen praeſertim toſtum, rutae ſemen ac folia, lactucae ſemen et cauliculi, nymphaeae radix et ſemen praebenda ſunt. Potus ſit aqua frigida fluvialis, vel in qua ferrum ſaepius extinctum ſit, vel aqua cinnamomi. A vino, et acrium rerum uſu abſtineant. Exercitationibus, frictionibus utantur validis, et balneis aquae dulcis, et temperatis: quanquam et iis, quae medicamentaria qualitate praedita ſint, velut ſunt in albulis aquae ſapore ſubſalſo, et tactu lactei teporis: modo eorum caliditas actualis fuerit tepida, aut infrigidetur.

Medicamentorum ratio.

Quod reliquum eſt, etiam conducit ab initio ſanguinem mittere ſecta vena interna cubiti, ſi ſanguinis fuerit copia, et veneris praeceſſerit inſueta abſtinentia. Deinde venter purgandus eſt caſſia fiſtula, et ſimilibus. Lumbi etiam inungantur roſaceo, omphacino, ac pauco vino cum linteis lineis, aut oleo

nymphaeae, violaceo, unguento roſaceo, et ſimilibus. Aut ſpongiae poſca imbutae adhibeantur. Deinde cataplaſmate utendum ex palmulis, malis, acacia, hypociſtide, oenanthe, rhoë. Fiunt et inſeſſiones ex lentiſco, rubo, myrto in vino auſtero diluto. Per intervalla quoque adhibeantur unguenta ex caera, et roſaceo, et ſucco aliquo adſtringente ac refrigerante. Tamen ab aſſiduo refrigerantium uſu cavendum. Intro etiam aſſumant, quae ſemen exſtinguunt, ut ſunt viticis ſemen torridum, atque folia ſeu flores, cannabis ſemen, lactucae, ſeu nymphaeae ſemen et radix, quae cum vino nigro auſtero in potu exhibeantur: aut ex aqua chalybeata praebeantur: aut in qua portulacae aut ſanguinariae folia decocta fuerint, in iis potiſſimum, quibus ſemen bilioſum et acre reperitur. Quibus etiam confert cortex radicis halicacabi cum eadem aqua exhibitus. Ruta quamvis calida, a tota ſubſtantia, non ſolo temperamento ſemen coagulat, et corrumpit. Plumbi quoque lamina multis locis perforata lumbis alliganda eſt. Cuius duritiem ſi ferre nequeant, ex praedictis herbis quaſdam arefactas ſibi ſubſternant. Diacyminum, dianiſon, diacalaminthes a recentioribus commendantur. Aut huiuſmodi paſtilli: ℞. *Seminis rutae, agni, et urticae ana* ℈j. *ſeminis lactucae, portulacae, plantaginis, papaveris albi ana* ℈j. *ſeminum coriandrorum, et cannabis torrefactorum ana* g. iij. *diacalaminthes*

thes ℨij. *cornucervi uſti, ſeminis roſarum, ſantalorum et corallorum rubrorum ana* g. vij. *ſeminis melonum* ℨiij. *ſacchari diſſoluti in aqua roſarum* q. ſ. *formentur paſtilli, quorum unus cum vino nigro praebeatur.* Pulvis alius. ℞. *Seminis lactucae, portulacae, ſeminis viticis ana* ℨij. *aniſi, cymini, foliorum et ſeminis rutae ana* ℨj. *calaminthes* ℨjß. *Huius pulveris* ℨß. *bibitur in ſeminis fluxu ob acredinem: ob relaxationem vero cum aqua cinnamomi.* Eiſdem fere remediis curantur, qui nocturnas pollutiones patiuntur. Nam ab eiſdem cauſis malum oritur.

CAPVT XLVI.

De Priapiſmo et Satyriaſi.

Priapiſmi nomen a priapo deductum eſt, quem poëtae arrectum pudendum ſeu colem habuiſſe fabulantur. Coles autem vel mentula, eſt corpus nervoſum, undiquaque fiſtuloſum ac durum, excepta ea parte, quam glandem vocant. Id protinus ubi animal ad coitum inſurgit, diſtenditur a facultate naturali, quae illum attollere poteſt. Eas enim actiones quarum gratia a natura inſtitutae ſunt, partes protinus ab initio citra doctrinam aggrediuntur, cum uſus requirit. Et cum ſic extenſus fuerit, a vaporoſo ſpiritu ab arteriis influente in tumorem attollitur. Ita vero comparatus eſt non modo coitus cauſa, ſed *Priapiſmus unde dictus.*

 ut

ut ſemen quam longiſſime iaculetur. Quando igitur nullo praecedente ad libidinem ſtimulo atque deſiderio, aut acquiſititio calore, talis pudendi extenſio ad longitudinem fit, priapiſmus appellatur.

Priapiſmus quid. Quare priapiſmum deſcribunt colis arrectionem, et incrementum permanens citra libidinis ſtimulum, cum inflammatione quadam et dolore conſiſtens. Permanens vero additur, quia quibuſdam ſupine decumbentibus, aut aliter concalefactis renibus, inflatur colis, ſed affectio non eſt permanens, et acquiſititius calor eſt.

Satyriaſis. Quod ſi cum colis tumore ſeu augmento, eiuſdem colis palpitatio contingat, affectum appellare ſatyriaſim conſueverunt, a ſatyrorum ſalacitate, ſeu propter inexplebile coëundi deſiderium, et quod ſatyri ſemper arrigere dicantur. Quanquam vero duo praedicti affectus apud pleroſque confunduntur, tamen veriſimilior eſt eorum ſententia, qui ſatyriaſim dicunt eſſe vitium in cole, quo is continenter erigitur cum quadam laſciva palpitatione, multaque libidinis opinione. In priapiſmo arrectum eſt pudendum ſine veneris deſiderio, ac quodam quaſi tetano diſtentum.

Pars affecta. Pars igitur affecta eſt colis, ſive praecipuo et proprio affectu, ſive ſecundario et per conſenſum afficiatur. Id ex eius actione laeſa confirmatur: de qua dictum eſt paulo ante.

Affe-

Affectus ipſe morbus eſt in magnitudine ſeu quantitate, nempe ex inflationum genere, ac praeter invitam arrectionem ipſius pudendi, inflammatio et dolores contingunt, quales tetanici habent, qui reliquis membris diſtenduntur. *Affectus.*

Eius cauſa eſt plenitudo nervi fiſtuloſi, vel arteriarum, aut etiam utriuſque, cum ex priori conditione mutantur. Ea vero plenitudo fit, vel ob arteriarum ora immodice patentia, vel ob vaporoſum ſpirituum in fiſtuloſo nervo ortum. Crebrius autem fit ob arteriarum ora patentia: quippe cum facilius ſit ea diſtendi, quam flatuoſum ſpiritum in nervo generari. Flatus autem a craſſis humoribus oritur vi caloris acrioris, et a ſemine retento. Et flatulentus ſpiritus fit in his, qui acribus cibis utuntur, a venere abſtinent, aut lumbos cinctura comprimentes calefaciunt, aut ſuper lumbos cubant. Quidam e recentioribus volunt foeminis ob eaſdem cauſas hunc affectum accidere, et ob menſium retentorum flatuoſam ſubſtantiam. His enim et rigidum fit ſaepe collum uteri ſine veneris appetentia, non aliter quam dum venerem appetunt. Alii ridiculum putant dicere eas tentigine laborare. Fit etiam priapiſmus in iis, qui coitu incaluerunt, et tunc videtur laſſitudo tenſiva. Fit quoque frequenter ob penis ulcera, quae cum calefactione ſunt, tumque diſtenditur: vel quia inflammatio eſt in glandulis paraſtatis: vel ulcus eſt in ſummo pudendo, ad quod curan- *Cauſa.*

dum acria ponuntur. Satyriaſis cauſam nonnulli tradiderunt pulſum teſtium, ac veluti ſingultum quendam colis cum intentione ac tentigine, qui ſequitur inflammationem receptaculi ſeminalis. Quemadmodum et alii ſatyriaſim mulierum deſcripſerunt, ad quam ingens ſequatur pudendorum pruritus cum dolore, ita ut mulier aſſidue locis manus admoveat, atque adeo intolerabili veneris deſiderio contabeſcat, et ſalſi humoris effluentis acrimoniam ac mordacitatem percipiat.

Signa. Qui priapiſmo laborant, perinde atque ii, qui diſtenſione nervorum correpti ſunt, dolent. Inflatum enim et diſtentum pudendum convulſionis modo afficitur. Si in fiſtuloſo nervo flatuoſus ſpiritus genitus fuerit, ex continua, quae praeceſſit titillatione dignoſcitur, quemadmodum ubi ſupra modum arteriarum ora fuerint patefacta, ac propterea ſpiritus multitudo ad colem effluat, nullum tale ſymptoma praecedere ſolet. Ex quacunque cauſa pateſiunt vaſa, colem ipſum ſecundario et per conſenſum laborare notum eſt, ut ſi ſpiritus flatuoſus adeſt, ipſum proprie ac praecipue infeſtat. Priapiſmus agnoſcitur in foeminis, quando uteri ſtomachum diſtentum ſentiunt cum dolore, iuxta os pubis: ſine pondere, ſine febre, ſine uteri praefocatione, cum veneris appetentia, cum quadam uteri palpitatione: atque ita cum ſatyriaſi confunditur.

Acci-

Accidit hoc vitium iuvenibus magis, quam aliis aetatibus. Neque ipſum eſt diſpiciendum. Nam ex praecipiti perire ſolent, niſi auxilium confeſtim auferatur. Cum vero moriuntur, ventre inflantur, et frigidum exſudant. Quidam ex praecipiti pereunt, ob convulſionem pudendi. *Prognoſticon.*

Victus et pharmaca ſint attenuatoriae facultatis citra manifeſtam calefactionem. Victus (inquam) qui flatui adverſetur et ſiccet, abſtinendumque a calidioribus cibis, qui materiam in ſpiritum reſolvant, aperiantque arterias tendentes in pudendum: nec duntaxat ab eis cavendum, ſed et ab his, qui viſcoſum humorem pariunt, aut multum ſemen efficiunt. Quinimo primis diebus in inedia ſerventur. Dein cibum ſumant paucum, generis frumentacei, leviter attenuantem, nec omnino inflantem, ut dictum eſt. Eoſque in aquae potu continere, ſeu in aqua, in qua coriandri ſemina praeparata fuerint, incocta, ſitimque inducere oportet. A vino abſtinendum. Exercitium et frictio ſpiritibus recte diſcutiendis proderunt. Motu autem et exercitio utantur potiſſimum parvae pilae, ac frictione partium ſuperiorum. In latus decumbant, ſubſternendaque in ſtrato ſunt ea, quae ad ſeminis profluvium alias dicta ſunt. Similiter a ſpectaculis, narrationibus, turpi conſuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quae ad venerem excitare queunt, penitus arcendi ſunt. Nam qui praeter vi- *Victus ratio.*

ctum calidum humidum, quo ſemen rurſum gignebatur, etiam turpibus deſideriis non ceſſarunt, hi quoque poſt mortem rectum intentumque habere pudendum deprehenſi ſunt. Nulli venus prodeſt, niſi quibus ex huius abſtinentia ſemen abundare coniicimus. Victus itaque ſummatim ſit infrigidans, qualis ad gonorrhoeam dictus eſt. Quamvis inclinante malo, aut attemperato calore, expediat calidis et ſiccis medicamentis uti, quae flatum diſcutiant. Ptiſana hordeacea, ſeu puls ex hordeo convenit eis, vel puls ex lentibus. Potus ſit aqua hordei, vel chalybeata.

Medicatio. Quod ad medicamenta ſpectat, antequam ad ea deveniamus, quoniam iuvenibus accidit hic affectus, eapropter his ſanguinis miſſio eſt ſalutaris. Quare propter dolores ac inflammationes ab hac affectione prehenſis venam ſecare convenit, potiſſimum ſi a venere praeter conſuetudinem abſtinuerint, et multo ſemine abundent. Secetur autem interna dextri cubiti vena: utpote quae celerrime et plurimum ex iis, quae principes ſunt partibus, vena haec corpus vacuat. Secatur etiam media, et retentis menſibus ea, quae eſt in malleolis interna. Si vitioſi ſucci redundabunt magis in corpore, purgentur. Vomitoria tamen potius conveniunt, quam alvum ſubducentia. Si vomitoria reſpuit aeger, aut ad ea fuerit inſuetus, leviora cathartica propinanda ſunt, quae leniendo purgent, ut mel aëreum, ſaccharum violaceum, ſyrupum roſarum pallidarum,

lidarum, vel levibus clyſteribus alvus leniatur per malvae et betae decoctum, pauco mercurialis ſucco admixto. A nimium acribus et fortioribus abſtinendum, ne inflammationes exacerbentur. Nec minus cavenda ſunt, quae facultatem ciendae urinae obtinent. A ſanguinis miſſione ac purgatione caeratum ex ſimplici roſato factum, ac cum aqua frigida ſubactum, pudendo et lumbis imponatur. Lumbis etiam, quae evidenter refrigerant, adhibenda ſunt, ut ſemperviva, ſolanum, portulaca, hyoſcyamus. Coles et perinaeum aliquo leviter refrigerante illinantur, vel argenti ſpuma, cimolia, ceruſſa, ſi aceto, vel poſca, vel aqua ſint diluta. Verum ipſi affectae particulae medicamentum admovendum, quod pro caloris abundantis portione refrigerare debet. Alioqui valde frigida cavere oportet, praeſertim, quae adſtringunt, et torporem inducunt, ne affectus difficilis ad diſcutiendum reddatur. Optimum eſt medicamentum, quod ℞. *Olei roſati* ℥ ß. *chamaemelini* ℥ß. *ſucci ſolani, vel ſempervivi, vel portulacae* ℥ß. *argenti ſpumae et ceruſſae ana* ʒij. *caerae et aceti parum, fiat unguentum.* Dentur et quae a proprietate valent, nymphaeae ſemen ac radix, viticiſque ſemen, atque etiam rutae. Ea potui exhibenda ſunt. Sed ruta viridis obſoniis admiſcetur. Calefacientibus his et exſiccantibus in fine magis utendum: quippe quae reliquias humoris prorſus abſumunt. Dentur et quae genituram infirmare poſſunt et extinguere, de

quibus capite ſuperiori. Si prorogabitur vitium, cucurbitulae cute ferro inciſa pubi defigendae ſunt: praeſertim, ſi ſanguinis multitudo adeſſe adhuc videatur. Et hirudines etiam admovendae eodem caſu. Fiunt et a iunioribus epithemata ex aqua roſarum, pulvere ſantalorum, et pauco aceto. Ceruſſa quoque cum ſtillatitia aqua roſarum utilis eſt, et ſemen peponis ac cucurbitae: et ſucco portulacae et ſolani caphura miſceatur, et in his lintei madefacti lumbis ſuperponantur. Decocto autem rutae ac viticis calido genitalia foveantur: ſeu folia rutae, et vitex in aceto macerata, deinde elixa et malaxata lumbis et pudendo emplaſtri modo imponantur. Si ob copiam ſeminis et ſanguinis affectio ſit, vena poplitis ſecetur. Foveatur pars aqua frigida, ſucco plantaginis, nenupharis, et ſimilium. Si fiat propter medicamenta venerem irritantia, abluatur pars aqua tepida, et foveatur in poſca: ceſſabitque affectus. Si ob ulcus, interim abluatur, et refrigeretur iniecta aqua nenupharis, myrti, plantaginis. Si poſt immodicum coitum accidat, oleo roſato vel oxyrrhodino pars foveatur. Obambulet per frigida loca, abluat pedes frigida, et refrigeret renes. Conveniunt unguentum album infrigidans, caeratum ſantalinum, unguentum populeonis, unguentum album ex ceruſſa. Intus non eſt inutile dare tabellam diagalangae ad diſcutiendos flatus, ſi ab illis malum fiat. In ſatyriaſi mulierum a principio vena ſecanda eſt:

eſt: alimentum detrahendum, pubi et lumbis illinenda, quae vehementer refrigerant, ac contrahunt. Recentiores quidam, ut confundunt pruritum uteri cum priapiſmo eiuſdem, ſic pruritus curationem tradunt, a quovis humore uſto pendeat. Eam qui deſiderabit, illos conſulat.

CAPVT XLVII.

De Impotentia venereorum.

Impotentia ad rem veneream exercendam contingit quibuſdam, quamvis ea uti cupiant, contrarius ſcilicet affectus ei, qui praecedenti capite declaratus eſt. Sunt autem illis ignava et impotentia genitalia membra, quae Graeci ἄπρακτα vocant.

Quare in ea affectione laborat ea pars, (nempe pudendum) cuius proprium munus eſt, ubi ad coitum conſurgit animal, media eius naturali facultate, quae ipſum attollere poteſt, ut protinus diſtendatur. *Pars affecta.*

Affectio autem ipſa ſymptoma eſt noxae functionum naturalium, ac eiuſdem pudendi proprie ablatae. *Affectus quis.*

Excitatur ut plurimum ex pudendorum reſolutione, quae ob frigidam aliquam intemperiem in eis exortam efficitur, vel ob ſeminis inopiam. Poteſt et excitari renum praeſertim occaſione, aut aliquarum partium prin- *Cauſae.*

cipum,

cipum, ut hepatis, lienis, cerebri. Praeterea nonnullis accidit ob membrorum generationis malam conformationem. Nam quidam ſunt, qui ob virilis membri brevitatem generationi inepti ſunt. Nonnulli etiam ſemen recta eiaculari non poſſunt, ob idque ὑποσπαδιαῖοι, id eſt ſubvulſi, Graecis dicti ſunt, quibus glans non recta, ſed ſub cane perforata eſt. Canis autem vel caninum vinculum vocatur id, quo cutis membri genitalis cum glande colligatur. Quod vitium a prima generatione contrahitur. Pudendorum autem reſolutio comprehendit teſtium refrigerationem, et vaſorum ſeminariorum, et relaxationem nervi fiſtuloſi coli inſiti. Ad teſtium vero refrigerationem ſequitur ſeminis parcitas et aquoſitas, nec non flatuoſi ſpiritus inopia, ut ad nervi fiſtuloſi relaxationem ſequitur impotentia erigendi membrum genitale. Nam qui membra frigida habent, non poſſunt alimentum ſufficiens attrahere, aut in ſemen convertere. Cauſae autem, quae infrigidare aut humectare poſſunt colem ac teſtes, ſunt otium, nimia ventris pinguedo ſeu omenti moles, potus aquae frigidae, uſus medicamentorum refrigerantium, qualia in renum inflammationibus, vel teſtium, vel priapiſmo admoveri ſolent. Seminis quoque inopia fit, propterea quod ſemen exſtinguatur ex ſenio, ex morbo, ex cauſis omnibus, quae inſitum ſpiritum roburque diſſolvunt: ex incantamentorum maleficiis, et ex medicamentis, quae genitale

ſemen,

ſemen, aut proprietate, aut qualitate manifeſta perimunt.

Signa. Si eſt colis reſolutio, tum ex praeſentibus, tum ex iis, quae praeceſſerunt, dignoſces, nempe ex corporis natura, temperamento, aetate, praecedente victus ratione. Praeterea ſemen emittunt ſine erectione, ac ſine ea venerem appetunt, et tentiginem ſentiunt. Seminis inopia cognoſcitur, quando conantes cum labore paucum ſemen emittunt, et id cum animi deliquio, et facultatum naturalium intercidentia. Praeterea ex notis, quae frigiditatem cordis ac teſtium demonſtrant. Seminis frigiditas dignoſcitur ex tenui et aquoſa ſubſtantia, et infoecunditate.

Prognoſticon. Si impotentia eſt vitio alicuius partis nobilis, aegre corrigi poteſt.

Curatio. Curatio qualis eſſe debeat, notum eſt. Namque tam alimenta, quam medicamenta illis conveniunt calefacientia et inflantia, nec non ſeminis gignendi potentia praedita. Quare cibi offerantur, qui bene nutriant, ac flatuoſi ſint, totiſque ſubſtantiis familiares. Medicamenta quoque calida ſint, et flatuoſa abſque deſiccatione. Talia enim ſemen provocant, quod et ipſum excrementum eſt benignum, ac flatulentum. Sed ut ad cibos revertamur, carnes conveniunt gallinarum, caponum, perdicum, phaſianorum, iuvenum columbarum, turdorum, merularum, nec non reliquarum avium montanarum: maxime perdi-

perdicis ova, ac gallorum teſticuli ad coitum excitant. Cum his carnibus nullus acidus ſuccus miſcendus eſt. Acetum enim et acida omnia ſemen exſtinguunt, et flatus generationem coërcent. Conveniunt et bulbi, cicer, fabae, nux pinea, paſtinacae radix, rapa, porri, erucae tum folia, tum ſemen maxime agreſtis, cardui radix, orminum, aniſum, foeniculum, amygdalae dulces, grana pini, polypodes, concharum genera: uva quoque dulcis recens, erucae ſemen tritum, cum vitellis ovi in pulverem redactum, et aſſumptum commendantur. Vinum bibant odoratum et ſubrubrum, vitentque omnino aquae potum. Infernas corporis partes exerceant. Equitatio eis confert. Dormiant lectis mollibus ac ſuper dorſum. Lumbos cingant, modice comprimentes faſcia panni tincti cocco. Lectionibus ac ſpectaculis aſſideant, quae ad coitum cohortantur. Odorent ſaepe moſchum, galliam, et ambram. Abſtineant ab omni ſanguinis miſſione et purgatione, niſi alio morbo laboraverint. Inter medicamenta ſcincus et ſatyrion, ut inter alimenta medicamentoſa lini ſemen, et eruca locum habent. Teſtes vulpis ſicci: partes etiam renes ſcinci amplectentes, maior bulbus orchis herbae tentiginem faciunt, et pudendum cervi aridum unius drachmae pondere praebetur. Iuniores praeſcribunt *diamoſchum*, *diambram*, *diaſatyrion*, *diatrium pipereon*, *dianthos*, *diagalangam*: *cuiuslibet* ʒj. vel ij. *dantur cum*

unciis

unciis quatuor vini. Naturalia continue unguento confricantur ex olei liliacei et de caſtoreo ana ℨj. *piperis, pyrethri, cyperi, myrrhae, ſulphuris vivi ana* ℨj. *moſchi* granis iiij. Huiuſmodi unguento teſtes, perinaeum, lumbi, os ſacrum illinuntur. Cor item caleſit linimento ex gallia et ambra in oleo de ſtyrace, vel belzuino. Teſtes et genitale ex iiſdem liniuntur, aut oleo de ſcinco, aut vulpino, aut irino, nucis moſchatae, cum myrrha et caſtoreo. Vinum mulſum poſtrema menſa bibitur. A proprietate valet genitale cervi. Valet et in eum uſum paſtinaca melle condita, addito zingibere, pipere, et caryophyllis.

CAPVT XLVIII.

De Suppreſſione menſium.

Quam vocant menſium ſuppreſſionem Latini, Graeci ἐποχὴν ἐμμήνων ἢ καταμηνίων appellant. De ea prius quam agamus, nonnulla de utero, deque menſibus ipſis dictis, in gratiam ſtudioſorum praefabimur. Vterus inter partes animalis deſtinatas generationi praeter colem et teſtes, (de quorum affectionibus proxime tractavimus,) a natura conditus eſt, tanquam aptum concipiendi inſtrumentum, et ad foetus augmentum opportunum. Et quamvis ea pars in mulieribus eſt imperfectior, intus ſcilicet poſita, quae-

que

que ab imbecillo calore foras propelli non potuit, cum et ipſamet mulier viro ſit frigidior atque imperfectior, hanc imperfectionem tamen magna utilitas eſt conſecuta. Nam cum mulier alimentum, quod confeciſſet, propter innatam frigiditatem totum diſcutere non poſſet, ſanguis multus generationi et alendo foetui deſtinatus, a natura ratis ſtatiſque diebus ſemel in menſe excernitur per venas, quae utero committuntur: non quod ab utero trahatur, ſed quia eo mittitur, niſi in foetum abſumatur in iis, quae conceperunt, quaeque praeſertim aetate florentes ſunt, quia in ſenibus, cum vires ſint imbecillae, ſatis eſt, ſi alimentum ad proprium uſum conficiatur. In iis autem, quae augentur, nil ſuperfluum relinquitur, quod nutritione et auctione ſimul illis opus ſit. Inde itaque menſtrui, vel menſium nomen deſumptum eſt, non a propria quidem ſubſtantia, ſed ab accidente; quod ſingulis menſibus eius ſanguinis excretionem natura moliatur. Vnde multi contendunt, non eſſe praeter naturam, niſi quantitate. Nam ſi in eo maleficia reperiantur, quae *Plinius* commemoravit, ea illius corruptioni et diuturnae morae in utero, cum e vaſis excidit, accepta referri debent. Neque haec purgatio fit, quod ſanguis ſit vitiatus. Alioqui mulieres laederentur tempore impraegnationis et lactationis, et foetus, qui ſanguine menſtruato augetur, novem menſibus nutritur. Imo et poſt nativitatem nutritur lacte, quod ex men-

menſtruo ſanguine fit. Hoc autem evenit ſanguini, quod ſemini propter aëris alterationem. Nam extra vaſa putreſcit, et naturam venenoſam induit. Quod autem ſingulis menſibus excernatur, ut alii volunt, huius periodi cauſam nemo vel ad vitioſam qualitatem, vel ad ſanguinis redundantiam referat, ſed in naturae vim, quae omnia certis legibus adminiſtrat, vel in ſempiternos lunae curſus, quae ut luminum varietate tum creſcens, tum decreſcens menſem dimetitur, ita hominis maximeque foeminae humores rata ordinis conſtantia regit ac moderatur. Effluit autem is ſanguis duarum heminarum Atticarum menſura, idque duobus aut tribus diebus. In iis, quae plus ſanguinis habent, ad quinque, ſeptem dies, raro ad duodecim: in iis, quae ſanguinem craſſum, aut venas exiles, etiam plures dies vacuatur. Maiorem copiam faciunt ratio vitae plenior, otium, temperamentum, frigiditas, tenuitas ſanguinis, acrimonia, amplitudo vaſorum. Initio et in fine pauciores ſunt, et tenuiores. Intermedia purgatio plures habet craſſiores. Porro aliae ſingulis menſibus purgantur: nonnullae uno, aut pluribus menſibus intermiſſis. Interponuntur viginti duo dies, aut ad ſummum triginta. Multis deſiderio coitus, quo tenentur, menſtrua ter in menſe citantur, donec concipiant. Quibuſdam mulieribus cum albae et molles fuerint, diutius ſolent menſes permanere, tum de aetate earum intelligendo, tum

etiam de diebus, quibus purgantur: quemadmodum contrario modo affectis, nigris (inquam) duris, ac gracilibus contrarium evenit. Exceſſus et defectus in vitio eſt. Si exceſſus, tenues fiunt: foetus marceſcit. Si defectus, craſſae fiunt, nec facile concipiunt: quamvis conſtet multas concepiſſe, antequam fluerent menſtrua. Naturalis purgatio ceſſat quadrageſimo, aut quadrageſimo quinto, aut ſexageſimo aetatis anno. Incipit decimo quarto, vel decimo quinto, quo tempore ceſſat incrementum. Quibuſdam vero vigeſimo ob pituitam et ſanguinis paucitatem. Porro praegnantibus menſes ſupprimuntur, ut et ſterilibus. Reſiſtunt etiam lactatione. Cantrices, ſaltatrices, mulieres calidioris temperaturae, fortibus exercitiis utentes et agreſtes non purgantur. Cita et feſtina menſium eruptio, vitae brevitatem indicat, ob alteratricis potentiae imbecillitatem: niſi praecox a venere ſit. Coitus enim viam familiarem menſibus reddit. Atque profluvium menſium decreſcente luna contingere putavit *Ariſtoteles*. Iunioribus in coniunctione et plenitudine profluere menſes omnibus in confeſſo eſt. Quibuſdam praegnantibus uſque in poſtremum gerendi tempus menſes eveniunt, ſed eis accidit, ut proles infirma procreetur. Quamdiu lac emanat, menſes magna ex parte non exeunt. Natura enim ita fert, ut humor pluribus locis erumpere non ſoleat. Nam et mariſcas habenti deteriores fiunt purgationes.

Itaque

Itaque menſes dicuntur impurioris et crudi ſanguinis per uterum vacuationes, quae ſi ſecundum naturam ſupprimantur, nulla inde moleſtia mulier afficitur. De ea ſuppreſſione hic nobis non eſt ſermo. *Menſes quid ſignificent.*

Sed ſi menſes non appareant, quo tempore ſolebant, idque vel totius corporis vitio, vel uteri praeſertim, ſemper haec affectio, utero tribuenda eſt, vel primario, vel ſecundario et per conſenſum. Namque a toto corpore tanquam quod eſt ſuperfluum ad uterum transmittitur. Quare uterus afficitur, cum ad eum, quae antea venire ſolebant cum haberet ſecundum naturam, non perveniunt. *Pars affecta.*

Quod autem hoc vitium in genere ſit retentorum immodice, omnibus in confeſſo eſt. *Quis affectus.*

Cum itaque ſubſiſtant menſes peculiari vitio uteri, id accidit ei propter intemperiem frigidam, vel calidam. Haec conſumit, illa ſanguinem tenaciorem reddit, vaſa uteri obſtruit. Vel in cauſa eſt denſitas uteri atque duritia connata, vel acquiſititia. Item anguſtia venarum eius a principio congenita, ubi ſcilicet hac parte foemina male eſt formata, aut eorundem vaſorum compreſſio, quae ex his, quae circumiacent, fit, cum videlicet corpus pingueſcit. Nonnunquam etiam propter callum in ore uteri obortum, aut carnis excreſcentiam. Quibuſdam cicatrices ulcerum, quae in utero anteceſſerunt, vaſorum ora, a quibus ſanguis in uterum ferebatur, obſtruxerunt. *Cauſae.*

runt. Quibuſdam poſt aborſum ore uteri exulcerato, ac deinceps ad cicatricem ducto, coitio vel compactio ſupervenit. Sic ob inflammationes, cervicis diſtorſiones, ſuppreſſio ſupervenit. Quibuſdam etiam a natura data eſt membrana circa uteri collum, aut orificium, ut in iis, quae ἄτρηται, id eſt imperforatae nominantur. Interim quoque menſes ipſius ſanguinis occaſione, qui ad ipſum devenit, retinentur, quoties vel craſſum eſt, vel glutinoſum, quod vacuatur. Totius autem corporis culpa retinentur, tum propter plura exercitia, tum victus rationem, tum propter ſuccorum ad alias partes inclinationem. Et ſi haec ſint mediocria, minor erit quam pro naturae modo purgatio: ut ſi per nares vel ſedem ſanguis delatus ac vacuatus fuerit. Aliis etiam quod e thorace multum ſanguinem reiecerint. Aliis quod e diſſecta vena potiſſimum ex cubiti venis plurimum ſanguinis promanaverit. Quaedam vero ob plenitudinem non purgantur. Sudoris quoque multitudo, aſſidui vomitus, alvi profluvia, ac puſtularum omne genus, quae in cute effloreſcunt, idem ſaepe efficiunt. Propter etiam acutos maximoſque morbos, et ob alimentorum vel paucitatem vel multitudinem menſes ſupprimuntur. Addendae ſunt cauſae externae, ut aſſiduae curae, immodicus timor, moeror ingens, (in quibus rectrix facultas alio occupatur) ingreſſus in aquam frigidam, crurum in eadem lotio, eſus lactis, aceti, aut rerum

acida-

acidarum interim dum menſes purgantur: ictus, flagella, quoniam in partem aliam avertunt.

Quod igitur praeter naturam menſes detenti ſint, ex pluribus indiciis dignoſces. Vt ſi mulier, quae neque gravida, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, et ſi praeter naturam retinentur, aderunt haec indicia: gravitas toto corpore moleſtat, faſtidia cibi incidunt, horror inaequalis cum febre quandoque invadit, mulier tota triſtis et inquieta eſt: os uteri clauſum eſt cum quadam duritie, quo ſigno differunt ab iis, quae conceperunt. Quibuſdam dolor cum gravitate, modo in una, modo in altera parte. Dolor in coxam tranſit, ac crus ipſum, quod e regione eſt, per inceſſum claudicat. Praeterea lumborum, femorum, ſcapularum, colli, ſincipitis dolor ſequitur: qui etiam oculorum radices infeſtat. Febres ardentes, urinae craſſae, turbidae, cum quadam ſanie nigricantes, velut admixta fuligine. Si longiori tempore menſes ſupprimantur, nullamque medicus vacuationem mulieri promoveat, tumor aliquis in ilibus exoritur, oſtendens ex internis partibus quandam eſſe inflammationem. Nonnullis in extrema ilium parte panus excitatur. Vrina interdum in nonnullis difficulter redditur, interdum et plane ſupprimitur, pondus incumbit utero, commoventur morbi. Calidam intemperiem, quae ſanguinem diſſolvit, et corpus extenuat, bi-

Signa.

lis quoque abundantiam agnoſcimus ex corporis calore, et pallido colore, extenuatione, ſiti, urinae ruſedine, et ubi ſanguis aliquando purgetur, eius tenuitate, calore, acredine, morſu inter purgandum illato. Frigiditas ac ſanguinis craſſitudo agnoſcitur ex corporis frigiditate, nimia pinguedine, ſubalbido colore, intumeſcentia oedematoſa, urina tenui, aquoſa, et ſuppallida. Seu ſi a pituita copioſa et venarum ora obſtruente eſt ſuppreſſio, videre eſt aegram ſomnolentam, ad omnem motum pigram, colore candidam, plumbei coloris, pituitam aſſidue exſcreantem, et aliquando vomentem. Vrina quoque aquoſa eſſe ſolet. Idem eſt iudicium, ſi a melancholico ſucco ſupprimantur: ut in iis, quae graciliores ac nigriores ſunt, ac magis quae magnas venas habent. Hae enim craſſiorem ſanguinem ac magis melancholicum colligunt. Sic ſi ob uteri affectionem, ut ob cicatricem, carnoſitatem, aut membranam, ſua ſigna praeceſſerunt. Alia item ex aegrotantium ſermonibus, corporum habitibus, et victus ratione conięctari poſſunt.

Prognoſtica. Mulieribus, quae non pro more purgantur, ſanguinis reiectationis et ſyderationis periculum imminet. Quaedam etiam ex longa menſtruorum retentione in melancholiam, vel inſaniam, morbum comitialem, caliginem, tuſſim, dyſpnoeam (ob plenitudinem venarum, vel oppreſſo corde ab humore in pericardio,) durum viſcerum tumorem, hydropem, podagram,

gram, tremorem cordis, ſyncopen, ſterilitatem, uteri ſuffocationem, uteri tumores, ut cancrum, ſcirrhum, eryſipelas, tumorem aquoſum, flatuoſum, et ſimiles delabuntur. Quapropter proroganda eis vacuatio non eſt; cum menſtruorum ſuppreſſio offendat, maxime ſi a partu ſupprimantur. Nam non abundantiam modo, ſed inſignem etiam pariunt humorum pravitatem. Et menſibus a partu ſuppreſſis uteri inflammantur. Quibuſcunque uteri cicatrices oſcula vaſorum in utero excaecarunt, et propterea menſes detenti ſunt, penitus incurabiles ſunt; ut ſi pellicula circa collum aut oſculum fuerit adnata, niſi illa perforetur, aut reſecetur. Menſtruis deficientibus ſanguis e naribus fluens, bonum; praeſertim ſi acerbiſſimi in capite fuerint dolores. Si mulieri ceſſent purgationes, neque rigor, neque febris ſuperveniat, et faſtidia accidant, indica ipſam in utero habere. Si diutius quam par ſit ſuppreſſionem menſium ferant, vix curantur obductis et induratis meatibus.

Pro cauſarum varietate, curatio itidem variatur. Si ſubſtiterint menſes geſtationis tempore, item per aliquot periodos a partu, aut per longam inediam, aut longos morbos, quia non ſine ratione, ideo non provocandi ſunt. Si nulla exiſtente cauſa ſuppreſſionis legitima omnino nihil fluxerit, aut fluxionis periodi rarae ſint, aut ſi tempeſtiva fuerit fluxio, pauca tamen, naturam tum iuvare oportet. Si propter plenitudinem non purgantur, *Curatio.*

aliis conſentientibus vena ſecanda eſt. Imo copioſa ſanguinis miſſione ſanantur. Propterea tum cubiti, tum tali venam ſecare oportet, neque iiſdem proroganda vacuatio eſt, ſi magna fuerit plenitudo. Solae tali venae alioqui inciduntur. Alii multum ſanguinem detrahi nolunt. Copioſior enim ſanguinis vacuatio aliam vacuationem impediret. Tempus ſecandi venam eſt, tribus vel quatuor diebus ante conſuetum mulieris circuitum antevertens. Quantitatem ſanguinis nedum plenitudinis quantitas, ſed et virium robur metietur. Saepius tria vaſcula detrahuntur. Atque ubi quidpiam non urgeat, eandem ſectionem iterare convenit potius, quam ſemel universum vacuare, aut in eodem crure, aut in altero. Aliquot diebus etiam ante ſectionem victus extenuans imperandus eſt, ex ptiſanae ſucco cum aceto, vel oleribus ad eundem uſum idoneis. Sanguine vacuato medicamenta, quae menſes provocant, adhibeantur, de quibus infra, et cucurbitulae pubi atque inguinibus affigantur. Si ob nimiam caliditatem citra humorum redundantiam non purgantur, licet victus ratio illis praeſcribi poſſit, ut menſtrua purgatione opus non habere poſſint, tamen quia conceptioni penitus adverſaretur, conceptus gratia purgationes ſunt neceſſariae. Eas igitur humectare oportet. Quare aër ad frigidum humidum declinet, ſomnus ſit longior. Quies imperetur: ira, moeſtitia, timor, aliique animi affectus vitentur. Humidiori

diori cibo ac potu utantur, ptiſana, eius cremore, amylo ex lacte, oleribus, lactuca, cucurbita, peponibus, borragine, hordeo. Carnes ſint gallinarum, caponum, pullorum, aliarum avium, quae teneriores ſint, et vervecis elixae, et agnorum, hoedorum, porcellorumque. Ptiſana quoque in iure praedictarum carnium paretur ex lacte. Piſces teneras carnes habentes guſtari poſſunt, ficus, uvae maturae, pepones, cucumeres concedantur. Ova gallinarum tremula, aut ſorbilia ex uſu ſunt. Potus ſit aqua, aut vinum album, tenue, dilutum, non vetus. Balneis aquarum dulcium utantur. Summatim renutritoria, et quae hecticis confert victus ratio ſalubris eſt. Levis ſanguinis miſſio fiat inciſa vena dextri cubiti interna ad ℥ij. aut iij. Si una cum intemperie calida bilioſus humor abundabit, congruis medicamentis purgetur, ut rhabarbaro, caſſia, ſyrupo ex infuſionibus roſarum, vel violarum. Purgatoque corpore cucurbitulae pubi atque inguinibus affigantur: frictiones et vincula infernis partibus iniiciantur: poſtea medicamenta, quae ſanguinem atque uterum alterare poſſunt, ſive aſſumpta, ſive admota, adhibeantur, ut balneum aquae dulcis, inſeſſus ex malvarum, althaeae foliis, violarum, chamaemeli, hordei. Pubes et inguina inungantur oleo amygdalarum dulcium, oleo de cucurbita, cum adipe anſeris, ac butyro recenti. Fiunt et peſſi *ex contuſis malvarum, althaeae radicibus, hordeo, ſaccharo*

rubro, adipe anſeris, vel gallinae, ac priuſquam immittantur, in oleo amygdalarum dulcium, vel de cucurbita intingantur. Hoc etiam tempore cremor melonum, cucumeris, vel aqua hordei cum corticibus paretur, aut aqua capillorum veneris, vel in qua radix liquiritiae decocta ſit. Eodem tempore ſumat *tripherae magnae ſine opio* ℈ij. *conſervae cichorii, et adianthi ana* ʒjß. *capiat cum iure cicerum rubrorum in balnei egreſſu, et mox a ſaphena ſanguis mittatur.* Fit et peſſus alius, ſed magis in cauſa frigida. ℞. *Tripherae magnae ſine opio* ℥j. *myrrhae* ʒij. *galbani, gummi ammoniaci ana* ʒj. *excipiantur ſucco helxines, et artemiſiae, fingatur peſſus ex panno lineo raro, qui filo coxae alligatus in uterum demittatur.* Interdum et craſſior eſt bilis, a qua fit obſtructio: tumque ex cholagogis et phlegmagogis mixtis inſtituitur purgatio, ea lege ut meſaraicae ſemper vacuentur etiam, priuſquam obſtructiones liberentur, ne excrementa in corpus convehantur. Si melancholicus humor in cauſa ſuppreſſionis menſium fuerit, praeparatus ſyrupis, vacuetur confectione Hamech, atque aliis melanogogis. Balneo deinde, compoſitionibus, unctionibus, et peſſis dictis in retentione menſium a bile utendum eſt. Si frigida corporis intemperies prohibebit menſes fluere, calidioribus tum cibis, tum medicamentis uti expediet. Fortiora exercitia ac plurimi labores iniungentur. Vinum fulvum, odoratum, vetus exhibebitur,

ac

ac minime dulce. Inter medicamenta porro eligenda erunt, quae calore ſuo ſanguinem diſſolvunt, ut thymum, pulegium, calamintha, dictamnus, abrotanum, nepitha, ſabina, aſarum, cinnamomum, iris, ariſtolochia. Et ſi humores frigidi redundarint, praeparentur extenuanti victus ratione, cibiſque ſemper ac potibus aliquid odoratum admiſceatur: tum etiam incidentibus et tenuantibus medicamentis, ut raſato melle, oxymelite, (modo uterus affectus non ſit, aut alia quaepiam pars nervoſa,) ſyrupo de duabus radicibus, de hyſſopo, de artemiſia, de matricaria: vel decocto hyſſopi, pulegii, calamenti, origani, ſeu abrotani ex aqua mulſa. Medicamentum purgans detur ex hiera Galeni et agarico compoſitum. Et ſi validioribus egeas, pilulis foetidis, ex ſagapeno, aggregativis, de benedicta, de agarico, et aliis utere. Et quando unica purgatione humor expurgari nequit, rurſus laborans menſe proximo vacuetur. A purgatione uno aut altero die balneo convenienti lavetur, a quo inungatur venter, et ſeſe mox in lectum componat, ac ſumat medicamentum ciens menſes. Sumendis enim medicamentis tempora duo ſunt maxime idonea, alterum quidem cum tempus purgationis appetit: alterum poſt balneum, fomentationem, aut inunctionem, ut calido adhuc et ſoluto corpori medicamentum occurrens vires ſuas efficacius oſtendat. Probe facit opopanacis, ſagapeni, myrrhae, aut caſtorei ʒj. ſi exhibeatur,

beatur. Mirifice conducunt et paſtilli e myrrha. Nonnulli fermentum ad avellanae magnitudinem diſſolutum cum pauco croco propinant: alii pituitoſis mulieribus dant ligni guaiaci decoctum cum dictamno, aut hyſſopo, aut artemiſia. Noſtro more etiam ſtatim a balneo melicratum propinatur e pulegio, calamento, vel ſyrupo de praſio, hyſſopo, calamento, de bizantiis, de duabus aut quinque radicibus ad ℥jß. cum aqua cuſcutae, decocto cinnamomi. Quod ſi fortius volueris, caſtorei ℈i. aut eo plus adiicies. Balneum vero fit, ex *artemiſiae*, *meliſſophylli*, *nepithae*, *chamaedryos*, *chamaepithyos*, *thymi*, *foliorum lauri*, *pſeudonardi*, *roriſmarini ana* m. iij. *chamaemeli*, *meliloti*, *florum roriſmarini ana* p. iij. *radicum valerianae*, *radicum ruſci*, *radicum aſparagi*, *radicum apii*, *radicum petroſelini ana* ℥iiij. *ſeminum lini et foenugraeci ana* ℥iij. *florum ſambuci* p. v. *decoquantur in ſufficienti quantitate aquae*, *in qua maneat per horam*. Ex eo dum egredietur, ungatur venter infra umbilicum, parſque poſterior ei oppoſita et renes unguento ex *olei de lilio*, *amygdalarum dulcium*, *butyri recentis*, *medullae cruris vituli ana* ℥iß. *mucaginis althaeae*, *et ſeminis lini et foenugraeci ana* ʒij. *caerae parum*, *fiat unguentum*, mox ſe componat in lecto, et ſumat theriacae vel mithridatii, triipherae magnae ſine opio ana ʒß. aut iure cicerum rubrorum et porri excepta bibantur. Atque hoc, itidem et balneum diebus quatuor aut

aut quinque repetantur. Si in balneo lavari recuſat, recipiat dicti decocti fumum per infundibulum. Quibus peractis appetenti tempore eruptionis incidatur ſaphena pedis dextri, ſanguiſque ad ℥ij. vel iij. detrahatur. Si non permittat, ut vena incidatur, cucurbitulae feminibus ac popliti affigantur, aut fiant ſcarificationes malleolorum, ſive ſcalpello, ſive per hirudinum applicationem: potiſſimum ſi mulier albidior, aut carnoſior fuerit: ut cui parvae ſunt venae, et quae ſanguinem tenuem acervat. Praeterea dicto balneo arte parato praeferendum eſt balneum naturale, ſi haberi poterit. Fiunt et ſaccelli ex artemiſia, pulegio, chamaemelo, calamintha, ſavina, maiorana, qui calefacti in latere irrorato ex pauco vino albo applicentur, et iis ſaepius foveantur partes circa uterum. Inſuper ſuffitus ora vaſorum aperit obturata, humorum craſſitudinem extenuat, obſtructiones incidendo liberat. Tamen quae fortiter ſiccant, vel calefaciunt, materiam abſumunt, et ex eorum uſu ſanguis craſſior evadit: quemadmodum et illa in iis, quae fervido ſanguine abundant, minus conveniunt. Fiunt autem ſuffitus ex benzoin, ſtyrace calamita, nigellae Romanae ſemine, et agni caſti, pipere, et caeteris aromaticis, quae vim aperiendi obtinent: ex quibus fit pulvis, qui in foculum immiſſus fumum reddit excipiendum per infundibulum in locis muliebribus: aut fiunt trochiſci, qui terebinthina excipiuntur. Adhaec ſudor minime

me ciendus eſt, quia avertit et impedit menſium purgationem, alio derivando materiam. Quapropter balnea vel ſtuphae conveniunt duntaxat, ubi ſanguis craſſus eſt ac lentus, ut humores liquefiant. Sed id fieri debet abſque magna ſudoris provocatione. Neque etiam opiatae multum aperientes conveniunt, quia plus reſiccant, quam iuvent. Fit quoque inunctio in imo ventre, pube, inguinibus, quae recipit *olei liliacei*, *irini ana* ℥j. *olei amygdalarum amararum, de capparibus, ſucci rutae, ſavinae, artemiſiae ana* ℨiij. *ladani* ℨvij. *cum caera fiat unguentum.* Peſſis quoque utendum primo mitioribus, deinde validioribus. Mitiores fiunt ex adipe anſerino, gallinaceo, ſaccharo rubro, pauco croco: quibus interdum mercurialis herbae contuſae parum adiicere poteris, aut tantundem artemiſiae, maioranae, rutae, ſavinae, pulegii quandoque. Si validioribus opus erit, myrrham, bdellium, galbanum, ſtyracem, ariſtolochiam, et rubeam tinctorum, abrotanum, calamentum, reſinam terebinthinam adiice. Eiſdem contuſis, in linteo ſerico, vel lineo tenui ad formam humani digiti involutis, oleo irino aut liliaceo prius infuſis, mulieris pudendo immittantur. Alligentur cruribus, ut promptius auferantur, ubi opus erit. Praedicta omnia motum naturae adiuvant, aut ſi ignavior eſt ad expellendum, proritant. Si ab externis cauſis menſes retinentur, facile curantur. Si a proprio affectu uteri, ad propria

capita

capita recurrendum, et curato malo, quod detentorum menſium cauſa fuerit, ad menſium provocationem progrediendum. Pinguiores mulieres victus ratione extenuante curantur, exercitiis velocibus, medicamentis, quae exilius corpus efficiunt, ut eſt aſſidua ventris deiectio, unguenta evaporandi vim habentia, et ſimilia. Quaecunque propter gracilitatem non purgantur, ſive per morbum, ſive alia de cauſa id acciderit, prius reficiantur, et caro per idoneam victus rationem reſtituatur. Si carnoſae evaſerint, ſpes eſt menſes ſponte erupturos eſſe. Quod ſi non evenerit, tunc potionibus, fomentis, aliiſque dictis medicamentis eos provocabimus.

CAPUT XLIX.

De Menſibus immodicis, ſeu nimio ab utero ſanguinis profluvio.

Menſes copioſiores, et ultra conſuetum tempus fluentes, Graeci ὑπερκάθαρσιν καὶ αἱμοῤῥαγίαν ὑστέρας nominant. Nos menſes immodicos, ſeu immoderatam menſium purgationem appellamus. Moderati enim eſſe debent ii in muliere ſana, duarum heminarum Atticarum menſura. Quanquam paullo plures, aut pauciores, et quibuſdam ad duos, vel tres, aliis ad quinque, ſeptem, vel plures etiam dies fluant. Nullum enim purgationis

gationis tempus ſtatum ac ordinatum eſt, ut nec omnibus eadem quantitas, quemadmodum ſuperiori capite oſtenſum eſt. Idem teſtantur alii, quibus immoderata, morboſa, ac ſterilis dicitur menſium purgatio, quae ultra naturae vitaeque modum extenditur, et e qua copioſior ſanguis, quam pro multitudine diutius profluit, vel quae etiam crebrior eſt, et non ſtato circuitu redit.

Pars affecta. In hac vero affectione uterus laborat, quia menſes in venas uteri mittuntur tanquam ad infirmiſſimas partes, qui eiſdem mulieribus valentibus exiſtentibus, antequam concipiant, ſalubres fiunt purgationes. Vterus (inquam) laborat aut per ſe ſolum, aut ſimul cum toto corpore, vel aliquibus partibus eius, ut dicetur.

Affectus quis. Affectus ipſe ſymptoma eſt in genere excretorum immodice, non tamen toto genere praeter naturam, veluti ſunt reliqua profluvia ſanguinis. Nam praeter eam, quae mulieribus per uterum erumpit, caeterae ſanguinis pluſculae vacuationes toto genere ſunt praeter naturam. Illa autem vacuatio ſola multitudine ſeu quantitate, praeter naturam dicitur.

Cauſae. Eius cauſae eaedem, quae in aliis ſanguinis profuſionibus quaerendae ſunt: nempe quae vaſa aperiunt, diſrumpunt, exedunt. Quaedam enim ſanguinem ita calefaciunt, extenuant, vel quoquo modo exagitant, ut

prompte

prompte ora venarum patefaciat, praeſertim ſi imbecilla ſunt, tantoque impetu efferatur, ut vix poſſit naturae robore cohiberi. Quemadmodum plethora tanta plerumque exſuperat, ut non ſolum ora venarum, ſed ex iis venas tenues diſrumpat interdum, quod fere accidit mulieribus quibus menſes diu ſuppreſſi, poſtea confertim aut concitatius erumpunt, et quibus abortus aut veri aut irriti foetus quavis ex cauſa contingit. A partu quoque laborioſo ac difficili, cum vel grandior foetus, vel oblique ſitus, nimio conatu excluditur: in quo vel rumpuntur venae, vel nimis dehiſcunt, quemadmodum et ab evidentibus cauſis quibuslibet violentis immodicus ſanguis emanat. Quod contingit obſtetricis unguibus irritato utero, vel a lapſu, et ſimilibus. Sanguinis quoque tenuitas, vel copia, cauſa eſt adapertionis. Frigus etiam vehemens diſruptionem interdum praecedit, (dolorque aliquis aderit,) ut apertionem calidae diſpoſitiones, uſus balnearum multarum, inhabitatio terrae calidae. Similiter alimenta et potiones eiuſmodi antecedunt, nulluſque aderit dolor. Eroſio fit ab acribus menſibus, ut quibus ſuccus bilioſus vel ſalſus redundat, ab eaque non confertim, ſed modicus, et paulatim, et cum maximo dolore fertur. Si ſanguis tenuis eſt, et calidus, tunicaque oris venarum rarefacta, tunc ſudoris inſtar tranſmittitur.

Signa. Cum vero menſes ſunt immodici, ſequitur color foedus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur proſternitur, vitiatur ciborum tum concoctio, tum cupiditas; atque omnia huiusmodi foeminas infeſtant, quotquot immoderatam ſanguinis vacuationem ſequi conſueverunt. Crebri item oriuntur febriles ardores. Poſtea et totum corpus molli tumore inflatur, ex quo gignitur hydrops. Rurſum ruptae aut patefactae intus grandioris venae indicium eſt cruor profuſe effluens. Si minor vena laeſa eſt, paulatim is, nec multus fertur. Copiae ſanguinis ſigna ſunt plethora, faciei rubedo, venarum latitudo. Eadem copia noſcitur, quod copioſe fluentibus menſibus ab initio, nil mali ſentiebant, nec languebat facultas. Sanguinis acredo deprehenditur dolore, ardore, febre, acrimonia, foetore, et pallido aut flavo colore. Propterea eroſio dum fit, dolor et acrimonia ſentiuntur, ſenſim ſanguis manat, et pus miſcetur, et ichores fluunt, cum foetore, et coloris pravitate. Tenuitas ſanguinis colligitur, quod ſine dolore manet, aut calore, eſtque ipſe tenuis et ſubſtantia decoloratus, ſicut et foemina ipſa, cuius naturalis temperies, vel aſcititia frigida eſt. Atque ut de menſibus certius feratur iudicium, praeſertim de eorum qualitate, animadvertendum eſt ab aliis ſic diſtingui: ut naturales debeant eſſe ſanguini recens mactati animalis ſimiles. Quod ſi albi, ſanioſi, et loturae carnium ſimiles ſunt, a pituita

tuita oriuntur: pallidi, flavi, et acres a bile: nigri, craſſi, pauci, a melancholia. Iam atra bilis eſt: cum veluti acetum effuſi radunt, fermentant, et graviter exulcerant. Alii carbunculo ſimiles exiſtunt, caliginoſi, acres, turbati, ſalſi, purulenti.

Menſtrua ut humidioribus foeminis diutius durant, ſic etiam hae citius, niſi illa profluunt, intumeſcunt, et hydropem accerſunt. Sic quoque ſi immodice fluant, idem contingit. Vtrumque enim ad extremam frigiditatem ducit. Quapropter menſtruae purgationis immodica vacuatio non ſpernenda eſt. Profluvia ſanguinis, quae grandiores partus ſequuntur, non ita periculum minantur, quia ſua ſponte ceſſant. Si propter aborſum fiant, repentinum quoque periculum inducunt. Menſium profluvium immodicum ex quacunque cauſa fiat, animi deliquium minatur, et ſyncopen interim, ac mortem: quamvis naturalem partum ſequatur: ut in reliquis accidit immoderatis profuſionibus ſanguinis. Profluvia ſanguinis ab utero, quanquam non profuſione ipſa periculoſa, at certe ob diuturnitatem non ſine periculo. In fluxu muliebri, ſi convulſio et animi defectus obvenerit, malum. Si menſes plures fiunt, accidunt morbi: et ſi non fiant, ex utero morbi contingunt. *Menſtrua.*

In curandi methodo, aër deligatur temperatus, aut parum ad ſiccum frigidumque vergens. *Curatio.*

vergens. Motus et exercitium caveatur, et quies iniungatur. Brachia tamen earum fricentur. Animi affectus immodici vitentur, ira praeſertim. Cibus ſit quantitate moderatus, vel paucus, ſi vires ferant, actu et poteſtate frigidus, ſi ſtomachus ferat, exſiccans, adſtringens, ſucci boni. Micae panis e poſca: oryza itidem e poſca, ovum ſorbile, molle, frigidum. Carnes ſint ſylveſtres potius, quam domeſticae: aſſae potius, quam elixae, ut phaſianorum, perdicum, columbarum, merularum, turdorum, paſſerculorum, aliarumque avium, et inter quadrupedes cuniculorum, capreolorum. Si elixis utantur, in earum iure polygoni, plantaginis, oxalidis folia decoquantur: aut fructus adſtringentes, ut cydonia, ſtruthia, pyra, ſorba, meſpila et huiuſmodi. Vinum pro potu vitetur. Eius loco ſit aqua, in qua ferrum ſaepius extinctum ſit, aut in aqua oxalidis, polygoni, plantaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut myrti fructus. Aut ipſa poſca utendum, eaque tepida, non frigida. Aut iulepium roſatum offeratur cum aqua cocta et chalybeata. Somnus ſit temperatus. Aegra iaceat in lecto ſupina, cruribus ſine dolore elevatis, et thorace magis depreſſo. Quod ad reliquam curationem, artus et partes extremae potiſſimum ſuperiores conſtringantur. Quanquam et inguina vinculis excipi poſſunt, *Paulo* et *Aëtio* teſtibus. Cucurbitulae magnae ſub mammis apponantur. Et ut ſiſtas, primum adverte

cauſam

cauſam immoderati fluxus: linteolo excipiatur ſanguis. Rubentibus itaque menſtruis, et ſi erit abundantia ſanguinis, caeteraque non repugnarint, venae ſectio fiat in cubito, revulſionis gratia, praeſertim venae interioris, et exigua ſanguinis quantitas auferatur, ac ſi opus erit, iteretur. Atque haec profluvio a quavis cauſa quadrare poſſunt. At ſi ob apertionem ſanguinis profluat, per ea, quae obturant curare oportet: ſi ex eorundem vaſorum ruptura, quae conglutinant adhibenda. Obturant autem oſculum dilatatum adſtringentia. Glutinant ruptum eadem, et quaecunque ipſis in compoſitionem miſcentur citra mordacitatem reſiccantia, et glutinoſum quoddam habentia: ut terra lemnia, ſphragis, aſter Samius: quae ad omnem fluxum ſanguinis iuvant. Dabis igitur in potu ſecundum veteres balauſtium ex poſca, aut hypociſtidos, vel acaciae ſuccum, vel lycium. Item ſuccum plantaginis, polygoni itidem ex poſca: vel drachmam unam cornu cervi uſti, et tantundem corallorum rubrorum, lapidiſque haematitis ſcriptulum unum: datur et drachma una vel duae radicis ſymphyti ex poſca eadem. Vel noſtro more propinatur ſyrupus roſarum, granatorum, myrtinus, cydoniorum, cum aqua roſarum, plantaginis, acetoſae, portulacae. Adduntur trochiſci terrae ſigillatae, vel electri, vel e ſpodio a ſcriptulis duobus ad drachmam unam, vel portio lapidis haematitis, coralli rubri, ferri ſcoriae, trypherae

Phaenonis. Vel opiatae et condita parantur ex conſervis roſarum, ſymphyti maioris, corneolorum, et myrobalanis emblicis conditis, ex trochiſcis de carabe, terra ſigillata, bolo armenica, corallo utroque, lapide haematite, cornucervi uſto, ex his (inquam) aut nonnullis cum aliquo ſyrupo vel ſaccharo fiunt opiatae, vel condita. Vteri loca extrinſecus perfunduntur, ſeu foventur ex dicta poſca tepida, aut oleo roſato, vino pauco admixto.

Topica. Cataplaſmata parantur ex hordei ſabarumque farina, radice ſymphyti, foliis polygoni, plantaginis, acacia, alumine, hypociſtide, gallis, ac ſimilibus. A noſtris unguentum comitiſſae, vel ſantalinum pauco addito aceto adhibetur, vel emplaſtrum contra rupturam, vel aliud ex Taurocolla in aceto ſoluta. Inſpergitur et pulvis adſtringens ex roſarum foliis et flore, malicorio, balauſtiis, gallis, hypociſtide, acacia, bolo armenica, ſanguine draconis, et eiuſmodi aliis. Extrinſecus etiam fiunt fotus ex decocto plantaginis, thapſi barbati, burſae paſtoris, caudae equinae, ſummitatum rubi, radicis ſymphyti maioris, malicorii, gallae, balauſtiorum, acaciae, hypociſtidos, roſarum rubrarum, ſeminis cydoniorum, ſumach, et ſimilium. Fiunt et inſeſſus ex eodem decocto, vel ex foliis myrti, roſarum, plantaginis, polygoni, ſymphyti, virgultorum rubi, ac lentiſci decocto. Balneum egreſſa, ungat renes et ventrem ab umbilico ad pectinem, partemque poſteriorem ei oppo-

oppoſitam, et utatur aliquo electuario adſtringente: vel loco balnei, ipſius decocti fumum recipiat in uterum per infundibulum. Et quoties alvum non deiicit, ſumat drachmam unam pilularum de bdellio. Peſſulorum quoque uſus non eſt contemnendus, qui ex foliis plantaginis, polygoni, ſymphyti radice contuſis, pauca addita manna thuris, hypociſtide, ac balauſtio, cum eiuſdem plantaginis ac polygoni ſucco conficiantur. Adiiciatur interdum pulvis gallarum, ac aluminis ſciſſi, vel acaciae, cum ovorum toſtorum luteis, et quandoque cupreſſi folia, aut rubi, pariterque et cytini. Cum uſus exigit, linteo ſerico aut lineo tenui excipiantur, et ad formam digiti humani redacti in roſaceum intingantur, ac ſubdantur. Suntque peſſuli penitus uſque ad uterum immittendi. Per metrenchytas etiam infunditur plantaginis, polygoni, ſeu ſolani ſuccus: ſimiliter acaciae, hypociſtidos: vel decoctum in aqua pluviali malicorii, gallarum, balauſtii, hypociſtidis, ac foliorum lentiſci cum polygoni ſeu plantaginis ſucco, aut etiam acacia. Tibiae ad genua uſque contineantur in decocto adſtringente. *Galenus* profluvium ſanguinis ex utero quaternis diebus iam profluens, cum nullo alio ſiſti potuiſſet remedio, plantaginis ſucco utens prorſus ſanavit. Quanquam id medicamentum ad ea, quae ex eroſione excitantur, ſanguinis profluvia, ſit utiliſſimum. Eidem ſucco addi poteſt bolus armenia, vel ſanguis draconis. Si haec non

ſufficiant, Philonii, vel Athanaſiae drachma una, cum aqua plantaginis ſumpta, ſanguinem moveri ineptiorem facit. Sed viribus validis adhuc detur, ne calor nativus imbecillis exſtinguatur. Peſſi cauſtici fugiendi ſunt, niſi ulcera ſint depaſcentia; tunc leviora tententur, ut paſtillus Paſſionis aqua plantaginis ſolutus.

Curatio ſi ex eroſione provenit menſium profluvium. Sed ut ad eroſionem veniamus, ea magna ex parte in cervice uteri contingere ſolet: diſcerniturque per excretam ſaniem, ſi fuerit profunda. Si circa os cervicis conſtiterit, non ſolum per hanc, ſed per tactum quoque cognoſci poteſt. Vlceratio ubi adhuc fiat, ſeu augeatur, propter redundantes in toto corpore vitioſos ſuccos, ii prius apparati purgentur. Qua de re, ſi bilioſi fuerint, detur ſyrupus ex infuſione roſarum, ſyrupus myrtinus, ſyrupus cydoniorum, acetoſus ſimplex, oxyſacchara ſimplex cum aquis plantaginis, polygoni, oxalidis. Detur et medicamentum ex myrobalanis citrinis, in aqua plantaginis et oxalidis, et rhabarbari drachma una vel ſcriptulis quatuor. Si ſalſa pituita, ſyrupus e corticibus citri, mel roſaceum, cum ſyrupo myrtino, vel ex abſinthio, et medicamentum ſit ex corticibus myrobalanorum Kebularum drachmae quatuor, agarici trochiſcati drachma una vel ſcriptula quatuor: fiat decoctum in aqua plantaginis, in quo unciae duae ſyrupi ex infuſione roſarum diſſolvantur, et exhibeantur. Intus ſumenda incraſſantia, et acrimoniam

moniam ſanguinis obtundentia: ut ſyrupus de papavere, iuiubinus cum pauca quantitate ſyrupi de roſis ſiccis: album ovi fortiter agitatum et calefactum per ſe aſſumptum, vel cum pulvere gummi tragacanthi, vel arabici: mucago ſeminis cydoniorum diſſoluta in aqua plantaginis. Eroſio vero per renutritionem eroſorum curatur, quae fit per cibos boni ſucci, et medicamenta ſarcotica, hoc eſt carnem gignentia. Fiat igitur clyſter uterinus primo ex ſucco plantaginis, et ſi ſordes adſint, ex ſucco apii, vel praſii, vel braſſicae cum melle, ex aqua hordei cum melle, ex lacte ſi dolor fuerit. Vrgente ardore et dolore, addemus folia hyoſcyami et papaveris aliis exſiccantibus et detergentibus medicamentis. Saepe tamen nedum iniectus plantaginis ſuccus huiuſmodi profluvium ſupprimere valet, verum etiam fortius medicamentum admiſcendum erit, alias aliud pro affectionis reſpectu, ut ſi vas magnum et amplum fuerit, auſteris medicamentis opus erit, ut balauſtio, acacia, hypociſtide, gallis, malicorio et aliis. Si parvum, conferent aloë, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis haematites, quae nedum cum ſucco plantaginis, verum etiam vino auſtero nigro et ſenecionis ſucco ſubdita, et iniecta conferunt. In ſumma, quae mediocriter et ſine morſu detergent, purgant, atque exſiccant, commoda ſunt, ut quae ſunt ſarcotica. Ab iis colletica ſeu glutinantia differunt, quae plus ſiccant, nec de-

 tergent,

tergent, et quodammodo adſtringunt. Pars igitur affecta leviter detergenda eſt: deinde emplaſtica frigida quibuſdam adſtringentibus admixta ſunt adhibenda, quae albumine ovi excipiuntur. Stercus porci, addito pulvere roſarum contra foetorem, ad formam cataplaſmatis redactum imponitur. Cinis etiam teſtae ovorum tenuiſſime tritae exſiccando, ſanguinis fluxum impedit a quacunque cauſa. Si per diapedeſin fluat ſanguis ob tenuitatem vel copiam ſeri, purgetur braſſica marina, ſena orientali, decocto fumariae, ſucco roſarum, et ſimilibus. Saccharum roſaceum antiquum convenit cum pulvere boli armenici: paſtillorum de ſpolio drachma una cum aqua plantaginis: lapidis haematitis drachma una in decocto roſarum rubrarum, aut balauſtiorum. Quando ſyncope accidit ſanguine in uteri capacitate grumeſcente, qui veneni induit naturam, propter vapores tetros ab eo in cor ſublatos, utendum iis, quae vires recreant, et grumum ſanguinis diſſolvunt. Quare potiones cardiacae inſtituantur, et boli, quibus aliquid coaguli leporis miſceatur.

CAPUT

CAPVT L.

De Fluore muliebri.

Ρῦς γυναικεῖος Graecis dictus, Latinis fluor muliebris, ſeu profluvium muliebre appellatur, quaſi mulieribus proprium ac peculiare: vulgus menſtrua alba nominat, vel fluorem album, quanquam varius ſit.

Eſt autem hic fluor univerſi corporis per uterum expurgatio, vel uteri diutina deſtillatio. *Fluor uteri quid.* Qui fluor a menſium profluvio diſcrepat, quod non purus ac ſincerus ſanguis, ſed corruptum quid prodeat, idque continenter, aut certe nullo ordine, nulloque circuitu. Quibuſdam enim fluunt huiuſmodi excrementa quotidie: aliis poſt menſium purgationem, nonnullis inter duas purgationes tantum. Et omnino haec purgatio ſeroſa eſt, ut interdum referat bilis ſerum, quandoque velut ichor eſt pituitae, et frequentius quam ſanguinis, melancholici ſucci rarius, et ſi ab eo excitabitur, fit cancer. Proinde id excrementum modo citrinum aut pallidum, adeo acre fere et adurens, ut quaſcunque partes attigerit, erodat, aut leviter exulceret: modo liquidum et albicans eſt, lactis ſero aut ptiſanae cremori ſimile. Atque id rurſum modo tetrum eſt et graveolens, modo odore nullo moleſtum.

Cum

Pars affe-ƈta. Cum autem uterus ipſe in hac affectione minime laboret ſemper, licet per eum corpus expurgetur, ut aliquando ſolet per renes, vel per alvum, non alicuius corporis partis determinatae affectio dicetur, niſi proprio uteri vitio fiat.

Affectus. Quanquam et ipſa ſymptoma ſit in genere excretorum immodice, praeſertim in qualitate. Vitioſum enim eſt, quod expurgatur.

Cauſae. Generatur autem ex *Galeni* decreto libro de differentiis ſymptomatum, vel ex complectendi functione imbecilla, vel expultrice immodice concitata, vel ambabus ſimul laeſis, vel quod totus ſanguis tenuis ſeroſuſque exiſtit. Sanguis vero talis fit, vel ex ſanguificae facultatis operis fruſtratione, vel eius, quae tenue ac ſeroſum ſeparat ſeu excernit, quae, quod ſeroſum eſt, in ſanguine univerſum non expellit. Incidere etiam poteſt aliquando ex retentrice ipſa opus ſuum immodice urgente, ſeu aquoſum ſanguinem retinente, et cute inſpiſſata, dum per eam ſudor elici non poteſt: et renibus occluſis, adeo ut quod in ſanguine ſeroſum eſt, attrahere nequeant. Recentiores autem cauſam, quae corruptum humorem aſſidue gignit, alias in utero, alias in toto corpore, vel partibus principibus conſiſtere aiunt. Quum enim mulieribus viſcera refrigerata, vel obſtructa, vel ſcirrho dura, cruditates, malum habitum ac leucophlegmatiam invexe-

invexerunt, corruptus humor in varias partes effuſus, ſaepe in uterum procumbit, et illac decurrens corpus expurgat. Ita cauſam referunt in malorum humorum redundantiam in toto corpore. Altera cauſa eſt ex utero longe quidem rarior, eaque vel intemperies fere frigida, vel imbecillitas ab uteri geſtatione, a partu, a contuſione, ab alia cauſa externa contracta; vel eroſio, vel ulceratio ex inflammatione, aut ex abſceſſu derelicta. Iis cauſis oblaeſus uterus, et alimentum male conficiens, excrementa gignit, quae foras elabuntur, et excidunt.

Diſcrimen inter fluorem muliebrem et ulcerationem uteri.

Cum igitur ab utero vitium eſt, perinde eſt ac ſi ulceratio eſſet, differt tamen ab ulcere, quia quas ulcus infeſtat, pus reddunt craſſius, foetidius, albius. Vlcus irritatur coitu: quae tales menſes patiuntur, nullam ſentiunt moleſtiam in coitu. Maior copia ſeri et ſubſtantiae, quam puris emittitur. Praeterea ex toto corpore accedit per intervalla.

Signa.

In fluore muliebri loci continue madent humoribus colore variantibus, et ubi iuſto plus fluor perſeverat, laborans decolor eſt, cibum non ſentit, eumque faſtidit, in obambulatione difficulter ſpirat, oculos habet praetumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut ſine illa; ulceratione (inquam) inflammata, aut ſordida, aut pura. Corpus extenuatur, niſi aqua inter cutem ſuccedat. Ea excrementa cum retinentur,

tur, dolor in lumbis et ſpatulis ſentitur. Infert et hic fluor inenarrabilem triſtitiam, et pedum tumorem. In aliquibus perpetua eſt diſtillatio: in aliis per intervalla redit. Cognoſcitur cuius humoris ichor ſit a colore, ut dictum eſt. Si purus eſt et rubeus ſanguis, qualis e diſſecta vena, uteri eroſionem indicabit: nec tale profluvium muliebre appellari debet. Sed ſi a ſanguine ſeroſo fiunt tales purgationes, nempe cum mulieres utero gerunt, vel ſuppreſſi ſunt menſes, tunc quod loco menſium redditur ſeroſum excrementum, utrumque rubeſcit, et tale eſt, qualis eſſet aqua pauco ſanguine tincta. Si a bile eſt fluor, color eſt flavus, ſubpallidus, humor acris: quam acrimoniam mulieres ſentiunt potiſſimum in parte externae proxima, et pterygiis. Color totius bile redundare videtur, maxime quando per conſenſum totius fit: quod ex moribus et victus ratione etiam deprehenditur. Nam quae acribus veſcuntur alimentis, et quae natura ſunt negotioſae, hanc affectionem patiuntur. Si eſt a pituita, ut magna ex parte accidit, aut ſi ſeroſus eſt, qui eſt pituitae ſoboles, color totius corporis albidus eſt, et magna quantitas defluit, ſed minus acris. Sunt otioſae et deſides, quae hoc affectu laborant. Si corpus eſt plenum ſanguine atro, purgatio fuſca erit. Scrutabimur autem hoſce colores, ſi linteola in ipſis madefacta ſoli exſiccanda exponemus. Color enim inde patebit. Cognoſcitur hic fluor fieri vitio uteri, (quod tamen

men rarum eſt,) ſi reliquae partes bene habeant, et praeceſſit retentio menſium, vel immodica purgatio, vel alia uteri affectio. Si diſcernere velis num ſanguificae virtutis vitio fiat, vel eius quae ſeroſum et tenue ſeparat ſeu excernit, conſule ea, quae capite de hepatica affectione, aut de renum affectibus conſcripta ſunt. Inſpiſſatam cutem ex te ipſo cognoſces, neque magno labore retentricis aut expultricis facultatis laeſionem percipies.

Aetate vigentes rubra fluxio infeſtat: declinante aetate, alba: Et utraque ſi ſuae aetati acciderit, facile curatur; ſi alienae, difficulter. In omni fluxu muliebri os uteri aperitur, et velut relaxatur. Quibuſdam etiam uterus ipſe procidit: ut uſque ad pudendum muliebre prolabatur. Diligenter haec affectio curanda eſt, neque localibus remediis confeſtim reprimendus eſt fluor. Nam aliquae in hydropem, aliquae in nervorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexationes collapſae ſunt. Caeterum haec eadem affectio aegre curatur, quia pars illa recipit excrementa aliquarum partium ob ſitum inferiorem, et multitudinem venarum, et propter conſuetam naturalem purgationem. Poſt eiuſmodi purgationes fiunt ulcera in utero rodentia et virulenta, a bilioſa: putrida et ſordida, a pituitoſa materia, carcinomata, a melancholica. Menſtrua alba dicta puellis etiam eveniunt, et magis ſi cibo utantur humidiori. Haec incrementum corporis impediunt et extenuant. In eandem

Progno-ſtica.

eandem ſententiam ſcribunt alii hunc affectum non aetate maturas tantum, verum etiam virgunculas afficere: quas pallor decoloratus invadit: quo etiam puellam octavo aetatis anno aiunt ſe vidiſſe, ac diu poſtea graviterque afflictam eſſe. In curando, cum affectus maxime ſit humidus, toti corpori conferunt, quae citra immodicum calorem exſiccant.

Victus ratio. Proinde transfert *Galenus* univerſam victus rationem ad duo: ad potus paucitatem, et corporis frictionem ex melle ſolo multum cocto, ſed refrigerato, poſt fricationem corpore peruncto. Itaque victus ratione adſtrictoria, et ad ſiccum vergente, nec non aliquatenus craſſefaciente utemur: Imo magis vel minus exſiccantibus ac adſtringentibus cibis pro diverſo humore redundante, vel calidis aut frigidis magis. Carnes ſint gallinarum, perdicum, turturum, aves montanae, agreſtia animalia. Potus ſit aqua aniſi, aut in virium defectu vinum craſſum et adſtringens, ſeu auſterum. Abſtineant ab humidis, ut iuſculis, et ab iis, quae humorem et ſerum generant. Frictionibus brachiorum et ſuperiorum partium utantur, atque quiete.

Medendi ratio. Si mulier rubro fluore vexatur, primum ei ſanguis per venae ſectionem vacuetur, niſi quid obſtiterit: idque partitis vicibus, ut in his, qui ſanguinem reiiciunt. Vena cubiti ſecetur, quae non ſolum materiam ad uterum fluen-

fluentem divertit, ſed muliebris fluoris detentionem, aut conſtrictionem tutam efficit. A ſectione venae lumbis et inguinibus mollia lintea imponantur frigidis ſuccis imbuta. Locetur mulier coxis acclivibus, cruraque extendat ac inter ſe complicet, ad uteri partes contrahendas. Ac ſi copioſe ſanguis feratur, coxae, pecten, lumbi ſpongiis poſca madefactis intingantur. Si modice deſtillat, lana ſuccida vino et roſaceo imbuta adhibeatur, et extremae partes deligentur. Haec fiant in principio, et poſt circuitus: ante exacerbationem, et in ipſa exacerbatione. Commodae etiam ſunt potiones ſanguinem reiectantibus utiles. Reliqui vitioſi ſucci redundantes ſive bilioſi, ſive pituitoſi aut ſeroſi fuerint, quamprimum expurgandi, divertendi, atque derivandi ſunt. Sic et *Galenus* Boëthi uxorem primo medicamento purgante curavit: ſecundo loco diureticis: tertio his, quae per cutem evocabant. Itaque ſi bilis flava redundabit, hiera cum rhabarbaro, myrobalanorum decocto, ac ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum purgabitur. Sin fluor erit pituitoſus, nedum hiera, agarico, myrobalanis, ſed et inſignioribus phlegmagogis vacuabitur, ut catapotiis ex ſagapeno, foetidis: ac prius exhibebuntur, quae pituitam parant, ut aqua mulſa, et huiuſmodi: quemadmodum et ſeroſo humore abundante, ex hiera et agarico catapotia dabuntur, vel potio ex decocto myrobalanorum Kebularum cum ſyrupo ex infuſione roſarum. Poſtea ure-

uretica proprie dicta exhibeantur, quae ſolas movent urinas: quaeque non modo ſanguinem extenuant, ſed fundunt, ac ſecernunt, non ſecus atque lac, quod coagulatur a valido calore, ſeroſo et tenui ſeorſum ſegregato, craſſo vero in ſeſe coëunte. Fuſio ac ſegregatio conferunt, ut renes facile attrahant, quod in ſanguine aqueum ac tenue eſt: qualia ſunt, quae ſolas movent urinas abſque eo, quod menſes aut lac moveant. Eadem renes occluſos liberant, ſi id quoque talis muliebris profluvii cauſa fuerit. Nec minus humor per frictiones foras evocandus eſt. Atque feliciter decoctum ſarzae parillae, vel radicis chinae, vel ligni ſancti imperatur. Si ex cute inſpiſſata talis affectio erit, iiſdem frictionibus rarefiet, quae primo mollibus linteis, et demum aſperis faciendae ſunt. Haec enim omnia fluxionem avertunt. Vbi haec non ſufſecerint, et muliebre profluvium perſeverarit, exhibeantur dicta capite de profluvio menſium: et potiſſimum eligantur, quae non admodum efficacia ſunt, ut balauſtium, rubi fructus, flos, equiſetum potum ex aqua et vino. Similiter Samius aſter, terra lemnia, coagulum leporis, hoedi, ovis, vituli, aut cervi. Vva etiam immatura, piceae cortex et myrti, paeoniae grana quindecim aſſidue pota, aut corallorum ʒj. e vino nigro. Et ſi cum dolore deferatur, aſininum lac (quivis fuerit ſuccus) praeſtat. Confert et ſtercoris eiuſdem aſinae ſuccus: ſimiliter et alicae aut ptiſanae ſuccus,

ſuccus, et roſaceum vel per ſe, vel cum lacte infuſum. Ac ne ab humore tranſeunte ulcus excitetur, ſanies profluens aſſidua aqua calida eluatur, et ipſis locis moderate adſtringentia adhibeantur, quae ſimul abſtergant. Deinceps roſaceum, melinum, aut myrteum oleum illinatur, et aqua etiam pura, alicae etiam, et oryzae ſuccus infundatur. Iuxta neotericos huic fluori inter initia non reſiſtendum expurgante ſe corpore, ſed ubi perſeverat, et corpus ſentit noxam, toti corpori providendum. Et poſt purgationem uterum abluere oportet decocto hordei aut lentium, cum pauco ſaccharo, vel melle. Deinde ſupra ventrem et renes ponenda ſunt emplaſtra conſtringentia, vel remedia illa, quae ex bolo armeno, aliiſque ſiſtentibus ſanguinem, et reſiccantibus componuntur. Et ne uterus recipiat, iniectioni oportet addere roſas ſiccas, vel ſyrupum roſarum de ſiccis. A purgatione item laudatur balneum naturale, ſulphureum, et aluminoſum, mane et veſperi per decem dies. Vel arte paratum, ex decocto foliorum lauri, origani, calamenti, pulegii, mentaſtri, ſabinae, artemiſiae, meliſſae, nepithae, betonicae, ſampſuchi, radicis erythrodani, ruſci, cyperi, aſparagi, graminis, ſpicae nardi, iunci odorati, ſeminis rutae, dauci, aniſi, foeniculi, ſeſeleos. Vel praedicti decocti fumus recipitur per infundibulum. Toti corpori exſiccantia auxilia ſunt admovenda, quandoquidem hoc malum hu-

midum eſt. Quanquam etiam haec videntur conferre, ſi morbus aliquis uteri eſt, ut eius immoderata refrigeratio. Fit et peſſulus ex artemiſia, ſabina, ſampſucho, diptamo, abſinthio, cortice olibani, et pauca colocynthide: ex quibus fiat pulvis, qui mercurialis ſucco exceptus linteo involvatur, et immittatur. Quotidie mutetur. In declinatione, ut plane humor exſiccetur, fiat peſſus ex acacia, balauſtiis, glandibus, mentha, olibano, ſpica nardi, quae excipiantur ſucco polygoni. Alii in fluxu pituitoſo tanquam frequentiori utuntur opiata, quae recipit *conſervae anthos, ſtoechados ana* ℥iij. *conſervae acori* ℥j. *pulveris diarrhodon abbatis*, *aromatici roſati*, *diagalangae ana* ʒij. *cornu cervi*, *coralli rubri uſti ana* ʒiij. *conchularum uſtarum et lotarum in vino* ʒvj. *cum ſyrupo conſervationis corticis citri fiat opiata.* Aut fiat pulvis: ℞. *Cineris ſpongiae prius lotae*, *raſurae eboris et cornu cervi ana* ʒij. *roſarum rubrarum*, *corticis citri ana* ʒj. *galangae*, *cyperi ana* ʒß. *ſacchari roſati tabulati* ℥iij. utuntur et fumigiis ex gallia moſchata, alypta, ladano, hypociſtide, nuce moſchata, caryophyllis, mucagine tragacanthi. Emplaſtris quoque, ut emplaſtro pro matrice, aliiſque. Syrupus ex roſis tranſmarinis vim maximam habere creditur ad ſiccandum fluorem eiuſmodi. Vtuntur et mulieres pulvere roſarum albarum ad menſes albos vel pallidos cum vino adſtringente. Ex iiſdem roſis poteſt parari conſerva. Interim

dum

dum haec fiunt, parti, quae hoc effluvium fovet, conſulendum, hepati quidem remediis capite de affectibus hepatis explicatis. Si caput fuerit auctor fluxionis, ei quoque providendum. Nam ut dyſenteriae et diarrhoeae fiunt a fluxione a capite, humore decumbente in inteſtina, ſic et mulieribus fit defluxus in uterum. Vbi hic fluxus ceſſaverit, a veloci ambulatione, a multis pectinis et lumborum frictionibus, ab acrium eſu et calefacientibus, a flatuoſis, ab his, quae urinam prolectant, diu abſtinendum, et balneis raro utendum: neque venter movendus eſt, neque ſpiritus retinendus. Haec enim omnia malum revocant.

CAPVT LI.

De Praefocatione ſeu ſtrangulatu uteri.

Ὑστερικὴ πνὶξ, ἡ ἄπνοια τῆς ὑστέρας Graecis dicta, Latinis praefocatio ſeu ſtrangulatus uteri, vel ſpirationis ob uterum privatio, nomen a parte laeſa, et ſuperveniente ſymptomate deſumpſit.

Eſt autem haec praefocatio, uteri ad ſuperiora recurſus, (quanquam et in latus retrahi queat,) ob quem recurſum fit reſpirationis defectus. Nam cum in eo affectu uterus principaliſſimas partes in conſortium perducat, ute- *Vteri praefocatio quid.*

ruſque ſecundum omnes poſitionis differentias loco moveri poſſit, niſi tamen ſurſum feratur, ſuffocationem non inducit. Itaque et partes ſupernas reſpirationi inſervientes affici, et ſuffocationis cauſam ab utero ſurſum ferri oportet. Partes autem praecipuae ſunt, cor, diaphragma, et cerebrum: ad quas affectionis noxa pervenit: nempe ad cor per arterias; ad cerebrum et diaphragma, per ſpinae membranas et nervos.

Pars affecta. Quod uterus primo ac praecipue in hoc vitio afficiatur, omnes conſentiunt, cum ſolis viduis, et iis, quibus menſes ſupprimuntur, huiuſmodi affectus eveniat. Quanquam dum retrahitur, uteri corpus non affici, ſi quis dixerit, ſed perverſione laborare, cum alias aliorſum trahatur, non abſurdum dicere videbitur.

Quis affectus. Si eſt cum uteri perverſione hic affectus, morbus eſt in ſitu et figura. Et in hac uteri ſtrangulatione, quae cum eius perverſione fit, idem uterus frigida intemperie laborat, qua duntaxat eum laborare aſſerimus, cum citra eiuſdem perverſionem affectus hic excitatur. Licet oriri haudquaquam poſſit, quomodolibet generationem habeat, niſi intemperies haec principibus partibus impertitur cordi, vel cerebro, ſeu utrique primum, et deinceps ab eis univerſo corpori, praeſertim in prima eius differentia. Tres enim ſtatuuntur differentiae. Prima, cum ſine ſenſu et motu iacent,

cum

cum obſcuro parvoque pulſu: nonnunquam ſine ullo, ſed cum inſenſibili transſpiratu. Altera, cum ſentiunt quidem et moventur, integraque ſunt ratione, caeterum animi defectione et difficili reſpiratione laborant. Tertia, in qua cum his brachia et crura contrahuntur. Vterus igitur intemperie frigida afficitur. Quapropter et hic morbus flatuoſa perfrigeratio dicta eſt: quibuſdam ſyncope frigida. Quantum ad ſuffocationem ipſam, ſymptoma eſt actionis laeſae virtutis cordis propter morbum intemperaturae frigidae eiuſdem. Interim autem ſimul cum intemperie male ſituatus ſeu figuratus eſt uterus, ut diximus, pro magnitudine et diverſitate cauſarum, ex quibus oritur. Surſum autem aſcendit uterus, vel quia inflatur, et intumeſcit, vel quia plenis venis, quae ad ipſum pertinent, revellitur. In qua paſſione quaſi ſine ſenſu et motu, quaſi mortuae iacent, in eaque nihil eſt, quod reſpirationem intercipiat: ſed inflatus uterus primum inteſtina, dein mutuo contactu ventriculum et diaphragma comprimit, adeo ut dilatari nequeant.

Cauſae autem duae ſtatuuntur, retenta menſtrua, et ſemen cohibitum. Sed fortaſſe magis a ſemine retento contingit, utpote magnam vim obtinente: quippe quod eſt in mulieribus humidius ac frigidius. Semen enim in utero paulatim coacervatum, aut etiam ſanguis menſtruus, vitioſi redduntur, ac perfrigerantur. Neque tantum menſtruus ſanguis, *Cauſae.*

 vel

vel concluſum ſemen, ſed alius quivis humor in hanc venenatam malignitatem corrumpitur. Imo ſunt, qui vix putent duntaxat, vel a menſtruo, vel a ſemine ſuſcitari, cum et eas, quae bene purgentur, et uterum geſtent, et viri conſuetudine fruantur, plerumque fatiget: quumque multas eodem coenobio degere videamus, quae diu conſuetum veneris uſum intermiſerunt, nullo hyſterico ſymptomate. Quare quivis humor hoc modo corruptus eius generis vaporem ex loci natura venenatum exſpirat: unde mira illius et ſumma veneni pernicies exoritur. Hinc fit, ut tametſi viris diu ſuppreſſae ſint haemorrhoides, aut veneris uſus ſit intermiſſus, nulla tamen hyſtericis ſimilia ſymptomata contingant. Eſt ergo cauſa mali uterus humore aliquo, aut ſemine vitioſo, aut putri, acri, mordaci, vel frigido aliquo vapore nobiles partes offendens. Et materia prout per vias manifeſtas vel caecas ad partes ſuperiores rapitur, varia edit ſymptomata pro diverſa eius in diverſas partes actione: ut ſi diaphragma vel cor percellit, apnoeam et aſphyxiam parit. Si in nervoſum genus et meninges, convulſionem: Si in cerebrum, deliria, multaque alia ſymptomata graviſſima quaſi a veneno in nobis genito inducit. Symptomata autem haec etſi quandoque ob partium principum laeſas functiones accidant, ad uterum tamen cui per nervos, arterias, et venas conſentiunt, primario referri debent, ſi eaſdem partes

partes principes noxa carere deprehenderimus.

Cum itaque acceſſio propinqua eſt, comitatur ſic affectas torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, triſtis quidam aſpectus. Inſtante ſtrangulatione ſopor gravis ac profundus, mentis ac ſenſuum apprehenſio cum vocis interceptione, pulſus parvi ac debiles fiunt, et aliquando penitus intercipiuntur: quibuſdam neque ſenſibilis reſpiratio permanet. Vel iuxta alios, incipit eſſe difficilis ſpiritus, creber, ac brevis, idemque poſt paulum ita arctatur, ut veluti vinculo praeſtrictae fauces videantur. Aliquae aliis integris actionibus manentibus magnam habent reſpirationem. Stomachi etiam dolore vexantur, et ſalivam vomunt, ſi in ſtomacho aut capite humiditas ſita eſt. Interdum etiam ſic exanimat affectio, ut tanquam comitiali morbo proſternat. Inclinante acceſſione corpus firmari incipit, malae rubeſcunt, oculi poſt multam gravitatem attolluntur: et ubi malum aegram relicturum eſt, humiditas quaedam ex locis muliebribus excurrens tactu percipitur, et inteſtina murmurant, ac ipſe uterus paulatim laxatur: ac ſic exſurgens aegra, intellectum et ſenſum recipit. Obſtetrices quoque ſeu medicae, quae ipſas accurate tetigerunt, fatentur circa uterum notas quaſdam apparere. Nam cervix eius inclinata videtur: interdum quidem veluti ſurſum retractus ſit totus uterus, interdum vero veluti ad *Signa.*

latus trahatur. Nam ſimul cum utero cervicem quoque ipſius retrahi neceſſe eſt. Haec et alii addiderunt. In praefocatione uteri quaedam rident, deinde incidunt in delirium, mox in lachrymas prorumpunt, poſtremo tanquam mortuae collabuntur. Aliae initio lachrymantur, turbantur mente, et poſtea rident. Quidam inter iuniores praefocationis uteri ſymptomata iam tacta depinxerunt et fuſius, et clarius. Quum levis et exigua eſt mali cauſa, (inquiunt,) ex utero ſublatus vapor viſcera ventriculumque feriens, nauſeam quandam movet, cui raro ſuccedit vomitio: ſaepe taedium et cibi faſtidium, interdum cum murmure ventriſque rugitu, interdum citra haec. Quum vapor in diaphragma, thoraciſque partes effertur, reſpirationem brevem crebramque tanquam compreſſo pectore facit. Simul cor obſidens, levem interdum animi defectionem inducit: qua tamen vix pulſus immutatur. Metus hinc atque deſperatio, ac plerumque ut mox ſe interituram putet. Malum altius in fauces invadens, eas quaſi vinculo conſtringere, aut manu praecludere videtur, prorſuſque ſpiritum intercipere, magno ſuffocationis metu. Vbi cerebri arcem conſcenderit, alias furorem uterinum, cum garrulitate, iracundia, inquietudine movet, aut alia deſipientiae genera, metus horroriſque plena: alias quaſi vaporem ac ſoporem inducit, quo mulier corruens velut attonita iacet, ſine motu, ſine ſenſu, reſpiratione adeo

adeo parva et rara, ut interdum nulla eſſe credatur, tanquam ipſa iam mortua extinctaque ſit. Pulſus tamen nihilominus conſtat, validuſque eſt, interdum obſcurus, parvuſque, ut ne percipi quidem poſſit. Audiunt quidem et vident, ſed loqui non poſſunt, quia materia non mittitur ſufficiens voci: aër ſcilicet, qui reſpiratione trahitur, et reiicitur exſpiratione, ob dilatationem et compreſſionem thoracis.

Diſcrimen inter praeſocationem uteri, et alios affectus quodammodo ſimiles.

Quibus vero ſignis praefocatio haec diſtat a cognatis affectibus, ita cognoſcitur. In ſyncope et animi defectu pulſus ceſſat. In ſuffocatione uteri pulſus remanet, ſed exiguus eſt, rarus, et languidus. In ſyncope ſudor frigidus apparet, et color pallidus admodum, ſimilis coloris mortui. In praefocatione minus pallidae redduntur. Vultus tumet, ac rubet. Fit ſuffocatio ob gratos odores naribus attractos, et his ſuffocantur mulieres, niſi parte inferiore adhibeantur. Differunt et hyſtericae ab apoplecticis, quod partes reſolutas non habeant, neque ſenſum amiſerunt: quamvis obtuſum habeant. Nam cum pili extrahuntur, vel punguntur, ſentiunt, et manu adhibita circa collum indicant ſe ſuffocari: quod in apoplexia non fit. In apoplexia etiam ſtertor eſt, qui in uteri ſtrangulatu nullus eſt. Cum epilepſia convenit et haec praefocatio, ab illa tamen differt, quod partes non convellantur, niſi quando ſuffocatio uteri epilepſiam facit. Tunc enim convelluntur; et quando-

quandoque poſt acceſſionem inſaniunt, videturque potius mania per conſenſum uteri, vel melancholia. Praeterea in epilepſia ſpuma circa os eſt, quae in ſolo ſtrangulatu uteri non adeſt. Interdum non ignorandum, hunc morbum non tantum ob uteri retractionem fieri, vitioſo ſcilicet humore in eis vaſis collecto: ſed ſaepe ob ſtomachi repletionem utero affectum communicari. Interdum et iocinoris lieniſve cauſa, vaſa quibus uterus ſuſpenditur, retrahuntur. Sed cum in hyſtericis ſpiratio interdum intercipiatur, dubium eſſe poteſt, quo pacto vivant, ſi non ſpirent. Exiguus calor in hyſtericis arteriarum cordiſque officio conſervari poteſt, quae actio transſpiratio dicitur. Et quamvis reſpiratio, quae fit ab ore et naribus, abolita fuerit, tamen ad vitam ſufficit dicta transſpiratio. Corpus enim hyſtericarum refrigeratur, quia ſemen et ſanguis menſtruus vitioſi redduntur ac refrigerantur, quibus refrigeratis uterus taliter afficitur, a quo demum ad cerebrum et cor frigiditas tranſmittitur, vel tenui quadam ſubſtantia, veluti aura ab excrementis ad iam dictas partes principes aſcendente: vel continuitate partium traducta alteratione per quandam veluti diffuſionem, mediis corporibus, cum quibus uterus praedictis partibus communicat. Sane ex minima humorum mole tanta conſequuntur ſymptomata. Atque ut phalangii ictu aut morſu canis rabie correpti corpus varie afficitur, et pravus humor in digito pedis comitialem excitat

tat conſentiente cerebro, ſic univerſum corpus ſimul alteratur, et gravia ſymptomata, eorumque ſpecies oriuntur variae, pro multitudinis qualitatisve ratione cum menſtruorum, tum ſeminis. Nam ubi craſſa vel acris eorum natura fuerit, convulſiones: ſi atrae bilis naturam habuerint, inducere poſſunt moeſtitiam, quemadmodum et animi defectiones ad fortes extenſiones, et refrigerationes, et ſtomachi affectum ſequi conſueverunt. Haec enim affectio oritur utero perfrigerato dum menſes prodeunt, vel propter aborſum, vel ſanguinis eruptione ab utero ab aliquo repente ſuppreſſa.

Prognoſtica.

Mulieri, quae uterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperveniens ſternutatio bonum eſt. Deterior eſt ſuffocatio ex ſemine orta, quam ex ſuppreſſis menſibus. Periculoſa eſt, in qua tum ſpiratio, tum pulſus abolentur, quia nonnullae ex eis pereunt, licet quaedam etiam ſervatae viſae ſint. Accidit hoc malum omni tempore, ſed hyeme vel autumno magis, junioribus praeſertim, ſalacibus, ſterilibus, praeſertim, ſi vi medicamentorum tales factae fuerint, non autem ab aetate. Affectus hic ubi invadere aſſueverit, comitialis modo diuturnus, et per cicuitum repetens efficitur. Singulis tamen acceſſionibus praeceps periculum infert: ut non ſolum eadem die, ſed et intra paucas horas interimat. Lethalis eſt, ubi ſummum corpus frigido ſudore imbuitur: poſt quem ſyncope incumbit,

et

et mors. Minus grave vitium, in quo caetera adſunt omnia, ſolo illaeſo ſpiritu. Eo rurſum minus grave, in quo ſenſus motuſque non tantum ſpiratio integritatem habet, caetera aſſunt. Multae a malo hoc ſe recolligunt. Nonnullae in ipſis acceſſionibus ſubito, aut paucis poſt horis moriuntur, ubi pulſus crebriores et inordinati fuerint: deinde in totum abolentur: poſtremo frigidus ſudor faciem irrorat: de quibus paulo ante.

Tempore acceſſionis curatio. Curatio demum ſic inſtituenda eſt. Acceſſionis tempore, aut etiam ubi eadem conquieverit, cibum nullum aut paucum praebere oportet. Aegra ipſa cervice ac ſcapulis acclivibus collocetur: femoribus ac inguinibus declivibus. Vacuatio enim procurari debet eius, quod commode vacuari non poteſt, niſi uterus ipſe ad naturalem ſitum redeat, ita ut cervix eius recta inclinet. Extremae partes deligentur ac fricentur, crura praeſertim ac pedes, idque ex ſale, aceto, et ſimilibus. Eaque ſunt facienda, quibus animo deficientes recuperamus. Inguinibus et coxis cucurbitulae imponantur. Naribus ea, quae foetidum odorem habent, uteris autem odorata admoveantur: aut quae laxare et calefacere poſſunt medicamenta. Vtendum iis, quae ſpiritum vitalem ac animalem moveant, uterum deorſum compellant, et in eo, ſi qua materia corrupta contineatur, excludant. Indatur ergo naribus caſtoreum, ſagapenum, galbanum, ſingula ex aceto trita, ac naribus illita: aut acetum

acetum acerrimum calefactum, in quo calamentum, thymus, et alia huiuſmodi acria incocta fuerint. Haec craſſos cerebri vapores attenuare poſſunt, aut frigiditatem propellere. Et inſpirata thoracem ac pulmonem expurgant, et ſtomachum roborant. Suffiantur et nares ſulphure, funiculo lucernario recens extincto, aut pennis avium uſtis, praeſertim perdicum, ſoleis antiquis, caeparum et alliorum corticibus, capillis propriis exuſtis. Quidam etiam matulam urinariam inveteratam, pannos ſulphureos incenſos naribus apponunt, vel ſinapi tritum cum aceto, aut rutam viridem contritam: aut eadem cum melle excepta indatur. Sternutationes etiam excitentur caſtoreo aut pipere naribus per ſpecillum admoto. Vellicandae nares, et aures, et maxime pili, qui pudendis adnaſcuntur. Os aegrae aperiatur. Medius digitus ad vomitum proliciendum intromittatur. Mulier ſuper omnia magnis vociferationibus excitetur. Vterum inferne per pudendum ſuffias, ſtyrace, belzuino, cinnamomo, ligno aloës, ſantalis, macere, caryophyllis, zibetha, moſcho, alypta, aut gallia moſchata. Illinantur et intra pudendum, quae laxandi, calefaciendi, diſſolvendi vim habeant, ut oleum muſcatelinum, irinum, nardinum, rutaceum, aut in quo cyminum, vel aniſum decoctum fuerit. Dein obſtetrix ea digitis excepta uſque ad os uteri immittat, ac leviter et diu confricet, ut hinc irritatus craſſus humor provocetur, ac cale-

factus

factus excernatur. Inguinibus et infra umbilicum ſacculos herbarum calidarum admove ex pulegio, amaraco, chamaemelo, meliloto, caryophyllis, et ſtyrace plenos. Caſtoreum, euphorbium naribus inſufflentur. Peſſi etiam parentur ex his, quae vim habent calefaciendi, laxandi, et flatus diſcutiendi, quorum formulae capite de menſium ſuppreſſione traditae ſunt: niſi quod odorata quaedam iniicere poteris, ut lignum aloës, caſiam, cinnamomum, moſchum, ambram, et zibeth. Terreſtris teſtudinis hepar tritum in peſſo ſubdito. Hoc etiam tempore in ſedem glandes indantur ex ruta, cumino, agarico, ſale gemma, hiera, ac melle praeparatae: aut ex cymino, ruta, et caricis. Proderit et clyſteribus ſtercus ſubducere. Vnctionibus item et aliis, quae flatus diſcutiunt, utendum, quae capite de coli dolore praeſcripta ſunt. Praecordia faſciis vinciantur, et diſtentis manibus os uteri comprimatur: illinanturque imus venter, ac inguina, et ſaccelli in iiſdem locis adhibeantur. Inſeſſiones quoque parentur in decoctis baccarum et foliorum lauri, pulegii, calaminthae, marrubii, artemiſiae, conyzae, ſavinae, centaurii, dictamni, ſampſuchi, foenugraeci, althaeae, chamaemeli, ariſtolochiae, iridis, ſerpilli. Atque inſeſſionum tempore, cerebri cura ſit, roſaceo videlicet et aceto caput irrigetur. In aceto ſerpillum et ruta, et interdum caſtoreum decoquatur: ac naribus praedicta odoramenta aſſidue adhibeantur,

beantur, praeſertim caſtoreum cum aceto. Poſt haec ad caſtorei potionem tranſibimus: quod aſſidue potum ab hoc morbo penitus liberat, dandumque quotidie ʒj. pondere aliquando cum mulſa, quandoque cum artemiſiae decocto. Praegnantibus, ſi reſpiratio interciderit, exterius quidem ad corporis temperaturam praeſidia applicari poſſunt. Potiones autem et quae utero imponuntur aut infunduntur, penitus evitare oportet: ſicut et clyſteres, et ſanguinis miſſionem. A ſingulis enim iſtorum, abortiendi periculum infertur. Cucurbitula cum multa flamma regioni uteri applicatur ad flatus diſcutiendos, tum emplaſtrum caeroneum, vel ex galbano et aſſa foetida apponitur ad formam ſcuti: et in parte acuta apponenda ſunt aliquot grana moſchi. Nam ita gratum odorem inſpirat in uterum. In medio etiam emplaſtrorum ex alto trahentium ponitur aliquid theriacae aut mithridatii propter venenum. Emplaſtrum vero pro matrice non convenit, quia adſtringit, et materiam retinet.

Praeſervatio ab acceſſione.

Vbi acceſſio conquieverit, ut ab ea praeſervetur aegra, aut ſi diuturnus affectus fuerit, plerumque a venae ſectione initium facimus, praecipue ſi menſtruae purgationes fuerint detentae. Secatur autem vena tali. Si eſt a ſemine corrupto, non ſecatur vena, ne hac phlebotome id in venas trahatur. Si adſit plethora, vena iecoraria inciditur. Si nigella eſt mulier, ſat erit malleoli venam aperire.

 Sin

Sin alba et mollis, ſcarificatu vel ſanguiſugis uteris. Si cum menſium ſuppreſſione craſſi et frigidi ſucci redundabunt, praeparentur, et purgentur hiera cum agarico, pilulis foetidis, de ſagapeno: dein detur diatrion pipereon, dioſpoliticon, et diacalaminthes. Singulis autem admiſceantur, quae ſemen minuunt et abolent, ut viticis, rutae, cannabis ſemina, nymphaeae radix, ac reliqua ſupra commemorata. Caſtorei quoque drachma una datur modico aniſo adiecto. Diambra, diamoſchum, mithridatium offerantur. Balnea quoque naturalia proſunt, poſt quae unctiones approximentur pectini, inguini, lumbis, ex oleo liliaceo, irino, rutaceo, nardino, viticis, rutae ſemine, coſto, caſia, exiguaque caera paratae. Multum etiam conferunt deambulationes, geſtationes in curru, navi, iumento. A motu geſtationis prodeſt vociferatio, lectio clara, modulata, ac concinna. Item unctio, frictio, et exercitatio per congrua intervalla repetita. In univerſum ubi ex redundante ſemine generatur haec affectio, tum victus, tum medicamenta exſiccantia conferunt, ſive calida, ſive frigida. Similiter his utendum, quae totis ſubſtantiis ſemen extinguunt. Ad uteri ſtrangulatum valet drachma una agarici in potu accepta: item plantaginis ſemen et ſuccus cum vino. Confert et acetum ſcilliticum abſorptum. Poſt alia remedia, dropaces et ſinapiſmi extremae ſpinae, et ventri apponuntur. Si ob flatu

multos

multos in utero collectos fiat ſuffocatio uteri, recurrendum ad caput de inflatione ventris. Vbi aegra ad ſe redierit, cardiacis eſt recreanda antidotis, mithridatio, theriaca, et pulveribus dictis capite de ſyncope. Haec etiam praecipiunt iuniores, ut provideatur ne in acceſſionem incidant. Convenit uti alimentis exſiccantibus, cuiuſmodi ſunt turtures, perdices, turdi, atque eae carnes ſint aſſae. Abſtineant a piſcibus, lacte, amygdalis, nucleis pini, nucibus, eruca, napis. Aquam bibant elixam per ſe, vel cum aniſo. Ventre ſint leni. Frictionibus crurum utantur, exercitationibus, ut longius incedant, aut geſtentur in iumento, non in curru, (ut volunt,) ne vomitus concitetur, et uteri praefocatio. Vitent omnia, quae venerem excitent, ut fabulas, lectiones, aſpectus, choreas. Iis tamen, quae moeſtae ſunt, laeta nuntia ſunt afferenda: et cantilenis exhilarandae, et prata ac hortos luſtrabunt. Vomitus commovendus eſt per aquam mulſam. Purgentur diaphoenico, hiera diacolocynthidos, aut hiera ſimplici. Peſſi fiant ex odoratis, uti ſtyrace, oleo nardino. Si eſt ex ſeminis corruptione, ſi nubilis eſt, tradatur viro. Interdicantur vinum, carnes, ova, et caetera ſanguinem et ſemen augentia. Imperentur labor multus, et ieiunium, Vſus ſit agni, rutae, dauci, cumini. Metrenchytae vacui ſyphonem collo uteri immiſiſſe, mox internum pulſorium retraxiſſe, uterum deor-

ſum revellit. In praegnantibus cautius agendum, neque enim in illis movendi ſunt menſes. Interim etiam, quia vires paroxyſmi vehementia ſaepe franguntur, opiatis, vel conditis cardiacis utentur.

CAPVT LII.

De Vteri prolapſu, ſeu procidentia.

De utero ſurſum aut ad latus converſo paulo ante peregimus. Sed citra ſuffocationem uterus ferri ſua ſede poteſt, iſque modo aſcendere, modo deſcendere, vel prolabi poteſt, et interdum in latus alterum inclinare. Quae affectio reclinatio dici poteſt. Hi omnes motus utero accidunt, quod ligamenta laxa habeat, propter quorum laxitatem huc illucque deerrare poteſt: ubi rei iucundae deſiderio tenetur, vel rei a ſua natura alienae declinatione ducitur. Aſcenſio adeo in quibuſdam vehemens eſt, ut ad ventriculum etiam uterus velut globus aliquis efferatur, eumque graviter premat: indeque manu depelli in ſuum locum poſſit. Vbi id vitium incidit, foemina praecordiis dolet, urgente ſpirandi difficultate et animi defectione, idque illaeſa et incolumi mente. Vbi deſcendit uterus, gravem in pudendum ſentit molem incumbere, quae digito explorari tangique quando pudendo occurrit, poteſt. Si ſupina eſt, vel alvum deiicit, rectum urgeri inteſtinum ſentit; ſi prona,

na, difficulter meiit. Sed longe gravior morbus eſt, cum everſus uterus foras provolvitur: quo tempore ingens dolor pectinem fatigat, oriturque ſubinde nervorum diſtenſio atque tremor.

Cum igitur uterus deorſum verſus prolabitur, procidentia nuncupatur, quando ſcilicet ita evertitur, ut exterius emineat. Neque propterea a ſuis appendicibus totus exſolutus excidit: quia ſi ita procideret, reſtitui non poſſet. *Procidentia uteri quid.*

In hac procidentia aliquando collum, aliquando fundum procidit in vulvam. Et ubi collum excidit, videtur veluti glans viri rubens, quae ſe extendit in ore pudendi cum ſuo foramine. Fundus autem cum procidit, invertitur. *Partes affectae.*

Quod autem hic affectus ſit morbus in poſitu, ſeu poſitione, manifeſtum eſt. *Quis affectus.*

Cauſae autem prolapſus ſunt externae quidem, ut ſi ab alto delapſa ſit mulier, et in coxas deciderit, ruptis pelliculis ac ligamentis, quae uterum continent, ac vicinis partibus connectunt, eo malo corripitur; ob violentam etiam ſecundinae extractionem; ob inartificioſam foetus eductionem, ut in aborſibus. Nimia item ſpiritus detentio, immenſa oneris levatio, aut plaga: vehementiores animi affectus; ut ſi liberorum amiſſio, aut hoſtium incurſus nuntietur, aut ob periculoſam navigationem, aut eiuſmodi cauſam toto cor- *Cauſae.*

pore mulieres ſolvuntur, ita ut uterus ſimul prolabatur. Internae cauſae ſunt plurimi humoris ac lenti defluxus, ac partuum frequentia; ob quae appendices, ex quibus uterus dependet, laxantur ac ſolvuntur: aliquando etiam ob muſculorum ac membranarum uterum ſuſtinentium reſolutionem; quod inclinata aetate fieri ſolet. Omnis enim procidentiae cauſa eſt muſculorum ac ligamentorum, quibus unaquaeque pars continetur firmaturque, laxitas, imbecillitas, ac reſolutio, ſive ab interna, ſive ab externa cauſa. Eadem eſt ſententia eorum, qui ſcriptis prodidere uterum excidere relaxatis vinculis, refrigerato utero, collecta mucoſa ſubſtantia, a qua laxantur ligamenta uteri. Senibus magis excidit, et his, quae ex inſtituto vitae nudos pedes in frigida continent, aut diutius in frigido lapide ſedent, vel aërem frigidiorem excipiunt, maxime in puerperio, vel tempore menſtruorum. Atque totum uterum decidere poſſe, quidam e Graecis negant, contra quos experientia facit, atque auctoritas Arabum. Animadvertendum etiam, quod uterus ligatur parte inferiori fortiſſimis ligamentis, quorum ſi alterum relaxetur aut contrahatur, trahitur ad partem dextram vel ſiniſtram. Parte ſuperiori firmatur vaſis ſpermaticis, et venis, quae quia facile rumperentur, niſi firmiſſimo aliquo vinculo firmarentur, natura peritonaeo munivit. Si peritonaeum relaxetur, devolvitur in partem inferiorem, aliquibus magis, aliquibus minus,

quibuſ-

quibuſdam extra apparet, aliis in collo. Cauſae igitur ſunt relaxatio ac ruptio aliquando vinculorum ad oſſa pubis, nonnunquam peritonaei. Relaxatio fit ab humiditate, aut rupto peritonaeo, aut tenſis inferioribus ligamentis. Quod tamen fieri non poſſe, exiſtimant quidam. Sic enim traherentur ad oſſa pubis potius.

Signa. Id quod procidit (procidit autem ſecundum os uteri) ſtruthiocameli ovo ſimile eſt, iuxta maioris ac minoris differentiam, prout violenta everſio contingit, et in principio plurimus ſanguis erumpit, deinde conſequitur dolor hypochondriorum, lumborum, imi ventris ac pudendorum: et periculoſum eſt, ne perfrigeratis locis convulſio inferatur: quamvis progreſſu temporis ubi affectio invaleſcit, et loci calloſi facti ſunt, neque convulſionis periculum imminet, neque dolor infeſtat. Cauſarum dignotionem partim ex te ipſo, partim ex aegrae et aſſidentium ſermonibus agnoſces.

Prognoſtica. Rarus eſt hic affectus, et minime periculoſus. Ex quacunque cauſa fiat, cum adhuc recens eſt affectio, conari oportet, ut uterus contrahatur. In principio enim facile dirigitur, et recte locatus permanet, in vigoris aetate praecipue. Nam in aetate provectioribus contrahitur quidem, ſed ex levi occaſione rurſum prolabitur. Si multum procidit ob difficilem partum aut peritonaei rupturam, non curatur.

Victus ratio. In victus ratione cibi boni ſucci exſiccantes, et minime flatulenti offerantur. Potus ſit vinum album, antiquum, odoratum, aut decoctum aniſi. Venter etiam eſt leniendus ac lubricandus, ne ſi cum difficultate egerendum ſit, ſimul uterus procidat. (Cavendum tamen unice, ne venter nimium ſubducatur. Exolvuntur enim, relaxanturque propinquae partes, et uteri loca procidunt.) Et abſtinendum a iuſculis, niſi cum alvus irritanda erit, quia propter decubitum et uſum adſtringentium conſtringitur. Quare occurrendum caſſia, prunis, clyſtere tergente. Mulier quieta in lecto ſervetur ſuper dorſum cubans. Corporis omnem agitationem, vociferationes, tuſſim, et maxime ſternutationem vitet.

Curatio reliqua. Quod reliquum eſt, ut in proprium locum reponatur uterus, (alvo ſoluta prius clyſtere, atque urina excreta, ſi in veſica collectum ſit lotium,) laborantem figurare oportet ſupinam coxis altioribus, reflexis, poplitibus ac cruribus diſparatis: deinde prolapſam partem oleo tepido ac butyro, vel decocto betae, malvae, foenugraeci, ſeminis lini, aut ſimilium fovere. Poſt haec lanam convolutam figura ac craſſitudine muliebri pudendo correſpondentem accipiemus, tenuique linteo circumdabimus, et hypociſtidos et acaciae ſucco vino diluto intingemus, ac utero apponemus, et citra violentiam totum, quod prolapſum eſt, reprimemus: quoad tota moles intra ſinum recipiatur. Deinceps lanae hapſus ſuperponatur,

natur, vino adſtringente imbutus: atque totus pecten ſpongiis ex poſca expreſſis intingatur, et mulier reclinetur, crura extenſa et coaptata habens, ita ut alterum alteri incumbat. Inde cucurbitulae agglutinentur cum flamma copioſiore, umbilico, et utriſque ilibus. Naribus odorata olfacienda admoveantur. Inferne autem graveolentia. Tertia die lana adhuc intra pudendi ſinum exiſtente, mulier in vino nigro auſtero tepefacto, aut in mori, lentiſci, rubi, aut malicorii decocto inſideat, et poſt inſeſſionem rurſus ſupina coxis altioribus locetur: et ſublata ex pudendo priore lana, alia rurſum eodem medicamento imbuta ſubdatur. Emplaſtrum quoque ſupra umbilicum et lumbos affigendum: cuiuſmodi eſt emplaſtrum contra rupturam, unguentum comitiſſae, emplaſtrum de maſtiche, unguentum rubrum deſiccativum. Cataplaſmata item deforis imponantur ex palmulis, polenta, lenticula, ac malicorio cum oxymelite. Atque haec tribus interpoſitis diebus rurſum fient. Vbi uteri crebro collabuntur, poſca abluantur: in eademque inſideat mulier diutius, et deinceps omnia relata fiant. Vbi prolapſus uterus progreſſu temporis intumuerit, plurimoque humore refertus fuerit, ut prae tumore reduci non poſſit, betarum decocto rigatur: deinde acetum infunditur, et ſal tenuiſſimus inſpergitur, et poſtea ſedato tumore eodem decocto perfuſus detruditur, et fiunt, quae ſupra dicta ſunt. Si proceſſu temporis propter in-

curiam putruerit, quod prolapſum eſt, idipſum auferetur nullo periculo. Vt ſi ob aſſiduam urinae irrigationem et ſordes inhaerentes pars prolapſa exulcerata fuerit, amputatur, aut inuritur, quod inutile erit. Imo totus uterus nonnullis abſciſſus eſt etiam noſtris temporibus, nempe quibus putruerat, ut noſtri teſtantur. Ovum putridum emplaſtri modo impoſitum vulvae, illico in locum ſuum eam impellit. Fit et peſſarium ex aſſa foetida, myrrha, thure albo, ac maſtiche. Extremum remedium eſt zona Hippocratis, quae a cingulo zonam habeat a parte poſteriore per perinaeum adductam in anteriorem partem ad idem cingulum. Iuxta pubem arcte colligatur. Alii e ſubere ovales formas inductas caera, et quaſi pediculo alligatas mittunt in ſinum pudendi, atque alligant coxis. Inunguntur oleis, et unguentis adſtringentibus. In uteri reclinatione, de qua circa initium capitis dictum eſt, ſi morbi magnitudo id admonet, et vires conſentiant, vena interna cubiti patientis lateris ſecabitur. Pars dolens fovebitur oleo irino, ſuſino, anethino, additis odoratis, ſi inclinaverit ſurſum, aut in latus. Si vero deorſum, convenient ſuffumigia, et ut uterus aliquem humorem emittat, et ad naturalem ſitum redeat, peſſus immittendus ex lana, imbutus oleo ſuſino, et ſtyrace, et gallia, niſi deorſum inclinaverit. Tunc enim umbilico odorata ſuperponenda, ac laeves cucurbitulae ſunt affigendae.

CAPVT

CAPVT LIII.

De Mola.

Ad reliqua uteri vitia pergamus, quibus acceſetur mola, μύλη Graecis dicta a gravitate ac motu difficili. Vt enim mola gravis eſt ac aegre movetur, ita et hic affectus mola appellatus ad eius ſimilitudinem, et gravat, et difficulter movetur: licet nonniſi per accidens moveatur. *Μύλη.*

Mola ergo tumor eſt carnoſus, non in ſubſtantia, ſed in capacitate uteri genitus: ſeu informis quaedam caro, et inutilis concepta; quamvis interdum rudimentum quoddam formae, ſed inchoatum duntaxat habeat. Cute et membranis obducitur. Intus venis abundat compluribus, ſine oſſibus tamen, ſine inteſtinis, ſine viſceribus. Alimentum enim per venas prolicit, nutriturque plantarum more, et incrementum ſumit, ut interdum quaſi octimeſtris foetus diſtendat. Haeret nonnunquam acetabulis firmiſſime, ut hanc aliquae quatuor vel quinque annos, et interdum totam vitam utero geſtarint. Ac plerumque levius inhaereſcens, tertio quartove menſe excidit, nondum ad iuſtam magnitudinem perducta. Quamvis *Aëtius* et *Paulus* molam eſſe affirment induratum tumorem uteri, qui modo in vulvae oſtiolo, interim in tota ipſa prominet, et interdum foetus modo in lucem editur. *Mola quid.*

Verum

Verum non omnis uteri tumor induratus mola eſt, ſed inutilis ille conceptus carnoſus, qui utero geſtatur. Eſt enim mola aliena a natura, nec mulieri utilis, quum ipſam gravet, ac laborem inferat, menſesque impediat. Neque vero utilis eſt etiam pro generis propagatione, ut naturalis conceptus: alioqui diverſas figuras recipit. Mola itaque imperfectus eſt, atque incoctus conceptus. Ea vero ſemper carnoſa eſt, non etiam ut quidam falſo opinati ſunt, flatuoſa.

Pars affecta. In ea affectione uterus laborat, ut ex menſium ſuppreſſione, praeter naturam tumore, ac ipſius uteri dolore conſtat.

Affectus quis Mola. Affectus vero eſt in compoſitione, ſpeciatim in numero toto genere praeter naturam, velut lapis in veſica: quum inutilis ſit et moleſta. Quanquam in eius generatione aliquid ſit eorum, quae ſecundum naturam ſunt.

Cauſae. De eius generationis modo, et cauſis, variae ſunt ſententiae. Eorum tamen inter recentiores probabilior eſt opinio, qui hanc putant efformari ex ſemine viri et mulieris a ſpiritu genitivo, et calore. Indicio ſunt membranae, quibus integitur, ligamenta, ſuperfoetatio foetu alligato, incrementum, motus tremulus cum tumore uteri. Quae omnia concepti foetus ſpeciem per initia exhibent. Neque quiſquam unquam ſine coitu molam concipi obſervavit. Cauſa igitur efficiens eſt

ſpiritus,

ſpiritus, qui opificis vicem gerit. Materia eius eſt modicum ſemen cum multo craſſo et ſpiſſo ſanguine menſtruo concreto et indurato: vel (iuxta *Hippocratem*) morboſum ſemen viri cum menſium copia. Forma, modo perfectior et animata, (Nam et animalia quaedam ſpecies molae eſſe videntur, quod eodem modo, et iiſdem de cauſis generentur,) modo rudior et expers vitae, licet augeatur et increſcat. Primum enim rudis quaedam moles gignitur, in qua, ſi natura vitio materiae, quaſi in itinere intercipiatur, conſiſtit, nec aliud quicquam addit. Sin ulterius nullo vitio repugnante progrediatur, paulatim perficit, ut iam videatur ſtirps; deinde animal. Cuius pro materiae quantitate et temperamento varie figura immutatur, et corporis effigies. Hinc fortaſſe ex molis aliae rudiores, aliae propius ad legitimum foetum accedentes, aliae variis animalium imperfectorum figuris effictae conſpiciuntur. Finis ſemper eſt generatio humanae naturae, ad quam perfectionem divina illa facultas architectatrix corporis noſtri, uteri vitio, colluvie humorum, materiae ineptitudine, et caloris imbecillitate praepedita, pervenire non potuit: nonnunquam etiam alterato optimo ſemine ab aëre externo, aut uteri intemperie, aut frigore.

Noſcitur porro hic affectus ex tumore duro circa uteri partes, detractione ſeu contractione hypochondriorum ſeu partium ſubiacentium ac gracilitate corporis, appetitus proſtratio- *Signa.*

ſtratione, coloris vitio, menſeſque ſupprimuntur, et mammae intumeſcunt, (neque tamen in mamillis lac gignitur, licet illae vel earum papillae turgeſcant,) ſtomachus ſubvertitur, lumbi gravantur, venterque attollitur, facies decolor eſt, adeo ut primo conceptus veri ſuſpicionem de ſe praebeat. Temporis vero progreſſu diſcernitur. Nam molam dolor punctionis ſenſum inferens ſubſequitur, nec motus in ea percipitur, niſi quod per compreſſionem dextra et ſiniſtra movetur, cum manibus mola comprimitur, et ex accidenti quoque, cum mulier de uno latere in alterum vertitur. Vel iuxta alios, foetus blande ac leviter movetur: Mola aut gravitate figitur, aut impetu quodam provolvitur, ut lapis, in quodcunque latus mulier decumbat. Poſtea toto corpore imminuto, ac ventre ampliato hydropis imaginem prae ſe fert. Diſcernitur tamen ab illo per tumoris duritiem, et quod neque tympani ſonum, velut in hydrope reddit. Nonnunquam tamen tempore procedente iecur refrigeratur, et hydrops ſupervenit a ſanguinis copia, qui non purgatur, extincto calore nativo. Mulier ad inceſſum gravior evadit, eique quaſi quoddam pondus propendet ex utero. Subinde informis haec caro, aut multus ſanguis cum humoribus intus cumulatis, nec raro etiam flatus excluditur. Quibus quales inter pariendum eſſe ſolent dolores atque preſſiones, ab eo flatu oriuntur.

Haec

Haec affectio magna ex parte inſanabilis redditur. Sunt, qui ſcribant, aliquando ſanari dyſenteria. Omnino eius curatio parvi facienda non eſt. Si curatur, primis menſibus curatur. Procedente tempore, aut nunquam, aut aegre admodum, quoniam vehementius utero adhaereſcit, et quoniam maior moles aegrius extruditur. *Prognoſtica.*

In victu inſtituendo aër ſit temperatus in activis. Somno utantur moderato. Exercitium partium infernarum, moderata deambulatio, geſtatio confert. Sit alvus lenis quotidie, immodici animi affectus omnino vitentur. Cibi tribuantur quantitate moderati ac boni ſucci, et vini potione utendum moderata. (Sit autem vini odorati potus, optimeque diluti,) cum quibus interim, quae laxandi viribus praedita ſunt, permiſceas, et ea etiam quandoque, quae extenuandi vim habent. *Victus ratio.*

Si plethora adſit, interna cubiti vena ſecetur. Secatur et circa initia vena malleoli, poſt dictam ſectionem, multo videlicet ſanguine redundante. Si frigidorum craſſorumque humorum adſit copia, praeparentur, ac deinde purgentur, et ex aliis capitibus haec petantur. Poſtea ad particularem curationem veniatur. Vtendum igitur medicamentis (ſive intus ſive extra adhibeantur) quae aperiendi, laxandi, molliendi, mitigandi vim habent, et ſanguinem concretum diſſolvendi. Sic enim plurima ſanguinis atri et grumeſcentis excretio *Curatio.*

ſequi-

ſequitur. Fiat ergo inſeſſus ex decocto malvarum, althaeae, chamaemeli, ſeminum lini, foenugraeci, meliloti, fiatque decoctio in aqua, et hydrelaeo, et proceſſu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyſſopum, ſalvia, artemiſia, polium ac centaurium permiſceri poterunt. Ex eorum decocto exiguo vino albo addito, fotus cum ſpongiis fiant, poſt quos imus venter, pecten, inguina inungantur. Recipe *olei irini, liliorum alborum, anethini ana* unciam unam; *butyri recentis, adipis anſerini ana* drachmas quatuor; *ladani* unciam unam ſemis; *caerae et vini odorati* parum, *adiiciatur et cremor ſeminis lini, althaeae, foenugraeci, ammoniaci, bdellii in vino diſſoluti.* Fiunt et cataplaſmata. ℞. *Radicum et foliorum althaeae, malvarum, farinae foenugraeci, ſeminis lini, hordei ana* manipulum unum; *olei amygdalae utriuſque, et liliorum alborum ana* ℥j. *cum aqua mulſa, et pauco vino fiat cataplaſma.* Peſſi ſubdantur ex oeſypo, butyro, adipe anſerino, medulla cervi, melle, caricis, uvis paſſis, cum oleo irino, ſampſuchino, amaracino, hiſque interim addantur rutae, ſalviae, artemiſiae, maioranae folia contuſa. Nam quae menſes evocant, propinanda ſunt medicamenta. Vtendum eſt et aliis aperientibus, aut foetus mortuos, et ſecundas reiicientibus. Peſſi etiam parantur ex radicibus cyclaminis recentis, ireos, ariſtolochiae, ex elleboro, ſtyrace, calamita, ex ſabina, ſcammonio, agarico, colocynthide:

de: aut pulvis horum cum melle redigitur in formam peſſi. Haec tamen non ſunt temere danda, niſi praecognita mola. Peſſi valde proritantes non ita frequenter uſurpentur, ne exulcerent. Fit et emplaſtrum ex commemoratis medicamentis cum opopanace, et felle tauri. Valent quoque ſternutationes, et vaporationes ex trochiſcis de myrrha cum vino. Valet emplaſtrum diachylon, dialthaeas, unguentum Agrippae, extra aut intra uterum. Et dropaces ex galbano, myrrha, ſtyrace, et reſina, aut ex ſinapi, ficubus, et melle emplaſtrum, cum ſale. Suffitus etiam ex aqua marina, aut decocto pulegii, thymi, hyſſopi, ſcordii, centaurii, baccarum lauri, per arundinem aut infundibulum recipiatur. Diacyminum aſſumatur, aut dianiſum cum vino, aut dialacca cum aqua mulſa, aut rubeae decocto. Aut ireos et acori decoctum cum melle bibatnr. Proſunt et apozemata, et ſyrupi menſes moventes, ut ſyrupus de artemiſia, de hyſſopo, de duabus, de quinque radicibus, cum decocto gentianae, marrubii, pulegii, et thymi in vino.

CAPVT LIV.

De Sterilitate.

Sterilitas quid.

Sterilitas ſeu infoecunditas, eſt impedimentum ſeu privatio conceptionis, tempore potiſſimum, quo ea perfici debet. Eadem aut viri, aut mulieris, aut utriuſque ratione accidit. Sed quamvis de ſterilitate virorum paulo ante mentionem iniecimus, capite περὶ τῶν ἀπράκτων videlicet, addentur tamen et haec iis, quae iam commemorata ſunt, tanquam ſcitu digna: nempe quod viri aut teſtibus carent, aut genitali, aut id iuſtam longitudinem, quae eſt ſex digitorum, non attingit, vel ὑποσπαδιαῖοι quaſi ſubvulſi ſunt, et recta ſemen proiicere nequeunt, aut ob frigidam intemperiem ſemen pauciſſimum et infoecundum generant, aquoſum videlicet ac frigidum, aut craſſum, et ob nimiam caliditatem torrefactum. Obeſi praeterea infoecundi ſunt, quia ventricoſi, et ſemen ad profundiores uteri partes iaculari non poſſunt. Et nimium graciles, et qui genitale erigere nequeunt, et quibus ſeminis meatus occluſus eſt carne, vel cicatrice. Steriles et infoecundi ſunt etiam impuberes, et ſenio confecti, quod his tenue et aquoſum languidumque ſit ſemen, et qui (vel aetate matura) morbo acuto, vel etiam diuturno conficiuntur, qui vel humores corrumpat, vel ſpiritus principes offen-

offendat. Ad horum conditionem accedunt, et qui citra manifeſtam corporis actionumque vitae offenſionem principum partium, ut ventriculi, iecoris, lienis, ac pulmonum latenti vitio, intemperie, obſtructione, aut ſcirrho tenentur, maxime ſi vel cachexia, vel leucophlegmatias, vel icterus, vel tabes ac corporis extenuatio, vel lenta febris, vel alia quaedam cacochymiae ſoboles ſit conſecuta. Viri enim ita affecti ſemen non proferunt, aut prorſus evanidum, et infoecundum, utpote nec ex utili materia productum, nec ſpirituum benignitate perſuſum. De his ſic alii. Obſcoenarum partium vitia, quae ſterilitatem in viris accerſunt, numerantur quidem pudendi paralyſis et atonia, gonorrhoea, vaſorum ſpermaticorum obſtructio, coarctatio, et contuſio teſtium, pudendi exilitas, et quaevis mala conformatio. Sed his omiſſis, de ſterilitate mulierum hic agemus potius.

In qua uterum affici palam eſt, tanquam concipiendi inſtrumentum, ut ex eius actionis, vel uſus laeſione haud dubium eſt. *Pars affecta.*

Sterilitas autem ſymptoma eſt in genere functionum ablatarum. Concipiendi enim actio, quae propria eſt uteri, ablata eſt. *Affectus.*

Eius autem cauſae ſunt variae: ſed una praecipua, nempe uteri ſemen ſuſcepturi intemperies. Temperati enim uteri ad conceptionem ſunt idonei. Male autem temperati, ſi parum a bonitate recedunt, difficulter *Cauſae.*

concipiunt: ſi vero nimium, ſteriles mulieres fiunt. Si frigida fuerit intemperies, ex ea uterus fit ſpiſſior, et anguſta ora vaſorum, quae ad ipſum pertingunt uterum, adeo ut neque ſecundae poſſint adnaſci ad iam dicta ora, neque ſi hoc fiat, aliquando poteſt bene nutriri conceptus, cum vel nullo modo fiant his purgationes, vel omnino paucae et vitioſae, ſolo tenuiore et aquoſiore ſanguine perlabente. Haec eadem ora facile obſtruuntur, cum et totum corpus ſcateat frigidis humoribus. In his et contingit ſemen maris refrigerari. Ob nimiam vero humiditatem non concipiunt, quia extinguitur in talibus genitura, quemadmodum in terra paluſtri cerealia ſemina. Atque in habentibus immodicam uteri caliditatem contingit ſterilitas, eo modo quo valde calidae terrae ſemina mandantur, velut in aeſtibus ſub cane. Propter defectum quoque alimenti ſicciores non concipiunt. Nam ipſis tale quid accidit, quale ubi arenae aut argilloſae terrae ſemina committuntur. Morbi quoque inſtrumentarii conceptionem impediunt, uti brevitas uteri, aut anguſtia, aut laxitas, aut diſtortio, craſſitudo, aut gracilitas eiuſdem, oſculi anguſtia, aut clauſio, cicatrice poſt ulcera genita, aut membrana obcaecato meatu, aut nimia eius amplitudo. Vlcera quoque, et tumores, menſium ſuppreſſiones, et profluvia, et aliarum humiditatum, conceptionem impediunt. Praeterea violenti concubitus ad conceptionem ſunt invalidi, amor

amor ad prolem conducit, ſicut maris ac foeminae pulchritudo. Aetas puerilis impedit; aut ſi conceperint, non ſperatur tutus partus matri, aut proli. Quare ante annum decimum octavum abſtineant puellae a venere, niſi corporis proceritatem habeant, lumbos latos, pectus anguſtum, nates prominentes, et manus latas. Si plures menſes, aut pauciores ſunt, non concipiunt mulieres. Flatus quoque in utero exiſtentes conceptionem impediunt. Quos inſequitur tumor, extenſio, et quandoque cum dolore pungitivo ad alterum, ſaepe vero ad utrumque inguen. Quandoque etiam flatus per muliebre pudendum erumpit. Interdum ſtrepitum ac ſonitum circa uterum ſentiunt. Contingit etiam, ut per aliquod aſſumptum pharmacum mulier non concipiat. Eiuſmodi medicamenta ἀτόκια, ἐκβόλια, καὶ φθόρια nuncupantur. Intempeſtivus quoque congreſſus cauſa eſt ſterilitatis, cum conceptionis ſit tempus vel incipientibus, vel ceſſantibus menſtruis, ac praecipue ceſſantibus: cum ora aperta ſint, et menſtruum non multum, neque univerſum, ſed paucum et paulatim effluit. Vnde efficitur, ut ob aſperitatem vulvae ſemen adhaereat, ſatiſque alimenti ex ſanguinis confluentis paucitate habeat.

Intemperies itaque ipſae ſua ſigna peculiaria prae ſe ferunt. Coniectamus uterorum frigiditatem ex ſuppreſſis menſibus: neque enim prae nimia craſſitudine, aut paucitate commo- *Signa.*

de feruntur. Sed et ſtupidus ſenſus circa pectinem, lumbos, ac crura percipitur. Aliquae etiam crurum impotentes ſunt: et earum partium frigiditas eſt. Victus quoque praeceſſit frigidior, ac craſſi ſucci. Ac ſi prorſus perfrigeratae fuerint, ne venerem quidem appetunt, et uteri oſculum contractum habent. Caliditas agnoſcitur ex pilorum copia, calore partium ventris inferiorum et lumborum, ſanguinis menſtrui pallore, et calore, et ad venerem promptitudine. Coniectatur etiam uteri caliditas ex reliqui corporis caliditate, et ex menſium paucitate, cum dolore prodeuntium, ita ut pudenda mulieris exulcerent: ſed et quae prodeunt, nigriora ſunt, et ob nimiam puncturam nullum ordinem ſervant. Sequitur et hanc intemperaturam inſignis ſalacitas, et totius corporis ſiccitas. Propter defectum vero alimenti, uteri ſicciores non concipiunt. Et ſiccitas ſignificatur, ſi humor in coitu haudquaquam deſtillat, ſi exiguum ac craſſum erit menſtruum, ſi aderit quoque totius corporis exſiccatio. Humidam intemperaturam indicant in coitu humor diſtillans, tenuius, decoloratum, et copioſum menſtruum. Os uteri laxatur. Et quia accidit, quod ex vitioſorum humorum redundantia mulier non concipiat, quis vitioſus humor peccet, ex his, quae diximus capite de ſuppreſſione menſium inveſtigabis. Si ob cicatricem vaſa fuerint excaecata, ex praecedenti ulcere cognoſces, ut ſi ob membranam oſculum obturantem, aut

ob

ob nimiam eiuſdem oſculi anguſtiam, vel amplitudinem, ſive quod cervix obliqua fuerit.

Caeterum ſi medicamenta ſterilitatem inducentia vaſa uteri excaecent, incurabilem affectionem faciunt, licet quaedam potiones caecitatem inducant, cui ſi protinus ſubvenias, mederi poſſis. Quae praeter naturam craſſae ſunt, non concipiunt, priuſquam extenuentur. Si ulcera in uteris fuerint oborta, et ſi menſes ſano modo prodeant, plerumque incurabilia ſunt. Et propterea in ventre tales non concipiunt, quamdiu ulcera habuerint. Gignendi facultas tollitur his, qui a varicibus tenentur. Quae ſecundum aures venae ſunt ſectae, ſterilem reddunt. Mulieres etiam ſexagenariae et octogenariae viſae ſunt concepiſſe. *Prognoſtica.*

Vbi igitur ob frigiditatem mulier non concipit, univerſa victus ratio eligatur ad calidum vergens. Cibi boni ſucci exhibeantur, attenuantesque ac omnibus alimentis admiſceantur, quae purgationes irritare poſſunt, ut olera odorata, acria, ſcandix, crithmon, foeniculum, gingidium, apium, ſmyrnium, aſparagus. Speciatim vero elige victus rationem capite de menſium ſuppreſſione praeſcriptam. Atque ubi frigidi ac craſſi ſucci cum frigida intemperie redundarint, poſt eorum coctionem ac praeparationem purgante medicamento vacuentur. Vomitus quoque provocetur origani aut thymi decocto, ante et poſt *Curatio ſterilitatis ob frigiditatem.*

cibum omni ſtudio adhibito, ut pituita vacuetur. Confert poſtea mercurialis cum caſtoreo, aut abſinthium, tribus aut quatuor diebus conſueto menſium tempore, ſi in potu exhibeatur. Eſtque haec potio ad conceptum efficax. Detur et ℨj. diambrae, ſeu diamoſchi dulcis, ſeu de xiloaloë, aut mithridatii, aut theriacae tantundem. Sumant et acorum conditum, vel diacyminum. Vteris fomenta fiant per ſuffitus et vapores arundine ollae operculo perforato inſerta, aut igni adhibita, ut ſuffitus, aut vapor intra pudendum excipiatur: mulier pannis circumtegatur. Qualis ſuffitus fit ex thure, myrrha, caſia, ſtyrace, coſto, cinnamomo: vapor autem ex aqua calida, in qua prius decocta fuerit artemiſia, ſalvia, cuminum, pulegium, cyperus, acorus, iuncus odoratus, et reliqua ſemina odorifera. Poſſunt haec cataplaſmatis modo pubi imponi, et idem decoctum per pudendum utero iniectum conducit. Pubis quoque coxarumque frictiones nihilominus proſunt, nec minus ſi oleo perfricentur irino, aut amaracino. Peſſi ſubdantur ex myrrha, ruta, galbano, caſtoreo, chia maſtiche, cypero parati, et ne mordeant ac exulcerationem faciant, adipe anſeris aut gallinae, et ſaccharo rubro excipiantur, et ſerico linteo involuti, ac oleo irino ſeu liliaceo intincti immittantur. Sit autem eorum quantitas exigua, adipis et ſacchari maior. Alii peſſi fiunt ad conceptionem ex coagulo leporis, et alumine ſciſſo, utero prius per praedicta

cta purgato. Pubes, lumbi, femina liniuntur oleo nardino, anethino, laurino, de ſtyrace. Ex eiſdem quaedam utero iniiciuntur. Fotus etiam fiunt ex oleo amaracino, oleo de ſtyrace, cum myrrha, et caſtoreo. Bibere caſtorei ℈ß. cum vino prodeſt, de quo ſupra.

Si calida eſt intemperies, victus ratio convenit, ad frigidum humidum vergens. Talis eligatur aër. Somno utatur longiori, et quiete, et infrigidantibus cibis, quales ſunt ex oleribus lactucae, malvae, blitum, cucumis, cucurbita, pepo, atriplex, portulaca. Vinum eligatur tenue, album, aquoſum, optime dilutum. Competunt aquarum dulcium balnea. Ad lumbos, pubem, imum ventrem, infrigidantia adhibenda ſunt, ut ſolani, umbilici veneris ſuccus, ſempervivi, lactucae, roſaceo admixto. Aut foliorum atriplicis, portulacae, lactucae, excipe p. ij. olei roſarum violati, cydoniorum ana ℥j. farinae hordei p. j. cum ſucco ſolani, aut umbilici veneris, et pauca aqua roſata, fiat cataplaſma. In pudendum commode ſubditur ſolani, aut umbilici veneris ſuccus roſaceo admixto, quae involuto linteo ad digiti formam excipiantur. Mercurialis item lumbis, ac pectini adhibeatur. Item argenti ſpuma ac ceruſſa cum aqua trita. Lumbi fovendi ſunt roſaceo, aut oleo nymphaeae cum ſucco ſolani. Perpetuo tamen cavendus eſt refrigerationis exceſſus. Conferunt et ſyrupi, et ea, quae infrigidandi

Sterilitatis ex caliditate ortae curatio.

vim habent. Et ſi una cum intemperie calidi ac vitioſi redundant ſucci, ii prius purgandi ſunt, concoctis ipſis ſeu a natura evictis. Nam quoad menſes morboſi fuerint, ſive bilioſi, ſive pituitoſi, mulier non concipit.

Curatio ſterilitatis ab humiditate. Mulieres autem, quae ob uteri humiditatem non concipiunt, ſicciore diaeta utantur, multumque exerceantur, ac fricentur per ſuperiores partes. Cibis utantur ſiccis et mediocribus: ita ut ſumant carnes aſſatas potius, et vigentium aetate animalium. Vinum potens, meracum, ſed parcius bibant, fulvum, modice auſterum. Aliquando vomant poſt cibum, aliquando ieiune. Sicca fomenta crebro, balnea raro adhibenda ſunt. Et quia humida intemperies raro ſine humore eſt, proinde ante alia corpus purgandum. Et ubi totum corpus purgatum fuerit, reſiccantia ac adſtringentia medicamenta utero adhibeantur. Quae ſi ante purgationem propinantur, non parum laedunt. Cohibita enim materie ad partes principales decurrit. Huiuſmodi eſt lentiſci decoctum, myrti, roſarum, et rubi tenerorum virgultorum, rhois coriarii, mali punici, pilularum cupreſſi. Ex his fiunt irrigationes, fotus, cataplaſmata, inſeſſiones, et peſſi. Pubes fovetur oleo nardino, aut anethino, in quo bullierint calamintha, pulegium, aut inſeſſiones fiunt ex eiſdem, aut quaedam modice adſtringentia in uterum funduntur, uti cumini, carvi, aniſi decoctum cum balauſtiis, et roſis. Dantur et potiones ex

ex baccis myrti, et malicorio punici dulcis, aut ex avellanis nucibus uſtis cum vino tritis.

Si eſt intemperies ſicca, humida alimenta exhibentur, et reliqua victus ratio humidior inſtituitur. Mediocri vino et non nimis veteri utendum, balneis, inunctionibus, cataplaſmatis, inſeſſionibus humectantibus. Quanquam ubi totum corpus humectatum fuerit, uterus eadem quoque qualitate participabit. Iniectiones fiunt intra uterum ex oleo amygdalarum dulcium, lactis. Lac quoque bibendum datur, et vini diluti potio.

Si ob ſiccitatem uteri non concipiunt, curatio.

Si ex flatuoſo ſpiritu in utero exiſtente conceptio impediatur, parcior cibus offertur. Mox dantur, quae flatus diſcutiunt, ut cuminum, ruta, anethum, apii ſemen, aniſum, et pleraque ſemina ac aromata partim potanda, partim applicanda ipſi utero, ac ſubdenda. A leguminibus, ab eduliis dulcibus, ac flatuoſis omnibus abſtinendum eſt. Ex praedictis parantur fomenta, cataplaſmata, caerata, et imponuntur. Si connivens ac clauſum fuerit os uteri, inſeſſionibus, fomentis, perfuſionibus, ac peſſis odoratis, et emollientibus aperiendum eſt. Atque a mollioribus inchoandum: ut a decocto malvarum, ſeminis lini, althaeae, foenugraeci in oleo, et hydrelaeo: quo decocto nedum pro inſeſſionibus, ſed et perfuſionibus, ſeu iniectionibus uti convenit. Deinceps caſiam, cyperum, nardum adiice.

A flatuoſo ſpiritu, vel aliis cauſis contractae ſterilitatis curatio.

Interim

Interim ad validiora tranſeundum: qua de re artemiſiam, chamaemelum, conyzam, calamentum, pulegium, amaracum, apponere licebit. Peſſi putantur ſic: ℞. *Radicum et foliorum malvarum, althaeae, contuſarum ana* ℥ij. *farinae ſeminis lini et foenugraeci ana* ℥j. *adipis anſeris* ℥iiij. *croci et moſchi parum, miſceantur, et in linteo ſerico involvantur, ac peſſi fiant, qui in oleo irino, liliaceo, nardino intincti ſubdantur.* Procedente tempore caricae, caſſia, reſina terebinthina adiici poſſunt. Si propterea quod uteri os nimium hiat, non concipiant, victus, fomenta, ac reliqua omnia medicamenta ſicciora, et adſtringentia conveniunt. Talia ſunt gallarum decoctum, cytini, lentiſcus, rubi radix, myrtus, et alia, quae humidiori utero congrua ſunt. Et quae hiantem habent uterum, nec ſe ad ſeminis retentionem colligunt, adſtringentibus egent: uti auſtero vino, in quo bullierint roſae, balauſtium, et myrti folia. Si os uteri perverſum eſt ſeu diſtortum, mollientibus fomentis dirigere ac corrigere oportet, fomenta enim ad haec maxime faciunt. Conducit et peſſos mollitorios ſubdere. Specillo quoque et digito correctio fiat. Conferunt inſuper maxime pulegii et artemiſiae decoctum, et caſtoreum e poſca potum. Si ex devorato pharmaco ſterilitas conſecuta fuerit, pharmaci viribus indagatis, contraria medicamenta adhibeantur. Reliquae cauſae ſuas particulares requirunt curationes, ut ſi eſt habitus gracilis, ſi obeſus,

obeſus, ſi ulcus, cicatrix, membrana os uteri obturans, menſium ſuppreſſio, immodicus fluor, invitus congreſſus, et aliae huiuſmodi. Addunt iuniores in curatione mulierum, quas ad conceptum facilitare volumus, abſtinendum ab opiatis reſiccantibus multum, et ſemen abſumentibus. Sunt et nutriendae alimentis venerem excitantibus, quae tardiores ſunt. Poſt menſium vero purgationem et uſum aliorum remediorum paulo ante congreſſum cum viro, (quod magna ex parte mulieres non concipiunt, quia ſemen non trahunt, aut tractum non retinent,) emplaſtra ſupra uterum et renes ponenda ſunt. His quae non trahunt, caeroneum, et alia, quae ex gummi aliiſque attrahentibus conficiuntur, erunt ex uſu. His quae non retinent, emplaſtra conſtringentia utcunque calida, quale eſt comitiſſae, pro matrice, de pelle arietina, de maſtiche. Eiuſmodi emplaſtra geſtent, donec appetat tempus alterius purgationis. Eo enim tempore amovenda ſunt emplaſtra, ne menſes retineant. Si mulier non concipiat ob ſalacitatem, et nimiam ad venerem propenſionem, quod ob acrimoniam ſeminis et caliditatem fit, alenda eſt craſſis alimentis, quae ſanguinem inſpiſſent, et ſemen craſſius reddant. Stuphis utuntur mulieres humidiores: balneis durum habentes uterum, aut frigidum. Sed his utendum, paulo antequam fluant menſes. Si mulieres ſint valde obeſae, extenuandae ſunt uſu medicamentorum calidorum, incidentium, aperien-

aperientium, et tenui victu diu, antequam utantur ſupra dictis remediis. In frigidioribus et humidioribus utiles ſunt opiatae, ſive humiditas ſit in toto corpore, ſive in utero tantum. ℞. *Conſervae eryngii, corticis citri ana* ℥j. *conſervae anthos et zingiberis conditi ana* ℥jß. *cineris priapi tauri, cineris uteri leporis ana* ℥ß. *pulveris diagalangae, diamoſchi dulcis, diambrae, ana* ʒij. *pinearum, avellanarum ana* ʒiij. *ſyrupi conſervationis corticis citri* q. ſ. *fiat opiata.* Fiunt et fumigia. ℞. *Nucis moſchatae, maceris, benioin, ſtyracis ana* ʒij. *caſtorei* ʒß. *alyptae moſchatae* ʒij. *caryophyllorum, ladani ana* ʒj. *quae excipiantur terebinthina, et fiant trochiſci, quibus fumigetur uterus.* Quae minus propenſae ſunt in venerem, geſtent ambram, moſchum, chirothecas odoratas, niſi obnoxiae ſint ſuffocationi uteri.

CAPVT LV.

De Difficultate pariendi.

Quemadmodum natura ipſa in generatione foetus atque conſervatione fuit ſagaciſſima, ita de eius editione in lucem fuit valde ſolicita. Naturae autem in hac actione medicus, ſi opus eſt, auxiliatur. Eſt igitur pariendi tempus naturale utero gerentibus, dum foetus in eam crevit magnitudinem, ut alimento ſufficienti deſtituatur. Tum enim cordis

dis calor, qui antea multo humore ſopitus iacebat, maiori indiget ventilatione ac refrigeratione, qualis reſpiratione aëris frigidi fit. Eo tempore exire contendit foetus, et acetabula diſrumpit. Hoc etiam tempore uteri foetus gravitatem ferre nequeuntes, et ſentientes ſe morderi a qualitate humoris in ſeipſos effuſi, quod eos moleſtat facultate propultrice abiicere properant mediis muſculis abdominis. Tempus quo perficitur ac manet foetus in utero, eſt novem menſium. Sed id tempus ab *Hippocrate* decem menſium dicitur, qui decem menſes lunares viginti octo dierum numerat. Caeterum cum adeo miranda requirantur in partu, evenit interdum, ut foetus difficulter edatur.

Quis affectus.

Quae partus difficultas ſymptoma ſub genere contentorum immodice dici poteſt. Sunt enim foetus non utero gerentium partes: ſed proportione reſpondent iis, quae adnaſcuntur, familiarium (inquam) ut ova et fructus, nimirum ad generis propagationem a natura procreati: propterea ubi detineantur eo tempore, quo edi in lucem debent, praeter naturam detinentur.

Cauſa.

Conſequitur haec eorum praeter naturam detentio, aut ad noxam alicuius facultatis naturalis retentricis, et expultricis, ſive ipſius pueri, ſive praegnantis. Interdum citra noxam earundem facultatum, ad alias conſequitur cauſas ſeu diſpoſitiones praeter naturam.

Cauſae

Cauſae autem in univerſum aliae externae ſunt, aliae internae. Externae, quae partus difficultatem inferunt, ſunt aut modicum frigus, quod uterum denſaverit, ut in aëris conſtitutione Aquilonia praecedente, vel praeſente, aut ſiccitas, aut immodicus calor diſſolvens, atque imbecillitas, aut quodvis aliud fortuito eveniens. Internae vero cauſae, aut vitio parientis, aut foetus, aut ſecundarum eſſe poſſunt. Parientis quidem ſi illa craſſa, obeſaque fuerit, ſi iraſcitur, ſi zelotypia laborat, vel aliis animi affectibus: ſi conatur ante tempus parere. Ab eadem etiam eſt mala conformatio, ſtaturae brevitas, virium corporis imbecillitas, ut in puella et anu, dolorum imperitia, puſillanimitas, ac metus. Vteri cervicisque mala conformatio, ut exiguitas, anguſtia, obliquitas, cauſa eſt difficultatis pariendi. Et colli uteri longitudo, quae facit ut foetus longiori tempore exeat ob nimiam omenti et partium uteri compreſſionem, et oſſis pubis firmior compactio, compreſſio, ſeu coarctatio ex vicinarum partium tumore ac duritie, ulcere, rhagadibus, ex veſicae calculo, ex affectu muſculorum ventris, ex recti inteſtini excremento duriore, et lumborum concavitas uterum comprimens. Foetus vero ratione, ut ſi inuſitatae magnitudinis fuerit, vel exiguus, et modicae gravitatis, ſeu magni capitis, vel monſtroſus, ut biceps, triceps, tripeſve, vel mortuus, qui nil opis praeſtet, aut intumeſcat, aut vivus, ſed imbecillis,

becillis, ut foras non poſſit procedere. Similiter ſi gemini vel plures foetus fuerint, qui ſimul collo uteri impinguntur; aut ſi foetus obliquus, aut tranſverſus paret egredi. Expedit enim ut manibus ad genua converſis, capite recta ad os uteri deſcendat. Partus quoque fit difficilis, ſi ſecunda propter craſſitudinem non abrumpatur, aut propter tenuitatem, antequam oportet, divellatur, ſimul cum aliis membranis foetum ambientibus: ſiquidem humore evacuato infans prae ſiccitate aegre movetur, ac per os et collum uteri difficulter elabitur. Nam a praedicto humore collum humectatum mollius redditur, dilataturque facilius.

Huiuſmodi cauſae non aegre percipiuntur. *Signa.* Externae ſiquidem ex aſtantium ſeu puerperae ſermonibus noſcuntur. Similiter ſi obeſa eſt foemina, conſtat facile. Languorem oſtendent praecedentes morbi, aut vacuationes, aut animae accidentia. Sic et ſi timida, et impatiens fuerit. Anguſtia vero oris uteri tactu percipitur. Reliqui morbi uteri patebunt ex notis ſuis capitibus traditis: Sicuti et noxae inteſtini recti, veſicae, ventris. Tempus praeterea definitum eſt partui. Foetus languidus dignoſcitur ex praecedentibus morbis matris, et ex tardo et difficili motu: quia mortuus non movetur. Magnitudo ex ventris mole, et parentum magnitudine. Figura ab obſtetrice tactu deprehenditur, ut capitis magnitudo. Secundarum durities pariter tactu, et quo-

quoniam conante foemina abunde, et foetu exiſtente ſano non ſuccedit partus. Areſcit autem uterus delapſa aqua, quae in allantoide continebatur. Atque conſtabit facile an effluxerit. Si mortuus eſt foetus praeter ceſſationem a motu, ventris frigiditas adeſt, dolor iuxta umbilicum gravis. Spiritus exhalat foetidus, facieique color pravus.

Prognoſtica. Praeſagire difficilem partum licet, ſi totus ante foetum aquoſus humor effluit, aut longa copioſaque ſanguinis eruptio anteceſſit, ſi ipſa foemina crebro inhorreſcit, et languidiore dolore, perque longiora intervalla urgetur. Recte iudicavit *Hippocrates* partus ſine debito dolore periculoſos eſſe. Ex parientibus gravius laborant primiparae propter inexperientiam laborum, dolent totum corpus, et maxime lumbos, et coxendices. Vbi obliquus, aut in pedes foetus procedet, nedum mulier difficulter pariet, ſed interdum multae perierunt, vel ſimul matres cum foetibus. Quae parientes in lumbis dolorem habent, vix pariunt: quae alvo, quam citiſſime: quae imo ventre, difficulter. (Cum mulier parit, neceſſe eſt, ut vulvae foramen amplietur, non a parte anteriori, ut falſo putant oſſa pubis aperiri, ſed ad oſſis ſacri in cauda articulationem: quae cauda ita erigitur ad exteriora, ut viſu diſcerni poſſit, ſi, quae parturit, emaciata ſit. Quare mulieres non debent inniti illa parte, ſed lumbis et coxis, et a viris fortioribus ſuſtentari.) Mulieri,

quae

quae difficulter parit, ſternutatio ſuperveniens bonum: quoniam vehementiori concuſſu atque fervore, partim naturam excitat, partim excernit, quae partibus corporis firmiter infixa adhaerent.

Curandi ratio pro cauſis variis immutatur varie. Communia tamen ſunt eius capita quaedam, quae omnibus accommodari poſſunt: ut et quaedam medicamenta omnibus difficulter parientibus indiſcriminatim adhibentur. Moderata igitur alimentorum copia tribuatur: alioqui natura coctioni alimentorum intenta, viriliter non expellit. Sint autem alimenta boni ſucci, ova recentia, ſorbilia, tremula, ius pullorum, gallinarum, phaſianorum, quod ex contuſis carnibus fit, conſummatum vulgo dictum, vel eorundem animalium contuſa caro. Buccellae panis in vino odorato maceratae, ſimul cum eodem vino offerantur. Adhaec non permittendum, ut obſtetrices difficile parientium uterum dilanient; ſed leniter et placide uteri partes contrectent, dulci oleo locos perfundentes, neque parturientes cito in ſella collocent. Sed obſtetrices prius os uteri tangant, et cum ita dehiſcat, ut ad foetus tranſitum pateat, tum in ſubſellio collocent, et adhortentur, ut ſtrenue expellant ſpiritum detinentes, id eſt ad inferiores partes propulſantes, non in gutture congregantes, ut quaedam faciunt imperitae. Eoque tempore ubi partus ſit difficilis, corallum, aut lapidem aëtitem ſeu

Curationis praecepta communia.

 aquilae,

aquilae, aut ſtyracem, aut coriandrum viride, ſeu polygoni radicem in dextro crure alligare convenit. Detur et ℥j. ſtercoris accipitris ſeu falconis cum vino albo, aut aqua capillorum veneris, vel tantundem cinnamomi, vel caſſiae. Aut detur hic pulvis, qui recipit *fimi accipitris* ℥j. *cinnamomi, caſſiae ana* g. vij. *croci* g. iiij. *miſceantur, et cum pauco vino albo odorato, aqua capillorum veneris, aut florum citrangulorum, exhibeatur.* Detur et caſtorei, vel myrrhae ℥ß. aut ℈ij. cum granis quatuor cinnamomi. Alii dant ℥j. trochiſcorum de myrrha, vel decoctum cicerum rubrorum ac foenugraeci cum oleo amygdalarum dulcium. Quod ſi parum cinnamomi, croci, aut caſſiae, ſeu alterius praedictorum permiſceas, confert. Excitentur et ſternutamenta, modo parturientes non ſint imbecillo capite praeditae.

Curatio difficultatis partus ex frigore immodico.

Speciatim in difficultate pariendi ex immodico frigore uterum coarctante in aëre mediocriter calido collocetur paritura, et in eo geſtatione eam movere convenit: modo febris, vel quid aliud non prohibeat. Nonnulli quaſſationes validas, ſternutamentisque ciendis idonea adhibuerunt. Opem etiam ferre convenit per inſeſſus calidos, et ſuffitiones, ac perfuſiones oleorum tum actu, tum poteſtate calidorum, itemque per illitiones ac cataplaſmata. Quare infundatur largiter oleum dulce, et calidum. Item decoctum foenugraeci, malvarum, vel ſeminis lini, deinde et pubem

cum

cum abdomine et lumbis illinire oportet iiſdem medicamentis, aut aliquo relaxante medicamento alio, ut hydrelaeo, et huiuſmodi. Ea laxamenta conveniunt a balneis. Sunt autem inungendae partes perinaei et caudae, quas dilatari oportet, non os pubis.

Difficultatis partus a calore immodico curatio.

Si ob calorem immodicum vires exſolutae ſunt, condenſantibus, et firmitatem inducentibus roborare oportet: ut ſunt inſeſſiones ex myrto, pampinis vitis, malis punicis, aut roſis. Odoramenta etiam fiant ex aqua roſata, myrtillorum et nymphaeae cum aceto, addendo parum ſantalorum, et corallorum rubrorum. Convenit quoque unguentum ex vino, et oleo roſato frigidis. Nec minus cibis et potionibus refocillanda erit facilis coctionis, multi nutrimenti, ac modicae quantitatis, permixtis ſemper quibuſdam adſtringentibus, ut cydoniis, malis punicis. Buccellae panis vino imbutae ad arcendum animi deliquium offerantur. In aëre parum frigidiori degat.

Si ob alias cauſas ex parte parientis fiat partus difficultas, curatio.

Si ob lumborum cavitatem, aut nimiam pinguedinem pariendi difficultas contigerit, puerpera in ſella prona flexis genibus collocetur, ſeu in lectulo, ut uterus delabens cervicem rectam extendat: atque idem e directo hoſtioli habeatur. Quod quidem caeratis, oleis, pinguedine, delinire digito oportet, et ſenſim aperire. Idem oſculum ubi clauſum manſerit, pinguibus medicamentis emolliatur

ac relaxetur. Conveniet fotus ex decocto malvarum, foenugraeci, ſeminis lini, et intra uterum proderit parum eius cum oleo amygdalarum dulcium infundere. Si mulier imbecillis fuerit propter morbum praecedentem, aut aliquam vacuationem, aut diſſolutionem ſpirituum, alenda eſt cibis euchymis multum nutrientibus, ut vino et ſucco carnis. Si timida eſt ac puella, addatur illi animus. Si inexpers dolorum, monenda, ut validiſſime ſpiritum comprimat ac contineat, et ad ilia validiore conatu protrudat. Si ex longa defatigatione fiat imbecillis, optimum eſt dare confectionem alkermes, aut potionem parare ex ambra, diamoſcho, diagalanga. Cum autem puer incipit apparere, tum retento ſpiritu conetur expellere, innitatur capite et manibus, cruribus diductis, ut adiuvet pueri motum. Puero emiſſo, obſtetrix ὀμφαλὸν teneat, et ſi poteſt eodem ſpiritu et conatu ſecundam deiiciat. Vel ungatur vulva oleo convenienti, et ſinatur rurſum quieſcere, ſi imbecillior adhuc ſit: poſtea conetur eiicere. Si veſicae calculus aſſuerit, is primo propellatur, et ſi eadem lotio plena fuerit, id educendum. Si inteſtinum excrementis plenum eſt, per clyſterem mollem et lenientem eluetur. Si partus eſt difficilis ob inflammationem, abſceſſum, ulcus, tumorem laxum, aut durum, ſeu ob carnem collo uteri adnatam, aut aliquam etiam tunicam, vel ob quempiam alium morbum, ſingulis his affectibus occurrendum. Si

eiuſdem

eiuſdem uteri parvitas cauſa eſt, loca pinguedine inungantur, ac foveantur, et os uteri dilatetur, ut ſupra diximus. Et haec quidem de difficultate partus, quae fit vitio parientis.

Si difficultas eſt ex parte foetus, curatio.

Si vero propter foetus imbecillitatem aut parvitatem difficultas partus contingat, exhortanda eſt mulier, ut mediis abdominis muſculis, quam ſtrenue foetum conetur expellere. Si propter foetus figuram praeter naturam eſt difficultas, ad naturalem ſitum eſt reducendus, quantum eius fieri poteſt, partim pellendo, partim educendo, partim flectendo, partim in rectum agendo. Si manum vel pedem praemiſerit, ne attrahatur per membrum, magis enim impingitur, aut luxatur, aut etiam abrumpitur. Verum digitis humero foetus aut coxae affixis, in convenientem locum reducatur, quod praemiſſum eſt. Si cum foetus figura mala os uteri coarctatum fuerit, prius ab oſculo uteri in ſublime elevetur foetus, poſtea rurſum ad oſculum dirigatur: fiantque omnia placide, leniter, ac citra compreſſionem, oleo aſſidue locis affuſo. Vbi infans permagnus fuerit, aut totus, aut ob capitis, et thoracis, aut ventris magnitudinem, ea adhibenda ſunt tum intus, tum extra, quae laxare ac dilatare os uteri poſſunt. Praeſtaret tenui victu et miſſione ſanguinis ſeptimo aut ſexto menſe extenuare foetum et minuere, potiſſimum ſi mulier puellam ſit paritura. Sunt enim obeſiores foeminae, cum naſcuntur,

quam mares. Verum ubi nec ſic procedat, aut etiam infans mortuus fuerit, modo ſpes ſit ſalutis utero gerentis, omnino neceſſe eſt foetum ſecare: et ad foetus extractionem, quam Graeci ἐμβρυουλκίαν vocant, veniendum eſt. Modum vero ſectionis apud alios reperies. Si gemini vel terni foetus fuerint, aut collum obſederint, aut etiam plures, reliqui ad fundum uteri repellantur, et qui magis paratus videbitur, educatur prius. Senſim et citra contuſionem omnia fiant, locis oleo perunctis. Si ratione membranarum fiat difficultas, ubi ſecunda ſolidior aut craſſior fuerit, quam ut rumpi poſſit, diſcindatur.

Difficultatis ex parte membranarum curatio.

Si propter tunicarum tenuitatem in quibus humor continetur, fiat partus difficilis, propterea quod humor in membranis contentus ante debitum tempus effluxerit, ita ut uteri ſint reſiccati, eis albumina ovorum, cum malvae aut foenugraeci decocto excolato: aut cum ptiſanae cremore tepido infundantur. Pulvis ad difficultatem partus. ℞. *Cinnamomi* ʒij. *myrrhae, caſſiae ligneae utriuſque* ℈j. *ſuccini candidi* ʒß. *terantur ſingula, et fiat pulvis ſubtilis, de quo in vino odorato detur pondus* ʒj. vel ℞. *Diambrae, aut diamoſchi* ℈j. *pulveris diagalangae, et diarrhodii abbatis ana* ʒß. *vini albi* ℥ ij. *aquae betonicae, meliſſae, bugloſſae ana* ℥ij. *fiat potus capiatur ventriculo vacuo.* Dum laborant mulieres in partu, caveant ab aëre frigido, neque ſiccentur pannis nimium calidis.

CAPUT

CAPVT LVI.

De Foetus mortui extractione, et de ſecundis retentis, vel derelictis.

Si mortuus eſt foetus, celerrime debet educi. Moritur autem ob alimenti defectum, aut eius pravitatem, aut plethoram, ob quam ſanguine impletur foetus, aut ſolutis acetabulis, ſaltu, vel ictu, vel tuſſi, vel ſternutatione, aut humiditate nimia laxatis, aut bibitis medicamentis, quae valide menſes provocent, aut potu amarorum, aut nimia inedia praecedente, ſanguinis miſſione, aut purgatione. Foetus autem mortui ſigna ſunt, ſi foetus non movetur, ſed decumbente foemina in latus, in id devolvitur ac decidit, gravat etiam plus quam ante mortem, mammae extenuantur; aut altera, ſi e duobus alter mortuus ſit, atque eundem abortiet. Humiditates ab utero manant, corpus utero gerentis languet, albicat, molleſcit, mulier ſeguis fit, caput dolet, oris foetor ſequitur, palpebrarum inflatio, viſus tenebroſitas, ciborum inappetentia, et iam putreſcente foetu, ichores manant ab utero, tempora pulſant, malae rubent, febres excitantur et horrores, ſitis, atque turbulenta inſomnia. De qua re alii ſic, et in eandem prope ſententiam: Si foetus vita caret, venter nihilo ſecius ac ſi hydrope urgeretur, intu-

 meſcit,

meſcit, diſtenditurque, et cadaveris pondere oneratur. Idem, ſimulque latera refrigeſcunt, quae antea caluerant, ingens dolor circa umbilicum verſatur, ſtomachus mordetur, ſpiritus male olet, oculi minuuntur dolentque, nares atque aures frigidae fiunt, totus vultus pravo colore foedatur: ipſa mulier crebro inhorreſcit, et in animi labitur defectionem, interdum convulſionibus quaſi comitialibus diſtenditur. Fere autem ſemper gravi vigilia urgetur. Similia his accidunt ſymptomata, ſi ſecunda retenta eſt, de qua dicere iam tempeſtivum eſt.

Χορίον quid. Quod χορίον Graeci, atque interdum ὕστερον, ſeu δευτέριον nominant: Latini ſecundam, et ſecundas appellant: ob id, quod velut ſecundum domicilium ac receptaculum ſit ab utero, et velut foetus indumentum. Haec autem quoniam ex umbilico pueri haeret, et umbilicus poſtremus ex uteris exit, (nam ſi prior exiret, non accederet per ipſum puero nutrimentum,) quoniam ex ipſo dependet, propterea foetu excuſſo foras prodire debet in naturali partu. Quoniam vero contingit, ut foetu in lucem edito, ipſa praeter naturam detineatur, quomodo huic retentioni occurrendum ſit, oſtendemus.

Pars affecta. Affectus. Ac quod in eius detentione uterus quodammodo afficiatur, et quod eadem detenta, morbus ſit in numero atque exceſſu, nemini dubium eſt.

Deti-

Detinetur autem, propterea quod os uteri clauſum ſit, ita ut foras prodire non valeat. Aliam cauſam referunt alii, nempe quod ob dolorum vehementiam retractus ac veluti convulſus uterus, ſic ſecundam colligat ac comprehendat, ut neque ſecundam expellat, nec eandem permittat extrahere. *Cauſae.*

Quod ſecunda poſt partum vel aborſum adhuc utero ſit alligata, deprehenditur, quod neque medicamentis, neque vehementiſſimis conatibus ſit deiecta: et quod ante tempus puer fuerit emiſſus, idque ſine magnis doloribus praecedentibus. *Signa.*

Quomodocunque ſecunda detineatur, non ſtatim ac violenter extrahenda eſt; neque eius eductio negligenda. Cum diu detinetur, cerebro, cordi, ac ſtomacho nocumenta haud exigua communicat, vaporibus ex ea elevatis, et ad iam dictas partes traductis. *Prognoſtica.*

In foetus mortui eductione prodeſt inſeſſio in decocto foenugraeci, malvarum, et ſeminis lini, aut ex eorundem decocto pudenda fovere, aut vaporem praedictorum et rutae per infundibulum recipere. Aut cum ungula aſini ſuffiatur per infundibulum, aut idem fiat cum capite ſardinae ſalitae, aut gagate lapide, atque os uteri convenit oleo ſuſino, et anethino inungere. Praeterea galbani et benzoini ana ℥ß. in oleo irino liquentur, in quo peſſus madeſcat et immittatur, aut decoctum colocynthidos per metrenchytam infundatur. *Curatio.*

℞. *Pul-*

℞. *Pulveris ſabinae, aſari, myrrhae ana ℥ß. bibantur cum decocto gentianae, et rubeae.* Ea non tantum educunt foetum mortuum, ſed et ſecundam. De qua ut loquamur pluribus, ſi erit educenda, confeſtim excitetur ſternutatio, et ſpiritus detineatur, ac os et nares obturentur, praeſertim ſi imbecilla mulier non fuerit. Quod ſi nec exciderit, ſed adhuc remanſerit, ubi uteri os clauſum non ſit, ſi eadem ſecunda inſtar pilae circa aliquam uteri partem conſtiterit, ſiniſtram manum calidam oleo inunctam, ſeu pinguedine quadam pinguefactam in uteri fundum immittere oportet, et acceptam ſecundam leniter attrahere. Verum ſi uteri fundo connexa fuerit, ſimiliter manus obſtetricis immittenda eſt. Sed apprehenſam ſecundam non ſtatim trahere oportet, propter uteri prolapſus timorem, neque violenter admodum, ſed ſenſim primum nulla violentia adhibita in obliquum plane ducenda erit, huc illuc eam circumagendo: dein paulo valentius. Sic enim obediet, et a connexu diſſolvetur. Si os uteri connivet, remediis ad hoc ſuperiori capite dictis utendum eſt. Et ubi vires non fuerint invalidae, etiam quae ſternutamenta provocant, adhibenda ſunt. Quare perfuſionibus pinguibus utemur, et per ſiniſtrae manus digitos, os uteri clauſum leniter aperire, ac paulatim dilatare conabimur. Quod ſi neque ſic ſucceſſerit, rurſum uteri perfundendi ſunt, ac pinguia fomenta eiſdem adhibere convenit: nec non ſuperiorem ventrem

trem ex cruda hordeacea farina aqua calida ac oleo ſubacta integere. Similiter et potionibus menſes cientibus utendum. Suffitus admoveantur per aromata, qualia ſunt caſia, nardus, flos iunci odorati, artemiſia, ſabina, dictamum, pulegium, et huiuſmodi, cui mulier inſideat pannis contecta undique. Poſtea ſi oſculum ſit apertum, iterum manus immittenda erit, et educetur. Si neque ſic educta erit, dilaceranda non veniet. Nec perturbari oportet, quia intra dies paucos putrefacta, et in ſaniem diſſoluta excidet. Quoniam vero gravitate odoris caput replet, et ſtomachum pervertit, ſuffitus convenientes excitentur: inter quos praevalent cardamomum, et ficus aridae. Ad hunc uſum probata ſunt bdellium, ſabina, thus, ſtyrax, lapis gagates, unguis odoratus, ladanum, et ſimilia: quae cum hoc quod odorata ſunt, praedictis malis adverſantur, et ſecundam ſubducunt. Detur et caſtorei ac pulegii ana ℨj. ex aqua mulſa bibenda. Trochiſcorum de myrrha ℨj. vel tantundem carabe confert, maxime ſi cum magno fluxu ſanguinis ſit, nam omnes ſecundas deiicit, et ſanguinem fluentem retinet. Decoctum, vel aqua fabarum deſtillata, ut et aqua florum croci deterget, et ſecundas pellit. Decoctum etiam ſabinae, cinnamomi, baurax. Eadem foetus e corpore expellunt. Ab aliis haec praeſcribuntur: Secunda ſi foetu egreſſo remaneat, adhibeantur balnea, unguenta, et caetera remedia in maturatione partus commemo-

memorata. Nam putreſcere ſolet, uterumque putrefacere, et mala ſymptomata inducere: interdum mortem. Sternutamenta fortia cienda ſunt pipere et elleboro pulveratis, et flando in nares immiſſis. Si non exierit his peractis, unguentum baſilicum in uterum immittatur, ut eam putrefaciat. Putrefactam natura expellet poſtea.

CAPVT LVII.

De Vteri inflammatione.

Pars affecta. Vterus interdum (ut reliquae partes corporis) inflammationem patitur. In ea, quod uterus pars ſit affecta, ex notis propriis dignoſcitur: de quibus paulo poſt. Quid autem ſit inflammatio, et quo in genere morbi reponatur, ſaepius antea declaratum eſt,

Cauſae. Phlegmones vero uteri cauſae, nonnullae externae poſſunt eſſe, ſimulatque internae. Externae quidem, ictus, multitudo coitus, abortus, atque ſiniſtre editus foetus, uteri compreſſio ab onere, dura ſella, longa intentaque deambulatio, validus corporis motus, flatu , atque etiam frigiditas uterum adſtringentes, adeo ut tranſpirationem prohibeant. Retinetur et ſanguis propter frequentem cucurbitularum appoſitionem ſupra uterum. Internae vero, menſium ſuppreſſio, totius corporis plenitudo, ac eiuſdem uteri exulceratio. Vteri phlegmone iuxta alios fit magna ex parte

te ex ſanguine menſtruo, eique aliquando alius humor admiſcetur, ita ut pro humore mixto phlegmone eryſipelatodes, vel oedematodes nominetur. Modum generationis eius quidam volunt eſſe a tenui fervidoque ſanguine a vena cava per tenues venas in illius ſubſtantiam effuſo, qui collectus, accenſus, ac putreſcens phlegmonem parit. Malum certe in cervice, quam in utero frequentius.

Hanc inflammationem indicat ardens dolor ac pulſans, muliebrium locorum, pubis, imi ventris, lumborum ardor, tumor, diſtentio, atque gravitas ineſt: et ſi digitus in os uteri ſubmittitur, occurrit ad contactum durum, clauſum, fervens, ac retractum, praeſertim ſi in ipſo, aut in collo fuerit inflammatio. Nam licet oris compreſſio commune ſit ſignum conceptionis et tumoris praeter naturam, id tamen ex duritie diſtinguitur, molle ſiquidem eſt gravidis. Quoniam vero diverſas ſedes occupat phlegmone, ſi in anteriorem partem devergit, in pubem dolor inclinat, et urinae difficultatem, vel ſtillicidium parit. Si poſteriora magis inflammantur, alvus cohibetur, et dolor lumbos fatigat. Iam ſi in latere plus vitii eſt, protinus inguen intenditur, crure gravantur, ac aegre moventur: et quibuſdam crus ipſum, quod e regione eſt, per inceſſum claudicat: quin etiam in coxam dolor tranſit. Eiuſdem quoque partis dolor cum gravitate nonnihil ſignificare poteſt. Et ubi cavitas ſeu fundum uteri fuerit *Signa.*

fuerit inflammatum, dolor cum tumore infeſtabit, ut ne contactum foris admittat. Plerumque etiam uterus in eam partem declinat ac retrahitur, qua inflammatus eſt, et ob eam cauſam os, et eius collum avertitur. Semper autem acuta febris adeſt, et multus capitis dolor, (quod uteri venas habeant plurimas, grandiſſimaſque, unde calent: hinc vaporum copia plurima ad caput ſubvolat,) magiſque anteriore eius parte, et circa radices oculorum, brachialis, digitorum, et colli convulſio, inclinatio in adverſum, ſtomachi ex conſortio dolor, nauſea, et ſingultus. Ipſa autem foemina adeo parum commode in omnem partem corporis movetur, ut non ſedere, non ſurgere niſi ſumma difficultate, non pedibus ingredi, niſi quadam claudicatione poſſit. Invaleſcente ac augeſcente phlegmone, conſequuntur animi deliquium, exſolutio, ſingultus, pedum torpor, genuum refrigeratio, extremarum partium exſudatio, urinae ac ſtercorum recrementa ſupprimuntur, delirant, dentibus frendent aegrotantes, febres magis augentur: quae ſunt ſynochis connumerandae, cum ex putrido ſanguine excitentur. Inflammatione vero in abſceſſum tranſeunte dictae notae intenſiores ſunt, dolores circa puris generationem augentur, ac febres, quae cum humore plerumque ad veſperam ingruunt, ac inordinatae acceſſiones ipſis obveniunt, primis quidem temporibus intenſe cum doloribus, ad ultimum ubi ſuppuraverit, aliquantu-

lum

lum remittunt. Id temporis pus erumpit, alias in uteri cavum, alias in abdominis ſpatium, ibique inter inteſtina ſubſiſtens, copia imum ventrem diſtendit, ac veluti pondere onerat. Si in ſcirrhum permutabitur, febris, dolor, et reliqua leviora ſymptomata remittunt, tumore tamen ac renitentia permanentibus cum gravitate, et aegro motu non ſolum crurum, ſed totius corporis, ac ſegnitie ad omnes vitae functiones. Inflammationem uteri ſequitur nonnunquam dolor in lateribus et coſtis, qui quandoque ad claviculam uſque protenditur, et quia ob ſepti tranſverſi compreſſionem, ſi magna eſt, ſequitur uteri ſuffocatio, ſi minor, magna ſpirandi difficultas, minus exercitati medici pleuritidem exiſtimant, ignorantes conſenſum uteri cum ſepto tranſverſo, et clavicula. Integitur enim peritonaeo uterus, et eo ſolo firmatur ac retinetur a parte ſuperiore. Quare ſi diſtenditur affatim, et in maiorem molem accreſcit, diſtenditur una peritonaeum, et hypezocos membrana, ob illam unionem, quae fit in ſepto tranſverſo ex peritonaeo et hypezocote.

Prognoſtica.

Deterior eſt inflammatio, quae plures partes occupat, quam quae pauciores. Similiter quae os et cervicem fatigat, minus periculoſa eſt, quam ea, quae fundum ſeu cavitatem, quoniam promptius curationem admittit. Si utero gerenti eryſipelas in utero fiat, lethale eſt. Inflammatione tamen exiſtente poteſt foetus vivere, ſi exigua extiterit, ex qua ne-

dum maligna, verum etiam nec acuta febris gignitur, etiamſi in iecore, ventriculo, aut ſepto tranſverſo orta ſit. Graviſſimum malum eſt, quae totum uterum occupat. Vteri inflammatio quandoque in ſcirrhum, rarius in cancrum, ſaepius in abſceſſum vertitur. Haec pars facile ſcirrhum patitur, quod caro eius denſa ſit, et fluxiones acceptas pertinaciſſime ſervet. Pus ſi per uteri cervicem excluditur, id ſi album, laeve, et aequale, et odoris non mali, ſanitas foeminae redditur. Si virulentum eſt, male olens, et multis coloribus variegatum, ſcire licet rem in periculo eſſe.

Victus ratio. A principio igitur curationem inſtituemus, in domicilio obſcuro et tepido aegram collocantes. Somnum moderatum praecipiemus. Nam et vigiliae in initio conferunt magis, quam ſomnus. Prohibent enim inflammationem augeri, cum in viſceribus ea generatur. Interdicemus omni motu, et maxime quietem crurum imperabimus. Alvi excrementa molli clyſtere infuſo eluemus frequenter. Animi affectus immodicos vitari iubebimus. Caeterum victus pertenuis eſſe debet, adeo, ut a cibo per triduum abſtineant, nempe incipiente inflammatione, aut urgente. Deinde pane loto aut ptiſana, ſeu eius cremore, aegra alatur, aut iure pulli, aut amygdalato; ad finem vero ovorum vitellis, atque ubi parva inflammatio fuerit. Pro potu aquam hordei, aut ſeminum coriandrorum praeparatorum deco-

ctum

ctum, ſeu ipſammet aquam modice calidam dabimus. A vino autem abſtinendum eſt. Deinde artus ſeu extremas corporis partes manuum praeſertim, averſionis gratia perfricabimus.

At ſi vehementior phlegmone fuerit, neque vires, aut aetas, aut habitus, ſeu anni tempus obſtiterint, neque inflammatio poſt aborſum, aut nimiam ſanguinis vacuationem ſupervenerit, confeſtim circa initia cubiti vena ſecetur, et ſanguis pro ratione virium detrahatur. Licebit autem in ſecunda die venam incidere; in tertia detractionem repetere. Quod ſi evacuationem ſimul cum derivatione requirimus, crurum venae ſecandae erunt. Exigua vero exiſtente inflammatione, valentibus viribus, potiſſimum ubi corpus totum plenum non fuerit, et inflammatio iam facta ſit, tali vena incidatur: et ſi opus eſt, eadem ſectio iteretur, rectitudinem ſervando. Iuxta id alii ſic: Venarum, quae ſunt in cruribus ſectionem in inflammationibus uteri factis, cumque iam partem obſederunt, prodeſſe novimus: non parum autem laedere, ſi incipientibus inflammationibus pudendorum et uteri quis crurum venas ſecaret. Si vero aut aetas, aut habitus, aut anni tempus, et ſequens inflammatio aborſum, aut magnam aliquam ſanguinis vacuationem, ſanguinis miſſioni obſtiterint, loco ſectionis venae internae, cucurbitulae affigantur natibus cum ſcarificatu: loco vero ſectionis venae poplitis aut malleoli, ſuper co-

Reliqua curatio.

ſtas affigantur. Vbi mitior reddita fuerit phlegmone, levi quadam purgatione uti convenit, etiam pro derivatione perficienda: ut caſſia, melle aëreo, ſaccharo violato, catholico, et conſimilibus. Dein ventri, pubi, lumbis, fotus, irrigationes ſeu epithemata ex vino et oleo, et vino et oleo roſato admixto imponantur. Et ubi haec non ſuffecerint, cataplaſmata applicentur ex farina hordei, ſeminis lini, foenugraeci, vitellis ovorum aſſatis cum roſaceo, et decocto capitum papaveris et meliloti, ac exiguo vino ſeu aceto compoſitis, aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis cum farina hordei, et oleo roſato ſeu cydoniorum. At ſi eryſipelatis naturam participaverit, quod ex igneo calore percipies, intybum, ſedum, polygonum, portulacam, plantaginem, ac vitis pampinos cataplaſmati apponito. Si cataplaſmatum onus loci non tolerent, aqua roſarum admixta ex modicis intervallis affundatur. Hoc tempore in pudendum ſubdatur aliquis ſuccus praedictarum herbarum. Peſſi figurentur ex praedictarum herbarum foliis contuſis, aut ſuccis, roſaceo, melino, lentiſcino, ovorum vitellis crudis ſive aſſatis, anſeris pinguedine, et exiguo croco. Vbi dolor multus excruciat, lachrymae papaveris exiguum cum lacte muliebri et ſucco foenugraeci apponendum exhibeto. Etiam inſeſſus ſunt utiles ex decocto foenugraeci, ſeminum lini, malvarum, artemiſiae, et olei praecipue poſt principium. Poſtquam inflammatio declinare

incepe-

inceperit, ad ea deveniendum, quae laxare ac diſcutere poſſunt. Proinde in foenugraeci, althaeae, ſeminis lini, interdum etiam pulegii, marrubii, ſalviae, et artemiſiae decocto aegra inſideat. Obſervandum vero, quod nec in diſtenſionibus, nec in inflammationibus uteri menſes provocandi ſunt. Etenim loci magis diſtenduntur, et cum ob inflammationem concluſi ſunt, ſanguinis tranſitum impediunt. Vbi curatio proceſſerit, tenuis victus, et ciborum parſimonia tollatur, et manifeſta iam facta declinatione, balneum ac vinum concedi poſſunt, et cibi reficientes exhiberi. Si inflammatio non diſcutitur, ſed ad ſuppurationem vergit, ſuppurationi auxilium ferendum eſt. Itaque imo ventri ac lumbis cataplaſmata imponantur ex lini ſemine, foenugraeci, farina hordei, caricis, althaeae radice, ac terebinthina. Quo etiam tempore pudendi ſinus per ſpongiam foveatur: et vapores per arundinem operculo ollae perforato inſertam intra pudendum recipiantur. Demum inſeſſiones frequentes fiant decoctis in aqua his, quae vim attractoriam habent, velut eſt pulegium, marrubium, laurus, ſalvia, artemiſia, dictamum, centaurium. Item peſſuli indantur ex terebinthina, myrrha, oeſypo, anſeris pinguedine, et butyro compoſiti. Aliquando etiam columbinum ſtercus cum melle et oleo pro cataplaſmate adhibebimus. Diſrupto abſceſſu quibus utendum ſit medicamentis ſequenti capite docebimus. Si non ad

ſuppurationem vertatur inflammatio, ſed ad duritiem vergat, mollientibus pugnandum eſt, tum intus tum extra adhibitis medicamentis.

Curatio iuxta recentiores. More noſtro inunctiones initio fiunt repellentes: et ut ſint efficaciores, additur ſuccus plantaginis, vel ſempervivi. Materia in his tumoribus calidis intra dies tres aut quatuor ad ſummum fluit. Itaque intra diem quartum ſi fieri poteſt, revellatur, et repellatur. Fiunt et cataplaſmata dolorem ſedantia, et digerentia. ℞. *Radicum malvae, althaeae, violarum ana* m. j. *florum violarum, chamaemeli, meliloti ana* p. j. *contundantur herbae, et per cribrum tranſmittantur, ſemper aliquid decoctionis addendo,* adde *farinae hordei* quartarium j. *ſeminis lini* quartarium ſemis, *olei roſarum* quartarium j. *miſce, fiat cataplaſma.* Fit etiam aliud ex mica panis cum lacte cocti, et oleo chamaemelino. Iniectiones quoque fiunt repellentes ex aqua plantaginis, ſolani, ubi aliquid reſudat ex parte inflammata. His admiſce decoctum hordei, vel parum ſacchari roſati, et infunduntur per metrenchytam. Sic ſerum lactis, lac recens mulctum infunditur. Poſtquam conſtiterit fluxio, fit aliud cataplaſma digerens. ℞. *Radicis liliorum et biſmalvae ana* quart. j. *malvae* m. j. *artemiſiae* m. ß. *florum chamaemeli, meliloti, anethi ana* p. j. *fiat decoctio. Contundantur* adde poſtea *farinae fabarum, et hordei ana* quart. j. *pinguedinis porci* ℥iij. *butyri recentis* ℥ij. *olei chamae-*

chamaemeli et liliorum ana ℥iſs. *miſce, fiat cataplaſma.* Diutius autem non eſt utendum repellentibus, ne inflammatio vertatur in ſcirrhum ob congelationem : et in declinatione malactica addenda ſunt. Emplaſtra digerentia ex lachrymis multum laudanda ſunt, ut quod eſt in parte diſcutiant, et evacuent. Pars materiae aliquando derivatur ad urinam, aliquando ad inteſtina, aliquando ad os vulvae. Quae autem remedia his omnibus modis promovendis conveniant, docent alii.

CAPVT LVIII.

De Exulceratione uteri.

Vterum exulceratum eſſe non dubitabit, qui notas paulo poſt dicendas conſiderabit.

Exulceratio vero ſeu ulcus, eſt ſolutio continui cum pure. Pus eſt genus ſordi et ſaniei commune. Levior autem exulceratio interdum utero eiuſve cervici inuritur, quae interiorem pelliculam corradit, aut excavat modice: alias in profundo recondita eſt. *Exulceratio quid.*

Non unam habet ſuae originis cauſam. Fit enim quandoque a partu difficili, quo aut grandior foetus editur, aut etiam adverſus, aut corruptus vi miſere extrahitur, nempe cum difficile peperit mulier, et obſtetrix imperita, aut foetus ſua magnitudine uterum laeſit. *Cauſa.*

ſit. Idem in aborſu, aut in foetus mortui extractione evenit. Non raro fit ex diſrupto abſceſſu, aut fluxione erodentium et acrium ſuccorum, ſeu poſt fluxus muliebres acriores: ut etiam ab acribus medicamentis appoſitis ut ſabina, ſemine nigellae, et aliis fortioribus. Fit et ob contagionem morbi Gallici, aut propter recrementa retenta et putrefacta circa pterygia uteri. Fiunt et ulcera in uteris, puerperii purgamentis putrefactis. Violentus praeterea concubitus, et effrenis in cauſa eſſe poteſt.

Nota. Ab omni exulceratione dolor ſubeſt acris, mordax, et exedens ſanies, et colluvies manat: eaque copia, et ſubſtantia, et colore varia eſt. Nam ex intervallis foetidi ac ſanioſi humores ab ulcere ſordido prodeunt. Conſequuntur et alia utero affecto peculiaria, ut capitis, ſincipitis dolores, atque ad radices oculorum, qui et ad digitos manuum et pedum extenduntur, et cervicem moleſtant, et in cute punctiones ſentiunt, et ſubitas totius corporis mutationes frigoris et caloris, et diſcurrentes horrores. Manat etiam nonnunquam foetidum pus et prava ſordes, quae exteriores ipſas partes exulcerat, et erodit. Si prompta in conſpectum venerit exulceratio, ſpecillo oriculario deprehenditur. Si profundior eſt, diverſus pro ulceris diverſitate excernitur humor. Namque eo inflammato paucus, cruentus, foetidus cum magno dolore vacuabitur. Si ſordidum ulcus extiterit, copioſior

pioſior humor et ſanies cum minori cruciatu profluet. Depaſcens ſi fuerit, ut proxima quaeque loca eroſione violet, foetidus, niger cum doloribus vehementibus ac aliis inflammationis ſignis aderit. Praeterea quae laxant medicamenta, hoc irritant: contraria leniunt. Cum purum fuerit ulcus, humor paucus, aequalis, craſſus, candidus, minime foetidus excernetur. De hac exulceratione alii ſic meminerunt. Rupto atque exinanito abſceſſu ſordidum ulcus manet, ſub quo acer mordaxque oritur dolor, ſanies et colluvies fertur, non eadem uſque copia, atque colore. Odor hic modo gravis adeſt, modo nullus: ſic ut ab albo fluore uteri quod exit, profectum eſſe credatur. Si in uteri cervice malum inhaereſcit, ipſo etiam deprehendi tactu poteſt. Sin altius inſedit, eorum quae efferuntur nota eſt. Quae poſt abſceſſus fiunt frigidos ulcera, ſordida eſſe ſolent: quae poſt inflammationem a ſanguine, et quae poſt eryſipelas, virulenta et depaſcentia ſunt: quae poſt ſcirrhum, gangraenoſa: quae poſt morbum Gallicum, dyſepulotica, et chironia. Singulas cauſas ex loquela aegrotantium percipies, partim ex te ipſo ea, quae praeceſſerunt, vel comitantur, conſiderando.

Prognoſtica. Nullum uteri ulcus contemnendum eſt, ſed quamprimum fieri poteſt curandum. Cum enim uterus univerſa excrementa recipiat, et nervoſae ſubſtantiae ſit, non facile curantur eius ulcera praecipue diuturna. Promptius

curantur, quae in conſpectum veniunt, quàm quae profunda ſunt, et pura et ſordida facilius, quam quae depaſcentia. In eandem ſententiam alii ſic: Si magna non ſint ulcera, curata celeriter ſaneſcunt. Diligenter citoque curanda ſunt, quia in loco tenero, et multa cum eo communicant.

Curatio. Si ex redundantibus vitioſis ſuccis exulceratio fuerit orta, purgantibus medicamentis prius utendum, praeſertim cum praeparati fuerint, qui redundant humores. Et ubi cum inflammatione ulcus fuerit, venae ſectione, et aliis medicamentis purgantibus ad illam ſcriptis utendum. Deinde adhibenda ſunt, quae humorem reprimunt, atque calidam intemperiem corrigunt: ut eſt liquor ſtillatitius portulacae, plantaginis, burſae paſtoriae, et ſimiles. Deinceps ad ulceris curationem veniendum. Ea victus ratio inſtituatur, ac eadem exhibeantur medicamenta, quae reliquis ulcerationibus renum potiſſimum et veſicae fuerunt conſcripta. Quod attinet ad topica, ſi purum ulcus fuerit, leviter adſtringentibus atque exſiccantibus utendum erit. Quod ubi conſpicuum exiſtet, eiſdem illinatur ulcus. Si profundum, eadem infundere oportet per inſtrumentum ad hoc appoſitum. Quare roſaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, aut roſaceo infundatur. Eluantur loci roſarum ac lentium decocto: aut ptiſanae, ſeu plantaginis ſucco. Praeſtabit etiam portulacae aut polygoni decoctum cum roſaceo. Vbi ulcus

cus ſordidum fuerit, detergentibus medicamentis utendum: ut ptiſanae cremore, cum melle, vel mulſa, in qua foenugraecum ſit decoctum, aut malva, aut furfures, aut lenticula, cui cortex detractus ſit; aut ſi validioribus detergentibus indigebis, etiam marrubium, aut ervum, vel melli adiuncta ervi farina, vel iris; aut alumen rotundum, vel aliquid ſimile iniiciatur: quae extrinſecus etiam ex mulſa macerata illinuntur. Vtendum eſt quoque ad ſordida ulcera uteri medicamento, quod ex melle, terebinthina, roſaceo, butyro conſtat, quibus etiam aliqui parum croci addunt. Vlcere depaſcente robuſtiora, adſtringentiaque medicamenta adhibenda ſunt, ut baccarum, myrti, palmularum, lentium, et malicorii decoctum, ſi infundatur. Fomenta et inſeſſiones ex aqua mulſa fiant, in qua abſinthium, marrubium, ervum, centaurium, aut lentes ſint decoctae. Loci ptiſanae ſucco eluantur, addito melle, et roſaceo. Praeter haec et decoctum roſarum, cupreſſi, ſummitates oleae, malorum cotoneorum, rubi, lentiſci fruticis, rhus coriarii ex vino adſtringenti commendantur: et poſt haec aluminis, acaciae, lycii, hypociſtidis, ex quibus etiam decoctis inſeſſus parari poterunt. Vbi vero nedum depaſcentia, ſed efferata ulcera fuerint, equino aut aſinino lacte recens mulcto eluantur: et in utriuſque penuria, quodcunque haberi poteſt recens coctum accipiatur. Duabus lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda

denda eſt, et quatuor iridis drachmae inſpergendae: et tale infuſum calidum ſaepe ſingulis diebus infundendum erit. Idem facit mulſa, in qua abſinthium, aut calamus aromaticus, vel chamaemelum decoctum ſit, et ubi, quod infuſum eſt, fuerit excretum: loci protinus malvae decocto eluantur. Deinde peſſus ſubdatur ex farinae ervi et iridis ana drachmis duabus cum melle ſubactis. Vbi vero depaſcentia ac efferitas fuerint cohibitae, ea adhibeantur, quae paulo ante ad ulcera repurgata relata ſunt. Cibus quoque dandus boni ſucci, modicus. Balneorum, ciborumque varietate aegrotans ſolicitari, vinoque refici debet, quo caro ſtatim procreetur. Deinceps iis, quae ad cicatricem perducunt, primo mitioribus, dein efficacioribus utendum eſt, etiam deforis adhibitis abdomini, ut et coxis. Nam quemadmodum cataplaſmatum, ita etiam emplaſtrorum facultas per latentes meatus traducitur. Inter quae maxime commendatur caeratum, quod recipit caerae albae quadrantem, roſacei optimi dodrantem; ad prunas liquefacito, et quadantenus refrigerato. Dein in mortarium coniicito, ac lacte mulieris, aut aſinino, vel caprino affuſo cum piſtillo ſubigito, donec totum inalbeſcat. Dein diffuſo priori lacte novum affundito: et rurſus ſubigito, et croci drachmam unam admiſceto. Eſt et unguentum idoneum, quod recipit *tutiae ablutae* drachmas duas, *lithargyri*, *ceruſſae*, *ſarcocollae ana* partem unam, *cum oleo*

roſaceo,

roſaceo et caera fiat unguentum. Et haec quidem vetuſtati placuerunt.

Iuxta neotericos curantur haec ulcera corpus evacuando, tergendo iniectionibus, ſiccando unguentis, ſuffumigiis. Multum ſiccare oportet tam ob partis naturam ſiccam, quam ob recrementa, quibus pars illa abundat. Medicamenta vero detergentia ſine morſu eſſe debent. Optimum eſt in illis ſerum lactis iniicere cum pauco ſaccharo roſaceo, vel melle roſato vel decocto hordei, roſarum, cum melle roſato, vel cum ſyrupo de roſis ſiccis. Et decoctum lentium, plantaginis, foliorum myrti, oleae, ceterach, agrimoniae, aut aliarum herbarum amararum ſine magna calefactione. Abſinthium et ſimiles herbae calefacientes in hac cauſa non conveniunt. In ulceribus ſordidis et pituitoſis iniectiones fiunt ex decoctione apii, abſinthii, centaurii minoris, fabarum, lupinorum, orobi, quae magis detergent. In his parum Aegyptiaci diſſolvimus, vel unguenti apoſtolorum, idque a principio, cum ulcus obductum eſt multo pure, et carne putrida. Vlcere ſufficienter deterſo in praedictis iniectionibus diſſolvimus myrrham, aloën, iridem, alia ſarcotica, trochiſcos albos. Dein veniendum eſt ad unguenta reſiccantia diapompholygos, de ceruſſa, de plumbo, et aliis inſigniter reſiccantibus utendum. Fumigio etiam tentandum eſt partem reſiccare: faciendum id erit ſarcoticis, et fuliginem generantibus, ut lachrymis, reſiniſque

Curatio ex neotericis petita.

que

que aliis quibuſdam permiſtis, quale eſt: Recipe *thuris*, *maſtiches*, *ladani*, *myrrhae*, *ſtyracis rubri ana* drachmas tres; *marchaſitae*, *lapidis pyritis*, *auripigmenti rubri ana* drachmas duas: *excipiantur terebinthina.* Si a morbo Gallico erit ulcus, utile erit morbi malam qualitatem in toto corpore evincere, et unguentis praedictis mercurium addere. In his omnibus ulceribus ſtupharum uſus eſt utiliſſimus, quia corpus univerſum exſiccat.

CAPVT LIX.

De Scirrho uteri et Carcinomate eiuſdem.

Scirrho interdum totus uterus, interdum quaedam pars eius obdureſcit. Vtrum vero contingat, et quod uterus laboret, ex notis infra dicendis coniectabis. Scirrhus autem quis morbus ſit, ſaepius ante commemoratum eſt.

Cauſae. Hic vero ſcirrhus, ut aliarum partium, fit ex humore craſſo ac terreno, et ſequitur inflammationes male curatas, neque reſolutas, neque in abſceſſum verſas, vel intempeſtivum repellentium uſum, vel conſtringentium in principio, vel in fine fortioribus remediis diſcutiendo quod tenue eſt, et quod craſſum ſiccando.

Is

Is tumor tactu durus deprehenditur atque renitens, cui nullus aut obſcurus ineſt dolor. Stantibus grave pondus (quod in aliis tumoribus obtingit) quaſi prolapſurum incumbit in pudenda: ſedentibus vero aut decumbentibus ſua gravitate inteſtinum premit. Inceſſus difficilis, crurum totiuſque corporis ſegnities. Difficulter vel urina, vel alvus redditur. Nonnunquam venter inflatur, et ſpeciem hydropis (qui ſubinde tamen conſequitur) praebet. *Notae.*

Scirrhus etiam in cancrum ſeu carcinoma vertitur aliquando ob materiae ſimilitudinem; qui morbus eſt partium organicarum primo in quantitate; ſecundo in intemperie, quoniam calidus affectus; et tertio in ſoluta continuitate, quoniam ex genere tumorum praeter naturam. *Cancer quis affectus.*

Carcinoma efficit humor atrabilarius, qui collectus vi caloris efferatur et excandeſcit. Duplex autem eſt carcinoma, ulceratum, et non ulceratum. Non ulceratum magna ex parte fit in corpore uteri: ulceratum vero in collo, vel orificio interiori. *Cauſa.*

Carcinoma ſi nondum ulceratum eſt, moles pondere gravis percipitur, tumorque durus colore ſublivido. Ab inflammatione ſeiungitur, quod diuturnus ſit, dolorque minus lancinans, et febris non perinde ardens. A ſcirrho autem, quod calore doloreque fatiget. Carcinoma exulceratum ut nomis malignius eſt, ita praeter caeteras notas labra habet *Signa.*

bet praetumida ac dura, atque ex concreta illuvie ſordida et livida. Sanie quoque id manat graveolente, tenui, et nigra, vel etiam fulva.

Progno-ſtica. Vtrumque carcinoma eſt incurabile: quia abſcindi non poteſt. Cognoſcimus ſcirrhum mutatum in cancrum, ſi cum prius eſſet ſine dolore ob materiae frigiditatem ſiccitatemque, dolorem ſentiat ob caliditatem et humoris acrimoniam facientis cancrum. Sentitur in utero durities citra magnam molem.

Curatio. Curandi ſunt hi duo affectus ratione victus petenda ex capitibus de melancholia, et mania. Ex iiſdem quoque petenda vacuandi ratio pro humorum redundantium qualitate. Conveniunt et medicamenta praeſcripta in declinatione inflammationis uteri. Particulatim tamen illis adiungemus, quod medicamenta ſcirrhum curantia ſint, ut calor ſolis, temperata, hoc eſt tepida magis, quam calida. Sint quoque humida non multum, tamen nec parum quoque, nec ad ſiccitatem nimium declinent. *Galenus* his ſcirrhis curandis adhibebat per multos dies emollientia, deinde reſolventia. Neoterici utuntur medicamentis emollientibus, et reſolventibus mixtis: ℞. *Ficus* quinque: *deinde ſubigantur, accipe de eis ſubactis* ℥ß. *adipis anſeris vel gallinae, oeſypi ana* ℥j. *picis navalis, caerae citrinae ana* ʒiß. *olei de lilio* ℥ß. *diachyli communis* ℥ij. *liqueſiant. Ipſis liqueſactis* adde *pulveris*

iridis

iridis ℥iiij. *cineris corticis ſalicis* ℥ij. *ſubigantur: fiat caeratum quod admoveatur loco duritiei.* Vel ℞. *Radicis liliorum, biſmalvae, cucumeris agreſtis ana* q. j. *ficuum paria* viginti, *ſeminis lini, foenugraeci ana* ℥ij. *florum chamaemeli, violarum, meliloti ana* p. j. *fiat decoctia in aqua et oleo dulci. Ex decoctione foveatur regio uteri. Et ex reſidentia piſta et tranſmiſſa fiat cataplaſma.* Deinde ungatur ſequenti unguento. ℞. *Butyri recentis, axungiae porci ana* ℥ij. *pinguedinis gallinae, anatis ana* ℥iß. *olei amygdalarum dulcium et olei liliorum ana* ℥iij. *mucaginis ſeminis foenugraeci extractae cum vino albo* ℥j. *terebinthinae* q. ſ. *fiat linimentum quo utatur poſt uſum fotus.* Et poſt uſum unguenti rurſus ad fotum redeundum. Vtiliſſimum eſt illis encathiſmate uti ex decocto fotus praeſcripti, et diutius in illo ſedere. Sequenti quoque iniectione utendum. ℞. *Olei de lilio, olei chamaemelini ana* ℥ij. *adipis anſeris, medullae cervi ana* ℥j. *bdellii diſſoluti in vino* ℥iiij. *vitellum unius ovi, vini cocti* q. ſ. *de his commiſtis accipiantur* ℥vj. *quae tepide iniiciantur in uterum per aliquot dies.* Peſſi quoque immittendi ſunt: qualis eſt, qui excipit *thuris ammoniaci pinguis ana* ℨj. *maſtiches, ſtyracis liquidae, caſtorei, adipis anſeris ana* ℨij. Cancer autem redit, niſi curetur cum omnibus radicibus. Quod in utero fieri nequit. Prohiberi tamen poteſt eius augmentum medicamentis, et optima victus ratione. Satis

eſt ſi prohibeamus non ulcerati exulceratio-nem, et ulcerati incrementum. Prohibemus cancri generationem ſanguinis miſſione e bra-chio vel poplite, apertione haemorrhoidum, ut derivemus humorem melancholicum, fre-quenti purgatione, quae non multum calefa-ciat, quae evacuet atram bilem, vel craſſam pituitam. Vitantur cibi melancholicum ſan-guinem efficientes. Iiſque utendum eſt, qui-bus cum cancro pugna eſt, ut cancris fluviati-libus, polygono, ſcolopendrio, chelidonio minore, hemionitide, et harum herbarum decocto vinum diluitur. Extrinſecus et intrin-ſecus frigidis medicamentis adſtringentibus eius incrementum prohiberi poteſt: ut oleo roſato, omphacino, myrtino, ſuccis ſolani, et planta-ginis cum pauco aceto. Permiſcentur ſucci cum oleo, et fiunt embrocationes, vel unguen-ta: vel excipiuntur farina, et ſupra partem ad-moventur. ℞. *Succi ſolani* ℥vj. *plumbi uſti* ℥ij. *tutiae praeparatae* ℥jß. *diu agitentur in mortario plumbeo, piſtillo plumbeo, et fiat in-iectio in uterum.* ℞. *Ceruſſae lotae, plumbi uſti ana* q. v. *terantur in mortario plumbeo, fiat in modum unguenti.* Sequens iniectio con-venit ulcerato. ℞. *Herbae Roberti, verbaſci, ſcabioſae, chelidonii minoris, anethi, ſtercoris hu-mani ana* q. v. *comburantur, de cinere acci-piantur* ℥iiij. *quae ſtillatitii liquoris ſolani* ℥j. *excepta in mortario plumbeo agitentur; dein in uterum iniiciantur.*

CAPVT

CAPVT LX.

De Hernia ſeu Ramice.

Κήλη Graecis dicta, Latinis hernia, vel ramex, vulgo et Barbaris ruptura, ſeu crepatura vocatur. *Ratio nominum.*

Eſt autem hernia tumor ſcroti, vel inguinis praeter naturam. *Hernia quid.*

Et quae in ſcroto fit hernia, oſcheocele dicitur, eaque virorum eſt tantum. Quae in inguine, bubonocele appellatur, mulierum et virorum communis. Atque hae appellationes a loco ſeu parte deſumptae ſunt. Porro umbilici ruptio ſeu omphacocele ramicis genus cenſeri poteſt, quo ſaepe videtur is mirum in modum prominere, inteſtinis ſub cutem prorumpentibus, fitque cum umbilici ligatura laxatur. Quemadmodum et ſimilitudine quadam bronchocele eſt hernia gutturis, ſeu tumor in aſpera arteria ex potu aquae nivoſae, quae Alpinis et aliis montanis in uſu eſt. Rurſum ramicis proprie dicti in inguine vel ſcroto videlicet, aliae ſunt differentiae materia opplente diſtinctae. Nam in bubonocele ſeu inguinali ob ruptum vel dilatatum in inguine peritonaeum, per eum ſcilicet meatum, quo vaſa ſpermatica feruntur, inteſtinum, vel epiploum, vel flatus ibi deſcendendo tumorem excitant. Sic ſi ſcrotum intumuerit, rupto *Ramicis differentiae.*

itidem peritonaeo, vel eodem relaxato et hiante, ſi inteſtini pars in ſcrotum deſcenderit, enterocele: ſi omentum, epiplocele committitur. Ac ſi in ipſorum teſtium tunicis humor aquoſus collectus fuerit, hydrocele ſeu ramex aquoſus dicitur. Si teſtes ob carneam quandam ſubſtantiam indurati fuerint, vocatur ſarcocele. Si varices circa teſtes intumuerint, appellatur cirſocele, id eſt varicoſus ramex.

Partes affectae. Affectus. Cauſae.

Partes igitur affectae ſatis per ſe notae ſunt: veluti patet quod ramex eſt morbus organicus, ſeu in compoſitione, nempe in quantitate aucta partis ramicoſae. Bubonocele vero, enterocele, et epiplocele accidunt fere ob ingentem aliquam contentionem corporis, vel mollitiem, et laxitatem peritonaei. Ideoque pueris ob inordinatum motum ac voracitatem hic affectus familiaris eſt, utpote vagientibus et vociferantibus nimium: perinde ut tubicinibus, concionatoribus, aliisque fortes actiones ſubeuntibus contingit. Quibus aliae particulares adiunguntur cauſae, ictus, ſaltus, curſus, vulnus, exufflatio, immenſae molis ſublatio, equitatio, denique vehemens quivis conatus, victus ratio humida, flatuoſaque. Accidit autem ſaepius, ut peritonaeum relaxetur, rarius ut diſrumpatur: ac frequentius fit, ut inteſtinum potius, quam epiploum dilabatur. Inteſtinum (inquam) quod demittitur, ut plurimum eſt ileum. Colon enim haeret firmius. Et caecum brevius eſt, quam ut credibile

bile ſit eo poſſe deſcendere. Interdum ſimul et omentum, et inteſtinum deſcendunt: quod vitium ἐπιπλοκήλην vocaverunt. Aquoſus ramex quandoque ex occulta, quandoque ex manifeſta cauſa oritur. Ex occulta quidem, quando adauctis vaſis in ſcroto contextis, aquoſus humor propulſus, et ſanguini permixtus ad eas partes decubuerit. Ex evidenti quando propter ictum colliſis aut fractis vaſis, ſanguis ſubinde alimenti ratione defluens, in aquoſam ſeroſamque ſubſtantiam mutatur. Colligitur praeterea humor vel intra erythroidem, vel exterius inter ipſam et tunicas adiacentes, vel in peculiari tunica, tanquam in quadam veſica comprehenditur. Aliis cauſae ſunt herniae aquoſae, quaecunque imbecillitant facultatem iecoris concoctricem, quemadmodum in aſcite fit, (quanquam et fit ſine hydrope aliquando). Nam eſt quidam modus aſcitis hernia aquoſa, cum intra ſcrotum aqua continetur. Nam et ibi intra peritonaeum eſt. Cum autem vaſorum erythroidis membranae per quae alimentum ad teſtes deducitur, naturalis facultas languet, ſereſcit ſanguis, et vaſa aqua implentur. Carnoſus ramex ex latente cauſa naſcitur, teſticulo fluxionem experto, induratoque, aut ex ictu, aut imperita poſt ramicis ſucciſionem curatione. Idemque ſentiunt, qui herniam carnoſam poſt ictum, poſt ulcera, et vulnera ſequi tradunt. Pneumatocele autem flatuoſos humores, vel flatulentum ſpiritum cauſam habet. Cirſocele denique

ſeu varicoſus ramex fit a venis ultra repletis, et glomeratis.

Signa. Notae porro utrique nimirum ſcroti et inguinis ramici communes ſunt, conſpicuus in ſcroto vel in inguine tumor, qui exercitiis, itinere, ſpiritus retentione, aliiſque occaſionibus maior, quam prius evadit. Compreſſus is tarde quidem recurrit, celeriter autem rurſum devolvitur. Peculiaria ramicis ad extenſionem relati indicia ſunt, quod non univerſim, ſed particulatim temporis ſpatio, et ob cauſas quaslibet inteſtinum devolvatur, tumor aequabilis et profundus apparet, inteſtino quod devolutum eſt, conſtricto. Ex ruptura facti ramicis ſignum eſt proprium, quod univerſum ab initio inteſtinum devolvatur, idque ob cauſas violentas duntaxat, tumor immenſae magnitudinis, inaequalis, et per ſumma protinus in cute emineat: quod ſcilicet inteſtina extra peritonaeum devolvantur. De his ſic alii. Inteſtinorum prolapſus agnoſcitur doloris vehementia, ſonitu, tumoris magnitudine, et faecis interclusione. Si omentum tantum decidat, minor dolor accedet, et minor moles, et ſine ſonitu. Si ob relaxationem peritonaei fit, ſenſim malum accedet, et ſigna aderunt redundantis humiditatis, et ſine dolore eveniet malum: quamvis omento aut inteſtinis prolabentibus dolor ſuccedat. Et in enterocele et epiplocele permanens tumor non eſt. Nam reſupino corpore et inteſtina, et omentum, vel ſponte, vel blando digitorum

impulſu

impulſu remeant. In aliis ramicis differentiis tumor perpetuus eſt, nec impulſus in abdominis capacitatem redit. Sono et murmure inteſtinum reducitur: Epiploum nullo ſono, neque rugitu. Illud facilius, hoc difficilius. Idem tumor ſi tangitur, inaequalis eſt, mollis, et lubricus. Ramex ex laxatione vix aut nunquam extra inguina procedit, ex ruptione prope ſemper in ipſum promovetur ſcrotum.

Prognoſtica. Herniarum aliae quidem curantur, aliae autem difficulter, aliae nullam admittunt curationem, ut carnoſa; quae ſi ſit inſignis, nullo modo poteſt curari, ſed caſtratione teſtis auferendus eſt. Cirſocele item curationem non admittit, verum non eſt moleſta, ut epiplocele. Omenti ramex aegre etiam curatur. Vix enim reperiri poteſt ob tenuitatem et mollitiem omentum, et cedit impellenti, ſi reducatur. Ramex ex ruptione primis forte ſeptem diebus non difficillime tollitur, maximeque in pueris, ubi inveteravit, vix unquam curari niſi manu poteſt. Quod tamen auxilium anceps, et plenum periculorum eſt. Bubonocele fit in mulieribus ob foetus magnitudinem: alioqui raro hernia laborant, quod peritonaeum firmius continendo foetui habeant. Omnium periculoſiſſima eſt enterocele, praeſertim ſi reduci nequit inteſtinum. Siniſtra parte adhuc gravior, ubi colon convolutum deſinit in inteſtinum, et multa tenuia inteſtina incumbunt. Quibuſ-

dam inde ſingultuoſae febres, in quibus repoſito inteſtino, mors acceleratur. In aliis non repoſito, gangraena. Experientia etiam docuit, paulo poſt mori, quibus vi reponitur.

Victus ratio. Enterocele et epiplocele, quemadmodum et bubonocele, curantur inprimis legitima victus ratione: quae erit tenuis, et adſtringens. Vitetque aeger omnia flatuoſa et craſſa. Item ſatietatem, repletionem immodicam, corporis agitationem, ſaltum, vociferationem, alvi adſtrictionem. Cavebit et aeger a tuſſi, ſcreatu multo, a ſternutatione, ab ira, venere, magno conatu in egerendo, et cum erit egerendum, femora ac tibias inter ſe componet, loco rupturae vel relaxationis manum apprimens: utque alvus libere eat, ſemper procurabit. In idque catharticis blandis repurgabitur, quae laxant et adſtringunt, ut rheo, myrobalanis, tamarindis: qualia etiam catapotia ex alephanginis et pilulis de bdellio componuntur. Sumitur et caſſia per horam ante paſtum. Sanus quoque praedicta vitabit, et ſubligaculum menſes aliquot geſtabit, quo ſolo diuturnitate temporis plerique ſine alio remedio valetudini ſaepe reſtituuntur. Locus etiam eſſe poteſt ſanguinis miſſioni, ſi plethora adeſt. Reliquum curationis poſitum eſt in inteſtini vel epiploi in ſuum locum reſtitutione, et partis per quam excidit confirmatione, ne deinceps in ſcrotum recidat inteſtinum. Si faeces in eo induratae negotium

repo-

reponendo exhibuerint, ſeu ſi induruerit inteſtinum, prius remolliri debet, antequam in ſuum locum reponatur. Ad id valet oleum liliorum, amygdalarum dulcium, butyrum: quibus ſi non molleſcat, fotu malactico utendum, vel ſemicupio ex decocto malvarum, parietariae, althaeae, florum chamaemeli, meliloti, et ſimilium, et inunctione ex oleo amygdalino dulci, vel communi. Poſtea ut reponatur, aeger ſupinus ita collocandus eſt, ut crura ſint elatiora: mox ſenſim remittendum, regerendumque inteſtinum. (Remiſſi autem in locum ſignum erit ſonitus quidam, qui exaudietur). Poſt repoſitum inteſtinum, veniendum ad adſtringentia fomenta, emplaſtra, cataplaſmata. Fotus: ℞. *Corticis granatorum* ℥j. *gallarum* ℥ß. *centinodiae, plantaginis ana* m. j. *roſarum rubrarum* p. ij. *florum chamaemeli, meliloti ana* p. j. *fiat decoctio in aqua fabrorum, et vino rubro auſtero cum modico aceti pro fotu cum ſpongia.* Poſt fotum locus reſiccetur; dein emplaſtrum imponatur, quale erit hoc: ℞. *Emplaſtri contra rupturam* ℥ij. *maſtiches* ℥j. *cum oleo myrtillorum fiat emplaſtrum.* Commendatur et emplaſtrum de pelle arietina. Vnguenta et cataplaſmata ſunt minorum virium. Fotus alii fiunt ex ſymphyto maiore et medio, balauſtiis, nuce cupreſſi, myrtillis, abſinthio, herniosa, floribus chamaemeli, roſis. Quidam addunt medium corticem glandis, cyperum; ex quibus cum aqua fabrorum, et vino

rubro adſtringente, fit fotus partis affectae. A iunioribus herba hernioſa coquitur cum vino auſtero, aut aqua fabrorum, et cataplaſmatis modo cum farina hordei et fabarum admovetur. Emplaſtrum vero eſt convenientius, quod quindecim vel decem ut minimum diebus geſtatur, nec ante tollitur: cumque tolli oportebit, ut nono vel decimo quoque die, digitus parti ſuperponendus erit, ne peritonaeos tunica attollatur, moxque novum emplaſtrum reponendum. Sed quia poſt reductum inteſtinum adſtringentibus et glutinantibus non ſolum admotis utendum eſt, ſed et ſumptis, in id praeſcribuntur potiones, pulveres, opiatae. ℞. *Corticis medii quercus, et balauſtiarum ana* p. j. *plantaginis* m. ij. *ſeminis roſarum* ℥j. *oſmundae regalis id eſt filicis foeminae, herbae iudaicae id eſt herniariae, betonicae ana* m. ß. *radicis ſigilli ſalomonis* ℥iiij. *fiat decoctio ad* ℔j. *in aqua chalybeata, cui adde in fine vini auſteri tertiam partem. Coletur et aromatiſetur pauco cinnamomo, et ſantalo citrino.* Exhibeantur ℥iij. pro doſi mane quotidie cum ʒj. pulveris ſequentis: ℞. *Herbae iudaicae ſiccae, betonicae, ſymphyti, utriuſque conſolidae, roſarum rubrarum ana* ʒiij. *maſtiches electae* ʒj. *boli armenicae* ℈ij. *mummiae pulveratae* ʒß. *ſacchari roſati pondus duplum, fiat pulvis, detur* ʒj. *ex cochleari poſt doſim apozematis ſuperioris.* Vel ℞. *Herbae hernioſae ſolius* quantum voles, ut m. iij. *terito: vinum rubrum affundito ſenſim:*

ſim: dato ℥iiij. *quotidie mane.* Vel ℞. *Oſmundae regalis*, *ſigilli ſalomonis ana* ℥j. *conſolidae maioris* ℥ß. *in ſemiſextariolo vini rubri per noctem macerato*, *mane* ℥iij. *propinato cum pulvere praedicto.* ℞. *Conſervae ſymphyti*, *conſervae roſarum antiquae ana* ℥j. *corticis citri conditi* ʒiij. *boli armenici*, *ſanguinis draconis*, *coralli rubri*, *diarrhodon abbatis ana* ʒjß. *limaturae chalybis*, *raſurae eboris*, *et cornu cervi ana* ℈ß. *cum ſyrupo myrtino fiat opiata. Detur magnitudo unius avellanae dormituro.* Si nil proficiatur his, aeger chirurgiae ſubiiciatur.

In hydrocele aqua eo loco contenta cum flatu debet digeri: vel commodo emiſſario facto vacuari. Itaque repetendi ſunt fotus digerentes capite de hydrope explicati: et a fotu linimentis, et emplaſtris ibidem commemoratis utendum eſt. Quibus ſi aeger parum levetur, uti etiam poſſis ſcarificationibus blandis, et ab iis ſuperponendae ſpongiae recentes. Tandem vero emiſſarium faciendum, per quod aqua effluat. Sed ſi magis particularem expetis curationem, ramex aquoſus, per ea, quae calefaciunt et exſiccant medicamenta curandus eſt, e quorum numero ſunt farina fabacea, baccae lauri, lini ſemen, dauci, nigellae, et alia capite de aſcite iam dicta. Idem affectus curatur ſtercore vaccino, et caprarum impoſito. Quod ſi non ſufficit, filo ad aquarum locum transfixo, paulatim emittuntur aquae. Poſtea ulcus glutinatur, et parti aquas *Hydroceles curatio.*

transſ-

tranſmittenti ut hepati, lieni, proſpicitur. Alii ſic curant hydrocelem. Ad humoris vacuationem parant fotum: ℞. *Lixivii barbitonſoris* ℔iiij. *in quibus decoque cumini* ℥ij. *ceterach, petroſelini ana* ℥ß. *ſalis* ℔j. *foveatur pars.* Si haec imbecilliora videntur, adde *ſulphuris* ℥ß. *foveatur mane et ſero.* Poſtea admovetur ſequens cataplaſma. ℞. *Stercoris caprae* ℥iij. *cochlearum combuſtarum cum teſtis* ℥ij. *ſulphuris* ℥j. *miſce, fiat cataplaſma.*

Cirſoceles curatio. Cirſocele poſt vacuatum phlebotome et purgatione melancholicum humorem, ſi non cedat, cancrorum modo eximantur varices. Pneumatocele ſeu ventoſus ramex cum hydrope, et citra hydropem accidit. Si cum hydrope fiat, curetur ut hydrops. Si ſine hydrope, vacuentur humores pituitoſi: roboretur facultas ventriculi concoctrix, deinde ℞. *Cumini, baccarum lauri, ſeſeli, rutae ana* unciam unam, *fiat decoctio in vino leviter adſtringente, et lixivio.* Vel fiat ſequens cataplaſma. Recipe *ſtercoris vaccae* libras duas; *ſulphuris, et cumini ana* uncias duas: *miſce, et addito pauco melle fiat cataplaſma.* Emplaſtrum de baccis lauri, vel de meliloto idem praeſtare poterit.

CAPUT

CAPVT LXI.

De Iſchiade.

Internis affectibus pertractatis, ut aliquid de vitiis articulorum et extremarum partium ſubiungamus, ad iſchiadem tranſibimus: quae vulgo ſciatica, Latinis coxendicis dolor, ſeu coxae morbus appellatur. Idque nomen inditum eſt a parte oblaeſa. Os enim quod femoris caput excipit, coxa appellatur: Quemadmodum ſi pedum articulis inſit, podagra; ſi cunctis aut plurimis corporis articulis, arthritis appellatur, da qua mox.

Iſchias igitur dolor eſt circa iſchion ab aliqua fluxione ortus: ſymptoma exiſtens, et non morbus, neque inflammatio. Nam licet fluxione articulatio iſchii impleatur, propter quod et quae ipſis circumiacent ligamenta extendi eſt neceſſarium, non eſt veriſimile nervos et chordas inflammari, ſed tantum dolere, quoniam ſimul cum articulatione extenduntur: quando nunquam viſus eſt podagricus pati convulſionem, quae frequenter ſolet in nervorum et chordarum inflammationibus advenire. Si quis tamen velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, et ſic fateri morbum eſſe, non reclamabimus. *Iſchias quid.*

Conſequitur dolor hic intemperiem inaequalem coarticulationis, et partium circumiacentium, *Cauſa.*

centium, tum etiam et praecipue ad earum extenſionem ſeu continui ſolutionem, qui dolor a natibus inguinibuſque ad genua uſque, in plurimis ad ſummum pedem pertinet. Non parum adiuvant huius affectionis generationem quaecunque cacochymiam, vel plenitudinem invehunt, aut imbecilliores articulos reddunt. Cuiuſmodi ſunt aſſiduae cruditates, immodicus rei venereae uſus, diuturna ſtatio, aliquando etiam deambulationes concitatiores, haemorrhoides ſuppreſſae, aut alia magna evacuatio aſſueta, ut fluxus alvi, vomendi conſuetudo intermiſſa, exercitiorum ſolitorum contemptus, purgationes menſtruae, aut etiam aliae familiares excretiones impeditae, quae omnia humorum redundantiam efficiunt, diverſam in diverſis corporibus. Propterea humor quandoque ſanguineus eſt, plurimum vero pituitoſus, aut ex pituitoſo et bilioſo permixtus: interdum etiam ſanguine cum ipſis adiuncto. Humor autem pituitoſus crudus eſt craſſus exiſtens, ad ſimilitudinem puris craſſioris, et ubi in ipſis articulis moram traxit diutius, non tantum craſſior, ſed et viſcoſior redditur: qui tophi ſeu calli appellantur. Eorum generatio ex humoribus fit. Cauſa etiam iſchiadis externa eſt equitatio. Coxendicus dolor ſaepe fit multis, qui podagra laborarunt nunquam: fortaſſe a recrementis illius partis illic congeſtis, vel in eam tantum partem defluxis. Dolor profundus eſt, et cum movetur crus, ſentitur. Cauſa quoque

eſt

eſt luxatio, aut diſſectio ligamenti, quod a perioſtio naſcitur. In muliebribus a partu, aut cum uterum gerunt, dolor in parte interna inguinis, et magis ad interiorem partem, quam ad exteriorem ſentitur: continuus quidem, ſive crus moveatur, ſive quieſcat: qui dolor non eſt coxendicus, ut vulgus exiſtimat, ſed fit a ligamentis uteri ob flatum, retractionem, refrigerationem, contortionem uteri, et ſimilia diſtentis.

Antecedit et quaſi auſpicatur hoc malum, aliquando vicinorum muſculorum dolor, et maxime lumborum. Aliquando vero ab ipſa iunctura initium fit affectionis. Iam vero quandoque etiam contingit, ut coxae dolore fere ſublato circa poplitem ſolum affectio haereat, aliis circa talum, quibuſdam vero totum crus aequaliter dolore affligitur. Multis item circa inguina dolor figitur, et tum quidem veſica moleſtiam transſumens, urinae difficultatem inducit, et tunc maxime totum crus a coxendicibus uſque ad calcaneum dolorem perfert. Ipſum vero crus modo calidum, modo frigidum eſt. Raro tumor ineſt conſpicuus, quod eius loci ſumma cutis minime venis conſperſa ſit: rarius calor et rubor, quod malum intimas articuli partes occupet. Cognitio ipſorum humorum redundantium ex coloribus, tum ſymptomatis coincidentibus, itemque per experientiam pharmacorum, quae adhibentur, haberi facile poterit: ad cuius humoris cognitionem conferet et praegreſſa *Signa.*

victus

victus ratio ſive per exercitium, ſive per otium transmiſſa, et per balneum poſt et ante cibum acceptum. Confert et gymnaſiorum et eduliorum tum quantitas, tum qualitas, tum anni tempus, regionis et aëris conſtitutio, inſuper aetas, habitus corporis, doloris ſpecies, ſive fervens et pungens, ſive ſtupidus fuerit. Nam a ſanguine color rubeus eſt, dolor pulſatorius, vehemens, tumor non ſolum venarum, ſed et totius particulae, neque refrigerantia admodum, neque calefacientia tolerant. Acceſſiones quotidianae, minus diuturnae quam a pituita. Vbi bilioſus ſanguis in cauſa fuerit, caliditatis ſenſum aegroto exhibet, color corporis flavus, rufus, pallidus, et calefacientibus impoſitis exacerbatur dolor, quemadmodum rurſum a frigidis et mitigantibus remittitur: et praeceſſit victus ratio, et omnia ad generandum bilem apta fuere. Nullus evidens tumor. Si locus tangatur, facile ſanguis ſubterfugit: citius ab una parte mutatur in aliam, exacerbatio tertio quoque die. A pituita color ſubalbidus, aquae inter cutem ſimilis, tumor tactui cedens, dolor mediocris, ſaepe nullus, exacerbationes quotidianae diuturniores. A melancholia fit rariſſime. Color partis niger, frigoris ſenſus, dolor profundior, inſtar ſcalpelli perforantis, exacerbationes quarto quoque die.

Progno-ſtica. Id vitium graviorem prae caeteris generibus dolorem movet, fereque poſt longum morbum inclinata in coxam materia gignitur.

Porro

Porro longiſſimum erit atque nequaquam anno finiendum, ſi ingens torpor ſubeſt, et crus, coxaque, et lumbi multum frigent, alvuſque nunquam niſi ubi coacta eſt reſpondet, et nil niſi ſtercoraceum mucum reddit: ſi denique arrigi pudendum non poteſt, huiuſmodique aetas annum quadrageſimum iam emenſa eſt. Parum ſperare hyeme vel autumno licet. Ver atque aeſtas huic vitio ſuccurrere poſſunt. Iunioribus aeque graves dolores atque ſenioribus, non aeque longa huius morbi ſpatia. Ante quadrageſimum diem iuvenes liberantur. Minus etiam vehementes his torpores fiunt, minuſque crura ac lumbi frigent. Si ſub eodem morbo lumbos coxamque deſerit, et ad inferiorem partem vertitur, ſperare utique bene licet: ſin contra coxa lumbiſque non deſertis, ad ſuperiora pervenit, rem difficilem eſſe teſtatur. Obſervatum eſt haud raro ex hoc coxae dolore natum hydropem eſſe. Sanata podagra atque iſchias facile reverti conſueverunt. Caetera vitia non item. Signa praecedentia iſchiadem ſunt, quod non tantum mingunt aut ſudant, ac ſolebant. Et quo humor eſt craſſior, copioſior, denſiori membrana incluſus, aut imbecillitas maior, eo diutius durant huiuſmodi dolores. Vbi tophi ſeu calli adſunt ex humoribus craſſis ac viſcidis, qui in articulis diutius moram protraxerunt, haudquaquam ſperandum eſt ad priſtinam conſtitutionem articulum redire poſſe. Quibuſcunque a longo dolore coxen-

dicum moleſtatis cavitate ſua excidit coxa, et rurſus recidit, iis mucores ſuperveniunt, et eiſdem crus contabeſcit, et claudicant, ſi non urantur. Raro ſit coxendicus dolor a ſanguine, et ſi fiat, citiſſime curatur. Coxarum dolor ingens eſſe conſuevit, iſque hominem ſaepe debilitat, et quoſdam non dimittit. Quandoque in ſuppurationem tranſit: qui tranſitus frequens eſt. Si coxae articulus in exteriorem partem prolabitur, minus impedit greſſum, quam ſi in partem anteriorem.

Curatio. Pro curatione aër eligatur ad ſiccum vergens, in calido frigido temperatus, vel parum ad calidum declinans pro ratione redundantis humoris. Somno utantur moderato, aut conſueto parciori. Circa initia corpore non evacuato quies eligatur. Temporis vero proceſſu deambulationibus, aſſiduis flexibus, et moderato curſu uti convenit. Alvum quotidie probe ſolutam habere praeſtat, ne gravetur articuli, maxime ſi ea adſtricta ſit. Vitanda venus, et animi affectus cavendi ſunt. Cibus ſit mediocriter tenuis, modicus, coctu facilis, haudquaquam humidior, potiſſimum in primis morbi diebus: deinceps ſolidior et reparandis viribus magis accommodatus, habeatque interim acriorum eduliorum comeſtiones quaſdam adiunctas. Perpetuo tamen bonae coctioni conſulendum: ita ut cibi nil viſcoſum, aut craſſi ſucci; aut aegre coctile, aut quod difficulter digeratur, in ſeipſis complectan-

plectantur. Et ſi carnes exhibeantur, ſint paucarum ſuperfluitatum, avium ſcilicet montanarum, et ſylveſtrium quadrupedum: carnes (inquam) aſſae. Potus ſit aqua mulſa, aut aqua, in qua cinnamomi parum aut aniſi decoctum ſit. A vino penitus abſtineant, affectus ratione. Mediocris exercitatio, deambulatio, frictio, balneum aquae ſponte calidae conveniunt. Et ventrem clyſteribus mollire atque irritare utile eſt. Si fuerit plethora, venae ſectio fiat. Deinde purgatio praeſcribatur: quibus accedat conveniens ſuo tempore et ordine pharmacorum dicendorum uſus. A cubito igitur ſanguis detrahatur, deinde ad eam, quae iuxta talos eſt aut poplitem veniendum. Quanquam venam malleoli ſecare oportet, etiam incipiente malo, ſi menſes retenti fuerint in cauſa, aut haemorrhoides. In omnibus enim inflammationibus revulſoriam venae ſectionem facere oportet. Et in affectionibus inveteratis, maxime ex ipſis affectis extrahemus, aut ex vicinis. Miſſo ſanguine ubi adhuc dolor perſeveraverit, purgatione utere. Quanquam iſchiadicis vomitus auxiliantur magis, quam vacuationes infernae per ventrem, ut quae revellant deorſum repentem humorem. Faciendi itaque vomitus in principio ab accepto cibo: poſtea etiam per vomitoria medicamenta initio a mediocribus facto. At ſi neque per vomitum coxendicum dolor auferatur, aut corpora ad eum inepta fuerint, amplius non confluentibus humoribus aut parum,

purgatione per inferiorem ventrem uti convonit, praeſertim ſi cum ſanguine bilioſus ſuccus redundabit. Fit autem purgatio per familiaria medicamenta ſolventia, veluti eſt hiera, agaricus, catholicon, ſyrupus ex pluribus infuſionibus roſarum, myrobalani, et reliqua huiuſmodi. Confert quoque clyſteribus uti, quae hieram recipiunt. Conducunt et cucurbitulae cum ſcarificatione abundante ſanguine in parte affecta: alias fiant cum multa flamma. Quae hic repellunt, humorem impingunt in loco: quae diſcutiunt ante corporis vacuationem, plus attrahunt, quam a parte diſſolvant.

Topica. Ergo in uſu topicorum, licet in manibus et pedibus pharmacis fluxionem repellentibus uti poſſumus, circa coxendicis iuncturam id facere omnino vitandum eſt. Nam cum in profundo ſita ſit, ſanguis ex vicinis et ambientibus vaſis ac muſculis ad illam compellitur. Item cavendum, ne ante totius corporis vacuationem, et ſi coxendicus dolor ex humorum copia excitatus fuerit, acribus pharmacis circa partem affectam utamur, nam aegre curabilem reddit affectionem, copia nimirum indiſſolubiliter ibi condenſata. Praeter alia enim et craſſa, et viſcoſa fit, ob acrium pharmacorum calorem et ſiccitatem, non diſſimile quid aſſationi perpetiens. Quare mitigatoriis in principio medicamentis opus eſt in dolore circa coxendicem haerente, quae neque refrigerent multum, nec fortiter calefaciant.

ciant. Irrigentur ergo loci ex oleo chamaemelino, anethino, liliaceo, irino, nardino, rutaceo. Vel rutam, chamaepithyn, ſalviam, chamaemeli flores, althaeae folia, et radicem decoque in oleo communi, exiguo adiecto vino, vel aceto albo cum ſpongiis, ſeu lineis, vel laneis linteis, deinde aliquo praedictorum oleorum irrigentur. Aut ex contuſis foliis aut radicibus althaeae, ſambuci, ac rutae, farina foenugraeci, ſeminis lini, adipe anſerino, butyro, oleo chamaemelino, anethino, cum poſca cataplaſma fiat et adhibeatur. Poterunt et fotus fieri ex decocto foliorum et fructuum iuniperi, radicis althaeae, meliloti, chamaemeli, in vino albo, quibus ſaepius iteratis abſtergantur loci, et aliquo dictorum oleorum irrigentur: perpetuo tamen mitioribus, deinde efficacioribus utendum eſt. Sacculi ex fricto milio, ſale, furfure, praeter id, quod dolorem mitigant, leviter doloris cauſam diſcutiunt calefacti in calido latere pauco vino irrorato, et ſaepius adhibiti. Et ubi vehemens fuerit dolor, "papaveris calyces in aqua coquito, ipſiſque proiectis farinam hordeaceam aquae mulſae imponito ac coquito.

Si ex pituitoſo humore coxendicis dolor fiat, curatio.

Si coxendicus eſt dolor a pituitoſo humore, aut ex eodem cum bilioſo permixto, circa initia revulſionis gratia, ſecetur vena in cubito, ſervata rectitudine, potiſſimum ſi cum eo ſanguis permixtus fuerit. Procedente tempore, ubi idem pituitoſus humor craſſus ac

 viſco-

viſcoſus fuerit, citra ſanguinis miſſionem, per vomitum purgatione prius utere, nedum ab accepto cibo, verum etiam per vomitoria medicamenta ſumpta, initio facto ſemper a mitioribus, veluti eſt acetum, ſyrupus acetoſus, oxymel ſimplex, ſcilliticum cum aqua tepida. Vbi vomitus non eſt aſſuetus, aut non ſuffecerit, humores deturbentur clyſteribus primo, deinde medicamentis per os aſſumptis. Clyſteres fiant ex decocto malvarum, betae, centaurii minoris, florum chamaemeli, caricis, furfure, addita confectione de dactylis, hiera picra: aut ſi efficaciori indigebis, rutam, ſalviam, ſtoechadem decocto adiice, et demum agaricum, hieram picram, compoſitionem Indi, benedictam. Purgatio inſtituatur ex myrobalanis kebulis, et polypodio, agarico, addito ſyrupo roſaceo et diaphoenico. Vtendum et catapotiis foetidis, de ſagapeno, pulvere hierae ſimplicis, pilulis aureis, de hermodactylis minoribus. Deinceps irrigentur loci affecti oleo rutaceo, coſtino, nardino, de caſtoreo, de piperibus, de pyrethro, vulpino: adde aceti ſeu vini parum ad penetrandum. Vnguentum recipit *cremoris malvarum et althaeae ana* ℥iij. *farinae ſeminis lini, foenugraeci ana* ℥ß. *caerae et aceti* parum. Commendatur et hoc medicamentum. Picis partes ij. ſumantur, ſulphuris vivi pars una, utraque trita mixta loco dolenti imponatur. Cataplaſma componitur ex *foliis althaeae, ſalviae, rutae, ſambuci leviter decoctis et contuſis ana*

p. ß.

p. ß. *quibus olei irini, de caſtoreo, anethini ana* ℥j. *adiiciatur: cremoris lini, foenugraeci ana* ℥ij. *farinae loliaceae et lupinorum ana* ℥j. Vel fiat emplaſtrum ex *ſucci foliorum rutae, ſambuci, et calaminthae ana* ℥j. *ex bdellii, opopanacis, ammoniaci diſſoluti in aceto ana* ℥ß. *myrrhae, et reſinae terebinthinae ana* ʒiij. *cremoris ſeminis althaeae, ſeminis lini et foenugraeci ana* ℥ß. *farinae hordei, fabarum, et lupinorum ana* ʒvij. *picis et caerae* q. j. *fiat emplaſtrum.* Fotus autem parentur ex radicibus et foliis ebuli, althaeae, foliis rutae, ſavinae, ſambuci, pulegii, floribus chamaemeli, et ſimilibus, quae coquantur arte in tribus partibus olei, et una vini albi. Si haec non profecerint, congruum erit ad ſinapiſmos, atque urentium medicamentorum uſum devenire. Sinapi cum caricis vel per ſe illitum confert. ℞. *Seminis ſinapis in aceto forti macerati* ℥ij. *caricarum* ℥iiij. *ſtercoris columbini in vino albo decocti* ℥iij. *mellis anacardini* ℥j. *miſceantur, et fiat ſinapiſmus.* Quod alii ſic teſtantur: Iſchias purgato corpore valenter foras ex profunda cotyle trahentibus curatur: ut cataplaſmate ex ſtercore columbino. Porro ſi igne ſub genu externa in parte inuſtio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet. Ex adurentibus eſt lepidium. Poſtremo loco in huius morbi curatione ſuccedit manus opera. Candenti enim ferro cruſtas inducimus tribus in locis circa articulum, et diu ſervamus ulcera.

CAPVT LXII.

De Arthritide.

Αρθρίτις Graecis, articularis morbus Latinis vocitatur. Et cum ἄρθρον, id eſt articulus, ſit oſſium connexio per ligamenta, non in omni coniunctione articulorum eſt dolor, ut in ea, quae per ſymphyſim fit, ſed tantum in ea, quae per diarthroſim, aut ſynarthroſim. Verum in hac raro fit: fit tamen in pedio, in illa carpi aut metacarpi dearticulatione, quae eſt per ſynarthroſim, atque in iſtis magis fit per decubitum, quam per defluxum.

Arthritis proprie dicta. Neque vero omnem difficilem articulorum motum ſeu dolorem arthritida nominamus: ſed eum duntaxat, qui ex eorundem articulorum imbecillitate ac humorum influxu ortum habet. Cum autem ex aliqua immodica intemperantia ſola, potiſſimum ſicca, fuerit dolor articulorum, improprie arthritis dicetur. Ea vero varios articulos occupat, ac proinde varias ſortitur appellationes.

Arthritidis ſpecies. Nam chiragra manum infeſtat, eiuſque vel carpum, vel externam partem, vel digitorum articulos ac vincula. Podagra malleolos, vel pedium, maxime vero pollicis articulum adoritur. Gonagra genua divexat. Si plures invadit articulos, vel omnes, arthritidis

dis nomen habet. Tametſi igitur varias ſpecies complectatur, non propterea tamen poſtulat diverſam curandi methodum: de qua in praeſens in genere loquemur. De iſchiade vero iam ſeorſum meminimus, quia eius curatio a reliquis quadantenus evariat.

Pars affecta eſt articulus, ſive humor in eius cavum incidat, ſive tantum in vincula et membranas, quae extrinſecus oſſium nectunt extrema, et tendines eo directos: quod contra omnem aliorum medicorum opinionem ſcripſit quidam e recentioribus. Articularis ergo nonnullorum articulorum aut omnium aequaliter, dolor exiſtit, a fluxione magis ortus. *Partes affectae.*

Artus enim corporis alii dolores invadunt: ut qui oſſium membranas, vel muſculos, vel nervos, vel medias regiones afficit, quales lues venerea aut ſimplex diſtillatio proferre ſolet. Luxationes, abſceſſus, et alii affectus hoc nomine non continentur. Alii duntaxat articulos obſederunt, in quos quaſi defixi ſunt: hoſque ſolos arthritis comprehendit. *Alii dolores artuum, diverſi ab arthritide.*

Hos affectus ſi tanquam dolores conſiderabis, ſymptomata eſſe haudquaquam dubitabis. Inflammationes vero et morbi dici etiam poſſunt, ſi tumorem et fluxionem inſpicias, ob quam articulationes implentur: ac ea, quae ipſis circumiacent, extenduntur. Decens porro eſt fateri cuncta, quae imbecillos reddere *Quis affectus.*

articulos valent, articularis morbi cauſas eſſe. Neque tamen ſola particularum imbecillitas articularios cruciatus excitat, nec humor ſolus hos dolores creat.

Cauſae. Cauſae igitur illius evidentes ſunt, nimium otium, deſidioſa vita, multorum alimentorum eſus ſeu crapulae, potus multorum ac fulvorum vinorum, praecipue ſi ieiunus quis potet: in ſumma cruditates, ebrietates, veneris uſus immoderatus. Incidunt plerumque in eoſdem affectus, qui patres et avos habuere podagricos et arthriticos, in quibus ſemen erat vitiatum, atque etiam poſteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem. Haec quoque vitia frequenter antecedit creber balneorum uſus, labor improbus, vehemens ambulatio, creber equitatus, intempeſtivus uſus veneris, inſueta frigidae potatio, frigidorum et noxiorum ciborum eſus, moerores, curae, vigiliae, et reliquae animi affectiones, caetera denique, quae noxios ſuccos procreant. Iam aliqui prolapſu, luxatione, vel id genus, et iis, quae extrinſecus articulos contundunt, huius affectionis originem traxerunt, et a ſtatione diutius extracta, adde deambulationes concitatiores, et familiares excretiones ſuppreſſas, ac conſuetorum exercitiorum intermiſſiones inter univerſales cauſas harum affectionum. Nonnunquam etiam colicus dolor perperam curatus, cauſa cur arthritis ſequatur eſſe ſolet. Proxima autem continenſque omnis arthritidis ac doloris cau-

ſa

ſa eſt, non ſimplex intemperies, ſed humor infixus et adhaerens. Oportet vero humorem intra ipſum articulum contineri, antequam vera dicatur arthritis. Fluxionem humoris ſuſcipiunt primum quidem loca articulationum: deinceps circumſtantia omnia uſque ad cutem. Veriſimile tamen non eſt materiam ad articulum confluentem imbibi duriſſimis ligamentis, non mollioribus nervis ac tendinibus, neque enim tantum diſtenduntur, ſed et permadeſcunt, inquit *Aëtius.* Materia haec aliquando tenuis eſt, aliquando craſſa, vel tenax, nonnunquam ſimul craſſa et tenax, aut etiam gypſea, reſoluta parte tenuiori, Colligitur enim duobus modis, per affluxionem ab aliis partibus videlicet, et per congeſtionem, male coquente parte, Eadem naturam partium retinet, niſi quum mora et dolore incaleſcit, et aliunde novam materiam recipit, Per congeſtionem magis fit in morbo Gallico, ſine tumore, cum dolore totius perioſtii, Tria autem hic conſiderantur, pars quae recipit, origo fluxionis, et via per quam fit. In parte neceſſe eſt imbecillitatem eſſe, alioqui nunquam admitteret fluxionem. Si adſit haec imbecillitas, non neceſſe eſt articularem morbum generari, ſi in vita aeger nihil deliquerit. Nam humor non influet, ſi corpus ſit liberum a cruditatibus. Mulieres rarius eo morbo corripiuntur propter menſtruam purgationem. Et ſi laborent, ſaepius menſtrua defecerunt, vel pauciora ſunt, quam prohibendis

bendis morbis conveniant. In pueris cum ad pubertatem pervenerint, naturalis eſt motus ſeminis, unde rareſcit corpus, et relaxatur. Accedente venere, concuſſio, motus, calefactio articulorum, ex quo celerius eo materia decumbit. Origo defluxionis eſt a capite, vel ab hepate. Illic inter tunicas tendinum per foramen nucae pituita exſudat, quae per palatum aut nares expurgari debebat. Hic cum venae magnae et hepar copia gravantur, quae continere non poſſunt, aut irritantur qualitate aliqua vitioſa. Sic vel a plenitudine et redundantia venarum fiunt defluxiones, vel a recrementis aliarum partium, ut cerebri.

Signa. A capite defluxionem fieri intelligimus, ſi gravitas capitis et cervicis praeceſſerit, ſaepeque frigus, vel parvus horror ſentitur. A venis magnis internis, ſi citra haec dolor prehendat partem aliquam, ſed cum febricula, vel aliqua inaequalitate pars cito intumeſcat, rubeat, doleat, ab una parte in aliam moveatur. Quibus autem viis fiat huiuſmodi fluxio, non eſt eadem omnium ſententia. Alii a capite ſub cute materiam per ſumma corporis in extimas partes influere aiunt. Alii negant, quod cum ſit fluxionis ſpecies partibus robuſtis ad imbecilliores ſua excrementa tranſmittentibus, probabilius ſit non ſolum ſecundum membranas nervoſque, ſed etiam per vaſa, id eſt venas et arterias, fieri. Sed hoc, ut

ut veriſſimum eſt, fluxione orta ab hepate, ita minus conſentaneum cum pituita e cerebri ventriculis per ſpinalem medullam delabitur. Sic enim oporteret materiam e venis egreſſam, rurſum venas ſubire. Fluxionis modus eſt quaſi inundatio alvei, et eluvies quaedam in cavitatem articulorum, et partes vicinas. Cum vero per muſculos fit tranſitus, dolor non percipitur ob laxitatem. Raroque defluxio ſincera eſt a venis, cum in his humores omnes contineantur. Saepius ſi vel a recrementis cerebri oriatur, vel per congeſtionem fiat, humor ſincerus eſt. Communis vulgataque ſententia eſt fluxionem fieri ex intimis partibus per venas et arterias in articulos, aut etiam e capite, ut diximus. Quod vero ad cauſarum dignotionem ſpectat, externae cauſae ex aegrotantium ſeu aſſidentium ſermone dignoſcuntur. Internae ex earundem propriis indiciis, et affligentium humorum differentiis, tum ex coloribus et ſymptomatis coincidentibus, itemque per experientiam pharmacorum, quae adhibentur deprehendi poterunt, ad quarum cognitionem non parum confert, ſi praegreſſa victus ratio intelligatur. Quae omnia ſuperiori capite explicata ſunt. Interdum ex praedictorum humorum complexu fluores fiunt. Nam fluxus fluxui commiſcetur.

Prognoſtica.

Vbi hoc vitium contrahitur, aegre dignoſci ac difficulter elidi poteſt, ac pene nullo remedio ſaneſcit. Et podagricus morbus triſtem de

de ſe opinionem acquiſivit, quod videlicet arte medica curari non poſſit propter generationis varietatem, propter quam neque internoſci, neque abſolutam curationem conſequi potuit. Curari tamen poteſt (cum cauſas manifeſtas habeat) quamvis aegre, praecipue propter articulorum imbecillitatem. Articularis morbus gravibus tormentis dolorum hominem afficere ſolet. Is repente in omnes irruit articulos, ſaepius paulatim accedit, oriturque levis chiragra, vel podagra, maxime calidioris naturae hominibus. Ab his partibus dolor ad caeteros articulos irrepit, quibus ex more eſſe infeſtus ſolet. Quinetiam cum malum invaluit, vertebrae, quae in ſpina ſunt, afficiuntur, genaeque dolent, atque ipſum interdum guttur, nec ulla fere oſſium connexio huius cruciatus expers eſt. Quae pars huic vitio patet ex levi occaſione fatigata, aeque frigido calidoque offenditur. Hic morbus ubi ad ſenectutem inveteravit, aut certe in ea eſſe coepit, itemque ubi extra hanc aetatem callum contraxit, nunquam ex toto ſanatur. Iuveni ſemper facilius ſuccurritur, ſi amans laboris eſt, et accurate victitat, et facilem alvum habet, praecipue, ſi quae morbum facit materia, non eſt ex diverſis humoribus mixta. Et ubi calli ſeu tophi appellati fuerint producti, ne ſperaveris articulum ad priſtinam conſtitutionem reduci poſſe. Eunuchi podagra non laborant, neque mulieres, niſi menſtrua defecerint, neque pueri ante veneris congreſ-

ſum.

ſum. Mulieres rarius, quam viri inflammatione tentantur, et ab ea difficilius liberantur. Multis in hydropem arthritis degeneravit. Aliis in aſthma, idque ſine ulla ſanitatis ſpe. Quibuſcunque podagrici morbi fiunt, ſedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt, modo medicus in ſuo opere non aberraverit, et aeger in omnibus obedierit. Dolores podagrici magna ex parte vere et autumno moventur.

Vt ad curationem progrediamur, duplex ſcopus ſanationis praefigitur, evacuatio redundantis humoris, et partium debilitatarum corroboratio. Redundans humorum copia vacuanda, pro ratione humoris peccantis variatur. Itaque ſi a ſanguinis copia excitetur arthritis, eligatur aër ad ſiccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, ſeu in caliditate temperatum. Somnus et vigilia moderata ſunto. Vitentque ſomnos longiores. Alvum habeant facilem. Fluxione incipiente ac vigente quieſcant. Cum inclinaverit, et reliquis temporibus, exercitiis utendum eſt plus quam mediocribus. Moerores, curas, reliquas animi perturbationes vitent. Cibos modicos ac parum nutrientes, et leviter infrigidantes adhibere oportet. Abſtineant ab his, quae multum nutriunt, ac copioſum ſanguinem gignunt; a carne potiſſimum. Si virium adeſt imbecillitas, volucrum et potiſſimum montanarum caro exhibeatur. Vinum etiam penitus interdicatur, *Curatio.*

dicatur, niſi corporum intemperantia, aut conſuetudo illud requirat: quo etiam uſu moderatiore utantur. Multi, qui vino abſtinuerunt, eos morbos minime experti ſunt. Loco eius bibant aquam, in qua coriandrorum praeparatorum ſemina decocta ſint, aut parum cinnamomi. A venere abſtineant, et praeſertim immodica. Bonae coctioni ac ſobrietati vacent. In quibus autem ſanguis redundat, protinus neceſſario ſanguis mittatur, ubi nil prohibeat. Verum cum quis morbum experiri coeperit, ſanguinis miſſio tentanda erit. Id enim inter initia factum, ſaepe annuam, nonnunquam perpetuam praeſtat valetudinem. Qui vero iam ſaepius hiſce fluxionibus conflictati ſunt, plus noxae quam auxilii ex ſanguinis detractione conſecuti ſunt, praeſertim ſi corpore ſint imbecillo ac frigido. Hac ratione multi aut in totum liberati ſunt, aut raro fluxibus correpti, eo quod non neglexerint, ſed veris ſtatim initio ſanguinem ſibi detrahi curarint: non ſolum vacuationis, ſed praeſervationis gratia id facientes. Pluries repetatur ſectio, ſi opus erit. Secanda autem eſt vena in brachio interna: aut media. Si manus dextra dolebit, venam in dextro crure ſecabis. Non niſi enim a venae ſectione adſtringentibus utendum, quia cavendum, ne, quod articulis influit, ad principales partes recurrens ſuffocationis cauſa fiat aegro, periculumque mortis afferat. Sed poſt ſanguinem detractum ac etiam purgationem, ubi

erit

erit opus, particulis fluxione tentatis adhibeantur. Diverſa erit purgatio pro differentia redundantis cum ſanguine humoris. Itaque poſt purgationem adhibeantur, quae vim habeant, quod influit repellere, eiſdem partibus robur adiicere, ac quod in eis continetur, exſiccare. Vbi nil amplius influat, diſcutere oportet. Quare initio partes rigentur aceto cum roſaceo: quae aeſtate ſint tepida, hyeme calida. Cum farina hordei et fabarum poterit adiici roſaceum, ac praedicta in poſca decoqui. Conducit autem punicum laevigatum affectis particulis imponere. Et aliis cataplaſmatis utendum, quae permutentur aſſidue, ac foris contegantur, ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte ſeu bubulo, farina hordei, vel fabarum, ſeu panis medulla, vitellis ovorum, roſato fiat cataplaſma, pauco adiecto croco, et aceto. Ad haec ex malis cotoneis vino maceratis pani permixtis. Ipſis partibus affectis, neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur: ſed ſi eas abluere oportet, poſca mediocriter tepefacta, aut alterius plantae decocto abluantur. Si dolor adhuc remanet, utere foliis braſſicae coctis, laevigatiſque diligenter, faecem aceti, ovorum crudorum lutea paulatim adiicito, ac mixta omnia ſimul laevigataque inducito, continue immutans medicamentum, et vehementes dolores lenies.

Podagrae vel arthritidis bilio-

Si eſt ob humoris bilioſi defluxum, victus ratio refrigerans et humida praecipiatur, et vitan-

ſae curatio. vitanda ſunt omnia calefacientia, quae pallidam bilem generent. Aër igitur eligatur talis, ad humidum tamen vergat parum, ne fluxionem proritet. Quies, et ſomnus eligantur. Labor et venus interdicantur. Pariter et immodicae vigiliae, et inedia, quae bilem reddit acriorem. Alvus clyſtere eluatur. Ab ira, furore arceantur. Cibis utantur, ptiſana, et eius cremore: ex oleribus, intybo, lactuca, malva, blito, ſoncho; ex avibus, gallinis, perdicibus, merulis, turdis, aliisque montanis paſſerculis. Ex piſcibus ſaxatiles, et erinacei conveniunt. Ex fructibus parum adſtringentes guſtare convenit, ut mala, ſorba, pyra, punica: ex bellariis caſtaneae commendantur. Crapulae, et nimiae ciborum repletiones vitentur. Potus ſit aqua hordei, aut in qua ſemina coriandrorum decocta fuerint. Vitandum omnino vinum eſt, praeſertim vetus, fulvum, nigrum. Circa initia confeſtim tentandum eſt noxium humorem vacuare, tum per vomitum, tum etiam per inferiorem ventrem. Vomitus fiat per aquam tepidam aſſumptam cum exiguo aceto, aut ſyrupo acetoſo permixto. Purgatio non prius exhibeatur, quam acrimoniam humoris ac roſionem humectaveris, ac contemperaveris, ut ſyrupo ex cichoreo, ex infuſione roſarum. Dein non ſemel tantum, ſed ſaepius a recrementis et fluxionibus tutos ſervare poteris. Medicamentum ſit ſimplicius ac familiarius, ut caſſia, mel aëreum, ſaccharum violatum, rhabarba-

barbarum dilutum cum decocto myrobalanorum citrinorum. Purgantur et addito agarico. Clyſteres ſint lenientes. Atque ante purgationem non erit abſurdum in principio, ſi bilis permixta fuerit ſanguini, venam ſecare, aliis conſentientibus. Expedit etiam ab initio uſque ad vigorem per topica refrigerare, roborare, et mitigare, ne propter immodicum ardorem ac dolorem magis fluxione tententur. Ad hoc praeſtans eſt roſaceum, cum vitellis ovorum. Herbae etiam refrigerantes et adſtringentes, ut ſempervivum, lactuca, ſolanum, portulaca, plantago, blitum, lenticula paluſtris, polygonum, roſarum folia, rumex, atriplex, umbilicus veneris, et huiuſmodi pro frigidis cataplaſmatis admoveantur, mutenturque crebrius. Micae panis poſca imbutae adhibeantur: hordeacea farina cum roſaceo. Semen pſyllii maceratum et ſubactum diligenter, et farinae hordeaceae permixtum dolores mitigat. Pharmacum ex roſaceo et betae ſucco optimum eſt. Quidam immiſſis in frigidam aquam pedibus et in ea detentis opem ſentiebat. Si tantus eſt dolor, ut perferre nequeat aeger, narcoticis utendum eſt. Sed eorum cavendus eſt uſus liberalior, neque diutius inſiſtendum. Vbi dolor finierit, ſtatim auferantur, ne in tophaceam duritiem humor occalleſcat, et languidus ſenſus, diuturnaeque motus difficultates pariantur. Et partes confeſtim refovendae ſunt per ea, quae calefaciunt medicamenta. Itaque in eum uſum

 cicutae,

cicutae, papaveris, hyoſcyami, mandragorae folia adhibeantur, vel eadem contuſa ac laevigata cum ovorum luteis ac roſaceo permixta accommodentur. Succus papaveris cum croco, opium et crocum cum lacte, caerato roſaceo excipiuntur, et linteolo infarcta imponuntur. Poſt anodynorum uſum, thymi, origani, calamenti, ſatureiae, ſalviae decocto loci calefaciendi ſunt. Adiuvare etiam oportet ſudorum excluſionem, calefaciendo et fricando, ita tamen ne affectos locos contingamus. Praeterea, quae urinam cient, bilem per lotium evacuare conſueverunt. Doloribus valde infeſtantibus ea, quae ſomnum conciliant exhibeantur, ut eſt lactucae, papaveris ſemen, tum in cibo, tum in potu. Similiter et ſyrupus de papavere poſt cibum. Haec poſt corporis vacuationem exhibeantur. Semper autem repellendum a principio, niſi cum ſit poſt morbum, per criſim. Fit enim aliquando ſic, et liberat, modo non ſint acerbiſſimi dolores, qui aegrotantem iugularent ob virium reſolutionem. Et ſupra partem dolentem refrenantia dicta, vel ſedantia dolorem cum refrigeratione parva, vel cum relaxatione moderata imponenda ſunt. Adſtringentia autem altius imponi poſſunt. Summatim topica fiunt, ut dolorem leniant, repellant, coquant, diſcutiant, roborent.

Pituitoſae Arthritidis curatio.

Si vero qui influit humor eſt pituitoſus, eligatur aër calidus ſiccus. Somnus moderatus, nam et moderatae vigiliae conferunt. Circa

Circa initia fluxionis, quies: poſtea exercitium valde conducit. Alvi excrementa quotidie natura vel arte excernantur, nedum levibus, ſed etiam efficacioribus clyſteribus. Inedia et fame ad plures dies utendum. Si inediam non ferant, cibi tribuantur, qui parum nutriant, extenuent, ſiccent, ut ſunt oryzae ſuccus, paſſerculi montani, nuces iuglandes, piſtacia, uvae paſſae, cappares ex aceto mulſo. Vtantur quandoque piſciculis in petroſis locis coalitis, aſſis vel elixis, adiectis herbis attenuantibus, foeniculo, hyſſopo, ſatureia, ſampſucho, pulegio, ſerpillo, et reliquis huiuſmodi. Ab aliis carnibus, leguminibus, fugacibus fructibus, reliquiſque refrigerantibus ac copioſiore vino abſtinendum, praeſertim nigro. Vinum tamen intervalli tempore tenue, fulvum, et vetus praebeatur. Quanquam, ſi fieri poſſit, vinum ex toto circumcidendum. Abſtemii enim multi ſanitatem ex toto conſecuti ſunt: alii per morbi initia omnino liberati ſunt: alii in poſterum rarius et minori dolore acceſſiones perceperunt. Quare perpetuam vitam agant abſtemiam. Loco vini utantur decocto aniſi, aut alicuius conſimilis ſeminis, vel utantur decocto cinnamomi, caryophyllorum, ſeu aqua mulſa. Et ſi humor, qui defluit, non modo pituitoſus fuerit, ſed ſimul cum ſanguine redundabit, vena ſecanda erit prius. Deinde viribus recreatis ad medicamentum purgans veniendum eſt. Saltem enim revulſionis gratia, aliis conſen-

tientibus, tentanda venae ſectio, cum quis ſtatim morbum experiri coeperit. Nec multa copia ſanguinis extrahenda, ne plus noxae quam auxilii ex ſanguinis detractione conſequatur. Poſt venae ſectionem, aut ubi pituitoſus ſuccus citra ſanguinis permixtionem redundarit ac fluxerit, a pituitae vacuatione exordiendum erit. Vacuatur autem humor partim per vomitum, partim inferne per ventrem. Sed utilior eſt per inferna purgatio, ſive iuxta manus, ſive iuxta pedes haereat morbus. Multo magis ſi iuxta omnes articulos fluxus fuerit diſperſus. Familiaris pituitae via, et minus periculoſa exiſtit. Si in ſuperiorem ventrem, violenter attracta, non evacuetur, periculum inducit. Tutius ergo eſt, ut deorſum ducatur. Purgatio initio ſit levior, ne humorum curſus in locum affectum incitetur. Et ante purgantium exhibitionem, ea tribuantur, quae vim habent attenuandi ac incidendi. Sic enim praeparati ad purgationem magis idonei redduntur. Parentur ergo humores ex melle roſato, ſyrupo ex ſtoechade, oxymelite ſimplici, vel ſcillino, cum aqua betonicae, et abſinthii. Dein utantur pilulis de ſagapeno, vel foetidis, vel de agarico, et cum oxymelite formentur catapotia, quae ſaepius repetantur, ſi res poſtulat. Pilulae de hermodactylis noxiae ſunt. Hermodactyli enim ſtomachum laedunt. Videndumque in uſu pharmacorum fortium, ne aeger macilento ſit corpore; virtus non ita firma ventriculi,

culi, et inteſtinorum. Periculum enim eſt ne dyſenteria excitetur. A purgatione pituitoſis natura danda eſt theriaca, mithridatium, diacorallium dictum. Fugienda vero ſunt uretica, niſi exquiſite vacuato corpore, et nervis noxia, ut acetati ſyrupi, et oxymelitis, oxyſaccharique genera. Ex topicis deligantur, ut alias, quae vim habent leniendi, repellendi, coquendi, diſcutiendi, atque roborandi. Imponantur itaque terebinthi folia viridia et tenera cum adipe ſuillo recenti et roſaceo. Vbi mediocris dolor fuerit, braſſicae folia conferent, ſi obducantur, conciſa. Sin dolor vehemens ortus fuerit, fiat cataplaſma mitigans ex farina foenugraeci, ſeminis lini, cicerum, et loliacea, ex aqua mulſa aut vino tenui decoctis. Bubulum quoque ſtercus cum hordeacea farina, in aqua mulſa coctum prodeſt: vel ex foliis braſſicae. Similiter fimus caprillus per ſe, vel cum hordeacea farina coctus. Manſuetiſſimum eſt remedium poſt principium, ſi althaeae folia contrita imponantur: Eundem praeſtant uſum radices eius decoctae in aqua mulſa tritae. Fotus etiam fiant ex chamaemeli, meliloti, foenugraeci, ac centaurii decocto. Nonnullis etiam capparis decoctum abunde fuit auxilii. Vbi per iam dicta cataplaſmata aut ſuperfuſiones moderatior dolor evaſerit, eis utendum medicamentis, quae non ſolum cutem infeſtantia, ſed etiam in alto fixa calefaciunt, ac diſcutiunt. ℞. *Adipis ſuilli veteris, butyri ana* ℥j. *olei veteris, vel*

 nardini

nardini ℥ij. *cremoris ſeminis lini et foenugraeci* ʒiiij. *ammoniaci et galbani in aceto macerati ana* ʒiij. *croci* ʒß. *caerae* q. ſ. *fiat caeratum.* Hoc etiam tempore naturalia balnea diſcutiendi ac exſiccandi vi praedita conferunt. Quidam aqua marina, lixivio, vel vino adſtringenti affectos articulos lavant. Poſt inflammationum remiſſionem nonnullas herbas incoquunt: et laconicum balneum parant. Balnea iuvant, ſi nullum viſcus infirmum eſt: ſi vacuatum corpus, remiſſionis tempore, munita prius aegra parte ex pulvere boli armenicae incorporato cum ovi albumine. In fine morbi et ad praecautionem una parte ſalis, tribus aquae vel olei mixtis locus affricatur. Vel origanum, mentaſtrum, nepitha, in aqua ſalſa coquuntur, et fit fotus.

Arthritidis ab atra bile genitae curatio.

Si atrae bilis influxu laborabunt, et hi quoque vacuandi protinus venae ſectione, quoniam et in his humor, quemadmodum et in magis pituitoſis, quam maxime in venis continetur, quantitate magis quam qualitate peccans. Quanquam, ſi ſaepius fuerint fluxione prehenſi, offenduntur magis ſanguinis vacuatione quam iuvantur, quibus natura frigidius atque imbecillius eſt corpus. Sed quando ad ſanguinem declinant ab atra bile infectum, venae ſectione opus habent. Quando vero ad atram vergunt bilem, evacuatione per ea, quae ipſam repurgant. Si vero haec ambo ſimul per totum hominem redundarint, prius venam ſecare: dein purgare eos cogimur. Et

quando

quando ſaepius in venis continetur totius corporis cum ſanguine permixta atra bilis, revulſionis gratia in morbi initio ſaltem vena ſecetur: ac deinceps praeparato humore purgetur, medicamento purgante aliquo eorum, quae ſaepius dicta ſunt. In eodem principio ſuper affectas partes repulſoriis ac ſenſim ſimul calefacientibus utere, veluti ſunt iam dicta terebinthi ac cupreſſi folia, cyperique radices: ac poſt principium, his, quae ſenſim calefacere poſſunt, ac attenuare: cuius farinae ſunt lauri folia mollia, paſtinacae, conyzae, braſſicae, iridis, et aliorum. Admiſceantur haec pani, aut cuipiam ex praedictis farinis, adipi anſerino, vel gallinaceo, butyroque et oeſypo, quo leniora reddantur, potiſſimum in mollibus ac humectis corporibus. In quibus vero erit obſcura podagrae origo, haec et ſimilia experiri oportet: quandoque et contrariis pugnare, neque eiſdem diutius immorandum. Nam in artis operibus fit, ut idem medicamentum uni articulo proſit, alteri in eodem aegrotante inflammationem excitet, et non modo non opitulatur, ſed confeſtim offendit: et unus idemque articulus ſaepe ex eodem remedio iuvabitur, paulo poſt eiuſdem appoſitu inflammationem concipiet. Tophi geniti ob humorum craſſitiem ac terreſtrem duritiem, modo propter immoderatum diſcutientium reſiccantiumque uſum, curantur iis, quae emolliendi vi pollent: ut adipe ſuillo, vitulino, caprino, et medulla cervina, althaea

bis cocta, et huiuſmodi aliis. Interim digerentia ac diſcutientia miſcenda ſunt. Proprie facit vetuſtiſſimus acerrimuſque caſeus cum ſuillae carnis praepinguis ac veteris decocto contritus, et ſuperimpoſitus. Sic curantur ſimplices fluxiones. Atque ad eundem modum mixtae curari debent: quemadmodum et mixtarum cognitio ex ſimplicium cognitione pendet.

CAPVT LXIII.

De Elephantiaſi.

Nominum ratio.

Elephas, vel elephantiaſis Graecis dicta, lepra Arabum haud dubie cenſenda eſt. Elephantiaſis vero ſic nominata eſt, a ſimilitudine, quam cum elephante animali habet elephanticus. Nam corii craſſitie, tenebricoſo colore, facie foeda, et informi magnitudine elephantem refert. Vel, ut alii tradunt, vercutis maculis quibuſdam ad atrum colorem vergentibus inficitur, inaequaliterque aſpera, craſſa, et veluti ſquamis foeda, livens, ferinaque redditur. Idem affectus a quibuſdam λεοντίασις, ἢ λέων, καὶ λεόντιον dicitur, propter extremarum rugarum frontis ſimilitudinem cum leonibus. Ab aliis ſatyriaſis nuncupatur, tum ob faciem ſatyris ſimilem, tum ob libidinem. Ἡράκλειον quoque appellatur, quia nullus morbus eo maior eſt.

Porro

Elephas quid.

Porro definitur elephas cancer totius corporis, idque potiſſimum cum affectio iam confirmata fuerit. Nam in penetralibus non modo hominem totum occupat, ſed et exterius eundem amplectitur.

Quae partes affectae.

Non una igitur pars afficitur, ſed corpus univerſum.

Quis affectus.

Et affectus ipſe inter tumores praeter naturam connumerandus eſt, *Galeno* teſte.

Cauſae.

Huius autem cauſa eſt humor melancholicus maſſae ſanguineae permixtus, et ad cutem externaſque partes delatus. At, quia humor melancholicus triplex eſt, ſanguis craſſior, faex ſanguinis, et atra bilis cognominata, tres illius differentias conſtituunt, a ſanguine quidem craſſo ὑπερύθρους, id eſt ſubrubicundas elephantiaſes, mitiores quidem et minus malignas; a melancholico humore mixto cum pituita craſſa, ſalſa, nitroſa, et acri, ἐκλεύκους: ab atra bile omnibus deteriores, in quibus univerſum corpus ſcatet ulceribus, et extrema etiam decidunt. Aliis origo mali cenſetur ex atra bile, quae ex craſſo et faeculento ſanguine, aut flava bile nimium uſta procreatur, aut pituita ſalſa. Cauſis etiam annumerantur ſemen parentum elephanticum, victus ratio talem humorem generans, ſuppreſſi menſes, haemorrhoides, varices cohibitae, et quandoque lues venerea.

Notae.

Incipiens malum nullam habet inſignem coniecturam. Nil enim in ſummis corporis parti-

partibus repraeſentatur: ſed in viſceribus, liene videlicet et iecore, per initia deliteſcit, deinde partibus interioribus devictis, ad extremas ſeſe confert, et plerumque a facie contagio haec incipit, nonnullis ab extrema cubiti curvatura, a genu, a manuum pedumque articulis. Tamen, ut alii referunt, qui huic malo futuri ſunt obnoxii, tardi ſunt, ſomnolenti, quieti, alvo ſicca, et ubi id malum primum invaſit, ſumma pars corporis crebris maculis inſpergitur, crebroſque tumores maxime iuxta ſummam frontem ac mentum habet. Maculae modo ſubnigrae, modo ſubflavae, modo ſubalbidae. Cutis inaequaliter craſſa duraque, qualis anſerum eſt: eademque quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur, potiſſimum in facie, in manibus, et in pedibus. Pili, pubes, barba, et caeſaries rareſcunt, et tandem glabreſcunt, cutis capitis altis et frequentibus rimis ſciſſa apparet. Spiritus difficulter trahitur, et male olet, ob interni ſpiritus exhalationem. Craſſeſcunt malae, mentum dilatatur, amboque ruborem exhibent, non floridum quidem illum, ſed livore quodam turpem. Vrina qualis iumentorum craſſa turbidaque, maxime ſi cruditate abundant. Mores denique accedunt, et ſomni, et inſomnia melancholicis familiaria. Quidam etiam ſeſe praefocari inter dormiendum rati, cum impetu expergiſcuntur, et exiliunt. Plerique venerem maxime appetunt ob flatus. Ingraveſcente malo impetigines ſummos digitos, genua, et mentum infeſtant,

ſtant, oculi caligant, vox rauceſcit, ſupercilia craſſa et glabra deorſum prominent, eorum facies liveſcit, frons contrahitur, nares cum atris tumoribus ſalebroſae et extentae ſunt: labiorum prominentia craſſa eſt, aures admixta nigritia rubent, et conſueto maiores eſſe videntur. Totum denique corpus rugis aſperis ſulcatur. Increſcente adhuc malo, ipſum corpus male foedum emacreſcit, os, ſurae, et pedes intumeſcunt, hique ut plurimum frigidi torpidique ſunt. Varicoſae venae, ſubnigrae, ceu verrucae quaedam, aut grandines in linguae radice, ſub palpebris, poneque aures cernuntur. Idem alii teſtantur, qui muſculos aiunt conſumi toto corpore, maximeque iuxta pollicem, ſenſuſque amiſſionem eſſe in extremis partibus induratis. Vbi vetuſtatem morbus accipit, eroditur narium media cartilago, tandemque aliquibus corrupta partibus decidit, ipſae nares reſimae ſunt, et alarum craſſamento obſtructae. Itaque per has ſic impeditas ipſe ferri ſpiritus, verbaque proloquentis hominis videntur. Labra etiam inverſa ſunt, oculi iuxta angulum interiorem rotundiores, et quod in iis album eſſe ſolet, flaveſcit, craſſumque fit, quaſi ungue obtectum. Si plus augeſcat malum, tumores malarum, menti, digitorum, genuumque ulceroſi fiunt, et ulcera foetida alia ſuper alia naſcuntur. Tandem decidunt naſus, digiti, pedes, manus, genitalia, neque prius haec peſtis a ſaevis cruciatibus liberat, quam homo membratim dila-

dilaceratus ſit. Eſt enim longaeva paſſio, ut elephas longaevum animal.

Prognoſtica.

Quod ad prognoſticum, inveteraſcens morbus hic nullis remediis depellitur: nec ſola cutis, ſed totum etiam corpus intus foriſque afficitur, ſic ut ipſa quoque oſſa vitientur. Et ſi cancer particularis non curatur, multo minus elephas, qui eſt univerſalis cancer, curabitur. Idque multis de cauſis.

Quam multis de cauſis aegre curatur Elephas.

Primum quod, qui hoc affectu laborant, vel non convenientibus, vel non opportunis et ſuo tempore utuntur remediis: ſeu quia medicos conſulunt, cum iam morbus a diſpoſitione tranſiit in habitum, quo tempore partium ſubſtantia iam laeſa eſt et abſumpta. Et materia in partes remotas recepta eſt, et ita inveterata et incuneata, ut ſibi reddiderit iam carnem ſimilem. Quae materia nec laxantibus poteſt vacuari amplius, nec digerentibus propter craſſitiem et diſtantiam diſcuti. Praeterea intemperies ſicca aegerrime poteſt emendari, ut in aliis a ſiccitate morbis, hocque ob humidorum remediorum imbecillem agendi vim, tum ob magnam reſiccatarum partium reſiſtentiam. Poſtremo calor eſt imbecillus, qui actionem dirigit, et partes ſicciores redditae denſiores factae ſunt. Quam ob cauſam vis medicamentorum penetrare non poteſt, ſine qua morbus evelli non poteſt. Caeterum morbus hic contagioſus eſt admodum ob materiam venenoſam et malignam, et proxima quae-

quaeque inficit, malumque cum ipſis elephanticis converſari. Inquinatur enim aër, quem inſpirando attrahimus ex ulcerum foetore, et ex vitiata ſpiritus exhalatione. Contrahitur non ſolum ſponte intimoque corporis vitio, idque a parentibus tranſit ad natos. Et quia aliquando eſt cognitu difficilis et abominandus, optime conſtitutum eſt a veteribus, ut extra urbis pomoeria ablegentur: et medici tanquam critici et cenſores eos explorent. Eadem affectio prodit ſe vere, et in calidis regionibus graſſatur magis. Et apprehenduntur ea magis viri, quam foeminae. Quoad aetatem, pueri et iuvenes, maxime quo tempore pubeſcere incipiunt. Elephantiaſis confirmata inſanabilis eſt. Incipiens et antequam altius radices iecerit, ſanatur. Recentem vocant, quae annum non ſuperat. Saepius medicus, ut de morbo iudicet, quam ut eundem curet, accerſitur.

Victus ratio.

Ad huius curationem inprimis victus ratio inſtituatur boni ſucci, facilis coctionis, humectans et aliquando frigida, ut cum ab adustione bilis fiat: minus, ſi ab atra bile, aut pituita aſſata. Quare cibus erit hordeaceus aut triticeus recens, et inter olera, beta, lactuca, malva: in aliis ſiſarum, braſſica binis aquis edulcata, et capparis. Recte etiam ipſis datur ptiſana, ova ſorbilia, alica lota, lac cum melle. Carnibus avicularum utantur, et hoedorum, caponum, et ſimilibus: piſcibus molli carne praeditis. Ex fructibus conveniunt

niunt ficus, et uvae areſactae, pyrum coctum in aqua mulſa. Potus ſit vinum tenue, album, aquoſum, aut aqua, in qua parum cinnamomi decoctum ſit. Vino forti et vinoſo, perinde atque venere per totum morbi curriculum abſtinendum eſt. Bis cibum capere praeſtat, quam ſemel ſe replere. Prandium ſimpliciſſime paretur. Coena magis varia ſit. Alvus purgetur leviter medicamentis eccoproticis, ut caſſia, catholico, diaſebeſten, diapruno, ſyrupo roſarum pallidarum. Somnus diurnus nocivus, nocturnus aptiſſimus. Poſt longum a coena interſtitium, deambulatio lenta ac ſenſim facta commoda eſt, ut cibi melius deſcendant. In ſumma commendantur, quae ſanguinem temperant, quae craſſitiem eius diſſipant, et dilutiorem reddunt.

Curatio per medicamenta. Reliqua curatio a venae cubiti utriuſque ſectione auſpicanda eſt, potiſſimum vere, in quo hoc malum naſcitur, ut dictum eſt, et intenditur. Reviviſcit enim inde aliquo modo inſitus calor, et ſenſibiliter corpus ipſum allevatur. Incidenda porro eſt interna, aut media vena: habenduſque modus in vacuando. In multo enim pravo ac vitiato ſanguine, parum quiddam boni ſanguinis ineſt. Si ſanguis craſſus et ater eſt, trahitur ad vires diverſis horis. Quod ſi tenuis, ſiſtendus eſt. De quo ſic alii: Conſenſus eſt omnium Graecorum et Arabum detrahendum eſſe ſanguinem, et quia magna ex parte corruptus eſt, particulatim ex utroque brachio detrahitur, eligun-

eliguntur que maiores venae, ſi quidem vires patiuntur: multo magis cum ſpiratio difficilior eſt. Alioqui venas extremae manus, vel malleoli aperies. Nonnunquam etiam contentus eris ſanguiſugis et cucurbitulis cum ſcarificatu, appoſitis partim tibiis, partim ſcapulis. *Avicennas* etiam venas capitis incidit, et iugulares, ſi ſuffocatio imminet. Secantur et venae frontis a purgatione, ut ſanguis ater vacuetur, qui immediate morbum facit, et fovet. Sanguis in habitu corporis contentus per harum venarum extremitatem vacuatur. Quare et cucurbitulae, et ſanguiſugae laudantur poſt internarum partium rectificationem, et humorum vacuationem. A ſanguinis miſſione alvus ducitur medicamentis capite de melancholia dictis, ut purgatione ex hiera diacolocynthidos: deinde etiam adiecto diacrydio: poſtremo vero dato helleboro, ſed per intervalla. Noſtro more, ſi a ſanguine eſt, vel bilis aſſatione, praeparantur humores decocto herbarum capillarium, bugloſſi, borraginis, cichorii, endiviae, lactucae, paſſularum mundatarum, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, aniſi, cum ſyrupo de fumo terrae, violato. Ac ſubinde aeger purgatur confectione Hamech, diaphoenico, indo maiore, diaſena ſolutivo in forma boli vel potionis. Saepius etiam utendum ſero lactis, vel decocto ſenae, epithymi, ut corporis habitum hoc malo occupatum liquefaciamus, aliumque quendam veluti ex integro regeneremus.

Id ipſum fiet, ſi per intervalla opportunae purgationes adhibeantur, et cibi apponantur, qui facile concoqui et diſtribui poſſint. Quin et vomitus deinceps frequens citatur, idque a cibo, vel raphano, et poſtremo ab helleboriſmo. Tenues etiam cucurbitulae ori ventriculi, et hypochondriis utrinque affiguntur. Gargariſmata item, et caput purgia uſurpantur. Caeterum huius mali alexipharmacum omnes fere viperinas carnes commendarunt. Eas autem ſic prius apparare oportet. Primum quidem capite amputato et cauda uſque ad digitos quatuor, et detracta pelle, et omnibus interaneis exemptis, corpus ipſum aqua bis aut ter lotum in olla coquitur, aqua ſufficienter affuſa, et oleo modico, cum porro et anetho. Liquet autem, quod ſint coquendae carnes, donec molleſcant. Poſt ſufficientem cocturam, iuſculum moderato ſale condiatur: atque ita aegro in ſole deſidenti exhibeatur: capite tamen probe velato. Sed id remedium non eſt tam ſuſpectum, ſi pabulis caponum et gallinarum iuſculum illud et carnes miſceantur. Senties penetraſſe virus cum plumae decidunt avibus, tumque aves ad cibum elixabis. De qua re alii ſic, carne viperina elixa gallinae educantur, donec deplumentur, deinde his elixis nutritur elephanticus. Laudatur et theriaca, quae in calidiori conditione temperari poteſt, adiecta parte conſervae violarum, aut borraginis. Laudatur et vinum in quo vipera viva extincta ſit: de quo *Galenus*

in

in libro de medicamentorum ſimplicium facultatibus. Scobs item eboris, cornucervi, ſuccus cyrenaicus, ſmaragdus trita et ex aqua data, vel cum aqua et gummi illita, erinacei caput commendatur. Cedria etiam tam ſumpta, quam admota. Caſtratio praeterea, ut ſingulare remedium, antiquis probata eſt. Sic enim retenta materia ſpermatica abundat, qua partes ſolidae fruuntur, et tumeſcunt: unde aſſimilationis depravatio tollitur. Poſtea ad topica veniendum: primum ad unctiones e butyro: deinde, ubi pruritus eſt, ex iis, quae detergent et repurgant, ut eſt nitrum, ſulphur vivum, pumex, teſta ſepiae, nigella, rumex acutus, quae interdum arida affricari poſſunt, aut trita cum aceto, roſaceo oleo aut maſtichino corpori illinenda, et alia, quae faciunt ad impetigines. Balnea primum dulcia, vel ex decocto fumariae, agrimoniae, betae, mercurialis. Vulgo autem perſuaſum eſt, balnea comparata ſanguine humano morbum hunc perſanare. Sed hoc commentum ridet *Galenus* decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. In pruritu balnea naturalia conveniunt. Tamen ut alii ſentiunt, balnea medicamentoſa et naturalia, quia ſanguinem urunt, magis ſuſpecta ſunt: quae vero ex aqua dulci temperata fiunt, ſunt tutiora. Vbi tuberoſi tumores efferati et inflammati ſunt in facie, illinuntur ſucco plantaginis, portulacae, lycio, hypociſtide, aloë, aliiſque leviter adſtringentibus. Et quomodo cancrum in parte

extinguit oleum de ceruſſa, et pompholyx aliquoties lotus ſucco ſolani, et cum ſimili ſucco ductus diu in mortario plumbeo uſque ad mellis conſiſtentiam, eodem modo et elephantem cancrum univerſalem, hepati, cordi, axillis, inguinibus, iugularibus venis identidem admotus iuvabit. Ad oculos, ne carne nova luxurient et tegantur, valenter ſiccantia ſine morſu ſunt optima: ut pompholyx lotus, ceruſſa lota, ſal theriacus, ſed lotus. Tibias ſanabit ulcus aliquod apertum ſub ſura, aut ad malleolos, quod ſane continenter diffluat. Scarificatus in parte carnoſa etiam profundior idem praeſtat, ad craſſi illius ſanguinis vacuationem.

Libri de Morbis cognoſcendis et curandis tertii et ultimi finis.

NICOLAI PISONIS

MEDICI LOTHARINGI

DE FEBRIBVS COGNOSCENDIS ET CVRANDIS LIBER VNVS,

Ex Scriptis Claſſicorum Medicorum tum veterum, tum recentium plurima ex parte ſelectus.

NICOLAVS PISO,
CHRISTIANO ET CAROLO PISONIBVS,
Liberis ſuis, S. P.

Πρέπει τοὺς παῖδας ὥσπερ τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν. *Quare hanc collectaneorum partem, quae febres evolvit ac diſcutit, (o chariſſimi) vobis offerre viſum eſt* ὡς τεκμήριον τῆς ἐμῆς πρὸς ὑμᾶς φιλίας. *Et quoniam* τῶν ἀκουσμάτων πολλὰ πολλῶν ἐστὶ χρημάτων κρείττω, (τὰ μὲν γὰρ ταχέως ἀπολείπει, τὰ δὲ πάντα τὸν χρόνον παραμένει. σοφία γὰρ μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατον, *inquit Iſocrates,) pergratum mihi fuerit, ſi non tantum hanc ipſam partem, ſed et priorem de morbis ſingularum partium humani corporis, quae tribus libris comprehenſa eſt, tanquam vobis frugiferam amplectemini, ſi quando ad medicinam faciendam convolabitis: Quamvis et amici quidam omnibus medicinae ſtudioſis eandem communicandam ſuaſerint. Accipite igitur, quod do vobis munuſculum, et in ſtudiis promovendis quo pede coepiſtis, Deo annuente, pergite. Bene valete.*

NICOLAI PISONIS

DE FEBRIBVS COGNOSCENDIS ET CVRANDIS

LIBER VNVS.

Ex ſcriptis veterum et recentiorum Medicorum plurima ex parte ſelectus.

PROOEMIVM.

De morbis ſingularum partium humani corporis tribus libris actum eſt a nobis fuſiſſime, tota eorum eſſentia, cauſis, et ſignis diſtincta: nec non curatione ſimul expoſita: idque non modo iuxta venerandam antiquitatem, ingenioſam quidem et ſolertem: ſed et ex placitis poſteritatis, quae pleraque clariora effecit, et uſu experientiaque frequenti certiora reddidit. Iam vero ex iiſdem fontibus natu-

ram febrium (quae totius corporis morbi cenſentur) haurire decrevimus, earumque differentias, cauſas, ſigna, et curationem hoc uno libro perſequemur. Porro febres ipſas cognoſcere, et curare, quantum ſit utile ac neceſſarium noverunt omnes, quod nullus morbus incurrat ſaepius quam febris, nulloque non tempore graſſetur. Imo interdum acutus eſt morbus, vel omnibus acutis connexus, ab eaque non raro praeſentanea mors impendet: praeterquam quod non vulgo tantum, ſed et ſummis viris perſuaſum eſt, omnem morbum vel febrem eſſe, vel ſaltem febrem comitem habere.

CAPVT I.

Quid Febris, et quot eius differentiae.

Febris unde ſic dicta.

Febris Graecis πυρετὸς ἢ πυρεξία, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id eſt ab igne, denominata eſt, quaſi ignea diſpoſitio: ſeu quod ut in igne valde acris et ſummus eſt calor, ſic inter omnes intemperantias calidas febris vehementem ac ſummam caloris acrimoniam obtinet. Vnde et *Hippocrates* τὸ πῦρ id eſt ignem uſurpat pro vehementiſſima febre, et abſolute interdum πῦρ id eſt ignis, cauſon ſeu febrem ardentem ſignificat. Eadem caloris ignei exſuperantia Latinis etiam nomen febris dedit a

fervore,

fervore, quia totum corpus fervet; quod ab ea corripitur.

Febris quid.

Proinde quoque febris deſcribitur ſic: Febris eſt calor praeter naturam accenſus in corde, ac inde in univerſum corpus effuſus, adeoque auctus, ut hominem offendat, et actiones laedat. Cuius deſcriptionis ut ſingulae partes innoteſcant, certe calor (qui praecipua eſt febris eſſentia, comitemque ſiccitatem adſciſcit) non proprie morbus dicitur, ſed intemperies calida, ſeu improportio qualitatum elementorum, quae calorem auctum ſequitur. Et qui calorem dicit morbum, oſtendit in exceſſu caloris ametriam atque intemperiem conſiſtere. Ita *Galeno* morbi appellantur, qui verae cauſae ſunt continentes morborum.

An aliqua ſit febris frigida.

Sed hic quaeſtio movetur a quibuſdam: An aliqua febris frigida eſſe vel dici poſſit. Revera nulla eſt frigida, (niſi καταχρηστικῶς et ex accidenti,) quamvis calor ſeſe non prodat ſemper, ut in principiis acceſſionum intro revocato calore, ſed velut ſopitus ſit, nec dum expanſus in univerſum corpus: ut ne quid etiam de epiala obtrudatur, vel de febre cardiaca, quae ſyncopalis vulgo appellatur, et eſt cum refrigeratione partium extremarum, vel de febribus colliquantibus dictis, in quibus ſpiritus emittitur frigidus in morituris. Non enim eſt neceſſe aequaliter ſpargi calorem a corde, ſed ſatis eſt, ſi ab eo plurimae vel nobiliſſimae partes occupentur,

quia quae totum regunt, totius vicem gerunt.

An unus et idem ſit calor naturalis et febrilis.

Suboritur alia itidem quaeſtio, an duo calores in febricitante ſint ſtatuendi, alter naturalis, alter praeter naturam. Verum hi calores in genere et in ſpecie ſeu eſſentia diverſi dici non debent, etſi varios effectus demonſtrent: ſed ſunt tantummodo communi differentia, nempe accidente inter ſe differentes, et contrarietas in actionibus non obſtat, quin alter cum altero conſiſtat. Imo unus idemque calor numero dici debent. Ipſe enim calor naturalis ubi modum exceſſerit, aut intentione, aut ſiccitate, opera efficit caloris praeter naturam. Propterea converſione caloris naturalis ad igneum febris fieri intelligitur. Calor autem, qui convertitur, ſubſtantia eſt, non accidens. Subſtantiam quippe igneam fieri contingit, ubi immodice incaleſcat: quemadmodum ſanguis fit bilioſus, aut frigidus et aqueus. Sed ipſa febris eſt qualitas, ſeu diatheſis. Itaque cum febrem aſſerimus calorem quendam eſſe, non de corpore calido intelligi volumus, ſed de qualitate. Praeterea quamvis calor naturalis fiat febrilis, nihilominus magna ex parte naturam ſuam retinet, ita ut ſua vi in priſtinam temperiem redeat, non aliter quam aqua calefacta vim eam retinet, qua per ſe refrigeratur. Contrarietas enim de qua paulo ante dictum eſt, inveniri poteſt in inaequali intemperie, qualis eſt in omni febre, excepta hectica confirmata,

mata, quam mors conſequitur; neque alter calor alterum perimit protinus, ſed minuit tantum, niſi ſuperior factus procedente tempore ipſum evicerit. Deficit enim nativus, ſi febrilis exſuperat. Quae tametſi vera ſint omnia, tamen calor febrilis genere diverſus eſſe videtur aliis, praecipue in febribus putridis, non ſola iutenſione. Nam πεπασμὸς morbi eſt, et eorum, quae praeter naturam ſunt velut coctio quaedam et maturatio, in qua quod aſſimilatur, paucum eſt: quod autem ſemicoctum et ſuperfluum, multum. Sed in diaria et hectica ſola intenſione diverſus eſſe videtur. Rurſum cum calor bifariam dicatur actu vel potentia, conſtat febrem eſſe calorem non poteſtate, ſed actu. Quare fit, ut ipſo tactu, non autem ratione differentiae eius eſſentiales iudicentur. Sed cum nativus calor ſit geminus, ſitus videlicet, ac fuſus, petat aliquis uter potius accendatur in febre. Certe qui fuſus eſt, accenditur potius, quam ſitus et fixus. Quanquam et hic quoque in febre alteratur. Cum enim oporteat calorem a corde effundi, tribui hoc fuſo et fluenti ſoli poteſt, praeterquam in hectica: in qua ſixus quoque ſubſtantiae cordis in ignem eſt converſus. Neque hic fuſus prorſus mutatus eſt, quia inaequalis eſt, et nativi temperamenti ſi nil retineret, animal ſuperſtes utique eſſe non poſſet: ut ex iis, quae commemorata ſunt colligere facile eſt.

Quomodo calor accenſus in corde effunditur in univerſum corpus.

Quod autem febris dicitur calor accenſus in corde, indeque in univerſum corpus effuſus, is calor effunditur a corde in totum corpus per arterias et venas cum ſpiritu et ſanguine, et patiente corde totum affici neceſſe eſt. Nam et ſpiritus calidus e corde in totum corpus fluit. Quod ſi obiicias non omnes partes arterias habere, ſunt venarum et arteriarum anaſtomoſes, per quas calor communicatur. Et ſi obtrudas lypirias, totum corpus dicemus caleſcere, niſi quid impediat, ut in lypiriis in quibus cordis aliarumque partium ſummus calor ſanguinem ac ſpiritus ab externis partibus cucurbitulae modo trahit. Igitur cor cum ſit caloris nativi principium, neceſſe eſt febrem ſuccendi in corde, antequam febris nomen promereatur, cum ſit ille calor, qui in ignem convertitur. Hinc fit, ut a quibuſdam febris definiatur intemperies calida primo et per ſe cordis. Semper enim vel ſpiritus primo, qui continentur in ventriculis cordis accenduntur, vel humores, qui ſunt in dextro ventriculo cordis primo exardeſcunt et putrent, ut in putridis, (quamvis et interim alii aut in omnibus vaſis, aut in quibuſdam putreſcant, aut etiam extra vaſa:) vel partes ſolidae primo calefactae ſunt, ut in hectica: licet etiam ab aliis partibus, ut iecinore, ventriculo quaedam hecticae incipere poſſint. Atque ut in hydrope hepar refrigeratur perpetuo, ſic in omni febre cor inflammatur. In reliquo corpore, ut in ſubiecto, ſecundo tantum

tum loco ineſt calor. Cor enim eſt fons caloris naturalis. Sed febris mutatio eſt caloris naturalis, qui per univerſum corpus diſtribuitur. Oportet igitur calorem mutari in corde, ut in radice. Alias in toto corpore mutari nequit. Praeterea contraria verſantur circa idem. Nam temperatio caloris ſemper eſt in corde, ergo et intemperies.

Calor febrilis actiones laedit.

Poſtremo febris dicitur calor auctus et diffuſus ita, ut actiones laedat, quia calor ab exercitatione, balneo, et ſimilibus etiam in totum fuſus eſt, nec tamen eſt febris: ſed cum ita auctus eſt calor, ut actiones primo laedat: actiones dico omnes, praecipue vitalem et naturalem. Ab alia enim parte, ut a calidiori hepate, cum ſanguine et halitu calor prodiens palmas ac plantas quaſi exurit: ac ſaepius in totum corpus effunditur. Verum affecto hepate functiones naturales tantum laeduntur. Affecto vero corde vitae caloriſque principio, omnes actiones laedi par eſt. Si quidem vitalis facultas omnium facultatum actionumque eſt conſervatrix. Sed haec hactenus.

Febrium differentiae.

Iam de differentiis febrium. Optima eſt febris dividendae ratio, ut ab eſſentia, id eſt a calore praeter naturam, differentiae ſumantur: ſeu a caloris modo, a ſubiecta materia, et ab accidentibus. Calor enim vel magnus, ſeu vehemens, et intenſus eſt, unde et febris magna dicitur: vel remiſſus et parvus, unde et febris parva. Eaque ſunt quantitatis nomina,

mina, quae improprie qualitati tribuuntur. Idem calor eſt alias ſiccus, alias humidus et vaporoſus, ex quo febris alia ſicca, alia humida, vaporoſa. Sicca maligna eſt, in qua cutis ſqualeſcit, lingua arida eſt, ſitis vehemens, vigilia, calor mordax, nil vaporum excernitur. In humida vero febre corpus perpetuo madore, vel ſudore diffluit. Secunda et potiſſima diviſio ex materia in corde ſuccenſa petitur: quae triplex eſt, ſpiritus, humores, et partes ſolidae. (Quibus in ſubſtantiis tribus innatum calidum continetur). Nam ſi ſpiritus ſoli excalefacti ſunt interim dum humores et partes incaleſcunt, ephemeram ſeu diariam conſtituunt, ut docet *Galenus* exemplo follium, quibus nondum calefactis vapor calidus trahi poteſt. Non enim parum refert, ſi caleſcere quid, aut calefactum eſſe dicamus. Eſt enim corpus noſtrum undiquaque confluxile et conſpirabile, unde facillima eſt ab una materia ad aliam caliditatis transſumptio. Cum vero ſoli humores ignem hunc concipiant, febris putrida ſeu humoraria dicitur. Nam etſi ſpiritus putrere poſſunt, ut in febre peſtilenti, (unde putridus ſaepe odor,) ac putrent etiam partes in gangraena, ſphacelo, elephantiaſi, tamen quia notae putredinis magis conſpicuae ſunt in humoribus, in iis κατ᾽ ἐξοχὴν febris putrida dici ſolet. Similiter autem humores incaluiſſe partibus ſolidis nondum calefactis, docet *Galenus* exemplo aquae calidae, quae in lebe-

lebetem non calefactum infunditur. Fit etiam quandoque, ut partes ſolidiores primum invadat febris, quemadmodum ignis quicquid obvium eſt corripit. Et in hectica febre partes ſolidae incaluerunt humoribus incaleſcentibus nondum calefactis: ſicut in lebete iam calefacto poteſt aqua nondum calida contineri. Quod autem dixere nonnulli omnem morbum in partibus ſolidis eſſe, ita accipiendum eſt, quod in omni quidem febre incaleſcunt partes ſolidae, ſed non incaluerunt, vel ut alii volunt, non primo. Sic febris ſpecies tres tantum ſunt, quae a ſubiecto et materia deſumuntur. Si tamen humiditates ſecundas (quas vocant) contingat putrefieri, febris etiam humoralis dicitur. Quamvis enim humiditas de membri ſubſtantia ſit, aut ipſum membrum putreſcat, ubi vapor putridus ad cor perveniens febrem excitaverit, febris putrida erit. Putreſcent enim ſimul humores, qui ad alendam particulam perveniunt. Nec ſola eſt alteratio, ut in diaria ex bubone. Tertia diviſio a motu caloris ſumitur, tanquam ab accidente propinquo. Calor enim febris ephemerae citiſſime accenditur, et citiſſime extinguitur, ob materiae tenuitatem. Calor autem hecticus tardiſſime accenditur et extinguitur, quia in parte ſolida conſiſtit. Putridae vero calor pro natura humoris, in qua febris fieri ſolet, citius aut tardius. Quidam etiam ad modum motus caloris referunt, quod quaedam febres non mordaces apparent

primo

primo ſtatim manus impoſitu, ſed aliquo tempore poſt inſurgunt. Vel primo tactu mordaces, acreſque viſae ſunt. Dein per longum tempus iniecta in aegrotantem manu diminui videntur. Hae (inquam) ſunt praecipuae febris differentiae, ſeu eſſentiales. Quibus adduntur aliae diviſiones ab accidente remoto. Quaedam enim acutae et celeres, qualis ardens, tertiana: aliae longae, ut quartana: aliae mediae, ut quotidiana. Quaedam etiam intermittentes, aliae continuae. Aliae ſcheticae et ſolutionis facilis, aliae hecticae dicuntur. Aliae rubicundae, aliae lividae, aliae pallidae, aliae ſalſae. Quaedam primariae, ſeu morbi, quaedam ſymptomaticae, et alteri morbo ſuccedentes. Et quaedam ſimplices, aliae cum gravibus ſymptomatis, quae ἐπιγενόμενα vocantur, ut cum ſyncope', cordis palpitatione, et aliis. Ex his omnibus differentiis eae, quae ſumptae ſunt a materia, quia praecipuae ſunt, ut dictum eſt, et inter eas prima eſt, in qua aërea cordis ſubſtantia ſola incaluerit, quae diaria dicitur, de ea priore loco dicturi ſumus.

CAPVT

CAPVT II.

De Ephemera ſeu Diaria.

Quae ἐφήμερος πυρετὸς Graecis dicebatur, diaria febris Latinis dicta eſt ab accidenti potius quam a ſubſtantia, nempe a brevi duratione, quod eius tota conſtitutio ut plurimum acceſſione unica conſtans, ultra viginti quatuor horas non extendatur: ſive quod ſolvi uno die ſit apta. Sunt qui ephemeram denominatam eſſe ſcripſerunt ab ephemero animali, quod eſt volucre ac quadrupes a quibuſdam veluti folliculis erumpens: quod genus animalis in poſtmeridianum uſque diei tempus vivit et volat, mox deſcendente ſole marceſcit et languet: deinde occidente moritur, vitam non ultra diem unum agens: unde ephemerum appellatum eſt; ut docet *Ariſtoteles* in libris de natura animalium. *Nominum ratio.*

Febris autem ephemera eſt calor praeter naturam in ſpiritibus accenſus. Eſt enim ſolius ſpiritus affectio. Sed cum ſanguis et ſpiritus in venis permiſceantur, veriſimile eſt non ſolum in ſpiritibus, ſed etiam in ſanguine eoque tenuiori calorem accendi: at non primo in ſanguine, ſed in ſpiritibus is calor fundatur, ut quidam cenſuerunt. Vnde rectius ſpirituoſa dici poſſe videtur: a ſua nempe materia. Nam et humorales quoque ephemerae viſae ſunt. *Ephemera quid.*

Differentiae Ephemerae. Tametſi enim nullae ſint eius differentiae verae, tamen quaedam ephemera dicitur ſine adiunctione et ſimpliciter, quae ultra unam acceſſionem non porrigitur. Quaedam cum adiunctione ephemera plurium dierum nominatur, quae in tertium uſque diem, interdum uſque ad quartum, quintum, ſeptimum uſque extenditur, haecque ſynochus imputris appellatur: de qua paulo poſt. Atque ad diariam refertur haec a *Galeno*, quod unam naturam cum diariis habeat, unamque acceſſionem perpetuo ad finem citra putredinem in paucos dies porrigat. Rurſum ephemerarum alia mitis, alia maligna: ut ſi ſpiritus praeter incendium maius, malignam qualitatem conceperit, vel ſi bubo ex ea conſequatur. Quidam etiam differentias ephemerarum ex triplici ſpirituum diſcrimine duxerunt: quamvis alii diariam ſolius vitalis ſpiritus dixerint eſſe paſſionem. Primum igitur in ſpiritu cordis ephemera continetur, tametſi prior animalis ſpiritus poſſit incandeſcere velut ab inſolatu; aut naturalis, velut a vino meraciore.

Cauſae. Itaque cauſa diariae continens eſt ſanguinis tenuior portio accenſa, quae ſpiritus, vapor, aut halitus dici ſolet. Atque ſi conflagrare apta materies parcior fuerit, et cordi impreſſa materies levior: intra viginti quatuor horas ceſſat incendium. Auctiores vero eaedem cauſae, morbum longiorem faciunt. Cauſae autem remotae diariae dici poſſunt, quaecunque ſpiritus ipſos inflammant et accendunt

dunt, ſive per ſe, ſive ex accidenti, ut labor ſeu motus corporis, et ab eo laſſitudo, ira, furor, moeror, timor, caeterique animi aſfectus, inſolatio, ut etiam quivis contactus calidae ſubſtantiae, qualis eſt ignis, balneum, laconicum ferventius, medicamenta actu vel poteſtate calida corpori admota, permiſtio calidae ſubſtantiae: ut aëris praedicti, alimentorum, medicamentorum, venenorum: ſic perfrigeratio, vigilia, cruditas, temulentia, ſatietas, inedia, adenum tumores. Quies item motui oppoſita, omiſſa conſuetudo exercitiorum, ſuppreſſio calidi effluvii a cute denſata per refrigerantia, ſiccantia, emplaſtica, vel adſtringentia, ut balneum aquae aluminoſae. Quae fere omnes cauſae procatarcticae ſeu praeincipentes dicuntur, diariamque excitant, ac nullum gravem morbum efficiunt, neque febrem, praeter diariam, niſi quatenus in corpore morboſus apparatus praefuerit, inquit *Galenus*. Earumque quaedam ſolam qualitatem intemperiemque conferunt, aliae (ut quae a cruditate, a ſuppreſſa vacuatione, et a bubonibus) materiam in corpore retinent, vel aliunde ſuggerunt, et ab horrore febrem ſaepius accerſunt, ac proinde in periculum febris putridae ſaepe adducunt.

Signa porro diariarum alia ſunt communia, alia ſingularum particularia. Communia quidem haec, pulſus aequalis. Tamen paulo maior, deterior, et frequentior, diaſtolem ſyſtole maiorem habens. Calor mitis, *Signa.*

et quamvis paulo validior, minime tamen acris et mordax. Sed eiuſmodi calor diariae non eſt proprius: quia in peſtilentibus febribus et malignis lypiriis talis percipitur. Vrina non eſt colorata ſupra modum, niſi forte iis, quibus cibi potuſve calidiores diariam excitarunt. Invadit ſine rigore, horrore, et frigore. Inclinat cum ſudore, vel madore, ſeu transſpiratu quodam halituoſo. Solutionis etiam modus febris ſpeciem declarat: ſi quidem hac ſoluta pulſus ad naturalem ſtatum redit. Quod tamen et tertianae febri exquiſitae commune eſt. Additur et aegrotantis facilitas in tolerando, et pravorum ſymptomatum defectus, ut vehementis doloris capitis, ſitis, faſtidii ciborum, anxietatis. Adde etiam quod huiuſmodi febris a cauſa procatarctica oritur, ut dictum eſt: (quamvis et proprium ac inſeparabile indicium non ſit, quod incipiat a cauſa procatarctica, quia et id hecticis convenit). Idque ſive mediate, ſive immediate. Fit enim interdum ab ea non immediate, ſed aliis quibuſdam praeter naturam affectibus mediis, ut ſi ad ſtipationem, ſeu adſtrictionem, ſeu puſillam obſtructionem, febris diaria conſequatur. Nam ſemper recens quaedam ac manifeſta externa cauſa praeceſſit, ut balneum aquae frigidae aut aluminoſae, ſeu quidpiam aliud infrigidans, aut poros cutis adſtringens. Praedictis ſignis adde quaecunque alia circa faciem ſcripſit *Hippocrates*: Accubitum quoque, et reſpirationem: Item ea,

ea, quae per ſuperiora, vel inferiora excernuntur, et ſi quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationem conſiſtere videtur. Quae non modo his febribus, ſed et aliis omnibus ſunt communia. Particularia vero ſigna ſunt ſequentia, earum videlicet diariarum, quae ſaepius contingunt. Quibus laſſitudo febrem attulit, his cutis eſt aridior: ut cuius humiditatem exhauſit exercitatio. Pulſus ſupra modum exercitatorum parvi ſunt ob imbecillitatem. Sed qui exiguos labores ſubierunt, magnos habent pulſus, cum iis vires nondum ſint collapſae. Qui ex iracundia vel furore febricitant, iis oculi prominent, facies rubet, pulſus magnitudo perſeverat. In diariis a moerore et triſtitia, pulſus parvi fiunt, languidi, rari, quia neceſſitas urget, neque valida facultas eſt. In timore circa initia, pulſus fiunt celeres, urgente neceſſitate. In inveterato autem tales ſunt pulſus, quales in triſtitia. Quibus uſtio a ſole in cauſa eſt febris, iis etiam cutis eſt aridior, iiſdem caput deuri videtur propter ſpiritus accenſos. Oculi ſunt rubicundiores, venae in oculis, fronte, temporibus, et tota facie extenduntur. Sic contactus rerum aliarum calidarum manifeſtus eſt, ut permixtio. Ita qui ex frigore febricitant, ii gravedinibus et diſtillationibus corripiuntur. Cutis eorum minus calida eſt. Corpus maiorem prae ſe fert molem, quod ſolitus effluxus cohibeatur. A vigiliis vitioſus color ſequitur, faciei tumor, graviſ-

que oculorum motus, palpebrarum humiditas, earumque movendarum difficultas. Quae ſymptomata fiunt, quia vigiliae a coquendi munere avocant. Qui ob cruditatem, temulentiam, famem, dolorem, caeteraſque dinumeratas cauſas diaria corripiuntur, ſuis ſermonibus eas cauſas detegunt. Vt qui ex ademonibus eas cauſas detegunt. Vt qui ex ademnum tumoribus febricitant, pulſus habent maximos, frequentes ac celeres, quia neceſſitati morem gerit facultas. Pulſus aequalitas non adimitur, quia movendi inſtrumentum neque obſtructione, neque humorum vel vaporum abundantia, neque compreſſu impeditur, niſi admodum magna ſit inflammatio. Calor iis multus et a vigore humor quidam ad cutem fertur calidus, ſed ſuavis tamen, facies rubicunda ac tumidiuſcula: urinae ſubalbidae apparent, quia materia ad bubonem translata eſt, et caloris ſuavitas ſanguinem ultra modum non calefecit. In ephemera tamen ex bubone concoctionem interturbari docet *Galenus*.

Progno-ſtica. Cum in ſpiritibus, qui tenues ſunt conſiſtat haec febris, iure quoque erit leviſſima, et ſponte ſaepius diſcutietur. Sed licet ea cito finiatur, non eſt tamen morbus acutus. Id genus febri propenſi ſunt, in quorum corpore, quod halituoſum eſt, non transſpirat, ſed mordax et acre, fuligini non abſimile. Seu quibus benignior ſanguis eſt ac copioſior, dum ex occaſione manifeſta cor intemperiem calidam conceperit. Eſt etiam facilis converſio ephe-

ephemerae in ſynochon plurium dierum febrem. Obſtructio mediocris a multo, craſſo, lento ſucco diariam facit, ſi a medico curetur: alioqui putrida fit. Ephemerae a fame ortae, pronae ſunt tranſire in febres ardentes, aut his omiſſis in hecticas et maraſmodes. Bubones, qui ex cauſa manifeſta ortum habent, diariam gignunt, omni periculo vacantes. Sed peſſima eſt febris ex bubone peſtilens. Quae ſuperveniunt inguinum tumoribus febres, perniciosae, teſte *Hippocrate*, exceptis ephemeris, in quibus quaecunque eſt putredo in bubone circumſcripta manet, et ad cor non adfertur, ut in aliis, quarum focus eſt in viſceribus, aut magnis vaſis, ac idcirco putridae non ſunt. Aliae quoque inflammationes dolorem inferentes, quando ad ſuppurationem veniunt, diariam excitare ſolent.

Curatio huius febris in ſola alteratione ſeu mutatione caloris febrilis conſiſtit, (ut diaria, quam ira peperit, refrigerari et humectari poſtulat). Quod tamen intelligitur, ſi cauſa deſierit. Nam ſi coniunctam habet cauſam, cuiuſmodi eſt febris ex bubone, obſtructione, et denſitate cutis, huic primum ſuccurrendum eſt, deinde febri. Quod ſi affectus quoſdam cauſae reliquerint, verbi gratia labor corporis diſſipationem ac ſiccitatem, his quoque providendum eſt. Neque vero ſanguinis miſſionem haac febris poſtulat, cum de plethora hic non agatur. Purgatione item non eget, cum illa ſpirituum vitia non tollat: ſed *Curatio.*

aliis praeſidiis curatur diaria: victus ratione, balneis, frictionibus, inunctionibus, omnibus denique araeoticis et diaphoreticis, id eſt remediis aperiendis meatibus et diſcutiendis vaporibus idoneis. Quae quamvis fere in deſuetudinem abierunt, nec iam accerſantur medici, ut curent diarias, quo pacto tamen a veteribus ea remedia uſurpata ſunt, hic exponemus. Victus ratio ab illis praeſcripta eſt omnibus ſpeciebus euchyma, et facilis diſtributionis: ſic tamen, ut pro varietate cauſarum mutaretur. Quos ſic imitari poſſis; nempe ut fatigatis cibus paucus ac frequens detur, ſeu quantum poſſint concoquere. Cruditas enim vitanda eſt. Et labore diſſipata corporis ſubſtantia, uberiori cibo, ſed coctu facili reparanda eſt. Sic cibi refrigerantes humectantesque, uſtis ac iratis conveniunt. Vt vigilia, triſtitia, nimiaque cura confectis, humectantes pariter dandi ſunt, ſomnumque conciliantes. Praeterea qui temperatura corporis calidiori ſunt, hos in primo ſtatim acceſſionis inſultu cibare expedit: alioqui ociſſime in putridam et acutam incident. Ac tenuiter alendi ſunt, qui ex cutis denſitate et bubone laborant, ut quibus corporis ſubſtantia deperdita non ſit. Vinum autem omnibus diariis concedendum eſt, album colore, ſubſtantia tenue, utpote quod coctionem adiuvet, urinas ac ſudores moveat. Vigiliis, moerore, et cura affectis uberius concedendum, utpote quibus ſpirituum magna copia exhauſta ſit,

quos

quos vinum facilius reparat. Quibus tamen caput dolet, ii a vino temperent: ut qui ab excandeſcentia febricitant, niſi ab omni perturbatione iam conquieverint, ut in quibus ſpiritus et ſanguis maxime ferveant. A vino etiam arcendi ſunt, qui ex bubone febricitant. Auget enim humorum in laborantem partem defluxum. Sic in aliis cauſis, quibus vinum concedere debeas, obſervabis. Quod reliquum eſt, contrarium cuique cauſae remedium adhibe, labori quietem, vigiliis ſomnum, irae, furori, moerori, iucunda omnia, ſermones, narrationes, actiones, ſpectacula. Ita qui ex cogitatione laborat, omnino ratiocinationes intermittat. Si dolor a vulnere in cauſa fuerit, mitigetur dolor. Buboni ulcerationis curationem primo adhibe, deinde bubonis, poſtremo febris. Sed inter remedia veteribus uſitata, balneum erat frequentiſſimum: quo febres non tam curabant, quam curatas aſſerebant, earumque in alterius ſpeciei febres converſionem praeoccupabant. Balnei multae partes erant. Primum enim ingrediebantur aërem calidum ſiccum: deinde deſcendebant in aquam calidam: hancque ſecundam partem abſolute balneum nominabant. Ab hac aquam frigidam ingrediebantur, ſi modo bene haberent: poſtea in locum tergendo corpori accommodatum. Ergo ex uſu balnei aliqua utilitas reportari poterat, pro varietate cauſae, quae diariam febrem pepererat. Praeſertim autem utebantur balneo, et

laconico, niſi corpus eſſet plethoricum. Diaria enim per balneum tranſire potuiſſet in putridam. Vt ſi diaria a cutis denſitate et bubone eſſet, mora in aëre balnei, ſeu laconico minuebatur: ſi quidem cum ab iis reſiccatum eſſet corpus, ab aëre balnei arcebantur, ne noxam augeret. Caeterae diariae ab eo aëre citiſſime amovebantur, ſed in aqua diutius retinebantur. Eſſentia enim febris, ut poſita eſt in calore ſicco, ita balneum debet eſſe aquae frigidae, qualis eſt dulcis. Poſtea oleo copioſiore, cui nil adſtrictionis adeſſet, mollibus manibus fricabantur. Oleum ſuo calore relaxat et digerit: viſciditate vero meatus obſtruens impedit, ne fuliginoſa excrementa digerantur: ideoque frictio adhibebatur. Orta vero a ſolis uſtione diaria, protinus ab initio refrigeratione, et crebris balneis aquae dulcis, ſolaque olei exigui perfuſione citra frictionem, (quod haec ipſa dolorem excitet,) curabatur. Capiti autem roſaceum et omphacinum ſalis expers admovebatur, poſtea in balneum aeger ducebatur: propterea quod cauſis in corpore manentibus, quas evidentes excitarunt, medendum eſt: cuiuſmodi ſunt capitis aeſtus ab inſolatu, cutis conſtipatio, crapula. Si quis vero ex frigore febriebat, is in balneum acceſſionis remiſſione ducebatur, caputque ante et poſt balneum oleo nardino, irino, ac ſimili fovebatur. Si ob famem diaria eſſet, inclinante acceſſione in balneum ducebatur aeger, plurimo oleo perfundebatur,

et

et molliter perfricabatur, diutiuſque in ſolii calidi aqua continebatur. Vbi rurſum exiiſſet, balnei perturbatione ſedata, aqua calida propinabatur ; mox ptiſanae cremor exhibebatur, et interdum lactuca, piſceſque ſaxatiles. In diaria a cruditate, ſi alvu lubrica erat, et ea tantum, quae corrupta erant, vacuata eſſe videbantur, tum lavare, tum cibum capere in febris remiſſione iubebant, ubi prius iis, quae circa ventriculum erant, proſpexiſſent. Sin ita copioſa inanitio, aut prius facta eſſet, aut etiamnum duraret, ſatius eſſe ducebant omittere lavationem: et iis, quae circa ventriculum erant, conſulebant, per irrigationem ventriculi ſcilicet ex oleo abſinthii, et ſimilibus. Si alimenta adhuc in ventriculo conſiſtebant, vomitum ciendum eſſe monebant: aqua tepida epota. Dein fovenda hypochondria, et quieſcendum. Vbi autem ad inteſtina alimentum deſcendiſſet, ventrem fovebant, ac ſomnum conciliabant. Poſt ſomnum glans ſupponebatur, aut alvus levi clyſtere promovebatur. In iis, qui ex adenum tumoribus febricitabant, ulcus inprimis curabant, declinante acceſſione lavabant. Haec ratio curandi antiquis fuit familiaris. Ex qua ſeligi debent praeſidia, quae in uſum noſtrum venire poſſunt, atque aliis diariis non dictis prodeſſe: adeo ut abunde de diariis dictum ſit hactenus, prae-

ſertim

ſertim cum rariſſime ad eas curandas medici conſulantur, ut ſupra diximus, et parum ipſae affligant, breviſque ſint durationis.

CAPVT III.

De Synocho imputri.

Explicata diaria ſimplici, ad diariam cum adiectione tranſeamus. Ea demum eſt, quam oſtendimus iam diariam plurium dierum dici, vel ſynochon citra putredinem. Conſtat enim ſynochon geminam eſſe: alteram abſque humorum putredine, alteram cum putredine eorundem.

Febres Synochi ſeu continentes.

Quae autem ſynochi Graecis dictae ſunt, continentes Latinis appellantur: eaſque Graeci vocarunt συνόχȣς πυρετȣ̀ς, ſoloeciſmum committendum potius rati, quam formam ipſarum ſine nomine linquendam eſſe. Haec ſynochus imputris, de qua hic agimus, vulgo etiam inflativa dicitur, quia dum copioſioris ſanguinis pars tenuior accenditur, et vaporem copioſum emittit, aegri quandam inflationem percipiunt: ſolaque diuturnitate, non eſſentia aut ſpecie differre videtur ab ephemera. Proinde et *Galenus* ephemeram extenſam nominat.

Synochus imputris quid.

Synochus itaque imputris eſt ſimplex ſanguinis efferveſcentia citra putredinem ullam.

Eius

Eius materia continenſque cauſa in vaſis eſt maioribus inter alas et inguina ſitis, atque ut ſanguinis ea materia ſui ubique ſimilis eſt, ita illius inflammatio eſt uniuſmodi, ab initio ad finem una quaſi acceſſio. Idque trifariam fieri contingit. Alias enim calor par ſuique ſimilis toto decurſu febris manet, quantumque recens inflammatur, tantundem protinus diſſipatur, eaque eſt homotonos, vel ἀκμαϛικὴ: ſeu non minus vaporis exhalat et diſcutitur, quam a febrili calore gignitur aſſidue. Alias recens inflammatio, quam diſſolutio maior eſt, ſeu plus ſuſcitatur fuliginis, quam diſſipetur: tumque calor continuo incremento incaleſcit. Ea febris epacmaſtica dicitur, vel anabatica. Alias plus diſſipatur, quam recens inflammetur, quia fuit ab initio plurimus ſanguinis vapor collectus ex materia citiſſime accenſa, et quia recens alia non ſuggeritur. Tumque paracmaſtica ſynochus appellatur. In homotono verum principium et incrementum ob brevitatem percipi nequeunt. In anabatica principium nos latuit, et ſtatus eſt breviſſimus. In paracmaſtica principium, augmentum, et ſtatus mox praetereunt. Synochi vero imputris cauſae efficientes, eaedem plane ſunt, quae diariae. Hae enim ſi leviores fuerint, diariam; ſin vehementiores, ſynochon imputrem efficiunt. Inter eas potentiſſimae ſunt conſtipatio cutis, magnaque adſtrictio, et ſanguinis redundantia, ſive ex ſuppreſſa vacuatione haemorrhoidum, menſium, *Cauſa.*

aut

aut narium, ſive ex immoderato uſu ciborum euchymorum et calidorum incaleſcit ſanguis: huius enim tenues acreſque vapores, et ipſum calorem praeter naturam cutis denſitas aut adſtrictio difflari prohibet, nec prodire ſinit: qui geminatus ſanguinem inflammat. Idem fit ſi ſanguis multus non diffletur propter copiam carnis pinguedinisve. In quam ſententiam ſcripſerunt alii, hanc febrem oriri ob calidi ſanguinis copiam nondum putrefacti, et quod non transſpiret ſuo fervore ſolum caliditatem excitantis: quemadmodum novum vinum ſolet in doliis. Neque vero continens febris abſque putredine tantum fit ex ſtipatis per obſtructionem meatibus a ſuccorum abundantia ad vaſa, et non ad vires comparata, ſed interdum etiam craſſitudo cum abundantia conſtipulari poteſt. Quod autem corporis conſtipatio calefaciat, indicat ſatis ipſa tumorum praeter naturam maturatio, ad quam efficiendam medicamentis utimur emplaſticis, quibus effluvium caloris naturalis retineatur. Evidens etiam eſt omnibus omne calidum difflationem aliquam refrigerationemque poſtulare, qua niſi fruatur, maiorem concipit calorem protinus. Porro is ſanguis non ſtatim putreſcit, quia bonitas eius prohibet, eumque natura quantum poteſt conſervat, et a putredine tuetur. Humores enim in venis ſeſe mutuo conſervant, et venarum facultas humores naturales tuetur ob nutritionis neceſſitatem. Quare mirum videri non debet, ſi ſanguis duret ſine

ſine putredine: ac propter maiorem prohibitam tranſſpirationem, tandem putreſcat. Si quidem calor ille maior factus, alios humores vitiat ac corrumpit, putrefacitque aliquam partem ſanguinis. Sic non putris mutatur in putridam, niſi diligentia medici arceatur.

Signa vero ſynochi imputris ſunt eadem, quae ephemerae, ſed evidentiora. Facies ardore ac rubore ſuffunditur. Laſſitudo diſtendens omnes artus occupat: magnaque iactatio fatigat. Venae copia diſtentae multum turgent. Gravitas eſt circa frontem et tempora cum narium pruritu. Somnus veternoſus et profundus ſaepe premit, per quem rubra ſpectra apparent. Reſpiratio eſt difficilis ex multa iugularium venarum repletione. Cutis non ſqualida, ſed blando calore madoreque perfuſa. Notae putredinis neque in urina, neque in pulſu apparent. Vrinae enim ſunt concoctae. Tamen interdum rubicundiores et craſſae. Pulſus etiam magnus, vehemens et aequalis, plenus, neque mollis, neque durus, celer et frequens pro febris magnitudine. Nullam habet haec febris cum intermittentibus analogiam. Quia tamen aliqua eſt cutis denſitas, ea exercitatum tactum non latet: et primo occurſu mitis eſt calor: poſtea, ſi diutius manum admoveas, acrior. Moles corporis manet eadem et non concidit, quod cutis denſitas vaporum ac humorum reſolutionem *Signa.*

nem

nem impediat. Proinde neque oculi cavi, neque aridi.

Progno-ſtica. Synochus utraque rara eſt, ſoloſque adoleſcentes et iuvenes bene habitos, ſanguineos, et carnoſos invadere ſolet: cum denſo corpore fuerint, aut etiam calidis excrementis referti, potiſſimum hyeme, aut verno tempore. Excitatur enim in calida craſi ac aetate. Alioqui ſynochus imputris eſt ſalubris. Tempeſtive tamen ei diligenterque proſpiciendum eſt, quia facile tranſit in putridam, ut dictum eſt. Quocirca et ſcribunt alii continentes febres ſolerti diligentia curari debere, quia maximum incommodum in illis eſt dilatio.

Curatio. Quod ad curationem ſpectat, abundantia vacuetur, et febris furor deferveat. Ob id veteribus maxima fuerunt harum febrium auxilia, ſanguinis miſſio, et frigidae potio. Sanguinis miſſionem inprimis fieri iubebant, tantumque ſanguinis detrahebant, quantum vires aegri ferre poterant. Quia niſi adhibeatur id genus praeſidii, fere fit, ut ſuffocentur aegri, vel certe ſyncope omnino periclitentur: niſi eos vel virium robur, vel plurimus ſudor, vel largum ſanguinis profluvium a morte vindicet. Corpore ſic vacuato, ſi cum abundantia ſanguinis craſſitudo copulabatur et obſtructio, cibos qui detergerent, ut ptiſanam vel mulſum, offerebant. Medicamenta item earundem virium exhibebant, ut oxymeli, quod

nec

nec febres accendit, ea quae glutinoſa ſunt craſſaque diſſolvit, et meatus obſtructos liberat. Ex quo victu obſervabant quantum de febris calore minueretur. Etenim ſi tertio die viderent minimum de febre relinqui, neque putredinis humorum nota ſubeſſet, neque in urina cruditatis, ſuſpecta vero hora, qua primo die febris occuparat, extra meridiem erat, audacter hominem lavabant, longe ante ſextam horam, nimirum intra tertiam horam curationem complebant. Sic ſi decimam horam ſuſpectam habebant, uſque ad ſeptimam lavabant, quum tres aequinoctiales horas quatuorve inter balneum acceſſioniſque tempus interponi abunde ſatis erat. Vbi in balneo corpus incaluerat, dulci oleo tepido unctum ac modice frictum mox detergeri extrinſecus abluique imperabant. Moderatiſſime vero tergentia illis erant farina hordei ac fabarum. Porro poſt balneum praeter aquam, quae parum apii in ſe coctum haberet, nil aegrotanti dabant. Si circa veſperam aut duabus horis citius acceſſio invaſiſſet, tum laviſſe mane conveniebat, tum cibaſſe, ſed tantum ptiſanae cremore. Deinde ſi ſuſpectae horae nil afferebant, et lavare rurſum licebat, ſi vellent, et cibare, urina tamen et pulſu conſideratis. Sin aliquid eveniebat, conferebatur cum acceſſione, quae primo die inciderat, et tum urinae conſiderabantur, tum etiam pulſus. Quae omnia mediocria apparebant, ubi exigua relinquebatur obſtructio. Quare

et aegros lavabant quarto die, et cibabant, ad iam dictas conſiderationes ſpectantes, ſperabantque nil quinto die ſuperventurum. At ſi magna obſtructio facta eſſet, ex diariarum genere ea febris non erat. Alteratio etiam fiebat olim, ac febris extinguebatur dato potu gelidae ad ſaturitatem: de quo capite proximo plura dicentur a nobis. Praedictam curationem aliqua ex parte noſtri imitantur. Praeſcripta enim victus ratione fere tali, qualis ſynocho putri convenire oſtendetur, ſtatim ab initio ſanguinem mitti iubent. Ac poſt miſſum ſanguinem, ſi cognoſcunt morbum ad ſeptimum diem poſſe protrahi, purgant feroſa biliosaque excrementa, quae ſolent hanc febrem in putridam commutare. Praeſcribuntque medicamenta, quae citra humorum conturbationem laxant: qualia ſunt catholicon, infuſum rhabarbari in aqua endiviae, (ut tollatur adſtrictio, quam rhabarbarum parit) decoctum ſebeſten, tamarindorum, ſyrupus ex infuſione roſarum, violarum, caſſia cum ſemine berberis, aut aliis, quae acrimoniam extinguunt, aut eius transmutationem in bilem prohibent. Molles etiam clyſmos imperant, et alia, quae copiam materiae vacuant. Incendium febris extinguunt ſyrupis, conditis, et aliis multis remediis, quibus pro re nata utuntur: ut ſi alvus nimis fluat, conſervam, et iulepum roſarum offerunt. Et quia ſanguis vitioſus facile putredinem accerſit, dant ſyrupos, qui putredinem arcent: qualis eſt

ſyrupus

ſyrupus de acetoſitate citri, de limonibus, de granatis, oxyſacchara, ſyrupus acetoſus. Epithemata etiam ad cor et hepar, et illitiones ad dorſum adhibentur, ut in putri ſynocho, de qua mox. Synocho imputri hactenus explicatae alterum finitimum genus ex noſtris quidam adiunxit, ſcilicet ex bilis calidorumque humorum agitatione nimia, cum evidentiores cauſae in bilioſum corpus ſanum irruentes non modo ſpiritus calefaciunt, ſed et acres humores exagitant: quorum aeſtu citra putredinem febris accenditur. Et hic bilis eſt efferveſcentia, non ſanguinis, ut in priore. Haec eadem corpus calidum ſiccum ac bilioſum invadit: ut illa temperatum. Huius autem cauſae evidentes non ſunt aliae, quam quae ephemeram movent. Maxime vero cruciatus ſummus, qualis nephritici aut parturientis eſt, exercitatio, labor immodicus, aeſtus, balneum, animi excandeſcentia, eaque omnia, quae corpus caelfaciunt et ſiccant, bilioſoſque humores et acres exagitant. In hac os amareſcit, deiicitur appetentia, ſitis excruciat. Capitis dolor ac vigiliae urgent. In cute arida calor acer ferit. In pulſu aut urinis nulla ſunt ſigna putredinis. Sublata cauſa evidente paucis poſt diebus febris eiuſque ſymptomata quiete ſola, nulloque artis ſubſidio ſedantur, ac ſponte ſua deſinunt. Cum febris diaria citra putredinis notas diem unum aut alterum exceſſerit, harum alterutra tibi ſuſpecta eſſe debet. In hac, ut

in priore purgantia medicamenta, clyſteres, iulebi, ſyrupi refrigerantes, biliſque acrimoniam obtundentes imperantur. Aliquando etiam miſſio ſanguinis fit, ad caloris nativi ventilationem ac refrigerationem.

CAPVT IV.

De Synocho putri.

Febris haec ſynochus putris, vel putrida dicitur, continentium altera: in qua non modo ſanguis incaluit praeter naturam, (ut in ſynocho priori) verum et computruit. Ac cum calor vel putredo continenter contingit cor, continentes fiunt, vel continuae. Recenſentur autem hae febres inter humorales, quamvis accidant quodammodo ratione ſocietatis. Nam ſemper ſimul cum eo quod incaluit, pars continua caleſit, quouſque diſtributio caloris ſolius, vel fumi putridi ad cor devenerit. Praeterea cum ſint e genere putridarum, putredinis natura diligenter conſideranda eſt. Putredo fit a calore alieno et externo. Externus appellatur quicunque rei conſervandae eſt immodicus. Si humori calor eſt mediocris, coctionem eius facit et conſervationem. Si ab humore vincitur paululum quidem, ipſum humorem putrefacit. Multum autem ſi vincitur, is calor extinguitur. Si humorem plurimum vincit calor, ipſum urit. Sunt qui dubitent an febres humorariae ab humorum putredine pendeant. Neque enim in

in febribus ſalubribus putant humores ipſos putreſcere, ſed tantum inflammari, exardeſcere, et ebullire, propterea quod humores extra vaſa non ſuppurantur, et multo minus humores putreſcent in propriis vaſis. Certe dici poteſt extra venas etiam bilem ſinceram putreſcere in eryſipelate, pituitam in oedemate, ſed difficilius quam ſanguinem: quia quae calida ſunt humida facilius putrent. Et in vaſis humores permixti ſunt ſanguini, extra vaſa ſinceriores: proinde in vaſis putreſcunt facilius, quia ſanguis calidus humidus facilius, putreſcit. Putredo autem fit calore praeter naturam vincente, et nativo magna ex parte extincto. Tamen putredo in febribus ſalutaribus non eſt perfecta, ſed imperfecta et ſuppurationi ſimilis. Vbi vero putredo perfecta eſt, febris eſt pernicioſa. Alii putredinis naturam in febribus ſic explicant. Excitatur humorum putredo ab alieno et praeter naturam calore, tanquam efficiente cauſa. Id vero quod ab eo mutatur, eſt ſubſtantia putreſcentis corporis ad corruptelam. Non ſolum enim in qualitate mutatur, ſed in propria ſubſtantia atque eſſentia, exigua tamen mutatione. Nam ubi magna foret, corruptio potius quam putredo nominanda eſſet. An vero febris aliqua putris ſit a ſanguine, magna eſt inter proceres medicinae contentio: Quia quae eſt ex putrefacto ſanguine iam dici poteſt bilioſa. Sed re vera quod dixit *Galenus* cum ſanguis putreſit, cholera ſit, manet tamen ſanguis, ita accipien-

 cipien-

cipiendum eſt, manere quidem ſanguinem, ſed ſanguinem bilioſum, ſeu in quo flava bilis abundat. Quaſdam enim bilis qualitates participat: quoniam calidior quodammodo redditur, cum a calore praeter naturam mutetur et alteretur. At non confeſtim et immediate omnino convertitur in bilem. Quatenus enim putredine ſanguini adveniente, ſanguis a ſua natura et bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Ideoque febris haec poteſt bilioſa appellari, neque genus quartum febrium debet ſtatui. Praeterea febris a ſanguine putrefacto nullas habet exacerbationes. Cum vero febrem a ſanguine putrefacto dixit *Galenus* tertianae acceſſiones imitari, locutus eſt non de febre primaria, ſed de ſymptomatica, quam alicuius partis phlegmone excitavit; quia licet bilioſa omnino non ſit, ſed ſanguinea, tamen naturam et paroxyſmos bilioſarum ſapit. Et hae febres ab inflammationibus ortae non ſunt σύνοχοι, ſed συνεχεῖς. Rurſum quaeri poteſt, cur ſanguis tanquam humor quartus non efficiat intermittentem, ut reliqui humores. Reſpondendum, ſanguinem, ut eſt humor quartus, et omnium humorum temperatiſſimus, non putreſcere, quin reliqui humores putreſcant. Omnibus autem putreſcentibus fit febris continua, non intermittens. Fit igitur putredo a ſanguine formam adhuc retinente, etiamſi in bilem degeneret. Proinde quidam etiam inter recentiores ait, ſynochon febrem eſſe minime ſimplicem

cem, ſed compoſitam, videlicet ob bilis et quandoque melancholiae mixtionem cum ſanguine. De febre ſanguinis alii haec tradiderunt. Sanguis cum mutatur, putreſcit. Dum putreſcit, febrem excitat. Simili ratione niſi febris a ſanguine eſſet, nulla febris tertiana erit. Bilis enim mutatur in melancholiam, et ſic omnes tertianae quartanae eſſent, aut in quartanas mutarentur.

Sed, ut ad ſynochon putrem redeamus, ea definitur, eſſe febris continens ex putreſcente ſanguine prognata: non ſecundum ſe totum, qui ſcilicet paulo bilioſior factus ſit, ut ex ſuperioribus patuit. Haec quemadmodum et altera ſimplex una quaſi acceſſio eſt, nec ante aut miteſcit, aut intermittit, quam integre deſinat. *Synochus putris quid.*

Eaque pariter dividitur, et triplex eſt. Homotonos eſt, cum in toto decurſu par eſt modus putredinis. In eaque, ut in ſimplici, principium et incrementum ob brevitatem non percipitur. Anabatica ſeu epacmaſtica eſt, cum plus putreſcit, quam diſſipatur. In ea principium nos latet, et ſtatus eſt breviſſimus. Paracmaſtica vero eſt, quum minus putreſcit, quam diſſipatur. In hac totus in declinatione morbus eſt. Haec triplex differentia in hac ſynocho multo evidentior eſt, quam in priore. Synochus autem haec putrida fit, ubi in omnibus vaſis maximis potiſſimum, quae circa alas et inguina ſunt, aequabiliter omnes *Quotuplex.*

putreſcunt humores. Quod quidem evenit, quando ex vehementi conſtipatione, qui intra corpus eſt calor cohibetur.

Cauſae. Ea cauſas habet efficientes, quam ſimplex validiores, quae non modo phlogoſin, ſed et putredinem accerſunt: quoniam efficaciſſima eſt cutis non ſimplex obſtructio, ſed ab impactis multis, craſſis, lentiſque humoribus vera obſtructio, quae non cutem ſolam, ſed et tenues iecoris habituſque corporis venas infarciat.

Signa. Notae huius ſunt fere ſimiles atque in ſimplici, ſed inſigniores. Calor acrius contactum ferit: nil tamen habet acre aut mordax, quale in febribus, quae ex flava bile uſta generantur. Pulſus non modo magnus, celer, frequens, verum et inaequalis, et inordinatus. Vrina craſſa, rubra, turbida, ſedimento nullo. Privatim enim putredinis notae inſunt tum in pulſu, tum in urina, tum caloris ingrata qualitate. Nam acrior percipitur calor, et iam maiorem noxam ſuſtinente natura, magisque ac magis conturbata, cruditas apparere incipit.

Progno-ſtica. Hoc genus febris nec in gracilibus, nec iis, qui raro ſunt corporis habitu, nec in frigido temperamento, nec in frigida aetate excitatur: Sed plurimum in iis, qui ſanguine abundant, et tum aetate, tum natura, tum acquiſititio temperamento calidi ſunt, ac praecipue in carnoſis, corpulentis, ac denſo corpore

pore praeditis, aut etiam, qui calidis recrementis referti ſunt. Synochus putris, vel ſtatim eſt ab initio, vel non putri ſuccedit: putreſcente ſanguine videlicet. In cauſon etiam ea facili negotio degenerat, ubi aliquandiu perſeverarit. Omnium deterrima eſt, quae perpetuo increſcit. Ab hac vero conſiſtens, minime omnium periculoſa decreſcens mox ab initio. Peſſimum iudicatur, aegrum maiore inquiete fatigari, dyſpnoea multum infeſtari, ventrem inflari atque rugire, puſtulas nigras aut lividas apparere, aegrum involuntarias lachrymas profundere, aut a ſomno laborem ſentire: praeſertim quando iam maximis remediis curatio tentata eſt.

Sed iam ut ad curationem veniamus, victus ratio in his febribus potiſſimum haec ſit. *Curatio.* Cremor ptiſanae exhibeatur, et quies imperetur. Omnino enim ſi vires robuſtae fuerint, et vigor morbi expectetur, tenuiſſimo victu utendum eſt. Sin contra vires erunt imbecillae, non ſine ingenti diſpendio victus tenuis exhibetur. Alendi autem ſunt aegri, quo tempore ſani ali conſuevere, et ubi maius levamen ſentiunt. Ita enim alimentum ferent facilius. Detur quoque ſi opus erit panis lotus, lac amygdalatum, et iuſcula offerantur ex carne gallinarum, vitulina, alterata lactuca, portulaca, acetoſa, borragine, omphacio. Neque fere conceduntur carnes. Parcitur et totaliter vino, et omnibus iis, a quibus ſanguis procreatur. Sed potus eſt aqua

hordei, ſyrupus violatus multa aqua dilutus, iulepum violatum, oxyſacchara.

Sanguinis miſſio. Reliqua curatio in vacuatione conſiſtit et alteratione, ut fere in aliis omnibus febribus. Ideoque inprimis mittebatur ſanguis ab antiquis ad ſyncopen uſque. Maximum enim illis viſum eſt hoc genus praeſidii, propterea quod in contrarium ſtatim agitur corpus ex animi defectu refrigeratum. Deinde quod in eiuſmodi corporibus neceſſario ſupervenit alvi deiectio, nonnunquam etiam bilis vomitio. Quas res ſtatim a toto corpore madores ſudoresve excipiunt. Quae quanquam vera ſint, id tamen remedii genus noſtris temporibus ſuſpectum eſt, et praeſtat initio quantum viſum eſt detrahere: quod autem deerit, iteratione ſupplere. Quoniam enim vires hic quam in ſuperiori affectu fere imbecilliores ſunt, parcior ſanguinis miſſio praeſcribenda videtur. Praeterea miſſio uſque ad ſyncopen plus habet periculi, quam commodi, ut quorundam triſtis exitus demonſtravit, qui cum ex largiori ſanguinis miſſione defeciſſent, nunquam poſtea revocati ſunt, aut ad ſe redierunt. Alii licet ex miſſione ſanguinis uſque ad animi deliquium non protinus, tamen poſtea propter virtutis imbecillitatem perierunt: quidam in graves aut longos exitialesve morbos a tali vacuatione inciderunt. Quare quantitas hauriendi ſanguinis ſit leipothymia, non ſyncope abſoluta. Phlebotomia intra primum diem fieri debet hora quavis diei, vel noctis. At ſi optio

optio detur, matutinum tempus eligendum eſt. Baſilica, aut media brachii dextri aperitur. At ſi vires et aetas a miſſione ſanguinis dehortentur, duabus cucurbitulis cum ſcarificatu humeris aut natibus appoſitis magna ſanguinis redundantia auferri poteſt, aut iisdem locis hirudines applicentur: etſi iuſta ſanguinis copia exhauriri non poſſit, ut phlebotomia. Si ſponte erumpat ſanguis e naribus vel haemorrhoidibus, naturae motui ſuffragandum eſt, nec alia ſanguinis miſſio tentanda, nec, quae fit, ſiſtenda, niſi immodica eſſe videatur.

Quod ſupereſt, ſi veteres curabant infirmum, cui antea vena ſecta non eſſet, aut etiam ſecare prohiberentur, ad frigidam propinandam accedebant, diſcernentes quantum ex ea nocumentum contingere poſſet. Nam ſi exiguum aut nullum eſſet, offerebant, quae prorſus gelida eſſet, quantum bibere aegro libebat, magisque id audebant, ſiquidem aegri frigidae potioni aſſueti erant. Potionem enim aquae frigidae poſt concoctionem materiae, praeſertim in declinatione, credebant ſudores movere, et febres extinguere. In principio autem refrigerare, incraſſare, et nullam utilitatem praeſtare. Movet ſiquidem frigida ſudores, denſatis interioribus et roboratis. Partes enim ſolidae humectatae et refrigeratae quandam faciunt humiditatem, aut vaporem ad ambitum emittunt, ex quo ſudor fit: aut vaporem retentum in ambitu extra propellunt; *Frigidae potio.*

vel

vel ut partes ſuperiores ventriculi conſtrictae recrementa deorſum propelluut; ſic venae maiores aqua frigida compreſſae ad minores venas fumos et recrementa protrudunt. Laeduntur autem aqua frigida, qui parum carnis, et parum ſanguinis obtinent: quia celeriter ad ſolidas partes animalis pervenit, et nulli quod eius vim frangat, occurrit. Ex accidenti autem frigida movet ſudores ac ventrem, cum ſuapte natura expers ſit ſtercoris ducendi, aut urinarum movendarum. De aqua ſic et alii meminerunt: Ex hac tempeſtive exhibita ſolidarum partium animalis natura roborata, praeparatos iam humores aggreditur, ut qui utiles ſint, et ad nutriendum habiles ad ſe quidem trahat, inutiles vel per cutem, vel per ventrem eliciat. Sed quia non pauca ſequuntur incommoda, illa ubi timerentur, abſtinere oportet. Viſcoſos enim et craſſos humores attenuari et transſpirare frigida vetat. Quare ubi obſtructiones erunt, aut aliquis praeter naturam tumor in viſceribus, frigidam exhibere non convenit, neque quibus debile fuerit viſcus aliquod ex quavis cauſa: ut ſi ſtomachus, vel gula, ventriculus, aut os eius, iecur, pulmo, ſeptum tranſverſum, colon, renes, veſica, aut tale quidpiam fuerit inflammatum. Quidam ex immodica potione non multo interpoſito tempore, ſed illico in aquam inter cutem et ſpirandi difficultatem, aut convulſionem, aut tremorem inciderunt, aut etiam alto ſopore et lethargo, aut aurium abſceſſu

ſceſſu correpti fuerunt. Summatim illa omne genus nervorum offendit ac caput, iis potiſſimum, qui non ſunt aſſueti. Itaque dictis duobus remediis contenti fuere veteres, miſſione ſanguinis, ac gelidae potione. Sed poſteritas alia nonnulla praeſidia ſuperaddidit. Itaque iuxta huius praeſcriptum, vacuatis communibus materiis clyſtere, vel leniente medicamento, ſanguis mittitur paulo plenius, ut dictum eſt, nempe ut putredo inhibeatur, et calor ex ea contractus extinguatur. A ſectione venae propria materia febris praeparatur ac vacuatur, prout humor hic vel ille cum ſanguine redundat, aut peccat. Adeſt enim cacochymia, cui non prorſus medetur venae ſectio, et praeſertim convenit purgatio, ſi materia admodum copioſa ac veluti furens eſt: Ea enim leviorem ſaltem purgationem deſiderari inſinuat. Tamen eius inſignior reiectio ad tempus criſeos expectanda venit, quando plane maturata ſubactaque, naturae conatibus cedet. Hic etiam conveniunt, quae citra manifeſtum calorem obſtructiones liberant. Et putredo praeterea corrigenda eſt ſyrupo de limonibus, de acetoſitate citri, acetoſo, oxyſacchara, qui in ſiti ſumi poterunt cum aqua hordei, vel aquis endiviae, acetoſae, roſarum, cichorii, et fient iulepi. Inhibenda quoque putredo pane intincto in ſucco granatorum et reliquis acidis, quae putrelini reſiſtunt. Sic ut vapores vacuentur, aperiendi ſunt pori frictionibus, aut oleo chamaemelino,

melino. Loco autem frigidae (qua febrilis calor extinguitur) frequens eſt uſus potionum refrigerantium ex endivia, ſcariola, cichorio, lactuca, acetoſa, hordeo, prunis, paſſulis, glycyrrhiza, quatuor ſeminibus frigidis, floribus cordialibus, nymphaeae, ex quibus parantur apozemata, et iulapia. Hic etiam eſt uſus conditorum, ut robur partibus per calorem debilitatis addatur, ex conſerva roſarum et bugloſſae, pulveribus triaſantali et diatragacanthi frigidi cum ſaccharo roſato tabulato. Vel ex ſimilibus pulveribus tabellae parantur. Vbi etiam vires plurimum deiectae erunt, ut in ſtatu, commodum erit inſtaurante ſtillatitio uti. Ad haec, quia non modo ſumptis, ſed et admotis aegrotantem oportet infrigidare, extrinſecus admoventur epithemata cordi et hepati: de quibus alio loco.

CAPVT V.

De continuis Febribus in genere.

Continens et continua in hoc conveniunt, quod neutrum earum genus ad infebricitationem pervenit. Sed inter ſeſe diſcrepant, quod in ſynocho ſeu continente velut una ſit acceſſio, et nulla ſit fervoris remiſſio, donec in totum deſinat. Continua vero remiſſionem aliquam ſenſibilem in ſingulis acceſſionibus obtinet. De altero harum febrium genere

genere, quia abſolutus eſt ſermo, hic a nobis agetur de reliquo.

Igitur febris continua Latinis appellata, Graecis συνεχὴς dicta eſt: febris ſcilicet, quae ad integritatem minime deſinit, niſi ex toto ſoluta fuerit, et remiſſionem aliquam ſenſilem habet, ut dictum eſt. In continua humor continetur in venis incluſus, nec extra vaſa excidere poteſt propter ſui multitudinem, craſſitiem, et lentorem. Idcirco continua ſine circuitione fatigat, et in his nullus peculiaris locus eſt affectus. Tres autem huius febris differentiae ſunt pro putreſcentis humoris diverſitate. Nam ſi flava bilis intra vaſa putreſcit, eaque propinqua cordi καῦσος ſeu ardens nominatur: ut ſi in vaſis remotis a corde tertianam continuam efficit, quae τριταιοφυὴς dicitur. Sin pituita putreſcit in venis, quotidiana continua: ſi melancholicus ſuccus, quartana continua generatur. *Febris continua.*

Cauſa febris continuae eſt copia humorum in venis putreſcentium, qui ſunt cauſa obſtructionis meatuum corporis, et inde prohibitae transſpirationis, et ita putredinis, et poſtea putridae exhalationis, ac tandem febris. Cauſa vero continuitatis eſt, quia putredo continenter contingit cor, ut ſuperiori capite oſtenſum eſt. Seu quia intus, hoc eſt in venis concepta eſt putris materia, quae non facile diſcutitur. Et cum humores commixti ſint, ſi omnes ſimul putrent ſeu ſanguis ipſe, *Cauſa.*

ipſe, continentes efficiunt, ut iam expoſuimus. Sin ſoli quamvis commixti, non pariter inficiuntur. Nam putredo ei potius humori accepta refertur, qui copioſior iuſto cacochymiam attulit. Vt cum putret bilis ſeu bilioſior ſanguis, fit tertiana continua: quae intenſione caloris maioris in ardentem vertitur. Hoc enim unum inter ardentem et tertianam continuam diſcrimen quidam ſtatuunt, nec ratione loci eas diſtinguunt, ut paulo ante fecimus. Cum pituita putret, fit quotidiana continua: cum melancholia, fit continua quartana, ut diximus. Hae autem ſunt, quae verae continuae nominantur: Aliae ſunt ſymptomaticae, quae inflammationem viſceris alicuius ſequuntur. Putredine enim in viſcere conſiſtente, et putrida fuligine ad cor tantum delata, fiunt ſymptomaticae. Verae autem continuae ſunt, cum putredo in vaſis extiterit: adeſtque occaſio, quae alterius acceſſionis principium excitat. Verae etiam continuae ejuſdem generis ſunt cum intermittentibus. Tertia continua cum tertiana exquiſita intermittente, quod ſcilicet illa tertio die exacerbationem patiatur, ut haec tertio quoque die acceſſionem habet, ut dicetur. Idem de quotidiana et quartana eſt iudicium. Differunt tamen quod in continuis humor eſt intra vaſa: in intermittentibus per ſingulas partes diſpergitur, et in habitu ſeu extra venas continetur. Atque hae in infebricitationem

nem deſinunt, illae vero haudquaquam, niſi ex toto ſolutae fuerint.

Signa autem continuarum ſunt cum ſignis intermittentium communia, utpote tertianae continuae notae cum notis exquiſitae tertianae. Tamen continuarum excandeſcentia, non ut intermittentium a rigore, vel horrore, vel frigore incipit, nec ſolvitur ſudore, neque in apyrexiam finit. Earum quippe materia in venis coërcita ac putreſcens, tametſi quadam ex parte per cutis ſpiracula ſine ſenſu diſſolvitur, non poteſt tamen ante perfectam ſolutionem tota depelli, utpote criſis die. Si quando enim in continuis rigor, horror, friguſve animadvertitur, noxii humoris non parum circa praecordia inhaereſcit, qui horrore concutit, dum totus calore ſuo ſit incenſus. Et aliquae continuae initium capiunt a frigore vel rigore, ut quotidiana propter materiae copiam a maioribus venis ad minores derivatam, quae naturalem calorem opprimit. Et aliquando noxii humoris circa praecordia non parum inhaereſcit, qui horrorem efficit, dum totus calore ſit incenſus. Interdum quoque accidit, quod circa continuae febris initia materiae aliquid extra vaſa excitat, ex qua rigor efficitur. Nam ſemitertiana et continua eſt, et horrifica. Praeterea in tertiana continua linguae aſperitas adeſt cum citrinitate, et nigredine. Maior item dolor capitis, et vigiliarum inſtantia atque inquietudo: pulſus velocitas: urinae rubrae, intenſae, valde tenues, *Signa.*

ſubrufae cum lividitate. Quamvis calor non tam intenſus, quam in cauſo, et maiorem habet quietem, quam cauſus. Sic graviora ſunt ſymptomata quotidianarum et quartanarum continuarum, quam intermittentium: alioqui ſimilia. Fuſius autem a nobis tractabuntur intermittentium ſymptomata: ut frequentius occurrunt intermittentes, quam continuae.

Prognoſtica. Febres continuae, ut fere ſunt acutae ob velocitatem motus ac ſaeva accidentia, ſaepe non vacant periculo. In his incertae ſunt praedictiones ſalutis, vel mortis. Continuarum frequentiſſima eſt tertiana, rara quotidiana, rarior quartana continua. Et quando bilis movetur diebus imparibus, ſi fiat criſis per alvi deiectionem, aut urinas, aut ſudores, bonum. Si paribus, malum. Acuta autem febris, vel aliquo calidorum humorum computreſcente, vel membro phlegmone obſeſſo gignitur.

Victus ratio. Porro in febribus continuis, ſi morbi vigor non longius ſeptimo futurus eſt, et vires valent, aetaſque conſentiat, victus tenuis inſtituendus eſt. Quibus vero ſtatus morbi diu poſt ſeptimum futurus eſt, aut vires non conſtant, initio quidem liberalius, inſtante vero vigore parcius, vigente morbo tenuiſſime cibare oportet: poſtea rurſum ſemper uberius eodem modo cibum augendo, quo ante vigorem minuebatur. Victus autem particularis

ris magna ex parte ſit ex ſorbitionibus, et ad frigidum humidum vergat, praeſertim in continuis bilioſis. Noſtro more conveniunt iuſcula e tenuioribus pullis gallinarum, vel vitulina carne molliuſcula. Alteranda vero ſunt ea humectantibus, et refrigerantibus herbis. Potus ſit aqua hordei, ſyrupus violatus multa aqua dilutus, iulepum violatum, oxyſacchara, ſyrupus acetoſus, iulepum Alexandrinum. Tota etiam victus ratio ſit tenuis, aut tenuiſſima ſecundum febris ideam, quae acuta, aut peracuta exiſtit. Vinum ipſum plane hic inſalubre eſt, quoniam vinoſum calefacit, et aquoſum non ſatis refrigerat. *Hippocrates* tamen id concedit ratione cauſae, ut coctionem adiuvet, et ſudores ac urinas provocet. Quidam etiam hodie vino in acutis febribus non interdicunt, modo ſit oligophoron, et multa aqua dilutum. Sic in continua quotidiana, et quartana victus ratio minus ad calidum ſiccum declinet, quam in intermittentibus congeneribus.

Medicamentorum ratio.

Quoniam vero continuae inter putridas recenſentur, (ut ad reliquam curationem deveniamus) omnino febris ſananda eſt, et putredo inprimis inhibenda. Ita duae ſtatim ſe indicationes exhibent: quarum altera a febre, altera a putredine ſumitur. Atque a febre rurſum duae ſcilicet, ut portio febris, quae iam accenſa eſt, percuretur: quae vero in generatione eſt, inhibeatur. Aliaeque duae a putredine, ut quod putredinis iam factum eſt, ſanemus:

nemus: et quod in generatione adhuc eſt, ſiſtamus. Quod in generatione adhuc eſt, id perſpiratio impedita efficit, et ita ab hac quoque duae aliae indicationes naſcentur, tum, ut quod retentum eſt, vacuetur, tum, quod retinendum eſt, prohibeatur. Prohibebitur autem iis praeſidiis, quae obſtructioni medentur. Huius rurſum obſtructionis quod iam occupavit, ſanandum eſt: quod futurum eſt, arcendum. At curabitur obſtructionis quod iam factum eſt, per ea, quae obſtructiones liberant. Propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium humorum compeſcuerimus. Itaque quod ultimum in ipſa reſolutiva methodo inventum eſt, id omnium primum in ipſa curatione eſt peragendum. Nos in his particulatim tyrones exercebimus. Ne igitur fiat humorum affluxus, ſi plethora adeſt, principio valida exiſtente facultate, tempore, aetate, aliiſque conſentientibus ſanguis mittatur, et eo plus detrahatur, quo magis corpus tumet, magisque venae diſtentae ſunt. Saluberrimum enim eſt in febribus venam incidere non continuis modo, verum etiam aliis omnibus, quas humor putreſcens concitat, ubi vires nec aetas prohibent. Levata enim, quae corpus noſtrum regit natura, exonerataque eo, quo velut ſarcina premitur, haud aegre, quod reliquum eſt, vincet. Si vero non plethora, quae ſanguinis eſt, ſed aliorum humorum eſt exſuperantia, quae cacochymia dicitur, vacuatio per purgationem inſtituetur:

ex

ex melle aëreo videlicet, ſiliqua Aegyptia, ſaccharo violaceo, tamarindis, rhabarbaro, agarico, et ſimilibus pro natura ac ſpecie humoris redundantis. Vacuata multitudine, quae affluxum facere potuit, ſi quid obſtructionis iam factum eſt, curabitur per ea, quae obſtructiones liberant, citra tamen manifeſtum calorem, ne tum putredinem, tum febrem augeant: nempe per ea, quae tergent, incidunt, aperiunt. Succi enim non modo ſua copia, ſed et qualitate obſtruunt. Si ergo craſſities aut lentor cauſa eſt obſtructionis, conveniunt, ptiſana, aqua mulſa, oxymeli, et reliqua nonnulla, quemadmodum ἐκφρακτικὰ et aperientia ſunt amara, quae meatus maiores, qui ſunt in alto corpore aperiunt. Atque ubi, quae obſtruunt, deterſa et diſſecta ſunt, et viae reſeratae, ea per alvum, vel per vomitum, vel per urinas, vel per ſudores vacuanda ſunt. Iis enim modis, quod iam computruit et corruptum eſt, vacuatur. Per alvum quidem medicamentis paulo ante dictis. Vomitu autem (ſi ſponte ſua ad os ventriculi ſucci putridi feruntur,) ex multa aquae tepidae potione cum pauco aceto, aut ſyrupo acetoſo, vel oxymelite permixto, potiſſimum ubi vomitui aſſuetus fuerit aeger. Per urinas autem decocto quatuor ſeminum frigidorum, radicis apii, foeniculi, et ſimilium. Per ſudores autem propinato vino aquoſo, balneo. Interim quod eſt ſemiputreſcens ſeminalumque, alterandum eſt ſyrupo de acetoſitate

citri, acetoſo, et ſimilibus, quae putredinem arcent. Vires etiam roborantur, et excitatur facultas, quae naturaliter concoquit, et utiles ſuccos reddit. Ad id pertinet ſomnus, quies, idonea alimenta. Vltimo loco febri, qua febris eſt, conveniunt refrigerantia, quae nota ſunt, ut ſyrupi, apozemata, tabellae, et huiuſmodi. Quae quidem curatio omnis fit per contraria. Siquidem abundantiae contraria eſt vacuatio, craſſitudini extenuatio, lentori deterſio, obſtructioni apertio, transſpirabilium retentioni ipſorum excretio: putredini ſimiliter excretio, refrigeratio, ventilatio, ac ſemiputridorum concoctio. Ipſius vero febris refrigeratio oppoſitum eſt. Quae quia intermittentibus curandis fere ſunt etiam communia, ex intermittentium quoque curatione peti et cognoſci poterunt. Revera enim febres continuae eadem methodo curandae ſunt, qua congeneres intermittentes, ſive eadem adhibeantur remedia, ſive pro ipſarum ratione et caeterarum indicationum conſenſione augeantur, vel minuantur. Debent autem ea offerri, quo tempore febres erunt remiſſiores.

CAPVT

CAPVT VI.

De Febre ardente.

Febris καῦσος Graecis dicta, et ardens Latinis, utriſque ſic appellata eſt ab ardore, quoniam per eam magnus calor oſtenditur, et quia ea febris omnium eſt flagrantiſſima. Vnde et interdum πῦρ abſolute, id eſt ignis, vocitatur: ut alias dictum eſt. Haec febris potius ad συνόχους refertur a quibuſdam, quam ad συνεχεῖς, quod a principio ad finem nullo excandeſcentiae ordine perſeverat, et quod eius materia ſit in venis cordi propinquioribus, ac proinde illius putredo cor pari vehementia exerceat: aut ſaltem, ſi habet exacerbationes alternis diebus, eae obſcurae ſunt, ut in ſynochis. Alii tamen referunt ad συνεχεῖς, quia ſola intenſione caloris ardentem putant differre a tertiana continua, et ardentem tertio quoque die acerbiorem eſſe dicunt, ut ſuperiori capite oſtendimus. Nomen ardentis uſurpatur etiam pro febre ſymptomatica, quae phlegmonem aliquam, ut pleuritidem, anginam, et alias conſequitur. *Galenus* ſimiliter febres ſynochos ardentes nuncupavit. Eſt igitur cauſos febris, in qua bilis accenditur, vel putreſcit in venis. Καῦσος.

Vnde cauſon quidam dividunt in putrem, et non putrem. Nam cur non, (ut aiunt) a bile ſuccenſa et non putreſcente, cauſus effi- *Cauſi differentiae.*

 cietur,

cietur, quum ex ſanguine putredini obnoxio magis, non putreſcente, ſed inflammato tantum, fiat ſynochus. Verum alii falſum id exiſtimant, perpetuoque bilem in cauſo putrere autumant. Rectius itaque dividetur febris ardens in exquiſitam, et notham. Illa eſt, in qua urens caliditas et inexpugnabilis ſitis hominem infeſtat, eademque vehemens et biliosa febris eſt. Haec vero eſt, in qua iſta ſunt remiſſiora, utpote quae febris eſt ex parte pituitoſa, ſeu a bile pituitae permixta.

Cauſa veri Cauſi. Cauſi veri cauſa eſt ἰχὼρ ſeu tenuis ſanies, acris, bilioſa, a venis per aeſtatem ſiccatis attracta. Venae enim partis alicuius aut totius corporis ſiccatae, humores bilioſos attrahunt, et cauſon generant: ſiticuloſum quidem, cum in totum corpus bilis eſt tracta: non neceſſario ſiticuloſum, ſi in partem quamvis, niſi ea ad ſitim excitandam ſit idonea: qualis primo et maxime eſt os ventriculi, deinde ventriculus, poſt ſtomachus, inde pulmo, interdum et ieiunum inteſtinum. Cauſon ergo facit maxime humor bilioſus collectus circa ventriculum, et praecipue ipſius os, circa pulmones, et ſimas partes hepatis. Cauſae vero externae cauſi ſunt nimius labor, iter longum, et alia immodica exercitatio in aëre calido et aeſtu, longa in eo ſitis, et multa cogitatio, ciborum ardentium uſus, potus vini fortis liberalior, et cauſae aliae omnes bilifi-

cae,

cae, nec non res omnes non naturales, quae ſiccant et calefaciunt.

Cauſi vero ſpurii cauſa eſt crudus humor, vel pituita ſalſa, bile permixta: unde fere accidit ſub finem autumni, vel hyemis: poſt multos et graves labores, inedias, medicamenta calida et ſicca, et alimenta, alias denique cauſas, quae frigidos humores accendere poſſunt. *Cauſa nothi Cauſi.*

Signa porro febris ardentis pathognomica ſunt calor urens, inquietudo, vel anxietas, ſitis inexplebilis, laſſitudo ulceroſa ob tenuis humoris acrimoniam. Alia συνεδρεύοντα id eſt aſſidentia, ut lingua ſicca, nigra, aſpera ab aduſtione, ventris dolor mordax, et tormінoſus a tenuis ichoris affluxu, deiectio interdum liquida a copia crudae et acris materiae intro motae per morbi vehementiam, cum cauſi ſedes eſt hepar aut venter, vigiliae, delirium a caliditate et ſiccitate, et a delirio non raro phrenitis vera, et convulſio, cordis agitatio maxima, tuſſicula, vox clangoſa et pauca extreme ſiccato gutture, cibi faſtidium, profundi interdum ſomni elevatis vaporibus craſſis, qui cerebri meatus infarciunt, praeſertim cum cauſi ſedes eſt in pulmone. Aegre ſpirant magna et denſa reſpiratione, efflantque igneum ſpiritum, ore ſemper aperto, et ſic ab inſpiratione frigida iuvantur. Os amaricat a bile flava tunicam ventriculi internam ori communem imbuente. Inprimis *Signa.*

autem in cauſo conſpicuae ſunt communes putredinis notae, perpetuus et conſtans eſt ardor, iſque fere aequabilis, vehemens eſt praecordiorum aeſtus. Quod ſi tanta accedat malignitas ac pernicies, ut interiores partes, ipſaque viſcera uri videantur, ſimulque extrema frigeant, peculiari nomine ea febris lypiria appellatur. Caeterae, quae in tertiana notae apparent, ſunt in cauſo graviores. In cauſo notho ſeu hyberno corpus non uritur, et ſitis levis eſt, dimidiumque habet cauſi veri. Lingua ſicca eſt, aſpera, ſalſa. Alvus deſcendit, quamvis non a pituitoſo humore, ſed a corruptis in ventre alimentis. Quanquam etiam in cauſo notho tarda quandoque alvus eſt a pituita frigida, craſſa, lenta. Vrina aut pauca eſt, aut nulla ob pituitae craſſitiem. Inſomnia minor, quam in vero: refrigerantur extrema. Nam in pituitoſa febre fumoſa eſt caloris ſubſtantia, cum in ventre, hepate, pulmone, ſalſus humor putruit. De notis cauſi ſpurii ſic alii. In eo magna eſt corporis perturbatio, capitis dolor, convulſio, urinae craſſae, turbulentae, confuſae. Crudis enim humoribus accenſis, et cum bile ebullientibus, et in nervoſum genus ruentibus et delapſis, cauſa huius urinae eſt humor crudus, craſſus, putrefactus, bilis ardore agitatus, multo ſpiritu praeditus, unde turbatio et in caput ſublatus vapor, qui dolorem, gravitatem, convulſionem, mortem denique adfert. Haec itaque febris non

ſympto-

ſymptomatum vehementia, ſed cauſae gravitate urget magis.

Cauſus exquiſitus ſeptimum diem vix transſcendit. Quarto etiam vel tertio die ſolet interficere, cum a meraciori bile excitatur. Cauſus verus ſolvitur a natura quidem critice per bilis aut ſanguinis vacuationem, a medico autem per bilis aut febris extinctionem a potu frigidae. A cauſo habitus rigore ſuperveniente ſanatur: niſi vires imbecillae criſim perficere nequeant. Hunc rigorem, ſi ad integritatem febris deſitura eſt, neceſſario ſequitur bilis rigorem committentis (ut initio acceſſionis tertianae) vacuatio per ſudorem, vel vomitum, vel deiectionem, vel urinas, vel horum duo, vel tria, vel quatuor ſimul. Saepe autem ſudor criticus hunc ſolvit, tenuibus vacuatis humoribus. Exquiſitarum quoque febrium ardentium maxime proprium eſt per haemorrhagiam narium iudicari. Sanguis enim in acutis febribus fervens ad caput effertur, ubi apertis et ruptis venis cum acervatis vaporibus effunditur a natura caeteris promptius dominatura. Ardens ſi tertio quoque die exaſperatur, id fit ſine rigore, qui ſi aliquando accidit, ut die critico, ſolvitur illa, verum aeger non ſemper liberatur. Nam in abſceſſum aut intermittentem aliam vertitur, cum ea non ſufficiat excretio. Quod reliquum eſt, criſi omnino ſolvitur et aeger liberatur, ſi eruptio ſanguinis e naribus, aut ſudor ex toto, aut deiectio, aut vomitus, aut urinae

Prognoſtica.

urinae copioſae die decretorio ſequantur. De quibus alii in hunc modum: Si cauſus abſque vacuationibus tum naturalibus, tum medicis ceſſet, recidivam faciet, aut dolor erit crurum et coxae, et ſputum craſſum exſpuet, ſi ſanus futurus eſt. Imo quibus in cauſo ſanguis die tertio aut quarto paucus fluxit, quia imperfecte fluxit, omnes mortui ſunt. Quibuſdam bile ad cutem depoſita, icterus die ſexto ſupervenit: ob id pravus, quia ante ſeptimum apparuit. Sed pravitatem emendat eius vacuatio per alvum, urinas, haemorrhagiam narium, die vigeſimo vel alio critico ſuperveniens. Finitur et cauſus nothus fluore ſanguinis ut verus, vel abſceſſu circa collum, ut parotidibus, aut dolore cruris, vel coxae, cum alvo adſtricta, et ſputo craſſo febres enim pituitoſae magis abſceſſibus, quam aliqua inſigni excretione ſolvuntur. Inſuper in ardentibus malum eſt, ſi inſomnes ac faſtidioſi ſint aegri, graviterque angantur. Adhaec ubi paululum in fronte et claviculis ſudabunt, multumque delirabunt, nec minus ubi timores, moeſtitiae, extremitates ſubfrigidae, ut ſummi pedes. Nec minus malum eſt, ubi habeant plures acceſſiones, ſi eaedem diebus paribus fiant a principio ſtatim. Nam interdum ad ſextum diem peſſimum iudicium fore praenuntiant: aut ſi adſit ingens ſitis: aut enim mens laeſa eſt, aut ventriculi naturalis facultas extincta eſt. Vrinae nigrae, tenues ac paucae, alvique durae in his febribus exitialia

tialia ſigna ſunt. Involuntariae etiam lachrymae, ſi ex oculis cadant, mortem ſignificant. Et ſi febricitanti ſuffocatio repente ſupervenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente: Item ſi febrem habenti repente collum pervertatur, ac vix devorare poſſit non exiſtente tumore, lethale. In febribus circa ventriculum fortis aeſtus, et cordis morſus, malum. Et in acutis febribus convulſiones, et circa viſcera dolores fortes, malum. Malum quoque ſpiritus offendens. Mali item ex ſomnis timores, et convulſiones. Inſuper ſi in frigido ambiente hominem uri contingat, exigua ſpes ſalutis eſt habenda.

In ratione victus praeſcribenda refrigeretur aër cubiculi, et excitetur flabellis, aqua e vaſe in vas transfundatur. Strepitus enim aquae ad aures illabens ſomnum conciliat. Solum inſternatur capreolis vitium, et ſimilium. Turba arceatur, quae halitu et tranſſpiratu aërem calefacit, non ſolum inficit. Decumbat aeger loco frigido ad ſuavem auram expoſito, a qua prius diffletur aër. Culcitra etiam molli, quae frequenter ſternenda eſt. Stragula et linteamina tenuiſſima ſint, et minime ſordida, quae aſſidue mutentur contra vulgi morem. Lectus inſignem latitudinem habeat, ut ad diverſas partes membra calefacta transferri queant. An vero lucido, an obſcuro loco locandi ſunt aegri, ſi quaeratur, idem ſtatuendum eſt, quod de phreniticis, de quibus alias diximus. Pro cibo conveniunt pruna

Victus ratio.

na multa aqua cocta, iuſcula e carne vitulina, pullis gallinarum, alterata cum herbis refrigerantibus, hordeo. Plurimum quoque conſerunt hordeata: quibus ad ſomnum conciliandum additur drachma una papaveris albi. Salſa et acria vitentur, quia calida ſicca cauſam augent, ſiccando magis, et calefaciendo. Potus ſit aqua, in qua cinnamomi parum decoctum ſit, aut omphacium, aut aqua condita ſub octuplo ſaccharo communi, vel violaceo. Nonnulli pane prius loto, abiectaque priore aqua conficiunt aquam, quam panatam vocant, eamque frigidiſſimam propinant, ſed maxime in vigore et declinatione acceſſionis multo liberius. Vel cum decocto hordei miſceantur iulapia, violaceum, roſaceum, et ſimilia. De potu etiam alii ſic: Coctae tum aquae, tum aquoſae mulſae bibat aeger quantum voluerit. Aqua cruda et ſola tarde permeat ob frigiditatem, et diutius in hypochondriis morata corrumpitur in morbis acutis. Imo in bilem flavam degenerat. Mel quoque per ſe et ſolum facile in bilem vertitur, ob id aquam et mulſam dant aquoſam: utramque coctam, ut citius diſtribuatur aqua praeſertim melli iuncta. Poſſunt autem cauſi ſalubres extingui potu tempeſtivo aquae frigidae. In ſalubribus vero et pernicioſis aqua non eſt danda. De victus ratione hactenus

Medendi methodus. Quod ſpectat rationem medicamentorum, cauſa ipſa plerumque oppugnanda eſt. Quare

curatio

curatio inchoanda eſt a clyſtere molli, quoniam ut plurimum excrementa alvi ſicca ſunt. Ex ſero lactis paretur clyſter cum oleo violaceo, vel medicamentum blandum primis venis repurgandis idoneum offeratur. Bilis extinguenda eſt, et vacuanda. Alteratione tamen potius indiget, quam vacuatione, ut eryſipelas. Proinde ipſo ſtatim initio venae ſectio imperatur ad refrigerandum, a qua tamen et cauſa febris exhauritur, cum bilis in vaſis una cum ſanguine aucta ſit. Detrahiturque ſanguis ad uncias quatuor, quinque, ſex, multo liberalius, ſi urina rubra eſt, aut adſunt ſigna plenitudinis, aut ſi bilis ſanguini permixta ſit. Ipſa autem interna cubiti vena ſecatur. Imperatur et venae ſectio, ſi viſceris alicuius inflammatio ſubeſt. Quamvis ſint, qui vereantur maiorem ſanguinis fervorem, ſi ſanguis mittatur; confirmantque *Galenum* in eryſipelate ſanguinem non mittere. Sed fruſtra. Nam in ea, quae ſupereſt maſſa, eadem manet ſanguinis ad bilem proportio, quae prius inerat: aut certe parcior ſupereſt bilis, cum ipſa ut tenuis leviſque aperta vena quam reliqui humores promptius effluat. Neque hic ad leipothymiam uſque ſanguis mittitur, cum ſit cacochymia, (non plethora,) et vires omnino ſint imbecilliores. Si etiam materia multa ſit ac tanta, ut a natura vinci non poſſit, eiuſque motus ſit praeceps, detur medicamentum, quod non tantum communes materias educat, ſed et propriam febris materiam

riam imminuat. A ſcammoniatis tamen cavendum eſt, quia intenſius calefaciunt. Praeterea febrilis calor extinguitur etiam aſſumptis iulapiis, et apozematis. In quem uſum frequens eſt ſyrupus violatus cum aqua hordei tripla vel quadrupla, adiecto ſyrupo limonum, granatorum, auranciorum, cydoniorum. Et varia ſunt, quae admoventur cerebro, cordi, epithemata: maxime cum ad ſtatum aut declinationem pervenit febris. Nam in uſu frigidorum tempus obſervandum eſt. Siquidem et augmento febris non conveniunt. In vigore et declinatione, cum iam calor eſt diffuſus, aeſtum extinguunt. Praeterea verendum, ne uſu frigidorum impediatur criſis. Praeter haec praeſcribuntur alia ad extinguendum calorem febrilem. Nonnulli pulmones recens mactatorum animalium, columbos, catulos diviſos medios raſo capiti, pectori, plantis pedum, hypochondriis admovent, ut tepido calore igneum calorem foras attrahant, laxata viis fuliginem ducant, et per accidens refrigerent. Veteres thoraci et pectori linteolum hydrelaeo calente madefactum applicabant. Practici recentiores miſcella ex oleo chamaemelino, aceto albo, et aqua roſacea, hypochondria, pectus, latera, qua maxime parte fervor eſt, inungunt, et ita dolores mitigant. Poſtremo roborantur vires potionibus cardiacis, opiatis, conditis, tabellis.

Balneum. Ac ut ne quod remedii genus praetermittamus, aliquid de balneo adiungemus. Balneum

neum aquae dulcis iis ſolum convenit, qui citra tumorem ad inflammationis aut eryſipelatis naturam tendentem ardenti febre laborant. Quod ſi coctionis notae in urinis appareant, multo magis competet. Aeger autem, qui in ardentiſſima febre frigido uti cupit ſolio, ſit iuvenis, moderatoque corporis habitu, eoque utatur aeſtatis tempore, anni conſtitutione calida, inque febris vigore, et ſit lotioni frigidae per ſanitatem aſſuetus. De balneo in eandem ſententiam alii ſic: Moderatiori exiſtente febre cum coctionis indiciis, ſolium aquae dulcis et temperatae ſufficit, et confert. Per ſe etiam obtinebitur alteratio potione frigidae, de qua iam diximus. Ea vel affatim ſemel, vel paulatim ſaepe offertur, ſervatis conditionibus, quae ante expoſitae ſunt. Sed iam uſus obtinuit, ut ſola non offeratur: verum cum ſyrupis refrigerantibus commixta. Si morbi reliquiae quaedam forte ſuſpectae fuerint, non tantum deiectorio medicamento vacuabuntur, uti dictum eſt, ſed etiam frictionibus et vini albi potione, ut ſudores et urinae provocentur. Per haec vero bilis expurgari ſolet. Vrinas etiam movet decoctum radicis graminis, ruſci, aſparagi, petroſelini, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, et cicerum rubeorum. Sudores autem movent alii decocto radicis chinae ſatis diluto. Aliae indicationes ſi ſeſe offerent, ex praecedenti capite ſanentur. Sympto-

matum etiam curatio, ut ſitis, vigiliarum, ardoris magni, linguae ſcabritiei, dementiae, et aliorum eiuſmodi, e ſuis locis petatur, ſi quidem illa curationem ad ſe trahant.

CAPVT VII.

De Febribus intermittentibus.

Hactenus de febribus continentibus, et continuis: quarum hae quidem exacerbationes et remiſſiones habent; illae vero non habent. Ab utriſque diſſident intermittentes, ſic appellatae ab intermiſſionibus, quas peculiares obtinent. Intermittentium autem alia eſt tertiana ex bile flava, alia quotidiana ex pituita, alia quartana ex atra bile. Quarum unaquaeque pendet ex humore proprio extra venas maiores ſeu in habitu putreſcente. De quibus differentiis dicendum eſt ſigillatim. Sed prius cur quaedam febres intermittunt, quaedam non, exponemus.

Cauſae periodorum. Id vero ut commodius fiat, priore loco periodorum cauſas inquiremus: quoniam et ipſis continuis communes ſunt.

Periodus quid. Itaque meminiſſe oportet periodon Graecis appellatam, Latinis circuitum dici, ſeu ſimilem ad idem reditum eſſe. Totius autem circuitus tempus deterius eſt paroxyſmus, id eſt acceſſio, ſeu exacerbatio. Reliquum vero eſt ἀπυρεξία, id eſt infebricitatio, et quies, ſeu

ſeu intermiſſio, vel ſaltem remiſſio. Periodi cauſas tres ſtatuit *Galenus*, coacervationem humoris alieni, et quantitate vel qualitate peccantis: robur facultatis expultricis eum humorem in unum quempiam locum propellentis, ſtato quidem et certo tempore: imbecillitatem denique partis fluxionem recipientis. Quibus adduntur aliae duae cauſae, calor vel dolor: quae humorem ad membrum trahunt. Item congeſtio humoris in parte aliqua citra tamen fluxionem, ob facultatis concoctricis vel expultricis imbecillitatem. Fit enim ea congeſtio parte concoquere nequeunte alimentum, quod attrahit, neque probe alimenti reliquias depellente. Quamvis autem omnibus morbis, qui fiunt per circuitus, communes ſint hae cauſae, longe tamen in febribus evidentiores ſunt. Acceſſiones enim certis diebus repetunt, propterea quod diſſipato per acceſſionem humore, qui putruerat, novus deinceps accenditur et putreſcit, qui alteram ſubinde acceſſionem committit. Cuius quidem putredinis cauſa eſt relictus in uno membro aliquo putredinis atque caloris praeter naturam fomes, qui locus focus putredinis ſeu minera appellatur. Agnoſcunt huiuſmodi recurſus recentiores.

Sed ab hac quaeſtione, aliam tanquam diverſam movent quidam, cur ſtatis temporibus ſeu diebus fiant huiuſmodi periodi ſeu recurſus, ut cur bilis putreſcat tertio die, pituita quotidie, melancholicus ſuccus quarto *Cur ſtatis diebus fiant eiuſmodi periodi.*

 quoque

quoque die impetum faciat. Probabiliuſque volunt eſſe cauſam partim referendam ad occultam proprietatem tanquam cauſam praecipuam, partim ad cauſas illas manifeſtas tanquam coëfficientes. Vt enim eſt ſua cuiuſque humoris ſpecies, ita et ſua cuiuſque putredo et putredinis qualitas, ſuus cuiuſque motus. Aliam quippe qualitatem, aliumque motum pituita, alium bilis flava, alium bilis atra putredine contrahit. Effectus enim huiuſmodi humorum ſemper iidem ſunt, in quodvis corpus aut tempus inciderint, paribusque ſemper modis fiunt. Quare a propria eorum natura pendere affirmant. Tamen (ut inquiunt) cauſae manifeſtae coadiuvant. Ad quantitatem enim refertur, quod pituitae ſatis quotidie cumuletur, bilis flavae nonniſi tertio die, melancholiae nonniſi quarto die, ut materiam ad ſui expulſionem proritet, circuitumque moveat. Additur et alia cauſa aptitudo ad putreſcendum, ut melancholia difficulter putreſcit, diuque reſiſtit putredinali calori propter frigus et ſiccitatem. Bilis propter calorem ſuaeque ſubſtantiae tenuitatem calorem externum putredinis autorem facilius admittit. Pituita, quia humida et tenax ob lentorem non difflatur. Proinde omnibus ſui partibus facilius putreſcit, licet propter frigus calorem putrem ſuſcipit difficilius. Tertia cauſa eſt motus, ut quod melancholia tarda ſit et ignava ad motum, et ob id nonniſi quarto quoque die moveatur. Bilis motus celeritate

leritate pituitam vincit. Copia et ad putreſcendum aptitudine a pituita ſuperatur. Nec mirum eſt, quod tot cauſae concurrant. Ex ſola enim quantitate non intelligitur, cur pituita etiam ſi pauca putreſcat, quotidie tamen moveatur, impetumque faciat, nec cur bilis flava uno loco ſi copioſior ſit, non frequentius quam tertio die, nec melancholia frequentius quam quarto offeratur. Alii tamen ex recentioribus negant plane dictum ordinem a forma ſubſtantiali ſeu a proprietate pendere: quia multae eveniunt in ipſis febribus ordinis mutationes, et viſa eſt tertiana aliqua ſuccedens alteri, decem horis tempus anticipaſſe: et quaedam eaſdem horas retardaſſe. Rurſum humor in ea quantitate et cum eis qualitatibus generatur a parte generante, ex diſpoſitione eorum, quae ingeſta ſunt, quae alimenti loco ad partem generantem deducuntur. Modo hae ſatis notae ac invariatae cauſae ſunt, aut quae non plus variantur, quam acceſſiones ipſas variari videmus. Poterunt ergo acceſſiones, ut effectus, membrorum diſpoſitiones, atque alimentorum, ut cauſas ſequi. Praeterea ſi forma bilis ipſam moveret ad putredinem a vaſis extra vaſa ad acceſſionem, moveret quoque ipſam ſanitatis tempore, quo maxime forma viget, et ſuis inſtrumentis uti poteſt. Foeminis etiam quolibet menſe purgationes eveniunt, cuius ordinatae repetentiae nulla eſt occulta proprietas, et in podagricis et colicis ſemel aut bis quovis

anno repetentibus, quod nulla humoris forma aut proprietas facit. Et ſi forma bilis bilem moveret tertio quoque die, ipſa ſeipſam duceret ad corruptionem: quod non eſt concedendum. Et motus violentus propriae formae ſubſtantiali humoris, aut alicui proprietati non eſt tribuendus. Sed haec omnia membrorum, et humorum diſpoſitiones ſequuntur: quae tamdiu ſimilia manent, quamdiu hominem ſimili modo cauſae affecerint. Haec certe probabilior eſt ſententia, ſed haec de cauſis circuituum plus ſatis.

Cauſa continuitatis febrium.

Cur autem quaedam ſint febres intermittentes, quaedam non, ſi quaeras, cauſa continuitatis febrium eſt continuus fervor in ſanguine ob materiae retentionem, ut obiter iam diximus. Et tamdiu febris eſt continua, quamdiu humores ex toto conſumantur, aut coquantur, aut utrumque patiantur. Febres vero intermittunt per circuitus, quia materia, quae putreſcebat in habitu corporis ſeu extra venas concocta eſt, vel evacuata per inſenſilem transſpiratum, vel ut ſaepius contingit per ſudorem, ut et indicat retentio. Nam qui per impatientiam non ſudant, febris acceſſionem habent diuturniorem. Intermittens etiam febris in continuam vertitur, ob materiae putridae retentionem, quae cum retinetur in parvis venis, recurrit ad maiores, et humores iam ad putreſcendum paratos inficit et corrumpit. Et in febre quotidiana pauci ſunt ſudores, ob idque in veram infebricitationem

tionem haud deſinunt, et ſecunda acceſſio poſt ſex horas fit: contra quam in tertiana et quartana, in quibus copioſi ſudores fiunt: ob id longam intermiſſionem habent, atque in veram deſinunt ἀπυρεξίαν.

Quod autem acceſſiones anticipent vel retardent, in cauſa eſt humorum tranſmutatio in conſiſtentia vel quantitate, vel qualitate. Vt ſi acceſſionis materia tenuior reddatur, immodico calidorum tenuantiumque uſu, vel augeatur, ut ex impuro et vitioſo cibo, vel liberaliore victu, et excrementorum retentione: vel motu exagitetur, ut exercitatione, balneis, animi excandeſcentia, anticipat acceſſio. Si contrariis de cauſis acceſſionis materia vel craſſior reddatur, vel minuatur, vel pigrior efficiatur, eadem cunctabitur, tardiuſque prehendet. Addi poteſt et humoris acrimonia, qui citius naturam ad ſui expulſionem proritat. Ratio etiam victus et uſus ſex rerum non naturalium prout dextre vel ſiniſtre adhibentur, ita anticipat vel tardat acceſſio. *Cauſae anticipationis vel retardationis acceſſionum.*

Porro longitudo vel brevitas acceſſionis pendet a multitudine vel paucitate humoris, quia difficilius coquitur et diſſipatur multus quam paucus: a qualitate, ut tenuis, minime mordax, et calidus breviorem facit paroxyſmum, quam craſſus et frigidus. A virium robore, quia paroxyſmus brevior eſt, ubi natura potentior. A praeſenti corporis *Cauſae longitudinis vel brevitatis acceſſionum.*

 diſpo-

diſpoſitione, ut a viarum amplitudine, quae breviorem efficit acceſſionem: quoniam materiae febrili patet exitus. Vnde qui corpore ſunt tranſſpirabili, breviores habent paroxyſmos. Contra meatuum obſtructio acceſſiones reddit longiores.

CAPVT VIII.

De tertiana exquiſita.

Inter febres intermittentes primaria eſt tertiana exquiſita, dicta quidem exquiſita, quia nulli alteri humori permixta eſt. Quandoque eadem ſimplici appellatione tertiana dicitur. Ea raro accidit ſicut frequens eſt, quae ad exquiſitam prope accedit.

Tertiana quae.

Igitur febris tertiana eſt intermittens ex flava bile per ſenſiles corporis partes delata, ſuam naturam alioqui puram ſinceramque ſervante. A bile inquam putrefacta, cuius certus locus, ut hepar et meſenterium, eſt fomes, totoque corpore diffunditur. Haec etiam tertiana vera dicitur. Altera eſt, quae ex flava bile ſincera non fit, et notha appellatur. De qua paulo poſt. Differt exquiſita tertiana ab ardente, quod tertianae paroxyſmi a rigore incipiant: Ardentes rigore ſolvantur. Et tertianae calor mordax ſub tactu miteſcit: in cauſo quoniam minus vaporum exhalat, quo diutius manus admovetur, eo moleſtior et acrior

acrior ſentitur. Ex recentioribus tamen quidam tertianam cum ardente videntur confundere.

Tertianae exquiſitae cauſae ſunt omnes calidae et ſiccae bilem augentes, ut temperatura, aetas iuvenilis omnium bilioſiſſima, conſueta victus ratio per alimenta calida ſicca, pauca, aut inediam cum labore, cura, vigiliis, moerore, in aëre calido ſicco, qualis eſt aeſtate ſuam naturam ſervante, per medicamenta calida ſicca. Omnia denique, quae bilem generant, huius febris cauſae dicenda ſunt. E recentioribus nonnulli renovare conati ſunt opinionem quorundam veterum, qui aſſerebant omnes putridas a bile fieri. Sed hi ſuis rationibus hoc unum videntur efficere, reliquos humores vix poſſe inflammari, et putreſcere, niſi bilem admixtam habeant. *Cauſae.*

Quod ad ſigna attinet, paroxyſmus eſt cum rigore manifeſto (ut diximus) primis diebus praeſertim, huiuſmodi invaſionem ἐπισημασίαν appellant. Nam ſequentibus diebus increſcente calore miteſcit. Rigor acutae rei inſtar pungit in tertiana: ſed in quotidiana et quartana frigidus ſentitur. Quod febres a rigore, horrore, vel frigore incipiant, neotericis quibuſdam cauſa eſt humor affatim in cor irruens. Quod ſi valde aeſtuans offendat, ut in continuis, primo appulſu nonnihil obtundit, hebetat, et calorem duntaxat remittit mox vehementiorem futurum, non *Signa.*

tamen ſic occupat aut circumvenit, ut rigorem (niſi dum finitura eſt febris ardens) vel horrorem, vel inſigne frigus committat. Quod contra fit in intermittentibus, quia per intermediam quietem cor temperatius evaſit, neque eius calor plane remiſſior ab invadente humore aliquando obruitur. Item paroxyſmus inchoat cum pulſu tardo, raro, parvo, materia nondum a calore oppreſſo evicta. Increſcente paroxyſmo pulſus fit magnus, frequens, velox, vehemens. Vt vero declinat acceſſio, paulatim redit ad naturam. Cuius rei cauſa ex ipſo pulſus uſu intelligitur. In pulſu nulla inaequalitas eſt praeterquam in una pulſatione, quod commune eſt omnibus febribus putridis. Scribunt tamen nonnulli huius febris pulſum in una eademque pulſatione aequalem eſſe, eo quod non minor ſit refrigerii quam expellendarum fuliginum neceſſitas. Alii inaequalitatem agnoſcunt tam in una pulſatione, quam in multis. Ita tamen, ut haec inaequalitas non tanta ſit in febre hac, quanta eſt in reliquis putridis. Eſt et in hac febre pulſus durus, propter arteriae ſiccitatem. Adeſt caloris qualitas, et acrimonia ſeu mordacitas ex natura tenuis et calidae bilis, quae facile vertitur in vapores caloris acrimoniam deferentes. Vnde fit, ut non ſolum calor acris, ſed et multus ſentiatur. De calore ſic alii. Cum paroxyſmus ad vigorem ſuum procedit, tactu calor acris occurrit acrior, qui deinde levior fit, aliter quam in ardente,

ardente, in qua bilis eſt concluſa, ut dictum eſt. Praeterea paroxyſmus eſt cum vomitu, interdum bile in ventriculum excuſſa: ſed non primis diebus, quia excretionem utilem natura ſolet moliri poſt coctionem tantum. Maxima eſt iactatio et inquietudo. Sitis adeſt ex calore cordis primum, qui deinde ori ventriculi ac pulmoni communicatur ac tandem linguae. Solet tamen plerumque ſtomachus et a bile ex corpore in ipſum refuſa incaleſcere, ſitique urgeri, et bilioſa per vomitum reiicere. Quod ſi ad cutem bilis feratur, ſudores movet; ſin ad inteſtina, alvi fluorem. Quod enim ſingulis acceſſionibus putrefactum eſt, fere per ſudores, alias vomitu, et deiectione alvi ſolet expurgari. Vbi vero iam concoquitur ad ſalutem febris, principio acceſſionum vomitus, in fine ſudores fiunt. Vrinae etiam ſunt bilioſae, prout bilis viam affectat. Ante paroxyſmum vero vel poſt, ſi nulla fiat evidens vacuatio, (inſenſili transſpirationi parum fidendum) aeger parum levatur. Acceſſio porro tertianae exquiſitae horas XI. vel XII. non excedit. Frequentius eſt quinque, ſex, ſeptem, vel octo horarum. Vrina rubra eſt ad flammeam accedens ſine magna craſſitie, vel, ut aliis placet, urina eſt ſubrufa, flava, rufa, medioeri conſiſtentia. Aegrotantes circa hepar quandam ſentiunt ebullitionem, quia vix tertiana fit abſque iecoris offenſione. Vigiliae adſunt ſine gravitate capitis. Ira etiam vel furor ex bile ad cere-

cerebrum aſcendente. Aeger ferre verba non poteſt, nec ſtrepitum, nec ſonum ullum, quod ſono bilis agitetur in cerebro et intendatur, vel quod inſtrumentum auditus ſit bene expurgatum, ita ut a ſono offendatur, non aliter quam detecto nervo facile infertur dolor. Vritur totum corpus, et aeger igneum ſpirat, iactaturque aeger huc et illuc bile per totum corpus delata, et mota. Inter ſigna quoque haec ſunt. Tempus eſt aeſtivum, quo bilis redundat. Regio calida, laborantis natura bilioſior, praeceſſit exercitatio potius, quam quies et otium: cibus parcior potius, quam largior: vigiliae, moerores, curae, laſſitudines, multi eo tempore febre corripiuntur.

Prognoſtica. Febris haec ſalutaris eſt, minimeque lethalis. Tertiana non ſolicitat pluribus quam ſeptem acceſſibus, aut ad ſummum nono circuitu iudicatur. Statum fere habet quarta acceſſione. Initium prima acceſſione. Incrementum ſecunda, et tertia. Si nebula aut eneorema initio appareat, non tranſcendet quartum circuitum. Nam ſaepe etiam quarto deſinit. Si primo vel ſecundo die ſedimentum eſt album, laeve, et aequale, tertio circuitu terminabitur febris. Si talia non apparent primis diebus, ſeptimus circuitus expectandus eſt, tumque urinae magis ſunt rufae. Vrinae incipiunt videri concoctae tertio, vel quarto die. Ex intermittentibus breviſſima quidem et mitiſſima eſt tertiana. Quamvis tertiana facilis curatu ſit, cum tamen a medicis male tractatur,

tur, non difficilis modo curatu, ſed etiam inſanabilis redditur: ut accidit ei, qui corrupto iudicio, calidis balneis uſus, extenuato corporis habitu, deinde ad tantam devenit perniciem, ut tabe conſumptus interiret.

Curatio tertianae, utpote a calidiſſimo et ſicciſſimo humore genitae, in refrigerando et humectando conſiſtit. Itaque decumbat aeger loco frigido perflato verſus arcton ſeu ſeptentrionem. Si talem nanciſci non licet, aër arte refrigerandus eſt, aqua gelida e vaſis in vaſa transfuſa, vel aſſidue domo aſperſa roſis, vel vitium pampinis, vel ſalicis foliis, myrti, roſarumque aut violarum floribus, ac etiam nymphaeae per aream ſparſis. Turba domo arcenda eſt, ut quae halitu calefaciat. Ex oleribus atriplex, blitum, acetoſa, rumex, malva, lactuca, portulaca, cucurbita, quae refrigerant et humectant omnia. Sed inter ea lactuca ſuccum minus malum gignit, adde cichorium, endiviam, bugloſſum, borraginem. Saxatiles piſces refrigerant et humectant, boni ſunt ſucci, et facile coquuntur. Saxatiles autem ſunt, qui rupes et ſaxa incolunt, non qui in arena reperiuntur. Ex volatilibus gallinacei, perdices, columbae, paſſeres iuniores, phaſiani. Ova gallinarum, praeſertim lutea. Ea mediocriter refrigerant, et facilius quam albumina coquuntur. A melle quod in bilem facile vertitur, et ab omnibus dulcibus, a ſinapi, ſalſamentis, et omnibus acrem ſuccum gignentibus eſt abſtinendum. *Curatio.*

dum. Cibi copia ſit, quantam aeger poſſit concoquere, veruntamen parcior omnino eſſe debet, cum legitima tertiana acutorum morborum naturam ſapiat, et ſi non multum delicatus fuerit aeger, ipſeque morbus brevior futurus, mox ab initio tenuior victus inſtitui debet, ut eſt ptiſanae cremor, iuſcula plurimum alterata herbis antedictis. Bibat aeger decoctum cinnamomi, aquam hordei, ptiſanam vulgarem. Sed vinum tenue, paucum, aquoſum convenit in declinatione, et poſt coctionem. Vetuſtum autem et natura calidum vinum omnino interdicendum. Datur et ſyrupus violatus, acetoſus, de limonibus, de acetoſa. Tempore acceſſionis abſtinendum a potu, et a ſomno. Sed in ipſo vigore haec conceduntur, et maxime cum ſudorum eruptio inſtat: tumque potus liberalior eſt concedendus: alioqui frequentior et parcior nocet, quia febrem accendit magis. In ipſa acceſſione vel proxime hanc nihil propinandum, ut dum inani ventriculo febris corripiet, ipſa negotii minus faceſſat. Ergo tanto ante paroxyſmum cibetur, ſi hora conveniens eſt, quanto cibus videbitur probe concoctus e ventriculo deſcendere poſſe. Id fecit, ut plurimum ſex vel octo horarum, quibus vigilat, ſpatio, ac tum quidem frugalior paſtus eſſe debet. Si tamen delicatior aeger, et ob bilis mordacioris in ventriculum refuſae occaſionem ſyncopae eſt obnoxius, etiam initio paroxyſmi, hunc tenui cibo, ut pulli iuſculo,

reficies.

reficies. Convenientiſſimum cibi tempus eſt hora una poſt declinationem. Plenior victus concedatur quibus diebus intermittit acceſſio, ut vires futurum paroxyſmum facilius ſuſtineant. Exercitia et omnes alii motus fugiendi ſunt. Quod ad pharmaciam attinet, ſoluta alvo et vacuatis excrementis communibus, ſi venae multo ſanguine turgent, venae ſectio fiat, idque ab initio, die quietis, non paroxyſmi, multo minus eiuſdem hora. Rationi enim minus videtur conſentaneum venam ſecare, cum poſt tertiam acceſſionem ſtatus vel adeſt, vel inſtet: quo tempore *Hippocrates* quieſcere iubet. In omni etiam febre a putredine ſalutaris eſt ſanguinis miſſio, quia natura parte oneris levata, reliqua materia facilius evincitur. In id materia praeparabitur, ac deinde vacuabitur: nempe bilis acrimonia retundetur refrigerantibus, et offerentur medicamenta blanda, et ubi notae coctionis adſunt, ipſa ſcammoniata poterunt adiici de ſucco roſarum, diaprunis laxativum. Sed nonniſi in robuſtis naturis, ſcammoniatis utimur: potiſſimum ultra tres periodos, ubi criſis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit. Namque iuvat in hac febre per inferiores partes bilis expurgatio. *Galenus* etiam non modo per alvum, ſed et per urinas, et ſudores materiam huius febris vacuari voluit, ubi coctionis ſigna apparent, vel ubi maior pars bilis per alvum aut vomitum fuerit excreta. Quare iuſculis miſceantur,

tur, quae aperiunt et urinas movent, ut radix acetoſae, petroſelini, et cichorii hortenſis. Commode etiam in febrium declinationibus ad tollendas, quae remanere ſolent obſtructiones, utimur ſyrupo endiviae compoſito, ſyrupo bizantino, de quinque radicibus, capillorum veneris, cum aqua graminis, endiviae, vel cum decocto aperiente ex quinque radicibus, acetoſa, endivia, capillaribus omnibus, quatuor ſeminibus frigidis maioribus. Vrina cietur etiam dictis ſeminibus communibus frigidis, cum radicum et foliorum cichorii decocto. Interim etiam apium aut foeniculum adiicito, aut ſyrupum e tribus radicibus praebeto. Sudores autem ubi movendi ſunt: ℞. *Ptiſanae vulgaris calidae* ℥iij. *ſyrupi acetoſi ſimplicis, vel ſyrupi de quinque radicibus* ℥jß. *miſce, fiat potio exhibenda calide.* Vel ℞. *Ptiſanae vulgaris* ℥iij. *decoctionis florum chamaemeli* ℥j. *fiat potio.* Vinum etiam album, tenue, oligophorum, urinas et ſudores movet: dandumque in declinatione acceſſionis, et diluendum aqua decoctionis graminis. Nulla autem evacuatio hora paroxyſmi molienda eſt praeter ſudorem (in quibus expectatur) et praeter vomitum, qui adiuvandus eſt, ſi adſit nauſea. Tamen in acceſſionum incrementis frictiones leves competunt. Excitant enim caloris naturalis ad exteriora motionem, humoremque extenuant, qui in univerſo habitu continetur, ac cutis meatus rarefaciunt. Ac in ſummo vigore tempus eſt ſane,

ſane, ut aeger bibat. Si febris non cedat his remediis, repetenda ſanguinis miſſio: alioqui catharticis materia paulatim educenda. In fine morbi addendum eſt aliquid, quod melancholiam purget, ut folia ſenae, catholicon, ſyrupus de fumaria, quia per longum morbum portio bilis flavae verſa eſt in atram per aduſtionem. Et ſi curata febre aliquid reſtat bilis, unde periculum immineat recidivae, rurſum dictis medicamentis eam purgabis. Atque ut tollatur phlogoſis, id eſt inflammatio, quae manet in loco febris, ne rurſus humores corrumpat, novamque febrem gignat: ℞. *Electuarii triaſantali in tabellas concinnati duplicato rhabarbaro* ℥ij. *capiatur tabella* j. *mane tribus horis ante paſtum.* Comparatur etiam unguentum pro hepate ex caerati ſantalini ℥ij. cum oleo roſato et cydoniorum ana q. ſ. ſed externa illa acceſſionis tempore non admoventur, ne admotis frigidis calor intro pellatur, atque hinc acceſſio longior fiat, quam prius. Proinde extra acceſſionem epithemata et fotus quoque praeſcribi poſſunt. Vires etiam, quae concidunt in hac febre recreandae ſunt electuariis ſolidis, ut electuario de tribus ſantalis, vel quod diarrhodon abbatis nuncupatur: vel opiatis, vel conditis paratis ex conſervis et pulveribus. Balnea olim uſitata erant in hac febre, quae iam exoleverunt, et non niſi poſt ſigna concoctionis, et iam inclinante febre praeſcribi poſſunt: quae ſcilicet temperate ſunt calida ex aqua potabili, tum

quia aliquid bilis educunt, tum etiam quia ſua qualitate plurimum iuvant. Nam huiuſmodi balnea humectant, ac potentia refrigerant. Dabat *Galenus* abſinthium, quod ſtomacho, quem erodens bilis infeſtat, ſummum remedium eſt. Eius loco exhibent alii pilulas de hiera cum aloë. ℞. *Pulveris hierae, aloës hepaticae ana* ℥ß. *fiat pilularum maſſa, de qua ſumat ſemel aut bis in hebdomade, diebus intermiſſionis, hora una ante paſtum.*

CAPVT IX.

De tertiana notha.

Cauſae tertianae nothae.

Tertiana notha, ſeu ſpuria, et non exquiſita, *Galeno* fit ex permixtione bilis et pituitae, ſeu a bile miſta cum pituita, aut aquea, aut craſſa: et haec frequentius accidit, quae cholera maioris famae dicitur: aut a bile miſta cum atra bile, quae cholera minoris famae vocatur. Quidam etiam e recentioribus fieri aiunt interdum a bile vitellina, quae aſſatione ſola differt a citrina vulgo dicta ſeu pallida. Hae febres etiam extenſae tertianae dici poſſunt, quae plurimam in eo, quod magis ac minus, differentiam ſuſcipiant. Nam ſimpliciter extenſa eſt, quae viginti quatuor horas in acceſſione conſumpſerit. Aliquam ſufficienter extenſam dicimus, quae uſque ad triginta extenditur horas: atque aliam in longius tempus productam, ut ad triginta ſex

horas

horas, ſeu quadraginta: prout frigidior ac craſſior fuerit humor, qui cum bile permiſcetur, eo impurior tertiana fiet, acceſſionemque habebit longiorem et intermiſſionis tempus brevius. Non omnes bilis, ſed et pituitae cauſas habet evidentes.

Hinc fit, quod non ſingulae notae, ut in exquiſita et legitima, purae ac ſincerioris bilis naturam prae ſe ferant. Et media ſigna ſunt inter quotidianae et tertianae ſigna. Acceſſiones nullo certo anticipationis cunctationisve ordine recurrunt: neque ſi ſtatae ſint, idcirco vera et exquiſita dici debet. Non enim ex circuitu ſolo pendet febris eſſentia: quamvis ſimplex humor multo conſtantius movetur, quam plures. Rigor minus vehemens eſt, quia bilis acrimonia pituitae mixtione retuſa eſt: ſed diuturnior propter pituitae craſſae mixtionem. Ab horrore vel frigore potius, quam a rigore incipit. Aliquando ne frigus quidem ipſum percipitur. Calor minus pungens, minuſque vehemens, qui non aequabilis omne corpus invadit, non abſimilis igni ex virentibus et ſiccis lignis accenſo. Omnia ardoris ſymptomata ſunt mitiora, quod ardorem bilis pituita reſtinguat. Vnde et ſub finem acceſſionis erumpit ſudor paucus, nec admodum calidus, aut mador, aut inſenſilis fuliginum excretio. Plurima adeſt gravitas corporis, praeſertim capitis, eſtque in ſomnum propenſio fere inevitabilis, praecipue initio paroxyſmi; quo tempore pulſus admodum *Signa.*

frequens non eſt: ſed nec in ipſo ſtatu adeo velox, et inaequalis eſt, ut in legitima. Dolor vertebrarum adeſt etiam, inflatio ventriculi, faſtidia, ſitis, magna oris amaritudo, urina citrina, ſubruſa, aut pallidior et craſſior, quam in vera.

Prognoſtica. Eos maxime ſolet invadere, qui natura bilioſi ex inepta victus ratione plurimum pituitae vel alterius humoris congeſſerint. Adoleſcentes item et iuvenes in eam incidunt, qui in otio degunt, et crapulis balneiſque plurimis et repletionibus uſi ſunt, et propterea cibos non concoquunt. Suapte natura ſalubris eſt haec febris, et neminem iugulat. Ab erroribus commiſſis nonnunquam fit continua valde pernicioſa, aut in quartanam vel quotidianam hac prolixiores et infeſtiores convertitur, pro natura humoris, qui bili permiſcetur. Aliquando tertiana notha autumno incepit, et deinceps vere terminata eſt. Non omnes in tam longum protrahuntur ſpatium, Sunt enim inter eas, quae citius terminantur, et eo citius, quo pulſus paulatim ad mollitiem non longo poſt tempore ab eius initio tendant. Similiter ubi non longo poſt tempore a principio acceſſiones minores fiant, et in urinis coctionis notae apparuerint meliores, ſubſidentiam ſcilicet habentes, quae prius crudae viſae ſunt. Quapropter interdum in ſexaginta, interdum vero in quadraginta diebus terminantur. Minus tamen formidanda erit, ac citius ſolvetur ea, quae ex atrae bilis per-

permixtione generatur, quam quae ex pituitae, in caeteris paritate ſervata. Curatio huius febris (ut aliarum) conſiſtit in alteratione ſeu concoctione cauſae morbificae, et eiuſdem vacuatione. Alteratio fit victus ratione, et medicamentis. Vacuatio ſolis medicamentis.

Hic ratio victus a *Galeno* praeſcribitur, quae nonnihil calefaciat, ratione cauſae antecedentis, id eſt pituitae, non ratione cauſae coniunctae, ſeu cauſae formalis. Quanto impurior fuerit tertiana, eo calefacientia et incidentia audacius commiſcenda ſunt. Cuiuſmodi eſt ptiſanae cremor, cui adiectum ſit piper, et mulſa, in qua coctum ſit origanum, calamentum, ſpica nardi, aut oxymel dilutum: quod in his febribus dandum frequenter. Cibus paulo calidior datur per intermiſſiones. Potus ſit aqua, in qua parum cinnamomi et aliquid hyſſopi et origani decoctum ſit. Vini etiam albi vel rubelli praetenuis potum concedemus, vel decoctum ſeminis aniſi, foeniculi, coriandri. Plenior victus, quam in legitima convenit: quia haec multo tardiorem ſtatum habet. Alternis diebus tantum cibare poſſumus, quando unum occupat acceſſio: licet tamen cum vires ſint imbecilliores, in hac nonnihil cibi dare, uti pulli iuſculum. Quies conducit: exercitia vero nocent. Tamen intermiſſionum diebus exerceri poteſt corpus leviter, ut crudi ſucci coquantur, et attenuentur. Somnus permit-

Ratio victus.

tatur longior, ut quo nihil magis venarum et arteriarum crudos humores concoquat, dummodo capitis gravitatem, ut fere ſolet et laborem ſeu laſſitudinem non adaugeat.

Ratio medicamentorum.

Quod ad pharmaciam ſpectat, clyſteres conferunt, (qui interdum acriores eſſe debent,) quia materia in ventriculo et inteſtinis continetur, aut medicamentum blandum exhibeatur. Si materia neque multa eſt, neque turget, prius coquatur, dein vacuetur. In hac fere phlebotomia locum habet, eaque ex baſilica, niſi quid ſit, quod diſſuadeat. Phlebotomia fit multo parcior, quam in tertiana legitima: ne cruda crudeſcant magis. Nam qualiſcunque fuerit ſanguis, eo vel tantillum imminuto, ſimul etiam imminuitur calor nativus coctionis opifex. Purgatio etiam fit ex rhabarbaro et agarico, quibus miſcentur diaprunum laxativum, de ſucco roſarum, diaphoenicon, diacarthamum. Progrediendum autem eſt tam in concoquentibus, quam in purgantibus a mitioribus ad vehementiora: eaque ſaepius repetenda ſunt pro materiae copia. Vomitus etiam in hac febre commendatur: maxime quando febris inveteravit. Is debet imperari initio acceſſionis, vel a cibo. Declinante febre ſudores, et urinae movendae ſunt. Probantur et balnea dulcis aquae in declinatione, quae tamen exoleverunt. Et quoniam haec febris valde prolixa eſt, ſi taedet aegrum tot ſyruporum, apozematum, et purgantium medicamentorum, detur ſyrupus

de

de cichorio cum rhabarbaro, vel catapotia ex hiera picra ſimplici, agarico trochiſcato, et rhabarbaro electo conformata: ex quibus capiat tria ſemel in hebdomade ante prandium. Adhaec ut citius coquatur materia, nonnulli fovent et inungunt hypochondria totumque ventrem oleo cydoniorum, abſinthii, chamaemelino, et anethino. Alii parant epithemata ex vino albo cum oleo chamaemelino: fovent utrumque hypochondrium. Sed quamvis in hac febre valde iuvat hypochondriorum calefactio ſeu fotus, non indiſcriminatim tamen omnia calefacere oportet, ſed ea, quae laborant. Suus enim fotus debetur hepati, ſuus lieni, ſuus et ventriculo. Quales fotus ex locis, in quibus agitur de affectibus earum partium, petendi ſunt. Hi enim utiles ſunt, quia ſaepe fit, ut diuturnitate humor, aut flatus colligatur in praecordiis, tumorem, duritiem, tenſionem efficiens, imbecillitaſque hepatis et ventriculi conciliatur. Ad eas partes roborandas et alterandas dantur electuarium diarrhodon abbatis, diamargariton, trium ſantalorum, et ex his cum ſaccharo mixtis tabellae fiunt, vel cum conſervis opiatae, vel condita.

CAPVT X.

De Febre quotidiana intermittente exquiſita.

Nominis ratio.

Febris quotidiana Graecis dicta videtur ἀμφημερινὸς, καθημερινὸς, ἢ μεθημερινὸς πυρετὸς, Latinis quotidiana, quod ſimili typo quotidie recurrat: quamvis duplex tertiana, et quartana triplex eum typum repraeſentent. Sed particulatim ἀμφημερινὸς dicta eſt, quia fere de ambabus participat, die videlicet et nocte, univerſum tempus acceſſionis.

Quotidiana febris quid.

Eſt autem quotidiana febris intermittens ex putredine pituitae, per ſentientes corporis partes a natura detruſa. Ea duplex eſt, exquiſita, et ſpuria, in qua tamen pituita cuiuſcunque generis ſit, ſuperat.

Cauſae.

Huius febris cauſa eſt (inquam) interna, pituita per ſenſiles partes delata, ſive in primis venis a porta ortis, ſive in ultimis a cava natis, ſive extra vaſa ipſa, et in cavitatibus viſcerum vel aliarum partium, ſive in magnis ventriculi, inteſtinorum, cerebri, pulmonis, et aliarum partium capacitatibus collecta putreſcat.

Pituitae ſpecies quatuor.

Cum autem quatuor ſint ſpecies pituitae, dulcis, ſalſa, acida, vitrea; a quavis earum, ubi putreſcat et per ſentientes corporis partes defera-

deferatur, quotidiana accendi poteſt. Externae vero cauſae ſunt, frigida utique omnia tum per ſe, tum per accidens. Qualia ſunt temperamentum frigidum humidum, ſive nativum, ſive acquiſititium, infantia, pueritia, ſenectus, muliebris ſexus, conſueta victus ratio in ſumendis, admovendis, faciendis, educendis, hyems ſuam ſervans naturam, regio, coeli ſtatus frigidus humidus, vita otioſa, repletio, non ſolum a frigidis humidis, ſed et a contrariis, ebrietas, crapula, balneum, labor mox a cibo praeſertim multo, omnia denique, quae pituitam largiorem gignunt.

Signa. Incidunt paroxyſmi noctu ut plurimum, quo tempore hunc circuitum motumque habet. Paroxyſmi invadunt cum pulſu parvo, raro, languido, facultas his ſopita eſt, inſtrumentum impedit, et neceſſitas magna admodum non impellit. Incipit acceſſio a refrigeratione partium extremarum et naſi, vel ab horrore magis, quam rigore: quod ex natura pituitae intelligitur, quae facit ſimplicem refrigerationem, non ut bilis rigorem, vel melancholia horrorem. Cum difficultate accenditur calor, et longum conſumit tempus, dum invaleſcendo pervenit ad ſummum, humor enim aegre accenditur, et quando lentus eſt ac tenax, aegre movetur, ſaepiuſque in ipſis haeret foraminibus. Calor humentior eſt cum quadam acrimonia febrili ſcilicet et putri, quam non protinus admota manus, ſed permanens ſentit, quia multo humore obruitur.

 tur.

tur. Caliditatem fumoſam quandam cum largo vapore mixtam exire putabis, igne ſcilicet in multa humiditate ſuffocato potius, quam ipſo materiam evincente. Quomodo ſi ignis lignorum viridium humore ſuffocaretur magis, quam ipſum vincere poſſet. Ob id maxime inaequalis eſt calor, tanquam per colum aut cribrum tranſmitteretur, per quorum foramina vapor tranſmiſſus calefacit plenius manum tangentis, quam quod pororum intervalla contingit. Pituita in declinationibus acceſſionum non expurgatur integre, nec parum relinquitur eius, quod ſuccendi videtur, et proinde intermiſſio deterior eſt, et ſecundae acceſſionis celerior feſtinat inſultus. Per initia morbi urinae tenues ſunt et albae, quia crudae: alias craſſae et turbulentae, ſudorque nullus, aut mador tantum aliquis inclinantibus paroxyſmis circa morbi ſtatum, aut poſt attenuatam materiae craſſitiem. Parva ſitis eſt, quia lingua totumque corpus humidiſſimum eſt, vomitioneſque pituitoſae, et quicquid per ventrem excernitur humidius et frigidius eſt, crudius, aquoſius, pituitoſius, totumque corpus crudis ſcatet humoribus. Haec febris accidit aetatibus, naturis, temporibus, locis, coeli ſtatibus humidioribus, et iis, qui craſſa ſunt corporis habitudine, quique gulae, et ebrietati ſunt dediti, vel balneo utuntur frequenter, maximeque a cibo. Denique iis omnibus, in quibus procatarcticae cauſae ſunt pituitae effectrices. Et ſi morbus eſt popularis, id

quoque

quoque tibi maximam afferet cognitionem. Adduntur et haec alia ſigna promiſcua. Gravitas corporis totius ac maxime capitis adeſt, ſopores initio acceſſionis, animi deliquia, ſyncope. Aegri non uruntur, non iactant corpus vehementius, neque nudant pedes, aut pallia deiiciunt, neque vehementer ſpirant aut efflant ignem, ut in tertianis. Os habent in hac febre inſipidum cum mucagine quadam viſcoſa, colorem vero lividum, pallidum, aut plumbeum. Os ventriculi et hepar in ipſis male afficitur, et cruditates antecedunt plurimae, et coquendi morae, et acidi ructus. Splenis quoque dolor plerumque ſupervenit: unde illi nonnunquam hydrops ſuccedit. Exquiſita erit quotidiana, quae has omnes notas vel praecipuas obtinebit. Cui vero deerunt, ſpuria.

Prognoſtica.

Ex quocunque humore quotidiana intermittens generatur, longa eſt, et non ſine periculo. Minus tamen diuturna erit, ac minus periculoſa ea, in qua citius ſudor apparuerit, coctione tamen praecedente. Si exquiſita non fuerit quotidiana, brevior erit quam exquiſita. Tertianam longitudine excedit, quantum a quartana ſuperatur, in quam non raro converti videtur: ubi aliquando perſeverarit. Eſt enim valde ſimilis ac prope idem utrique ſubiectus humor, ac proinde quotidiana vel quartana prope ſimili ratione curantur: niſi quod hic minus, vel minime humectandum.

Curatio

Victus ratio. Curatio quotidianae poſita eſt in ratione victus, et medicamentis. Victus ratio incidens, extenuans, et abſtergens eſſe debet ad pituitam febris cauſam potius, quam ad ipſam febrem accommodata: contra quam in tertianis. In huius febris initio per dies ſeptem vel octo utendum victu tenui, ut iure pulli cum modico panis. Abſtinendum tamen a multis iuſculis, quia caput replent. Obſonia condiantur multo cinnamomo. Potus ſit aqua cocta cum ſaccharo, et pauco cinnamomo. Nonnulli pro potu exhibent oxymel dilutum. Quidam primis diebus: quidam poſt primos dies. Et quia longa febris eſt, uti licet vino tenui, oligophoro, albo, vermiculo. Vtendum olivis, capparibus, ovis ſorbilibus, iure cicerum rubrorum, bugloſſi, betae, radicum petroſelini, gingidii. Cibus ſumatur horis quatuor ante paroxyſmum. Vigiliae et exercitium magis ex uſu ſunt, quam ſomnus et quies. Aegrum ad iram concitare non eſt inutile.

Medendi methodus. Quod reliquum eſt curationis, paroxyſmorum initio, quando valde premit frigus, et vigilare nequit, aeger fricandus eſt, et excitandus. Vomitus provocetur, ſi nauſea adeſt. Potus arceatur, donec calor multum accenſus fuerit. Extra acceſſionem primo vacuanda redundans in ventriculo et inteſtinis pituita caſſia, vel catholico, aut ſi nulla recens praeceſſit cruditas, alvum ſubduxiſſe ſat erit. Clyſteres ſint partim mollientes, partim pituitam inci-

incidentes, nonnunquam etiam pituitam vacuantes, et febre vigente refrigerantes. Prima regione purgata propria materia paretur melle roſato, ſyrupo acetoſo, oxymelite ſimplici, compoſito, diuretico, cum decocto radicum aperitivarum, ut aſparagi, foeniculi, apii. Fiunt et apozemata ex radicibus aperientibus, polypodio, capillo veneris, betonica, hyſſopo, cuſcuta, agrimonia, hyſſopo, origano, calamento, ex horum decoctione cum melle, vel ſaccharo, vel ſyrupo conveniente. Vt ℞. *Radicum aperitivarum communium, ſeminis carthami, paſſularum mundatarum ana* ℥j. *hyſſopi, betonicae, agrimoniae, cuſcutae, pulegii ana* m. iij. *capillarium omnium* m. ß. *ſeminum aniſi, foeniculi, melonum, cucumeris ana* ʒiij. *florum cordialium, anthos ana* p. j. *fiat decoctio ad* ℔. j. *in colatura diſſolve ſyrupi capilli veneris, et oxymelitis ſimplicis ana* ℥iß. *fiat apozema.* Idem fit ſolutivum adiectis ſena et agarico. Purgatio etiam inſtituitur ſic: ℞. *Agarici trochiſcati* ʒij. *infundantur in hydromelite cum granis* vj. *zingiberis. In expreſſione diſſolve electuarii diacarthami, et pulveris hierae ſimplicis ana* ʒiß. *ſyrupi de abſinthio* ℥ß. vel ℞. *Electuarii diacarthami* ʒiij. *diaphoenici* ʒij. Interdum datur ℥ß. electuarii ſolius diacarthami. Catapotia etiam ex uſu ſunt coelo humidiore, et quae ex hiera et agarico finguntur. Febre perſeverante, quia humor contumax eſt, denuo redeundum ad praeparationem et purgationem. Frequens

debet

debet eſſe purgatio, vel non expectata concoctione, quae hic tardius conſuevit accidere. Si urinae magnum eſſe incendium ſignificant in corpore, venae ſectioni locus eſſe poteſt, exigua tamen quantitate et vulnere lato, ut ſanguis craſſus et lentus facile effluat. Alii omnino reiiciunt phlebotomiam in hac febre, quod improbe refrigeret corpus, et pituitam crudiorem efficiat, aiuntque hanc febrem nunquam accidere plethorico, ſed plane cacochymo. Vomitus a cibo in hac febre confert apparentibus ſignis coctionis: quod pituita in ventriculo et inteſtinis multa redundet, et ad ſuperiora commodiſſime revellatur. Debet etiam exhiberi vomitorium tempore acceſſionis. Quo tempore quoque fiunt inunctiones ſpinae. Nonnulli ad coctionem materiae pituitoſae, quae magna ex parte in ventre continetur, valde probant litum ventris inferioris cum oleo chamaemelino et vino albo, ex quibus etiam parari poteſt epithema, vel fotus, praeterea in longa et inveterata quotidiana, vacuato iam corpore et excluſis primae coctionis inſtrumentis, hora una ante acceſſionem, vel ut alii volunt, tribus horis, poteſt exhiberi theriaca ex vino tenui ſeu albo, ſeu rubro. Huius uſus hic magis placet, quam in quartana, quia perpetuo ſiccat: ſeu recens, ſeu antiqua fuerit. Siccantia vero proſunt quotidianae, nocent autem quartanae. Probatur et decoctum apii. Alii alia exhibent. Vbi ſunt manifeſta ſigna coctionis, laudantur

tur et diuretica, ſudorifica, frictiones, , de quibus omnibus iam meminimus in tertiana. Vbi viribus conſulitur, exhibeantur electuarium diarrhodon abbatis, diacalaminthae, aromaticum roſatum, triaſantalum duplicato rhabarbaro, nec non ſyrupi de mentha, et de abſinthio. Opiatae ſimiliter fiunt ex conſervis bugloſſi, borraginis, mithridatio. Per ſe etiam mithridatium datur ad ʒj. cum vino albo. Foris adhibentur alia fomenta et linimenta. ℞. *Origani, calamenti, ſalviae, maioranae, abſinthii ana* m. j. *ſeminum aniſi, foeniculi ana* ℥ß. *cyperi, calami aromatici ana* ʒij. *florum chamaemeli, roſarum rubrarum ana* p. j. *fiant ſaeculi, qui bulliant in aqua et vino albo pro fotu ſtomachi, vel alterius hypochondrii.* ℞. *Olei nardini* ℥j. *maſtichini et abſinthitis ana* ℥ß. *pulveris ligni aloës, caryophyllorum, nucis moſchatae ana* ℈j. *roſarum rubrarum, coralli rubri ana* ℈ß. *cum pauca caera fiat linimentum.* Fiunt et fotus ex abſinthio, mentha, maiorana, ſabina, calamento, origano, foliis lauri, calamo aromatico, cypero, galanga, ſchoenantho, roſis rubris, floribus chamaemeli, ſemine aniſi, foeniculi, et aliis decoctis in aqua communi, addendo ſub finem vini albi quartam partem. A fotu parte reſiccata utimur linimentis, vel unguentis ſupra dictis, vel caerato ſtomachico, vel emplaſtro compoſito ex eodem caerato, et emplaſtro de maſtiche. Illinitur non tantum anterior pars ventriculi, ſed et poſterior ad ſpinam, ut notum

tum eſt. Hactenus de quotidiana exquiſita. Febris autem phlegmatica notha ſtatuitur a practicis, in qua melancholia admiſta cum pituita eſt: alia item a pituita miſta cum bile, hoc eſt a phlegmate ſalſo. His ut ſymptomata ſunt media, ſic et media inſtituenda eſt curatio.

CAPVT XI.

De Epiala quotidianae annexa.

Ratio nominis.

Ἠπίαλος dicitur παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν, quod blande et leviter calefaciat, vel ἠπίαλος deducitur ἀπὸ τȣ̃ ἠπίȣ, quod eſt mite et tranquillum, et ἀπὸ τῆς ἁλὸς, id eſt a mari, quod etſi ab initio tranquillum videtur, difficillimum tempeſtate redditur. Similiter pituita vitrea, quae tranquilla cum eſſet non mota, deinde mota magnam efficit in corpore perturbationem. Quibuſdam videtur haec febris ἠπίαλος dici, quod inquietos et impatientes aegros non reddat, ſed ſinat aut etiam cogat eſſe mites. Nam tametſi viſcera immodice caleant, et externa ad tactum calidiſſima eſſe videantur, aeger quietus manet, nec membra iactat, nec corpus nudari patitur: nempe quia premitur aſſiduo rigore.

Epialos quid.

Eſt itaque epialos febris cum frigore algida, in qua corpus totum eiuſque omnes partes ſimul immodice algent, et mediocriter calent.

lent. In epialo enim ſenſus tum caloris, tum frigoris ſimul et in iiſdem locis incidit: ſed frigus vehementius eſt, calor mitior. Scitum enim eſt, quod dici ſolet, contraria pariter intenſa ſimul non conſiſtere.

Hanc febrem gignit pituita frigidiſſima, cuiuſmodi vitrea eſt, a qua dentium et coli dolor: cum pars alia putret ac proinde incendium concipit, alia non putret, ſed invicta manet. *Galenus* bilem commixtam interdum, cum incaleſcit, caloris ſenſum inferre arbitratur. Huius febris (inquam) materia eſt pituita vitrea, quae ſi tota putreſceret, quotidianam gigneret. Vix autem multa colligitur in corpore, eiuſque cauſa eſt vel ciborum materia, vel languidus calor, vel utrumque. Sed hic quaeſtio eſt, qui fiat, ut in univerſo corpore et ſingulis eius partibus ſimul calor et frigus ſentiantur. Nonnulli exiſtimant eadem particula calorem et frigus ſentiri, non ſumma, ſed remiſſa. Alii aiunt in tenuiſſimis particulis eſſe frigus, in aliis calorem, quae partes ſeſe contingant. Ipſum vero aegrum propter partium tenuitatem, quae pars caleat, et quae frigeat, internoſcere et diſtinguere non poſſe. Et proinde exiſtimare ſe in eadem particula ſimul calere et algere. Fortaſſe melius dici poteſt in eadem parte non eſſe ſimul calorem et frigus, ſed caloris et frigoris ſenſum, et ſpecies caloris ac frigoris immateriales. Alii negant prorſus frigus et calorem ab eodem percipi. Sed ab *Cauſa.*

aegroto quidem frigus duntaxat, ab alio vero tangente, calorem: et id obſervari aiunt in febribus, quas inſolatio excitavit. In corde humor eſt, a quo fervor et incendium. Alter vero, qui per habitum corporis diſpergitur a ſupernis partibus defluens, quando praeter ſolitum fuſus et liquatus fuerit, vel etiamnum liquatur.

Signa. Huius febris ſigna ſunt inexpugnabile frigus, oſcitatio, pulſus minimus, tardus, rarus, urinae crudae, aquoſae. Quotidie fere invadit acceſſio a quatuor horis ad viginti quatuor. Aliquando tertio aut quarto quoque die commovetur: fortaſſe etiam maioribus intervallis. Nec idcirco exiſtimare oportet eſſe tertianam, vel quartanam. Non enim periodi febris efficiunt ſpeciem, ſed ex propriis ſignis diſtinctio petenda eſt. Eam quidam ut plurimum e genere continuarum quotidianarum eſſe agnoſcunt. Ad cognitionem huius febris etiam vita antecedens, coelum, aetas, temperamentum, et caetera adhibenda ſunt.

Prognoſticon. Epiala febris eſt valde diuturna, et difficulter ſolubilis. Ea porro poſtulat eandem curationem, quam quotidiana intermittens legitima. Sed quanto haec pituita eſt tenacior et frigidior, tanto fortiora remedia exigit. Calidioribus autem eget, quam ſit utendum in continua eiuſdem generis, cui pituita adeo frigida et craſſa non adeſt. Maior enim hic habenda eſt ratio ſubiectae materiae quam febris.

Venae

Venae autem ſectionem haud patitur, niſi fuerit continua. Clyſteres ſint acriores, magis calefacientes, potentiuſque purgantes, addita hiera, vel benedicta laxativa: glandes acres. Quae praeparant medicamenta ſint magis calefacientia et incidentia, ut decoctum hyſſopi, calamenti, thymi, origani, ſtoechados, et melicratum, in quo haec coxerint. Fiunt et apozemata ex radicibus enulae campanae, radicibus ireos, et communibus aperientibus. Sic purgantia ſint vehementiora diacarthami, diaphoenicon, et alia ſuperiori capite commemorata. Laudantur thermae ſiccae, ubi apparent ſigna coctionis. Optimae parari poterunt ex plantis incidentibus et tenuantibus decoctis in quatuor partibus aquae, et una vini albi. A thermis dari debent diatrium pipereon, aurea Alexandrina, diamoſchi, diambra, dianthos, diacalaminthes, et ſimilia, ut theriaca, mithridatium ex vino tenui ad drachmam unam. Item a thermis fricandum corpus, maxime vero ſpina ex oleo chamaemelino, irino, laurino, anethino, iaſmino, et ſimilibus, quae nervalia vulgo dicuntur, ut calidiora, et magis tenuium partium. Hic maxima habenda eſt ratio ſymptomatis, hoc eſt rigoris perpetui, vel excellentis frigoris. Denique robur ventriculo addendum, et praecordiis, tum per aſſumpta, tum per admota. Vſurpabantur autem, quae plus virium habent, hac cautione ut a levioribus incipiatur, quo virtus aegri diſcat aſſueſcere.

CAPVT XII.

De Quartana.

Quartana, quia tertio quoque die repetit ſeu potius quarto, ita nuncupata eſt. Eſt autem quartana febris intermittens a melancholico humore putri generata, qui humor frigida et ſicca eſt temperatura, ac vini faeci ſimilis. Quod de exquiſita quartana intelligendum venit. Dictus enim humor eſt naturalis.

Quartana duplex.

Cauſae.

Quartana vero, quae non exquiſita eſt, fit ab alio humore non naturali, qui fit uſtione ſuperioris, vel bilis, vel pituitae interdum, a quo non per uſtionem tamen, (nam gravior affectus inde ſequeretur,) ſed per putredinem notha ſeu ſpuria efficitur. Etenim pituita ipſa craſſa multum conſiſtentia melancholici humoris naturam induit. Quare circuitus interdum quaternarios facit. Ex hac pituita in his regionibus fiunt quartanae quam plurimae, pueris, mulieribus, et aliis melancholicum nihil oſtendentibus: ſed candidis, pituitam vomentibus, et deiicientibus lentam et craſſam pituitam. Omnis autem humor craſſus, quodammodo eſt melancholicus. Ob id ab utroque fieri ſolet epilepſia. Ab eadem pituita in hypochondriis corrupta magis, aut etiam uſta, melancholia fit hypochondriaca dicta.

dicta. De eodem humore ſic alii. Fit melancholia ex aduſtione pituitae craſſae, quae dum a forti cauſa excitatur, vel ex uſtione incineratur, in humorem melancholicum tranſit. Id docet morborum commutatio. Febres erraticas et quotidianas, quae a materia craſſa fiunt in quartanas febres quotidie commutari experimur. Item ſcirrhi a pituita craſſa fiunt, et a melancholia, et in ſcirrhos melancholicos tranſmutantur. Nam in habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus. Quamvis ex aliorum recentiorum ſententia pituitoſus humor uſque adeo minime aſſari poſſit, ut ex eo atra bilis, et deinde quartana generetur. Bene autem caeteri humores. Proinde febrem quartanam non uno modo diſtinxerunt. Alia enim primum invadit: alia febres alias ſequitur. Et Arabes illam veram, hanc notham appellant. Haec aetati conſiſtenti magis eſt familiaris, illa declinanti aetati, qua ſanguis melancholicus colligitur, denſatur cutis, calor langueſcit, et putrefacto ſanguine melancholico quartanae excitantur. Arabes vero quinque conſtituunt quartanarum genera. Primum a melancholia naturali putreſcente. Reliqua quatuor a melancholia praeter naturam, quae quadruplex eſt, ſcilicet a quatuor humorum naturalium aduſtione. Sed ut ad exquiſitam revertamur, quae a melancholico ſucco oritur, eum humorem efficiunt natura corporis melancholica, aetas inclinans, autumnus ſuam ſervans naturam, id eſt inaequalis,

lis, nimirum veſpere, nocte, et mane frigidus ſiccus, die reliquo calidus ſiccus, et ver autumno ſimile, regio, coeli ſtatus, vitae conditio triſtis, victus ratio tota frigida, ſicca. Homo item ſplenicus, ſeu liene imbecillo, et tumido, vel natura, vel ex privato victu, cruditates multas gignente: et ventriculum, hepar, lienem pituita ac flatibus implent. Moeror etiam et timor magnus ex cauſa fere manifeſta, cauſis febris huius accenſetur. Cum autem haec ſine cauſa externa evidente adſunt, ſigna ſtatuunt. Quin ſi timor et moeror ſine cauſa manifeſta inceperint, et longo tempore perſeverarint, melancholia ſignificatur.

Signa. Quod ad ſigna, oſcitatio, pandiculatio, et moleſta quaedam corporis inaequalitas primum ſuboritur. Poſtea primis diebus invadit acceſſio cum parvo rigore, aut potius horrore ſeu frigefactione, qualis per gelu hybernum ſentitur. Sed in augmento univerſali rigor ita augetur, ut ab aegro ſentiatur contundens et confringens carnes, ut etiam in oſſibus pati laborem et quandam refrigerationem videatur. Horrorem ſtridor dentium comitari ſolet. Calor minus aeſtuans, minuſque fervens ac deurens quam in tertiana. Vnde nec ſitis multum urget, nec magna eſt inquietudo. Nonnulli tertianae calorem flammae: Quartanae vero calorem carboni ardenti comparant. Accenditur humor melancholicus paulatim veluti lapis aliquis, aut corpus ſimiliter frigidum ſiccum. Hoc ſignum et ſuperius

perius pendent ex natura humoris putredinem concipientis. Pulſus acceſſionis initio eſt velut intro retractus, ſine libero aſcenſu, ſimilis pulſuum decrepitorum, licet aeger ſit iuvenis: ex naturali enim ad tarditatem et raritatem eximie convertitur: eſtque admodum tardus et rarus. In augmento et ſtatu velox et frequens: ſervata tamen etiam aliqua tarditate et raritate, ut tertianae pulſu ſit et multo tardior, et rarior. Quin et poſt acceſſionem adhuc tardior, et rarior ſentitur. Atque unius motus in quartana inaequalitas, eius ſpeciem commonſtrat: quae cum omnium communis ſit, in hac tamen evidentiſſime deprehenditur. Hic enim multo velocior eſt arteria in principio et fine ſui motus, quam in medio curſu: quod in tertianis non ita habet. In his enim ſyſtole ita brevis eſt, ut in ea principium, medium, et finem diſtinguere non poſſis. Acceſſio quoad longitudinem, ſimilis eſt acceſſioni tertianae. Nonnunquam longior, cum ſcilicet exquiſita perſiſtit, nempe a frigidiore humore producta. Intermiſſio pura videtur, quandoquidem quicquid atrae bilis ſuccenſum fuerit, exhauritur, atque diſcutitur. Vrinae variae ſunt, tum colore, tum conſiſtentia, ſed crudae. Variae quidem propter varios humores, qui putreſcendo quartanam poſſunt gignere. Reliquorum enim humorum ab atra bile craſſior portio et faeculenta ſi putreſcat, propter tardiorem motum ignei caloris in huiuſmodi humo-

re pariet quartanam: ideoque febres longae et erraticae in quartanas ſolent deſinere: quia in illis diſcutitur tenuior portio, relinquitur magis faeculenta, quae novum incendium concipiens, parit nonnunquam ordinatum motum quartanae. Itaque quae a flava bile retorrida oritur quartana febris, flaviores habet urinas, quam quae a craſſo ſanguine denſo, crudae tamen ſunt omnes, ſive craſſae, ſive tenues. Paroxyſmus tres diei naturalis partes ſaepius occupat, non raro ultra viginti quatuor horas protenditur: prout humor craſſus eſt, et quietus, aut minus motus, et vires imbecillae, et ſenſus tactus partium, per quas putreſcens humor defertur, eſt obtuſior, et aegri corpus eſt denſum. Succedit his, qui morbo regio, et atrae bilis paſſionibus infeſtantur, quando ſcilicet billioſi humores ſuperabundantes diutius corpus obſederint, et putruerint. Quin et aegrotantis natura conſideranda, an ad atram bilem magis inclinet, num ſit autumnus, praeſensque aëris conſtitutio, qua ſcilicet quis febricitare coeperit, ſit inaequalis frigidave et ſicca, num aetas vigorem exceſſerit. Hoc enim tempore et ea aetate, melancholicus ſuccus dominatur. Sic vero et loci, et morborum ingruentium natura eſt inſpicienda. Videndum quoque an lien intumuerit, et num febres inordinatae praeceſſerint. Additur et genus vitae, ut ſi aeger exercet artem magni laboris, locoque calido et ſicco, exempli gratia ferrariam. Praeterea ſi

curis,

curis, moeroribus, vigiliis diuturnis conficiatur. Haec omnia bilem atram gignunt. Poſtremum ſignum eſt, quod haec febris per ſudores vacuetur, licet parcius quam tertiana, quod minime fit in quotidianis propter materiae viſcoſitatem. Sudor in declinatione mediocris, ſaepe in ipſa intermiſſione. An vero non exquiſita ſit quartana, nedum ex acceſſionis brevitate ſeu longitudine, ſed et aliis quoque indiciis percipi poterit: neque omnia aderunt exquiſitae quartanae commemorata indicia, ſed nonnulla deerunt, et aderunt alia quaedam alterius humoris cum atra bile permiſti.

Progno-ſtica.

Quartana, quae a ſucco melancholico naſcitur, melior et minus moleſta eſt, quam quae a bile aduſta, licet longior. Poſterior gravior eſt, et acutior. Quartana exquiſita rara eſt, frequentior multo ſpuria, quae fit ex atra bile, ſive ab aduſto humore. Quartana omnium febrium ſecuriſſima, facillima, et longiſſima eſt; neque vero ipſa tantum per ſe talis eſt, ſed etiam a magnis aliis vindicat morbis, ut ab epilepſia, et convulſionibus. Oportet item, quod ea genita ſit abſque lienis aut alterius viſceris affectu. Hae enim facile in hydropem tranſeunt. Et propter hepar inflammatum quartanarii ſunt coloris albicantis, toto corpore tumidi, et urinae ipſae valde rubrae, et ad contactum tumor hypochondrii, et hi magis difficulter ſpirant quam ſplenici, et ſubtuſſiunt, et poſtremum in hydropem in-

evitabilem labuntur. Vetus quartana niſi vere ſolvitur. Aeſtivae quartanae breves iudicantur, autumnales vero longae, quae hyemem attingunt. Quartana terminatur ſex menſibus, interdum tribus. Si excedit menſem ſextum vel ſeptimum, annua fit. Opprobrium medicorum dicitur. Producitur ob humorem contumaciorem. Conandum, ut brevi tempore ſolvatur, vel certe ut paroxyſmi breviores, et toleratu faciliores reddantur.

Victus ratio. Eius curatio inprimis in proba victus ratione conſiſtit contra vulgi opinionem, cui a nulla re abſtinendum eſſe perſuaſum eſt. Ea vero calefaciens et humectans eſſe debet, potius tamen humectans[1], quam calefaciens. Conveniunt enim humectantia, tum ratione materiae, tum ratione febris. Si immodice calefacias, craſſus humor craſſeſcit magis, et abſumpta portione tenui, illius quaſi faex contumaciſſima evadit. Quartana laborantes ſunt frigoris impatientiſſimi, et a frigidis maxime laeduntur. Victus autem non convenit tenuis, quoniam morbus chronicus eſt. Si tamen aeger corpulentus eſt et ſucculentus, tribus primis ſeptimanis, ſi victu tenui utatur, plurimum conducet. Deinde vero liberalius cibum ſumat. Sic enim natura in tenuis victus coctione minus occupata, facilius morbum ſuperabit. Ex dictis conſequens eſt elixa magis convenire, quam aſſa: quia illa humiditate aliena atque aquea humidiora ſunt. Abſtineant aegri a ſuilla carne, omnibuſque gluti-

glutinoſis, et lentis. Vitandae quoque bubulae, quia craſſae. Sed carnes hoedi et vituli conveniunt. Ex avibus eligantur, quae ſunt boni ſucci et non paluſtres, quod excrementis ſcateant, et craſſum humorem gignant, aegreque coquantur. Piſces ſaxatiles boni ſunt, qui carne ſunt molli atque friabili. Vvae paſſae plurimum conferunt propter humiditatem. In morbi progreſſu cibis attenuantibus utendum, ut capparibus, olivis, non in principio, ne his craſſa materia agitetur, et agitata magis obſtruat, febremque augeat. Tamen per initia *Galenus* concedit ſalſamenta ac ſinapi, ut humores lenti incidantur, craſſi tenuentur, et ſuperflua abſumatur humiditas, atque interpoſitis quibuſdam diebus dat electuarium diatrium pipereon, et dioſpoliticon: non quotidie, quia vehementius calefacerent. In hac febre cavenda ſunt, (ut iam diximus,) quae vehementer calefaciunt. Nam alioqui cruda adhuc materia inflammatur: atque inde febris peſſima oritur, fitque e ſimplici duplex, e duplici triplex, et interdum continua lethalis. Fugienda et quae flatulenta ſunt omnia. Potus ſit ptiſana vulgaris, vel aqua cocta adiecto cinnamomo, vel granis aliquot piperis, decem, vel duodecim. Potus ſit vinum album, tenue, et mediocriter calidum. Eiuſmodi enim vinum craſſitiem humoris melancholici tenuat, et caloris mediocritate corpus mediocriter calefacit humore melancholico refrigeratum. Coctionem adiuvat, et urinam provocat.

vocat. Nonnulli hydromel exhibent, quod valde placet. *Galenus* praebet piper cum aqua. Convenit enim non ratione febris, ſed cauſae antecedentis, nempe humoris melancholici et flatuoſi craſſitudinem ſolvit, et quae in praecordiis congeſta cruda ſunt, extenuat, et coquit. Cum aqua vero humectat, mediocriterque calefacit. Parum aquae bibatur ſeu in acceſſione, ſeu extra acceſſionem, metu hydropis. Sed corrigatur aqua tertia parte vini albi, vel eius loco vermiculi. Nonniſi quatuor horis, quinque, vel ſex ante acceſſionem bibitur, aut comeditur. Frictiones et ambulationes fiant ſine balneo, et opera conſueta per intermiſſionem obeat aeger, ſi brevis ſit acceſſio, minimeque violenta. Sed haec fiant minus, neque tam crebro tamque vehementer, quam per ſanitatem. Alioqui ſubeſſet obſtructionis periculum. Sed ſi moderata haec adhibeantur, idque inter acceſſiones et longe ab his excrementa vacuabunt, aliaque corpori commoda adferent. In eandem ſententiam plerique ſuadent, ut cum inſtat paroxyſmus, aeger corpus vehementer exerceat. Sic enim multo remiſſior futurus eſt horror. Exercitii vicem ſupplebit matutina frictio.

Medicamentorum ratio. Quod ad curationem per medicamenta, per principia morbi clementer agendum cum hac febre, tum praeparantibus, tum purgantibus. Initio enim ſubtilem trahet humorem relicto craſſo. Vnde huius contumacior fit materia.

Imo

Imo febris materia agitatur, non vacuatur, atque inde multa ſequuntur incommoda. Itaque corpus primum purgabis clyſtere, vel levi pharmaco, et caſſia, catholico, decocto foliorum ſenae, cum iis, quae lienem et humorem melancholicum reſpiciunt. Sint autem clyſteres mollientes, et aliquantulum acres. Purgata prima regione etiam per principia miſſio ſanguinis imperatur, ubi ſanguis vehementer abundat: alioqui non. Nam vacuatio haec corporis iam refrigerati, peneque ſanguine deſtituti incommodum auget. Sanguinem autem cognoſces redundare, ſi gracile corpus, ſi venae tumidae, ſi ſuppreſſa ſolemnis vacuatio fuerit. Et ſi ſanguis niger et craſſus, qualis in lienoſis, audacter mittendus eſt. Si flavus et tenuis, ſtatim ſupprimendus. Niger enim et craſſus febri materiam ſuppeditat. Itaque huius ſi magnam copiam extraxeris, natura reliquo humori coquendo ſuperior evadet, febremque breviorem reddet. Si tenuis et flavus appareat, ſtatim ſupprimendus eſt: quia eiuſmodi ſuccus inutilis non eſt: ſed craſſum et frigidum humorem tum ſua ſubſtantia, tum qualitate emendat. Sunt alii, qui per initia vetant ſanguinem mitti: ſed tantum concedunt morbi progreſſu, et apparentibus coctionis ſignis. Pertundi ſiniſtra poteſt utiliter baſilica, vel media: niſi ſuſpicio eſſet mali ſedem in iecore vel meſenterio potius, quam in liene eſſe. Arabes ſecant ſalvatellam, quam alii ſplenicam vocant, quae eſt inter digitum

gitum annularem, et auricularem; quaſi ea vena a liene maxime, qui in febre quartana affici ſolet, melancholicum humorem vacuet. Sed *Galenus* parvarum harum venarum ſectionem irridet. Salvatella tamen a quibuſdam aperitur, ubi viribus metuitur. Quin et huius ſectione multi dicuntur curati: quamvis contra rationem id ſit. Venae ſectio non confert, cum pituita exſuperat, cum aeger ſenex eſt vel puer, cum obeſo corpore, nec cum venae deliteſcunt. In quo falli non oportet, quia ſaepe turgent flatu. Confert, ſi plethora eſt, aut ſuppreſſa vacuatio, cum aſſata bilis, vel melancholicus humor multus cauſa eſt. Commode illa initio quidem ſic fit: ſed commodius quando morbus proceſſit ad curationem, eductione humoris quartanam facientis aliqua ex parte edomiti facta. Et quanquam quidam fieri iubent hora paroxyſmi, tamen die praecedente, vel horis aliquot ante ipſum ſecurius perfici poſſet. Poſtea materia febrilis coquenda eſt oxymelite ſimplici, ſyrupo de ſcolopendria, de adiantho, de lupulo, de fumo terrae, his additis, quae humoris acrimoniam frangunt, ut ſunt ſyrupus violatus, de pomis, de bugloſſa. Apparentibus vero coctionis ſignis, vehementiora ſunt imperanda, ut oxymel ſcilliticum, de bizantiis: vel apozemata, et melicrata parantur. Quamvis autem melancholia ab acetoſis fermentetur, ideoque putent nonnulli acetoſa hic non convenire, oxymel tamen plus

plus prodeſt humorem craſſum tenuando et lentum incidendo, quam fermentando noceat. Alii affirmant acetum degenerare in humorem melancholicum. Poſtea purgantia praeſcribenda ſunt, quae non modo communes materias in ventriculo, inteſtinis, et primis venis exiſtentes, ſed et propriam febris materiam vacuent. Quae autem melancholicum ſuccum purgant, nota ſunt medicamenta. Vehementia quidem hic non conveniunt, ut quae nimis calefaciunt, et ex ſimplici duplicem, triplicem, aut continuam quartanam excitare poſſint, ut dictum iam ſatis eſt, ſed magis verenda eſt inanis et noxia irritatio in eadem cruda et craſſiore. Helleborus et alia fortiora, quae admiſit antiquitas, hic reiicienda ſunt. Et in ſtatu quieſcere ſatius eſt, quam vehementioribus ſaltem pharmacis uti, quibus humor calidior tenuiorque magis excandeſcat, et ſymptomata augeantur. Medicamenta autem quidam volunt propinari ipſo acceſſionis die quatuor aut ſex horis ante acceſſionem. Eo enim tempore natura commota facilius vacuabitur. Alii commodiorem purgandi diem eſſe contendunt, qui praecedit acceſſionem, propter eandem cauſam, quia ſcilicet materia tum moveri incipiat. Vtendum autem dictis praeparantibus et purgantibus per intervalla, a clementioribus ad valentiora progrediendo. *Galenus* vomitoria exhibebat die acceſſionem praecedente. Sequenti vero die propinabat ſuccum vel cremo-

rem

rem, id eſt decoctum abſinthii. Deinde duabus ante acceſſionem horis dabat aliquid theriaces. Arabes initio paroxyſmi vomitorium imperant, quod tum materia commota paroxyſmo facilius vacuetur. Vacuata porro magna ex parte materia, et apparentibus coctionis ſignis danda eſt theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina, et ſimiles antidoti, quae alioqui ſua caliditate febrem augerent, materiamque crudam inflammarent. Febres quartanae, quae uſu theriaces ante morbi coctionem magis ſaeviunt et excandeſcunt, ſpuriae ſunt ex aduſtis humoribus natae: quibus admodum calefacientia nocent non tantum ab initio et in augmento, ſed multo etiam magis in ſtatu. De his ſic quidam meminerunt: theriaca, confectio alkermes, confectio de hyacintho conveniunt quartanae, ea lege, ut iſta ſiccandi vi pollentia humectantibus corrigantur. Caeterum in declinatione febris balnea probantur a quibuſdam, a quibus tenuata materia vacuatur per ſudorem. *Galenus* tamen ea reiicit, niſi conſuetudini tribuatur aliquid. Item apparentibus ſignis coctionis, et corpore diligenter vacuato, urinae et ſudores moveri poſſunt. Vrinae, non ut lien exoneretur, ſed venae et hepar. Sudores, ut quod ſub cute eſt diſcutiatur. Hypochondria, et medius venter inferior humectandus eſt, emolliendus, et inibi, quae obſtructa ſunt expedienda. Et ad viſcera confirmanda uſurpantur, quae capitibus de hepatis et lienis affectibus

bus fomenta, linimenta, unguenta traduntur. Prodeſt etiam haemorrhoidas excitare. In principio vero acceſſionis cum rigor prehendit, plura integumenta et lateres calidi perfuſi vino tenui odorifero, calidi ad plantas pedum et volas manuum apponantur, et ubi pandiculationes et oſcitationes fieri incipiunt, inungenda eſt ſpina dorſi, ſecundum longitudinem ex oleis liliorum, anethino, chamaemelino, abſinthii, de cucumere agreſti, in quo roſmarinus coxerit, ſcorpionum, de abrotano, rutaceo, nucum, de piperibus, quibus miſceri poteſt aqua vitae, unguentum aregum, martiatum, et alia dicta capite de paralyſi. Sic praeſcinditur cauſa paralyſis, quae aliquando quaternariis accidit: deinde rigor antevertitur. Adduntur et ſemina cumini, apii, rutae, cinnamomum, piper. His unctionibus non modo ſpinam, ſed et ſcapulas, et brachia veteres inungebant. Experientia ſaepe probatum eſt, cor leporis panno byſſino involutum et collo ſuſpenſum ad acceſſionem declinandam, aut certe minuendam plurimum valere. Potus et ſomnus prohibeantur uſque ad declinationem paroxyſmi. Si a potu abſtinere nequeant, bibant aquam ſaccharatam, aquam hordei, aut cum illarum altera miſceatur conditum ſequens. ℞. *Conſervae bugloſſi, borraginis ana* ℥j. *pulveris electuarii laetificantis* ʒß. *margaritarum ſplendidarum* ℈j. *cum foliis auri et ſaccharo fiat conditum.* Sub finem acceſſionis, vel etiam vigente acceſſione, ſudores et urinas movere

 opor-

oportet melicrato ex calamento, mulſa, in qua anethum, ruta, et ſimilia coxerint. Quin et ſunt, qui praeſcribunt guaiaci decoctum. Sed in eum uſum fortaſſe magis decoctum radicis chinae conveniret. Non videntur autem movendi ſudores per principium univerſale febris. Verendum enim cum materia craſſior ſit, ne augeatur obſtructio. Sed in declinatione moveri poſſunt, materia enim tunc temporis tenuata facile in ſudores convertitur. Si tamen natura in declinatione primorum paroxyſmorum eam partem febrilis materiae, quae acceſſionem facit per ſudores diſſipet, ſudores illi negligendi non ſunt, ſed operimentis diligenter evocandi.

CAPVT XIII.

De quintanis, ſextanis, nonanis, et conſimilibus febribus.

An hae febres exiſtant, etiam apud medicinae proceres controverſum eſt. Scribit enim *Rhaſius* ſe vidiſſe febres, quae non tantum quinto, ſeptimo, nono, ſed etiam decimo quinto quoque die, et ſemel quoque in menſe invadant: nec propterea novum humoris genus inducendum, quia a craſſa admodum pituita et melancholico humore circuitus ultra quartam produci poſſunt, ut iis diebus paroxyſmi recurrant. Et *Antipater Sidonius*, poëta apud Plinium, omnibus annis uno die tantum,

tantum, ut natali febre corripiebatur, qua conſumptus eſt in longa ſenecta. Quaſi annua, vel anniverſaria dici poſſit. *Hippocrates* etiam in epidemiis ſcripſit quaſdam febres eſſe quintanas, eaſque peſſimas, ut quae alias ante tabem fiant, alias tabidis ſuperveniant, et interficiant. Saepe enim erraticis ſuccedunt quartanae, et his quintanae, et quintanis hecticae. Idem ſcribit ſeptanas longas eſſe: verum non lethales. Praeterea nonanas caeteris longiores, ſed non lethales eſſe. *Galenus* vero non putat haec eſſe Hippocratis, ſed alterius cuiuſdam: ſcribitque ſe nullas vidiſſe periodos ultra quaternarium. Agnoſcit tamen, ut a praecedente febre ſemen aliquod febris relinquatur, neque vitae iuſta ratio obſervetur, atque inde fieri, ut vel ſeptimo,' vel nono, ſexto, quinto die repetat febris. Verum non protinus quintana vel ſeptana febris eſt. Quod ſi in ratione vitae nil peccaretur, et fierent eiuſmodi periodi, certa quintana, ſextana, et nonana febris eſſet. Sed ſi *Rhaſii* vera eſt ſententia, idem de bile quoque dictum oportet, et omnis humoris ad motum certis diebus ineundum proprietas tollenda eſt. Porro *Galenus* inquit, ſi eſſet ſextana febris, eſſet ſextus humor: ſi eſſet nonana, nonus. Sed reſponderi poteſt unum eundemque humorem gignere quartanam, quintanam, ſextanam, ſeptanam, nonanam, prout paucitate vel craſſitie differt.

Cauſa. Materia, quae ſuapte natura caeteris rarius et tardius accenditur, harum febrium eſt excitatrix et fomes.

Notae. Ergo iiſdem notis deprehendetur, quibus legitima quartana, ſed obſcurioribus, hoc excepto, quod non aequali intermiſſione recurrat. Sed id non eſt de febris eſſentia, et id omnium maxime errorem inducit. Revera hae febres ſunt rariſſimae, et ſi occurrunt, eandem quam quartana curationem poſtulant. Eo facilior eſt purgatio, quo plures dies febris intermittit. Nam licet per eos egregie et purgare, et alterare, naturamque robuſtiorem efficere.

CAPVT XIV.

De Febre hectica.

Febres hecticae. Febres ſcheticae. Febres hecticae, et ſcheticae opponuntur inter ſe. Hecticae generatim dicuntur omnes febres ſolutu difficiles, ſive ſint pituitoſae, ſive melancholicae, ſive bilioſae: ſicut ſcheticae, quae facile diſcutiuntur. Speciatim autem hecticae appellantur, quae et putridae, et diariae opponuntur.

῞Εξις. Quod ad nominis rationem attinet, ut ἕξις, quae qualitatis ſpecies eſt, aegre ſeparatur a ſubiecto, ſic hectica curatu difficilis eſt. Vel hectica dicitur, quia in habitu corporis, quem ἕξιν vocant, conſiſtit. Eſt autem ἕξις propria cuiuſque κατασκευή, et ſolida ſubſtantia.

Itaque

Itaque hectica febris, calor eſt praeter naturam in ſolidis partibus accenſus.

Porro hectica triplex eſt, hectica tantum, hectica maraſmodes, et hectica harum media. *Hecticae ſpecies.* Hectica tantum in humore inſito et naturali corporis cordis adhuc manente accenſa eſt. Cognitu quidem difficilis, ſed curatu facilis. Hectica vero maraſmodes in corpore cordis plane ſiccato, humidoque primigenio omnino deſtituto accenſa eſt, in eaque ſic cor afficitur, ut ellychnium in lucerna valde crematum. Haec facile cognoſcitur, ſed difficulter, aut potius nunquam curatur, quia humidum primigenium nunquam reſtauratur. Tertia inter illas media, cum humidum primigenium aliqua ex parte conſumptum eſt: ſed ſatis adhuc magna quantitate remanet, habetque magnam latitudinem in ratione maioris et minoris ſitam. Ita nunc exquiſite inter has media, nunc hecticae tantum, nunc hecticae maraſmodi propinquior. Sic igitur ex varia humidi primigenii conſumptione diſtinguendae. Has ſpecies alii ſic exponunt. Prima eſt cum inſitum humorem calor praeter naturam iam obſedit. Secunda, ubi carnoſum genus occupavit, et inſitum humorem depaſcitur. Tertia, ubi vere ſolidis partibus inhaeſit. Ab aliis triplex hecticae differentia ſtatuitur pro magnitudinis et graduum diverſitate, cum tamen unicus ſit morbus, et diverſa tempora. Nempe principium eſt, quando humiditas, ros appellata, conflagrat. Augmentum, cum id acciderit glutini,

vel cambio. Status, quando humidum radicale uſtionem patitur. Febris autem hecticae eſſentia ut rectius intelligatur, quid differat a maraſmo videndum.

Maraſmus. Maraſmus eſt interitus rei viventis ex ſiccitate: hicque duplex eſt. Vnus ſimplex, cum ſiccitas immodice ſuperat. Alter compoſitus, iſque duplex; unus quidem calidus, qui nihil aliud eſt, quam hectica maraſmodes, ſeu tabes torrida. Alter frigidus, qui rurſus duplex eſt: unus quidem ſenectus ipſa eſt naturalis, cum aetatis decurſu ſine dolore, ſine febre corpus ſenſim refrigeratur, et ſicceſcit: alter ſenectus ex morbo dicitur, corde ſcilicet ipſo exſiccato ſimulque refrigerato, ut cum pueri incidunt in tabem ex lumbricis, aut alius quiſpiam ex hydrope, ſucceditque tum per ſe, et ſponte ſua: quia febrilis calor humorem nativum conſumpſit: tum immodico refrigerantium uſu. Ex quo inferas hecticam non ſemper eſſe cum ſiccitate, maraſmo, vel tabe. Cum enim in nobis quatuor ſint ſiccitates, quarum una eſt partium, quae vere ſolidae appellantur, membranoſae inquam ac fibroſae ſubſtantiae: altera adipoſae, et carnoſae: tertia cum propria humiditas, unde partes nutriuntur, omnino eſt conſumpta, diverſa ab iis: et quarta eſt ſiccitas, quae in propriis cuiuſque particulae exilibus arteriis veniſque conſiſtit, quae etiam ex ſanguinis penuria provenit: (nam venae ſucco ſunt inanitae) hic ſuccus, qui in dictis exilibus continetur venis ac arteriis,

riis, de propria partium ſolidarum ſubſtantia non eſt. Quocirca etſi in febre hectica exſiccetur quandoque, ea tamen ſiccitati coniunctam eſſe non aſſerimus, neque idem ſuccus inter humiditates ſecundas numerari debet, ut quibuſdam falſo viſum eſt, cum adhuc ſanguis ſit, et intra vaſa contineatur. De reliquis igitur ſiccitatibus dicimus, febrem hecticam eſſe cum ſiccitate coniunctam. Porro hecticae aliae incipiunt a corde primum calefacto, quae verae ſunt et primariae hecticae: aliae in quavis parte primum conſiſtunt, ut in ventriculo, hepate, minus frequenter in meſenterio, colo, et ieiuno. Interdum etiam in utero, et renibus. In ſepto tranſverſo maraſmum ſe nunquam vidiſſe ſcripſit *Galenus*. De his ſic alii: Febres hecticae alios affectus ſequuntur, febrem ephemeram, ardentem, ulcus pulmonis, inflammationem partium nutritioni ſervientium; unde atrophia contingit: aut ipſum cor in conſenſum trahitur. Aliae primum ac per ſe ſubſtantiam ipſius cordis invadunt, ut lebes igni ſuperpoſitus prior caleſit, quam aqua. Credibilius autem eſt, hecticas ſaepius per deuteropatheian, quam per protopatheian evenire. Vt ut eveniant, primum humor aquoſus ipſius cordis flagrare incipit, deinde carnoſa ſubſtantia, denique ipſum humidum primigenium.

Hectices cauſae.

Hecticae, cum per ſe incipiunt, eaſdem cauſas habent, quas ephemerae, ſed vehementiores. Hecticas enim movent ſtatim, nimirum inflammatis partibus ſolidis. Cum non

incipiunt primum, nec per ſe, cauſae ſunt affectus, qui vel praeceſſerunt, vel adhuc permanent, qui cor in conſenſum adduxerunt. His conſentiunt et ſequentia. Hectica fit ab evidentibus cauſis, ut iracundia, moerore, labore, vigiliis, inediis. Eſt et altera ſpecies hecticae, quae ſuccedit febribus acutis, et ardentibus male curatis, nec ut decet refrigeratis. Tertia fit ex partis cuiuſpiam affectione, (de qua iam paulo ante) ut ex pulmonis et thoracis affectibus, ex phthiſi, empyemate, diuturna inflammatione hepatis, ventriculi, ſtomachi, meſaraei, ieiuni, coli, renum, veſicae: imo et inteſtinis aliis per dyſenteriam, lienteriam, aut diarrhoeam diuturnam inflammatis, maxime ſi purulenta inflammatio evadat. Quin et ex omnium partium morbis fit hectica febris, ex quibus alimentum vel non retentum, vel male coctum, vel vitiatum partes ſolidas non humectat: quae propterea alimento deſtitutae, et calorem febrilem, et acriorem concipientes, reſiccantur et incaleſcunt. Ac quidam ſentiunt febrem hanc non proprie cenſeri hecticam, ſed ſymptomaticam, eamque lentam. Caeterum neque hoc, neque praecedens genus in ſimplici genere hecticae continetur. Sed utrumque ex putredine ortum eſt, quam adhuc redolet, et in his fiunt excandeſcentiae etiam ſine cibo et inaequalitates, et crebri horrores, praeſertim cum purulenta collectio eſt. Itaque omnis hectica ex putrida febre orta, putredinis particeps eſt. Ad quaeſtionem

ſtionem igitur, an hectica febris fiat incipiendo,„ reſpondent fieri cum febris eſt potentiſſima, quae in partibus ſolidis reſiſtentibus calorem imprimit et velut figit, non aliter, quam fulmen illaeſa crumena argentum liquat. Adiuvat et ſolidarum partium exſiccatio magna, atque ad recipiendum calorem impreſſio.

Hecticae ſigna communia, quae et eadem primam hecticae ſpeciem demonſtrant, pulſus debilis, parvus, propter intemperiem et imbecillitatem cordis frequens. Frequentia parvitas compenſatur. Calor mitior. Immorante tamen manu, acer, erodens, mordax. Arteriae circumſtantibus partibus calidiores. Vt enim cor reliquis partibus calidius eſt, ita arteriae externae e corde profectae, reliquis partibus externis ſunt calidiores. Allato cibo accenditur calor, non aliter atque in calce, dum liquor ſuperinfunditur. Pulſus crebrior ac celerior evadit. Cibo confecto febris in priſtinam aequalitatem redit. Quod accidit, quia humida eſt ſubſtantia, ex qua arida caliditas velut nutriri videtur. Vt enim calci accidit, quod debilem obtinet calorem, priuſquam aqua perfundatur, ſic per hecticas febres aſſumpto cibo partes ſolidae magis ignitae evadunt, quo fit, ut contingentes exterius aegrum, multo calidiorem perſentiant. In febre hectica calor non ſentitur a febricitante, quia corpus non calefit, ſed iam calefactum eſt: ſeu quia aequalis eſt intemperies. Magna eſt virium imbecillitas cum languore. Calor maior *Signa.*

 ior

ior eſt in volis manuum ac plantis pedum manifeſtior, quia illic externae venae ſunt, et magis nudae. Et proclivior motus eſt caloris. Si forte calor ſentiatur, et febrem ſe pati aeger intelligat, alius ſubeſt affectus, nempe febris in humore conſiſtens, aut viſceris alicuius phlegmone. Secundae ſpeciei ſigna praeter dicta. Primum corpus manifeſte liqueſcit et abſumitur, cum in ſuperiori obſcura eſſet conſumptio. Vrinae pinguedo telis aranearum ſimilis ſupernatat, cutis non rugoſa, et mollis, ſed arida ſqualidave exiſtit, pulſus quam in ſuperiori debilior et minor, ut parvitas frequentia compenſetur. Tertiae ſigna propria praeter ſuperiora. Prae ſiccitate oculi ſunt admodum concavi, et prominent, quae circiter oſſa ſunt. Aridae palpebrae vix attolli poſſunt, atque ut dormienti connivent. Dormiendi eſt impotentia. Collapſa tempora, et ſumme cava, quod eorum caro abſumpta ſit. Frons dura, arida; facies ſqualida et plumbea: cuius vividus color periit. Venter inanis, depreſſus, contractus. Reliquum corpus ita aridum eſt, ut praeter oſſa membranis et cute obducta, et quaſi praeter σκελετὸν nihil eſſe videatur. Fere etiam pediculorum per hunc morbum moleſta copia eſt. In his febribus ab urinis nullum ſumitur ſignum, ſive ex ſubſtantia, ſive ex colore aut contentis capiatur, quia hic humores intra vaſa contenti non afficiantur, ſed partes ſolidae. Et pingue quod ſuper urinam araneorum ſpeciem referens

rens natat, in aliis colliquantibus febribus percipitur, ardentiſſimis, et malignis. In hecticis autem quod colliquatur, ſemper vaporis vice digeritur, idque parum eſt. Et in hectica peſtilenti, in qua urina eſt conturbata, vel aquoſior ac tenuior, conſideratur urina febri peſtilenti, quae etiam hectica ſit, conveniens: vel etiam in qua quaedam ſublivida quodammodo ſunt. Fugiunt et alia, quae aranearum latas telas referunt in modum lanae congeſtae.

Prognoſtica. Hecticam iam confirmatam curatu impoſſibilem eſſe praediximus. Quae ab ira, moerore, et ſimilibus cauſis incipit, diariae ſimilis eſt. Sed acceſſionem poſt viginti quatuor horas ad integritatem non finit. Imo uſque ad ſecundum diem ac etiam tertium, ſine tertianae acceſſione, extenditur, multo quam diaria ſiccior et ſqualidior. Quae febres ardentes, vel prorogatas, vel male curatas ſequitur, principium cum ardentis temporibus confuſum habet: in eaque humor cordis iam conſumptus eſt. Quae alicuius partis ſequitur inflammationem, propriis illius affectus ſignis dignoſcitur. Si haec febris habet coniuncta ſymptomata, ut putredinem, inflammationem, ſyncopen, ea curationem interturbant. Et ſi eſt ſymptomatica, curetur malum, cuius eſt ſymptoma. Eſt ſimplex in corpore affectus, ut in diariis, quia cauſa deſiit, nec amplius febres hecticae fiunt: ſed factae iam ſunt.

Quare

Curatio per victus rationem.

Quare ea febris nec phlebotomia, nec purgatione opus habet. Neque hic eſt redundantia, neque humorum vitium. Vnicus ſcopus eſt, ut refrigeres et humectes partim victus ratione, partim medicamentis: cavendum, ne partes exſiccatae magis exficcentur: imo quod exhauſtum eſt, reſarciri volunt. Audaciores eſſe debemus in humectando, quam in refrigerando. Propterea huius febris maximum remedium eſt victus humectans. Aër qui inſpiratur alteratus praecipue utilis eſt cordi primum affecto, quemadmodum ubi ventriculus aut iecur primum afficitur, cibus et potus magis utiles ſunt. Quare ſi temperatus eſt aër, alterari non debet. Si calidior, ut aeſtate, refrigeretur. Hyeme iam frigidior, leviter alteretur, non tam igne e prunis, quam levi flamma, aut vapore aquae calidae. Alimentum ob ariditatem et frigiditatem in tabidis non attrahitur. Quare promptitudo materiae ſupplere debet. Ea tractu ſunt facilia, quae tenuioribus partibus conſtant: ſuntque natura calida, quae difficulter nutriunt, cum alimentum debeat eſſe craſſum et lentum: et quod diu permaneat, et non diffletur. Quare dandum eſt, quod in mediocritate conſiſtens utrumque praeſtare poſſit. Inter herbas lactuca, ſcariola, portulaca, bugloſſum, malvae omnes, ſpinacia, beta, caules, et alia nitroſa ad ſubducendam alvum, et tum dantur cum iure pingui. Inter fructus utilia ſunt pruna, licet flatulenta. Gignunt enim ſanguinem frigidum:

dum: et quemadmodum ſervant flatulentam ſubſtantiam uſque ad tertiam coctionem, ſic non minus refrigerandi vim obtinent. Dulcia gratiora ſunt, acida magis refrigerant. Idem iudicium de granatis. Pyra meliora ſunt, minus dura, et quae minus adſtringunt. Paſſulae non ſunt inſalubres, ficus raro comedendae, quia pravum ſuccum generant. Pruna dulcia, ceraſa tam recentia quam condita, refrigerando corporis habitui conducunt, ſi alios cibos praecedunt, nec aliis commiſceantur: alioqui facile corrumpuntur. Nocent nuces, amygdalae, denique omnes fructus duri et pingues, omniaque, quae facile inflammantur, ut butyrum, oleum. Proſunt plurimum carnium coctu facilium laudabilemque ſuccum gignentium decocta, cum herbis hactenus dictis alterata, et cum hordeo mundato, colatitia, conſumpta, expreſſa. Ipſae etiam carnes, quae tardius quidem nutriunt, licet diutius. A piſcibus ſalſis, pinguibus, duris, teſtaceis abſtinendum. Alii ſunt ex uſu, quia ſuccum frigidum humidum gignunt. Sed omnium optimi ſunt ſaxatiles. Nec contemnendi, qui viſcida carne conſtant, ut anguillae in aqua pura captae, et optime praeparatae. Laudantur inter teſtacea cancri fluviatiles. Non ſunt autem aſtaci noſtri. Nam *Ariſtoteles* ſcripſit cancros carere cauda. Aſtaci vituperantur, quia carne dura ſunt. Teſtudines nemorales plurimum commendantur. Quae degunt in aquis, ſervandae ſunt, ut ex-

cre-

crementitiam deponant humiditatem. Ranarum coxae non ſunt inſalubres, et ius earum optimum eſt, ſi coquantur cum gallina, vel capo. Quidam commendant decoctum cochlearum, ſed ſuccum melancholicum gignunt. Quare ab iis abſtinendum. Scribunt tamen quidam, ſe earum utilitatem experientia comprobaſſe, et vt viſcoſa ſubſtantia tollatur, coquendas eſſe cum foeniculo. Quod ad uſum lactis pertinet, inter omnia lactis genera inprimis eligendum muliebre (tanquam naturae magis cognatum,) ubi nutriendum quam alterandum magis eſt. Quando vero alterandum potius, quam nutriendum, aſininum omnium humidiſſimum convenientius eſt. Ad nutriendum etiam valet caprillum, vel vaccinum, butyro, quod prompte inflammatur, detracto. Sugatur e mamma, vel recens mulctum bibatur. Periculum fiat menſurae lactis, datis primum unciis duabus, pluribus, ſi non corrumpatur, augeatur. Vel iuxta alios, primo die detur ad quartarium unum ita augendo, donec ad unciarum octo menſuram perventum ſit. Quam integrum menſem continuare fuerit ex uſu. Exhibetur mane ſaltem horis quatuor ante prandium. Noſcitur, an corrumpatur, ex ructu praeſertim nidoroſo, ſi lac videatur aſſatum. Item ex pulſu, ſi debilior, tardior, languidior, et inaequalis fiat. Contra ſi lac corruptum ſit, maiorem et velociorem pulſum fieri neceſſe eſt. Si ructus nidoroſus eſt, poterit aliquid aquae incoqui cum lacte. Si acidus,

dus, momentum mellis, aut ſacchari miſceatur. *Galenus*, ne lac corrumpatur aut cogatur, tantillum mellis miſcet, aut ſalis, quo veſcimur. Hordeata plurimum commendantur potiſſimum cum paucis amygdalis, hiſque recentibus: alioqui cito inflammantur. In his ad nutriendum diſſolve vitellos ovorum, ad refrigerandum incoque ſemen portulacae, lactucae, et ſimilium, ut papaveris: et ſi a ſyncope metus eſt, adde vinum granatorum, ſemen acetoſae, cardui, citri. Mel hecticis febribus inimicum eſt: imo et mulſa, quia protinus in bilem convertitur, et ſicciores, acrioriſque caloris febres facit. Rurſum alimenta interdum conveniunt liquidiora: interdum ſolidiora. Liquidiora, cum tractrix partium facultas imbecillior eſt: et idcirco celerius humectare et nutrire oportebit. Solidiora, cum illa robuſtiore facta diutius et plenius nutriendum erit. Cremor ptiſanae, avenatum, carnes iuniorum animalium, ſuccus expreſſus armi arietini, marcipanes, alimenta ſunt, quae offeruntur. Potus autem ſit aqua hordei, aut vinum granatorum, vinum album oligophorum, aut rubrum plurimum dilutum: potiſſimum ubi a ſyncope metus eſt. Si alvus ſubſtiterit, clyſteres ſint refrigerantes et humectantes, ſuoque loco nutrientes: ut ex decocto capitis arietini, vel aliarum carnium iuſculo.

Et quoniam in reliqua curatione ſcopus eſt alteratio potius, quam vacuatio, ut iam attigimus, *Curatio per medicamenta.*

gimus, medicamenta ad refrigerandum et humectandum aſſumenda ſunt, ſyrupus violatus, iuiubinus, nenupharis, acetoſus, qui inter paſtus dabuntur cum ptiſana, vel aqua hordei, vel iuleporum modo, cum aqua roſarum, violarum, bugloſſi: ſyrupus reſumptivus, electuarium diarrhodon, diamargariton, triaſantalinum. Condita etiam fiant ex conſervis et pulveribus refrigerantibus. Praeſcribitur et maſſa panis ex amygdalis, quatuor ſeminibus frigidis. Extrinſecus admoventur epithemata ſupra cor et hepar ex aquis bugloſſae, lactucae, violarum, acetoſae, roſarum, nymphaeae, portulacae, cum tantillo vini albi. Pro pectore laudant quidam etiam epithema ex decocto hordei, quatuor ſeminum frigidorum, florum violarum, cum unciis tribus olei violati pro libra una decoctionis. Inunctiones fiunt in dorſo, et pectore. In dorſo quidem ex frigidis, et quodammodo adſtringentibus. Vehementer enim adſtringentia, praeterquam quod non humectant, etiam ſuam frigiditatem in altum demittere non valent, quia cutem cogunt et coarctant. Supra pectus ex refrigerantibus et modice relaxantibus: quia pars propter reſpirationem laxanda eſt, ut ex oleo violato, unguento reſumptivo. Nonnulli pectus et hypochondria refrigerante caerato illiniunt. Sed cavendum, ne nimium refrigeres. Nimium enim refrigerantium uſum dyſpnoea conſequitur. Caeratum refrigerans *Galenus* utiliter hypochondrio

drio dextro adhibet, cum hic focus eſt. Balnea quomodo ſint adminiſtranda docet *Galenus*. Veteres tria ſolaria habebant, ſeu tres balnei partes. Eum apparatum quia non habemus, eodem balneo conſequemur. Nempe primum aqua moderate calida ſit ad aperiendos poros ſine ſudoris eruptione. Deinde tepida fiat, ut corpus humectetur. Deinde frigida ſit, ut corpus roboretur, impediaturque ſubſtantiae diſſipatio. Balneum probatur incoctis refrigerantibus et humectantibus. Mora ſit pro virium ratione. Probatur tamen ſic, ut nulla ſit cruditas, nullus tumor, nulla obſtructio, nulla putredo. Inunctio fit a balneo, (ut ne quid exhalet nimium) ex oleo violato, nenupharino, amygdalino dulci, adhibito aliquando butyro. Caetera ex capite de Phthiſi repetenda ſunt. Si hectica erit ſiccitati coniuncta, quaecunque fuerit ſolidarum partium ſubſtantia exſiccata, humectantis nutrimenti ope replere oportet.

CAPVT XV.

De Semitertiana.

Hactenus de febribus ſimplicibus. Compoſitae ſunt, quando vel eaedem, vel differentes genere, aut ſpecie, invicem concurrunt. Illud vero bifariam accidit. Aut enim ἐπιπλοκὴν patiuntur, id eſt complicationem, aut κρᾶσιν, id eſt mixtionem. Ἐπιπλοκὴν, quando horis diverſis compoſitae febres invadunt: ut ſingulae diſtingui poſſint. Κρᾶσιν, confuſionem ſeu compoſitionem, quae minime aut vix diſcerni poſſit. Simul enim incipiunt, et deſinunt. Quoniam vero inter febrium compoſitarum genera frequentior eſt hemitritaeus, ſeu ſemitertiana: de ea duntaxat hic agemus, ut ſit inſtar exempli febris compoſitae, et ad eius ſimilitudinem febres aliae compoſitae curentur, praeſertim ſi ex putredine ortum habeant.

Nominis etymon. Hemitritaeus propter nomen inditum ad tertianam refertur. Sed propter pituitam, quae plus pollet, quotidianae annumeratur. Dimidio ſui tertiana eſt. Videtur tamen inproprium vocabulum. Si quidem illis, quae

quae integram non ſunt conſecuta abſolutionem, dimidii attribuimus vocabulum.

At ſemitertiana tantum abeſt ut dimidia ſit, ut longe etiam ſit tertiana deterior, ac potius huius illa, quam haec illius eſſe videatur dimidia. Ex quotidiana continua et tertiana intermittente tota eius natura confuſa, dimidiam partem utramque harum febrium retinet. Quare non abs re id nominis eſt illi impoſitum. Sic ſemiaſinus, ſemimortuus, ſemivocalis dicitur. Et cum compoſita ſit, impoſſibile eſt unam et eandem ſimplicem continuam et intermittentem ſimul eſſe. Quod non ſit ex duabus continuis, patet, quia non eſſet horrifera. Quanquam appellavit *Hippocrates* has febres horrificas, non quod initio acceſſionis, ſed quoniam per totam prope acceſſionem horroris ſymptoma producatur. Ex duabus intermittentibus non fit. Illae enim deſinerent aliquando in infebricitationem: quare non eſſet continua. Itaque ex continua et intermittente fieri neceſſario ſequitur.

Semitertiana nec ex duabus continuis, nec ex duabus intermittentibus componitur.

Hemitritaeus vero ſeu ſemitertiana duplex eſt. Exquiſita, cum aequaliter bilis et pituita miſcentur ſimul. Non exquiſita, cum impar mixtionis eſt modus, ut ex ſignis alterutrius vincentis coniici poteſt. Proinde ſunt hemitritaei non exquiſiti duae ſpecies, in quarum altera bilis ſuperat pituitam,

Semitertiana duplex.

tuitam, atque apparent ſymptomata febris bilioſae maiora quam pituitoſae: in altera vincit pituita bilem, et apparent ſymptomata pituitoſae maiora. Quod ſi aequis portionibus miſceantur, ut in exquiſito hemitritaeo, evenit ut bilis celerius moveatur, et citius ad vigorem pervenire contendat: pituita tamen tardius moveatur, et calorem concipiat, et acceſſio horrores multos habeat.

Cauſa. Cauſa igitur hemitritaei eſt putreſcens pituita putrefactae bili admiſta.

Signa. Signa quoque miſta ſunt. Conſtat enim, tertianam cum rigore invadere: Quotidianam cum refrigeratione extremitatum. Quare quae ex ambarum mixtura conſtat, horrorem inducit, qui rigore quidem minor eſt, maior autem ac vehementior refrigeratione, adeoque iis confuſis neutrum vere eminet. Sed ubi tertiana praepollet, magis horrifica febris efficitur, et rigoris etiam nonnihil in progreſſu acceſſionis aſſumit, adeſtque omnino calor maior, et ardentior: et bilis vel vomitu, vel deiectione pellitur, aut humidus vapor exhalat. Quando altera pituitoſa ſuperat, perfrictiones quidem ſumma exercent: pauci vero horrores, neque tamen ſitis, neque ardor in iis affligit. Quum pares magnitudine ſunt tertiana intermittens et quotidiana continua, inſultus quidem acceſſionis cum horrore accidit.

Semi-

Semitertiana periculum minatur, ut quae non ſolum ſtomachum et neruoſam eius partem attingat, et ſummatim media, ſed etiam lethargicas animi delationes, attonitaſque vigilias invehat. Interim et ad ſyncopen uſque corpus deferat: linguam valde ſiccet, animae defectum efficiat, vehementer ea, quae in alto ſunt, commovens. In univerſum typus hic ferus eſt, et periculoſiſſimus: frequentius corripit naturam virilem, aetatem florenti proximam, tempore potius autumnali: quando etiam valde periculoſa accidit. Non exquiſita ſemitertiana, ſi abundantiorem habeat pituitam, magis curationi renititur, quam exquiſita. Hemitritaeus eſt de febribus interficientibus, quia natura eſt aggravata propter diverſitatem materiae: aliquando extenditur uſque ad menſem. Quamvis ſit aliquando brevis, ut quando materia eſt pauca, et in viis ductum. Saepe hemitritaeus ducit ad hecticam propter diuturnitatem ſui. *Prognoſtica.*

Eſt autem curatio difficilis, quia evincendi ſunt humores duo, et utraque febris ad ſe curationem trahit. Tamen quia ſuſcipienda eſt, ea fit per ſyrupos et apozemata, utrumque humorem, ſed vincentem praeparantia, per cathartica ſaepe repetita, cholagoga, et phlegmagoga, per venae ſectionem, per aſſumpta denique et admota omnia, quae vires confirmare, et ſympto- *Curatio.*

mata emendare poſſunt. Vbi exquiſita fuerit ſemitertiana, ex aequo utriſque proſpiciendum, tum tertianae, tum quotidianae: ubi vero exquiſita non ſit, ſi flava bilis ſuperior ſit, praeſidiis maxime utendum, quae in cura tertianae explicavimus, quotidiana non penitus neglecta. Sin pituita largior fuerit, iis utere medicamentis, quae curationi quotidianae conveniunt, ſimiliter bile non neglecta.

CAPVT XVI.

De Febre peſtilenti.

Febris peſtilens quid.

Febris peſtilens eſt, quae tempore peſtilentiae venenata qualitate cum ſaeviſſimis ſymptomatis obvios quosque paſſim interimens graſſatur, et ſaevit. Et febris eſt quae interdum ſolos ſpiritus, ut ephemera; aliquando humores, ut putrida; et nonnunquam partes ſolidas, ut hectica, inficit. Neque tamen ephemera, neque putrida, neque hectica vera eſt, aut dicitur. Sed quiddam maius habet ſupra illarum ſortem ob venenatam qualitatem, cuius vis ſuperat manifeſtae qualitatis et vulgatae putredinis modum, et ſaepius in genere continuarum acutiſſimarum cenſenda eſt.

Cauſa

Cauſa primaria eſt, cum divinae virgae verbere accedere creditur. Secundae cauſae ſpectant magis medicinam, quae ſuis finibus circumſcribitur. Duae autem ſunt iſtiuſmodi cauſae, eaeque communes, diaeta, et aëris vitium. Communis enim morbus ex communi cauſa ortum habet. Ob frumentum ſemiputre communis morbus ſaepe ſuſcitatus eſt. Et obſeſſae urbes ſaepe gravem peſtem expertae ſunt, poſt uſum veteris panici, et hordei exoleti, quibus ob annonae copiam veſci coactae ſunt. Huc refer vina, aquas, olera, legumina, et alia id genus vitio aliquo infecta. Huiusmodi cibis ſeroſi humores inquinati, et conſpurcati venenoſam qualitatem facile concipiunt, quae cum alimentis illis nulla eſſet, in corpore tamen progigni adhuc poſſet. Sed haec peſtis minus contagioſa eſt. Sin vero aër, quem inſpirando haurimus, corruptelam ſenſit, ſpiritus primum et cor, dein humores ſeroſi, et reliquum totum corpus contaminantur, paucique impune abeunt. Omne enim venenum ex ſua genuina proprietate, quam primum cor fontem et domicilium vitae petere creditur, et mox in univerſa viſcera molemque totam diſpergi, ex *Galeno.* Et quamvis requiritur corporis afficiendi praeparatio, tamen ſaepe maior eſt vis peſtilentis aurae in agendo, quam temperamenti in reſiſtendo. Vnde et temperatis etiam illa *Cauſae.*

non parcit, imo ſaepius eos affligit. Neque febris peſtilens ſemper ſequitur, cum aër quoque modo vitiatus eſt, ſed alius ſaltem, et epidemius morbus ſequitur. Semper enim non tantum per os, ſed etiam per cutis poros tranſpiratione caeca eum haurimus. Itaque corrumpitur aër ſyderum exſpiratione venenata, ut Aſtrologi cenſent, aut ut Medici potius cum Phyſicis, a mutata temporum anni natura, a noxio venti alicuius flatu, ab halitu foedo, ex hiatibus terrae, ex aquis putribus, ex cadaveribus, et locis immundis. Et *Galenus* divinum interpretatur in Hippocrate, non exſpirationem coelitus demiſſam, ſed aëris qualitatem motu coeli ac lumine excitatam, quae caeterarum primarum qualitatum commixtionem ſecuta, interdum animantibus noxia eſt: ſed commixtionis quia praefinita menſura neſcitur, in coelum fortaſſe refertur, et occulta putatur. Id probabile videtur, quia hyeme peſtilentiae vis frangitur. Nec vero frangi oporteret manifeſta temporis qualitate, ſi cauſa occulta foret. Quinetiam tempora cum ſuam naturam non retinent, id mali parere poſſunt. Sed inter omnia autumnus, quamvis frigidus et ſiccus. Nam ſiccus eſt ſine exceſſu, et frigidus ſine conſtantia ulla. Quare evincuntur facile illae duae qualitates, et id accedit, quod tum a contrario ad contrarium, ab aeſtate ad hyemem

mem mutatio fiat. Venti etiam auſtrini ſunt noxii. Si erit peſtilentia, fiunt cometae et meteora ignita, quae materiae plurimum in aëre vitiatae teſtantur. Si ab aëre eſt vitium, aves a nobis avolant: ſi a terra, animalium a putredine ortorum magnus eſt proventus, et fruges vermibus exeduntur.

Signa autem praeſentem febrem peſtilentem indicantia ſunt calor non vehemens, et pulſus ac urinae ſanorum ſimiles, initio praeſertim. Et quamvis calor non ſit vehemens, interiora tamen (ut in lypiria) uruntur. Vt in ea peſte, quam *Thucydides* deſcripſit, adeo interiora aegris urebantur, ut neque valde ſubtilium veſtimentorum, neque linteorum velamenta, neque aliud quidquam praeter nuditatem ferre poſſent: quamvis tangenti corpus exterius valde calidum non erat. Tamen exercitatus medicus in explorando calore febrili, ſi manum thoraci imponat, caliditatem maiorem ac acriorem ſentiet, quam in reliquo corpore, et aeſtum quoque ſentiunt aegri in thorace maiorem. Pulſus vero et urina ſanorum fere ſunt ſimiles, quod natura veneni occurſu territa, nullum in iis ſignum proferat. Nempe initio venenum ſaevit in corde et arteriis potius, quam in hepate et venis. Aër enim inſpiratus ad hepar non fertur. Vrina autem ſanguinis et reliquorum humorum, in venis eſt ſerum. Sed alii id impugnant, *Signa.*

 aiunt-

aiuntque urinas ſanorum ſimiles eſſe, quod febris haec, ut plurimum fit abſque putredine, cum ſpiritus, vel corpus cordis inficiat ſaepe. Neque enim natura agit cum voluntate. Quam tamen in corpore, ſi compererit, aut procedente tempore invexerit, ut cum calor in humoribus accenſus eſt, et tumore in inguine iam enato, accidit urinam conturbatam, et alia peſſima ſigna prae ſe ferentem apparere. Nonnullorum etiam urinae ſunt multo, quam pro natura tenuiores et aquoſiores, aliis bilioſae, aliis nigrae, malas ſubſidentias habentes, et peſſima, quae in medio vaſis dependent. Sunt etiam interdum foetidae urinae propter putredinem. Pulſus non magnopere mutatur in intemperie arteriarum frigida, ſed imbecillior eſt, quia vires proſternuntur. In eandem ſententiam alii: quamvis pulſus parum immutentur, tamen quibuſdam omnino celeres vel frequentes ſaepius, licet non praevalidi, manifeſtiuſque in hac febre celeritas contractionis percipitur. Quare his ſignis non fidendum. Quia iis apparentibus, et nil tale comminantibus, contingit aegros mori. Itaque alia adiungenda ſunt. Porro ſigna alia ſunt exſpiratio graveolens, nauſea, vomitus, (ore ventriculi cordi conſentiente,) ſomnolentia a vaporibus caput opplentibus, crebrae animi defectiones viribus a veneno exſolutis, deliria ex raptu ſurſum humorum, oculi flammei

mei a deſipientia, in ore ſeu facie color partim eryſipelatoſus, partim depaſcentibus herpetibus ſimilis, cibum reſpuunt, ſitiunt praeter modum, ac frigidam poſtulant. Reſpirationis difficultas adeſt diaphragmate impedito, hypochondriorum tumor tympaniti ſimilis naturali calore imbecilliori facto. Accidunt et ſudores multi, extremitatum frigiditas, ſanguinis narium deſtillationes, linguae torrefactae, vigiliae, convulſiones violentae. Alvi excrementa fiunt graveolentia, ſyntectica, et pinguia. Bubones etiam erumpunt, carbunculi, exanthemata, natura aliqua ex parte ſeſe exonerante. Accidunt modo haec, modo illa, prout vis veneni cor, aut cerebrum, aut hepar videtur labefactaſſe magis. Item horum ſignorum maior pars calorem in humoribus accenſum indicat, Pauca enim ſunt, quae calorem hunc putridum ad ſpiritus magis vel ad corpus cordis deflectere teſtantur.

Caeterum neminem praeterit peſtilentes omnes febres valde pernicioſas eſſe. Et inter eas ſunt pernicioſiores, in quibus plura ac ſaeviora ſymptomata accidunt, ubi eiuſdem generis fuerint. Si in humoribus cordis calor ſuſcipiatur, minus periculoſa erit, ſi puſtulae aut ulcera in cute efloreſcent, quam ubi talia non fiant. Etenim virium robur prae ſe ferunt, ut quae adeo robuſtae ſunt, *Prognoſtica.*

ut

ut venenoſam materiam extra pellere conentur: quamvis ubi peſtilens fuerit conſtitutio, ut plurimum criſes male terminentur. Verum relatione ad eas febres, in quibus aëris putredo ad cordis corpus pervenerit, minantur minus periculum, cum hi omnes intereant, neque excogitari poteſt medicina ad putredinem, quae cor occupavit. Quemadmodum et ubi aër infectus, et ſpiritus praetergrediens, priuſquam omnes inficiat ac corrumpat, ad humores quos continent cordis ſinus, ſive ſolidas partes deflexerit. Et cum hae curationem non admittant, ad curationem earum veniemus, quae ad humores in cordis ſinibus contentos ſpectant, quarum quaedam curari poſſunt. Sed quia in hoc affectu prophylactice maiorem laudem meretur, quam curatio, ad prophylacticen veniemus. In ea praeſentiſſimum remedium haud dubie fuga eſt, cum putredo in his febribus non ex quapiam interna cauſa, ſed ex putrido inſpirato aëre originem ducat: et ab aëre non tanquam a cauſa ſine qua non, ut in aliis febribus indicatio ſumitur, ſed velut efficiente, cum ipſe putridus ac peſtilens redditus, harum febrium ſit auctor. Sed cum fugere cuivis non liceat, de emendatione aëris undecunque ſolicitum eſſe oportet pro ratione temporis. Emendatur autem privatim et publice ignibus accenſis, et ſuffumigiis. Odo-

rata

rata ſpiritus reficiunt: quae abunde ab aliis deſcripta ſunt. Domeſtica animalia abigantur. Colloquia ſuſpectorum devitentur. Domus in loco ſit non utique cavo, qui nullum recipiat perflatum, ſed elato. Feneſtrae ad aquilonem ſpectantes aperiantur: ad auſtrum occludantur. Quocunque ſpectent, teneri apertas utilius eſt, ubi potiſſimum aër clarus et ſerenus fuerit: quia aër in cubiculo clauſus niſi moveatur, captat vitium celeriter. Ac domus omni foetore careat, et a ſordibus atque ſpurcitia ſit aliena. Raro et nonniſi coelo ſereno in publicum prodeundum. In cibo carnes avicularum, ova ſorbilia, et quae acida ſunt, exhibeantur: omphacium nimirum, aut citrii mali, aut limonum aurantiorumque vocatorum ſuccus. Vitentur, quae prompte putrent, ut fructus omnes. Potus ſit vinum generoſum dilutum, aut oxycratum, aut aqua cum vino granatorum. Aquae delectus habeatur. Si vitium a coelo et aëre eſt, pluvia; ſi a terra, puteana noxia eſt. Vt fames et ſitis, ſic omnis nimietas fugienda. Aeſtatis tempore oleribus utendum, bugloſſo, intybis, oxalide, et lactuca: hyeme ſalvia, petroſelino, maiorana, meliſſophyllo, hyſſopo. Cavendum a potu vini meracioris, et muſto. Exercitium fiat mediocre, coelo ſereno, non aprico tamen loco, nec exercitio forti, quia reſpirationis

tionis uſus augetur. Cavendae choreae publicae, item curſus, ſaltationes. Somnus et vigilia, ut omnia alia ſint moderata. Dormiendum in cubiculo bene clauſo et obturato, ne ſcilicet aër peſtilens ingrediatur. Linteis utendum puris ac mundis et aliquandiu cum rebus odoriferis repoſitis. Venerem aut raram, aut nullam eſſe convenit. Haec enim exhauſtis ſpiritibus vires minuit. Victus ratio liberalior, convenientior eſt tenuiore. Inedia enim malignitatem auget, et cibi praeter, quam quod robur addunt virtuti, veneni vim etiam frangunt. Et qui cibum aſſumentes veluti vim ſibi attulerunt, omnes evaſiſſe, caeteros interiiſſe ſcribit *Galenus* tertio epid. utilius tamen eſt, ut parum et ſaepe offeratur. Si alvus pigra ſit, catapotiis Rufi vocatis, aut molli clyſtere, aut glandibus in hoc paratis poterit irritari. Quod reliquum eſt, non eſt utendum valentibus catharticis ad praeſervationem, quia non ſunt agitandi humores. Atque in pilulis Rufi dandis caute ſe gerendum (ut quidam volunt) in praegnantibus, et iis, quibus haemorrhoides moleſtae ſunt. Si devorari ſolidae non poſſunt, in potu diſſolvenda ſunt. Antidota, quae cor et partes principes roborant, et virus ipſum arcent, partim ſpecifica proprietate, partim manifeſta qualitate id agunt. Illa inventa ſunt per analogiſmum et experientiam: ſimplicia quidem, ut terra lemnia ſeu ſigillata, bolus armenica. Inter compoſita,

poſita, theriaca, mithridatium. Boli armenicae, vel terrae ſigillatae drachma una offertur cum unciis duabus aquae roſarum, vel alterius, quae cardiaca ſit cum ℥j. vini albi. Haec etiam miſcentur conſervis. ℞. *Conſervae nenupharis, violarum ana* ℈ij. *mithridatii vel theriacae ana* ʒß. *vel ana* ℈j. *ſyrupi de limonibus* ℥ß. *aquae acetoſae* ℥iij. *fiat potio.* Sed quia haec fere ſunt adulterata, eventus non ſequitur, quem ſperamus. Antidota enim cum agitur de praeſervatione, minori quantitate dantur: et in offerendis habenda eſt ratio temporis, aetatis, et naturae aegri. Nam *Galenus* vetat theriacam calidioribus naturis, et pueris, et per aeſtus magna quantitate exhiberi. Bolus armenica et terra ſigillata dari debent parva manu, praeſertim cum alvum liberam eſſe oportet: ſiquidem adſtringunt valenter. Datur et antidotus ex ficubus, nucibus non rancidis, et rutae foliis cum aliquot granis ſalis. Tabellae. ℞. *Radicum enulae campanae, dictamni, tormentillae ana* ʒß. *boli armenicae, terrae ſigillatae ana* ℈j. *ſeminis acetoſae ſylveſtris, et citrii ana* ℈j. *conſervae roſarum, bugloſſi, mithridatii, theriacae, corticis citri conditi ana* ʒj. *ſacchari in aqua ſcabioſae et cardui diſſoluti* q. ſ. *fiant tabellae ponderis* ʒj. *ſumatur una quotidie mane, cum vino albo, vel aqua acetoſae.* Opiata. ℞. *Conſervarum bugloſſi, violarum, borraginis,*

et

et enulae campanae ana ℥ß. mithridatii, cor-
ticis citri conditi ana ʒij. electuarii laetitiae
et diamargariton frigidi ana ʒj. oſſis de cor-
de cervi ℈ß. confectionis alkermes ʒß. cum ſy-
rupo de limonibus, formetur opiata, vel cum
ſaccharo conditum foliis auri coopertum.
Extrinſecus remedia adferuntur, ut unguen-
ta, amuleta, odorata omnia. Inunctio ma-
gnam habet vim ex oleo ſcorpionum, pro-
prietate ſcilicet ipſorum. Inungendae ſunt
arteriae temporum, et manuum. Amule-
ta, et annuli nihil fere niſi ſuperſtitioſum
habent. Odorata ut ruta, roſmarinus, ſal-
via, abſinthium, vel ſola ſubduntur nari-
bus, vel ſpongia maceratur in aqua roſarum
et aceto: in quibus illa macerata fuerint: et
linteolo convoluta geſtatur, et naribus ſae-
pe ſubiicitur. Hyeme cinnamomum, et
alia commiſcentur. Pomum ad idem forma-
tur. ℞. *Ladani ℥j. pulveris corticis mali ci-*
trii, et ſeminis eius ana ʒj. croci et caphurae
ana ʒß. pulverentur omnia, et cum ſucco ba-
ſiliconis formetur pomum. Vel ℞. *Roſa-*
rum rubrarum, ligni aloës, ſantalorum
omnium ana ʒj. ſtyracis, ladani, thuris,
myrrhae, gummi arabici, tragacanthi ana
ʒß. galangae, nucis moſchatae, cinnamomi,
caryophyllorum ana ℈ß. moſchi grana duo.
Ex omnibus fiat pulvis, et cum aceto pomum.
Sed haec plus ſatis de praecautione. In cura-
tione autem quatuor ſpectanda ſunt, febris,
putredo,

putredo, venenum, virtus. Duorum poſteriorum magis habenda ratio, aliis interim non neglectis. Itaque venenum alterandum et vacuandum. Alteratur per contraria tota ſua ſubſtantia, vel utraque qualitate. Evacuatur per ea, quae propellendi foras, et attrahendi vim habeant. Nam etſi alteratione videtur egere potius, quam evacuatione, tamen ex accidenti fit, ut, quae evacuant, conferant, evocata materia, in qua vis ipſius impreſſa inerat. Sic conveniunt, quae evacuant non tantum alexiteria aſſumpta propulſando, et admota buboni, vel carbunculo attrahendo, ſed et venae ſectio, et purgatio, ſi tempeſtive inſtituantur. Incipiendum igitur ab alexiterio, quale erit: ℞. *Boli armenicae praeparatae* ʒj. *aquae roſarum, aquae acetoſae, vini albi ana* ℥j. vel ℞. *Raſurae cornu unicornis* gr. vj. *ſyrupi de limonibus* ℥ß. *aquarum acetoſae et ſcabioſae ana* ℥jß. utile eſt, ſi non revomitur, cum aſſumptus fuerit bolus. Cum revomitur, argumentum eſt, venenum iam in corde receptum eſſe. Itaque denuo propinandus eſt, et quamvis non revometur, bis in die tamen repeti utile eſt. Nam venenum crebris ictibus deiici poſtulat. Theriaca et mithridatium etſi adverſentur febri, quia calidiora, nihilominus venenum oppugnant, cuius potior habenda eſt ratio, quam febris. Adde quod temperantur conſervis, ſyrupis, aquis,

aquis. Cum attrahunt extrinſecus adhibita, ſimilitudine ſubſtantiae operantur. Aſſumpta foras propellunt, idque ex accidenti verius, nempe virtuti robore maiore addito. Eodem die ſi ſanguis abundet, magnitudo morbi et vires conſulant, vena ſecetur. Hoc enim remedium primo quoque tempore eſt adhibendum. Confeſtim in primis morbi diebus nulla expectata coctione, quoniam neque omnino evinci aut concoqui, quod putrefactum ac corruptum eſt in his febribus a natura valet, evacuare tentandum eſt. Quapropter omnibus conſentientibus per venae ſectionem tentabis, quod putrefactum eſt vacuare. Tutius autem eſt venae ſectionem repetere, quam multam ſanguinis copiam detrahere. Si aetatis aut virium ratione ſeu alterius cuiuſpiam venae ſectio fieri nequeat, cucurbitulis ſcalpello circumciſis, aut hirudinibus utendum erit. Similis ratio de purgatione habenda erit. Nam ubi ea indigeant aegrotantes, nulla coctione expectata, eadem uti oportet, etiamſi materia non turgeat. Eſt enim venenoſa, et in corde conſiſtens. Quapropter neque coctionem admittit, neque ſi admitteret, eadem expectanda eſſet, ratione partis, in qua continetur. Neque ſolum purgatione utendum: ſed et evacuationes per urinas probantur, vel per ſudores. Vt ad venae ſectionem redeamus, ſecanda eſt vena ſiniſtri cubiti, ſi bubo nullus appareat, nulluſque

luſque carbo, et ſi in altero latere magis non urgeat. Bubone, vel carbunculo ſe proferente, ſecanda e directo proxima, ut cephalica ſi in collo apparuerit: baſilica vel media ſi in axillis: malleoli interna, ſi in inguine. Modum vacuationis et menſuram definient affectus et vires. Cum infectus admodum ſanguis eruperit, magnae corruptelae ſignum erit. Cum non infectus, ut ſaepe evenit in febribus malignis et inflammationibus internis, naturae nimium oppreſſae argumentum erit, nequeuntis vitium procul amandare. Tamen ſi aut ſoli ſpiritus vitium conceperint, ut ſi ab aëre ſolo vitium contractum fuerit, nullaque plethora, ſed cacochymia tantum fuerit, item ſi vires imbecillae ſint, venae illa ſectio omittenda eſt. Omittitur et bubone iam eunte, vel natura ipſum moliente, ne virus intro remoretur; et naturae impetus prohibeatur. Sic cum natura criſim per abſceſſum ſuſceptura videtur, ſanguis haud mittitur. Sic bubone venereo naſcente, vel mox naſcituro, ſanguis ex cubito mitti non ſolet. Nec facile eſt iudicium, an mitti ſanguis debeat in hac febre, cum conſtet omnes phlebotomatos aliquando interire, aliquando omnes ſervari. Certum eſt, omnes, qui purgantur paulo vehementius, et quibus ſanguis detrahitur, mori, cum ſola cauſa eſt in aëre. A ſanguinis detractione non dormiendum, ne ſanguis intro referatur,

et febris augeatur. Poſt venae ſectionem repetendum cardiacum, vel novum inſtituendum. Die ſequenti ad purgationem veniendum. Ea quoque, tametſi ratione venenatae qualitatis per ſe nihil aut parum prodeſt, praeſertim ſi in ſpiritibus illa fit, cum ſpiritum perturbantia, opinione *Hippocratis* quarto acutorum, purgatione non egeant, tamen ratione cacochymiae et putredinis inſignis, quae prompte adſciſcitur, conferre poteſt. Adde quod in acutis, ubi materia turget, ceſſare, malum. Praeterea delectus purgantium difficilior eſt. Quidam vehementiora inquiunt materiam intro adducere, dyſenteriam pernicioſam ſaepe commovere, humores conturbare, et virus celerius proſternere, exhibito gemino negotio in ſuſtinenda vi morbi et vi medicamenti, et cum morbus ſit deploratus, ſatius eſſe, ut ab ipſo aeger perimatur potius, quam a medicamento. Alii ex adverſo reſpondent vehementiora cathartica intro adducere humores, ſed ut diutius conſiſtant, non ſinere. Itaque a dyſenteria metuendum non eſſe. Humores item conturbare, ſed maius commodum ſequi, et quod ad vires attinet, aiunt imperanda eſſe initio, ipſis adhuc viribus integris, et non deiectis. Denique ſi morbus eſt deploratus, ob id potius eſſe inſtituenda: quia in periculo praecipiti multa audenda ſunt, quae alias eſſent omittenda. Addunt denique magnum adeo morbum

morbum levi remedio non ceſſurum. Itaque plerique g. vj. diacrydii cum ℈j. theriacae vel mithridatii offerunt, pilulam unam formant. Vel antimonii g. iiij. cum ovo ſorbili, aut conſerva roſarum, aut decocto capi. Quidam crudum commendant antimonium potius, quam calcinatum, quod in vino albo diutius agitatum, maceratumque ſit, deinde perçolatum, ut ſolum vinum exhibeatur. Vel ſeminis ebuli ℈j. vel pulveris mercurii calcinati ℈ß. cum conſerva roſarum, vel aqua cardui datur. Ex his hypercatharticis vomitiones, deiectiones, ſudores profuſi ſequuntur. Tamen temerario auſu ita cum omnibus ſeſe non gerendum: ſed cum iis ſolis, quorum robur naturae magnum perſpectum eſt. Nam ab iis medicamentis ſaepe non minus periculi, quam ab ipſo morbo impendet. Tutius eſt, pilulas Ruſi vocatas dari, quarum vis augeatur ſcammonio et helleboro minima quantitate addito cum theriaca. Ita quivis humor educi poteſt. Pituitoſus quidem. ℞. *Catholici* ℥vj. *agarici trochiſcati* ℈ij, *electuarii diacarthami* ℈jß. *ſyrupi acetoſi ſimplicis* ℥ß. *theriaces* ℈j. *cum aqua lupuli, aut vino albo fiat potio.* Bilioſus, ℞. *Diaprunis ſolutivi et electuarii de ſucco roſarum ana* ℈ij. *ſyrupi de limonibus* ℥ß. *trochiſcorum de caphura* ℈j. *cum aquis ſcabioſae, et cardui fiat potio.* Melancholicus vero, ℞. *Catholici ſena et rheo duplicatis* ℥vj. *confectio-*

nis hamech ʒij. *electuarii diamargariton frigidi* ℈ij. *ſyrupi de ſcolopendrio* ℥ß. *cum aqua bugloſſi et borraginis fiat potio.* Sudores de quibus iam diximus, cum decocto guaiaci vel radicis chinae provocari poſſunt; item cum lapidibus ignitis admotis: ſed ſtomacho pleno non ſunt provocandi, nec profuſe nimis excitandi. Modus erit cum refrigerabuntur, et aeger imbecillis reddetur. Vires ut confirmentur, medicamenta ſumenda, et admovenda. Sumendae ſexta quoque hora tabellae, cor, ventriculum, hepar roborantes; aut opiatae quales diximus. Admovenda epithemata tum cordi, tum hepati. ℞. *Aquarum bugloſſi, cardui, ſcabioſae ana* ℥iij. *aceti roſacei* ℥ij. *electuarii de gemmis* ʒß. *caphurae, et oſſiculi cordis cervini ana* ℈j. *thiriaces veteris, et mithridatii ana* ʒj. *croci* grana iij. *miſceantur omnia pro fomento cordis tepido cum ſpongia, vel linteolo molli, vel panno ſcarlatae.* Item ℞. *Aquarum cichorii, acetoſae, roſarum* ℥iij. *vini granatorum* ℥iij. *aceti roſacei* ℥j. *pulveris coralli rubri, ſantalorum omnium ana* ʒß. *miſce pro epithemate hepatis.* Non ſunt imponenda epithemata frigida, nec quae recipiunt multum adſtringentia, quia hic non repellendum. Nec imponenda ſunt, ubi carbo erit, ob eandem cauſam. Syncope et palpitatio cordis ſi adiunguntur, remedia poſtulant ſuis capitibus commemorata. Vomitus etſi initio non impediendus,

dus, tamen quia prohibet cibos et medicamenta oblata retineri, ſiſti vult aliquando inunctionibus ex oleis refrigerantibus et adſtringentibus. Sopor initio ſemper nocet ſcilicet uſque ad ſecundum et tertium diem, quia venenum intro adducit. Itaque omni parte aeger excitandus frictionibus, vinculis, vellicationibus, et modis aliis omnibus. Tamen duas aut tres horas, ut in die ac nocte dormiant, permittendum. Vigiliae etiam diuturniores vires atterunt. Et cum iam proceſſit morbus, ſomnus conciliatur, data una pilula de cynogloſſo. Ardor renum et lumborum caerato refrigerante extinguendus eſt. Sitis placanda ſyrupo de limonibus, cum aqua decoctionis oxalidis ſylveſtris. Ad eiuſmodi ſymptomata plura praeſidia ex capite ſequenti peti poſſunt. Quemadmodum ſi febris peſtilens eſt cum bubone vel carbunculo, vel exanthematis, eorum curatio particularis ad chirurgos magis pertinere videtur. Ii igitur conſulantur. Praeterea de iiſdem affectibus, et de tota peſtis natura extant aliorum ſcripta innumera, ad quae lectorem candidum relegamus.

CAPVT XVII.

De Symptomatibus febrium.

Symptomata quidem febrium curanda ſunt, ſi rationem habent cauſae, id eſt, ſi ab iis febres intenduntur, vel vires concidunt, vel alia moleſtia corpori adfertur. Cum vero tria ſint ſumma genera ſymptomatum, in primo quidem genere, quod eſt actionum laeſarum, reponuntur vigiliae, quae ſaepius torquent aegros, nocturnae potiſſimum, earumque cauſae ſunt calor, ſiccitas, dolor. Itaque illis remedio ſunt frigida, humida, anodyna. Potiones hypnoticae inprimis inſtituuntur. Qualis eſt haec: ℞. *Syrupi nenupharini, ſyrupi papaverini, et diacodii ſine ſpeciebus ana ℥ß. cum aquis lactucae et portulacae fiat potio.* Item ſorbitiones, quales ſunt hordeatum, amygdalatum, additis ſeminibus frigidis non rancidis, aut addito ſemine papaveris albi ad ℨij. ut augeatur vis refrigerandi: quae dantur hora ſomni, vel poſt mediam noctem. Extrinſecus linimenta fronti admoventur. Quale eſt, quod recipit *oxyrrhodini* ℥j. *unguenti populeonis* ℥ß. vel ℞. *Seminis lactucae, portulacae, papaveris albi ana* ℥ß. *conterantur, et diſtemperentur cum albumine ovi, panno dupli-*

duplicato involuta fronti adhibeantur. Ad ſomnum quoque conciliandum pertinent lotiones pedum et tibiarum ad genua uſque: quia per nervorum meatus vapores conſcendunt ad cerebrum, qui ipſum irrigant et humectant, ſomnumque ſuo tepore incidunt: ut titillatio ac frictio plantarum pedis ſomnum adfert. Parantur autem ex floribus ſalicis, vitium, lactucae, ex floribus chamaemeli, violarum, nymphaeae, et ſimilibus. Odoramenta quoque eodem ſpectant: quae fiunt ex roſis, violis, cortice papaveris albi, ſemine lactucae, hyoſcyami, et ſacculo incluſa et pulverata naribus obiiciuntur. In uſu autem refrigerantium ſemper cavendum, ne gravior affectus inducatur.

Vigiliis contrarius eſt ſopor, ſeu ſomnus veternoſus, adverſus quem faciunt clyſteres acriores, vincula, frictiones volae manus et plantae pedum cum linteis aſperioribus. Cucurbitulae item admoventur ſcapulis. Capiti vero ſacculi ſiccantes, et fotus cephalici, de quibus alias. Item potiones aquarum ſalviae, betonicae, in quibus diſſolvitur conſerva betonicae, anthos, mithridatium, diamargariton calidum, et ſimilia.

Delirio quoque occurrendum, ſi metus eſt, ne in phrenitidem tranſeat. Alioqui cum febre ut accreſcit, ſic cum eadem decreſcit. Delirii fere cauſa eſt a calidis ſuc-

 cis

cis vaporum aſcenſus. Facienda igitur et admovenda, quae ipſum prohibent, et repellunt. Dein quae diſcutiunt. Si alvus obſtiterit, eluenda eſt. Si in vaſis humores adſunt calidi, vena pertundatur, Magna quoque vis eſt ad ſedandum delirium in catellis, aut pullis exenteratis capiti ſuperpoſitis. Ea vapores diſſolvunt, cerebri aeſtum ſuo calore tepido contemperant. Ad idem conferunt frictiones manuum et pedum, multoque magis vincula. Denique valent et quae ad ſomnum conciliandum pertinent.

Dolor capitis ſi criticus eſt, curatione non indiget: ne motus naturae interturbetur. Poſtulat autem curationem, ſi ſua vehementia proſternit vires, vigiliaſque inducit. Sed quia fere eius cauſa eſt intemperies calida, ad caput de cephalalgia recurrendum eſt, nec non ad ea, quae de vigiliis et delirio proxime dicta ſunt. Vtendum praeterea clyſteribus. Vena cephalica dolenti parti capitis reſpondens aperienda. Cucurbitulae ſcapulis admovendae ſine ſcarificatu, ſi vapor tantum efferatur. Cum ſcarificatu, ſi humor. Raſo capiti etiam catelli vivi in duas partes ſecti admoventur. Praeterea fit fotus cephalicus refrigerans et humectans modice. Litus etiam ex oxyrrhodino.

Cibi

Cibi faſtidium (quod a calore febrili appetentiam diſſolvente oritur) in acutis febribus, in quibus cibus ſubtrahendus eſt, non omnino malum cenſeri poteſt. Quod ſi curandum videtur, quae aeger appetet, concedantur: aut quae ſunt acidula. Dentur et gelatina, conſumpta, colatitia. Clyſteres nutrientes imperantur quandoque ex hordeato, vel lacte amygdalarum dulcium, vel iuſculo carnium boni ſucci, alterato quidem cum herbis refrigerantibus, et ſine catholico, ſine melle, oleo: ſed cum ſaccharo violato parva quantitate addito, aut tribus vitellis ovorum. Huiusmodi clyſter iniicitur, quo tempore aeger cibum capere ſolebat; ſed repurgato ante per alium clyſterem ventre a faecibus, ut ne alter iis immiſceatur. Similiter et cibum non ſentientibus et cardiacis iuſcula caponum, pullaſtrorum cum modico ſaccharo, hordeatum, amygdalogala offerantur. Vitellus ovi in hordeato, lacte amygdalino, iure carnium diſſolvatur. Potus ſit iulepum roſarum, diſtillatum, quae quia dulcia ſunt, addatur quarta pars vini granatorum.

Sitis (quae eſt individuum ſymptoma febrium) fit vel ob humoris inopiam ſeu ſiccitatem, aut caloris abundantiam, aut utrumque. Siccitatis autem et caloris in reliquo corpore, ſed potiſſimum in ore ventriculi, et

et oeſophago ſaevientis cauſae ſunt intemperies ſola calida ſicca, interdum cum materia, ut vapore et humore: vapor et fumus vini ſitim parit in temulentis maxime, dum fervet vinum in ventriculo, ut muſtum in dolio ſolet. Sed in febribus vapor aut fuligo ſitim faciens aliunde eſt, humor, bilis ut plurimum, et aliquando ſalſa pituita. In intemperie ſola utendum refrigerantibus, humectantibus: ut recipe *conſervae roſarum* ℨj. *agitetur in cyatho aquae.* Humor vacuandus eſt vomitu, vel deiectione. Sic pituita ſalſa ſitim parit in hydrope, niſi vacuetur. Vapor vini ſolius aqua ſola reprimitur. Sitis autem ex vigiliis, ſomno (quia humectat) ſedatur, et ex ſomno aliquando, (ut cum corpus invenit vacuum) vigiliis. Non permittendum, ut aegri diu ſitiant propter ardorem et ſiccitatem ipſis valde moleſtam. Non quoties tamen poſcunt, offerendum quod bibant. Initio acceſſionum a potu arceantur. In incremento fallantur folliculo lactucae, acetoſae, portulacae, aqua roſarum, oxycrato, lingua madefacta. In vigore collutionibus utendum, et gargariſmis. Sed ubi inclinant acceſſiones, et vehementer ſitiunt aegri, largiter et confertim dandum, quantum ſcilicet haurire poſſunt. Sic enim fit, ut ſubito motu et contrarietate potus, excitatus calor foras diſſipetur.

Rigor

Rigor vehementior valde moleſtum eſt ſymptoma. Ad eum minuendum fiunt inunctiones ſpinae ex oleis calidis, quaeque ſopitum calorem ac pene oppreſſum evocant. De eo iam meminimus in ſuperioribus.

Dolor lumborum ſedatur vulgato oxyrrhodino, vel cum populeo poſſunt incorporari ſucci lactucae, ſolani, aquae diſtillatae, nenupharis. vulgare eſt caeratum refrigerans Galeni. Hactenus de ſymptomatis ad noxam actionum pertinentibus. Quae vero ad retentorum et vacuatorum exceſſum referuntur, haec ſunt: alvi fluor, adſtrictio, vomitus, haemorrhagia, de quibus ſuis locis abunde dictum eſt. Quibus et additur ſudor. Huius autem ratio maxime habenda eſt.

Sudor eſt tenuis et ſeroſae humiditatis ſanguini admixtae per poros cutis excretio. Naturalis porro ſudor eſt, qui vi naturae excitatur. Praeter naturam, cum vi morbi, aut ſymptomatis alicuius. Si ſudor provocandus eſt, facultas iners et ignava ut excitetur, calor nativus iuvandus eſt ſomno, quiete: brachiis et cruribus complicatis corpus ſe colligat, molli culcitra decumbat, et commodis integumentis operiatur. Humores ſi craſſi

ſunt

ſunt et lenti, incidantur, ſed leviter, denturque in id ſyrupus acetoſus, oxymel ſimplex cum ptiſana, vel aqua hordei, vel vinum album dilutum. (Alia enim medicamenta calidiora in aliis morbis ſunt utiliora, ut decoctum ligni guaiaci, radicis chinae, zarzae parillae vocatae.) Meatus cutis reſerandi ſunt frictione levi, fotu. Nec initiis febrium, aut acceſſionum cieatur, quia lege naturae tum nihil excernitur: ſed poſt coctionem, ut in criſi (ſi illa eſſet,) et in declinationibus paroxyſmorum. Neque ſudor praeter modum ſinendus eſt fluere, etiam in criſi. Saepe enim fit, ut natura, quem inchoavit, motum perficere nequeat. Itaque modus erit, cum pulſus langueſcere incipiet. Manente eo vehementi et magno nihil verendum. Sudor die critico ſalutaris eſt. Caeteris nihil praeſidii adfert. Cum autem ſymptomatice accidit, nempe vi doloris, convulſionis, inflammationis, et ſyncopes, quia vires exſolvit, et cum critice nimium profluit, tum expultrix eſt reprimenda, retentrix roboranda, urinae movendae. Corpus ventilandum, oleis adſtringentibus inungendum, aut epithematis refrigerantibus, aſtringentibus, ut non diffluat, occurrendum.

Ad

Ad corporis affectus ſeu qualitates mutatas (quod eſt tertium genus ſymptomatum) refertur icterus, de quo alias, nigredo linguae, ſcabrities et ſiccitas linguae, quae tunicam ab interno ventriculo recipit, et venas a ſubiectis viſceribus. Quare vitia earum partium detegit. Praeſertim autem fuliginoſa exuſtio nigredinem efficit, quamvis et cauſa externa eſſe poſſit, ut a granato manſo, aut re alia. Ad has igitur ſordes detergendas imperant aquam hordei, in qua decoquantur quatuor ſemina frigida maiora, aut diſſolvatur ſyrupus violatus. Alii addunt aquam lactucae, caprifolii, aut alias aquas deſtillatas. Alii parant nodulos, ex ſeminibus pſyllii, cydoniorum, melonum, gummi, tragacanthi, qui aqua roſarum macerantur, bacillo appenduntur, et lingua ſaepius infricatur. Alii aiunt pituitam in febribus e cerebro decumbentem, aut ex ventriculo redundantem a calore febrili craſſeſcere, ac linguam fauceſque et dentes lentore quodam obdurare. Cui ſymptomati proſunt refrigerantia ſimul, et detergentia, quale eſt omphacium.

Parotides ſi ſuperveniunt, vel criticae ſunt, vel ſymptomaticae. Antecedentibus ſignis coctionis fere ſunt ſalutares: quamvis non ſemper: eo quod tumore ſub auribus

ribus

ribus orto dolor magnus excitetur, qui febrem geminat, proſternitque vires. Vnde natura evicta non poteſt materiam foras propellere, etiam iuſtis remediis adiuta. Quare recurrente in cerebrum partem nobilem materia, mors conſequitur. Si non antecedentibus ſignis coctionis oriuntur parotides, perpetuo lethales ſunt. Earum vero curatio releganda eſt ad chirurgos.

Finis libri de Febribus cognoſcendis et curandis.

IN-

INDEX
RERVM ET VERBORVM,

Littera *a* primam libri partem, *b* ſecundam, numerus arithmeticus paginam denotant.

A.

Abdomen quale in aſcite b. 362
Abdominis abſceſſus ante lienteriam b. 113
— corrugatio in diabete b. 382
Abortum facientia in gravidis colico dolore correptis vitanda b. 234
— in gravidis a tuſſi vehementiori a. 562
Abſceſſum in hepatis inflammat. rumpendi modus b. 301
Abſceſſus ad crura bonum in forti peripneumonia a. 642
— exitiales ubi hepatis inflammatio b. 295
— ictericus quibus curandus b. 321
— ventriculi quomodo erumpit b. 82
— ubi volvuli cauſa b. 241
Abſceſſu pone aures ſolvitur ſaepe lethargus a. 135
Abſinthii decoctum in hypochondriaca melancholia a. 298
Abundantiae lactis affectus, locus et cauſae a. 728
Acceſſio epileptica repente hominem adoritur in qua a. 222
— quando invadit in febre epiala b. 770
Acceſſionis tempore quid agendum in dyſpnoea et aſthmate a. 582
Achores dolorifici ſunt a. 42
— recentes facile curantur a. 38
Achorum et favorum affectus, locus et cauſae a. 37
Acidum ructantes non valde pleuritici a. 622
Acidus vomitus in cholera b. 126
— ructus in qua anorexia b. 38
— ructus in longis laevitatibus inteſtinorum quando bonus b. 112
Aculeorum ſenſus in ictero b. 316
Acutiſſimus affectus angina a. 545
Adipes quales in otalgia a. 432
Aërem attrahunt et aperto ore hiant anginoſi quinam a. 544

INDEX RERVM

Aëris frigidi hauriendi cupiditas in peripneumonia a. 639
— frigidi cupida attractio in angina a. 542
Aeger ſuimet propinquorumque ignarus in vertigine a. 100
Aegilopis affectus, locus et cauſae a. 422
— curatio et ſecundum recentiores a. 424. 425
— ſigna a. 423
Aegilops quid a. 422
Aeruginoſus vomitus quando in calculo renum b. 401
Aeſtivae quartanae breves iudicantur b. 778
Aeſtus circa ventriculum in febribus malum b. 733
— ingens in lienis inflammatione b. 336
— in ventriculi phlegmone b. 81
— in praecordiis in hypochondriaca melancholia a. 285
— ſi in bulimo unde b. 26
Aetatibus quibus calculus renum familiaris b. 402
Affectio caninae appetentiae contraria quaenam b. 36
Affectus quoſnam ſequuntur febres hecticae b. 791
Agaricus in epilepſia qua a. 239
Alba deiectio in ictero quid b. 317
Albedo et humiditas in qua cephalalgia a. 50
Albeſcentes aphthae quid oſtendunt a. 514 ſeq.
— et pituitoſae aphthae curandae quibus a. 516
Albugines oculorum a. 373
Alimenta celeriter excernuntur quomodo in lienteria b. 111
— pinguia vomitus cauſa b. 66
Alopecia curatu difficilior ophiaſi a. 9
— quae facile curatur a. 9
Alopeciae ſedes affecta a. 4
— et ophiaſis differentia a. 4
Alvi deiectione levantur hypochondriaci a. 285
— deiectio quae in lethargo a. 134
— et urinae ſuppreſſio in catalepſi a. 151
— excrementa aquae ſimilia in affectu iecorario a. 618
— excrementa qualia in febre peſtilenti b. 811
— profluvio longo vomitus qualis ſuperveniens bonus b. 143
— profluvium ubi malum in iecoris inflammatione b. 295
— profluvium in tabe confirmata a. 665
— profluvium a pleuritide malum a. 622
— ſuppreſſio ſignum incipientis phrenitidis a. 114

Alvo

Alvo ſincerum pus interdum redditur in ulcere renum b. 426
Alvus compreſſa ſicca in obſtructione hepatis b. 282
— impedita quomodo in coli dolore b. 221
— in pleuritide clyſteribus ſubducatur a. 625
— liquida in obſtructione hepatis, ubi b. 283
— modo liquida, modo adſtricta in obſtructione hepatis b. 283
— magis adſtricta quam citata in fame canina qua b. 17
— mortifera quaenam b. 144
— putrida in hepatis inflammatione b. 296
— ubi pluribus diebus non deſcendit, quid docet b. 143
Amaris necantur vermes et quibus b. 262
Amaritudo oris quandoque in anorexia b. 38
— magna oris in tertiana notha b. 756
— oris in cardialgia b. 7
— oris in nauſea vel vomitu quid indicat b. 67
Amaros cibos non multum averſantur icterici b. 316
Amauroſis affectus, locus et cauſae a. 410 ſeq.
— quid ibid.
— ſigna a. 412
Amblyopia quid a. 410
Amentia a. 159
'Αναισθησία a. 185
'Ανατροπὴ ſive ſubverſio b. 64
Angina lethalis ſecundum Hippocratem a. 445
— leviſſima quae a. 846
— mortifera quae ibid.
— notha a. 542
— quid a. 446
— unde dicta ibid.
Anginae affectus, locus et cauſae a. 541 ſeq.
— curatio iuxta recentiores a. 554
— curatio per medicamenta a. 550 ſeq.
— quarta ſpecies Aëtio a. 544
— ſigna a. 542
— ſpecies graviſſima quae a. 545
— variae nomenclaturae et differentiae a. 540
Angor animi in cardialgia b. 7
Anguſtia magna cum febre in ileo ab inflammatione b. 243
Anguſtiae ſenſus in angina a. 542
Anguntur ad animi deliquium uſque in inflammatione renum b. 415
Anhelitus difficultas ante epilepſiam a. 221
— foetidus in lienis ſcirrho b. 342
— maxima difficultas in pleuritide quid indicat a. 616
— qualis in minus forti apoplexia a. 172

INDEX RERVM

Ani clauſura in volvulo b. 243
— inflammatio ab caecarum haemorrhoidum dolore gravi et quando praeprimis b. 197
— nimia refrigeratio ante eius prolapſum b. 215
— rima b. 208
— procidentia quibus ſignis dignoſcitur b. 214 ſeq.
— procidentiae affectus, locus et cauſae b. 213 et 214
— procidentiae cum inflammatione curatio b. 216
— procidentiae curatio b. 215
Anima hebes et ſenſus in frigido catarrho a. 317
Animi angor ante ſyncopem a. 702
— crebrae defectiones in febre peſtilenti b. 810
— defectio a foetu mortuo b. 602
— defectio prope acceſſionem qualis epilepſiae a. 222
— defectio a lumbricis b. 255
— et corporis motio in cardialgia b. 7
— deliquia initio intermittentis quotidianae b. 763
— deliquium in cholera b. 126
— deliquium minatur menſium profluvium immodicum b. 531
— deliquium poſt multam famem in bulimo unde b. 24
Ano admotus glomer ex quibus in teneſmo a frigore b. 191
Anorexia fluxum ventris acrem conſequitur b. 38
— quibus dignoſcitur ſignis b. 38
— ubi periculo non vacat b. 39
Anorexiae affectus, locus et cauſae b. 36
Antiades a. 532
Anthelminticus pulvis b. 261
Anxietas in cauſo b. 729
— et iactatio in peripneumonia a. 640
— in lienis ſcirrho quando b. 343
Anxietates in pica b. 32
Ἀπεψία quae omnium trium peſſima b. 93
Aphthae rubrae quomodo curandae a. 516
— ſubflavae quando curantur ibid.
Aphtharum affectus, locus et cauſae a. 512
— curatio a. 515
— curatio ex recentioribus a. 519
— in adultis curatio a. 517
— ſigna a. 514
Aphthis laborant pueri in diarrhoea b. 142
Apoplectici ad tertium diem ſervandi nec ſepeliendi cur a. 177
— quinam in ſeptem diebus pereunt a. 174

Apople-

Apoplexia eſt morbus acutus a. 173
— improprie morbus attonitus dicitur a. 167
— levis a. 175
— peſſima quae a. 172
— quae acutiſſima et maxima a. 172
Apoplexia quid a. 167
— vehemens ſolvi non poteſt a. 174
Apoplexiae affectus, locus et cauſa a. 169
— curatio a. 176 ſeq.
— magnitudo a reſpirationis noxa aeſtimatur a. 173
— mitioris ſigna a. 172
— notae a. 171
— quatuor ſecundum Galenum a. 173
Apoplexiam inter et alios affectus diſcrimen a. 167
Apoplexias duas videtur agnoviſſe Hippocrates a. 173
Appetentia canina quare ita dicta b. 13
— ciborum redit in bulimo quando b. 26
Appetentiae putidiores in mania a. 305
Appetentiam obtundentium abuſus effectus b. 22
Appetitus caninus ſaepe poſt vacuationes b. 16
— deperditionis ex virium imbecillitate curatio b. 44
— languidus in hepatis ſcirrho b. 305
Appetitus perditiones in ventriculi inflatione b. 101
— proſtratio ex corporis plenitudine quomodo tractanda b. 44
— proſtratio ubi mola b. 573
Aqua intercus a furore bonum a. 306
— intercus ab hepatis obſtructione b. 284
— inter cutem ab haemorrhoidibus ſuppreſſis b. 199
— inter cutem ex lienis ſcirrho b. 344
— inter cutem poſt coxendicis dolorem b. 368
— qualis in renum haemorrhagia b. 392
— ſi ex ventre ſimul et ſemel effuſa poſt ſectionem, vel uſtionem, cita mors occupat b. 366
Aquae impurae noxiae in veſicae calculo b. 474
— frigidiſſimae potus famis caninae cauſa b. 16
Aquarum frigidarum uſus choleram gignunt b. 125
— naturalium maxime ſulphurearum, et bituminoſarum uſus in incontinentia urinae b. 468
Ardor capitis in qua cephalaea a. 85
— cum febre in ileo ab inflammatione b. 243
— dyſenteriae cauſa b. 159

Ardor et pulſus in cephalaea ab inflammatione a. 85
Ardor lumborum in uteri inflammatione b. 607
— totis hypochondriis ineſt in lienteria b. 111
— vehementior in ventriculi phlegmone quando b. 81
— ventris vehemens coeliacae cauſa b. 110
— urinae in cholera quomodo b. 127
Ardores crebri febriles in menſibus immodicis b. 530
Areae ſedes affecta a. 3
Arenae fluviatiles et marinae quam vim habent in hydrope b. 372
Arenulae rubrae ſubſident in calculo renum b. 401
Arenularum egeſtio dum lapides fiunt b. 402
Aridae palpebrae in hectica b. 794
Aromatis uſus ſcirrhum iecoris facit b. 305
Arquati ob inflammationem, vel ſcirrhum curatio b. 321 ſeq.
Arteriaca medicamenta in tuſſi quae a. 564
Arteriae circumcirca vehementer pulſant in ophthalmia a. 356
Arteriarum motus in capite in catarrho ab aeſtu a. 317
Arteriotomia in lippitudine a plenitudine a. 344
— in vertigine quando a. 105
Arthritis proprie dicta b. 648
Arthritidis affectus, locus et cauſae b. 649
— ab atra bile curatio b. 604
— bilioſae curatio b. 657 ſeq.
— curatio b. 655
— pituitoſae curatio b. 660
— ſigna b. 652
— ſpecies b. 648
Articularis morbus poſt colicum dolorem b. 226
Artuum dolores alii diverſi ab arthritide b. 649
— frictio in lethargo a. 136
Aſcarides quid et unde b. 252. 254
— in femora prorepunt b. 257
Aſcaridum ſigna ibid.
Aſcites a ſcirrho hepatis b. 306
— quos morbos excipit b. 363
Aſcitis curatio b. 373
Aſcitis expurgationem lienteria ſequitur b. 110
— ſigna b. 362
Aſpectus quidam triſtis in uteri praefocatione b. 553
Aſpiciunt inconniventer in cataphora a. 157
Aſthma a. 509
Aſthmatis et dyſpnoeae curatio per medicamenta a. 579
Atra bilis ſuperne vel inferne ſi exierit, lethale eſt b. 165
Atrophia quando fit b. 94
— in hepatis obſtructione b. 284

Atro-

Atrophiam ſaepe intulit fames canina b. 18
Auditio gravis quid a. 450
Auditionis gravis et ſurditatis affectus, locus et cauſae 450 ſeq.
Auditus gravis et ſurditatis ſigna a. 453
— oblaeſus in qua vertigine a. 100
— obtuſus in angina mortifera a. 547
Aures admixta nigritia rubent in elephantiaſi b. 669
Auricularum ſcarificatio in phrenitide a. 123
— ſonant in catarrho ab aeſtu a. 307
Auriginis colore imbuti oculi in pleuritide quid a. 621
Auris dolor a vermibus a. 439
Aurium dolore quinam citius interimuntur a. 430
— doloris affectus, locus et cauſa a. 427
— doloris a flatu vel craſſo et lento humore curatio a. 434
— doloris medicamenta a. 431
— ſibila in qua vertigine a. 100
— ſonitus affectus, locus et cauſa a. 441
— ſonitus in melancholia hypochondriaca a. 285
— ſonitus in cephalalgia a. 51
— ſonitus ſigna a. 444
— ſonitus quid a. 441
Aurium tinnitus maniam praecedit a. 304
Autumnales quartanae longae b. 778

B.

Balbi a diuturno alvi proſluvio capiuntur b. 143
Balneae naturales ſulphureae, aut aluminoſae in paralyſi a. 195
Balneum ſulphureum in ictero b. 327
Bile per vomitum in vertigine reiecta furor enaſcitur a. 101
Bilioſa ſumme egeſtio quandoque in cardialgia b. 7
Bilioſis deiectionibus qualia conferunt b. 150
Bilis atra proprie dicta a. 280
— citrinae ardentis deiectio b. 141
— exactae vomitus in cardialgia b. 7
— frequens vomitus periculum minatur in renum inflammatione b. 417
— flava obſtruens et implens fellis veſicam quibus praeparatur b. 324
— multa in inteſtinis acervata volvuli cauſa b. 241
— per ventrem vacuatio qualis in dyſenteria hepatica b. 269
— ſupra infraque prorumpit qualis in cholera b. 126

Bilis ſuperne ac inferne effuſio in cruditate unde b. 97
— ubi adeſt in cholera quid laudatur b. 132
Βράγχος ſeu raucedo a. 314
Brachiorum frictio quibus in diabete b. 383
Βραδυπεψία eiuſque cauſa b. 87. 88.
Bubonocele quando in mulieribus b. 631
Bubonum eruptio in febre peſtilenti b. 811
Buccae diſtortae in convulſis a. 249
Bulimi affectus, locus et cauſae b. 24
— curatio b. 27
— ſigna b. 25
— ſigna lethalia b. 26
Bulimus a Galeno deſcribitur b. 23
— inter ſyncopes cauſas numeratur b. 26
— ſaepe poſt famem caninam b. 17

C.

Cachectici haemorrhoidibus obnoxii b. 196
Cachexia an atrophia diſcrepat b. 353
— a ſcirrho hepatis b. 307
— quibus ſignis dignoſcitur b. 353
Cachexiae variae ſpecies b. 352
Cacoëthes quae aphthae a. 515
Caerata ex quibus in ulcere renum b. 436
Caerati Galeni uſus in ventriculi inflammatione quando b. 85
Caeratum liquidum ex quibus in rhagadibus b. 211
— ſantalinum in diabete b. 386
Calculi in pene tractatio b. 411
— ſigna quae b. 400
— veſicae affectus, locus et cauſae b. 469 ſeq.
— veſicae ſigna b. 472 ſeq.
Calculorum in ureteribus contentorum effectus b. 400
Calculus renum b. 395
— renum eſt hereditarius b. 402
— teneſmi cauſa b. 184
— veſicae b. 469
Calefacientia et exſiccantia in aquoſo ramice b. 635
Caligant oculi in qua epilepſia a. 222
Calloſa ulcera quomodo curantur b. 212
Calor accenſus in corde quomodo in univerſum corpus effunditur b. 884
— capitis maior quam ante incipientis phrenitidis ſignum a. 114
— capitis in cephalalgia a. 48
— digitorum ſummorum in purulentis a. 652
— naturalis et febrilis an unus et idem ſit b. 682
— non vehemens in praeſenti febre peſtilenti b. 809

Calor qualis in tertiana exquiſita b. 746
— qualis in ephemera b. 691 ſeq.
— qualis in ſynocho putri b. 714
— qualis in tertiana notha b. 755
— qualis in quartana b. 774
— qualis in hectica b. 793
— ubi maior in hectica b. 793 ſeq.
— urens in cauſo b. 729
Caloris ſenſus poſt ventriculi inflammationem b. 80
— vehementis ſenſus circa renes in renum inflammatione quando b. 416
Cancer mammarum a. 738
— quis affectus b. 623
Cancri generatio qua ratione prohibetur b. 628
Canina appetentia a lumbricis b. 255
Cantharidum effectus in renes b. 391
Cantum gallinacei imitantur alii melancholici a. 282
Cantus perpetuus in mania a. 305
Capillorum defluvium in tabe confirmata a. 665
— defluvium a morbo convaleſcentibus venit a. 19
— defluvium a. 5
— vitia ibid.
Capitis dolor confertus, et acutus in apoplexia a. 171
Capitis dolor gravis diſtendens in qua vertigine a. 100
— dolor in cauſo hyberno b. 733
— dolor ubi foetus mortuus b. 601
— dolor in qua ſanguinis reiectione a. 588
— dolor in tertiana continua. 721
— totius dolor in catarrho ab aeſtu a. 317
— dolor in renum inflammatione b. 415
— dolor multus in uteri inflammatione b. 608
— dolor qui ſummum periculum oſtendit a. 54
— dolores a materia ſurſum rapta in diarrhoea b. 143
— dolores ubi bilis retinetur b. 139 ſeq.
— doloris ab ictu curatio a 75 ſeq.
— doloris per conſenſum ventriculi curatio a. 80 ſeq.
— doloris a flatuoſo ſpiritu curatio a. 71 ſeq.
— gravitas ac dolor ante epilepſiam a. 221
— gravitas in coryza a. 318
— gravitatis cauſa quaenam b. 97
— illinitio quibus oleis in infantum epilepſia a. 228
— totius calor immodicus in qua cephalalgia a. 48
— vibratio maniam praecedit a. 304

Caput gravatur in qua epilepſia a. 222
— non tactu dolet in qua cephalalgia a. 48
Carbunculi in febre peſtilenti b. 811
Carcinoma incurabile b. 624
Carcinomatis cauſa b. 623
— ſigna ibid.
Cardiacus affectus quibus ſignis dignoſcitur b. 7
— c. acuta et aeſtuoſa febre ibid.
— morbus a lumbricis periculoſus b. 8
Cardialgia ab humoribus bilioſis quomodo naſcitur b. 6
— ab inflammatione ſignis inflammationis noſcitur b. 7
— e frigida cauſa, unde noſcitur b. 7
Cardialgiae quinam obnoxii b. 8
Cardialgia in febribus ſemper mala ibid.
— ex praecedenti ieiunio unde dignoſcitur b. 7
Cardialgiam excitat moeror b. 8
Cardiogmos in qua vertigine a. 100
Carnoſa hernia quando incurabilis b. 631
Cari affectus, locus et cauſae a. 143 ſeq.
— curatio a. 145
Carnes pingues volvulum gignunt b. 241
Carnem propriam deguſtarunt quidam maniaci a. 305
Carphologia in facta phrenitide a. 115
Carunculae excretae in dyſenteria lethali b. 164
— cum urina quid praeſagiunt in renum inflammatione b. 417
Cartilago narium media eroditur increſcente elephantiaſi b. 669
Cartilaginum affectus difficillimi ſanatu a. 667
Carus et apoplexia in quibus diſcrepant a. 143
— in febre a. 144
Caſſia ſuſpecta in renum inflammatione b. 420
Caſtratio in elephantiaſi b. 675
Caſus quarum partium in elephantiaſi b. 669
Catalepſeos affectus, locus et cauſae a. 148 ſeq.
— notae a. 150
Catalepſis curatio 151 ſeq.
Catalepſis lethargo periculoſior a. 151
Cataphora duplex a. 154
— et carus in quibus diſtent a. 143
Cataphorae affectus, locus et cauſae a. 155
— curatio a. 158
— ſigna a. 156
Cataracta a. 397

Catarrhi affectus, locus et cauſae a. 314 ſeq.
— curatio a. 320
— differentiae a. 313
— frigidi ſigna a. 316
Catarrhus quid a. 313
Catelli ventri applicandi in cruditate b. 95
Cati vivi loco dolenti pleuritico circumponuntur a. 634
Catulorum qualis vox in mortifera angina a. 547
Cauſa alopeciae et ophiaſis a. 6
— cauſi vera b. 728
— cardialgiae b. 5
— exulcerationis uteri b. 615
— febris epialae b. 769
— hemitritaei b. 804
— iſchiadis b. 637
— pterygii oculi a. 360
Cauſae anginae a. 541
— anticipationis vel retardationis acceſſionum b. 743
— appetentiae caninae b. 15
— arthritidis b. 650
— cataphorae a. 155
— continuitatis febrium b. 742
— cordis palpitationis a. 683 ſeq.
— cruditatis quomodo diſcernendae a. 90 ſeq.
— dyſpnoeae a. 572
— dyſuriae b. 447
— continuae febris b. 719
— elephantis b. 667
— ephemerae b. 690
— febris peſtilentis b. 807
Cauſae febrium quintanarum et conſimilium febrium b. 788
— hecticae b. 791
— hepaticae dyſenteriae b. 268
— hepatis inflammationis antecedentes b. 291
— hepatis obſtructionis b. 282
— impotentiae venereorum b. 507 ſeq.
— inflammationis renum b. 414
— lachrymarum effluxus a. 354
— lactis abundantiae a. 729
— longitudinis vel brevitatis acceſſionum b. 743
— lactis defectus a. 722
— mammarum inflammationis a. 737
— menſium b. 515
— nephritidis b. 397
— nimii profluvii ſanguinis ab utero b. 528
— quartanae b. 772
— renum ulceris b. 425
— retentae ſecundae b. 603
— ſanguinis ſputi a. 587
— ſcirrhi b. 303
— ſpaſmi a. 246
— ſtranguriae b. 437
— ſyncopes a. 699
— ſynochi imputris b. 701
— ſynochi putris b. 712
— tabis a. 662
— tertianae b. 745
— tuſſis violentae a. 559
— uteri inflammationis b. 606

Cauſae veſicae calculi b. 469 ſeq.
Cauſi converſio in quos morbos b. 731
— differentiae b. 727
— nothi cauſa b. 729
— nothi finis b. 730
— ſigna b. 729
— vera cauſa b. 728
— veri ſolutio quomodo b. 731
Cauſus b. 727
Cauteria in brachio in lippitudine a craſſis humoribus a. 332
Cephalea in ſenibus difficulter curatur quando a. 86
Cephalaeae affectus, locus et cauſae a. 84
— curatio a. 86 ſeq.
Cephalaeam inter et cephalalgiam diſcrimen a. 83
Cephalalgia ſpeciatim dicta a. 45
— per conſenſum a. 51
Cephalalgiae a cephalaea differentia a. 45
— affectus, locus et cauſa a. 45 ſeq.
Cephalalgiae bilioſae curatio a. 60 ſeq.
— ex ebrietate genitae curatio a. 72 ſeq.
Cephalalgiae ex mora ſub ſole curatio a. 75
— per conſenſum lienis, vel uteri curatio a. 82
— per conſenſum iecoris curatio a. 81
Cephalalgiae pituitoſae curatio a. 63
— ſigna a. 48 ſeq.
— ſymptomaticae curatio a. 78 ſeq.
Cervicem torquere nequeunt tetano affecti a. 249
Cervices rigidae contractae in angina mortifera a. 547
Chalybeata aqua in bilioſis fluxionibus b. 146
Chalybs quomodo uſurpata in hepatis obſtructione ex menſium retentione b. 288 ſeq.
Chirurgia opus eſt in haemorrhoidum curatione ubi b. 207
Cholera eſt affectus acer b. 127
— quibus ſignis dignoſcitur b. 126
Cholerae affectus, locus et cauſae b. 113
— familiares contractiones crampae dictae b. 125
Cholericae paſſiones quando fiunt b. 127
Chordapſus quid b. 239
Chorion quid b. 602
Chyloſae deiectiones unde b. 141
Chyloſo fluxui quid confert b. 154
Cibi averſio in coeliaca b. 112
— cupiditas in coli dolore b. 221
— cupiditas amittitur in lienis inflammatione b. 336

Cibi

Cibi faſtidii ex ulcere in ſtomacho aut ventriculo notae et curatio b. 44
— faſtidii in febribus curatio b. 827
— faſtidium ex lentis humoribus quomodo ſanatur b. 44
— faſtidium ingens in renum inflammatione b. 415
— faſtidium in cauſo b. 729
— faſtidium in fluore muliebri b. 541
— faſtidium ob viſceris alicuius inflammationem b. 44
— per corpus non digeruntur, ſed per inteſtina vacuantur in lienteria b. 111
— potuſque permeantis obſtaculum in pariſthmiis a. 533
Cibis crudis et ſemicoctis exiſtentes egeſtiones multae in fame canina quanam b. 17
Ciborum averſio in ictero nigro b. 316
— copia in ventriculo unde noſcitur b. 67
— corruptio ſitis cauſa huiuſque curatio b. 47. 49
— inappetentia ubi foetus mortuus b. 651
— melancholicorum uſus haemorrhoïdum cauſa b. 196
Cibos appetenter expoſtulant primum bulimo laborantes b. 26
Cibum averſari quando malum b. 39
Cibum reſpuunt in febre peſtilenti b. 811
Citrinitas linguae in tertiana continua b. 721
Clamore edito per ſomnum quidam expergiſcuntur, ubi lumbrici b. 255
Claudicatio per inceſſum in uteri inflammatione b. 607
Clunibus cucurbitulae adhibitae in dyſenteria b. 171
Cocta imperfecta redduntur in coeliaca b. 112
Coctionis in pleuritide notae a. 620
Coecae haemorrhoides quomodo a quibuſdam appellatae b. 193
Coecarum haemorrhoidum curatio qualis b. 199
Coecis haemorrhoidibus infeſtantibus a quibus abſtinendum ibid.
Coeliaca diuturna quid b. 114
— ex pituitoſis ſuccis quomodo curatur b. 119
— fami caninae ſuccedit b. 17
Coeliacus morbus hydropis cauſa b. 361
Cogitationes animi intentae, et vanae in melancholicis a. 382
Coitus immoderatus capillorum defluvii cauſa a. 19
Coli doloris affectus, locus et cauſae b. 219
— doloris ab inflammatione ſigna b. 223

Coli in nervorum reſolutionem mutatio b. 225
Colici doloris ab iliaco differentia b. 223
— doloris ab inflammatione curatio b. 234
— doloris a flatu ſigna b. 222
— doloris ad mortem tendentis ſigna b. 226
— doloris in melancholicum morbum mutatio ibid.
— doloris ab humoribus frigidis et craſſis ſigna b. 222
— doloris ab acri humore ſigna ibid.
— doloris ab acribus humoribus curatio b. 235
— doloris a flatibus curatio b. 233
— doloris in articularem morbum converſio b. 226
— doloris in hydropem converſio ibid.
— doloris ſpecies quaenam dyſenteriam praecedit b. 223
— doloris ſpecies quaenam bilioſos morbos ſequitur ibid.
Colico dolore ſolent torqueri mulieres inſtantibus menſibus ibid.
— dolore ſolent torqueri mulieres a partu ibid.
Colicum inter et alios dolores conſimiles diſcrimen ibid.
Colicus dolor ab eo, qui circa uterum ibid.
— dolor interdum in volvulum abit b. 226
— dolor per conſenſum viſcerum b. 220
— dolor qualis in artuum reſolutionem tranſit a. 193
Colicus doloribus ſignis dignoſcitur b. 221
Colis contrectatio in veſicae calculo b. 472
— dolor toto meatu in veſicae calculo ibid.
— palpitatio cum eius tumore ſatyriaſis appellatur b. 500
Collapſa minime nec arida facies in qua cephalalgia a. 49
Columellae inflammationis affectus locus et cauſae a. 524. 525
Columellae ulcerum a L. V. praeſertim curatio a. 531
Coloratum male corpus in lethargo a. 134
Color auriginoſus totius corporis in hepatis inflammatione b. 292
— candidus in qua menſium ſuppreſſione b. 508
— citrinus ad viriditatem declinans in haemorrhoidibus laborantibus b. 197
— cutis rubeus quid indicat ſublatis furfuribus a. 25
— faciei pravus ubi foetus mortuus b. 602
— faciei ſubniger in qua cephalalgia a. 29. 50
— flavus quid in ſingultu detegit b. 56
— foedus in immodicis menſibus b. 530

Co-

Color oculi liveſcens in eius ſugillatione a. 366
— pallet in aegilope a. 423
— pallidus aut flavus acredinis ſanguinis nota b. 530
— pallidus in dyſenteria hepatica b. 270
— pallidus in mictu cruento b. 392
— plumbeus in lienis ſcirrho b. 342
— rubens cutis in alopecia et ophiaſi quid ſignificat a. 7
— rubens faciei ſanguineam cephalalgiam indicat a. 49
— rubens haemoptoicis noxius a. 596
— vitiatus in hydrope b. 361
Colores varii in achoribus et favis varia ſignificantes. a. 38
Coloris ſanguinis oculi in albedinem mutatio ab ὑπώπυον. a. 366
— vitium ubi mola. b. 574
Coma ſeu Cataphora quid. a. 154
Comitialem morbum interdum ſequitur lethargus. a. 135
Comitiales convulſiones interdum ubi mortuus foetus b. 602
Comitialis morbi per conſenſum aliarum partium curatio a. 248
— morbi tanquam quandoque proſternit uteri praefocatio b. 553
Comitialis morbus poſt colicum dolorem b. 226
— morbus a lumbricis b. 255
— morbus quos exercet a. 224
— morbus qui graviſſimus a. 225
Comitiſſae uuguentum renibus admovendum in diabete b. 387
Concoctio depravata quosnam morbos parit b. 93
Concoctione proba levantur hypochondriaci a. 205
Concuſſus alterius pedis ſedendo in veſicae calculo b. 472
Condyloma quid b. 299
Condylomatibus recentibus remedia eadem ac rhagadibus conveniunt b. 212
Conſueta excretio retenta nauſeae cauſa b. 71
Conturbatio rationis poſt dyſenteriam mortem ſignificat b. 165
Convulſae ex aborſu raro evadunt mulieres a. 251
Convulſio ab ileo malum b. 244
— circa radices oculorum &c. in inflammatione Vteri b. 608
— corporis totius aeruginoſo vomitu curata a. 251
— in cauſo b. 729
— in cauſo notho b. 730
— multiplex a. 243
— poſt dyſenteriam mortem denotat b. 165

Con

Convulſio quid a. 242
— vehemens in qua epilepſia a. 222
Convulſionem ſimpliciter dici poſſe ſingultum defendunt nonnulli b. 53
Convulſiones violentae in febre peſtilenti b. 811
Convulſionis a flatibus curatio a. 262
— a frigore curatio a. 265
— ab ictu animalis curatio a. 263
— ab inanitione curatio a. 253
— ab repletione curatio a. 255
— ex plenitudine c. inflammatione curatione a. 262
— per conſenſum c. ventriculo curatio a. 263
Cor caleſit quibus in impotentia venereorum b. 511
Cordis dolor prope acceſſionem qualis epilepſiae a. 222
— maxima agitatio in cauſo b. 729
— motus vehementis effectus a. 686
— palpitatio a lumbricis b. 255
— palpitatio in hypochondriaca melancholia a. 285
— palpitationis affectus et cauſae a. 683 ſeq.
— palpitationis ſigna a. 686 ſeq.
Corporis durities in mania a. 305
— et animi motio in cardialgia b. 7
Corporis extenuatio in qua cephalalgia a. 50
— extenuatio in muliebri fluore b. 541
— gravitas plurima in notha tertiana b. 755
— liquatio in hectica b. 794
— perturbatio in cauſo notho b. 780
— totius conſumptio in diabete b. 382
Corpus aridum quomodo in hectica febre b. 794 ſeq.
Coxendicis doloris ex pituitoſo humore curatio b. 644 ſq.
Crampae dictae contractiones familiares ſunt cholerae b. 125
Craſſamentum in urina muco narium perſimile in ulcere renum b. 426
Criſis acutorum quandoque eſt paralyſis a. 193
Critica cephalalgia quae a. 80
— haemorrhagia minus ſuſpecta a. 488
Criticus icterus b. 316
Crocidiſmus in facta phrenitide a. 115
Crocea alvi deiectio quid ſignificat in diarrhoea b. 139
Cruciatus ingens ubi in ulceratione veſicae b. 485
— vehementes inducit colicus dolor b. 225
Cruditas praeceſſit coli dolorem b. 221
— ſignis quibus dignoſcitur b. 90 ſeq.

Crudi.

Cruditatis affectus, locus et cauſae b. 88 ſeq.
— nomen homonymως accipitur b. 87
Cruenta dyſenteria unde b. 155
Cruentae ſpuitionis affectus, locus et cauſae a. 585
Cruentum ſputum in peripneumonia a. 639
Cruentus oculi color in eius ſugillatione a. 366
Cruor levis c. pure et pituita mixtus in ſanguinis reiectione qua a. 588
— rotundus, ſubniger in ſanguinis reiectione qua ibid.
Cruoris maxima pars per nares emuncta, et muco delibuta in qua ſanguinis reiectione ibid.
— cum urina excretio ſine dolore et febre non uſquequaque periculoſum b. 392
— cum urina excretio in recenti ulcere renum b. 426
Crura vacillant interdum in cachexia b. 253
Crurum imbecillitas in uteri praefocatione b. 553
Crus quale in menſium retentione per inceſſum claudicat b. 517
Cruſtulae ulcerum in dyſenteria b. 161
Cucumeris ſemini ſimilia excrementa ubi lati lumbrici b. 257
Cucurbitae ſemini ſimilia excrementa lumbricorum latorum certiſſimum ſignum b. 257
— uſus et applicatio ubi in inflammatione renum b. 421
Cucurbitas admovere oportet ipſi ventriculo in cholera b. 133
Cucurbitinorum vermium origo b. 254
Cucurbitulae ingentis uſus in lienteria b. 118
— in convulſione a repletione a. 258
— leves in hypochondriaca melancholia a. 299
— quae in amauroſi a. 416
— quibus partibus affigendae in cholera b. 131
— c. ſcarificatione quando in iſchiade b. 644
— ſine ſacrificatu in melancholia a. 293
— uſus in ſanguinis ex ore reiectione a. 598
Cucurbitularum uſus in priapiſmo b. 506
Cucurbitularum uſus contra febrium ſoporem b. 825
— uſus c. ſcarificatu in capitis dolore febribus b. 826
— uſus in alopecia et ophiaſi a. 10
— uſus in angina a. 551 ſeq.
— uſus in catalepſi a. 152
— uſus in calculo renum b. 408

Cucurbitularum uſus quorum et quando in porrigine a. 26
— uſus ſine ſcarificatione in ictero, et ubi applicandae hae b. 324
Culices puſilli quaſi oculis obverſari videntur in ſuffuſione a. 402
Cupiditas deſidendi frequens in torminibus b. 184
— inexplebilis ciborum ubi lati lumbrici b. 256
Curae pertinaces et extraneae maniam praecedunt a. 304
Curandi ratio in calculo veſicae b. 474
Curatio ab acceſſione epilepſiae a. 233
— alopeciae et ophiaſis iuxta recentiores a. 14
— cachexiae b. 354 ſeq.
— capillorum defluvii a. 19
— colici doloris per medicamenta b. 96 ſeq.
— diabetis b. 383
— diarrhoeae diverſa b. 145
— doloris capitis ex plethora geniti a. 55
— dyſenteriae hepaticae b. 272 ſeq.
— dyſuriae ab intemperie frigida b. 448 ſeq.
— empiricis uſurpata in achoribus a. 44
— febris hecticae per medicamenta b. 799 ſeq.
— febris hecticae per victus rationem b. 796 ſeq.
Curatio febris cum hydrope b. 378
— furfurum per victum a. 25
— gonorrhoeae b. 495 ſeq.
— hepatis inflammationis b. 297
— icteri b. 321
— icteri mixti b. 334
— icteri nigri b. 332 ſeq.
— icteri vitio veſicae bilis excitati b. 322 ſeq.
— imbecillitatis ab intemperie calida hepatis b. 273
— imbecillitatis a frigiditate b. 276 ſq.
— inflammationis veſicae b. 479 ſeq.
— iſchuriae b. 458 ſq.
— lienis inflammationis b. 337 ſeq.
— luis venereae in tineam degenerantis a. 40
— menſium retentionis b. 519 ſeq.
— pediculorum morbi a. 32
— per medicamenta vermium b. 259 ſeq.
— profluvii pituitoſi vel melancholici b. 151 ſeq.
— quae in calculo renum b. 404 ſeq.
— recentioribus uſurpata in curanda inflammatione aurium a. 437
— renum inflammationis b. 419 ſeq.
— ſcirrhi hepatis b. 307
— urinae ſtillicidii ab intemperie frigida b. 444

Cura-

Curatio venereorum impotentiae b. 509
— volvuli a venenoſo pharmaco b. 249
Cirſocele curationem non admittit b. 631
Cirſoceles curatio b. 636
Cutis color in ictero quibus tollitur b. 326
— dura in aegilope a. 423
— nigredo in ictero nigro b. 331
— madore et blando calore perfuſa in ſynocho imputri b. 703
— qualis anſerum in elephantiaſi b. 668
— ſqualor in lienis ſcirrho b. 343
— ſquamis exaſperatur ubi in elephantiaſi b. 668
Cynicus ſpaſmus quis incurabilis a. 207

D.

Debilitas maniam praecedit a. 304
Decolor laborans fluore muliebri b. 541
Decolores aegri cibum averſantes in lienteria b. 110
— bulimo laborantes b. 26
— ſunt coeliaca laborantes b. 112
Decubitus dexter moleſtus in lienis inflammatione, interdum ſiniſter b. 336
— facilior in latus infirmum in renum inflammatione b. 416
Decubitus facilis in latus patiens quam in alterum in pleuritide a. 616
— facilis qualis in hepatis ſcirrho b. 305
— fere ſupinus in pleuritide a. 616
— in dextrum latus quam in ſiniſtrum facilius ſentitur ſcirrhus hepatis b. 305
— in ſiniſtrum latus gravis in lienis ſcirrho b. 342
— moleſtus dexter, et ſiniſter interdum in lienis inflammatione b. 336
— moleſtus in latus dextrum in hepatis inflammatione b. 292 ſeq.
— qualis in angina mortifera a. 547
— ſuper utroque latere difficilis quid in pleuritide notat a. 617
— ſupinus in peripneumonia a. 639
Defectio animi rupto abſceſſu hepatis b. 295
Defluvium capillorum inter et calvitium diſcrimen a. 17
— capillorum ex inedia dignoſcitur a. 19
Deglutiendi difficultas in paristhmiis a. 534
Deglutitio facilis ſalivae et potionis in angina bonum a. 547

Deiectio alba et qualis canum dura in ictero b. 318
— alvi qualis in cauſo b. 729
— aquae ſimilis primum in cholera b. 126
— aquae ſimilis in dyſenteria hepatica b. 269
— cruenta in dyſenteria b. 160
— liquida frequentior in ulcere ventriculi b. 82
— qualis exitioſa b. 143
— quae in leucophlegmatia b. 361
— varia in cholera b. 126
Deiectionem ante tempus compreſſam eſſe tutum non eſt b. 143
Deiectiones bilioſae in ictero ob hepatis inflammationem b. 316
— chyloſae unde b. 141
— copioſiores in fame canina qua b. 17
— humidiores in phthiſi a. 664
— quales in cachexia b. 313
— quales in dyſenteria b. 160 ſeq.
Deiectionis iecinoroſae diſcrimen ab aliis cruentis deiectionibus b. 271
Deliquium animi in uteri inflammatione increſcente b. 608
Deliria in febre peſtilenti b. 810
Deliria in ventriculi inflammatione b. 81
Deliria perpetua in phrenitide a. 113
Delirium febris ſymptoma a. 113
— gignit aurium dolor a. 431
— in cauſo b. 729
— in pleuritide, mortiferum a. 621
— poſt riſum in praefocatione uteri b. 554
— quando in coli dolore b. 222
Dentes caninos cum edunt pueri quid fit b. 142
Dentibus frendent in uteri inflammatione invaleſcente b. 608
Dentium doloris curatio minime deſpicienda a. 503
— doloris ſigna a. 500 ſeq.
— doloris curatio a. 504 ſq.
— ſtridor unde quandoque a. 503
— ſtridor quando in lumbricis laborantibus b. 254
Deſidendi aſſidua cupiditas ubi aſcarides b. 257
Deſidendi multa ac frequens cupiditas in dyſenteria b. 160
Deſiderii bibendi augmentum periculoſum in dyſenteria b. 164
Deſiderium epularum in fame canina b. 16
— multum aquae bibendae in coli dolore b. 221
Deſipientia ab ileo malum b. 244

Deſipientia cum mictu acerrimo in hepatis inflammatione quando b. 292
— nulla eſt ſecura a. 306
Deſperatio ante ſyncopen a. 702
— in cardialgia b. 7
Deſperatis rebus in pleuritide nil movendum a. 629
Deſtillatio praeſocans a. 576 ſeq.
Diabetes eſt diuturnum malum b. 383
— in febribus ardentiſſimis accidit b. ibid.
— quibus dignoſcitur ſignis b. 382
— ſitim gignit b. 47
Diabetis affectus, locus et cauſae b. 380. 381
— nominis ratio b. 379
Diaria febris cur ita vocatur b. 689
— c. ſudore inclinat b. 692
— quomodo invadit b. ib.
Diarrhoea cachexiae cauſa b. 352
— critica naturae permittenda quando b. 145
— longa hydropis cauſa b. 361
— ob conſtrictionem externam ventris b. 139
— qualis mortem ſignificat b. 142
— quando ſolet accidere b. ibid.
— quibus ſignis dignoſcitur b. 139 ſeq.
Diarrhoea quid b. 135
— ſaepe ſanavit paralyſin a. 194
— ſi poſt purgans aëri frigido ſe exponant b. 139
— utilis quo in caſu b. 142
Diarrhoeae affectus, locus et cauſae b. 135 ſeq.
— curatio b. 145 ſeq.
— ex ſucco melancholico curatio b. 151
— a toto corpore ſigna b. 140
Diarrhoeam movent febres b. 138
— movent venena b. ibid.
Diarrhoeas ſingultus conſequitur b. 58
Diarrhoeis longis quid confert faciundum b. 147
Difficilis curatio dyſenteriae cuius et quibus b. 164 ſeq.
— partus affectus, cauſae b. 591 ſeq.
— ſpiritus in obambulatione in fluore muliebri b. 541
Difficultas inteſtinorum a furore bonum a. 306
— meiendi in veſicae calculo b. 472
— ſpirandi in ictero nigro b. 331
— ſpirandi immodica in peripneumonia a. 638
— ſpirationis in angina quando augetur a. 542
Difficultatis partus ex parte membranarum curatio b. 600.

Digitorum color qualis in tabe confirmata a. 665
Dilatationis pupillae curatio a flatibus a. 391
Δινὸς, σκότωμα, καὶ σκοτόδινος quomodo diſtinguuntur a. 95
Dioſpoliticon antidotus in cruditate quando propinatur b. 97
Diſcrimen inter colicum et alios dolores conſimiles b. 223
— ventriculi ab aliarum vicinarum partium inflammationibus b. 81
Diſtenſio in ſingultu b. 56
Diſtentio in cardialgia a cauſa frigida b. 7
Diſtentio nervorum a. 247
— pectore ſaepiſſime ſine dolore in peripneumonia a. 639
Diuretica in diabete noxia b. 385
Diureticorum uſus quorum in iſchuria a craſſa pituita b. 463
Dolor ac difficultas in intenſa ambulatione in ſcirrho lienis b. 342
— acerbiſſimus ubi lapis in ureteribus b. 400
— acrior in meatibus urinariis ubi lapis deſcendit in nephritide b. ibid.
— acutus in ſpinae flexione in renum calculo b. ibid.
— ad claviculam in pleuritide a. 614
Dolor ad coſtas nothas in hepatitide a. 618
— ad iugulum et hypochondrium in pleuritide, quid a. 616
— ani cum tumore uno vel pluribus in haemorrhoidibus b. 197
— ardens ac pulſans locorum muliebrium in uteri inflammatione b. 607
— capitis in ictero b. 316
— capitis inſeparabile indicium futurae criſis a. 53
— circa inguina multis figitur in iſchiade b. 639
— circa partem affectam immenſus aſſiduus, in ventriculi phlegmone b. 80
— circa oſſa faciei in ſpaſmo cynico a. 206
— coli b. 219
— crurum et coxae in cauſo quid indicat b. 732
— cum gravitate quibuſdam in menſium p. n. retentione b. 517
— c. gravitate in dextro hypochondrio in hepatis inflammatione b. 291
— et ubi uſque perveniens b. 292
— excitatur quaſi pali infixi in coli dolore b. 221
— Gravativus in dextro latere in hepatitide a. 618
— hypochondriorum in uteri procidentia b. 567

Dolor

Dolor deſinit magna ex parte in empyemate a. 651
— in ano multus in dyſenteria b. 160
— in ano in torminibus b. 184
— in coli dolore quomodo procurrit b. 221
— in coxam tranſit in menſium p. n. retentione b. 517
— in dextro hypochondrio gravativus in obſtructione hepatis b. 283
— ingens circa umbilicus a foetu mortuo b. 602
— in haemorrhoidibus unde, et quomodo tollitur b. 201 ſeq.
— in ileo acutiſſimus b. 242
— in intimo ventre perforanti ſimilis in coli dolore b. 221
— inteſtinorum praeſertim ſuperiorum in dyſenteria b. 160 ſeq.
— iuxta anum in calculo veſicae b. 472. 473
— iuxta os pubis in priapiſmo faeminarum b. 502
— iuxta umbilicum gravis ubi mortuus eſt foetus b. 594
— lancinans in hepatis obſtructione b. 283
— in lateribus et coſtis in uteri inflammatione quandoque b. 609
— languidior ante partum difficilem b. 594
Dolor lumborum c. aliquo gravitatis ſenſu in ulcere renum b. 427
— in medio ſcapularum in peripneumonia a. 639
— modo acutus, modo gravis quando in inflammatione renum b. 416
— nullus in renum haemorrhagia b. 390
— in lumbis et ſpatulis quando in fluore muliebri b. 542
— in ozaenis a. 472
— in pariſthmiis a. 534
— in ſingultu ſi flatus cauſa b. 56
— in ſiniſtro hypochondrio pulſans in lienis inflammatione b. 336
— intenſus in odontalgia a. 500
— inter renem et pubem in ureteris ulceratione b. 485
— per ilia verſus coxendicem et teſtem in calculo renum interdum b. 400
— perpetuus circa pubem in exulceratione veſicae b. 484
— pulſatilis iuxta primam dorſi vertebram in inflammatione renum b. 416
— pulſatorius in oculo in ὑπώπυο a. 366
— plurimus in gutture in angina a. 542
— pubis in uteri inflammatione b. 607
— punctorius in pleuritide a. 616

Dolor qualis ſi ob menſium difficultatem b. 224
— qualis in renum inflammatione b. 415
— quarum partium ſequitur menſium p. n. retentionem b. 517
— quaſi inteſtinum rectum terebra perforare videatur in coli dolore quo b. 222
— renes excruciat in qua renum haemorrhagia b. 390
— renum qualis in calculo renum b. 400
— ſola in glande graviſſimus quando in calculo veſicae b. 472
— ſummus lancinans viget in aegilope a. 423
— tempore mictionis, et potiſſimum ubi meiere incoeperint, vel deſierint in ulcere veſicae b. 484
— temporum ubi ὑπώπνον a. 366
— ut plurimum in inguen ſiniſtrum et utrumque renem revellitur in coli dolore b. 225
— uteri ubi pertinet b. 223. 224
— vehementiſſimus quando in cephalalgia a. 48
— vehemens ex iliis ad iſchion calculi ureteris ſignum b. 400
— vicinorum muſculorum in iſchiade b. 639
Dolorem ſedantia quae in convulſione a. 260
Dolorem ſedantia quae cataplaſmata in uteri inflammatione b. 614
Dolores alii laterales a pleuritide diverſi a. 617
— capitis exigui non ſpernendi a. 54
— capitis in uteri exulceratione b. 616
— circa viſcera fortes in febribus malum b. 733
— circa umbilicum vel ſupra quid in dyſenteria indicat b. 162
— continui ubi parotides a. 461
— convulſorum quales a. 249
— diuturnos frigus facit in cephalalgia a. 49
— in dorſo ſpatulis et axillis in inflammatione mammarum a. 738
— moderati, vel lenti, longi in qua cephalalgia a. 49
Doloris aurium ab inflammatione curatio a. 435
— colici in morbum comitialem converſio b. 226
— dentium a calidiore fluxione curatio a. 512
— dentium a defluxione frigida curatio a. 509
— dentium a vermibus curatio a. 511
— dentium affectus, locus et cauſae a. 499 ſeq.
— dentium ex inflammatione gingivarum curatio a. 505

Dolo-

Doloris dentium iuxta recentiores curatio a. 510
— levamen in angina, bonum a. 547
— lumborum in febribus curatio b. 829
— mordacitas in qua cephalalgia a. 49 ſeq.
— omnino expers ſcirrhus b. 305
Dolorum et ardorum remiſſio facto pure b. 295
— incrementum ubi ſuppuratio incipit ibid.
Dolus maniacorum qualis a. 307
Dormiendi impotentia in hectica febre b. 794
Dulcia ſupra alia aſſumta vomitum excitant b. 66
Durities oblonga in lienis ſcirrho b. 342
Dyſenteria ab atra bile quando curabilis b. 165
— ab atra bile incurabilis ibid.
— ani procidentiam interdum praecedit b. 214
— cachexiae cauſa b. 352
— cruenta unde b. 156
— hepatica b. 157
— hepatica quibus ſignis dignoſcitur b. 269 ſeq.
— hepatica quibus frequens b. 272
— ob ſanguinis acrimoniam periculoſa, aliquando ſalutaris b. 157
Dyſenteria poſt diuturnam lienteriam b. 112
— quae crudeliſſima b. 165
— quibus ſignis dignoſcitur b. 160 ſeq.
— vera ab ulcere in inteſtinis b. 157 ſeq.
Dyſenteriae ab hepatica differentia b. 158 ſeq.
— affectus, locus et cauſae b. 588 ſeq.
— graviſſimae quae b. 164
— per criſes fiunt b. 159
— peſſimae quae b. 164
— ſpecies b. 156 ſeq.
— ſimilis quandoque teneſmus b. 184
Dyſenteriam hepaticam ſequitur hydrops b. 272
Dyſenterias conſequitur ſingultus b. 58
Dyſpeptorum ciborum uſus vermes parit b. 254
Dyſpnoea proprie dicta quid a. 569
Dyſpnoeae affectus, cauſae a. 572
Dyſpnoeae ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam a. 571
Dyſpnoeae ſigna a. 573
Dyſuriae affectus, locus et cauſae b. 446 ſeq.
— a hyperſarcoſi curatio b. 451
— ſigna b. 447
Dyſuriae prognoſtica b. 448

E.

Ebrietatem arcentia quae a. 74
Eclyſis, lipothymiae, et lipopſychiae a ſyncope differentia a. 696 ſeq.
Effluxus lachrymarum affectus, locus et cauſae a. 354 ſeq.
Egerendi appetentia in veſicae inflammatione b. 478
— cupiditas frequens quando in calculo renum b. 400
— difficultas in internis haemorrhoidibus b. 197
Egeruntur non ita celeriter in coeliaca, ut in lientericis b. 112
Egeſtio ingeſtorum in ventriculi inflammatione et ubi non b. 81
— ſumme bilioſa quandoque in cardialgia b. 7
— tenuis in inflammatione veſicae b. 478
Egeſtiones multae et quales ex ventribus in fame canina quanam b. 17
Elephantiaſis cur ſic dicitur b. 666
— inveteraſcens incurabilis b. 670
— per medicamenta curatio b. 672 ſeq.
Elephantis affectus, locus et cauſae b. 667
— notae ibid. ſeq.
Elephas quam multis de cauſis curatur b. 670
— quid b. 667
Embrochae ex quibus in convulſione ab inanitione a. 255
Emproſthotoni effectus a. 249
Empyematis affectus, locus et cauſae a. 648
— ſigna a. 650 ſeq.
Enterocele omnium periculoſiſſima b. 631
Ephemera cur ſic dicta b. 689
— quid ibid.
Ephemerae cauſae b. 690
— curatio b. 695 ſeq.
— differentiae b. 690
— particularia ſigna b. 693 ſeq.
— ſigna communia b. 691 ſeq.
Epiala febris eſt valde diuturna b. 770
Epialae febris cauſa b. 769
— febris ſigna b. 770
Ephialos cur ſic nominatur b. 768
— quid ibid.
Ephialte ſeu incubus a. 271
Epilepſia parva dictus incubus cur a. 272
— quid a. 214
— triplex a. 219
— unde nominata a. 214
Epilepſiae affectus, locus et cauſae a. 215 ſeq.
— a vermibus curatio a. 242
— ab utero curatio a. 241
— curatio per conſenſum ventriculi a. 238
— diſtinctio ab aliis cerebri affectibus a. 215

Epilepſiae et vertiginis diſcrimen a. 96
— nocet apium et ſimilia a. 234
— notae a. 221 ſeq.
Epilepticorum adultorum in acceſſione curatio a. 230
— infantum curatio a. 226
Erectum ſedere cupere in peripneumonia malum a. 641
Eroſio in cardialgia b. 7
Erraticae febres et longae in quartanas ſolent deſinere b. 776
Error mentis continuus in phrenitide a. 113
Eructationes in aſthmate a. 574
Eryſipelas in utero gerenti lethale b. 609
Eryſipelatoſae magis ventriculi inflammationes b. 81
Eryſipelatoſus in ore ſeu facie color partim in febre peſtilenti b. 811
Eſus caeparum in diabete ubi noxius b. 387
Ethmoides meatus clauduntur in frigido catarrho a. 317
Exanthemata in febre peſtilenti b. 811
Excandeſcentia qualis in continuis febribus b. 721
Excoriatio tunicae oculi in phlyctaenis a. 379
Excrementa quae ubi aſcarides b. 257
Excrementorum tranſitus mordax in rimis ani b. 209. 210
Excrementorum varii colores in dyſenteria hepatica b. 270
Excretio faecum tarda in coli dolore b. 222
Excretio qualie in ulcere veſicae cervicis b. 485
Excretionis cruentae quatuor differentiae b. 267
Exitium certum in pleuritide quando a. 621
Exſolutio animi frequens in ventriculi inflammatione b. 81
Expectorantia quae in empyemate quando a. 657
Exſpiratio graveolens in febre peſtilenti b. 810
Exſpuitiones aſſiduae in pica b. 32
Exteuuatio corporis in phthiſi a. 664
— in mictu cruento b. 391
— partium quarumdam in hepatis ſcirrho b. 306
— ſi in bulimo unde b. 26
— totius corporis in hepatis obſtructione b. 284
Extremarum partium frigori inunctio quibus in cholera b. 134
— perfrigerationes in apoplexia a. 171
Extremorum refrigeratio quando in coli dolore b. 222
— deligaturae in cholera b. 134
Exudatio extremorum in uteri invaleſcente phlegmone b. 608

Exul-

Exulceratio quarundam partium in catarrho ab aeſtu a. 317
Exulcerationis uteri curatio b. 618 ſeq.
— uteri nota b. 616 ſeq.

F.

Faciei color quis futuram ſyncopen detegit a. 702
— inflatio in diarrhoea pituitoſa b. 140
— intumeſcentia ſi in bulimo unde b. 26
— pallor in frigido catarrho a. 317
— rubor in catarrho ab aeſtu ibid.
Facies ardore ac rubore ſuffunditur in ſynocho imputri b. 703
— colorata male in obſtructione hepatis b. 283
— contorta in epilepſia a. 222
— decolor ubi mola b. 574
— decolorata in qua cephalaea a. 86
— liveſcens in elephantiaſi b. 669
— mortuo ſimilis in cholera b. 127
— pallida et plena in qua cephalalgia a. 50
— pallida in hepatitide a. 618
— qualis in convulſis a. 249
— rubens rubore ſaturato et liveſcente in qua melancholia a. 286
Facies ſi albicat in bulimo unde b. 26
— ſqualida et plumbea in febre hectica b. 794
— ſubrubra in dentium dolore a. 501
— turgida in lethargo a. 134
Faeculenta meiendo redduntur in ulcere ſordido veſicae b. 485
Faecum duritiem in colico dolore quaenam oſtendunt b. 223
— excretio cohibita in quonam coli dolore b. 222
Famem caninam ſaepe ſequitur bulimus b. 17
Fames canina ſaepe intulit laevitatem inteſtinorum ib.
— multa in bulimo b. 25
Fami caninae ira infeſta b. 21
— caninae medicamenta convenientia b. 18
Famis caninae ſigna b. 16
Faſtidia ubi in menſium retentione p. n. b. 517
Faſtidium cibi in confirmata tabe a. 665
— cibi in cachexia b. 353
— cibi in calculo renum b. 401
— cibi in hepatis inflammatione b. 291
— cibi ingens in peripneumonia a. 639
— ciborum in dyſenteria b. 160

Fatui-

Fatuitatis et amentiae cauſae a. 162
Fauces quaſi vinculo conſtrictae in uteri praefocatione b. 553
Faucium dolor ſine certa ratione ſubito deſinens quid a. 548
Febre lenta homo conſumitur ubi ulcus ventriculi b. 82
Febres ardentes in menſium p. n. retentione b. 517
— continuae ſaepe periculoſae b. 722
— cum horrore quando in inflammationibus renum b. 416
— diarrhoeam movent b. 138
— diuturnas reſolventes multoties ſequitur appetitus caninus b. 16
— in cruditate unde b. 97
— pituitoſae cauſae cachexiae b. 352
— quaedam ſymptomaticae b. 688
— rariſſimae quae b. 788
— ſynochi ſeu continentes b. 700
— tumoribus inguinum ſupervenientes perniciosae exceptis ephemeris b. 695
— vehementes quieſcunt in empyemate a. 651
Febricitant cum horrore, inſtante tempore ruptionis abſceſſus a. 650
Febricula quando in aſcite b. 363
Febrilis calor actiones laedit b. 685
Febris acceſſio quae in cardialgia b. 7
— aliqua an ſit frigida b. 681
— ardentiſſima in ventriculi phlegmone b. 81
— ardens b. 727
— aridior in facta phrenitide a. 114
— continua in pleuritide a. 613
— continua b. 719
— continua et acuta in peripneumonia a. 638
— continuae cauſae b. 719
— cum cibi faſtidio in anorexia b. 39
— cum hydrope b. 378
— exacerbatio quando in hepatis inflammatione b. 291
— genus hecticum ubi a. 548
— habitualis in empyemate a. 651
— in paralyſi ſalutaris a. 193
— lenta putris in phthiſi a. 664
— non omnem dyſenteriam comitatur b. 160
— non vehemens bonum in angina a. 547
— peſtilens quid b. 806
— peſtilentis curatio b. 476 ſeq.
— phlegmatica quae b. 816
— phrenitidis ſymptoma a. 113
— qualis in omni lethargo a. 134

Febris qualis in renum inflammatione b. 415
— quae ubi lumbrici b. 256
— quid b. 681
— unde ſic dicta b. 680
Febrium continuarum ſigna b. 721
— differentiae b. 685 ſeq.
Ferri laminae candentes in lacte cocto extinctae in diarrhoea pro potu b. 149 ſeq.
Feſtucae velut in ſuffuſione ante oculos a. 402
Filamenta tenuia quaedam ante oculos in ſuffuſione ibid.
— velut in urina in ulcere veſicae a venereo ſeminis profluvio b. 486
Fiſſurae circa talum in hydrope quando b. 373
Fiſtula ex ulcere renum b. 429
Flatulenti haemorrhoidibus obnoxii b. 196
Flatuoſa vitanda in tympania b. 376
Flatus coli doloris cauſa b. 220
Flatus c. deſidendi cupiditate in torminibus b. 184
— extruditur aſſidue per os in inflammatione renum b. 415. ſeq.
— in melancholia hypochondriaca a. 286
— in praecordiis in aſthmate a. 574
— velut rugitu quodam obmurmurant in coli dolore flatulento b. 221 ſeq.
Floridus et tenuis ſanguis e pulmone educitur a. 589
Fluctuationis ſonitus in empyemate a. 651
Fluor alvi ſi in inteſtinis tenuibus lumbrici b. 256
Fluores ſanguinis qui curabiles a. 593
Fluoris muliebris ſigna b. 541 ſeq.
Fluxus alvi in hydrope exitialis b. 366
— ventris poſt morſum ventriculi in cholera b. 126
Foeminae haemorrhoidibus laborant ſuppreſſis menſibus b. 196
— minus quam viri aqua inter cutem tentantur b. 364
— quae menſibus non purgantur b. 514
Foetidorum uſus in epilepſia ab utero a. 241
Foetus mortui extractio b. 601
— mortui ſigna ibid. ſeq.
Fontis frigidi hauriendi cupiditas in peripneumonia a. 639
Foramina circa ipſum tumorem ab achoribus et favis a. 37
Fortitudo aliena in mania a. 305
Frictio pedum et hypochondrie rum in cruditate quando b. 97
Frictiones ex uſu ſunt in hepatis inflammatione b. 298

Frige-

Frigefactio qualis in quartana b. 774
Frigidae potio in ſynocho putri b. 715
Frigidam poſtulant in febre peſtilenti b. 811
Frigidi ſudores in ſyncope a. 701
Frigidis iuvantur qui in nauſea vel vomitu b. 68
Frigiditas capitis in frigido catarrho a. 317
— extremarum partium ubi futura ſyncope a. 702
— extremitatum in febre peſtilenti b. 811
— partium extremarum in cardialgia b. 7
Frigiditatis ac ſanguinis craſſitudines indicia ubi ſuppreſſio menſium b. 518
Frigus externum ſaepe bulimi cauſa b. 24
— extremorum in peripneumonia a. 640
— extremorum in renum inflammatione b. 415
— in capillorum defluvio a cutis denſitate a. 19
— inexpugnabile in epiala febre b. 770
— tantum, non ſudor in lipothymia a. 702
— totius corporis in ſyncope a. 701
Frons contrahitur in elephantiaſi b. 669
— dura et arida in hectica febre b. 794
Frontis et capitis diſtenſio undique in catarrho frigido a. 316
Fructus fugaces, vermes creant b. 254
— quinam in lienteria b. 115 ſeq.
Fugienda, quae difficulter concoquuntur in cruditate b. 94
Fumus ano exceptus qualis in eius procidentia b. 218
Fungorum uſus nullus in furfuribus a. 25
Furfures redduntur in febre ardente et colliquante b. 486
— unde dicti a. 23
Furfurum affectus, locus et cauſa a. 24
Furor duplex a. 302
Furunculo quaſi tumet pars ipſa in aegilope a. 423
Futurae ſyncopes ſigna a. 702
Futuram puris mictionem quando licet praeſagire b. 392

G.

Galeni expoſitus locus de V. S. in melancholia a. 291
Galenus bulimum a latis vermibus meminit b. 25
Genarum dolor in invaleſcente arthritide b. 654
— livor in tabe confirmata a. 665
— rubor in mania a. 305
Genitalia decidunt in elephantiaſi b. 669

Geniturae excretio in nonnullis epilepticis a. 222
Genuum refrigeratio in invaleſcente uteri phlegmone b. 608
Gingivae exeduntur in lienis inflammatione b. 336
Gingivarum corruptio in lienis ſcirrho b. 342
Glandium qualium uſus in infantium epilepſia a. 229
Glans immiſſa teneſmi cauſa b. 184
Gonorrhoea alia notha b. 493
Gonorrhoeae affectus, locus et cauſae b. 492 ſeq.
— aliae deſcriptio ibid.
Gonorrhoeam muliebrem inter et uterinum fluorem diſcrimen b. 495
Graciles admodum coeliaca laborantes b. 112
Gradus tres in dyſenteria poſuere b. 158
Grandines ubi increſcente elephantiaſi b. 669
Gravantes continui et vehementes dolores ubi parotides a. 461
Gravativus minime dolor dentium a. 500 ſeq.
Gravedo maniam praecedit a. 304
Graveolentia in ozaena a. 474
Gravis pars reſoluta attollitur a. 192
Gravitas ante incubum a. 274
— capitis in vertigine a. 100
Gravitas c. ſenſu frigoris in qua cephalaea a. 86
— c. tenſione in cephalaea ab inflammatione a. 85
— et diſtentio in ictero a lienis obſtructione b. 331
— et durities c. febri in mammarum inflammatione a. 737
— in anorexia b. 39
— in dextro hypochondrio in ictero ob hepatis inflammationem b. 317
— in dyſuria b. 447
— in renibus, in haemorrhagia renum qua b. 390
— in ſiniſtro hypochondrio absque muſculorum inflammatione in lienis inflammatione b. 336
— inſolita pectori iuxta diaphragma quid a. 548
— magna faecis duritiei ſignum in colico dolore b. 223
— partis capitis in qua cephalalgia a. 50
— poſt cibos ſumptos in hepatis ſcirrho b. 305
— ſiniſtrae partis in lienis ſcirrho b. 342
—totius corporis in intermittente quotidiana b. 763
— in toto corpore in menſium retentione p. n. b. 517
— ubi in ſynocho imputri b. 703
— ubi in veſicae calculo b. 492

Gravitate partium deprehenditur futura paralyſis a. 193
Gravitatis ſenſus ventriculi inflammationem inſequitur b. 80
— ſenſus cephalalgiae ſanguineae ſignum a. 49
— ſenſus circa affectum renem in perfecta eius ſuppuratione b. 416
— ſenſus ex ciborum aſſumtione in fame canina qua b. 17
— ſenſus in empyemate a. 651
— ſenſus in ophthalmia a 337
Guaiaci uſus in dyſpnoea, et aſthmate a. 583
Guſtus qualis in ictero b. 316
— quibusdam oblaeſus in qua vertigine a. 100
Gutta ſerena proprie dicta a. 412
Gutturis dolor in invaleſcente arthritide b. 654

H.

Habitudo corporis tenuis in diarrhoea qua b. 139
Habitus corporis malus poſt dyſenteriam hepaticam b. 272
Haemorrhoides a multis morbis tutos reddunt b. 198
— apertae ubi accidunt b. 196
— caecae quomodo a quibuſdam appellatae b. 193
— caecae ubi contingunt b. 196
Haemorrhoides conferunt renum paſſionibus b. 417
— dolentes acribus perfricare temere b. 203
— inducunt vitam miſeram b. 198
— in melancholia aperiendae a. 292
— interiores teneſmum excitant b. 183
— nimiae pariunt hydropem b. 360
— nonnullos morbos pariunt b. 198
— quandoque hydropem invehunt ibid.
— quibus ſignis dignoſcuntur b. 197
— ſuppreſſae dyſenteriam cruentam faciunt b. 156
Haemorrhoidibus caecis qualis convenit victus ratio b. 199
— laborant foeminae poſt partum b. 196
— quinam obnoxii ibid.
Haemorrhoidum affectus, locus et cauſae b. 193 ſeq.
— apertio quando in hepatis ſcirrho b. 308
— curatio b. 199 ſeq.
— differentiae b. 193
— evacuatio naturalis vel artificialis in phrenitide a. 123
— fluentium curatio b. 204
— fluxus in ictero nigro bonum b. 332
— fluxus quibus in caſibus ſalutares b. 199

Haemorrhoidum immodicus fluxus ſupprimendus b. 204
— ſuppreſſarum effectus b. 198
Haemorrhois ſerpentis genus b. 192
Haemorrhagia dicta ſimpliciter a. 485
— e nare dextra ubi prodeſt b. 293
— e naribus indicatur phrenitis ſalutaris a. 117
— narium ſolet ſolvi peripneumonia a. 647
— narium in febribus quando ſignum peſſimum a. 489
— narium menſtruis deficientibus bonum b. 519
— narium ſuppreſſa dyſenteriae cruentae cauſa b. 156
— quid a. 485
— renum aliorum morborum cauſa exiſtit b. 391
Haemorrhagiae narium affectus, locus et cauſae a. 485 ſeq.
— narium curatio a. 490 ſeq.
— narium ſigna a. 487
— quae in pleuritide ſalutares a. 623
— renum affectus, locus et cauſae b. 388 ſeq.
— renum quid b. 388
Haemorrhagiam ſuppreſſis haemorrhoidibus ferri commodum eſt b. 199
Hebeſcit viſio paulatim in ſuffuſione a. 401
Hectica facta febris in phthiſi a. 664
Hecticae cauſae b. 791
— confirmatae curatio impoſſibilis b. 795
— febres b. 788
— febres renibus accidunt b. 403
— ſpecies b. 789 ſeq.
— triplex differentia b. 789
Hecticam per deuteropatheiam ſaepius quam per protopatheiam evenire credibilius b. 791
Helleborus in quartana reiiciendus b. 783
Hemicrania a. 90
Hemicraniae affecta pars, cauſae a. 90 ſeq.
Hemicraniae a cephalalgia diſcrimen a. 45
— curatio a. 91
Hemitritaei cauſa b. 804
— curatio difficilis b. 805
— ſigna b. 804
Hemitritaeus cur ſic vocatur b. 802
— duplex b. 803
— eſt de febribus interficientibus b. 805
— in paralyſin terminatur a. 193
— ſaepe ad hecticam ducit b. 805
Hepatica dyſenteria b. 157
Hepaticae dyſenteriae affectus, locus et cauſae b. 266 ſeq.
— dyſenteriae curatio b. 272 ſq.
Hepatis inflammatio quibus ſignis dignoſcitur b. 291

Hepatis inflammatio ubi cito mortifera b. 294
— inflammationis affectus, locus et cauſae b. 289 ſeq.
— obſtructio quibus ſignis dignoſcitur b. 283 ſeq.
— obſtructionis affectus, locus et cauſa b. 281 ſeq.
— obſtructionis curatio b. 284 ſeq.
— obſtructionem antecedentia b. 283
— ſcirrhi affectus, locus et cauſae b. 303
— ſcirrhi curatio b. 307 ſeq.
— ſcirrhi ſigna b. 305 ſeq.
Herbae quae in hectica febre b. 796
Hernia quid b. 627
Herpetibus depaſcentibus ſimilis partim color in febre peſtilenti b. 811
Hiante ore nonniſi anima duci poteſt in coryza a. 318
Hiatus oris in lethargo a. 134
Hippocrates dixit, ſiti ſuperficiali ſomnus medela eſt b. 48
Hippocratis conſilium de aequinoctio obſervandum b. 477
Hirudines paratae quomodo haemorrhoidibus imponi ſolent b. 203
Hirudinum uſus in dyſenteria quando b. 171
Horrendiſſima omnium angina quae a. 546
Horrent nonnunquam non in lienis ſcirrho ubi b. 343
Horrent lucem in facta phrenitide a. 114 ſeq.
Horror c. ſtridore dentium in quartana b. 774
— creber ante partum difficilem b. 594
— inaequalis c. febre in menſium p. n. retentione b. 517
— in initio intermittentis quotidianae magis quam rigor b. 761
— parvus in arthritide qua b. 652
— rigor, frigus in continuis quid b. 721
— ubi hepatis ſuppuratio incipit b. 295
Horrores et febres a putreſcente foetu b. 601
Humida tuſſis quando in pleuritide a. 615
Humiditas quaedam ex locis muliebribus quando in hyſtericis b. 553
Humiditates ab utero manant ubi foetus mortuus b. 601
Humores acres et erodentes inteſtinum affligentes colicum dolorem faciunt b. 220
— acres purgantia quaenam in colico dolore ab iiſdem b. 236
Humoris aquoſi ante foetum effluxum partum difficilem praeſagire licet b. 594
Hydroceles curatio b. 635 ſeq.
Hydropem invehunt quandoque haemorrhoides b. 198

Hydropi comitiales morbos accidere non eſt tutum b. 365
Hydropis affectus, locus et cauſae b. 359 ſeq.
— curatio b. 366 ſeq.
— differentiae b. 358 ſeq.
Hydrops exitialis exeſo viſcere hepatis b. 295
— iis inſidiatur quibus gravis aurigo b. 320
— periculoſus qualis b. 365
— poſt colicum dolorem b. 226
— quibus ſignis dignoſcitur b. 361 ſeq.
— ſcirrhum hepatis ſequitur b. 307
— ſecuriſſimus qui b. 365
— ſequitur dyſenteriam hepaticam b. 272
Hypochondria intendi improprium indicium ſepti transverſi inflammati a. 116
Hypochondriaca melancholia a. 285 ſeq.
Hypochondriorum calor maior in ſepti transverſi inflammatione a. 116
— contractio ubi mola b. 573
— tumor tympanitidi ſimilis in febre peſtilenti b. 811

I.

Iactatio corporis in cardialgia b. 71
— corporis magna in ventriculi inflammatione b. 80
Ichores manantes ex utero a foetu putreſcente b. 601
Icteri affectus, locus et cauſae b. 312. ſeq.
— curatio ex veneni lethalis potione quibus b. 321
— mixti curatio b. 334
— nigri affectus, locus et cauſae b. 329
— nigri curatio b. 332
— nigri ſigna b. 331
— ob inflammationem hepatis quae ſigna b. 316
Icterici quinam facile curantur b. 320
Ictericus abſceſſus quibus curandus b. 321
Icterus cum rigore quid b. 319
— in cauſo quando b. 732
— niger quibus agnoſcitur ſignis b. 331
— per morborum bilioſorum criſes b. 316
— quibus dignoſcitur ſignis b. 316 ſeq.
Iectigatione deprehenditur futura paralyſis a. 193
Iecur durum pernicioſum ubi b. 320
— leviter expurgantia b. 301
Ilei ab inflammatione curatio b. 245 ſeq.
— affectus, locus et cauſa b. 240 ſeq.
— certiſſima mortis indicia quae b. 244
— curatio ab humoribus craſſis, et aliis cauſis b. 247 ſeq.

Ilei nominis ratio multiplex b. 239
Ileum conſecutus vomitus malus b. 74
Iliaci à colico dolore diſcrimen b. 223
Imaginatio laeſa in omnibus melancholicis a. 283
Imagines ſomniorum turbulentae ante epilepſiam a. 221
Imaginibus turbati ſomni phrenitidis incipientis indicia a. 114
Imbecillitas in gonorrhoea b. 494
Imi ventris dolor in uteri inflammatione b. 607
Imi ventris dolor in uteri procidentia b. 567
Immobilitas in cataphora a. 156
Immobilitas incubum praecedit a. 274
Impetigines in elephantiaſi b. 668
Impetu corporis violento formidabilis iracundia in maniacis a. 305
Impotentia venereorum b. 507
Inanitio unde cognoſcitur in ſingultu b. 57
Inappetentia in nauſea vel vomitu quando b. 67
— in qua vertigine a. 100
Inappetentiae ex derelicto exercitio curatio b. 44
Inaequalitas quaedam corporis moleſta in quartana b. 774
Inclinati quidam mingunt in veſicae calculo b. 472
Inclinatio ad ſomnum in frigido catarrho a. 317
Inconſtantia corporis et animi ante epilepſiam a. 221
Incontinentia urinae b. 463
Incontinentiae urinae ſigna b. 465
Incubi affectus, locus & cauſæ a. 272
— curatio a. 276
— notae. a. 274
Incubus inveteratus, & aſſidue inſidens quos morbos denuntiat. ibid.
Inedia praecedens capillorum defluvium a. 19
— inanitionem praecedens docebit in ſingultu b. 57
Inediae difficilis tolerantia in qua epilepſia a. 222
Inertia omnium ſenſuum in qua cephalalgia a. 50
Infantum epilepticorum curatio a. 226 ſeq.
Inflammati gurgulionis ſigna a. 525
Inflammatio c. eius ſignis in angina a. 542
— ſi in muſculis, quomodo noſcitur b. 295
— veſicae b. 477
Inflammatione tendente in ſuppurationem quale cataplaſma b. 300
Inflammationis mammarum curatio a. 739

Inflammationis mammarum ſigna a. 737
— maximae in pleuritide ſigna a. 616
— veſicae ſigna b. 478
— uteri ſigna b. 607
Inflationes aliquando in veſicae inflammatione b. 478
Inflatur molli tumore totum corpus in menſibus nimiis b. 530
Ingenium ſtupidius in qua epilepſia. a. 222
Ingeſtio ciborum pravorum lienteriae cauſa. b. 110
Ingeſtorum vomitio in ventriculi inflammatione b. 81
Inquietudo et exilitio e lecto in angina lethali a. 547
— in cauſo b. 729
— in ventriculi inflammatione b. 81
Inſania a materia ſurſum rapta in diarrhoea b. 143
Inſanientibus bonae fluentes haemorrhoides b. 200
Inſomnia turbulenta à putreſcente foetu b. 601
— turbulenta in qua epilepſia a. 222
Intempeſtiva aſſumtio in cruditate evitanda. b. 94
Intercurrens pulſus in peripneumonia a. 639
Interiora uruntur in praeſente febre peſtilenti b. 809
Intermittentis quotidianae cauſae b. 760
Intermittentis quotidianae ſigna b. 761 ſeq.
Intermittentium febrilium periodorum cauſae. b. 738
Inteſtini deſcenſus indurata faece colici doloris cauſa. b. 222
Inteſtinorum dolor ad animi usque deliquium quandoque perducens in dyſenteria b. 160 ſeq.
Inteſtinorum laevitates quando in tabem deſinunt b. 112
— magnae partes in dyſenteria lethali b. 164
— morſus in cholera b. 126
Inteſtinum diſtendens inflammatio cauſa colici doloris b. 220
— humores acres affligentes colicum dolorem gignunt b. 220
— rectum calculo veſicae extrinſecus comprimitur. b. 185
— rectum inflammatione paraſtatarum comprimitur. b. 185
Intumeſcentia oculorum, palpebrarum, et pedum in aſcite b. 362
— partium quarundam in hepatis ſcirrho b. 306
— quarum partium in elephantiaſi b. 669
— quarum partium in diabete b. 382
Inunctio renum quibus oleis in calculo renum b. 407

Inuſtio

Inuſtio in coxendicis dolore b. 647

Iocinoroſæ dejectionis diſcrimen ab aliis cruentis deiectionibus b. 271

Ira in cardialgia b. 6

Iracundia in maniacis quibus formidabilis a. 305

Irrigatio locorum circa renes quibus in mictu cruento b. 394

Irritatio ad excretionem inflammationem ani ſequitur b. 215

— ex quibus in haemoptyſi a. 605

Iſchiadis curatio b. 641

— ſigna b. 639

Iſchias quid b. 637

Iſchuriæ affectus, locus et cauſae b. 452 ſeq.

— curatio b. 458

— ſigna b. 455 ſeq.

Iuvamen à frigida inſpiratione in cauſo b. 729

Iuvenibus angina familiaris a. 546

— paſſio cardiaca accidit frequentius b. 8

L.

Labia trementia in convulſis a. 249

Labiorum craſſa prominentia in elephantiaſi b. 669

Labra inverſa in elephantiaſi b. 669

Labrorum lividitas in angina mortifera a. 347

Lac praeparatum quomodo in diabete b. 384

Lachryma nulla vel pauca rodens et acris in qua ophthalmia a. 338

Lachrymae craſſiuſculae quae facile exſiccantur in ophthalmia a. ibid.

— involuntariae in cauſo mortis ſigna. b. 733

— involuntariae in ſynocho putri peſſimum b. 713

— involuntariae nativae incurabiles a. 355

— quando in uteri praefocatione. b. 545

Lachrymarum acrium curatio a. 356

— effluxus curatio a. 356

— effluxus in ophthalmia a. 335

— effluxus notae a. 355

— effluxus quid a. 353

— frigidarum et aquoſarum curatio a. 358

Lachrymis et lemis perfuſi oculi in facta phrenitide a. 114

Lactis chalybeati uſus in mictu cruento à cantharidibus quando b. 395

— defectus cauſae a. 722

— defectus ſigna a. 723

— grumeſcentia a. 732

— grumeſcentiae affectus, locus et cauſae a. 733

— inopiae curatio a. 724 ſeq.

— ovini uſus in mictu cruento b. 393

Lactis redundantia. a. 728
— uſus in tabe a. 672 ſeq.
— uſus noxius in calculo veſicae b. 474
Lævitas accedit inteſtinorum ubi lumbrici b. 254
— inteſtinorum quid b. 107
Laevitatem inteſtinorum ſaepe intulit fames canina b. 17
Languor corporis utero gerentis ubi foetus mortuus b. 352 ſeq.
Lapide in veſicam delabente dolor ceſſat b. 401
Lapidis galactitis uſus qualis. a. 726
Lapilli in folliculo fellis icterum pariunt b. 314
Laſſitudo qualis in ſynocho imputri b. 703
— ulceroſa in cauſo b. 729
Lateralis morbi magnitudo unde deſumitur a. 616
Laterum refrigeratio ubi foetus mortuus b. 602
Lati vermes quinam b. 251
Latorum lumbricorum ſigna b. 256
Lectiones et ſpectacula quae conveniunt ubi venereorum impotentia b. 503
Lethargi a ſomno excitandi ſunt quibus a. 135. 136
— ab oblivione differentia a. 133
— affectus, locus et cauſae a. 132 ſeq.
— curatio a. 135
— ſigna a. 134
Lethargi una et perpetua acceſſio quibusdam a. 134
Lethargum expectari poſſe, quibus noſcitur a. 54
Lethargus a materia ſurſum rapta in diarrhoea b. 143
— celeriter iugulat cur a. 135
— in quibus ab aliis affectibus diſſidet a. 132
Leucophlegmatia a ſcirrho hepatis b. 306
— febres diuturnas excipit b. 307
— poſt hepatis ſcirrhum b. 307
Leucophlegmatiae curatio b. 370
Lienicis dyſenteria superveniens bonum b. 344
Lienis inflammatio b. 335
— inflammatio quibus ſignis dignoſcitur. b. 336
— inflammationis cauſae b. 335
— inflammationis curatio b. 337 ſeq.
— ſcirrhi ſigna b. 342
— ſcirrhus quibus ſignis dignoſcitur ibid.
Lienteria aſcitis expurgationem ſequitur b. 110
— difficulter curatur quando b. 113
— diuturna in dyſenteriam tranſmutatur b. 112
— ex pituitoſis ſuccis curatio b. 119
— facilius curatur in teneris aetatibus b. 113

Lien-

Lienteria hydropis cauſa b. 360
— quando lethalis b. 113
— quibus dignoſcitur ſignis b. 111 ſeq.
— ſaepe epidemica b. 113
Lienteriae affectus, locus et cauſa b. 108 ſeq.
— difficillima curatio in adultis b. 113
— et coeliacae differentia b. 107 ſeq.
Lienteriam quales morbi interdum faciunt b. 113
Lingua aſpera, et ſalebroſa in facta phrenitide a. 115
— in pueris in diarrhoea affecta b. 142
— pallida in hepatitide a. 618
— qualis in cauſo b. 729
— ſicca in peripneumonia a. 639
— ſubtumida in qua cephalaea a. 86
— torrefacta in febre, peſtilenti b. 811
Linguae aſperitas in tertiana continua b. 721
— color in lienis inflammatione b. 236
— color qualis in hepatis inflammatione b. 291
— exertio in angina mortifera a. 547
Linguae exertio ubi lumbrici in quibusdam inter dormiendum b. 255
— inordinatus motus ante epilepſiam a. 221
Linimentum ex quibus in capillorum defluvio a. 22
Lippientem alvi profluvio corripi bonum a. 340
Lippitudinis curatio ab acribus humoribus a. 348
— curatio a craſſis humoribus a. 350
— curatio a flatuoſo ſpiritu a. 353
— notae a. 335
Lippitudo ex uno oculo ad alterum tranſiens non mali ominis eſſe creditum a. 340
Liquores ex foraminibus manantes ubi achores a. 38
Liquoris tenuis dein craſſi ſtillatio e naribus in coryza a. 318
Liveſcentium aphtharum curatio a. 516
Lividae quaedam febres b. 688
Loquelam offendit polypus a. 481
Lotia nigra in ictero nigro b. 331
Lotiones ubi et quibus in phrenitide a. 124
Luctus perpetuus c. odio et averſione hominum in melancholia a. 282
Lumborum dolor in iſchiade b. 639
— dolor in uteri procidentia b. 567
— gravitas ubi mola b. 574
Lumbrici famem caninam excitant b. 16

Lumbrici noctu moleſtiores quam de die b. 255
— quibus ſignis dignoſcuntur b. 254
Lumbricorum ad ventriculum aſcenſus prohibetur quibus b. 262
— affectus, locus et cauſae b. 252 ſeq.
— differentia b. 250
— in ventriculo ſigna b. 256
Lumbricos quando deſcendere idoneum eſt b. 257
— rotundos vomitura foemina quomodo noſcitur b. 72
Luſcioſus a. 418

M.

Macies in hypochondriaca melancholia a. 285
— praecedit cordis palpitationem vel conſociatur a. 686
Maculis inſpergitur ſumma pars corporis in elephantiaſi b. 668
Majora quam ſunt apparent eſſe in tabe pupillae a. 394
Malacia in viris non eſt deſpicienda b. 33
— in utero gerentibus quomodo b. 32
Malae c. tumore rubent in peripneumonia a. 639
Malagmata in urinae incontinentia b. 468
Malarum roſio & exulceratio in qua ophthalmia a. 338
Malarum rubor à putreſcente foetu b. 601
— rubor inclinante uteri ſtrangulatu b. 553
Mallei velut ſenſus intus percutientis in qua vertigine a. 100
Mammæ intumeſcunt ubi mola b. 574
Mammarum affectus a. 721
— exulceratio ubi lac grumeſcens vel caſeatum a. 735
— inflammationis cauſa a. ib.
— uſus a. 720
Mammillarum inflammationes non negligendæ a. 738
Mania à phrenitide in quibus differt a. 302
— in quibus differt a melancholia a. 301
Maniaci ad venerem prompti a. 305
Maniae affecta pars et cauſae a. 302 ſeq.
— curatio a. 307 ſeq.
— notæ a. 304 ſeq.
Maniam in vertigine denuntiantia quae a. 101
Manna in ventriculi inflammatione quando propinanda b. 85
Manus dextra interdum torquetur in hepatis inflammatione b. 292
Maraſmus quid b. 464 ſeq.
— renibus accidit b. 403
— ſequitur hepatis ſcirrhum b. 307

Materia febrilis in quartana coquenda quibus b. 780 ſeq.
Maxillae quatiuntur in quibusdam convulſis a. 249
Maxillarum laxatio in veteri ſcirrho hepatis b. 305
Medendi methodus in cauſo b. 734 ſeq.
— methodus in iecoris inflammatione b. 297 ſeq.
— methodus in lienis inflammatione b. 337
— methodus in mictu cruento b. 392
— methodus in pediculari morbo a. 33
— methodus in quotidiana intermittente b. 764 ſeq.
— ratio in hepatis obſtructione b. 286 ſeq.
— ratio in hydrope b. 370
— ratio in muliebri fluore b. 544 ſeq.
— ratio in porrigine a. 26
— ratio in ſcirrho lienis b. 345
— ratio in ventriculi phlegmone b. 84
Medicamenta adverſus bulimum b. 27
— arteriaca quae a. 564
— fami caninae convenientia b. 18 ſeq.
— in angina a. 550
— in anorexia b. 41
— in aurium dolore a. 431 ſeq.
— in catarrho a. 322 ſeq.
— in cruditate b. 96
Medicamenta in defluvio capillorum a. 20
— in effluxu lachrymarum a. 356
— in elephantiaſi b. 672
— in hectica b. 780
— in lacrymarum effluxu b. 356
— in lacte caſeato vel grumeſcente a. 735
— in orthopnoea &c. a. 579 ſeq.
— in otalgia a. 431 ſeq.
— in tremore a. 268
— in ventriculi inflatione b. 104
— in vomitu b. 74
— oxypora in cruditate b. 97
— praeparantia quae in epiala febre b. 771
— ſitim excitant b. 46
— vomitum cientia choleram excitant b. 125
Medicamenti acrimonia teneſmi cauſa b. 184
— qualis ante purgans uſus in lienis inflammatione b. 339
Medicamentorum aperientium uſus immodicus colicum dolorem facit b. 220
— ratio in antiadibus a. 535
— ratio in apoplexia a. 178
— ratio in cardialgia b. 10
— ratio in cephalalgia a. 56 ſeq.
— ratio in cholera b. 129
— ratio in continua febre b. 723 ſeq.

Medicamentorum ratio in convulſione ab inanitione a. 254 ſeq.
— ratio in cruenta ſpuitione a. 596
— ratio in diarrhoea b. 146
— ratio in empyemate a. 655. ſeq.
— ratio in epilepſia a. 235 ſeq.
— ratio in gonorrhoea b. 497
— ratio in hepatica dyſenteria b. 170
— ratio in hydrope b. 370
— ratio in iis qui habent vermes b. 256
— ratio in lactis defectu a. 726
— ratio in lienteria b. 117 ſeq.
— ratio in lumbricis b. 256
— ratio in mania a. 308
— ratio in oblivione a. 163
— ratio in ophthalmia a. 343
— ratio in paralyſi a. 196
— ratio in pariſthmiis a. 535
— ratio in phlyctaenis a. 380
— ratio in phrenitide a. 122 ſeq.
— ratio in pleuritide a. 625 ſeq.
— ratio in quartana b. 780 ſeq.
— ratio in renum exulceratione b. 432
— ratio in renum haemorrhagia b. 393
— ratio in renum inflammatione b. 419
Medicamentorum ratio in rimis ani b. 211
— ratio in ſuffuſione a. 406 ſeq.
— ratio in teneſmo b. 186
— ratio in tertiana notha b. 758 ſeq.
— ratio in ulcere renum b. 432 ſeq.
Medicamentum effrene diarrhoeam gignit b. 139
Medicatio in priapiſmo b. 504
Meiendi cupiditas aſſidua in ulceratione veſicae vel prope collum b. 485
Mel hecticis febribus inimicum b. 799
Melancholia in quibus differt a phrenitide et mania a. 278
Melancholia quid a. ib.
Melancholici profluvii curatio b. 151
Melancholicis fluxus haemorrhoidum bonus b. 199
Melancholicus morbus poſt colicum dolorem b. 226
Melancholiae a toto corpore curatio a. 291
— affectus, locus et cauſae a. 279. 280
— curatio a. 288 ſeq.
— curatio ab affectu primario cerebri a. 296 ſeq.
— hypochondriacae curatio a. 297 ſeq.
— morbi tres differentiae a. 281 ſeq.
— nomen unde a. 278
— ſigna communia a. 282 ſeq.

Mellis

Mellis uſus cauſa dyſenteriae b. 159
Membrum contortum repente in convulſione a. 248
— truncatum certis intervallis dyſenteriae cruentae cauſa b. 156
Memoria laeſa per conſenſum a. 161
Memoriae laeſae affectus, locus et cauſae a. 160
— laeſae ſigna a. 160 ſq.
Menſes albi, ſanioſi et loturae carnis inſtar unde b. 530
— naturales quales ibid.
— qua aetate incipiunt b. 514
— quibuſdam praegnantibus eveniunt b. 514
— quid ſignificent ibid.
— ſuppreſſi icterum faciunt b. 315
Menſibus fluxuris ſolent torqueri mulieres colico dolore b. 223
— ſuppreſſis haemorrhoidibus laborant foeminae b. 196
Menſium affectus, locus et cauſae b. 515. ſeq.
— immodicorum affectus, locus et cauſae b. 527 ſeq.
— immodicorum curatio b. b. 531. ſq.
— naturalis ceſſatio, qua aetate b. 514
— nimius fluor famis caninae cauſa b. 16
— ſigna b. 517
— ſuppreſſio quae vix curabilis b. 519
Menſium ſuppreſſio ubi mola b. 514
Menſtrua erumpere commodum eſt ſuppreſſis nimium haemorrhoidibus b. 199
— ſuppreſſa dyſenteriam cruentam excitant b. 156
— ter in menſe quibus foeminis b. 513
Menſtruae immodica vacuatio non ſpernenda b. 531
Menſtruorum retentiones hydropem efficiunt b. 360
Menſura ſanguinis menſium b. 513
Mente capti ſunt lethargici a. 137
— detenti ſunt cataleptici a. 150
Mentis ac ſenſuum apprehenſio inſtante uteri ſtrangulatu b. 553
— alienatio a furore bonum a. 306
— alienatio in renum inflammatione b. 415
— error ante epilepſiam a. 221
Mentis ſtupor ac tarditas in qua epilepſia a. 222
Metus et triſtitia in melancholia a. 282
Mictio cruenta quid b. 388
Mictionis aſſidua cupiditas in veſicae calculo b. 472
Mictus aſſiduus in renum inflammatione b. 415
— cruentus in renum calculo b. 401

Mictus frequens in diabete b. 381
— ſanguineus c. febre et dolore malum b. 392
Minitationibus formidabilis iracundia in maniacis a. 305
Minora quam putantur eſſe videntur omnia in mydriaſi a. 389
Miſſio ſanguinis in mictu cruento b. 394
— ſanguinis in renum inflammatione b. 419
— ſanguinis quando in quartana b. 781
— ſanguinis quare in priapiſmo b. 504
Moeſti ac tetrici redduntur paulo poſt riſum quidam melancholici a. 232
Moeſtitia et metus unde in melancholicis a. 283 ſeq.
Mola inſanabiles b. 575
— quid b. 571
Molae affectus, locus et cauſae b. 572
— curatio b. 575 ſeq.
— ſigna b. 573 ſeq.
Moles corporis plena atque copioſa in cachexia b. 353
Morbi a pluribus menſibus b. 531
— ante capillorum defluvium a. 19
— attoniti futuri ſigna a. 54
— quales a fluore muliebri b. 543
— quales ſequuntur longam menſium retentionem b. 518
Morbus articularis colicum dolorem ſequitur b. 226
— coeliacus cachexiae cauſa b. 352
— comitialis colicum dolorem ſequitur b. 226
— melancholicus colicum dolorem ſequitur ibid.
— regius ante ſeptimum diem malum ubi b. 319
Mordacitas eorum quae ſunt in ventre in ictero nigro b. 331
Morſum acrium humorum obtundentia quae b. 432 ſq.
— inteſtinorum quibus mitigamus b. 130
Morſus c. diſtenſione, et acrimonia in cephalaea qua a. 85
— expertium uſus in colico dolore b. 236
— in aure in ſurditate a. 454
— in cardialgia b. 7
— in ore ventriculi quid notat in nauſea vel vomitu b. 67
— linguae in nonnullis epilepticorum a. 221
— oris ventriculi in pica b. 32
— ſtomachi in renum inflammatione b. 415
— ventriculi ubi lumbrici b. 257
Mortem ſignificans qualis diarrhoea b. 144
Mortiferum quid in hepatis inflammatione b. 295

Morti-

Mortiferum quid in pleuritide a. 621
Motio corporis et animi in cardialgia b. 7
Motus difficilis ante incubum a. 274
— difficilis in apoplexia a. 171
— et ſenſus expers pars reſoluta a. 192
— fortior eſt ſingultus quam vomitus b. 53
— non voluntarius et triſtitia ante epilepſiam a. 221
— piger in frigido catarrho a. 317
— ſenſusque hebeſcunt in ictero b. 316
— tremulus in genis in cordis palpitatione quando a. 686
Mulier tota triſtis et inquieta in menſium retentione b. 517
Mulieres dolore colico ſolent torqueri a partu b. 223
Mulieribus quae non pro more purgantur quid evenit b. 518
Murmur inteſtinorum in hyſtericis b. 553
— velut quoddam circa hypochondria in melancholia hypochondriaca a. 286
Muſcae quaſi ante oculos in ſuffuſione a. 402
Muſculi convulſi fotus quibus in cholera b. 134
Muſculorum, conſumtio in elephantiaſi iuxta pollicem maxime b. 669
— qualium contractio et tenſio in cholera b. 126
Mydriaſis affectus, locus et cauſae a. 388
— ſigna a. 389

N.

Nares et aures frigidae a foetu mortuo b. 602
— in ſummo ſimae in peripneumonia a. 639
— reſimae in elephantiaſi b. 669
Nares ſalebroſae c. atris tumoribus in elephantiaſi b. ibid.
Narium internarum ſectio in phrenitide a. 123
— pruritus c. gravitate qua in imputri ſynocho b. 703
— ulcus neque dolore, neque acrimonia conſpicuum ſemper a. 474
Natura ubi ſegnis eſt evacuanda, iuvanda b. 145
Naturae omnia committenda in pleuritide ubi ſymptomata critica a. 629
Nauſea ante vel poſt cardialgiam b. 7
— et vomitus interdum in diarrhoea b. 139
— in calculo renum quando b. 400
— in cardialgia a frigida cauſa b. 7

Nauſea

Nauſea in convaleſcentibus quando recidivam indicat b. 71
— in hepatis inflammatione b. 291
— in qua anorexia b. 38
— in qua vertigine a. 100
— in renum inflammatione b. 414
— in ventriculi inflammatione b. 81
— in uteri inflammatione b. 608
— praeceſſit coli dolorem b. 221
— prope acceſſionem cuius epilepſiae a. 222
— quandoque ſignum criſium exiſtit b. 71
— quibus ſignis dignoſcitur b. 67
— quomodo differt a ſingultu b. 53
— vomituſque in febre peſtilenti b. 810
Nauſeae affectus, locus et cauſae b. 65
— plurimae ubi in ſanguinis e ventriculo eductione b. 588
Nephritici a colico dolore diſcrimen b. 224
Nephritidis affectus, locus et cauſae b. 396
— ſigna b. 400
Nephritis proprie dicta b. 414
Nephritis quid b. 396
Nervorum diſtenſio quando in coli dolore b. 222
Nervorum reſolutio ſaepe colicum dolorem ſequitur et ubi b. 225. 226
— tremor ante epilepſiam a. 221
Nidor cibi corrupti ſignum in ſingultu b. 56
Nidoroſus vomitus in cholera b. 126
Nigredo linguae in tertiana continua b. 721
Nigricans oculi color in eius ſugillatione a. 366
Nomae quae aphthae appellatae a. 555
Nonanae febres b. 788
Notae cauſarum diarrhoeae manifeſtae ſunt b. 139
— hepaticae dyſenteriae b. 269 ſeq.
Notha alia pleuritis a. 617
— tertiana unde potius incipit b. 755
Nubeculae quaſi ante oculos in ſuffuſione a. 402
Nuces ventrem mordent b. 116
Nutrices curandae ubi achores a. 39
Nutricis victus in curatione epileptici infantis a. 227
Nyctalopia quid a. 418
Nyctalopiae affectus, locus et cauſae a. 418. 419
— ſigna a. 420

O.

Obiectum omne ſenſus inſigne et ſubitum ab infante epileptico removendum a. 227

Oblivio

Oblivio agreſtis in incipiente phrenitide a. 114
— percipientium ante epilepſiam a. 221
— perpetua in lethargo a. 133
— ſemper mala cenſenda a. 162
Oblivionis a melancholico ſucco curatio a. 165 ſeq.
— curatio a. 162
— ex pituita curatio a. 163
Obſcuratio loquelae a polypo a. 481
Obſcure vident aegri in mydriaſi a. 389
Obtenebratio in oculis quando in cordis palpitatione a. 686
Oculi caligant ex ſomno in catarrho frigido a. 317
— cavi in gonorrhoea b. 494
— clauſi inter dormientium in apoplexia a. 171
— concavi admodum et prominentes in hectica febre b. 497
— concavi in cachexia b. 353
— concavi in purulentis a. 652
— eminent in peripneumonia a. 639
— excavantur in mania a. 305
— flammei in febre peſtilente b. 810
— macula a. 364
— perpetuo clauſi in caro a. 144
— poſt multam gravitatem attolluntur in declinatione uteri praefocationis b. 553
Oculi praetumidi in fluore muliebri b. 541
— prominentes in aſthmate a. 574
— prominentes ut in ſtrangulatis in mortifera angina a. 547
— quales in convulſis a. 249
— quales in elephantiaſi b. 669
— rubicundiores in diaria febre quando b. 693
— ſanguinolenti et attenti in mania a. 305
— ſubtumidi in qua cephalaea a. 86
— vehementer ſqualidi in facta phrenitide a. 114
— vertuntur in angina mortifera a. 547
Oculorum caligo in elephantiaſi b. 669
— color in ictero quibus tollitur b. 326
— color morbum detegit ictericum b. 316
— diminutio, et dolor a foetu mortuo b. 602
— inferiora tument in lethargo a. 134
— radices infeſtat dolor in menſium p. n. retentione b. 517
— rubedo in qua vertigine a. 100
— rubor a vomitu quid b. 71
— rubor in cephalalgia a. 48
— rubor permanens in ſingultu

gultu ab inflammatione cerebri b. 57
Oculorum ſiccitas in qua cephalalgia a. 50
— ſplendores in apoplexia a. 171
— ſuffuſio ubi lumbrici b. 254
— torvus intuitus in maniacis a. 305
Oculos claudunt lethargici a. 134
Oculus purulentus in phlyctaena a. 379
Odium et hominum averſio in melancholia a. 282
Odontalgia a. 499
Odontalgiae a frigiditate curatio a. 505 ſeq.
— ab humiditate curatio a. 506 ſeq.
— cuius per V. S. curatio a. 508
— ex caliditate curatio a. 504
— ex ſiccitate curatio a. 507 ſeq.
Odor corporis terreſtris nares cardialgia laborantium percellit b. 7
Odoramenta calida cephalalgiam excitant a. 51
— ex quibus in melancholia a. 295
— in cephalaea a. 89
— in cibi faſtidio bona quaenam b. 41
— in lethargo quae a. 136
— naribus admovenda in cholera b. 134
Odoramenta quae in impotentia venereorum b. 510
Odoramenta quae in partu difficili b. 597
— quae in ſyncope a ſuccis crudis a. 714
— quae in vigiliis febrium b. 825
— qualia in bulimo b. 27
Odoramentorum qualium uſus in olfactus laeſione a. 472
Odorata bona in dyſpnoea, et aſthmate a. 584
Odoratae chirothecae in minus propenſis in venerem et quando non b. 590
Odoratorum uſus in febre peſtilente b. 816
Odoris mali eſt totum corpus in ileo b. 243
Oedema crurum ac pedum in cachexia b. 353
Oedematoſae ventriculi inflammationes b. 80
Olfactus laeſio a. 468 ſeq.
— laeſio a continui ſolutione incurabilis a. 470
— laeſio a nativitate incurabilis a. ibid.
— laeſio non deſpicienda a. ib.
— laeſionis affectus, locus et cauſa a. 469
— laeſionis curatio a. 470
— laeſionis ſigna a. 469
— oblaeſus in qua vertigine a. 100
Omenti ramex aegre curatur b. 631
Omni ſenſu ac motu carent in apoplexia a. 171

Omoplatis adhibitae cucurbitulae in dyſenteria b. 171
Ophiaſim ſponte ſua quandoque curari antiquis ſcriptum eſt a. 9
Ophiaſis ſedes affecta a. 5
Oputhalmia quid a. 333 ſeq.
Ophthalmiae curatio a. 341
— notae a. 335
— pars affecta, cauſae a. 334 ſeq.
Opiata ex quibus in quotidiana intermittente b. 767
Opiſthotoni effectus a. 249
Opprobrium medicorum dicitur quartana b. 778
Orbiculus odoratus qualis in pituitoſa cephalalgia a. 70
Oris amaritudo in diarrhoea qua b. 139
— amaror in qua vertigine a. 100
— faetor in lienis inflammatione b. 336
— faetor ubi mortuus foetus b. 601
— hiatus in cauſo b. 729
— ſiccitas in ſcirrho lienis b. 342
— ventris reſolutio in gonorrhoea b. 494
Orthopnoea a. 570
Os affectum in diarrhoea in pueris b. 142
— amaricans in qua cephalalgia a. 50
— quale in quotidiana intermittente b. 763
— uteri ad contactum quale in inflammatione uteri b. 607
Os uteri clauſum c. quadam duritie in menſium retentione p. n. b. 517
Oſcitatio crebra in lethargo a. 134
— in epiala febre b. 770
— in quartana b. 774
Oſſi ſacro emplaſtra qualia admota in ani prolapſu b. 218
Otalgia quid a. 427
Otalgiae notae a. 428 ſeq.
Otium antecedit obſtructionem hepatis b. 283
Οὐριτικοί quinam vocantur b. 381
Oxymel cum quibus in calculo renum b. 413
Ozaenae differunt ab ulceribus aliis narium a. 473
— quid ibid.
Ozaenarum affectus, locus et cauſae ibid.
Ozaenarum curatio a. 475 ſeq.
— ex iunioribus deſumpta curatio a. 477
— ſigna a. 474

P.

Pallida facies in uteri praefocatione b. 553
Pallidi, graciles ſicci fiunt gonorrhoea laborantes b. 494
Pallor decoloratus virgunculas invadit b. 544
— faciei epilepſiam praecedit a. 221

Pallor faciei in qua cephalalgia a. 50
— faciei, ubi lumbrici b. 254
Pallorem oſtendunt quae corporis partes in ictero b. 316
Palpebrae oculorum intumeſcunt in cachexia b. 353
Palpebrarum converſio in Χημωσι a. 337
— inflatio, ubi foetus mortuus b. 601
Palpitatio cordis melancholiae flatuoſae obnoxiis familiaris a. 688
Palpitatio corporis totius in apoplexia a. 171
— multa in facie in cynico ſpaſmo a. 206
— quae horrenda a. 687
— quid a. 680
Palpitationis a pulſu diſcrimen ibid.
Pandiculatio in quartana b. 754
Panni quales in pediculari morbo a. 33
Paralyſis affectus, locus et cauſae a. 186. ad 190
— curatio a. 194
— curatio ab aliis cauſis a. 202
— futura quibus deprehenditur a. 193
— ſigna a. 192
— unde nomen et quid a. 185
Paracenteſes in collo in lippitudine a craſſis humoribus a. 352
Paracenteſis in aſcite b. 375
Pariſthmiorum affectus, locus et cauſae a. 533
— ſigna a. 533 ſeq.
Parotides abſceſſus maligni aliquando a. 463
— criticae a. 462
— in febribus quando perpetuo lethales b. 832
— quae lethales a. 463
Parotidis affectus, locus et cauſae a. 460 ſeq.
— ſigna a. 461
Parotidum curatio a. 463 ſeq.
— curatio ad chirurgos releganda b. 832
— ſuppurantium curatio a. 466
Parotis quid a. 460
Paroxyſmi quando in quotidiana intermittente b. 761
Paroxyſmus qualis in quartana b. 776
Partum ſecutae haemorrhoides quomodo b. 196
Partus difficilis curationis praecepta communia b. 595
— difficilis ex parte foetus curatio b. 599
— difficilis ſigna b. 593
— difficultatis a calore immodico curatio b. 597
— difficultatis ob alias cauſas ex parte parientis curatio b: 597 ſeq.
Parvitas lateralis morbi unde deſumitur a. 616
Pathognomica cauſi ſigna b. 729
— pleuritidis ſigna quae a. 615

Pecten et femora tumefacta in iſchuria b. 457
Pectinis atque pubis dolor in veſicae inflammatione b. 478
Pectoris gravitas in peripneumonia a. 639
— ſuppurationem ſecuta lienteria b. 113
Pectus grave in anhelatione a. 574
Pecudes ſe eſſe credunt gravius melancholia laborantes a. 282
Pediculi ex foraminibus, ubi achores a. 38
Pediculi in capite quibus, ii optime valent a. 32
— in principio leprae ibid.
— in ſecunda et tertia ſpecie hectices ibid.
— ſcatent in lienis ſcirrho b. 342
Pediculorum moleſta copia in febre hectica b. 794
— morbi affectus, locus et cauſae a. 29 ſeq.
— ſpecies ibid.
Pedes diutius continentibus nudos accidit quid b. 215
— quales in immodicis menſibus b. 530
Pedum inflatio in ſcirrho lienis b. 342
— intumeſcentia in cachexia b. 353
— intumeſcentia in profluviis alvi b. 144 ſeq.
— torpor invaleſcente uteri phlegmone b. 608
Pedum tumor in tabe confirmata a. 665
— tumor qualis in tympania b. 362
— tumorem infert fluor muliebris b. 542
Pelliculae tenues c. urina in ulcere veſicae b. 484 ſeq.
Penis diſtenſio in teneſmo b. 185
— ulcera patientes haemorrhoidibus obnoxii b. 196
Πεπασμὸς morbi quid b. 683
Periculum in diarrhoea quando oſtenditur b. 142
— in pleuritide quando a. 621. 622
Periculoſa cholera quando b. 127
— odorandi functio depravata a. 470
— tuſſis quae a. 562
Periodi febrium cur ſtatis diebus fiant b. 739
Periodus quid b. 738
Peripneumonia a pleuritide a. 621
— quibus periculoſa a. 642
— ſpuria a. 638
Peripneumoniae curatio a. 644 ſeq.
— illegitimae ſigna a. 640
— ſigna a. 638
Peripneumoniam in pleuritidem verti bonum a. 642
Peſtilentes febres omnes valde pernicioſae b. 811
— febres quando minus periculoſae b. 811

Peſtilentialis pleuritis quae a. 622
Peſtilentis febris cauſae b. 807 ſeq.
— febris ſigna b. 809 ſeq.
Pharmacorum exedentium potio cauſa dyſenteriae b. 159
Phlegmata qualia in phthiſi a. 664
Phlegmonis ventriculi affectus, locus et cauſa b. 80
Phlyctaenarum affectus, locus et cauſae a. 378 ſeq.
— ſigna a. 379
Phrenitidis affectus, locus et cauſae a. 108 ſeq.
— curatio a. 117
— differentiae variae a. 110
— exordientis ſigna a. 113
— genus univerſum exitiale a. 117
— iam factae notae a. 114
— in lethargum commutatio perniciosum a. 117
— per conſenſum diaphragmatis ſigna a. 116
Phrenitis a pulmonis inflammatione malum a. 641
— eſt acutiſſimus et periculoſiſſimus affectus a. 116
— et paraphroſyne in quibus diſſident a. 108
— in cauſo b. 729
— quid a. 107
— unde ſic dicta ibid.
Phthiriaſis unde dicta a. 129
Phthiſis cauſae a. 662
— quid proprie a. 660
— ſigna a. 664
Pica in puellis cur b. 31
Pica quibus ſignis dignoſcitur b. 32
Picae affectus, locus et cauſae b. 31
Pigritia ad omnem motum in qua ſuppreſſione menſium b. 518
— in qua cephalalgia a. 50
Pigritia in uteri praefocatione b. 553
Pili tenuiores ubi capillorum defluvium a. 19
— pubes, barba, caeſaries rareſcunt in elephantiaſi b. 668
— pudendorum vellicandi in uteri praefocatione b. 559
Pilorum amiſſio in morbo gallico a. 8
— amiſſio venerea cum ea elephanticorum quid commune habet ibid.
Pipiones loco dolenti in pleuritide circumponuntur a. 634
Pilulae de cynogloſſo quando in ſanguinis reiectione ab eroſione, vel acri deſtillatione a. 608
Pituita dulcis ſignum ubi vomitus vel nauſea b. 68
Pituitae aſſiduae exſcreatio in ſuppreſſione menſium qua b. 518
— ſpecies quatuor b. 760 ſq.
Pituitoſa vomitio in qua epilepſia deſinente a. 222
Pituitoſi vomitus in renum calculo quando b. 401

Plagae

Plagae ubi volvulum faciunt b. 241
Plenitudo ex gravitate in ſingultu colligitur b. 56
— ſingultum parit b. 55
Pleuritidem exquiſitam ſine febre eſſe quidam volunt a. 615
Pleuritidis affectus, locus et cauſae a. 611 ſeq.
— bonae ſigna a. 621
— declinationis notae a. 619
— differentiae diſtinguuntur ſitu vel materia a. 611
— exiguae notae a. 612
— ſigna a. 613 ſeq.
Pleuritis crudeliſſima quae a. 619
— exiſtimata uteri inflammatio b. 609
— in quibus ab hepatitide a. 618
— notha a. 611
— quando in ſuppurationem vertitur a. 620
— quibus pernicioſa a. 621
Plumbeus color in menſium ſuppreſſione b. 318
Plumbi color in hepatis ſcirrho b. 306
Pneumatoceles curatio b. 636
Pneumoniae affectus, locus et cauſae a. 637
Podagra hydropis cauſa b. 361
— poſt lithiaſin b. 402
Podagrae911 bilioſae curatio b. 657 ſeq.
Podicis laxatio in dyſenteria b. 181
Polypi affectus, locus et cauſae a. 480
— curatio a. 481
— ſigna a. 480 ſeq.
Polypus carcinodes non attingendus a. 481
— quid a. 479
— unde dictus ibid.
Pondus circa ſedem internarum haemorrhoidum ſignum b. 197
— grave ſtantibus in uteri ſcirrho b. 623
— in ventriculo ſignum quale in nauſea vel vomitu b. 67
— pro dolore in hepatis inflammatione tendente ad ſuppurationem b. 291
Porri colorem habentia ſtercori commixta quid in dyſenteria indicat b. 162
Porrigines tres differentiae a. 27
Porrigo quid a. 22
Portulacae manducatio in cruentis gingivis a. 597
Poſitura erecta impoſſibilis in ulceratione veſicae b. 485
— erecta in renum inflammatione b. 415
Potio venenatorum dyſenteriae cauſa b. 159
Potum non petunt lethargici a. 134
Potus ad nares quandoque vertuntur in angina a. 542
— aquae marinae ſitim parit b. 47

Potus novus ingeſtus priore non cocto cruditatis cauſa b. 89
Praecordia convelluntur ſurſum in tabe confirmata a. 665
Praecordia ſurſum convelluntur in melancholia hypochondriacaca a. 285
Praecordiorum dextra parte durities in ictero b. 316
— dolor in ictero ob hepatis inflammationem ibid.
— gravitas in peripneumonia a. 638 ſeq.
Praefocationem uteri inter et alios affectus quodammodo ſimiles diſcrimen b. 555
Praefocationis uteri affectus, locus et cauſae b. 550 ſeq.
— uteri ſigna b. 553 ſeq.
Praegnanti foeminae exitioſa qualis diarrhoea b. 144
Priapiſmi affectus, locus et cauſae b. 501
— ſigna b. 502
Priapiſmus in foeminis quomodo agnoſcitur ibid.
Procidentia ani ſine inflammatione facilius quam cum inflammatione curatur b. 215
Procidentiae ani affectus et cauſae b. 213 ſeq.
— oculi affectus, et cauſa a. 384 ſeq.
— oculi curatio a. 386 ſeq.
— oculi differentiae a. 384
Profluvium longum ante dyſenteriam quandoque b. 159
— ſanguinis e naribus non eſt diſpiciendum a. 189
Prognoſtica in achoribus a. 38
— in aegilope a. 423
— in alopecia a. 9
— in amauroſi a. 113
— in angina a. 545
— in ani procidentia b. 215
— in anorexia b. 39
— in antiadibus a. 534
— in aphthis a. 514
— in apoplexia a. 173
— in arthritide b. 653 ſeq.
— in aſthmate a. 576
— in auditione gravi et ſurditate a. 454
— in bulimo b. 26
— in cachexia b. 353
— in calculo renum b. 452
— in calculo veſicae b. 473
— in carcinomate uteri b. 624
— in cardialgia b. 8
— in caro a. 145
— in catalepſi a. 151
— in cataphora a. 157
— in catarrho a. 318
— in cauſo b. 731 ſeq.
— in cephalaea a. 86
— in cephalalgia a. 53 ſeq.
— in cholera b. 127
— in colico dolore b. 225 ſeq.
— in convulſione a. 251 ſeq.
— in cordis palpitatione a. 687
— in cruditate b. 93
— in cruenta exſpuitione a. 591
— in cynico ſpaſmo a. 206

Prognoſtica in daibete b. 383
— in diaria febre b. 694
— in diarrhoea b. 142
— in dolore dentium a. 503
— in dyſenteria b. 163
— in dyſenteria hepatica b. 271 ſeq.
— in dyſpnoea a. 576
— in dyſuria b. 448
— in elephantiaſi b. 670
— in empyemate a. 653
— in epilepſia a. 224 ſeq.
— in exquiſita tertiana b. 748 ſeq.
— in exulceratione veſicae b. 487
— in fame canina b. 17
— in favis a. 38
— in febre epiala b. 770
— in febre hectica b. 795
— in febre peſtilente b. 811
— in fluore muliebri b. 543
— in gonorrhoea b. 495
— in haemorrhoidibus b. 198
— in hemicrania a. 91
— in hepatis inflammatione b. 293 ſeq.
— in hepatis obſtructione b. 284
— in herniis b. 631
— in hydrope b. 364 ſeq.
— in ictero b. 319
— in ictero nigro b. 332
— in impotentia venereorum b. 509
— in incubo a. 224 ſeq.
— in inflammatione renum b. 417
Prognoſtica in inflammato gurgulione a. 525
— in iſchiade b. 640 ſeq.
— in iſchuria b. 457
— in lachrymarum effluxu a. 355
— in lactis inopia a. 724
— in lethargo a. 135
— in lienis inflammatione b. 336
— in lienis ſcirrho b. 344
— in lienteria b. 112
— in lippitudine a. 339
— in malacia b. 32
— in mania a. 306 ſeq.
— in melancholia a. 287 ſeq.
— in menſium ſuppreſſione b. 518
— in mydriaſi a. 339
— in narium haemorrhagia a. 488 ſeq
— in oblivione a. 162
— in oculi procidentia a. 385
— in oculorum cicatricibus et albuginibus a. 375
— in oculorum ulceribus a. 370
— in olfactus laeſione a. 470
— in ophiaſi a. 9
— in orthopnoea a. 576
— in ozaenis a. 475
— in paralyſi a. 195 ſeq.
— in pariſthmiis a. 534
— in parotidibus a. 463
— in partu difficili b. 595 ſeq.
— in pediculari morbo a. 32
— in peripneumonia a. 640
— in phlyctaenis a. 379
— in phrenitide a. 116 ſeq.

Prognoſtica in phthiſi a. 666
— in pleuritide a. 619
— in polypo a. 481 ſeq.
— in priapiſmo b. 503
— in quartana b 777
— in quotidiana intermittente b. 763
— in renum haemorrhagia b. 391
— in rimis ani b. 209
— in ſcirrho hepatis b. 307
— in ſecundae retentione b. 603 ſeq.
— in ſemitertiana b. 508
— in ſingultu b. 57
— in ſiti immoderata b. 49
— in ſonitu aurium a. 446
— in ſterilitate b. 583
— in ſtranguria b. 439 ſeq.
— in ſuffuſione a. 405
— in ſugillatione oculi a. 466
— in ſyncope a. 704
— in ſynocho putri b. 712
— in ſynocho utraque b. 704
— in tabe pupillae a. 395
— in teneſmo b. 185
— in tertiana continua b. 722
— in tertiana notha b. 756
— in tremore a. 267
— in tuſſi a. 561
— in ventriculi inflammatione b. 82
— in vermibus laborantibus b. 257
— in vertigine a. 101
— in veſicae inflammatione b. 478
— in ulcere renum b. 429
— in volvulo b. 244
Prognoſtica in vomitu b. 71
— in urinae incontinentia b. 468
— in uteri exulceratione b. 617
— in uteri inflammatione b. 609
— in uteri praeſocatione b. 757
— in uteri procidentia b. 567
— ubi lac abundat a. 729
— ubi lac caſeatum, vel grumeſcit a. 134
— ubi mammarum inflammatio a. 738
— ubi mola b. 575
Prognoſticon in cephalaea a. 86
— in comate a. 151
— in hemicrania a. 91
Prolapſus ani affectus, et cauſae b. 213
Propenſio in ſomnum in initio paroxyſmi tertianae nothae b. 755
Pruritus in ano ubi aſcarides b. 257
— in aure in ſurditate a. 454
— in principio ubi achores a. 58
— narium ubi lumbrici b. 254
— univerſi corporis in ictero b. 316
Pterygii affectus, locus et cauſae a. 360
Pterygion unde dictum et quid a. 359
Pudenda extrema foeminae manibus

manibus crebro ſcabunt in calculo veſicae b. 472
Pudenda turgent in lienis ſcirrho b. 342
Pudendi erectio in gonorrhoea b. 494
— intumeſcentia in gonorrhoea ibid.
Pudendorum dolor in uteri procidentia b. 767
Pudendum inflatum et diſtentum in priapiſmo b. 502
— ſcalpunt in iſchuria a lapide b. 456
Pueri nonnunquam moriuntur dormientes cur a. 275
— ab epilepſia liberantur, ſi achores fiant a. 39
Pueris et iuvenibus ſcirrhi familiares b. 344
— lethalis teneſmus b. 186
Puerorum curatio in achoribus a. 48
Pulmonis vomica ante lienteriam b. 113
Pulmonum ulcera difficillime ſanantur a. 666
Pulſatio totius corporis vehemens quando in vertigine a. 100
Pulſus admodum obſcuri in bulimo b. 26
— circa ipſum cor vehementiores et magni in cardialgia b. 7
— creber et frequens in ventriculi ulcere b. 82
— denſus, obſcurus in cardialgia b. 7
Pulſus durus in pleuritide a. 615
— hecticus in purulentis a. 652
— minimus, tardus, rarus in epiala febre b. 770
— qualis futurae ſyncopis nuntius a. 702
— qualis in aſcite b. 563
— qualis in cholera b. 126
— qualis in continua tertiana b. 721
— qualis in cordis palpitatione a. 686
— qualis in dyſenteria hepatica b. 269
— qualis in ephemera b. 691
— qualis in hectica b. 793
— qualis in imputri ſynocho b. 703
— qualis in incipiente phrenitide a. 114
— qualis in initio paroxyſmi tertianae nothae b. 755
— qualis inſtante uteri ſtrangulatu b. 553
— qualis in lethargo a. 134
— qualis in leucophlegmatia b. 361
— qualis in peripneumonia a. 639
— qualis in quartana b. 775
— qualis in quotidiana intermittente b. 761
— qualis in ſtranguria a ſanguinis grumo intus impingente b. 440
— qualis in ſynocho putri b. 712

Pulſus

Pulſus qualis in tertiana exquiſita b. 746
— qualis in tetano a. 249
— qualis ubi lumbrici b. 255
— ſanorum ſimiles in febre praeſente peſtilenti b. 809
— ſerratilis in pleuritide a. 613
— tabidorum qualis a. 665
— tenſio inflammationis indicium in cephalalgia a. 51
— vehemens in qua cephalalgia a. 49
— venarum exigui in cardialgia b. 7
Pulvis anthelminticus b. 261
Punctio cum dolore ani in haemorrhoidibus b. 197
— quanta in ophthalmia a. 335
Punctura ubi fieri debet in empyemate a. 657
Pupillae dilatatio a. 388
— tabes a. 392
— tabis ſigna a. 394
Purgans leve bilem ubi lactis defectus a. 726
Purgantia quae in tympania b. 376
Purgationem nimiam ſingultus ſecutus malum b. 57
Purgationes in ictero familiares, et quando et quomodo b. 324
Puris acrimoniam obtundentia in ulcere renum quae b. 434
— a crudo humore diſtinctio a. 649 ſeq.
Purpurea oculis obverſantia in vertigine morbum comitialem nuntiant a. 101
Purulentorum ſigna ex Hippocrate a. 652
Pus capillorum ſpecie in lotio in ulceratione ureteris b. 485
Pus c. dolore citra gravitatem excernitur ubi exulceratio in dyſuria b. 447
— prius, dein lotium quaſi ſine pure in ulcere penis b. 428
— quale malum in ſuppuratis a. 654
Puſtula in oculo quae facilis, difficilis curationis a. 379
Puſtulae circa corpus in purulentis a. 652
— nigrae lividae in ſynocho putri peſſimum b. 713
Pyritis lapidis uſus qualis in lactis abundantia a. 731

Q.

Quartana continua eſt rarior b. 722
— duplex b. 772
— quando e ſimplici duplex, ex hac triplex, et lethalis continua interdum b. 779
— vetus niſi vere ſolvitur b. 778
Quartanae cauſae b. 772
— non exquiſitae origo ibid.
— ſigna b. 774
Quartanarii cuius coloris ſunt b. 777

Quartanarii quinam in hydropem inevitabilem incidunt b. 777. ſeq.
Qui fit ut in paralyſi interdum motus interdum ſenſus pereat a. 189
Quintanae febres b. 786
Quomodo fit tranſitus animalis facultatis per nervos a. 192
Quotidiana continua rara eſt b. 722
— intermittens febris exquiſita b. 760
— intermittens longa et non ſine periculo b. 763
— ſpuria intermittens ibid.
Quotidianam c. extremitatum refrigeratione conſtat invadere b. 761

R.

Racemorum calcatio ubi crurum ſtupor a. 203
Ramicis affectus, locus et cauſae b. 628
— differentiae b. 627
— ex ruptura facti ſignum b. 630
— ſcroti et inguinis communia ſigna b. 636
Raucedinis curatio a. 332
Raucedo quando in aſthmate a. 574
Recidivam faciet cauſus quando b. 732
Recti intestini ulcera patientes haemorrhoidibus obnoxii b. 196
Rectum inteſtinum Graecis cur ἀπευθυσμένον dictum b. 213
Refrigerantium quorum uſus externus in inflammatione renum b. 420
Refrigeratio extremarum partium in bulimo b. 26
— extremorum in initio acceſſionis quotidianae intermittentis b. 761
Regius morbus ante diem ſeptimum ubi malum b. 319
Reiectionis ſanguinis curatio ex diſruptis aut apertis vaſis ſpiritus ab aliis cauſis a. 602 ſeq.
— ſanguinis ex hepate vel ſplene per vomitum curatio a. 600
— ſanguinis ex refrigeratis partibus ſpiritalibus a. 602
— ſanguinis ex ventriculo curatio a. 600
Relaxantia nimis metu aborſus vitanda b. 234
Relaxantur toto corpore in gonorrhoea b. 494
Renem abluentia quae in renum abſceſſu rupto b. 424
Renum calculus b. 395
— haemorrhagia quid b. 388
— inflammatio b. 414
— inflammat. curatio b. 418
— morbo fluctuantibus haemorrhoides fluentes bonae b. 199
— ſuppurationem ſecuta lienteria b. 113 ſeq.
Renum

Renum ulceris cauſae b. 425
— ulceris ſigna ibid.
— ulcus quid ibid.
Repunt humi vertiginoſi in augmento a. 100
Reſoluta pars celeriter friget a. 192
Reſolutio nervorum quorundam lienteriae cauſa b. 110
Reſolutionis linguae curatio a. 209
Reſpiratio crebra et difficilis in hepatis inflammatione b. 291
— difficilior in coryza a. 318
— in apoplexia a. 173
— magna in incipiente phrenitide a. 114
— quae inſtante uteri ſtrangulatu b. 553
— qualis in anhelatione a. 574
— qualis in cachexia b. 353
— qualis in catalepſi a. 151
— qualis in cauſo b. 729
— qualis in imputri ſynocho b. 703
— qualis in phrenitide per diaphragmatis conſenſum a. 116
— qualis nota delirantium propria a. 114
Reſpirationis difficultas in febre peſtilenti b. 811
Rhabarbarum in dyſenteria b. 173
Rident nonnulli melancholici a. 282
— quaedam in uteri praefocatione b. 554
Rigidum corpus manet in tetano a. 249
Rigor acutae rei inſtar pungit in tertiana b. 745
— frigidus in quotidiana et quartana ibid.
— manifeſtus in tertiana ib.
— minus vehemens in tertiana notha b. 755
— parvus quando in quartana b. 774
— qualis in quartanae augmento ibid.
— ubi in anorexia b. 39
Rimae calloſae ſolam chirurgiam admittunt b. 212
Rimarum affectus, locus et cauſae b. 208
— ſigna b. 209
Riſus non aſſuetus et intempeſtivus maniam praecedit a. 304
— ſardonicus in tetano a. 250
Roboris corporis proſtratio in menſibus nimiis b. 530
Rubedo faciei et oculorum inter indicia incipientis phrenitidis a. 114
— faciei in vertigine qua a. 100
— venarum adnatae tunicae in ophthalmia a. 335
Rubefacientia in urinae incontinentia b. 768
Rubentes oculi in facta phrenitide a. 114
Rubicundiores aphthae quid oſtendunt a. 514
Rubor a pube ad umbilicum ſignum

ſignum veſicae inflammationis b. 478
Rubor cervicem occupans quando in angina a. 543
— circa univerſum oculum ubi adeſt ὕπωπυον a. 364
— cutis frictione contractus in alopecia ſpem ſalutis oſtendit a. 9
— genarum in purulentis a. 652
— oculorum in angina mortifera a. 547
— qualis malarum et menti in elephantiaſi b. 668
— ſi foras vertitur anginae ſecuriſſimae ſignum a. 545
Rubore perfunditur ambitus in aegilope a. 423
— ſaturata ſpectra in vertigine comitialem morbum nuntiant a. 101
Rubra eſſe omnia quae reſpiciunt putant in oculi ſugillatione a. 366
Ructus acidi in fame canina qua b. 17
— acidi in hypochondriaca melancholia a. 285
— acidus in quovis fluxu ventris quando bonus b. 143
— frequens in calculo renum b. 401
— inanis vomitum praecedens in ileo b. 242
— in cardialgia a cauſa frigida b. 7
— in ſingultu quo b. 50
Ructus interdum qualis in coli dolore b. 221
— nidorulenti in qua anorexia b. 38
— quomodo a ſingultu differt b. 53
Rugis aſperis ſulcatur totum corpus in elephantiaſi b. 669
Rugitus circa hypochondria in melancholia hypochondriaca a. 286

S.

Saliva ex ore multa a lumbricis b. 254
Saliva ſpumans in angina mortifera a. 547
Salivae vomitus in uteri praefocatione b. 553
Saltu deprehenditur futura paralyſis a. 193
Saltus noxius in renum ulcere b. 430
Salutis in angina ſignum quod a. 547
Sanguine per tormina intus retento concreſcente in dyſenteria quid fit b. 164
Sanguinem exſcreari in hepatis inflammatione mortiferum b. 295
— incraſſantia in cruenta ſpuitione a. 593
Sanguinis acredinis indicia b. 530
— concretionem corrigentia in ventriculo a. 601
— copiae ſigna b. 530

Sanguinis e naribus ſtillatio in facta phrenitide a. 115
— è ſtomacho eductionis ſigna a. 588
— è ventriculo eductionis ſigna ibidem.
— ex capite reiectionis curatio a. 598
— ex faucibus, palato, gurgulione reiectionis curatio ibid.
— ex faucibus reiectio a. 589
— ex gingivis reiectationis curatio a. 597
— ex iecore et liene eductio a. 589
— ex pulmone, thorace reiectio ibid. ſeq.
— fluxus qualis ex haemorrhoide aperta b. 197
— frequens eructatio in recenti narium ulcere a. 474
— hæmorrhoidum ab alio differentia b. 197
— immodica profuſio in utroque ſexu cachexiæ cauſa b. 352
— longa et copioſa eruptio ante partum difficilem b. 594
— magna effuſio poſt dyſenteriam peſſima cur b. 165
— menſtrui nimia vacuatio hydropis cauſa b. 360
— miſſio in cordis palpitatione quando a. 689
— miſſio in pleuritide a. 627
— miſſio in putri ſynocho et quando non b. 714 ſeq.
Sanguinis narium in febre peſtilenti b. 811
— reiectionis ob deſtillationem curatio a. 599
— profluvia quae periculoſa b. 531
— profluvium ab utero nimium. b. 527
— reiectationis ex ore curatio a. 598
— reiectionis ab eroſione ſeu acri deſtillatione curatio a. 606
— reiectionis a capite ſigna a. 588
— ſputum poſt tuſſim a. 562
— vomitio unde a. 591
Sanguinolenta urina calculi ſignum b. 401
Sanguis aliis excrementis permixtus in internis haemorrhoidibus b. 197
— citra ullum dolorem expellitur in qua, haemorrhagia renum b. 390
— c. nauſea et vomitu effertur in eius a ſtomacho eductione a. 588
— e ſiniſtra nare erumpens utilis in lienis inflammatione b. 336
— miſſus noxius ubi venereorum impotentia b. 510
— plurimus erumpit in uteri procidentia b. 567
— qualis in dyſenteria hepatica b. 270
— ſeroſus admodum et aquoſus urinae permixtus in qua haemor-

haemorrhagia renum b. 389. 390
Sanguis ubertim quaſi vomitu prorumpit in ſanguinis ſputitione ubi a. 589
Sanguiſugae in convulſione a repletione a. 258
Sanguiſugarum uſus in alopecia et ophiaſi a 10
Sanies acris colicum dolorem facit b. 220
Zanioſa ulcera quibus abluuntur b. 212
Sanioſi humores otalgiam pariunt a. 428
Sanitatis ſperatæ pars in lienteria in quo conſiſtit b. 113
Sarcotica in ſanguinis reiectione ab exeſo vaſe a. 606
Satietas in calculo vitanda b. 412
Scammoniata in hepatis inflammatione vitanda, niſi parva admodum quantitate b. 300
— omnia in dyſenteria vitanda b. 172
— vitanda in urinae ſtillicidio b. 441
Scarificatio ubi in epilepſia per conſenſum ventriculi a. 239
Scarificatus in alopecia et ophiaſi a. 10
Scheticae febres b. 788
Scirrhi et cancri uteri curatio b. 624
— hepatis affectus, et cauſa b. 303
Scirrhi hepatis curatio b. 307
— iam confirmati malus effectus b. 307
— iecoris aut lienis cachexiae cauſa b. 352
— lienis affectus, et cauſae b. 341
Scirrhoſae ventriculi inflammationes b. 80
Scirrhum curandi communis indicatio b. 308
Scirrhus hepatis familiaris vino generoſo utentibus b. 305
— hepatis fere ictero ſuccedit b. 306
— hepatis icteri cauſa b. 314
— hepatis in aſcitem praecipitat b. 306
— hepatis quibus ſignis dignoſcitur b. 305
— mammarum a. 738
— quid b. 302
Scotomatica paſſio quando exacerbatur a. 101
Screatus frequens in ſanguinis reiectione qua a. 588
Sebel inter et ungulam differentia a. 360
Sectio in diuturnis haemorrhoidibus perículoſa b. 207
Secundae retentae affectus, locus, et cauſae b. 602
— retentae curatio b. 603
— retentae ſigna b. 603
Sedimentum arenoſum in quo eſt, rarius aggregatur lapis b. 403
Sedis interna pars intumeſcit in haemorrhoidibus b. 197

Segnities cogitationis, et mentis in cachexia b. 353
Semen extinguentia quae b. 500
Seminis effuſiones in ſomnis in mania a. 305
— emiſſio c. animi deliquio in venereorum impotentia b. 509
— emiſſio ſine erectione in venereorum impotentia ibid.
— fluxus qualis in gonorrhaea b. 494
— profluxus quibus aetatibus b. 495
Semitertiana cur ſic vocatur b. 802
— et continua eſt et horrifica b. 721
— exquiſita et non exquiſita b. 803
— nec ex duabus continuis, nec ex duabus intermittentibus componitur ibid.
— periculum minatur b. 805
Senectus frigida ſicca tremoris cauſa a. 267
Senes cachexia maxime capiuntur b. 353
— pica laborant et quando b. 32
Senſuum ſtupor epilepſiam praecedit a. 221
— turbatione et imbecillitate deprehenditur futura paralyſis a. 193
Senſus in ſomno torpidus ante incubum a. 274
Sententia Hippocratis de relinquenda una haemorrhoide approbatur b. 204
Sententiae variae de palpitatione a. 683
Sentiunt tarde in qua epilepſia a. 222
Serum ſanguinis per ventrem ſecernitur b. 458
Sextanae febres b. 786
Sibilus aurium quando in cordis palpitatione a. 686
Siccitas quarum partium in cephalalgia qua a. 50
Signa achorum a. 38
— alopeciae, et ophiaſis a. 7
— amauroſis a. 412
— anginae communia quae a. 542
— ani procidentiae b. 214
— anorexiae b. 38
— antiadum a. 533
— aphtharum a. 514
— apoplexiae a. 171
— appetentiae caninae b. 16
— arthritidis b. 652
— aſthmatis a. 573
— aurium ſonitus a. 444
— bulimi b. 25
— cachexiae b. 353
— coeliacae b. 111
— calculi veſicae b. 472
— capillorum defluvii a. 19
— carcinomatis uteri b. 623
— cardialgiae b. 7
— cari a. 144
— catalepſeos a. 150
— catarrhi a. 316
— cauſi b. 729

Signa

Signa cephalaeae a. 85
— cephalalgiae a. 48
— cephalalgiae per conſenſum a. 51
— cholerae b. 126
— cittae b. 32
— coli doloris b. 221
— continuae febris b. 721
— convulſionis a. 248
— cordis palpitationis a. 686
— comatis a. 156
— coryzae a. 318
— cruditatis b. 90
— diabetis b. 382
— diarrhoeae b. 139
— difficultatis pariendi b. 593
— doloris aurium a. 428
— doloris dentium a. 500
— dyſenteriae b. 160
— dyſenteriae hepaticae b. 269
— dyſpnoeae a. 573
— dyſuriae b. 447
— effluxus lachrymarum cauſarum a. 355
— elephantiaſis b. 667
— empyematis a. 650
— ephemerae b. 691
— ephialtis a. 274
— epialae quotidianae b. 770
— exulcerationis uteri b. 616
— favorum a. 38
— febris intermittentis quotidianae b. 761
— febris peſtilentis b. 809
— febris tertianæ exquiſitae b. 745
— febris tertianae nothae b 755
Signa fluoris muliebris b. 541
— furfurum a. 25
— gonorrhoeae b. 494
— haemorrhagiae narium a. 487
— haemorrhoidum b. 197
— hecticae communia b. 793
— hemicraniae a. 91
— hemitritaei b. 804
— hepatis inflammationis b. 291
— hepatis obſtructionis b. 283
— hepatis ſcirrhi b. 305
— hydropis b. 361
— icteri b. 316
— icteri nigri b. 331
— immodicorum menſium b. 530
— impotentiae venereorum b. 509
— incontinentiae urinae b. 463
— inflammationis columellae a. 525
— inflammationis mammarum a. 737
— inflammationis renum b. 415
— inflammationis ventriculi b. 80
— inflammationis veſicae b. 478
— inflationis ventriculi b. 101
— inguinis ramicis b. 630
— iſchiadis b. 639
— iſchuriae b. 455
— lactis caſeati, vel grumeſcentis a. 734
— lethargi a. 134

Signa lienis inflammationis b. 336
— lienis ſcirrhi b. 342
— lienteriae b. 111
— lumbricorum b. 254
— mala in ardentibus febribus quae b. 732
— malaciae b. 32
— maniae a. 304
— melancholiae a. 282
— menſium ſuppreſſionis b. 517
— molæ b. 573
— nephritidis b. 400
— nyctalopis a. 420
— oblivionis a. 160
— oculi unguis a. 361
— oculorum ſugillationis a. 366
— oculorum ulcerum a. 370
— olfactus laeſionis a. 469
— ophiaſis a. 7
— ophthalmiae a. 335
— orthopnoeae a. 573
— ozaenarum a. 474
— pariſthmiorum a. 533
— parotidum a. 461
— peripneumoniae a. 638
— phlyctaenarum a. 379
— phrenitidis a. 113
— phrenitidis per conſenſum diaphragmatis a. 116
— phthiſis a. 664
— pleuritidis a. 613
— polypi a. 480
— porriginis a. 25
— praefocationis uteri b. 553
— priapiſmi b. 502
— prolapſus uteri b. 567
Signa pupillae dilatationis a. 389
— quartanae b. 774
— quibus tempora ophthalmiae diſtinguuntur a. 339
— renum exulcerationis b. 426
— renum haemorrhagiae b. 389
— renum lapidis b. 400
— rimarum ani b. 209
— ſatyriaſis b. 502
— ſcroti ramicis b. 630
— ſecundae retentae b. 603
— ſingultus b. 56
— ſitis immoderatae b. 47
— ſterilitatis b. 581
— ſtrangulatus uteri b. 553
— ſtranguriae b. 438
— ſuffuſionis a. 410
— ſyncopis a. 702
— ſynochi imputris b. 703
— ſynochi putris b. 712
— tabis a. 664
— tabis pupillæ a. 394
— teneſmi b. 184
— tremoris a. 267
— tuſſis a. 560
— vertiginis a. 100
— veſicae exulcerationis b. 484
— volvuli b. 242
— uteri inflammationis b. 607
— uteri ſcirrhi b. 623
Signum certiſſimum quod veſicae calculi b. 472
Silentium ſemper agant in cruenta ſpuitione a. 596

Sinci-

Sincipitis dolores in uteri exulceratione b. 616
Singultus a vomitu quid indicat b. 58
— ab inanitione cum vehementiſſima ſiti fit b. 57
— ab ileo malum b. 58. 244
— ab inanitione curatio b. 58
— ab inflammatione uteri deterior b. 58
— affectus, locus, & cauſae b. 54
— an convulſio b. 53
— creber in coli dolore quando b. 222
— criſin præſagiens b. 58
— cum aliis affectibus convenientia b. 54
— cur maxime pueris accidit b. 57
— eiusdem generis cum vomitu b. 53
— frequens in hepatis inflammatione b. 291
— frequens in ictero b. 316
— gravis poſt vomitiones ſinceras b. 58
— incidens quando et quibus lethalis b. 57
— in cardialgia a cauſa frigida b. 4
— in febribus b. 56
— in hyſtericis non ita periculoſus b. 58
— in tetano a. 250
— in quo ab aliis affectibus differt b. 53
— in ventriculo fit b. 54
Singultus in uteri inflammatione b. 608
— poſt dyſenteriam mortem ſignificat b. 165
— prope mortem in iſchuria b. 458
— quibus ſignis dignoſcitur b. 56
— ubi lumbrici b. 255
— ubi mortem non longe abeſſe praeſagit b. 58
Singultus in dyſenteria b. 162
Singultum ubi vomitus ſanat b. 56
Siti ob ciborum copiam, quid convenit b. 52
Siti ſi vacant bulimo laborantes unde b. 26
Sitim extinguentia quae in phrenitide a. 129
Sitis a putreſcente foetu. b. 601
— ab inflammatione quomodo ſedabitur b. 52
— affectus, locus, cauſae b. 46
— defectus in diarrhoea pituitoſa b. 140
— et ardor in anorexia qua b. 38
— et ardor in nauſea vel vomitu quid ſignificat b. 67
— immenſae non eſt negligenda curatio b. 49
— immoderata in febre peſtilenti b. 811
— in cholera b. 126
— in cholera quibus mitigatur b. 135
— in diarrhoea qua b. 139

Sitis in dyſenteria b. 162
— inexplebilis in cauſo. b. 729
— in febribus curatio b. 827
— in ictero b. 316
— in lienis inflammatione b. 336
— in qua anorexia b. 38
— in qua fame canina b. 17
— in retentione menſium b. 518
— in ſcirrho lienis b. 342
— in tabe confirmata a. 665
— ingens in diabete b. 382
— levis in cauſo notho. b. 730
— multa in coli dolore. b. 221
— multa ubi lumbrici b. 254
— nulla bonum in ſuppuratis a. 653
— nulla in qua anorexia. b. 38
— nulla in renum haemorrhagia b. 390
— nulla ubi in anorexia. b. 39
— parva in quotidiana intermittente b. 762
— quibus placanda in febre peſtilenti b. 823
— quibus ſignis dignoſcitur b. 47
— ſi in bulimo unde b. 26
— ſuperficialis b. 48
— valida et inexpleta in ventriculi phlegmone b. 81
— vehemens in aſcite ubi b. 363
— vehemens in cholera inutilis b. 127
Solicitudo diuturna haemorrhoidum cauſa b. 196
Solutiva pharmaca quando in hepatis inflammatione danda b. 300
Somni graves in cachexia b. 353
— profundi in caro a. 142
— profundi in cauſo b. 729
Somnia turbulenta in hypochondriaca melancholia a. 285
Somnolentia in cataphora a. 156
— in cephalalgia qua a. 50
— in febre peſtilente b. 810
— in ſuppreſſione menſium qua b. 518
Somnus brevior cruditatis cauſa b. 89
Somnus a cibo in apoplexia a. 71
— in phrenitide quomodo conciliatur a. 129
— longe profundior in qua epilepſia a. 222
— quando et quibus conciliandus in febre peſtilenti b. 823
— turbulentus in phrenitide a. 113
— veternoſus et profundus in imputri ſynocho b. 703
Sonitu agnoſcitur inteſtinorum prolapſus b. 630
Sonitus aurium a cauſis per conſenſum curatio a. 448
— aurium ob audiendi ſubtilitatem curatio ibid.
— aurium in febrium criſibus a. 444

Sonitus aurium in qua vertigine a. 100
Sopor gravis et profundus inſtante uteri ſtrangulatione b. 553
Soporem altum ſaepe intulit fames canina b. 17
Sopores initio acceſſionis intermittentis quotidianae b. 763
Soporiferum collyrium contra vigilias in teneſmo b. 190
Soporoſi, ſed breves ſomni in peripneumonia a. 639
Sordes aurium dulces mortiferae a. 431
— aurium curatio a. 446
— molles in oculorum angulis a. 338
Σπαργάνωσις quid a. 728
Spaſmi affectus, locus, et cauſae a. 242 ſeq.
— cynici affectus, locus, et cauſae a. 204 ſeq.
— cynici curatio a. 207
— notae a. 248
Spaſmum inter et epilepſiam diſcrimen a. 244
Spaſmus a flatu a. 245
— duplex a. 251
— ex inanitione quomodo curatur b. 135
— ſuccedens aliis aegritudinibus a. 253
Spectrorum rubrorum apparitio unde in ſyncho imputri b. 703
Speculum ſi maculatur, reſpirationem vitamque in apoplexia teſtatur a. 176 ſeq.
Spirandi difficultas in hydrope b. 361
Spiratio difficilis in pleuritide a. 614
— qualis in cordis palpitatione a. 686
— qualis in lethargo a. 134
Spirationis difficultas in pariſthmiis a. 534
Spiritus denſus citra ſonum in dyſpnoea a. 573
— difficilis in aſcite ubi a. 363
— difficilis ac velut interſectus in lienis inflammatione b. 336
— difficilis unde in ileo. b. 242
— difficultas in angina. a. 542
— difficultas in tetano a. 249
— exhalat foetidus ubi foetus mortuus b. 594
— facilis in angina bonum a. 547
— flatuoſus praeceſſit coli dolorem b. 221
— frequens et calidus in peripneumonia a. 638
— foetidus a foetu mortuo b. 602
— igneus in cauſo b. 729
— offendens in febribus malum b. 733
— parvus et frequens quando in phrenitide per diaphragmatis conſenſum a. 116
— qualis in elephantiaſi b. 668

Splendida oculis inter multas tenebras ſeſe offerunt in vertigine a. 100
Splendores prae oculis obverſantes maniam praecedunt a. 304
Spleniticum inter et colicum dolorem diſcrimen b. 343 ſeq.
Spuitio cruenta quid a. 585
— non cruenta ſed alba in illegitima peripneumonia a. 640
Spuma in apoplexia lethalis eſt a. 175
— oris in epilepſia a. 222
Spumae generatio in apoplexia a. 175
Spumam ex ore emittunt apoplectici a. 171 ſeq.
Spumans ſanguis e pulmone fertur a. 589
Sputa in pleuritide mala quae a. 620
— in pleuritide quae a. 615
— lethalia quae in peripneumonia a. 641
— veluti quaedam ſpuma efflorescentia in aſthmate a. 574
Sputi in pectore ſtrepitus in pleuritide quid a. 621
— ſanguinis notæ a. 588
Sputo craſſo in pleuritide quae conveniunt a. 631
Sputum craſſum in cauſo quid indicat b. 732
— frequens in qua epilepſia a. 222
Sputum humidum et multum quando in hypochondriaca melancholia a. 285
— nullum in crudeliſſima pleuritide a. 619
— quale mortiferum in hepatis inflammatione b. 295
— ſanguinis et fluor in quo differunt a. 586
— ſine dolore quale in phthiſi a. 664
— ſpumoſum in peripneumonia a. 639
Squamae quaedam velut circa ulcera in favis a. 38
Squamularum differentia a. 23
Stercora chalcanthi colorem referunt in ictero nigro b. 331
Stercoris involuntaria excretio in epilepſia a. 222
Stercus ovilli vel bubuli ſimile in coli dolore b. 222
— vomitu redditum in ileo b. 242
Sterilibus menſes ſupprimuntur b. 514
Sterilitatis a flatuoſo ſpiritu vel aliis cauſis contractae curatio b. 587
— ab humiditate curatio b. 586
— affectus, locus, et cauſae b. 579
— ex caliditate ortae curatio b. 585
— ob frigiditatem curatio b. 583

Sterilitatis ob ſiccitatem uteri curatio b. 587
— ſigna b. 581
Sternutatio in partu difficili bonum b. 595
— ſingultu correptum liberat b. 33
Stertor in apoplexia a. 171
— in epilepſia a. 222
Stertunt in aſthmate a. 574
Stillicidium velut quoddam urinae in veſicae calculo b. 472
Stillicidium urinae b. 436
— urinae inflammationem ani ſequitur b. 215
Stomachi dolor in uteri inflammatione b. 608
— dolor in uteri praefocatione b. 553
— morſus a foetu mortuo b. 602
— ſubverſio ubi mola b. 574
Stomachica ſyncope a. 702
Stomachicorum affectus, locus, et cauſae b. 5
Stomacho torquentur bulimo laborantes b. 26
Stomachum roborantia quae in epilepſia per ventriculi conſenſum a. 240
Stranguria quid b. 436
— unde dicta ibid.
Stranguriae affectus, locus, et cauſae b. 437 ſeq.
— ſigna b. 438 ſeq.
Stridor dentium in convulſis a. 249
— dentium in quartana. b. 774
Stridores dentium in apoplexia a. 171
Strutiocameli ovo ſimile quid in uteri procidentia b. 567
Stupefacientia quae in urinae ſtillicidio b. 443 ſeq.
Stupor a capitis ictu, malum a. 145
Stupor circa lumbos et crura in renum calculo b. 400
— cruris perpetuus ſcirrhi renum indicium b. 424
— cruris propinqui in renum inflammatione b. 415
— et eius curatio a. 202
— in cute faciei in ſpaſmo cynico a. 206
Subſidentia inſtar farinae in urina in ulcere ſordido veſicae b. 485
Sudationes frigidae in cholera b. 126
Sudor diaphoreticus ſeu ſyncopticus in ſyncope a. 701
— frigidus ac male olens ubi lumbrici b. 214
— frigidus faciem irrorans quid in uteri praefocatione b. 558
— frigidus in colico dolore lethali b. 226
— gelidus ubi futuram ſyncopen detegit a. 702
— in melancholia hypochondriaca a. 285
— multus praecipue circa capitis regionem in quo capillorum defluvio a. 19

Sudor nocte gravis in lienis ſcirrho b. 342
— quando in quartana b. 777
— paucus in cachexia b. 353
Sudore phrenitis ſalutaris indicatur a. 112
Sudores crebri in phthiſi a. 664
— frigidi in coli dolore quando b. 222
— multi in febre peſtilenti b. 811
— quales in cardialgia b. 7
Sudoribus ſolet ſolvi peripneumonia a. 646
Suffocatio quaſi quaedam in hypochondriaca melancholia a. 285
— repentina ſine tumore conſpicuo anginae lethalis ſignum a. 545
Suffocationis imaginatio incubum praecedit a. 274
Suffuſio et vertigo in quo diſſideant a. 96
— per conſenſum a. 401
Suffuſionem inter et glaucoma diſcrimen a. 399
Suffuſiones incurabiles quae a. 405
Suffuſionis affectus, locus, et cauſae a. 398
— ſigna a. 401
Sugillationis oculi affectus, locus, et cauſae a. 365
— oculi curatio a. 306
Suidae ſententia de bulimi cauſa b. 25
Supercilia qualia in elephantiaſi b. 669
Supinis quam pronis facilior decubitus in renum inflammatione b. 416
Suppreſſio menſium b. 511
— urinae b. 452
Suppurati qui moriuntur a. 653
Suppuratio notha. a. 649
Suppurationes pulmonnm hydropem faciunt b. 361
Suppurationis pectoris ex angina praegreſſa ſignum a. 548
Suppuratorum qui ſuperſunt a. 653
Surditas critica a. 454
— poſt ictum quando incurabilis ibid.
— quid a. 450
Surditate accedente ceſſant bilioſae deiectiones b. 143
Surditates incurabiles quae a. 454
Surditatis a bilioſo humore curatio a. 454 ſeq.
— a catarrho curatio a. 460
— a crudis et craſſis humoribus curatio a. 456 ſeq.
— ex iunioribus curatio a. 458
Symptomaticus icterus quis b. 319
Syncope a cardialgia a lumbricis b. 8
— in coli dolore quando b. 222
— in angina mortifera a. 547

Syncope

Syncope mortifera quae a.704
— peſtifera quae ibid.
— quando valde periculoſa a. 701
— quid a. 696
— ſtomachica a. 702 ſeq.
Syncopis affectus, locus, et cauſae a. 698 ſeq.
— a crudis ſuccis ortae curatio a. 710 ſeq.
— a bile os ventriculi infeſtante curatio a. 715 ſeq.
— curatio a. 705 ſeq.
— ex tenuibus humoribus curatio a. 718 ſeq.
— futurae ſigna a. 702
— praeſentis ſigna ibid.
Syncopem inſignem quandoque inducit cholera b. 127
Synochi febres ſeu continentes b. 700
— imputris cauſa b. 701 ſeq.
— imputris curatio b. 704 ſeq.
— imputris ſigna b. 703
— putris curatio b. 713
— putris ſigna b. 712
Synochus imputris ; eſt ſalubris b. 704
— imputris quid b. 700
— putris quid b. 711
— putris quotuplex b. 711

T.

Tabe quanam corpora citius afficiuntur a. 668
Tabes a pleuritide a. 621
— a ſuppreſſis haemorrhoidibus b. 199
Tabes abſoluta a cholera. b. 127
— poſt lienterias quando. b. 113
— poſt tuſſim a. 562
Tabidis capillorum defluvium c. alvi fluore, lethale: quod pugnare videtur c. Ariſtotelis ſententia a. 19
Tabis affectus, locus, et cauſae a. 660 ſeq.
— confirmatae ſigna a. 665
— curatio a. 670
— differentiae plures a. 661
— pupillae affectus, locus, et cauſa a. 392 ſeq.
— pupillae curatio. a. 395 ſeq.
— ſigna a. 664
Tamarindi et manna in dyſenteria b. 172
Tamarindorum decoctum quando in ventriculi phlegmone uſurpandum b. 85
Tarditas ad opus ſolitum in aſthmate ubi a. 574
Telae aranearum ante oculos in ſuffuſione a. 402
Tempora collapſa in febre hectica b. 794
Temporum et venarum poſt aures pulſatio in vertigine qua a. 100
— pulſatio ubi putreſcens foetus b. 601
Teneſmi a ſtercorum multitudine curatio b. 187
— ab inflammatione curatio b. 188
— ab ulcere curatio b. 191
— affectus, locus, et cauſae b. 182

Teneſini gravidae ſupervenientis effectus b. 186
Teneſinus a frigore quomodo curatur b. 191
— a pituita quomodo curatur b. 189
— interdum ani procidentiam praecedit b. 214
— quando contagioſus b. 186
— quando in volvulum, aut coli dolorem mutatur ibid.
— quandoque ante dyſenteriam b. 159
— quibus dignoſcitur ſignis b. 184
— ſimilis aliquando dyſenteriae b. 184
Tenſio in dextro hypochondrio in obſtructione hepatis b. 283
— ventriculi quid ſignificat in nauſea vel vomitu b. 67
Tenſionis ſenſus cephalalgiae ſanguineae ſignum a. 49
Tentigo in gonorrhaea quid b. 494
Terrore terrorem excutere non eſt alienum in melancholia a. 288
Tertiana continua eſt frequentiſſima b. 722
— exquiſita ſalutaris eſt b. 748
— quae b. 744
— quando inſanabilis b. 749
Tertianae curatio ibid.
— exquiſitae acceſſio quamdiu b. 748
— nothae cauſae b. 745
Tertianae ſigna nothae b. 745
— ſigna a. 745
Tertianam c. rigore conſtat invadere b. 804
Teſtaceos ſe eſſe credunt gravius melancholia laborantes a. 282
Teſtes et genitale ex quibus illiniuntur in impotentia venereorum b. 511
Teſtis ſurſum retractio in calculo renum b. 400
Tetani effectus a. 250. ſeq.
— ſigna ibid.
Tetanus eſt morbus peracutus a. 252
Theriaca ruſticorum in colico dolore ubi b. 227
Thoracis inunctio in tuſſi quibus a. 566
Tibiae ſolvuntur in vertiginis augmento a. 100
Tibicines putant quidam maniaci ſe audire a. 305
Tineae quid b. 250
Titillatio continua in priapiſmo b. 502
— in palato in qua ſanguinis reiectione a. 588
— in praeputio in calculo veſicae b. 471
Tonſillarum abſceſſus ſigna a. 536
Tophorum in arthritide curatio quibus b. 665
Topica diſcutientia ac tergentia in porrigine a. 26
— fortiora in lienis ſcirrho b. 348

Topica

Topica fruſtranea ſunt in ani procidentia a laeſo nervo b. 216
— in achoribus a. 39
— in achoribus adultorum a. 41
— in albuginibus oculorum a. 376
— in alopecia qualia a. 13
— in angina a. 552 ſeq.
— in ani procidentia ſpinae extremitati applicanda quando b. 216
— in apoplexia a. 184
— in caro a. 145
— in cephalalgia a. 58
— in cicatricibus oculorum a. 376 ſeq.
— in convulſione a repletione a. 258 ſeq.
— in dolore aurium ab inflammatione a. 435
— in dolore dentium a. 508
— in dyſuria b. 449
— in epilepſia quae a. 238
— in favis a. 39
— in hemicrania a. 92 ſeq.
— in hepatis inflammatione b. 299
— in hepatis obſtructione b. 287
— in incubo a. 277
— in inflammatione columellae a. 526
— in iſchiade b. 644
— in lethargo a. 138
— in lippitudine a. 345
— in mammarum inflammatione a. 739 ſeq.
Topica in mania a. 309
— in melancholia hypochondriaca a. 299
— in mydriaſi a. 391
— in menſibus immodicis b. 534
— in nyctalope a. 421
— in oblivione quae a. 165
— in ophiaſi a. 13
— in ophthalmia a. 345
— in ozaenis a. 475
— in parotidibus a. 464
— in pediculorum morbo a. 34
— in phrenitide a. 125 ſeq.
— in phlyctaenis a. 387 ſeq.
— in polypo a. 482 ſeq.
— in pupillae dilatatione a. 391
— in renum inflammatione quae b. 420
— in ſuffuſione a. 408
— in ſugillatione oculorum a. 367
— in ſurditate a crudis et craſſis humoribus quae a. 457
— in ſurditate a bilioſo humore a. 455
— in tremore a. 269
— in ventriculi inflammatione b. 84
— in ulcere pulmonum a. 676
— in ulceribus oculorum a. 371 ſeq.
— in ungue oculorum a. 362
— in ὑποπίῳ a. 367
— minus acria in colico dolore ab inflammatione b. 235

Topica oſſi ſacro et ſedi adhibita in haemorrhoidum curatione b. 207
Tormina mortifera in dyſenteria quando b. 163
Torpidi et frigidi pedes in elephantiaſi b. 669
Torpor mentis in uteri praefocatione b. 553
Torporem inducentia in calculo quae b. 411
Torſio hepatis inflammationis cauſa b. 291
Torſiones circa umbilicum in cholera b. 126
Tractabilis tumor ſi ſuppurat in lienis ſcirrho b. 343
Trallianus unde bulimum naſci putavit b. 24
Transglutiendi tum cibi tum potus difficultas in angina a. 542
Tranſitum ſanguinis circa renum locum percipiunt haemorrhagia renum laborantes b. 390
Tremor a. 266
— a lumbricis b. 255
— cordis in cholera b. 128
— incurabilis qui a. 268
— in lethargo a. 134
— in lethargo, malum a. 267
— in paralyſi bonus a. 193
— varius manuum in facta phrenitide a. 115
Tremore deprehenditur futura paralyſis a. 193
Tremoris affectus, cauſae a. 267
Tremoris cauſa vapor hydrargyri immodicus a. 267
— curatio a. 267
— differentiae a. 266
— ſigna a. 267
Trepanum in melancholia a. 293
Triſtitia praeter rationem in ictero nigro b. 331
Triſtitiam inenarrabilem infert fluor muliebris b. 542
Θρομβώσιος ſigna a. 734
Tuberculum adnatum folliculo fellis icterum creat b. 314
Tumor ac dolor ſine febre, rubore, et ardore in notha angina a. 544
Tumor circa ilia in renum inflammatione quando b. 416
— conſpicuus in ſcroto vel inguine in ramice horum b. 630
— durus circa uteri partes ubi mola b. 573
— durus in lienis inflammatione b. 336
— foris in collo et pectore in angina bonum a 546
— gravans ad motum corporis in ictero b. 316
— in dextro hypochondrio in obſtructione hepatis b. 283
— indomitus inſtar lapidis in lienis ſcirrho b. 343
— in faucibus pariſthmiorum ſignum a. 533
— in ileo prominens ubi b. 242

Tumor in ilibus quando in menſium ſuppreſſione b. 517
— impoſita manu ad tactum cedit ubi in lienis ſcirrho b. 343
— inflammationem ani ſequitur b. 215
— maximus in loco in ophthalmia a. 337. 338
— partium quarum maxime in leucophlegmatia b. 361
— p. n. ventriculi phlegmonem inſequitur b. 80
— qualis in ramice ex ruptura b. 630
— quantus in ophthalmia a. 335
— ſiniſtrum occupat hypochondrium in lienis ſcirrho et interdum dextram partem b. 343
— tonſillarum plus terroris quam periculi exhibet a. 534
Tumores magni et rubentes ubi parotides a. 461
— ubi in elephantiaſi b. 391
— augmentum, ubi achores a. 38
Tumoris magnitudine agnoſcitur inteſtinorum prolapſus b. 630
Tunica oculi in veſiculae modum attollitur in phlyctaena a. 379
Tuſſes ferinae malignae a. 562
— lethales in hydropicis quando a. 562
— per conſenſum a. 560
Tuſſicula in cauſo b. 428
Tuſſicula c. raucitate unde in catarrho frigido a. 317
Tuſſiendi cupiditas in purulentis a. 652
— cupiditas in qua ſanguinis reiectione a. 588
Tuſſiens accidens naturale a. 556
Tuſſis aſſidua et aſpera in aſthmate a. 574
— a pleuritide curatio a. 563
— affectus, locus et cauſae a. 556 ſeq.
— curatio quae a. 562
— ex deſtillatione acri et tenui curatio a. 564
— exigua in hepatitide a. 618
— exigua in hepatis inflammatione a. 291
— genus deterrimum quod a. 561
— in peripneumonia a. 638
— quid a. 556
— ſicca quando in pleuritide a. 615
— ſicca ubi lumbrici b. 255
— ſigna a. 560
— ſanguinis mictum detegit b. 392
— vehemens ſicca ſuppurationis pectoris ex angina ſignum a. 548
— vehementioris in gravidis effectus a. 562
— violentae cauſae a. 559
— vulpina in phthiſis initio a. 664
Tutos reddunt a quibus morbis haemorrhoides b. 198

Tympania quibus morbis ſupervenit b. 362
Tympaniae curatio b. 376
— ſigna b. 362
Tympanias tanquam hydrops venter inflatur ubi lumbrici b. 254
Typhomania a. 156

V.

Vacuatio inſignis ſitim facit b. 47
Vacuationes conſuetae retentae cachexiam pariunt b. 352
— inanitionem in ſingultu docebunt b. 57
— inſignes conſecutus ſingultus malum ibid.
— ſudoris a dolore inteſtinorum in dyſenteria b. 161
— ſuppreſſae dyſenteriam cruentam faciunt b. 156
Valetudo deſperata in dyſenteria quando b. 163
Valetudinis cauſa interdum recte fit vomitus b. 71
Varices maniam ſolvunt a. 306
Varicoſae venae increſcente elephantiaſi b. 669
Vas in pulmone ruptum, inſanabile a. 666
Vehementia doloris agnoſcitur inteſtinorum prolapſus b. 630
Vena cephalica ſecanda in cephalalgia febrium b. 826
— in colico dolore ab inflammatione e gibbero tundatur b. 234
— malleoli in mulieribus anginoſis a retentis menſtruis a. 550
— ſecanda quae in ictero nigro b. 332
— ſecanda quae in lienis inflammatione b. 337
Venae ad lienem nigricant in eius ſcirrho b. 342
— ante latentes nunc apparent in cephalalgia a. 49
— circa oculos intumeſcunt in melancholia hypochondriaca a. 285
— intentae in aegilope a. 423
— latiores in ophthalmia a. 337
— ſanguine plenae videntur in facta phrenitide a. 115
— ſectio ex malleolo in colico dolore ab inflammatione, ubi b. 234
— ſectio in colico dolore b. 228
— ſectio in convulſione a repletione a. 257 ſeq.
— ſectio in ictero quando et quoties b. 323. 324
— ſectio in iſchiade quando b. 643
— ſectionem conferre omni magnae hepatis obſtructioni, tradunt b. 287
— temporum grandeſcunt in peripneumonia a. 639
Venarum capita ſupereminent in haemorrhoidibus b. 197

Vena-

Venarum diſtentio in ſynocho imputri b. 703
— in cruribus ſectio in uteri inflammatione b. 611
— in oculis conſpectio in vertigine qua a. 100
— intumeſcentia in diabete b. 382
— iugularium elatio in apoplexia a. 171
— temporum pulſatio in ſanguinea cephalalgia a. 49
Venena diarrhoeam movent b. 138
Venenati morſus icterum efficiunt b. 315
Veneni potio volvulum creat b. 241
— potu capillorum defluvium excitari autumant a. 19
Venenum dipſadis diabetis cauſa b. 381
Venereorum impotentiae b. 507
— impotentiae affectus, locus et cauſae ibid. ſeq.
— impotentiae curatio b. 509 ſeq.
— impotentiae ſigna b. 509
Veneris appetentia in foeminarum priapiſmo b. 502
— appetentia ſine erectione in venereorum impotentia b. 509
— appetitus in pleriſque elephantiaſi laborantibus b. 668
Venter ad contactum craſſus in leucophlegmatia b. 361
Venter aridus in diabete b. 382
— attollitur ubi mola b. 574
— cadaveris pondere oneratur ubi foetus mortuus b. 601. 602
— faſcia purpurea tegatur in diarrhoea b. 146
— flatibus refertus in cachexia b. 353
— hydropis inſtar ubi foetus mortuus b. 601
— intentus in lienis ſcirrho b. 342
— qualis in hectica febre b. 794
— qualis in tympania b. 362
Ventoſi non admodum, qui morbo regio laborant quare b. 320
— ramicis curatio b. 636
Ventre inflantur, et frigidum exudant qui moriuntur priapiſmo laborantes b. 503
Ventres duri lienoſis efficiuntur b. 344
Ventriculi dolor in qua epilepſia a. 222
— dolores vehementes in hypochondriaca melancholia a. 285
— humiditas vomitnm in ileo praecedit b. 282
— inflatio in tertiana notha b. 756
— morſus in cholera b. 126
— morſus in qua anorexia b. 38
— oris morſus in pica b. 32
— phlegmone quibus ſignis dignoſcitur b. 80 ſeq.

Ventriculi phlegmonis affe-ctus, locus et cauſae b. 80
Ventriculo ipſi admovere oportet cucurbitas in cholera b. 133
Ventriculum roborantia quae in ſyncope a bile a. 716. 717
Ventriculus in cholera roborandus potius admotis quam ſumtis b. 131
— male afficitur in coli dolore b. 221
Ventri plagae inflictae coeliacae cauſa b. 111
Ventris adſtrictio in phrenitide vitanda a. 120
— cum murmure diſtenſio ubi lumbrici b. 254
— deiectiones quae in dyſenteria hepatica b. 270
— dolor qualis in cauſo b. 729
— egeſtio dolores ipſos praecedit in inflammatione renum b. 416
— egeſtiones quales in fame canina ubi b. 17
— frigiditas ubi foetus mortuus eſt b. 594
— frigus in diarrhoea pituitoſa b. 140
— inferioris vitia quaenam b. 3
— inflatio in diarrhoea pituitoſa b. 140
— inflatio tanquam eſſet hydrops tympanias ubi lumbrici b. 254
— oris rigor quid in ſingultu b. 56
Ventris profluvium in cruditate unde b. 97
Venus nulla priapiſmo correpto prodeſt b. 504
Veratrum nigrum in qua epilepſia a. 239
Verba nullo ordine et ſenſu loquuntur in initio phrenitidis a. 114
Vermes colicum dolorem gignunt b. 220
— in febribus ſaepe fiunt b. 258
— lati medicamenta poſtulant vehementiora quam teretes b. 263
— teneſmum procreant b. 183
Verrucae quaedam increſcente elephantiaſi b. 669
Vertebrae quae in ſpina ſunt affectae in arthritide invaleſcente b. 654
Vertebrarum dolor in notha tertiana b. 756
Vertigo crebra in melancholia hypochondriaca a. 285
— epilepſiam praecedit a. 221
— in apoplexia a. 171
— ſi cephalaeae ſucceſſit malum a. 101
— quid a. 96
Vertigine quinam magis corripiuntur a. 101
Vertigines comitiali et apoplexiae proximae a. 101
Vertiginis affectus, locus et cauſae a. 97 ſeq.
Veſicatoria in epilepſia per con-

conſenſum aliarum partium a. 240
Veſicae calculus b. 469
— caro ſupercreſcens atteratur quibus in iſchuria b. 460 ſeq.
— exulcerationis affectus, locus et cauſae b. 484
— exulcerationis ſigna b. 484 ſeq.
— inflammatio b. 477
— inflammatio eſt morbus maxime mortifer b. 479
— inflammatio eſt perrara b. 478
— inflammatio quae periculoſa b. 479
— inflammationis affectus, locus et cauſae b. 477. 478
— paralyſios curatio quibus a. 210
— ſenſus obtuſi remedium ex quibus in iſchuria b. 459
— ulcere laborantes quomodo perimuntur b. 487
Victus exſiccans in ſuffuſione a. 405
— ratio in albuginibus oculorum a. 375
— ratio in amauroſi a. 414
— ratio in angina a. 548
— ratio in anorexia b. 40
— ratio in antiadibus a. 534
— ratio in aſthmate a. 577
— ratio in calculo renum b. 403
— ratio in canina affectione b. 18
— ratio in cardiaco morbo b. 8
Victus ratio in catarrho a. 320
— ratio in cephalalgia bilioſa a. 60
— ratio in cephalalgia pituitoſa qualis a. 64
— ratio in cephalalgia a plethora a. 55
— ratio in cholera b. 128
— ratio in coecis haemorrhoidibus qualis b. 199
— ratio in coeliaca b. 114
— ratio in colico dolore b. 226
— ratio in columellae inflammatione a. 525
— ratio in continuis febribus b. 722
— ratio in convulſione a repletione a. 256
— ratio in cordis palpitatione a. 688
— ratio in cruditate b. 94
— ratio in cruenta ſpuitione a. 590
— ratio in defluvio capillorum a. 20
— ratio in diabete b. 383
— ratio in diarrhoea b. 145
— ratio in dyſenteria b. 165 ſeq.
— ratio in dyſpnoea a. 577
— ratio in dyſuria b. 448
— ratio in elephantiaſi b. 671
— ratio in empyemate a. 654
— ratio in enterocele, epiplocele et bubonocele qualis b. 630
— ratio in epilepſia a. 233

Victus ratio in febre ardente b. 733
— ratio in fluore muliebri b. 545
— ratio in furfuribus a. 25
— ratio in hernia b. 632
— ratio in haemorrhagia narium a. 491
— ratio in haemorrhoidibus b. 208
— ratio in hectica b. 796
— ratio in hepatis obſtructione b. 285
— ratio in hydrope b. 366
— ratio in iecoris inflammatione b. 296
— ratio in iis, qui vermes habent b. 258
— ratio in ileo b. 244
— ratio in incubo a. 275
— ratio in inflatione ventriculi b. 103
— ratio in lachrymarum effluxu a. 356
— ratio in lacte caſeato vel grumeſcente a. 735
— ratio in lactis abundantia a. 729 ſeq.
— ratio in lienis inflammatione b. 337
— ratio in lienteria b. 114
— ratio in malacia b. 33
— ratio in mania a. 307 ſeq.
— ratio in melancholia a. 289 ſeq.
— ratio in nyctalopia a. 420
— ratio in oculi ungue a. 361
— ratio in oculorum cicatricibus a. 375
Victus ratio in oculorum ulceribus a. 370
— ratio in ophiaſi a. 9
— ratio in ophthalmia a. 341
— ratio in orthopnoea a. 577
— ratio in otalgia a. 431
— ratio in paralyſi a. 194
— ratio in pariſthmiis a. 534
— ratio in peripneumonia a. 642
— ratio in phlegmone ventriculi b. 83
— ratio in phrenitide a. 118
— ratio in phlyctaenis a. 380
— ratio in phthiriaſi a. 32
— ratio in pica b. 33
— ratio in pleuritide a. 624
— ratio in porrigine a. 25
— ratio in priapiſmo b. 503
— ratio in pupillae dilatatione a. 390
— ratio in quartana b. 778
— ratio in quotidiana intermittente b. 764
— ratio in ramice b. 630
— ratio in renum ulcere b. 429
— ratio in rimis ani b. 210
— ratio in ſanguinis reiectione ab exeſo vaſe a. 606
— ratio in ſatyriaſi b. 503
— ratio in ſcirrho et cancro mammarum a. 738
— ratio in ſcirrho hepatis b. 307 ſeq.
— ratio in ſcirrho lienis b. 345
— ratio in ſiti b. 49
— ratio in ſtillicidio urinae b. 440

Victus ratio in ſuffuſione a. 405
— ratio in tabe a. 670 ſeq.
— ratio in teneſmo b. 186
— ratio in tertiana notha b. 757 ſeq.
— ratio in tremore a. 268
— ratio in vertigine a. 101
— ratio in volvulo b. 244
— ratio in vomitu b. 72
— ratio in urinae incontinentia b. 466
— ratio in uteri inflammatione b. 610
— ratio in uteri procidentia b. 568
— ratio ubi mola b. 575
Vigilia continua in peripneumonia a. 630
— et dolor in tetano a. 250
— gravis ubi foetus mortuus b. 602
— perpetua in phrenitide a. 113
Vigiliae immoderatae cruditatem pariunt b. 89
— in ventriculi inflammatione b. 81
— ingentes maniam praecedunt a. 304
— iuges in mania a 305
— multae praecedentes phrenitidem exordientem indicant a. 114
— praecedentes capillorum defluvium a. 19
— ſine capitis gravitate in tertiana exquiſita a. 747
Vigiliarum inſtantia in tertiana notha b. 721
Vina quae calculoſis nociva b. 412
Vincula in cordis palpitatione vitanda a. 695
Vino generoſo utentibus ſcirrhus hepatis familiaris b. 305
Virginibus vena malleoli tunditur in melancholia a. 292
Virginum foedis coloribus quaenam purgatio convenit b. 288
Virium deiectio in diabete b. 382
Viſcoſa ſine mordicatione quae in tuſſi a. 568
Vis ſentiendi et movendi deficit ubi futura ſyncope a. 702
Viſus obtuſus in angina mortifera a. 547
— tenebricoſitas ubi foetus mortuus b. 601
Vita defunctos ſe eſſe credunt gravius melancholia laborantes a. 282
Vitam miſeram inducunt haemorrhoides b. 198
Vitiligines unde b. 94
Vlcera cruſtoſa et ſerpentia tonſillarum in virginibus menſium purgationem appetentibus a. 532
— deſinunt in capillorum profluvium in achoribus a. 38
— in cruribus in lienis inflammatione b. 336

Vlcera in utero quando b. 553
— maligna in tibiis in lienis ſcirrho b. 343
— penis patientes haemorrhoidibus obnoxii b. 196
— prava in ore, gingivis, tibiis etc. in hydrope, mortiferum b. 366
— recti inteſtini patientibus haemorrhoides familiares b. 196
— veſicae ad cicatricem perducenda quibus b. 489
— veſicae ſunt inſanabilia b. 487
Vlcerationis veſicae curatio ibid.
Vlceris in fiſtulam verſi ex neglecto teneſmo b. 186
— renum difficilis curatio b. 429
Vlcerum in auribus curatio a. 459
Vlcus colici doloris cauſa b. 220
— ex neglecto teneſino quale b. 186
— in faucibus quando a. 490
— in ventre ſingultum facit b. 58
— pulmonum tergentia quae a. 677
— ventriculi quale lethale b. 82
Vndoſus pulſus in peripneumonia a. 639
Vnguenti de plumbo uſus ubi b. 211
Vnguentum de ceruſa in rimis ibid.
— ex roſato in ventriculi inflammatione b. 85
Vngues curvi in purulentis a. 652
— curvi in tabe confirmata a. 665
— lividi, curvi in peripneumonia a. 640
Vnguis oculi quid a. 359
— oculi ſigna a. 361
Vnguibus ſcalpere occiput in epilepſia adultorum a. 231
Voce ac ſenſu privantur catalеptici a. 150
Vocis interceptio a mentis et ſenſuum apprehenſione inſtante uteri ſtrangulatione b. 553
— laeſio cum ſpiratione in angina a. 543
— privatio incubum praecedit a. 274
Volvuli curatio ab humoribus craſſis, et aliis cauſis b. 247
Volvulus ex inteſtinorum delapſu curatur quomodo b. 249
— poſt colicum dolorem b. 226
— quibus ſignis dignoſcitur b. 242
— urinae ſtillicidio accedens quid b. 440
Vomicam pulmonis ſecutalienteria b. 113
Vomitio aſſumpti redditi impuri.

puri, et male olentis in ileo b. 242
Vomitio biliosa in deſinente epilepſia qua a. 222
— bilis ſincerae in renum inflammatione b. 415
— bilis ſincerae in veſicae inflammatione b. 478
— ingeſtorum in ventriculi inflammatione b. 81
— perpetua et velut conſueta in fame canina b. 14
— pituitoſa in cardialgia a feigida cauſa b. 7
Vomitiones a tuberculi ruptione introrſum, malae b. 71
— pituitoſae in intermittente quotidiana b. 762
Vomitionis ſapor cauſam ſingultus detegit b. 56
Vomitorium quo tempore in quotidiana intermittente b. 766
Vomitu interdum pus redditur in ulcere renum b. 426
— levantur hypochondriaci a. 285
Vomitum movere decet quomodo in ulcere renum b. 433
Vomitus ab ileo malum b. 244
— aeruginoſus quoſnam morbos velut quadam iudicatione finit b. 72
— affectus, locus et cauſae b. 65
— aſſumptorum repetitus in fame canina b. 17
Vomitus bilioſus in cholera b. 126
— bilis exactae in cardialgia b. 17
— bilis qualis in inflammatione hepatis b. 291
— bilis quandoque in anorexia b. 38
— creber et varius in ileo b. 242
— curatio b. 72
— curatio per medicamenta b. 74
— frequens in ulcere ventriculi b. 82
— frequens ſeneſcentibus non conducit b. 71
— in calculo renum quando b. 401
— in coli dolore b. 221
— in cruditate b. 96
— in diabete confert b. 385
— in facile vomentibus prodeſt in colico dolore b. 231
— in paroxyſmo tertianae exquiſitae b. 747
— in ſyncope a bile a. 716
— pituitae aliquando in ſuppreſſione menſium qua b. 518
— poſt dyſenteriam mortem ſignificat b. 165
— quando calculoſis confert b. 413
— quinam exitialis b. 71
— quomodo differt a ſingultu b. 653
— ſi maior in cholera quid faciendum b. 134

Vomitus

Vomitus ſuppreſſus eſt in cholera pars ſanitatis b. 127
— variorum excrementorum in cholera b. 126
— ubi lumbrici b. 255
Voracitas in fame canina b. 16
Vox clangoſa in cauſo b. 729
— nihil ſignificat in angina mortifera a. 547
— per nares non tranſmeat in frigido catarrho a. 317
— qualis in coryza a. 318
— qualis in epilepſia a. 222
— rauceſcit in elephantiaſi b. 669
— ſupprimitur ante incubum a. 274
Vulpina tuſſis quae a. 664
Vultus qualis in ſcirrho hepatis b. 305
— totus pravo colore foedatus ubi mortuus foetus b. 602
— triſtior in pleuritide quid a. 621
Vretica in arthritide fugienda b. 663
Vrina aquae ſimilis, in qua ſubſident ſabuloſa in iſchuria a lapide b. 456
— aquoſa in qua menſium ſuppreſſione b. 518
— circa initia generationis calculi qualis b. 472
— craſſa, multa, quid in inflammatione renum praeſagit b. 417
Vrina flava quando in renum haemorrhagia b. 391
— guttatim deſtillat in ulcere renum b. 427
— pauca in cachexia b. 353
— perpauca in aſcite b. 363
— purulenta in renum abſceſſibus b. 485
— qualis calculo renum obnoxiis b. 401
— qualis in calculo veſicae b. 473
— qualis in cephalalgia ſanguinea a. 49
— qualis in ephemera b. 692
— qualis in elephantiaſi b. 668
— qualis in epilepſia a. 221
— qualis in haemorrhagia renum b. 390
— qualis in hydrope mala b. 366
— qualis in lethargo a. 134
— qualis in notha tertiana b. 756
— qualis in ſynocho putri b. 712
— qualis in vertigine a. 102
— qualis in ulcere renum et in ſordido b. 427
— qualis in ulcere veſicae b. 484
— retenta calculi ſignum b. 185
— tenuis in dyſenteria hepatica b. 270
Vrinae ac ſtercoris recrementorum ſuppreſſio in uteri inflammatione b. 608

Vrinae

Vrinae ardor in teneſmo b. 185
— bilioſiſſimae in ictero b. 317
— coloratae magis in catarrho ab aeſtu a. 317
— concoctae quando in exquiſita tertiana b. 748
— crudae, aquoſae in febre epiala b. 770
— cum pure excretio in ſuppuratione renis b. 417
— difficultas in ardentiſſimis febribus, mala b. 448
— difficultas in ileo cur b. 243
— difficultas interdum in retentione menſium p. n. b. 517
— excretio praeter voluntatem in epilepſia a. 222
— flavae bile vehementer coloratae in ictero ob hepatis inflammationem b. 316 ſeq.
— incontinentia b. 463
— incontinentia quae periculoſa b. 466
— incontinentiae affectus, locus et cauſae b. 463 ſeq.
— incontinentiae ſigna b. 465
— nonnullorum quales in praeſente febre peſtilente b. 810
— perturbatae in febricitantibus, iis adeſt capitis dolor, vel aderit a. 53
— pinguedo telis aranearum ſimilis in hectica b. 794
— purae in calculo renum b. 401
Vrinae quae exitiales in cauſo b. 732
— quae per initia quotidianae intermittentis b. 762
— quales in apoplexia a. 171
— quales in cauſo notho b. 730
— quales in continua tertiana b. 756
— quales in leucophlegmatia b. 361
— quales in menſium p. n. retentione b. 517
— quales in ſynocho imputri b. 703
— quales in tabe confirmata a. 665
— quales in tertiana exquiſita b. 747
— quales in ulceratione veſicae iuxta eius ductum vel fiſtulam b. 485
— quantitas in hepatis ſcirrho b. 305
— reddendae difficultas in renum inflammatione b. 415
— reddendae impotentia in veſicae inflammatione b. 478
— ſanorum ſimiles in peſtilenti febre praeſente b. 809
— ſtillicidii curatio ab intemperie frigida b. 444
— ſtillicidio qualis victus convenit b. 440
— ſtillicidium ab uteri inflammatione b. 607
— ſtillicidium difficulter ſanaturin ſenibus b. 440

Vrinae ſtillicidium ob vertebrarum luxationem malum im-medicabile ibid.
— ſtillicidium ſi per febres acutus incidit peſtiferum ib.
— ſuppreſſio quae incurabilis b. 457
— ſuppreſſio quando in calculo ureteris b. 400
— ſuppreſſio quandoque in p. n. menſium rteentione b. 517
— tenuitas in incipiente phrenitide a. 114
— variae in quartana b. 775
Vrinam cient cancri in dyſuria b. 449
— cientia commoda in lienteria b. 118
— moventia in ſcirrho hepatis b. 308
Vrinarum rubor in lienis inflammatione b. 336
Vſtiones in ſummo ventre in lienteria ab Aëtio laudatae b. 121
Vteri carcinoma b. 622
— dolor ubi pertinnt b. 223
— doloris a colico differentia ibid.
— exulcerationis cauſa b. 615
— exulcerationis curatio ex neotericis petita b. 621 ſeq.
— fluoris affectus, locus et cauſae b. 540 ſeq.
— geſtatio teneſmi cauſa b. 148
— inflammationis affectus, et cauſae b. 606
Vteri inflammationis reliqua curatio b. 611
— palpitatio quaedam in priapiſmo foeminarum b. 502
— pondus incumbit in menſium p. n. retentione b. 517
— praefocatio quando lethalis b. 557
— praefocationis acceſſionis tempore curatio b. 558 ſeq.
— praefocationem inter et alios affectus quodammodo ſimiles diſcrimen b. 555 ſeq.
— procidentia quando incurabilis b. 567
— procidentia quid b. 565
— procidentiae affectus, locus et cauſae ibid. ſeq.
— procidentiae ſigna b. 567
— prolapſus curatio reliqua b. 568
— prolapſus periculoſus minime b. 567
— ſcirrhus b. 622
— ſcirrhi notae b. 623
— ulcerationem inter et fluorem muliebrem diſcrimen b. 541
Vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum gravitate mali a. 53
Vtilis diarrhoea quo in caſu b. 142
Vvae acini lucidae velut circa internam recti inteſtini partem apparent venarum capita in haemorrhoidibus b. 197

FINIS.